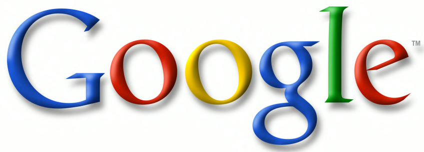
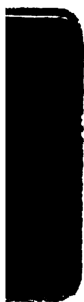
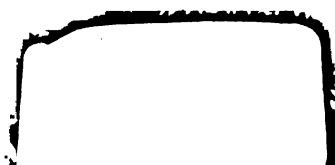

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

IX.

BOTTYÁN JÁNOS LEVELEZÉSEI.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN

(Az Akadémia épületében.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

Kaphatók saját könyvkiadó-hivatalában (Akadém. épületben) és minden könyvárusnál

ANJOUKORI OKMÁNYTÁR, Szerkesztette Nagy Imre. I. kötet (1301—1321.) Ára 3 frt 60 kr. II. köt. (1322—1332). Ára 3 frt 60 kr.
A SZŐRÉNYI BÁNSÁG és Szörény vármegye története. Irta Pesty Frigyes. Három kötetben. 1878. I. 482. lap. II. 579. lap. III. 426. lap. Ára 7 frt.
AZ ELTÜNT VÁRMEGYÉK. Irta Pesty Frigyes. 2 kötetben. Ára 5 frt.
OOSKAY LÁSZLÓ. II. Rákóczi F. fejedelem dandárnoka és a felső-magyarországi hadjáratok 1703—1710. Irta Thaly Kálmán. 1880. Ára 3 frt 60 kr.
A KÖZOKTATÁS TÖRTÉNETE Magyarországon a XVIII. században. Irta Molnár Aladár. 1881. 2 kötetben. Ára 6 frt.
ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM. II. Rákóczi Ferencz levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve. I. Oszt. Had- és belügy, szerkeszti *Thaly Kálmán*. I. köt. Rákóczi Ferencz fejedelem Leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival 1703—6. XXVIII és 688 l. — II. 1707—9. XXVIII és 656 l. — III. 1710—12. X és 747 l. Pest 1873—4. Mindenik kötet ára 2 frt. — IV—VII. kötet. Gróf Bercsényi Miklós levelei Rákóczi fejedelemhez I—IV. köt. 1704—1712. Közli Thaly K. Ára 12 frt.
— — II. Oszt. Diplomatia I. II. és III. köt. Angol diplomatiai iratok, angol levéltárakból közli *Simonyi Ernö*. Pest 1871—77. 639, 672, 496 l. Egy-egy kötet ára 2 frt.
II. Rákóczi Ferencz Önéletrajza és »Egy keresztény fejedelem áhításai« czímü munkája. Budapest, 1876. VIII. 589. l. Ára 3 frt.
TÖRÖK-MAGYARKORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a hódoltság történetéhez Magyarországon. Szilády Áron és Szilágyi Sándortól. I. II. köt. 1863. XXX és 458 és 480 l. 4 frt.
— — — III.—IX. köt. 1868—73. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár szerk. és jegyzetekkel ellátták, Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I.—VII. k. 1868—73. mindenik kötet 2 frt.
A kilencz kötet együtt megrendelve 15 frt.
MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. A történelmi kútfők ismeretének előmozditására. Szerkeszti *Toldy Ferencz* I—XXV. kötet. 1856—1878. 8-rét. Ára a 25 kötetnek együttvéve 22 frt. Egyenkint egy-egy kötet ára 80 kr., kivévén a XX., XXI. és XXV. kötegy-egynek ára 1 frt 80 kr., a XXII—XXIV. köt. egy-egynek ára 1 frt 60 kr.
MAGYAR LEVELES TÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX. és 432 l. kilencz köriratu hasonmásos táblával 1 frt 20 kr.
— Második kötet. Magyar hölgyek levelei. 499 darab 1515—1709. Közli Deák Farkas. XVI és 464 l. Ára 2 frt.
FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betürendü tárgymutatója Czinár Mórtól. XVI és 549 l. 2 frt.
ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 20 kr.
HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől. I.—V., VI: 1 és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 50. kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt.
PAULER GYULA. Wesselényi Ferencz nádor és társai összeesküvése 1664—1671. Két kötetben. 1876. Kis 8-rét. I. Köt. X és 412 lap, — II. köt. 450 lap. Ára 5 frt 60 kr.
MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE. Főtekintettel az egyházi intézetekre. vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek. püspök-megyék szerint rendezve. Rupp Jakabtól. 3 kötetbenÁra 3 ft 30 kr
BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Pest 1868. 306 l. 50 kr.
AOTES ET DOCUMENTS pour servir à l'histoire de l'alliance de George Rákóczi, Prince de Transylvanie, avec les Français et les Suédois dans la guerre de Trente ans publiés par A. Szilágyi. 1874. In 8. VI. 491 pag. 3 frt 60 kr.
BETHLEN GÁBOR fejedelem kiadatlan levelei. Kiadta Szilágyi Sándor. XIV és 496 l. Ára 2 frt 40 kr.

II. RÁKÓCZI FERENCZ
LEVÉLTÁRA.

HAD- ÉS BELÜGY.

IX.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

IX.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

BOTTYÁN JÁNOS

VEZÉNYLŐ TÁBORNOK

LEVELEZÉSEI

S RÓLA SZÓLÓ MÁS

EMLÉKEZETREMÉLTÓ IRATOK.

1685—1716.

ÖSSZEGYŰJTÉ S AZ EREDETI KÉZIRATOKBÓL

KÖZLI

THALY KÁLMÁN.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

Az Akadémia épületében.

»Ich habe von dem Hungarischen Obristen Bottyán viel rüembliches zu melden.«

Savoyai Eugen, 1703. Lipót császárnak.

Budapest, 1883. Az Athenaeum r. tars. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Múlt 1882-ik év december havi ülésén a magy. tud. Akadémia Történelmi Bizottságának tárgyaltatván a következő évi költségvetés: ennek keretébe 1883-ra az Archivum Rákóczianumnak ismét egy — és pedig nagyobb terjedelmű — kötete vétetett vala föl, s alólirott, mint e vállalat eddigi közlője s szerkesztője, bizatott meg az új kötet tartalmának összeállításával és sajtó alá rendezésével. A VIII-ik kötettel a *Bercsényi-levelezések* csoportja befejeztetvén: most már, az eredetileg tervezett sorrend szerint, vagy *gr. Forgách Simon* tábornok levelezései, vagy pedig maga *Rákóczi fejedelem* udv. cancelláriájának újabban fölfedezett s még kiadatlan leveleskönyvei következtek volna. Azonban mind e két rendbeli nagyfontosságú történelmi anyagot gondosan átvizsgálván, meggyőződtem, hogy azok másolása, egybehasonlítása stb. korántsem haladt még annyira, hogy belőlök a rendelkezésre állott nehány rövid hó lefolyása alatt egy nagyszabású kötetet sajtó alá adhassak. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint egy történelmi érték tekintetében ezeknél nem hátrább álló, sőt a tartalom egyöntetűségénél fogva bizonyos szempontból még érdekesebb, befejezettebb más csoporthoz nyúlnom, a melynek anyaga készen, úgyszólván

majdnem egészen sajtó alá adható állapotban volt. Ez az általam igen régóta, folyton-folyvást gyűjtött *Bottyán-levelezések* csoportozata.

II. Rákóczi Ferencz fejedelem nagy szabadságháborújának nem volt a maga idejében népszerűbb katonai s hadvezéri alakja, mint a híres vitéz Bottyán János, vagy mint őt még a régi török harczokban elvesztett félszeméről országszerte nevezték: »*Vak-Bottyán.*« De a mily hírneves volt az agg hős életében hazájában és a külföldön, (úgy, hogy még Olasz- és Spanyolországban is adattak ki Callot-féle modorú rézmetszetű arczképei), — ép oly feledségbe merült egykor nagyhírű neve későbben, úgymint a jelen század nemzedékei előtt. Mert az aulicus szellemű történetírók — csupa merő túlzott loyalitásból Bécs iránt, — czélzatosan agyonhallgatták őt, mint általában magát a rettegett emlékű Rákóczi-kort is, — avagy szándékosan ferdítve, torzítva szóltak róla. Ismeretes, hogy az ez és ilyesek által okozott homályt csak a legújabb évtizedek levéltárak rejtekeibe hatoló szorgos munkásságának sikerült eloszlatni. Történetírásunk ezen irányú működését igen nemes földatnak: az erkölcsi és nemzeti igazságszolgáltatás teljesítésének tekintem, s azért teljes erőmből igyekeztem és igyekezem abban csekély tehetségem szerint részt venni. S tán Bottyán alakjának földerítésében van némi részem.

Hogy azonban a tárgyilagos igazsághoz teljesen hű és egykori, boldogúlt mesterem emléke iránt méltóképen hálás legyek: nem hallgathatom el e helyütt sem, hogy engemet — mint akkor még igen ifjú embert s kezdő történetkutatót — Bottyán tábor-

nokra, mint a Rákóczi-kor egyik legerőteljesebb s mindenesetre legeredetibb, typicus alakjára, némi családi traditiók után először *Szalay László* figyelmeztetett, még 1861-ben, az országgyűlés eloszlatása után, mikor ifjúi lelkesedéssel s az ő bölcs és atyai vezetése alatt történelmi, levéltári búvárlatokhoz fogtam. Ő bíztatott, hogy gyűjtsem össze a Bottyán János életére vonatkozó adatokat (a miben maga is mind haláláig nagy segítségemre vala,) és írjam meg életét. Azt még megérhette, hogy e kutatásaimnak előleges eredményeképen, 1864. tavaszán Bottyán tábornok jellemrajzával s 1705-iki dunántúli hadjáratának vázlatával foglalhattam el akadémiai székemet. E tárgy s e név akkoron egészen új vala; — egy régesrégen elfelejtett, csak itt-ott, még a nép hagyományaiban s helyi emlékek hézagos vonatkozásaiban élő rokonszenves történelmi alak, egy ragyogó szabadsághős és tiszteletet gerjesztő hadvezér alakja bontakozott ki a síri homályból. Bottyán életét tárgyazó munkám befejezésére nagyon sürgettek; s ámbár én ezt még csak évek múlva — addig folytonosan kutatva és gyűjtve — akartam vala tenni: végre is a különösen írói és kiadói körökből jött s az olvasó közönség meleg érdeklődésétől is támogatott sűrű serkengetéseknek engedve, befejezém az életrajzot 3—4 évi kutatások után, s 1865-ben Ráth Mórnál kiadtam.

De azért ezután is folytattam Bottyánra vonatkozó búvárlataimat, melyeknek eredményei azóta megjelent némely munkáim, pl. a »Dunántúli Hadjárat 1707-ben«, »Ocskay László«-nak Bottyán tábornok működését illető részei, a Századokban és Tör-

ténelmi Tárban megjelent több kisebb-nagyobb értekezés és közlemény, és *a jelen kötet.* Mikor Bottyán életrajzát megírtam: az *itt* tartalmazott levelezéseknek legföljebb ha *negyedrészét* ismerém; a többi merőben új, még nem ismert, illetőleg újabb munkáimban is csak részben felhasznált anyag. Egybegyűjtvék itt a híres tábornoknak saját levelei, hadi parancsai, kiáltványai, rendeletei, stb. *mind,* a mennyit csak huszonkét évi gondos kutatással a levéltárakból összeszedhettem, szám szerint valami 300, — melyekhez ugyanennyi egyéb irat járúl, másoktól Bottyánhoz, vagy az ő szereplését érdeklőleg írva.

Egy eseménydús életpályát megvilágító e gazdag gyűjteményt én eredetileg Bottyánnak majdan — az előbbi kiadásnál legalább háromszorta-négyszerte bővebben kidolgozandó — tüzetes életrajzához szántam volt *okmánytárúl;* a föntérintett körűlmény miatt azonban most épen opportunusnak találtam azt az Archivum Rákóczianum IX-ik kötete számára átengedni. Mert Rákóczi és Bercsényi után méltóan sorakozhatik itt Bottyán tábornok, és pedig a rangban őt megelőzött »*mágnás-generálisok*«: gr. Forgách Simon, b. Károlyi Sándor, gr. Eszterházy Antal, gr. Pekry Lőrincz stb. előtt. Ugyanis e most nevezettek csak születési előnyüknél, családjaik fényénél fogva nyert magasabb rangfokozataikban és *csakis rangfokozataikban* előzték meg a köznemesből egyedűl saját erejével, jeles tehetségei és rettenthetlen vitézségével, minden protectió nélkűl *vezénylő-tábornokká* emelkedett Bottyánt, — vezéri tevékenységben, hadi érdemekben őt följül nem múlja vala egyik sem. A bíráló történetíró s utókor előtt pedig csupán

ez lehet mérvadó, s nem az, hogy valakit »tábor*nagy*«-nak, vagy »tábor*nok*«-nak, — »*generális*«-nak, vagy »*fő-generális*«-nak, »*generális-marsall*«-nak czímeztek légyen-e kortársai? Mi a tevékenység történelmi súlyát s az embernek és jellemnek értékét tekintjük, nem a rangfokozatok lépcsőzeteit a tábornoki kar czímlétráján. És ekkor a vitéznél-vitézebb, a tehetségdús, fáradhatatlan, erélyes, hív, utólsó lehelletéig ügybuzgó, vérét, vagyonát, mindenét áldozni kész, becsületes, nyíltjellemű Bottyán — társai felett áll. Különben is, hogy az ő korában, köznemesi osztályból származott férfiú Magyarországon az övénél magasabb katonai rangot ért volna el, — nincs példa reá. Az is nagy ritkaság, ha *nem főúr* akkoriban a tábornoki rangig felküzdhette magát; mert a legmagasabb katonai lépcső a nemesi osztály számára azon időkben rendesen az ezredesi, vagy legföljebb dandárnoki rangfokozat volt. II. Rákóczi Ferencz fejedelem összesen vagy 30—32 tábornokának *kétharmada* csupa mágnásokból állt; a nemesi osztályból csak 7 tábornok s 3 »vice-generális« volt az egész hosszú háború alatt, s eme hétből is *egymaga Bottyán* bírt nagyobb szerepkörrel, csak a fejedelemtől vagy ennek helytartójától függő, önálló vezénylettel.

És ezt országszerte viszhangzott régi nagy hadi hírnevének, egykori kir. ezredesi rangjának s 40 évnél (illetőleg 1709-et véve, 50 évnél) többre terjedő katonai pályája dús tapasztalatainak köszönheté. A Rákóczi-féle tábornoki karnak legvitézebb s legkiválóbb vezéri képességű tagja kétségtelenűl ő vala, a mint ezt számtalanszor tettekkel kimutatta. Kitűnő iskolában növekedett is és edződött meg ez a vén

katona: a török harczok, a »*végek*« iskolájában, melynek már 17—18 éves gyönge ifjú korától kezdve fegyverviselő tagja volt. 1687. tavaszán már harmincz éves, dicsően megfutott katonai pályára hivatkozhatott, (lásd 4. l.) s ugyancsak jó mesterei valának a hadi vezérségben. Bottyán ugyanis 1657-től 1699-ig részt vőn a Dunántúl, Dunáninnét, Drávántúl s Szerbiában, Bulgáriában a törökök és tatárok ellen vívott győzelmes nagy harczok s ostromokban, 1683—84-től kezdve már mint csapatvezér s 1692-től mint huszárezredes; küzdött még hajdan a híres *gr. Montecuccoli* és *gr. Zrínyi Miklós, gr. Forgách Ádám,* id. *gr. Bercsényi Miklós,* továbbá utóbb *gr. Eszterházy János* és *gr. Koháry István* tábornokok, úgy *Lotharingi Károly, Bádeni Lajos, Piccolomini, Veteráni, Max-Emmánuel, Szász Ágost* (a későbbi lengyel király) és *Savoyai Eugen* nagynevű fővezérek alatt; az ő szemeik előtt tett számos jeles vitézi próbát, s az ő személyes ajánlataikra emelkedett rangban és részesült magas katonai kitüntetésekben, jutalmúl dicső sebeiért s érdemdús szolgálataiért. Rákóczinak jeles tábornoka e kitűnő hadvezérektől sajátítá el »*régi tanúlt hadi mesterségét*«, melyért kortársai dícsérik.

Bottyánról már 1689-ben így emlékezik korának egyik legelső hadvezére *Bádeni Lajos* őrgróf generalissimus, september 3-kán a batocsíni táborból I. Lipót császárhoz szóló hivatalos jelentésében: ». . . . Undt haben bey dieser Occasion (Grabova és Batocsín alatti ütközet) unter Commando des Graffen Veterani, der Obrist St.-Crois, Graff Chiaki, Paul Deak undt *Botthian, Capitain von Gran,* sambt Ihren untergebenen, *wie ich nicht anderst sagen kann:*

sehr dapfer undt wohl gethan.« [1]) Egy másik láng-eszű nagy hadvezér: *Savoyai Jenő hg.* is, ki alatt hősünk szintén sokat szolgált, mily magasztaló s számára példás kitüntetést kívánó előterjesztéssel ajánlotta Bottyán ezredest a császárnak, kitetszik a 143. lapon a cs. kir. hadi levéltárból idézett leveléből s a császári válaszból.

Természetes, hogy az *ily* kitüntetésekkel elhalmozott, s különben is kora ifjúságától reguláris hadakban szolgált cs. kir. főhadi tiszt, — ámbár mint hű magyarnak, sajgott keble az imádott nemzetén, hazáján elkövetett lealázó jogtalanságok felett, — katonai esküjétől visszatartatva, csak nagy nehezen s méltatlan üldöztetések után bírta magát rávenni arra, hogy a Rákóczi által számára már 1703-ban ismételve felajánlott tábornoki méltóságot elfogadja. De mikor aztán elfogadta: attól fogva testestől-lelkestől a szabadság és nemzete fölkarolt ügyének szentelvén magát, kitartó buzgalommal, törhetetlen erélylyel és vaskövetkezetességgel haladt választott útján, — egész sírjáig. Rákóczinak megnyerő személyisége pedig annyira meghódította a kissé darabos modorú, de nemes érzelmű öreg katonát, hogy, Bercsényinek, Ráday Pálnak, Vaÿ Ádámnak nyilatkozatai szerint is, a fejedelemnek alig vala buzgóbb híve Bottyánnál. És ezt nemcsak lázas tevékenységével, gyakori vére ontásával, élete koczkáztatásával, — hanem a fejedelem ügyéért tett többszörös és pedig ugyancsak tetemes anyagi áldozataival is megbizonyította. Mire kötetünk számos példát szolgáltat.

---

[1]) L. *Röder:* »Des Markgrafen Ludwig W. von Baden Feldzüge wider die Türken.« Karlsruhe, 1842. II. köt. Urkunden 99. és 100. l.

Bottyánnak emberszerető, nyílt és igazságos jelleméről — mely kivált a szegény nép nyomorgatását nem szívelhette, — s úgy katonai tulajdonairól már többször és több helyütt írtam. E tekintetben immár sokkal ismertebb történelmi alak a dunántúli nép hajdani kedves »*öreg apósa*«, a kurucz katonaság bálványa, hogysem róla itt tüzetesebben kellene szólanom. Csak néhány vezéri vonást elevenítek föl tehát a mindenekfölött népszerű tábornokról. Bottyán — mint maga a fejedelem is följegyzé róla, — hadi tervekben szerfölött találékony, örökké józan és éber volt, katonáit szoros fegyelemben tartotta, de igazságot szolgáltatott nekik mindenben, ha igazuk vala; szerette a népet s ettől viszont rendkívűl szerettetett: bíztató szavaira, bálványozott személye megjelenésére egész kerűletek ragadtak fegyvert, (pl. 1705. Dunántúl,) s a lakosság kész volt kívánságára a legvégsőbb áldozatokra, (pl. 1707. ugyanott); neve hírére a szétoszlott vitézlő rend sietett ismét a zászlók alá összegyűlekezni, mert ő mint fiait szerette és gondozta őket. Viszont az ellenség: egykor a török s utóbb kivált a rácz, — már csak rettegett nevének hallásától is nem egyszer megszaladt. Bottyán testét, a néphit szerint, a golyó nem járta. Nem csoda hát, ha ily népszerűség, ily nagy hősi varázs és hozzá oly reális vezéri tehetség mellett, a minővel az öreg kurucz tábornok dicsekedhetett, a fővezér gr. Bercsényi Miklós a trencsényi harczot és Ocskay elpártolását követett gyásznapokban így ír róla Rákóczinak: »Csak *ez* (Bottyán) *megmaradjon* s Eszterházy Antal, — *semmi az többi!*« [1])

[1]) Bercsényi 1708. sept. 1-jén Visktől, a fejedelemnek. Archiv. Rákócz. VI. 54.

A mások által elvesztett ütközeteket helyrehozni, a diadalmas ellenséget föltartóztatni, a széjjelvert katonaságot táborra gyűjteni, a csüggedt népbe lelket önteni rendesen őt küldték, mint pl. Trencsény után. És ő e súlyos feladatoknak becsülettel meg is felelt. Mint hadvezért a föntebbiek mellett jellemzi, hogy míg személyére nézve rendkívül vakmerő s veszélyes kalandokban gyönyörködő volt: addig mint tábornok éber, körültekintő, örökké vizsgálódó, — minek legékesebben szóló bizonyítéka az, hogy *Bottyánt az ellenség soha meg nem lephette vigyázatlanúl:* egyetlen harczot sem vesztett el e miatt, sőt sokszor nyújtott hamaros segítséget más meglepetteknek. Továbbá igen jeles tacticus, valódi mester volt a positiók megválasztásában, a terep katonai előnyeinek fölismerése- és érvényesítésében. Minden hadfelállítása, a melyről csak tüzetesebb tudósítás maradt ránk — akár baráttól, akár ellenségtől, — tekintettel a terepviszonyokra, kitűnőnek, sőt geniálisnak mondható. Így pl. a duna-földvári vár körülszállása, (1705.); csapatainak elhelyezése és támadó rendszere a soproni rohamnál, (1706.); hadfelállítása az igali ütközetben, (1706.) s utána állásfoglalása a Sió-vonalon, hol a győztes gr. Herbersteint egyszerre megfordítá s üldözöttből üldözővé lőn; geniális téli hadjárata 1707-ben Rabutin és a két gr. Starhemberg ellen, Pápa, a Bakony és Balaton környékén oly hadállás foglalásával, mely a bécsi cs. k. haditanács minden tervét meghiúsítá; Móriczhidától harczolva vonúlása Rabutin és gr. Pálffy János egyesült hadtestei előtt Karakóig, a hol fedett állásban egyszerre frontot vet nekik, majd hátuk mögé Styriának

került, (1707.); csapatainak remek fölállítása és a császáriaknak ismételt cselekbe ejtése a német-keresztúri csatánál, (1707.); fényes sikerű diversiói Austriába, Stýriába, Morvába, (1706, 1707, 1708. ismételve), stb. stb.

Szint ily mestere volt a vízi átkeléseknek s hadi czélokra használt mindenféle hajók és hidak építésének is, a mihez nagyon értett. A Dunánál, Vágnál, Garamnál, Rábánál sokszor megmutatta. 1705. májusában, a mikor a Dunát Tolnában, Bottyán-váránál áthidalá: vasmacskái nem lévén, úgy segített magán, hogy nagy erős kasokat fonatott fűzfavesszőkből, s azokat kövekkel megterhelve elsüllyeszttette vasmacskák gyanánt, és a hídhajókat (tombácz) úgy megerősíté hozzájok, hogy ágyúk, lovas-tömegek is bátran költöztek hídján. De ki győzné az öreg kurucz tábornok furfangos hadi eszének minden csínyját-bínját leírni!

Még a róla szóló, itt közlött iratokat is csak több mint húsz évi fáradalmas gyűjtéssel, kutatással lehetett összeszedni, — annyira szétszóródtak. Bottyán után ugyanis — családja egyenes ágon kihalván, — nem maradt fönn levéltár. És így tábori cancelláriájának fogalmazatai s a hozzá intézett hivatalos és magán-levelek legnagyobb részt elvesztek. Csak itt-ott maradt ránk némi töredék, pl. özvegye gr. Forgách Juliána révén a b. Palocsay-levéltárban, vagy »fogadott fia« gr. Károlyi Sándor tbk. utódainál, t. i. azon levelek, melyeket még maga Bottyán éltében saját tudósításaihoz mellékelt. Valamint tehát Bottyán leveleit az országban szanaszét szórt irattárakból, családoktól stb. kelle összeböngészni: úgy az imént

jelzett hiányon is más kortársaknak az ő személyéről s tetteiről írt levelei fölvételével iparkodtunk segíteni. Ekkép sikerült ezt a tevékeny életpálya 25 évét felölelő s a még arra következett 7 esztendőnek is reávonatkozó irományait, tehát összesen 32 évet magában foglaló hatszáz egynehány Bottyán-iratot egybeszerkesztenünk. Megjegyezzük azonban, hogy *a jelen vállalat* előbbi köteteiben kiadott ily természetű irományokból, nevezetesen Rákóczinak Bottyánhoz intézett 1705—1709-iki számos levele fogalmazataiból, úgy Bercsényi 1705 és 1709-iki leveleskönyvének ugyanily kivonataiból ide semmit föl nem vevénk, s mindezekre nézve az olvasót a megelőző kötetekre utaljuk.

Forrásainkat, mit honnan merítének? minden darabnál megjelöltük.

Midőn Bottyán tarna-örsi táborában örök nyugalomra hajtá fáradt fejét, — archivuma szétfoszlott. Egy része levelesládái- és protocollumainak érsekújvári házában s ugyanott hátrahagyott társzekereiben maradt egyéb javaival, és — *rape-cape;* a mi pedig tábori cancelláriás-kocsiján vele volt, titkárai őrizete alatt: az részint özvegye, részint mostohaunokája Szabó Mózes alezredes és kis korától általa fölnevelt árva unokaöcscse Horváth István őrnagy, részint pedig a tábornok málhás-szekerei födözetére rendelt Szalkay Demeter nevű régi századosának kezeibe került. Egyszóval, részekre szakadt s ittamott kallódik vala el. Némi romjait özvegye második férjének b. Palocsay Györgynek családi levéltárában Lőcsén leltem volt meg; de ezek inkább csak birtokviszonyait, hagyatékát illetik.

A Szalkay kezére jutott töredéknek érdekes története van. Bottyán nemesség- és czímerújító levelének hivatalos példányát nyomozván, az ő Felsége személye körűli ministerium levéltárában Bécsben őrzött Liber Regiusok alphabeticus lajstromában, az 1687-ik évnél erre a jegyzetre bukkantam: »*Botthyán Joannes resolutus in Nobilem 18. Maij 1687. et 1691. in Cottu Strigoniensi publicatus, — teste nro 5511. 1780.*« Maga a nemesi diploma mása azonban a kir. könyvekben nincsen meg. Az idézett 1780-iki szám a magy. kir. udv. cancellária folyó ügyszámát jelentvén, nyomoztam tovább a cancelláriai irattárban, a hol is az 5511. sz. a. nem kis meglepetésemre a következő hivatalos irományokra leltem:

»*Anton Szalkay* de Tisza-Szalka m. p.« 1780-ban különben datum nélkűl folyamodik az udv. cancellárhoz s előadja, hogy néhai édes anyja, Szalkay István alezredes özvegye, született Kálnoky Therézia grófnő elhalálozásakor, annak egy irományokkal telt ládája (»eine mit Schrifften angefüllte Druhe«) a budai városi tanácsnál tétetett volt le, honnét azonban e láda, gr. Eszterházy Ferencz udv. cancellárnak Bécsben még 1768. november 16-kán kelt rendeletére, ez év és hó 29-kén az udv. cancelláriának átszolgáltatott s azóta ennek archivumában őriztetik letéteményképen. A folyamodó állítja, sőt mellékelt hiteles okirataival igazolta is, hogy ő a nevezett néhai Szalkay István alezredesnek és gr. Kálnoky Theréziának törvényes fia, egyedűli, testvérek nélkűl álló. Kéri tehát, hogy az említett láda írás, neki mint törvényes örökösnek, illetőleg tulajdonosnak kiadassék.

Mely kérvényre azon udv. cancellári végzés hozatott, hogy miután a folyamodó kellőképen legitimálta magát és tulajdonjogát: igenis, a kérdéses deponált irományok lajstrom mellett kiadandók neki. Az átvétel megtörténtét igazoló e lajstrom vagyis kiadási elismervény, Szalkay Antal mint átvevő és Kelcz József udv. tanácsos mint átadó aláirásával s pecsétével megerősítve, eredetiben mellékelve van, s 18. sz. a. a következő, — bizonyára *Szalkay Demeter* Bottyán-ezredbeli egykori kurucz kapitány révén Szalkay Antal őseihez került, — legnagyobb részben *Bottyánt*, rokonságát és jószágait illető okleveleket sorolja elő, úgymint:

„Elenchus

Literalium Instrumentorum ab obitu natae Comitissae Kálnoky, nuptae olim Szalkay prae manibus Magistratus Budensis in deposito remansorum, succesive vero in obsequium B. Mandati Regij die 16. 9-bris 1768. Cancellariae Regiae Hung. Aulicae fine ulterioris eorundem conservationis transmissorum, hodie autem die quippe 27. Octobris 1780. Antonio Szalkay qua legitimo et naturali praefatae Comitissae filio, erga ejus Instantiam eatenus sub nro 5511. 1780. porrectam, praestitamque super legitima sui ex utroque descendentia legitimationem extradatorum.

Nro 1. Fassio venditionalis Nicolai filÿ Tyba de Déva et fratris ejus Lorandi super quaedam terra ipsorum Déva vocata,[1]) pro Oliverio, Lorando et Stephano, filÿs Christophori de Gombos, coram Conventu Cruciferorum Domus Hospitalis Ecclesiae S. Regis Stephani de Strigonio celebrata. Anno Dni 1300. Originales.

Nro 2. Fassio Nicolai et Lorandi Filiorum Tyba de Déva, ratione Curiae ipsorum haereditariae, Déva nuncupatae, Oliverio, Lorando et Stephano filÿs Christofori de Gombos in 10. Marcis venditae, coram Conventu Crucifer. Domus Hospitalis Eccl. S. Regis Stephani de Strigonio, Anno 1314. Orig.

[1]) Ma *Diva, Gyiva*, Esztergom vármegyében. Bottyán birtoka volt.

Nro 3. Fassio venditionalis Comitis Stephani, filÿ Christophori Nobilis de Déva, super quaedam particula terrae Déva dictae pro quodam Bodon, filio Martini et Dominico, filio Chaba, coram Conventu Crucifer. Dom. Hosp. Eccl. S. Regis Stephani de Strigonio. Anno 1314. Orig.

Nro 4. (Az 1. sz. a. venditionalisnak 1325-iki transsumptuma, ugyanazon hiteles hely kiadásában.)

Nr. 5. Fassio adoptionalis Mathiae de Déva pro Nicolao de Déva, coram Capitulo Strigoniensi, Anno 1445. celebrata. Orig.

Nro 6. Relatoriae Testimoniales Capituli Strigon. pro parte Mathiae de Déva super peracta ejusdem in Possessione Déva Statutione emanatae, Anno 1503. Orig.

Nro 7. Fassio super Déva coram Conventu Monasterÿ S. Joannis Baptistae de Jaszou celebrata, Anno 1503. Orig.

Nro 8. Fassio cambialis inter Mathiam de Déva ab una, altera vero partibus Familiae Vass homines, super certis portionibus possessionarÿs Cottui Comaromiensi adjacen. coram Capit. Strigon. celebrata, Anno 1505. Orig.

Nro 9. Transsumptum Literarum divisionalium Familiae Déva hominum, per Capit. Strigon. expeditum. Anno 1506. Orig.

Nro 10. Relatoriae Testimoniales Capit. Strigon. pro parte Familiae Wass hominum, super pura Statutione eorundem in Possessione Déva peracta, extradatae Anno 1506. Orig.

Nro 11. Divisionalis tractatus inter Familiae Déva homines coram Capit. Strigon. Anno 1513. celebratus. Orig.

Nro 12. Vidimált copiája a Vasvármegyei Szécs (Zech) puszta és Nagy-Erdő villongó ügyében I. Ferdinánd királytól 1554. május 6-án kiadott sententionálisnak, Teufel Kristóf köszegi kapitány és más részről *Botthyán* Ferencz és Sárkány, Rajki, Gosztonyi s más határos birtokú nemesek között.

Nro 13. Diploma Nobilitaris seu B. Literae Armales per Ferdinandum 2-dum Imp. et Regem, *Stephano Szalkay* ejusdemque haeredibus et posteritatibus Anno 1624. die 17. Januarÿ Viennae sub dupplici sigilli concessae, publicataeque in Cottu Jaurinensi Anno 1655. Orig.

Nro 14. Ugyane nemeslevélnek a nyitrai káptalan által 1749. aug. 16-kán kiállított transsumptuma, Szalkay István, a gr. Kálnoky-

féle huszárezred századosa — úgymint a nemességszerző István nevű fiától nemzett hasonló nevű unokájának fia — számára.

Nro 15. B. Literae Armales per Leopoldum Imp. et Regem *Andreae Szabó* ejusdemque haeredibus et posteritatibus die 22. Julÿ Anno 1673. concessae, publicataeque in Cottu Comaromiensi Anno 1674. Orig. [1]) Komárom-vármegyének a publicatióról kiadott testimoniálisával és Szabó Andrásnak az armális collatiójáért esedező kérvényével mint mellékletekkel.

Nro 16. B. *Literae Armales* per Leopoldum Imp. et Regem *Joanni Botthyán* ejusdemque haeredibus et posteritatibus *die 18. Maÿ Anno 1687. elargitae,* publicataeque in Cottu Strigoniensi Anno 1691. In Originali. — *His adjacet antelati Botthyán pro Armalibus Supplicantis Instantia.*

Nro 17. Copia vidimata Patentalium pro parte Ferdinandi Bencze Tricesimatoris Comaromiensis, super data eidem mineralia in Regno Hungariae perquirendi et fodendi facultate, via Camerali emanatarum die 21. Februarÿ 1699. [2])

Nro 18. Simplex Consensus Regius super Fassione *Joannis Botthyán,* ratione universorum suorum Bonorum, pro parte Stephani Tótth, alterius Stephani Horváth, Georgÿ Síley, Joannis Molnár, alterius Joannis Grassalkovics et Michaëlis Czagánÿ, coram Capitulo Nittriensi celebrata, die 16. x-bris 1700. concessus.

Praespecificata Literalia Instrumenta mihi ex Archivo Excelsae Cancellariae Reg. Hung. Aul. extradata, admanuataque esse propria manus subscriptione, usuatisque sigilli mei oppressione fidem facio. — Viennae, die et Anno ut supra.

(P. H.) *A. Szalkay m. p.*" [3])

Miután itt, mint láttuk, »*irományokkal telt*« egész *ládáról* van szó, a lajstrom pedig mindössze csak 21

[1]) Ezen komáromi Szabó Andrásnak fia volt Szabó Mátyás, 1696. esztergomi főhadnagy s később nyitrai kurucz várparancsnok, ki Bottyán egyik mostohaleányát Jósa Judithot bírván nőül, ettől született fia Szabó Mózes alezredes, Bottyán kedvencze és egyik örököse.

[2]) V. ö. Bottyán levelét Rákóczihoz 1707-ből, 445. l.

[3]) E Szalkay Antalról annyit tudunk, hogy — hihetőleg anyai jószágain — Erdélyben lakott, magyarra fordítá és 1792. Bécsben kiadta Vergilius Aeneisének első részét, s 1793-ban »Pikó herczeg« czímű melodrámát írt.

darab oklevelet sorol föl 18. sz. a.: nagyon valószínű, hogy a leveles-láda ezen följül való tartalma *missilis levelekből, hadi és afféle* nem birtok- vagy jogviszony-érdekű iratokból állott; melyeket, mint a régi levéltár-rendezők felfogása szerint »*nullius valoris*« firkákat, nem tartottak érdemesnek elenchisálni, sőt mint *Vak-Bottyániana rebellis actákat,* az udv. cancellária loyalis hivatalnokai szent borzalommal tekintettek. A történetbúvárra nézve épen ezek bírnának legtöbb becscsel.

Hová lőnek ezen 1780-ban még létezett iratok: Bottyánnak czímerújító diplomája s hadi cancelláriájának ki tudja mily nagy történelmi értékű maradványai? 1879. nyara óta, a mikor a föntebbi lajstromra rábukkantam, a Szalkay-család nyomai révén eleget fürkésztem különösen Erdélyben, a hová e nyomok gr. Kálnoky-ágon vezettek, — de mind hiába. Személyesen jártam gr. Kálnoky Dénes úr ő excjánál Háromszéken, Miklósvártt, hol a Kálnoky-család archivuma létezett: azonban itt fájdalommal arról kelle értesűlnöm, hogy 1848-ban, a kastély kiraboltatásakor, az oláh csőcselék e nagybecsű levéltárat merőben elhamvasztá, — nincs többé semmi.

Ekként már-már egészen reményt veszték, midőn három év múlva Létzfalvi Gyárfás Zsigmond úr Déváról (tehát csakugyan Erdélyből) Bottyánnak czímerújításért s új nemeslevél kiadásáért a Fölséghez benyújtott 1687-iki folyamodványát (lásd 4. l.) másolatban azon megjegyzéssel küldé be a Történelmi Társulatnak, hogy annak, valamint Bottyán czímeres levelének eredetije az ő birtokában van. Tüstént levelezésbe bocsátkoztam vele, s magát az

armálist sikerült is tőle csere útján más okmányokért megszereznem. (L. 5—10. l. közölve). Ez a nagyérdekű nemesi levél a föntebbi lajstromban 16. sz. alatt van beiktatva: és csakugyan az eredetin az 1780-ban rájegyzett »Nro 16.« elenchus-szám ma is jól látható. Gyárfás Zs. úrtól ez oklevelek provenientiája iránt kérdezősködvén, annyit tudtam meg, hogy ő azokat családjának Küküllő-megyei falusi udvarháza padlásán találta, elrongyolt régi irományokkal telt leveles-ládák egyikében. Azonnal kész valék e ládák átkutatása végett a helyszínére utazni; de sajnálatomra oly választ kaptam, hogy azok egyelőre hozzáférhetlenek, legföljebb családtag juthat valamikép hozzájok. Gyárfás Zs. úr kértemre megígéré, hogy gondosan átfürkészendi tartalmukat, s ha Bottyán tábornokot illető iratokra akad, — értesít. Később értesített is, hogy e nagyobb részt elpusztúlt irományok maradványai közt több Bottyán-félét nem talált.

Azonban nemsokára egy másik családtag: Létzfalvi Gyárfás József úr, kir. törvényszéki bíró Maros-Vásárhelyen, tudósíta, hogy a komáromi Szabó-család 1673-iki armálisa eredetiben, tehát az 1780-iki lajstromban 15. sz. alatt említett okmány,[1]) továbbá Bottyán Jánosnak 1700. december 16-kán kir. jóváhagyást nyert végintézkedése, — vagyis a cancelláriai lajstromban 18. sz. alatt iktatott s általunk más forrásból a 61. és 64. l. közölt okmány, — jelenleg az ő birtokában van. Ekként kétségtelen, hogy az

---

[1]) E nemeslevél 1673. június 22-kén kelt és a nemességszerző Szabó András mellett annak neje Orbán Katalín, s gyermekeik Szabó Mátyás, Mojzes (Bottyán unokájának hasonnevű nagybátyja), Ignácz és Erzsébet nyernk általa nemesi jogot.

egykor Szalkay Demeter és István révén Szalkay Antal kezére került Bottyán-iratok, idők jártával a Szalkayakról akár örökösödés, akár jószágvásárlás útján (forrásom ez utóbbit állítja,) a Létzfalvi Gyárfás-család birtokába jutottak. Többet ezen homályos ügyről nem sikerült még kinyomoznom, sem az 1687-iki folyamodvány eredetijét, a tett csereajánlat elfogadása után is megkapnom; pedig nagyon kívánatos volna, ha a még el nem pusztúlt iratok a történettudomány gyarapítására megmentethetnének.

Hogy a napfényre került 1687-iki czímer- és nemességújító diplomában maga I. Lipót császár s király is ünnepélyesen elismeri Bottyánt nemes családból származottnak, ki csak a háborús idők viszontagságai által fosztatott meg czímeres-levelétől, — fényesen igazolja az én már 1864-ben, családi földjegyzések s káptalani bevallási iratok nyomán tett hasonló állításomat. Álljon itt nehány, eddig ismeretlen adat Bottyán családjáról, t. i. az eredetileg Somogy-megyei *Géres-Káli* (vagy Görös-Gáli) és *Bottyáni Bottyánok*-ról, valamint a később Lévára szakadt hasonnevű s tán ugyanazonos nemes családról.

A XVI-ik század végén s a XVII-ik elején élt Bottyáni és Géres-Káli Bottyán Kristóf, Zala-vármegyei birtokos nemes, kinek neje Egerallyai Erzse, s fiok az 1630—1640 körül Dunántúl szerepelt Bottyán másként Bottyáni János, kiről a következő hiteleshelyi adatok emlékeznek:

1. A veszprémi káptalan gróf Rákóczi Pál országbírónak 1635. Jánosházánál kelt parancsára, Húsvéth Ambró mester-kanonok tagja által a kir. tábla elé idézi Sárkány István kis-komáromi kapitányt, mint a ki Orbovai Jakusith György ó-budai prépostnak és esztergomi

kanonoknak *kis-komáromi tisztartóját* (provisor) *Vitézlő Bottyán Jánost* (Egregium Joannem Bottyán) a múlt 1634. évben Szent-Mihály nap táján, midőn Kis-Komáromba menne, elfogatta és csak kir. parancsra bocsátá szabadon, s addig is mindig rágalmazta: [1])

2. Ugyancsak a veszprémi káptalannak kiküldötte Gálffi János, és Saári János homo regius, gróf Rákóczi Pál országbíró meghagyására 1635. a kis-komáromi várban, *„Nemes Géres-Kálli Bottyán János"* részére tanúkat hallgatnak ki. Mely tanúvallomásokból kiderül, hogy Domonyai János Deák, Zsófia nevű leánya Deli Tamásné volt, kiknek is leányuk Deli Anna Egeralli Lászlóné vala; mely Egeralli Lászlónétól született Egeralli Erzsébet, *Bottyáni Kristófné,* kiknek fiok a fölntebbi Bottyáni János, és hogy Nagy-Geresd falu vér szerint e Bottyán Jánost illetné, mert ősanyja Deli Anna egy testvér volt Deli Péterrel, (a kinek ága ú. l. mag nélkül halt ki.) A tanúvallomásokból még az is kiviláglik, hogy Zsabari Domonyai János neje Sárkány Ilona volt, a Sárkány Péter leánya; mely Péternek csak két gyermeke vala: János és ezen Ilona. [2]) A tanú, a ki ezeket hiti alatt vallja: Bogách András özvegye, 64 éves. — Azután Kis-Komáromból három napra Szent-Gróthra mentek ki a küldöttek, a hol Egeralli János 50 éves zalabéri nemes és Bitzó István 80 éves agilis, kapornaki lakos tanúkat hallgatták ki. E tanúk szintén erősítik a föntebbieket, és még hozzá Egeralli vallja, hogy Bottyán János a Sár-melléki jószágot is bírta, Bitzó pedig, hogy Deli Lőrincz, György, Péter és Anna — a kiket személyesen ismert, — egy testvérek valának s apjok Deli Tamás. Vallja továbbá, hogy e jogon Bottyán János a Deliek Zala folyó melletti birtokát is bírja. Ugyanily értelemben vall a negyedik tanú Ns. Gyala Kata kapornaki lakos. [3])

3. A veszprémi káptalan bizonyságlevele 1639-ből, hogy III. Ferdinánd ez évi július 4-én Bécsben kelt parancsára Megyery János kir. ember, és Récsey István hántai prépost, mint káptalani megbízott, e hó 21-én Kis-Komárom várában számosak jelenlétében beiktatták *Ns. Bottyáni Jánost* és tardi Lászlóffy Pált Ghilicze, Fölfalu és Bogdácsa Somogy-vármegyei faluknak és Nagy-Juta szintén so-

---

[1]) Veszprémi káptalani jegyzőkönyv, I. köt. 1635—1654.

[2]) A Bottyán és Sárkány családok közötti még régebbi összeköttetésére nézve l. az 1780-iki elenchus 12. sz. a. okmányát.

[3]) Veszprémi káptalani jegyzőkönyv, u. o.

mogyi falu fele részének birtokába. Mely beiktatásnak azonban Ghilicze és Juta falvakat illetőleg *Ns. Bottyáni László* a maga nevében contradicált. [1])

4. 1639. sept. 14. kelt királyi parancsra a veszprémi káptalan által e hó 27-kén Szántóházy Zsigmond kis-komáromi vice-kapitánynak Somogy- és Baranya-vármegyei több lakott és lakatlan faluk birtokába Veszprém városában végbement beiktatásánál az egyik homo regius *Bottyáni János* volt. [2])

5. A veszprémi káptalan III. Ferdinánd királynak 1640. april 20-kán kelt s tardi Lászlóffi Pál és „*Geresd-Gáli Bottyán János*" részére kiadott parancsára bizonyítja, hogy a múlt évben Somogy-vármegyei föntnevezett birtokaikba való beiktatásuk alkalmával a kir. ember megbetegedvén, újabban Szent-Imrei Márton és Acsádi Benedek kanonok küldettek ki, kik is jelenték, hogy a helyszínén a beiktatásnak senki ellent nem mondott. [3])

6. A mindezen káptalani kiadványokban említett Géres-Káli Bottyán vagy Bottyáni János egy kelet nélküli, de legkésőbb 1642-ben írt fölségfolyamodványával *Kapornak* várának néhai Orosz Pál halálával megürült kapitányi tisztsége elnyeréseért esedezik, — tehát immár éltes hadi embernek kellett lennie, a minthogy említi is: „Cum autem et ego iam inde *ab ineunte aetate mea tam in Praesidÿs Mattis Vrae, quam etiam funesto illo superiorum motuum tempore in campestribus expeditionibus contra perduelles Matti Vrae non imbellem praestiterim operam,*" etc. Kérvényét ajánlják Lippay György egri püspök, Homonnai gr. Drugeth János és Mikulich Tamás. [4])

Ezen Bottyán Jánosnak, vagy egy más, hasonnevű, Esztergomba települt családtagnak volt-e fia a nagyhírű kurucz tábornok? biztosan nem tudhatjuk. — A család egyik ága a dunántúli török dúlások következtében Bars-vármegyébe, Lévára szakadt, s

---

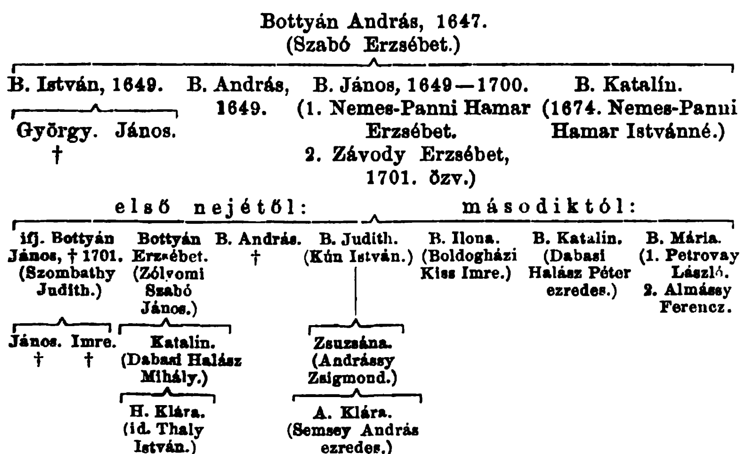
[1]) Veszprémi káptalani jegyzőkönyv, I. köt. 1635—1654.

[2]) Ugyanott.

[3]) Ugyanott.

[4]) L. *Schmidt:* »Episcopi Agrienses« ; Tÿrnaviae, 1768. III. köt. Lippay 1642-ben szűnt meg egri püspök lenni; Drugeth J. is ekkor volt országbíró és Mikulich személynök.

armális hiányában, Bottyán András és neje Szabó Erzsébet kértére 1647. január 24-kén Pozsonyban kelt czímeres levelet kapott. Gyermekeik István, András és János voltak. A nemes-levél Barsmegye 1647. július 11-iki gyűlésén hirdettetett ki, s eredetije most is e vármegye (és nem, mint Nagy Iván hibásan írja: *Nógrád* [1]) levéltárában, Aranyos-Maróthon őriztetik. A család ma már kihalt. A tábornokkal egy időben élt tagjait e nemzedékrend mutatja:

Bottyán Erzsébetnek, unokája Dabasi Halász Klára id. Thaly Istvánné után, magam is egyenes ivadéka lévén, családi irományainkból említhetem föl röviden a következőket:

1. Id. Bottyán János, nejének Hamar Erzsébetnek Zámory Annával 1685-ben kötött bizonyos szerződése ellen a garam-szentbenedeki convent előtt 1694-ben ünnepélyes óvást emel. (Egykorú másolat.)

---

[1]) *Nagy Iván:* »Magyarország Családai«, II. köt. 222. l. a Bottyán-családnál. — A czímer, a vértben magyar kalpagos és dolmányos, álló gyalog vitéz, jobbjában kard, melynek hegyén levágott török fej. A sisak koronájából ugyanezen alak emelkedik ki. (A török fejet tartó kard kisebb pecsétén könnyen buzogánynak is nézhető.)

2. Lakos István és neje Boros Ilona instantiájára idősb és ifjabb Bottyán János ellen 1695. a szent-benedeki convent mandatum evocatoriumot bocsát ki, nagyobb hatalmaskodási vád miatt. (Egykorú másolat.)

3. Bottyán Örzsébet, Zólyomi ifj. Szabó János házastársa elismeri, hogy „az én kedves Atyám-Uramtúl Nemzetes Vitézlő Bottyán János Uramtúl és mostoha Anyám-Asszonytúl Závody Örzsébeth Asszonytúl« anyai örökségi részét fölvette. Datum *Levae*, die 19. Januarÿ 1698. (Eredeti.)

4. Bottyán András, id. Bottyán Jánosnak első nejétől született, ekkor még nőtelen ifjú-legény fia, *Levae*, die 10. Februarÿ Anno 1700. kelt levelével hasonlóan elismeri, hogy néhai édes-anyja hagyatékából öt illető 687 frt 50 dénárt, apjától és mostoha-anyjától fölvett légyen. Aláírva: *„Iffjabbik* Bottyán András m. k." (Eredeti.)

5. Id. Bottyán János 1700. folytában vagy 1701. elején elhalván, első nejétől Hamar Erzsébettől származott gyermekei 1701. november havától 1702. februárig kelt több rendbeli periratatikkal vádat emelnek mostoha-anyjok: özv. Závody Erzsébet ellen, mint a ki »non ita pridem« elhúnyt atyjoknak — néhai férjének — lévai házát, *több vármegyékben fekvő jószágait*, továbbá úgy kamatokra kiadott készpénz-tőkékben, arany- ezüst-mívekben és szobabeli bútorokban, mint lábas-marhákban hátrahagyott és még az ő édes-anyjokkal néhai Hamar Erzsébettel együtt szerzett javait — melyek tehát határozottan őket illetik, — özvegyi jog czímén maga birodalma alá vette s bírja és usuálja, az ö nyilvánvaló kárukkal és sértődésökkel. Mindezeknek kezökhöz adatását kívánják. (Eredeti periratok a családi és az udv. cancelláriai levéltárban.)

6. Id. Bottyán János özvegye Závody Erzsébet, leánya Bottyán Ilona Boldogházi Kiss Imréné javára 500 db. aranyról a garam-szentbenedeki convent előtt tett bevallását ugyanott visszavonja, 1701. (Eredeti.)

7. Léván 1702. martius 2-án költ egyezséglevél, melynek értelmében Dvornikovics János ítélőmester intésére, a ki előtt pereiket folytatták, néhai id. Bottyán Jánosnak Hamar Erzsébettől született örökösei, a költséges pörlekedést abbanhagyván, barátságos kiegyenlítésre lépnek mostoha-anyjukkal Závody Erzsébettel, oly föltétel alatt, hogy a néhai édes-anyjok után általok egyenként fölvett 687 frt 50

dénáron följül, még apjok s anyjok után 6687 frt 56 dénárt kapjanak az özvegytől, s azzal teljesen és mindenkorra ki lesznek elégítve; a minthogy részint készpénzül, részint adóslevelekkel ki is elégíttettek. Ezen, a nevezett ítélőmester előtt kelt egyezséglevelet, melyet megváltoztathatlan érvényünek jelentettek ki, aláírták: *Bottyán Örzsébet*, Zólyomi Szabó Jánosné; »Szombathy Judith, *néhai iffiabbik Bottyán János* meghagyatott özvegye s két árva fiainak Jankónak és Imrének naturalis és legitima tutrixa.« Bottyán Judith sem élt már ekkor, söt férje Nemzetes Kún István sem. Hogy ezek árváinak és a távol (vagy külföldi egyetemeken, vagy hadakban) lévő ifjú *Bottyán Andrásnak* osztályrészét nénjök Bottyán Örzsébet vette légyen kezéhez, hitelesen bizonyítják aláírásaikkal és pecséteikkel Péli Nagy András, Kazy János alispán, Mihálffy András szolgabíró, Veres János, Farkas Sándor, Szöllösy János és Miháll Gáspár Bars-megyei nemesek, kiknek jelenlétében Dvornikovics ítélőmester a peres atyafiakat kiegyeztette. (Eredeti.)

8. Boldogházi Kiss Imre s neje Bottyán Ilona, nemkülönben ennek nővére Bottyán Katalin (később Halász Péterné), néhai idősb Bottyán János leányai, 1704. a szent-benedeki convent előtt ünnepélyesen tiltakoznak anyjok Závody Erzsébet végrendelete ellen.[1]) (Egykorú másolat.)

9. „*Deductio Genealogiae Familiae Bottyán.*“ Ezen a XVIII-ik század vége felé készült nemzedékrendi táblázat, — mely a Lévai Bottyán, Nemes-Panni Hamar, Szabó de Zólyom alias Zólyomy, Nyáregyházi Nyáry, Dabasi Halász, Andrássy, Semsey, Thaly, Laky, Balla, Györy, stb. nemes családok osztályos rokonságát tünteti elő, — némi jegyzetekkel is el van látva. E jegyzetek szerint ifj. Bottyán András, valamint testvérbátyjának ifj. Bottyán Jánosnak János és Imre nevü két fia, — tehát a lévai Bottyánok fiága — mag nélkül halt ki.

Hogy a hős kurucz tábornok ezen lévai Bottyánokkal egy vérségből való volt, a következők világosan mutatják, úgymint:

[1]) Závody Erzsébetnek ugyanis volt még egy, legkisebb leánya *Bottyán Mária*, (utóbb Petrovay Lászlóné, majd Almássy Ferenczné), kinek azonban gyermekei nem lettek. A végrendelkező nyilván ezen, akkor még gyermekleánykát különböztette volt meg végrendeletében, nénjei rovására.

a) 1687-iki czímerújító levelének kelte előtt, sőt még utána is hat évig ő is a lévai Bottyánok 1647-iki armálisában foglalt nemesi czímert használá gyűrűpecsétein. (L. 1691. és 1693-iki levelein lévő pecséteit, 18. és 21. l.)

b) A lévai két Bottyán János — apa és fiú — életében ő, esztergomi Bottyán János ezredes, amazokkal rokoni érintkezésben álla, nekik pénzt kölcsönzött, közös vállalatokba bocsátkozott velök; sőt egy ízben, 1696-ban, mint atyafiak szoktak, pörbe is, (még pedig a teljes névazonosságból eredett tévedés szűlte igen eredeti, de csakhamar kiegyenlített pörbe) elegyedett volt lévai idősb Bottyán Jánossal, kinek a pozsonyi Hakszer szintén ágense volt. (L. 28—29. l.) Több adat e perről nincs; úgy látszik, a tévedés kiderűlvén, a rokonok tüstént kiegyezének.

c) A lévai Bottyánokról családi iratokból bizonyos, hogy kálvinisták valának; a kurucz generálisról is azt állítja a kortárs történetíró Kolinovics Gábor Commentárjaiban, hogy születésére nézve »*Calvini assecla erat*«, a jezsuiták térítették át a séllyei collegiumban, diák korában. —

Ha már Bottyán családjáról ennyit szólottunk: említsük még föl itt magyarázatképen a rokoni kapcsolatot, mely a híres hőst Rákóczi fejedelem helytartójához és fővezéréhez gr. Bercsényi Miklóshoz füzé. Bercsényi Bottyánhoz szóló leveleiben, mint ennek *sógora* írja alá magát. A vérség így volt: gr. Forgách György érsek-újvári vice-generális nőűl bírta gr. Rechberg-Rothenlőwen Mária-Erzsébetet, kitől született Farkas nevű fia. Forgách György ifjan elhúnyván: özvegyét báró, később gróf id. Bercsényi

Miklós tábornok vette el, kiknek fiok vala ifjabb gr. Bercsényi Miklós; a ki tehát Forgách Farkasnak anyúl való testvére. Forgách Farkasnak b. Révay Eleonórától született leányát Juliánát pedig — vagyis Bercsényi Miklós unokahúgát — Bottyán János tábornok vezette oltárhoz.

De Bottyán ezen előkelő házasság által nemcsak a gr. Bercsényiekkel, gr. Forgáchokkal, gr. Pálffyakkal, gr. Eszterházyakkal, gr. Csákyakkal, b. Révayakkal stb. keveredett atyafiságba, — sőt némi távoli rokoni kötelék csatolá őt magához II. Rákóczi Ferencz fejedelemhez is. Tüntesse föl ezt a következő táblázat:

Zeleméry (Kamarás) János, de genere Gúth-Keled. 1540.
(Ruszkai Dobó Anna.)

Zeleméry Miklós. (Henyey Margit.)	Zeleméry László, esztergomi főispán. (Jakusith Scholastica.)
Zeleméry Borbála. (Lorántffy Mihály, zempléni főispán.)	Zeleméry Anna. (b. Forgách András tábornok. 1586. 1612.)
Lorántffy Zsuzsána. (I. Rákóczi György, erdélyi fejedelem.)	gr. Forgách Péter koronaőr, 1633. (b. Újfalusy Katalin.)
II. Rákóczi György, erdélyi fejedelem. (Báthory Zsófia.)	gr. Forgách György, érsek-újvári altábornok. (gr. Rechberg Mária-Erzsébet.)
I. Rákóczi Ferencz, erdélyi vál. fejedelem. (gr. Zrínyi Ilona.)	gr. Forgách Farkas. (b. Révay Eleonóra.)
II. Rákóczi Ferencz, erdélyi és magyarországi fejedelem. (Hesseni Sarolta hgnő.)	*gr. Forgách Juliána, Bottyán tábornok neje.*

E szerint tehát Rákóczi és Bottyánné a közös Zeleméry-Dobó vérben egy eredetűek.

E családtani vázlatok és a föntebb előrebocsátottak után még csak egy-két rövid megjegyzésünk van. — Esztergom vármegye levéltárából évtizedek

előtt vett jegyzeteink, specialis ok miatt, csak a jelen kötet sajtó alá adása után kerűltek kezeink közé; van közöttük egynehány, a melyekről czélszerűnek találtuk itt pótlólag némi emlékezetet tenni.

1. Esztergom vármegye nemeseinek conscriptiójában a XVII-ik század végén s a XVIII-ik elején Bottyán János neve, természetesen. mindenütt bennfoglaltatik; sűrüen előfordúl az a megyei jegyzőkönyvekben is, főként katonai és peres ügyekben. 1692-ben Bottyán már ezredesnek neveztetik; 1693. december 17-kén kelt hivatalos kiadványában pedig így czímezi öt Konkolÿ László megyei alispán: »Perillustris ac Generosus Dominus Joannes Bottyán, S. C. Regiaeque Mattis *Campestris Generalis Colonellus*", a mi tábornokként működő, önállólag vezénylő, saját ezredén kívül más csapatok felett is parancsnokló ezredest jelent. Ez így volt; mert Bottyán pl. mint szegedi, vagy később Tisza-Duna-közi parancsnok, egyéb — lovas és gyalog — hadakat is egyaránt vezényelt már 1691—94-ben.

2. Luby Imre esztergomi plebános és az érseki jószágok inspectora, Soár János senator, Pathó Ferencz esztergomi káptalani tiszttartó és Sinka György szolgabíró »Strigonÿ, 1693. dje 13. Januarij« keltű oklevelet állítának ki, melyben elismerik, hogy »N. V. Bottyán János Oberster Uramtúl« vettek föl Esztergom vármegye nevében és megbízásából az 1692. novemberi portiók fedezésére, »mellyet a bennlévő quártélyos kapitánnak kellett adnunk, fl. 700«, azonkívűl adott ő Kglme ezen Ns. Vármegye szükségére fl. 150, összesen 850 frtot. — Tehát itt is, úgy mint később a kecskemétieket s Bars és Hont vármegyét, Bottyán siet szülő megyéjét kisegíteni; és pedig *kamat nélkűl*, a mi helyett az van kikötve, hogy ha a kölcsönzött összeget a kitüzött határidőre meg nem adhatnák: 50, esetleg 100 kaszást tartozzanak neki adni annak idején. — Bottyán kezével reá van jegyezve: »Anno 1693. dje 23. Martij vettem föl Sinka György szolgabíró Uramtúl fl. 194.« Vagyis részletenként fizetgették vissza a kölcsönt neki.

3. Budae, dje 28. 7-bris 1703. kelettel a budai cs. kir. »subdelegált Commissió« (olyan helytartótanács-féle) assessorai hivatalos rendeletet küldenek Esztergom vármegyére, hogy addig is, míg a Bottyán János ezredes alatt felállítandó »nemzeti katonaság«, nevezetesen, a

mint el van rendelve, a lovasság Pest és a gyalogság Buda városába vitetnék kvártélyokra: azokat a vármegye etappaliter élelmezze, azon létszám szerint, a mint a nevezett ezredes úr ki fogja mutatni. Minthogy pedig ezen katonai évre a vármegyének még 6799 frt hátraléka van: Bottyán ezredes rendeletet vőn, hogy Nedeczky Sándor alispán kívánságára adjon ennek keze alá katonaságából karhatalmúl annyit, a mennyi azon adóhátralékok behajtására elegendő lészen.

4. Lipót király 1703. oct. 2-kán Ebersdorffból Esztergom és Komárom megyékhez intézett rendeletének eredeti kiadványa, melyet a 120. l. fogalmazványból közlünk, megvan a megye levéltárában. Kívül rájegyezve: »1703. 12. 8-bris in Congregatione publicatum.« Ugyanott megvan a budai delegált Commissió 1703. oct. 4-iki meghagyása is a megyére, hogy mivel Bottyán János ezredesnek a zavargók ellen gyűjtött lovas és gyalog hada immár napról napra »sat copiosus et conductus« szaporodik és hadakozik is: tehát a vármegye naponként 150 oralis és 60 equilis portiót szolgáltasson ki, adójába leendő betudás mellett, számukra.

5. A vármegye levéltárából megemlítjük még, hogy Bottyán esztergomi curiájának örökösödési, illetőleg birtoklási vitás ügye a kir. fiscus, a tényleges birtokló Kukländer cs. tbk. és a vérségi örökös Szabó Mojzes között, Esztergom vármegye 1711. július 1-jén tartott közgyűlésén tárgyaltatott, — a hol is a szathmári békekötés hatályával jogai teljes élvezetébe lépett igényperes Szabó, jogainak érvényesítése végett az illetékes forumokhoz utasíttatott; azaz: a vármegye nem birkózhatott meg a hatalmas cs. tbkkal és cs. kir. fiscussal.

Végűl megjegyezzük, hogy miután a jelen kötet már úgy is szokatlanúl terjedelmessé nőtt: a Bottyán jog- és birtokviszonyaira s hagyatékára vonatkozó hosszadalmas, czikornyás stÿlus curiálisban írt törvénykezési okmányok legtöbbjét jónak láttuk rövidítve, vagy kivonatozva közölni. Ügyeltünk azonban a lényeg hű visszaadására, és hogy a tartalomból semmi, a mi történelmi becscsel bír, el ne maradjon. A hol ilyen mozzanat sok van: ott az okmányt egész terjedelemben lenyomattuk.

Jegyzeteink az itt-ott előforduló homályos helyeket, vagy félremagyarázható vonatkozásokat, azt hiszszük, földerítik; azért a hol kellett, igyekeztünk velök a t. olvasó tájékozására bővebben szolgálni.

A ki csak a diplomatiai cselszövények tekervényeiben gyönyörködik, — e lapokat hasztalan forgatja; de a ki az országok sorsát intéző *hadtörténelem*, *a katonai élet* változó fejleményeinek, az egymást űző *események rohamos áradatának* friss, közvetlen szemléletében kedvét leli s a *nemzeti jellem* sokszor megragadó tünetekben nyilvánúló jelenségeit akarja tanulmányozni, — az e könyvben rakott tárházra talál.

Budapesten, 1883. május 23-kán.

Thaly Kálmán,
a magy. tud. Akadémia r. tagja.

BOTTYÁN TÁBORNOK LEVELEZÉSEI.

1.

Bottyán János kezeslevele a kecskemétiekért.

Én Bottyán János, Kegyelmes Urunk ő Fölsége esztergami lovas Fő-Hadnagyja, adom tudására mindeneknek az kiknek illik, ezen levelem rendiben, hogy magam szabad jóakaratombúl lettem kezesse Méltóságos Gróff Csáky László Uramnak ő Nagyságának, Kecskeméten lakozó Kalocsa János, Király István, Szabó István, Kozma Jakab, Szívós János, Balassa István, Halyagos János, Szoványÿ Miklós, Ágoston István és Márkus Lőrincz s Borsos Istványért, mátúl fogva bis-quindenáig, tudniillik ad diem 8. X-bris, Boldogasszony fogantatása napjáig, ezerkétszáz forintig. Az minémő quártélyt emlétett Gróff Uram ő Nagyságának Kecskemét várossát rendelvén tavali esztendőben Commissárius Uram ő Nagysága, és azon quártélyért ez óráig egy pénzt sem fizettenek ő Nagyságának, — kire nézve Gróff Uram ő Nagysága megemlétett kecskemétieknek Tatában marháikat arestáltatván, s különben fölszabadétások nem lehetett: hanem az én kezességemre bocsátotta el ő Nagysága főembere Nemzetes Vitézlő Horváth József Uram, az megírt ezerkétszáz forêntban. Obligálom magamat ezen kezeslevelemben, hogy az megírt terminusra a nevezett summát simul et semel Gróff Uram ő Nagyságának plenarie leteszem és ő Nagyságát contentálom, — félretévén és kirekesztvén minden kigondolható procátori fogásokat, exceptiót és contradictiót és minden terminusi időmúlatásokat. Ha pedig ezen obligatoriámnak a terminusra eleget nem tennék, és akármi okbúl elmúlatnám: adok teljes hatalmat Gróff Csáky

László Uramnak ő Nagyságának, ez kezeslevelem erejével szabadon hozzám nyúlhasson és megvehesse rajtam ő Nagysága mind egy pénzig azon summát; ez levelem ereje ellen pedig semminémő procátori fogás, exceptio, contradictio ne suffragálhasson. Kinek nagyobb bizonyságára és elhitelére adtam ez kezeslevelemet Grőff Uram ő Nagyságának, tulajdon pecsétemmel is megerősétvén. Actum Tatae, 9. Novembris 1685.

Idem qui supra:

Esztergami Fő-Hadnagy
Bottyán János m. k. *)
P. H.

Quod praesens copia cum suo vero originali collata et per me correcta sit, praesentibus attestor. Viennae, 26. Martÿ 1700.

Stephanus Jeszenszky
Suae Celsitudinis Palatinalis
Cancellariae Expeditor m. p.

(Kecskemét városa levéltárában, Bottyánnak 1700. april 27-én Esztergombúl a kecskeméti tanácshoz írt eredeti leveléhez mellékelve levő egykorú, hitelesített másolat.)

2.

Bottyán a bajnai uradalmat zálogba veszi.

Én Kerekes Éva, elsőben Néhai Nemzetes és Vitézlő Szlavniczai Sándor Mihály, most penig Néhai Nemzetes és

---

*) Ez a legrégibb keletű levél, melyet Bottyántól bírunk; a legrégibb *levéltári* adat pedig a kir. Curia irattárában lévő Bottyán-örökségi periratokban fordúl elő, midőn első neje rokonai hivatkoznak, hogy Bottyán 1683-ban, a töröknek Bécs felé nyomúlásakor, minden lovát, marháját stb. elveszté. Ez után következik *ifj. gr. Zichy István* győri egyik altábornoknak a győri másik altbkhoz *gr. Eszterházy Jánoshoz* Győrből, 1684. aug. 6-án irott levele: »Nem tudom, másnak vagyon-e ottan (Buda körül) nyeresége az törökébűl: de *Bottyánnak az váczi kapitánnak* valóban van, . . . számlálhatatlan marhát hajtván ide.« (Gróf Eszterházy-levéltár, Pozsonyban.) Kiderül ebből, hogy Buda várának 1684-iki ostroma idejében, az elfoglalt Vácznak kapitánya ő vala. *Kürtössy István* esztergomi parancsnok 1684. dec. 11-kén gr. Eszterházy Jánoshoz intézett levele szerint azonban Bottyán ekkor már ismét Esztergomban volt, egy lovas sereg élén, de tavaszra máshová, ú. l. a táborra készűle. (U. o.)

Vitézlő Némethi Mátyás meghagyott özvegye, adom tudtára mindeneknek a kiknek illik, hogy az minémű jószágot bírtam Esztergham vármegyében, úgymint Sáp, Sári-Sáp, Babály és Bajna falukat, öt pusztával együtt, eo jure quo magam bírtam, adtam és engedtem Nemzetes és Vitézlő *Bottyán János* Úrnak, Kegyelmes Urunk ő Fölsége *zsámbéki Kapitányának* in et pro fl. 2500, fl. bis mille quingentis, usque ad Annos quindecim irredemptibiliter, és feleségének Nemzetes *Lakatos Judith* Asszonnak ő Kglmének, illy condítió alatt, hogy, ha az idő alatt ő Kglmeknek halomások történnék: tehát ipso facto nem más idegen, hanem én magam és successorim, depositis deponendis, kezemhez válthassam az ő Kglmeknek successoritúl. 2-do. Holott penig ő Kglmek az idő eltelési alatt azon jószág eladására és zálogosítására szorúlna: tehát ő Kglme engemet és gyermekimet, successorimat tartozik ante bimestre spatium admoneálni, admoneálván penig, és nem akarnánk kiváltani: tehát annak adhassa zálogban ő Kglme, a kinek akarja adni. Az szokott evictiót pedig magamra vállalván contra legitimos Impetitores Juridicos et Actores, ut tartozom azon jószágban ő Kglmeket megoltalmazni; kitelvén penig az megírt idő: ha mikor akarom, vagy haeresim és successorim, tehát mindenkor absque ulla tergiversatione kiválthassuk. Kirűl adtam ezen levelemet, Sándor Menyhárt fiam mint ebben lévő plenipotentiárius kezeírása és pecsétje alatt. Győrött, 19. Aprilis 1687.

Per me *Melchiorem Sándor*
tanquam per plenipotentiarium m. p. L. S.

Coram me Andrea Szabadi
Comitatus Jaurinensis Jurato Notario m. p.
L. S.

Kívül: »Bottyán János Uram bajnai jószágárúl emanáltatott contractus copiája.«

(*Egykorú másolat,* Komárom vármegyei *Csep* nemes közbirtokosság levéltárában.)

3.

Bottyán kérvénye I. Lipót királyhoz, nemesség-újításért.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas!

Domine, Domine naturaliter Clementissime!

Divina sic cooperante Providentia, Majestati Vestrae Sacratissimae siquidem a triginta Annorum decursu fidelia semper servitia conabar praestare, et inter coetera obsesso a Turcis Strigonio (tunc ibidem Supremus Ductor Militum existens) illud ipsum confirmavi, non exigua vulnera accipiendo, sumptibus proprÿs non parcendo, Haidones pro bono Vestrae Majestatis Sacratissimae exolvendo conservavi. Nunc iterum Praesidÿ Zámbék ex indultu ejusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae Vice-Capitaneus sum factus. — Cum autem *Genitorum ac Praedecessorum meorum nobilitaris praerogativae Armales injuria temporum deperditae essent:* ideo Majestati Vestrae Sacratissimae de genu humillime supplico, quatenus intuitu etiam expost praestandorum fidelium servitiorum, me et successores meos utriusque sexus *iterato* inter legitimos ac indubitatos Regni Hungariae Nobiles *readnumerare* clementissime dignaretur. Quam Majestatis Vestrae Sacratissimae gratiam aeternis fidelibus obsequÿs demereri cum successoribus contendo.

Majestatis Vestrae Sacratissimae

humillimus perpetuoque fidelis subditus

Joannes Bottyán m. p.

Külczím: »Ad Sacratissimam Romanorum Imperatoriam ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiam Majestatem etc. Dominum Dominum naturaliter clementissimum — Demisse Memoriale — Joannis Bottyán.«

Kívül, másik felöl: »Joanni Bottyán — Sua Sacratissima Caesarea et Regia Majestas — Viennae, dje 18. Mensis Maÿ Anno Domini 1687.«

(Bottyán nemesi czímerének rajza.)

Petrus Korompay

El. Eppus Nittriensis m. p.

Humillime recommendo Majestati Vestrae Sacratissimae introscriptum Officialem, utpote Majestatis Vestrae *veteranum servum* ac subditum, *Militemque insignem et benemeritum.*

Majestatis Vestrae Sacratissimae

subditi humillimi

Joannes Esterházy m. p. *)

Debitae animi submissione eundem Instantem recommendat Sacratissimae Majestati Vestrae

Stephanus Koháry m. p. **)

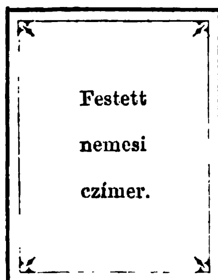
(Eredeti, Létzfalvi Gyárfás Zsigmond úr gyűjteményében, Déván.)

4.

Bottyán nemesség-újító levele.

— 1687. május 18. —

NOS LEOPOLDVS Dei Gratia Electvs Romanorvm Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, Ramae, Seruiae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex; Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stÿriae, Carinthiae, Carnioliae; Marchio Morauiae, Dux Lucemburgiae, ac superioris et inferioris Silesiae, Wierthembergae et Thackae; Princeps Sueuiae; Comes Habspurgi, Tÿrolis, Ferreti, Kyburgi et Goritiae; Landtgrauius Alsatiae; Marchio Sacri Romani Imperÿ supra Anasum, Burgouiae, ac superioris et inferioris Lusatiae; Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis et Salinarum, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit Vniuersis. Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium nostrorum humillimam supplicationem, nostrae propterea factam Maiestati, tum uero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus seruitÿs Fidelis nostri

*) Győri és Győr-vidéki vice-generális.

**) Érsek-újvári és bányavidéki vice-generális.

IOANNIS BOTTYÁN, quae ipse sacrae primum Regni nostri Hungariae Coronae, et deinde Maiestati quoque nostrae, pro locorum et temporum uarietate atque occasionum exigentia, fideliter et constanter exhibuit et impendit, ac imposterum quoque pari fidelitatis et constantiae feruore se se exhibere et impendere velle pollicetur. Cum igitur ob id, tum uero ex gratia et munificentia nostra Regia, qua quosque de Nobis et Republica Christiana benemeritos ac uirtutis colendae studiosos, Praedecessorum nostrorum Diuorum quondam Hungariae Regum exemplo prosequi, eisque certa uirtutum suarum monimenta, quae ad maiora quaeque praestanda eos incitare possent, decernere consueuimus, Eundem itaque IOANNEM BOTTYÁN, *tamquam antea quoque Nobilitaribus Literis functum, uerum Iniuria Temporum priuatum, rursus ac denuo in numerum et Coetum verorum atque indubitatorum memorati Regni nostri Hungariae, Partiumque eidem annexarum Nobilium,* de Regia nostra potestatis plenitudine et gratia speciali duximus annumerandum, cooptandum et adscribendum, Annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato Concedentes, ut ipsi a modo imposterum, futuris et perpetuis semper Temporibus, omnibus illis gratÿs, honoribus, Indultis, Priuilegÿs, Libertatibus, Iuribus, Praerogatiuis et Immunitatibus, quibus coeteri veri, antiqui et indubitati memorati Regni nostri Hungariae, Partiumue Eidem annexarum Nobiles, hactenus quomodolibet de Iure, vel antiqua consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, uti, frui, et gaudere possint ac valeant, haeredesque ac posteritates ipsorum utriusque sexus uniuersi ualeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga eos exhibitae gratiae et clementiae ac liberalitatis testimonium, veraeque et indubitatae Nobilitatis Signum, haec Arma, seu Nobilitatis Insignia, Scutum nimirum militari erectum Coelestini Coloris, fundum illius uiridi latepatenti Campo interoccupante, super quo Rundella, siue Propugnaculum rotundum, quinque quadriangularibus Columnis paruis exornatum, Portamque maiorem continens, in qua Vir Patrium ad morem indutus, flaua nimirum Tunica, Caligis rubris, Cothurnis, Clamide, Pileoque pariter rubris, ac Pennis Aquilinis uenuste exornato, dextram eleuando, frameamque

fortiter comprimens, albo ac in rursum protenso Equo insidere, in dextramque Scuti partem conuersus esse cernitur. Scuto demum incumbentem Galeam militarem craticulatam siue apertam, Regio Diademate Brachium humanum ferrea manica indutum, frameamque ostentans, super qua Caput Turcicum sanguineque madens, proferente ornatam. A summitate uero, siue Cono Galeae laciny̆s seu lemniscy̆s, hinc flavis et coeruleis, illinc uero candidis et rubris, in Scuti extremitates se se placide diffundantibus, Scutumque ipsum decenter ac venuste exornantibus. Quemadmodum hac omnia in principio, siue Capite praesentium Literarum nostrarum Pictoris edocta manu et Artificio propry̆s et genuinis suis coloribus clarius depicta et ob oculos praesentium lucidius posita esse conspiciuntur, Eidem IOANNI BOTTYÁN, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis gratiose danda duximus et conferenda. Decernentes et ex certa nostra Scientia, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper Temporibus, eadem Arma seu Nobilitatis Insignia, more aliorum uerorum et indubitatorum memorati Regni nostri Hungariae, Partiumque eidem annexarum Nobilium, sub y̆sdem Iuribus, Praerogatiuis, indultis, libertatibus, Priuilegy̆s et Immunitatibus, quibus ipsi natura, uel antiqua Consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent ubique, in Certaminibus, Praely̆s, Pugnis, hastiludy̆s, Torneamentis, Duellis, Monomachy̆s, aly̆sque omnibus et singulis ac quibusuis Exercity̆s militaribus et Nobilitaribus, necnon Sigillis, Velis, Cortinis, Aulaeis, Annulis, Vexillis, Cly̆peis, Tentory̆s, Domibus et Sepulchris, generaliter uero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus, sub merae, uerae, vetustae ac syncerae Nobilitatis Titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque status, gradus, honoris, conditionis, dignitatis et praeeminentiae homines existant insignitos et ordinatos, dici, nominari, haberiue et reputari uolumus et mandamus, ferre, gestare, illisque in aeuum uti, frui et gaudere possint ac ualeant, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus uniuersi ualeant atque possint. Imo nobilitamus, damus et concessimus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras, Secreto Sigillo nostro,

quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitas, Eidem IOANNI BOTTYÁN, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis gratiose dandas duximus et concedendas. Datum per manus fidelis nostri Nobis dilecti Reuerendi Petri Korompaÿ, electi Episcopi Nittriensis, Locique et Comitatus eiusdem supremi ac perpetui Comitis, Consiliarÿ nostri et Aulae nostrae per Hungariam Cancellarÿ, in Ciuitate nostra Vienna, Austriae, die *Decima Octava Mensis Maÿ Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo septimo;* Regnorum nostrorum Romani Vigesimo nono, Hungariae et reliquorum Trigesimo secundo, Bohemiae uero Anno Trigesimo primo. Reuerendissimis ac Venerabilibus in Christo Patribus, Dominis Georgio Széchénÿ Metropolitanae Strigoniensis; Fratre Martino Borkouich Colocensis et Bacchiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archi-Episcopis; Georgio Fenyessÿ electo Agriensis, praefato Martino Borkouich Administratore Zágrábiensis; antelato Petro Korompaÿ el. dictae Nittriensis; Leopoldo Sanctae Romanae Ecclesiae Praesbitero Cardinale a Kolonich Jauriensis; Stephano Kada el. Transylvaniensis; Fratre Paulo Széchénÿ el. Weszprimiensis; Nicolao Balogh Vácziensis; Michaële Duornikouich el. Csanádiensis; sede Episcopatus Quinque-Ecclesiensis vacante; Francisco Janÿ el. Sÿrmiensis; Godefrido Kapaun el. Samandriensis; Andrea Péterffÿ el. Nouiensis; Francisco Csikulinÿ el. Scopiensis; Comite Walentino Drugeth de Homonna el. Corbauiensis; Iacobo Hasco el. Rosnensis; Alexandro Mikulich el. Tinniniensis; Matthia Radonay el. Scardonensis; sede Episcopatuum Segniensis et Modrusiensis uacante; Fratre Nicolao Plumbeo Bosnensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; Item Spectabilibus ac Magnificis Comite Paulo Eszterházy de Galántha, perpetuo in Fraknó, Aurei Velleris Equite, dicti Regni nostri Hungariae Palatino; Comite Nicolao Draskouich de Trakostyán, Iudice Curiae nostrae Regiae; Comite Nicolao Erdődÿ de Monyorókerék, antelatorum Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniaeque Regnorum nostrorum Bano; Comite Emerico similiter Erdődÿ de dicta Monyorókerék, Tauernicorum, Comite Adamo a Zrínio Agazonum, Comite Georgio Erdődÿ pariter de dicta Monyoró-

kerék Cubiculariorum, Comite Stephano Zichÿ seniore, Ianitorum, Comite Georgio Illyésházy de eadem, Dapiferorum, Comite Adamo de Battyán Pincernarum, Comite Joanne Draskouich de supra attacta Trakostyán Curiae nostrorum Regalium in Hungaria Magistris; ac Comite Joanne Pálffÿ ab Erdőd Comite Posoniensi, coeterisque quamplurimis toties fati Regni nostri HVNGARIAE Comitatus tenentibus et Honores.

Leopoldus m. p. Petrus Korompaÿ
El. Episcopus Nittriensis m. p.
Joannes Mahołánÿ m. p.

Alól, a czímer-újító levél jobb sarkán:

Anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo primo, Feria sexta post Dominicam Miserere, in Generali Congregatione Comitatus Strigoniensis, in Interiori Civitate nominis ejusdem celebrata, praesentes Literae Suae Majestatis Sacratissimae Armales Privilegiales (perlectae ac publicatae) per me Ladislaum Konkolÿ, praelibati Comitatus Strigoniensis
Surrogatum Notarium m. p.

(Eredeti diploma, igen nagy, széttárt pergamen-lapra díszesen írva. Leopold neve és czímei feltűnő nagy és ékes betűkkel, aranynyal, vörös és kék szinekkel írvák; Bottyán neve is mindenkor nagy betűkkel s aranynyal. A gondosan festett ékes czímert négyszögű aranykeret, s ezen belől, arany-díszes zöld pálmakoszorú fogja körűl. E koszorú fölött középen a császári koronás czímer, s a sarkokban fölül jobbrúl Magyar-, balról Csehország, alól pedig Dalmátia és Horvátország czímeres pajzsai. A koszorún belől arany-czirádákkal czifrázott rózsaszínű tér, mely fölött az adományozott és a szövegben részletesen leírt nemesi czímer látható ékesen festve, — kivált a paizsbeli magyar lovas vitéz alakja nagyon szép miniatur-festés; daczára az alak kicsinységének: a lovag hatalmas, magyaros fekete bajúsza és szemei, görbe kardjának aranymarkolat-védője, a két szál lobogó sastoll a csúcsos, piros csákójú, perémes kalpagon; a panyókára vetett mente aranyzsinórjai, a paripa arany-homlokelője, kantárja, szügyelője; a csótár diszítései, stb. mind szépen kivehetők. Azonban, a vitéz csizmája nem mint a szövegben áll: *piros,* hanem — öltözéki szempontból a piros nadrághoz helyesen — *sárga.* A szintén igen finoman rajzolt sisak nyitott aranykoronájából kiemelkedő kar csak könyéken alól karvasas — illetőleg vaskeztyűs, — könyéken fölül piros, (t. i. a dolmány újja.) A kard éle a levágott török főtűl véres; a varkocsos fő szintén jeles miniatur-mű; szemöldei, lehúnyt szemei, lecsüngő

törökös bajúsza, keleties arczvonásai jól látszanak. A vértet környező ékes foszladékok vörös szine még élénk : de a kék már hamvassá vált, s az arany és ezüst szinét veszíté. A czímerlevél hajtásainál a középen nehány helyütt már oly kikopott és szakadozott, hogy egy-két szó csakis az értelem segélyével egészíthető ki. Az uralkodó és a cancellár aláirásai még épek, Maholányié már el van mosódva. A függő-pecsét ma már hiányzik, csupán a zsinór befogadására szolgált kerek lyukacskák láthatók a hártyán.)

(A czímerlevél eredetije jelenleg, Létzfalvi Gyárfás Zsigmond úrtól, Déváról, csere útján, gyűjteményemben van.)

5.

Báró Beck budai tábornok, Bottyán János zsámbéki kapitányhoz.

Generose Domine Vice-Capitanee!
Domine Praehonorande!

Quandoquidem Illustrissimus Dominus Vice-Generalis Comes Stephanus Koháry cum militia sua versus Albam Regalem in certis arduis servitÿs Suae Majestatis Sacrmae tendit, ut in Districtu illo, ea quae Sua Majestas Sacrma demandavit, effectuari queant;

Hinc Dominatio Vestra Generosa hisce amicabiliter requiritur: dignetur eadem juxta zelum quem semper in servitÿs Domini nostri Clementissimi demonstravit, cum militibus suis praesidiarÿs, supranominato Illustrissimo Domino Vice-Generali pro omni possibilitate assistere, seque Eidem adjungere, quo eo punctualiter et citius mandatum Caesareum ad effectum pervenire possit. Non dubito, quin Eadem ad effectuationem illius omnibus viribus adlaborabit; et maneo in reliquo

Generosae Dominationis Vestrae

Budae, die 17. Julÿ 1687.

servitor paratus

M. Leop. Baron de Beeck, m. p.

Külczím: Generoso Domino Joanni *Bottaÿ* (sic!) Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis constituto Vice-Capitaneo praesidÿ Zambökiensis, Domino Honorando. — Zamböck.

P. H.

(Eredeti, csak az aláirás sajátkezű. A gr. Eszterházyak csesznekí ágának levéltárában Pozsonyban, gr. Eszterházy János győri vice-generális correspondentiái közt, a kinek e levelet Bottyán, mint közvetlen parancsnokának, tudomásúl beküldé. Megjegyezzük, hogy Bottyán ezen év nyarán, legalább július havának második felében, a még török-bírta *Székes-Fehérvár* szorongatásában vett igen élénk részt gr. Koháry István parancsnoksága alatt, mint ez ifj. gr. Zichy Istvánnak ugyanekkor Eszterházy Jánoshoz írott leveleiből látható. Később ú. l., Koháryval együtt, vitéz lovasságával lement a nagy táborra Mohácshoz, s részt vőn a nagyharsányi döntő diadalban. U. o.)

6.

Bottyán János, gr. Eszterházy János győri vice-generálisnak.

Alázatos szolgálatomat ajánlom
Nagyságodnak.

Nagyságos, nékem Kegyelmes Uram! Az mint Nagyságod előtt minapi létemben fogadtam: pribék Szíártó felől mihent bizonyos hírt hallok, tudósítani Nagyságodat el nem múlatom, — mai nap első mise után esztergami házomtúl Zsámbékra mentem vólna: az várostúl nem messze azon hírt küldé sietve hozzám zsámbéki hadnagy uram, melyet in inclusis küldök Nagyságodnak,*) csötörtökön regvel beérkezvén *pribék Szíártó,* **) mikor az nagy lövések hallattanak *Fejérváratt;* ***) nem kétlem, vagyon Nagyságodnak hírévé. Azért, ha úgy tetszenék Nagyságodnak édes Nagyságos Uram, ha mód volna benne, Szilvásit ha beküldhetném az pribékhez: mindennémű dolgok felől voltaképpen bizony tudósítana az pribék, az előbbeni szándéka szerént, szent lélek munkálkodván benne, s talám kijönne, többet is az javában kihozna benne.

Az török rabok végett mit poroncsoljon Kegyelmes Urunk ő Felsége Nagyságod által, az béeresztése végett, — igenis, a tévő leszek. Ma mégyek Zsámbékra, egy nap megnyúgodván, másnap Fehérvár alá mégyek az magam seregével;

---

*) A melléklet ma már hiányzik.

**) E két szavat Bottyán sajátkezűleg toldotta be, a mint látszik, diákja által iratott levélbe.

***) Ez a szó is Bottyán betoldása.

Isten szerencsét adván, tudósítom Nagyságodat. — Az pribék kilencz lóval jött be Fejérvárra.

Ezzel Isten tartsa Nagyságodat, romlott hazánk javára!

Nagyságodnak

Raptim Strigonÿ Die 14. alázatos szolgája

Martÿ Anno 1688. *Bottyán János* m. k.

Külczím: Illustrissimo Comiti Domino Domino Joanni Esterházy de Galántha, Sacr. Caesar. Raeque Mattis Praesidÿ Jaurinensis Eorumque Praesidiorum (Confiniorum) adjacentium Vice-Generali. (Titulus plenus cum honore.) Dno Dno mihi mult. honorando. — Jaurini. Cito, cito, citius, citius, citissime, citissime. P. H.

(Eredeti a gr. Eszterházyak cseszneki ága levéltárában Pozsonyban. Botytyánnak az e levélre nyomott ép gyűrűpecsétjén még nem a megelőző évben nyert czímerújító levelében adományozott czímere látható: hanem úgy a vérten, mint a sisak felett is egy karvasas kar, mely törökfejes pallost tart. A sisak mellett I. B. betűk.)

7.

Fáry Jakab esztergomi alparancsnok, gr. Eszterházy János győri vice-generálishoz.

Nagyságodnak mint Kegyelmes Uramnak
ajánlom alázatos szolgálatomat.

Isten minden kívánta jókkal áldja meg Nagyságodat. Minémű bulyákat*) és másféle cselédet fejérváriak közzűl száz és húszig valót hajtottak be Zsámbékban mostanság, — nem kétlem, Kegyelmes Uram, *Bottyán János* Uram eléggé Nagyságodnak megírta; minthogy penig Kegyelmes Uram, az én katonáim is ott vannak: azért én is nem akarám elmúlatni, hogy Nagyságodat ez eránt ne tudósítanám. — Ezen szegín tatai csíszárnak**) volna kedve reá, hogy ide közinkben jőne lakóúl; mivel úgy is illyetén mesterember nélkűl igen szűkössek vagyunk: kérem alázatossan Nagyságodat: Nagyságod engedelméből hadd jöhessen közinkben, a mint szegín

---

*) Török rabnőket.

**) Kardműves, fegyverkovács.

Kürtössy István Uramnak *) meg is engedte volt Nagyságod; ne kellessék az ittvaló vitézlő rendnek csak egy szablya-köszörülésért is Lévára, Komáromban és más távul való helyekben fáradni.

In reliquo kívánom, tartsa Isten Nagyságodat számos esztendőkig szerencséssen!

Datum Strigonÿ, die 23. Martÿ 1688.

Nagyságodnak

alázatos és köteles szolgája

Fárÿ Jacob m. k.

Külczím: Illrmo Dno Comiti Joanni Eszterházy de Galántha, Arcis Csesznek Haereditario Domino, S. C. R. Mattis Consiliario, Camerario, Praesidÿ Jaurinensis, Confiniorumque eidem annexorum Vice-Generali Capitaneo etc. Dno mihi colendissimo. — Jaurini. P. H.

(Eredeti a gr. Eszterházyak csesznеki ágának levéltárában Pozsonyban. Csak az aláírás sajátkezű.)

8.

Inhibitorium pro Joanne Bottyán.

Leopoldus, etc. Fidelibus nostris Spectabili ac Magnifico Comiti Stephano Ziczj junior, veluti Praesidÿ nostri Jauriensis et decretaliter eo applicatorum Confiniorum Vice-Generali, Egregio item Francisco Nagy de Wasarheli, ejusdem Praesidÿ nostri Judici Bellico, alÿsque negotio in infranotato praetensis Judicibus, cum praesentibus requirendis, salutem et gratiam. Expositum est Majestati nostrae nomine et in persona Fidelis nostri Egregÿ *Joannis Bottyán.* Qualiter Tu Vice-Generalis, eundem Exponentem, occasione et praetextu praetensae certae ejusdem violentiae, primo per se pro undecima, expost vero ejusdem termini dilatione per dictum Franciscum Nagy Judicem Bellicum ejdem intimata, medio ejusdem Judicis iterum pro 23. diebus Mensis Februarÿ jam praeteriti ad Sedem Bellicam citari et certificari quidem fecisses; nescitur tamen, quibus ex considerationibus non expe-

*) Volt esztergomi kapitány.

ctato dicto ultimo, in diem uti praefatum 23. Februarÿ praefixo termino: in priori diei, videlicet 11. ejusdem Mensis termino, ipsum Exponentem non comparentem convinci et in poena quinque millium florenorum, amissioneque capitis aggravari fecisses, et nefors ejusmodi sententiam Tuam Executioni etiam demandare proponeres. Cum autem actus violentiarum *inter personas Nobiles* patrati, non praemissum Judicatum Bellicum, tamen Comitatense haberent Forum et Magistratum, neque ex eo quod idem Exponens militaris vir esset, pro decretali Officiali militari reputari et occasione violentiae ad forum militari trahi quieret, praeter casus in Articulo 21. Anni 1659. denotatos; sed nec in termino undecimae diei idem Exponens convinci potuisset, tanquam termino quam per ultimariam citationem mortificato, contra positivam Regni Legem, in Articulo 32. Anni 1681. expressam, juxta quam Judicium praemissum esset nullum, et libere sese idem Exponens non solum praerogativa Nobilitaris, verum etiam per oppositionem Executioni tali Judicio mediante intentandae opponere valeret. Imo tales processus illegitimus juxta Conditionem 5. Diplomatis nostri regÿ nullatenus admittere nostrae regiae incumberet authoritati. Pro eo Nos etiam ipsum Exponentem, tam in persona, quam Bonis, rebusque ipsius universis in nostram suscipientes regiam protectionem, Vobis quibus supra, harum serio, firmiter committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, Eodem Exponenti ratione ex praevia Executione quapiam in persona, vel Bonis ac rebus ipsius damnificare praesumatis vel sitis ausi modo aliquali; quin potius ab omni Executione, damnificatione, inquietationeque ejusdem Exponentis supersedere et partem adversam ad competentem suum forum pro prosequendis suis praetensionibus relegare, vel vero Nobis genuinam Informationem submittere, ab ulteriorique benigne resolutione nostra praestolari modis omnibus debeatis ac teneamini. Communi svadente Justitia. Secus nec facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, die 9. Mensis Martÿ Anno Domini 1689.

Lejebb, más, egykorú írással: Spectabili ac Magnifico Domino Joanni Maholáni Prothonotario (pleno titulo) Do-

mino et Amico confidentissimo. P. H. (Kis gyűrűpecsét, melylyel lezárva e conceptus úgylátszik, előlegesen közöltetett b. Maholányi nádori ítélőmesterrel.)

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 95. Anni 1689.)

9.

Szerződés Bottyán és Tárnoki György között, dobozi pusztát illető.

Én Tatában lakozó Tárnoki György, alias Szabó, Kegyelmes Urunk ő Fölsége tatai harminczadossa, ezen levelemben töttem *Bottÿán Urammal, Kegyelmes Urunk ő Fölsége Mezei-Kapitányával* illyen vígezíst az dobosi puszta felől, mely Tabajd és Csút között vagyon. *) Mivelhogy énneköm az tabajdi jobbágyok azzal az adósságokkal, kit Pap Miklósnak vagy Dobossi Miklósnak esztendőnkínt adtanak dobosi pusztátúl, igön nagy galibát és költségöt szörzöttenek, noha Pap Miklós, a ki hamissan nevezte magát Dobossi Bertalan atyjafiának, hamissan informáltatván magát, mintha Dobosnak ura nem lött volna: fölkérte más hamis és hijában való Dobosi Bertalan levele mellett, kit vött Samarjában egy vörös szobonyon Dobosi Imre maradékitúl; kit midőn bírnÿa akart volna az hamis szökött jobbágy, kinek igaz neve volt Pap Miklós, a ki ugyan Tabajdon lött ez világra is, és az atyjának neve volt Pap Bálint, elszökvín Tabajdrúl, Csútra mönt lakni, és az egy vörös szubonyon vött levéllel akarta Dobost az maga tulajdon urátúl Bárius Andrástúl elfoglalni. Mellyet az tabajdiak az dobosi rétben előfogván, igön mögvertenek és rúdban vetvén, kötözve vittenek Tabajdon az kalodában, hogy onnan másnap az uroknak vigyék mint hatalmaskodó szökött jobbágyot; de ítszakán az kalodábúl elszökött, és csakugyan ismét Komárombúl akarván hatalmaskodni tabajdiak ellen: azonban tabajdiak Báriusnak, akkorbeli földesuroknak hírt adtanak, és alájővén Komárom Vármögyére Bárius, az tabajdiak akkorbéli ura, mutatván igazságát az Vármögye gyűlésében, hogy Doboz nevő praediumot szintén azon igazzal bírta, valamint Tabajdot; melyrűl nyilvánvaló igazságát látván az

*) Bottyán ekkor Tabajdnak zálogjogon földesura volt.

Nemös Vármögye: az Nemös Vármögye pöcséti alatt, mellyet akkorbeli Vice-Ispán, Járfás nevő, N. N. az szolgabírákkal és Vármögye esküdteivel tizönkettőd magával subscribálták és pöcsétölték az adjudicátát, hogy azzal, valahol kaphatja Pap Miklóst, a ki Dobossinak nevezte magát, foghassa mint szökött jobbágyát. De elszökvén Dobossi Miklós Komárombúl is, és mindaddig bujdosott imide-amoda, míg Báriusnak halálát mögtudta, és azután az tabajdiak marháját tolvajmódon bodaheliekkel elhajtatá egynéhányszor az tabajdi földrűl, és annakutánna tabajdiak mindön esztendőben 40—40 forintig fizettek néki az magok ura földétűl; mel fizetés miatt már az fia annyira erősíti az dolgot az tabajdiak Dobos pusztának adózásával, hogy ő is, valamint én, urának akarja magát a Doboz pusztának tartani; ki miatt Vice-Ispán Uram előtt már sok versöngésünk volt, és nöm is szakad másként vége, hanem az Vármögye székin is mögmutatom az Nemös Komárom Vármögyének Anno 1645. esztendőbeli adjudicátáját, hogy az az első néhai Csúti Bertalan, ki nevezte magát Dobossi Bertalannak, — az is hamis informátióval kérte volt föl János királtúl: mintha ura nem lött volna, pedig akkor is Barcsay nevő embör volt a ki bírta azon Dobosst és Tabajdot egy Consensus Regiusban, ki atyjafia volt Báriusnak; és nem usuálhatta Dobossi Bertalan: mert Barcsay contradicálván ellene, mint örökös-ura, és azért adta el Bertalan maradékja egy vörös szobonyon, hogy soha sömmi hasznát nöm vötte; hanem hamis névön nevezött Dobossi Miklós tolvajlotta tabajdiak marháját. Mindazonáltal, noha az fia most is hamiskodik és énnéköm nolle-velle fáradságot szöröztenek az tabajdiak adózása miatt: de ugyanannak igaz bírásában én vagyok, nem az szökött jobbágynak fiai, möllyet az Vármögye deliberatiójával is az adjudicátával mögbizonyéthatok, ki kezemnél vagyon, és az Regius Consensussal is. Annakokájért, valamikor énnéköm szükségöm nem lészön az dobosi rétre: mindönkor az tabajdiaknak adom, és nöm másnak; de ők is mivel jól tudják azt, hogy Dobos miatt sokat köllött és kölletik is fáradnom és költenöm: azért most az jövő esztendőben tíz forintot fizessenek tűle, mivel kevesen vannak; annakutánna pedig ha többen lesznek, és sem néköm, sem

maradékimnak az rét nem lészön szükségös : tíz tallérnál föllebb nöm viszszük, az marhalegeltetésért pedig sömmitsem. Ebben mind én és maradékim mögtartjuk, hogy soha tabajdiakon kívűl másnak nem adjuk, maradékimmal együtt. Melyrűl nagyobb bizonyságnak okájért adtam ezön kezem írássával és pöcsétömmel mögerősíttetett levelemet. Actum Strigonÿ, Anno 1690. die 15. 10-bris.

Idem qui supra: *Tárnoki György*, alias *Szabó*, m. p.
P. H.

P. S. Az mikor pedig nöm lészön szükségök az rétre: akkor nem tartoznak egy pézzel is tűle fizetni, úgymint Dobostúl.

(Eredeti, *Bottyán János sajátkezével írt* és fogalmazott, (az ö-s kiejtés) Tárnokitól csak aláírt s megpecsételt szerződéslevél, a *kir. kamara archivumában* Budán, Acta Neo-Reg. fasc. 261. nro 29. — Bottyán írása itt még jóval szebb és folyékonyabb, mint később, öreg napjaiban, tábornok korában, a mikor épen ezért többnyire csak aláírt és az utóiratokat írá sajátkezűleg, a többit tollba mondta titkárainak. — Tárnoki czímere pecsétében a sárkányt leszúró *Szent-György lovag* ábrázoltatik.)

10.

Bottyán, idősb gr. Eszterházy Dánielnek.

Nagy becsűlettel való szolgálatomat
ajánlom Nagyságodnak.

Vettem az Nagyságod levelét, értöm mit írjon Nagyságod Monori nevő rabja felől. Való, Nagyságos Uram, hogy az rabság a tömlöczön úgy mint gazdájokat választották póstának (Nándor-) Fehérvárra, valami galibájok miatt, — de én bizon nem küldöttem; sőt akkor házamnál sok tisztek lívén, hallották, hogy megmondtam: Én nem küldöm sem sarczáírt, sem póstaságban; minthogy rejám nem is volt bizatva. Hogy pedig az rabság válaszotta, nem tehettem róla; azért miben vagyon dolga? nem tudom, mert mely nap ő bement: én harmad napjára feljöttem; ennihány rendbéli levelet vöttem azűte Szegedről, — a felől az Nagyságod rabja felől semmit sem írtak, hogy megszabadúlt volna.

Ezzel Istennek ajánlom Nagyságodot, és maradok
Nagyságodnak kötelességgel való szolgája
(Esztergom, 1691. végén.) *Bottyán János m. k.*

Külczím: Illustrissimo Domino Domino Danieli Esterházi, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, (titulus plenus,) Domino mihi gratiosissimo. — Surány, vel Galántha. P. H.

(Eredeti, félíven, negyedrétben, *egészen sajátkezüleg írva.* Ép piros gyűrűpecséttel, melynek czímerpajzsában és fent a sisakból egy kalpagos gyalog vitéz emelkedik ki, jobbjában buzogányt tartva. A sisak körül I. B. betűk. Megjegyzendő, hogy a czímezett nem a későbbi kurucz tábornok Eszterházy Dániel: hanem ama másik, a beczkói, hasonnevű labancz úr, ki 1709. őszszel domanisí kastélyában kurucz kardok alatt esett el.)

11.

Ugyanazon ügyben.

Mi alább megírtt Kegyelmes Urunk ő Fölsége szegedi praesidiumabéli tisztei, recognoscáljuk per praesentes, hogy Tekintetes és Nagyságos Galánthai Eszterhás Dániel Uram ő Nagysága Monori Ago Szpahija névő török rabját, *akkori substitutus itt való Kapitány Bottyán János Uram,* valami hamishitű, Nándor-Fehérváron benmaradt török rabok után verte bé Nándor-Fehérvárra, és maga authoritássával, az mint penig az rabokat megexamináltuk: nem az rabság akaratjábúl, hanem az rabok azt vallják, hogy az ő akaratjok ellen, fenyegetés alatt kelletett béereszteni; tudjuk penig, hogy nem az maga szabadúlásában küldetett bé akkori útjában felőlemlített Monori Ago Szpahija névő török rab, hanem más, hamishitű rabok keresése színe alatt maradt benn. Melynek nagyobb bizonyságára, elhitelére adtuk ezen recognitiónkat. — Datum Szegedíni, Die 9. Augusti 1692.

Tót András, Kegyelmes Urunk ő
Fölsége szegedi lovas renden lévő
hadnagyjának keze keresztvonása:
L. S. +
Ficza Miklós, gyalog főhadnagy
keze keresztvonása:
L. S. +

Szegedi István, ugyanazon megírtt végháznak seregbírája, m. k.
L. S.

Zarkóczi Mihály Deák, ugyanezen megírtt végháznak Főistrázsamestere recognoscálom, hogy magam hallottam

Bottyán János akkorbéli Kapitány Uramtúl, hogy mondotta így szólván: Íme, én béküldöttem Monori Ago névő török rabot Fehérvárra, — mely igen késün gyün haza! L. S.

Magyari István, szegedi praesidiumbéli tömlöcztartónak maga keze keresztvonása: L. S. +

(Egykorú másolat, féliven, a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon, »*Ad Miscellanea, Bellico-Turcica.*« Ezen ügyben a gr. Eszterházyak pozsonyi levéltárában egy csomó peres acta létezik, 1691—94-ből. Az itt foglalt bizonyítványok szerint 1691. augustus havában (s. ú. l. egész a táborozás végéig) mikor t. i. a kérdéses rab Nándor-Fejérvárra bémene, »*Tekéntetes Bottyán János- Óberster Uram ö Kglme,*« vagy: »*Colonellus Bottyán János Uram*« volt »*mező-szegedi kapitány.*« Vagyis Szegedvárának s a hozzá tartozó véghelyeknek tényleges parancsnoka; a czímzetes főkapitány ifj. *gr. Bercsényi Miklós*, a későbbi híres kurucz fővezér vala.)

12.

Bottyán huszárezredet toborzó pátense.

Erwerbungs-Patent auf 1000 Hussarn, für Joan Bothÿan.

Sacrae Caesareae Majestatis nomine, etc. Omnibus et singulis Statibus, Praefectis et Magistratibus, tam etiam Praelibatae Suae Majestatis militaribus Officialibus, necnon et caeteris gregarÿs, tam equestris, quam pedestris ordinis militibus, cujuscunque dignitatis, praeeminentiae aut functionis ubicunque existentibus hisce significandum, praesentium exhibitorem repetitae Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Supremum Capitaneum Dominum *Joannem Bottian* in commissis habere, ut mille Hussarones Hungaros quantocius conscribat, conscriptosque in bonum ordinem redigat et ad servitia Patriae producat. Is proinde, ut conscriptionem hanc sibi demandatam tanto commodius securiusque peragere possit: omnes et singuli praerecensiti, cujuscunque conditionis aut dignitatis sint, benevole requiruntur, militibus subditisque autem saepedictae Majestatis serio injungitur et demandatur, quatenus memoratum Supremum Capitaneum, suosque subditos, non modo una cum itineris sui comitibus, equis, curribus et sarcinis ubique locorum, passuum libere et expediteque ire, transire, immorari, recedere et pro libitu etiam redire sinant nulla quispiam injuriam affici patiantur, verum etiam in con-

scribendo milite in terris ac Provincÿs Caesareis et Regÿs quaevis, subsidia ipsis necessaria ferant, eosque omnibus benevolentiae et humanitatis officÿs prosequantur. Executuri in hoc Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis seriam ac omnimodam voluntatem atque mandatum. In cujus rei fidem hae Literae Patentes sigillo Caesareo sunt munitae et corroboratae. Dabantur etc. Viennae, 5. Aprilis 1693.

Expeditae, Viennae 5. April. 1693. M. Pauer m. p.

(Eredeti fogalmazvány féliven, a cs. és kir. hadi levéltárban Bécsben, 1693-iki acták, sub nro 2761.)

13.

Bottyán ezredes pátense Borsod vármegyéhez.

Én Bottyán János, császár és koronás király Kegyelmes Urunk ő Fölsége egy magyar regementinek Óbestere. Adom tudtára mindazoknak a kiknek illik, ez levelemnek rendiben, hogy Borsod vármegyében lévő Uraiméknak ő Nagyságoknak s ő Kegyelmeknek, legközelebb Ónodban lakozó Uraiméknak ő Kegyelmeknek adtam teljes hatalmot, hogy valaholott találnak csavargó katonákat: hahogy tisztitül passusa vagyis útlevele nem lészen, — foghassák, tömlöczölhessék, és mindaddig tarthassák, valamíg nékem tudtomra nem lészen és választ nem küldök; kiváltképpen azokat, a kik időnek előtte elszöktek a táborbúl. Mellyet ha ő Nagyságok s ő Kegyelmek meg nem cselekednének: kénteleníttetem Generális Hajzler Uramat ő Nagyságát végette búsítani. — Mellynek nagyobb bizonságára adtam ezen levelemet, szokott pecsétemmel megerősítvén.

Datum Ónad, Die 1. Novembris 1693.*)

Idem qui supra:

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regiminis Hungarorum Militum Equestris Ordinis Colonellus:

P. H. Joannes Bottyán m. p.

*) Miután Bottyán huszárezredét — mely úgy látszik, Borsodba rendeltetett téli-szállásra, — itt elhelyezé, ő maga hazarándúlt volt Esztergomba családjához, a hadjáratok fáradalmait kipihenni. Hogy 1693. december 10-ike táján már otthonn időzött: az kiderűl *Palugyay Gábor*

(Sajátkezűleg aláirt eredeti nyiltlevél — félívre írva — Borsod vármegye levéltárában: Actorum Politicorum Materia IV, fasciculus IV, frustum 11. — Bottyánnak e levélen létező teljesen ép gyűrűpecsétén, a lévai Bottyánokkal közös, korábbi czímere látható, t. i. a pajzs közepén csúcsos kalpagú, félczombig érő dolmányú magyar vitéz áll, balját csípőre téve, fölemelt jobbjával pedig hatalmas buzogányt — vagy egyenes kardon levágott főt — tartva. A sisak koronájából féltesttel ugyan e vitéz emelkedik ki, körűle I. B. kezdőbetűk, mint a 10. sz. a.)

14.

Bottyán ezredes a kecskeméti főbírónak.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmeteknek.

Elszökött katonákot, az kik halálra sententiáztattak, küldöttem Kegyelmetekhez czem embereim által. Kegyelmetek azért mindjárt erős fogságban tegye őköt, mint halálra ítélt embereket, addig a meddig odamegyek, temleczben tartsa. — Azonban Kegyelmeteket kérem, ha ottan találkozik ollyan *czigány vagy rácz*, az ki őköt megölné: adok mindeniktűl tizenkét-tizenkét forintot. Kegyelmetek erővel is fogasson egyet az ki ollyan volna; a meddig odamegyek, tartóztassa árestomban, — erővel is reáhajtatom őköt. Ezzel Isten éltesse jó egészségben Kegyelmeteket!

Datum in Castris ad Kőrös, die 1. Septembris 1694.

Kegyelmetek jóakarója:

Bottyán János m. k.
Óberster.

Külczím: Az Böcsűletes Kecskeméth Várossa Fő-Bírájának etc. jóakaró Uramnak ő Kegyelmének adassék.

Kecskeméth. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredeti levél, sz. kir. Kecskemét város levéltárában. Rajta piros spanyolviaszba nyomott ép pecséten tökéletesen ugyanazon czímer és I. B. névbetűk, mint a megelőző 1693-iki, Borsod vármegyei levéltárban levő pátensen.)

---

prímási titkárnak 1693. 14. X-bris Pozsonybúl *Bogyó Ferencz* érsekújvári bíróhoz intézett levele eme soraiból: »Akarám azt is Kglmednek tudtára adnom: *mivel immár Bottyán János Uram hazajött, s elhittem, otthonn nyugszik,* — talán a Bellicumon prosequálni köllene a Kglmed instantiáját, kit én örömest elkövetek, csak értsem az iránt való parancsolatját.« E szerint tehát az érsek-újváriaknak valami perök vala ekkor Bottyánnal. (*Eredeti levél* Érsek-Újvár város levéltárában; *Conlegner Károly* úr szivességéből.)

15.

A magy. kir. udv. Cancellária a főhadi tanácshoz.

Ad Consilium Bellicum Intimatoriae pro Comite Francisco Eszterházy, ratione subditorum suorum, contra Colonellum Bottyán.

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Excelso Consilio Aulae Bellico hisce peramice insinuandum. Ex adjacente Copia Memorialis Illustrissimi Domini Comitis Francisci Eszterhási de Galántha, altefatae Suae Sacratissimae Majestati porrecti liquere; Qualiter certi Ejusdem Domini Comitis subditi in attacto Memoriali uberius specificati, semet a communi portionum onere subducere et immunes reddere cupientes, in Praesidium Strigoniensem, sub protectione *Domini Colonelli Joannis Bottyán* recipere, Idemque eosdem ac quoscunque alios semet eo transferentes tueri, ipsique assistere nil pensi ducat.

Et quia similes Iobbagiones possessionati et Coloni, Domos Sessionesque suas deserere, vacuasque relinquere, seque tum a potestate Dominorum suorum Terrestrium in grave eorundem damnum subducere, a solutioneque portionum semet subrahere, ac onus ÿsdem incumbens in alios deriuare nequirent; sed nec benigna altetitulatae Suae Majestatis Sacratissimae mens ea esset, ut Praesidiaria Militia ex Colonis Possessionatis comparetur, Oppida vero et Pagi Incolis vacui manentes, sicque onera publica in alios redundent, et ÿ accumulatis oneribus labescant, taliterque servitium benememoratae Suae Sacratissimae Majestatis patiatur; Prout et idipsum Leges quoque Patriae in praeattacto Memoriali citatae severissime vetarent. Cui malo, nisi in exemplum aliorum mature ob exponatur, Dominisque Commendantibus, Colonellis et Capitaneis similium Possessionatorum Colonorum receptio serio inhibeatur, receptorum vero dimissio injungatur: intra breve tempus sane quamplurimos videre erit, qui sumpto ab alÿs exemplo, tot onerum et aggravationum pertaesi, alleviationem et respirium aliquum sibi polliciti, desertis sessionibus suis, in Loca similia, ubi tutamen et protectionem

senserint, convolabunt, ac integra Oppida et Pagos vacuos relinquent.

Quocirca praetitulatum Excelsum Consilium Bellicum perquam officiose requiri, quatenus vel ad rescindendam ulteriorem etiam subditis profugiendi occasionem et licentiam, praeattacto Domino Colonello Bottyán praedeclaratorum subditorum actutum fiendam restitutionem et manibus praefati Domini Comitis, aut per Eundem Deputati resignationem, juventibus id ipsum Legibus quoque Regni, serio et firmiter demandare, expost vero similium receptionem inhibere dignetur; ut viso hoc exemplo, reliqui etiam aliorum Dominorum subditi fugam fors mediantes deterreantur, publicumque Regni onus in Comitatus et Districtus repartitum, alÿs propter similes casus non accrescat, quo obruti ipsi etiam corruant, sicque servitium Suae Sacratissimae Majestatis patiatur. Quae dum pro aequitatis exigentia praetitulatum Consilium Bellicum facturum Cancellaria haec minus dubitaret, Eadem praefato Excelso Consilio Bellico ad quaevis grati Officÿ studia permanet paratissima.

Ex Consilio Cancellariae Regiae
Hungaricae Aulicae, dje
10. Januarÿ Anno 1696.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 49. ex Januario 1696.)

Melléklet:

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas!
Domine Domine Clementissime!

Querulose repraesentare compellor Majestati Vestrae Sacratissimae, qualiter recenter evolutis diebus, idque circa diem 12. praeteriti Mensis X-bris Anni 1695. proxime praeterlapsi, certi subditi et Jobbagiones mei, providi nempe Stephanus Hadar, Franciscus Majer, assistentibus nonnulli Majestatis Vestrae Sacratissimae Praesidÿ Strigoniensis *sub Colonellatu Magnifici Joannis Bottyán* constitutis Militibus, ex Possessione mea Tallócz vocata, in Comitatu Posoniensi existente et habita, coeteroquin etiam nonnisi ex quatuor populosis sessionibus constante, una cum rebus suis aufugere inque attactum Praesidium nomen militiae (uti credi par est) daturi

sese recipere, eosdemque tertiusquoque ibidem subditus meus Michail Majer eorsum sequi praesumpsissent.

Quos licet ab antelato Domino Colonello amicabiliter repetÿssem: ipse nihilominus restitutionem eorum in imminentem Mensem Februarium distulisset.

Quia vero antelatus Comitatus Posoniensis quatuor portiones et quinque milites hybernantes ad eandem Possessionem limitasset: taliterque praeter desolationem ejusdem, servitium quoque Majestatis Vestrae Sacratissimae ex hinc jacturam pati necesse est.

Et alioquin ex consono Articulorum 83. 1649, et 41. 1655. Annorum sensu ac tenore, istiusmodi fugitivos colonos Capitanei Locorum, una cum universis rebus mobilibus et familia, Dominis ipsorum Terrestribus restituere, ac eosdem per sufficientem comitivam usque ad locum Residentiae ipsorum Dominorum Terrestrium, sub poena trecentorum florenorum, toties quoties ex Bonis mobilibus et immobilibus talium Capitaneorum per Judices Comitatuum, abscissis omnibus juridicis remedÿs, pro singulis fugitivis, vel abductis Colonis exequenda comitari facere, quin indigitante Articulo 27. 1622. damna quoque per ejusmodi subditos illata refundere tenerentur.

Pro eo Majestati Vestrae Sacratissimo supplico humillime: praerepetito Domino Colonello et Capitaneo Sui Strigoniensi clementissime injungere dignetur, quatenus ipse sub poena refusionis attactarum portionum hybernalium, quarterialiumque pensionum in praescriptam Possessionem meam Tallócz per praefatum Comitatum Posoniensem ordinatorum quinque militum, ÿs exinde obvenire debentium, virtute praesentaneae ordinarias utpote Leges transcendentis publicae necessitatis bellicae, incursionisque praescriptarum poenarum et onerum legalium, vi Legum Regni sibi infligenda proque exigentia ejusdem necessitatis publicae, vel Legum Regni ex Bonis ejusdem mobilibus aut immobilibus meliori quavis via desumenda restituere, remittique facere, procrastinatione absque omni, veluti in dies sibimet quoque damnosa noverit, debeatque ac teneatur, communi exigente Justitia. Secus nullo sub colore excusationis facturus. Quam

Majestatis Vestrae Sacratissimae Gratiam ego quoque perpetuo fidelibus servitÿs meis promereri non desinam, benignam praestolaturus resolutionem.

Ejusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae
humillimus, perpetuoque
fidelis subditus:
Comes Franciscus Eszterházy
de Galántha m. p.

Per me Joannem
Laczkó m. p.

(A másolat hitelesitője — vagy tán a beadványt intézett ügyvéd? — Laczkó kezeírása; eredeti.)

16.

Bottyán pöre Berthótÿ István ellen.

Executorium liquidi debiti pro Joanne Botytyán, contra Stephanum*) Berthótÿ.

Leopoldus, etc. Fideli nostro Egregio Magistro Paulo Orbán, Prothonotario Palatinali, Salutem et Gratiam. Expositum est Majestati nostrae nomine et in persona Fidelis nostri *Egregÿ Joannis Bottyán, unius Regiminis Militiae nostrae Ungaricae Colonelli.* Qualiter Fidelis itidem noster Egregius Stephanus (Sigismundus?) Berthótÿ, unius Companiae modofati Regiminis Militiae nostrae Ungaricae Capitaneus, posteaquam in dispensationem paratae pecuniae tam Exponentis, quam Regiminis eorundem una repositae pro temporis ac occasionum varietate sese sponte ac ultronee, clam tamen ac occulte arte sibi magis nota immisisset, eundemque Exponentem in decem circiter millium florenorum paratae pecuniae summa damnificasset; ob idque sub decursu Anni 1694. Castris nostris eotum ad Petrovaradinum positis existentibus, consveto processu militari seu bellico conventus existens, jamjam in

*) Berthótÿ *István* és *Zsigmond* testvérek voltak; mind a kettő hadi ember vala, de mindkettő szolgált-e Bottyán ezredében, vagy csak *Zsigmond?* nem tudjuk. A követelés talán azért kettős (l. 18. sz. a.), mert István is jót állott öcscséért; vagy mindketten egy hajóban eveztek volna? — Istvánról ez alig hihető.

poena ad amissionem vitae suae tendente convincendus fuisset, ad interpositionem tam Judicum Causae ejusdem, quam et aliorum benevolorum suorum, pro totali praetensione sua in quatuor florenorum millibus ea sub conditione ac modalitate cum eodem Exponente accordasset, ut praeter quingentos jam antea refusos florenos, si eandem in quatuor eotum specifice designatis terminis non persolveret: extunc usque ad sex millium florenorum summam ex bonis suis mobilibus et immobilibus, aviticis et acquisiticÿs, plenariam atque omnimodam satisfactionem, reali atque effectiva executione etiam personali mediante impendendi haberet facultatem; prout haec ex propria manu sua desuper attunc scriptis Literis suis Fassionalibus Obligatorÿs clarius ac uberius apparent.

Quia vero idem Stephanus *) Bertotthy ejusmodi obligationi suae hactenus minime satisfecisset, sed neque satisfacere vellet etiam de praesenti, damno et praejudicio ejusdem Exponentis gravibus ac manifestis: ob hoc idem Exponens saepefatum Stephanum **) Bertotthy, et in quantum ad exigendam portionem ejusdem paternam et maternam, paternoque et materno aviticam insufficientibus bonis acquisititÿs devenire necesse esset, alios quoque cointerassatos, condivisionales pro eo casu clarius recensendos coram Te in Causam convenire, sibique ad mentem et normam infracitatarum Regni nostri Hungariae Legum, servatis de Jure servandis plenariam atque omnimodam satisfactionem ex quibuscunque tandem ejusdem Incausati bonis, cum personae quoque in casu insufficientiae bonorum, subsequenda adjudicatione et executione, medio Tui impendi ac administrari facere vellet, Lege Regni admittente.

Supplicatum itaque extitit nomine et in persona antelati Exponentis, debita cum instantia humillime, quatenus Eidem in premissis de opportuno Juris remedio benigne prospicere, Tibique superinde committere et mandare dignaremur, nec pateremur eundem justis suis Juribus improvise destitui. Cum autem justa petenti non sit denegandus assensus, —

Et alioquin juxta Matthiae Regis Decr. 6. Articuli 17.

*) Előbb »*Sigismundus*« vala írva.

**) Hasonlókép előbb *Zsigmond* állott.

qualiter quisque se obligat ita etiam Judicium recipere, commodumque et incommodum exinde manans (így) tollerare teneretur; ad mentem demum Articuli 31. Anni 1659. in hujusmodi liquidorum debitorum Causis expensae quoque Parti Actoreae adjudicare et pro exigentia casus indivisionalitatis bonorum quorumpiam ad normam et methodum Articuli 104. ejusdem Anni Titulique 60. et 43. Partis 1-mae Operis Decr. Tripartiti aliarumque passim Legum (cum in simili simile esset Judicium) imo in casu insufficientiae bonorum juxta rigorem etiam Tituli 68. citatae Partis 2. Articuli 81. 1563., Uladislai Decr. 1. Articuli 92., Matthiae Regis Decr. 6-ti Articuli 29. et Partis 3. Tit. 28. reali executione mancipari consvevissent, deberentque;

Pro eo tibi harum serie firmiter praecipientes, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus sicuti praefertur stantibus seque habentibus, in uno certo et brevi eoque competenti termino, ad facies Bonorum quorumcunque toties repetiti Incausati, vel locum quempiam commodiorem, bonisque ÿsdem proximiorem praefigendo pro Tribunali considere, in eoque ambabus Partibus, vel eorum legitimis Procuratoribus Tui in praesentiam citatis et accersitis, sufficienter exauditis, judicium ferre, compertaque in praemissis mera rei veritate, praenotato Exponenti ad mentem normamque et methodum praecitatarum Regni Legum servatis de, Jure servandis, plenariam atque omnimodam satisfactionem reali et effectiva Executione mediante impendere, ac post haec super hujusmodi executione et Processu, totiusque inibi peragendi negotÿ serie Literas ad fidelem relationem Tuam Testimoniales, sub sigillo Palatinali apud Te habito, Jurium ejusdem Exponentis futuro pro cautela necessarias extradare modis omnibus debeas ac tenearis. Communi svadente Justitia. Secus non facturus. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, die 3. Mensis Februarÿ, Anno Domini 1696.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 6. ex Februario, 1696.)

17.

Esztergomi Bottyán János ezredes ügye, lévai Bottyán János ellen.

Executorium Juridicum pro Joanne Bottyán Colonello, ratione certi liquidi debiti, contra alterum Joannem Bottyán Levensem, Prothonotario Orbán sonans.

Leopoldus, etc. Fideli nostro Egregio Magistro Paulo Orbán, Prothonotario Palatinali, Salutem et gratiam. Expositum est Majestati Nostrae nomine et in persona Fidelis nostri Egregÿ *Joannis Bottyán, unius Regiminis Militiae nostrae Ungaricae Colonelli.* Qualiter hisce recenter evolutis temporibus, idque circa diem 16. proxime praeteriti Mensis Januarÿ Anni nunc currentis infrascripti, Fidelis aeque noster *alter Joannes Bottyán, Oppidi seu Praesidÿ Levensis Inhabitator,* in dispensationem certae summae pecuniariae ejusdem Exponentis termille florenos Rhenenses constituentis, pro pretio nimirum certorum pecorum, antea Fideli itidem nostro Stephano Hakszer questori divenditorum, prae manibus Fidelis pariter nostri Prudentis ac Circumspecti Ferdinandi Meczinger, Civis et Lanionis Liberae Regiaeque Civitatis nostrae Posoniensis, Comitatu ejusdem nominis adjacentis, pro eodem Exponente obsigillatae, dispositae, sese propria authoritate sponteque et benevole immisisset, cum eaque prout suae placuisset voluntati disposuisset, ac per hoc non contemnendas expensas et damna eidem Exponenti causasset ac intulisset, damno et praejudicio ejusdem gravibus et manifestis.

Ob hoc idem Exponens antelatum Joannem Bottyán Levensem coram te in causam convenire, superque praescripta ter millium florenorum summa, expensisque et damnis exinde emergentibus, per te tamen conscientiose limitandis, sibi plenariam atque omnimodam satisfactionem ex Bonis ejusdem Incatti ubicunque intra ambitum Regni nostri Hungariae reperiendis, juxta positivas Regni Leges medio tui impendi ac administrari facere vellet, Lege Regni admittente.

Supplicatum itaque extitit Majestati Nostrae, nomine et in persona antelati Exponentis debita cum instantia humillime,

quatenus eidem in praemissis benigne providere, tibique superinde committere et mandare dignaremur, nec pateremur eundem justis suis Juribus improvise destitui. Cum autem justa petenti non sit denegandus assensus, et alioquin alienas pecunias apprehensores et dispensatores ipso facto sese debitores dandaeque desuper rationi et refusioni obnoxios liquide efficerent, concomitanterque ad normam Articuli 31. Anni 1659. aliarumque de administratione et dispensatione Bonorum alienorum saucitarum Legum, ad refusionem summae dispensatae scilicet paratae pecuniae, expensarumque et damnorum illatorum conscientiose limitandorum in eodem Articulo praescriptam refusionem compellendi venirent; communis siquidem Justitia unicuique quod suum est, ex toto et integro reddi, restituique juberet;

Pro eo tibi harum serie firmiter praecipientes, serio committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, rebusque sic uti praefertur, stantibus seque habentibus, in uno certo et brevi, eoque competenti termino ad facies Bonorum quorumcunque saepedicti Incatti, vel locum quempiam commodiorem, bonisque ejusdem proximiorem praefigendo, praescriptis partibus, vel legitimis procuratoribus Tui in praesentiam citatis et accersitis, sufficienterque exauditis, judicium ferre, compertaque in praemissis mera rei veritate, praenotato Exponenti, ad mentem normamque et methodum praecitatorum Regni Legum, servatis de Jure servandis, plenariam atque omnimodam satisfactionem reali et effectiva executione mediante impendere modis omnibus debeas ac tenearis. Communi svadente Justitia. Secus non facturus. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, Die 7. Mensis Februarÿ, Anno 1696.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 9. ex Februario, 1696.)

18.

Bottyán követelése Berthótÿ Zsigmond ellen.

Leopoldus, Dei Gratia, etc. Fideli nostro Egr. Magistro Paulo Orbán, Prothonotario Palatinali, Salutem et gratiam.

Expositum est Matti Nrae nomine et in persona Fidelis Nostri Egregy̆ *Joannis Bottyán,* unius Regiminis Militiae Nrae Hungaricae Colonelli. Qualiter Fidelis itidem noster Egregius Sigismundus Berthóthy, unius Compagniae modofati Regiminis Capitaneus, posteaquam in Dispensationem paratae pecuniae tam Exponentis quam et Regiminis praenotati una repositae pro temporis ac occasionum commoditate modis illicitis se immisisset, eundemque Exponentem in Decem circiter Millium florenorum paratae pecuniae summa damnificasset, ob idque sub decursu Anni 1694. Castris Nostris eotum ad Péter-Váradinum positis consveto Militari Processu conventus existens, jamjam sententia mortis convincendus fuisset, ad interpositionem nihilominus tam Judicum Causae ejusdem, quam et aliorum benevolorum suorum, pro totali praetensione antelati Exponentis in Quatuor duntaxat Millibus flor. ea sub conditione ac modalitate cum eodem Exponente accordasset, ut ultra Quingentos jam antea refusos et in usu roborationem ejusdem Accordae effective numeratos flor., si eandem in quatuor eotum assignatis et praefixis Terminis non persolveret: extunc usque ad Sex Millium flor. summam ex quibuslibet bonis ipsius mobilibus et immobilibus, Acquisitity̆s et Aviticis una cum expensis et fatigy̆s plenariam satisfactionem, etiam medio Militaris Executionis reali et effectiva, imo etiam personali Executione mediante impendendam haberet facultatem; prout haec ex propria manu sua desuper attunc scriptis, ac fidedignorum Virorum coramisationibus firmatis Literis suis Obligatory̆s clarius et uberius apparerent.

Quia vero idem praenotatus Sigismundus Berthóthy ejusmodi obligatory̆s suae Terminis in praefixis haud satisfecisset, sed nec in praesentiarum usque, ejusdem Exponentis valde gravibus et manifestis damnis: Eapropter eundem Sigismundum Berthóthy, et in quantum ad excindendum Portionem ipsius Paternam aut Maternam, Paternove et Materno Aviticam (insufficientibus Bonis Acquisiticy̆s) devenire necesse esset, alios quoque condivisionales et cointeressatos pro eo casu clarius recensendos, coram te in causam convenire, sibique ad mentem et normam infracitatarum Regni Nostri Hungariae Legum, servatis de Jure servandis plenariam atque

omnimodam satisfactionem, tam quoad praetactam sex Millium florenorum summam capitalem, quam et quoad expensarum et fatigiorum refusionem, de quibuscunque tandem ejusdem Incattj Bonis, cum personae quoque in casu insufficientiae Bonorum subsequenda adjudicatione et executione, Authore Te Judice impendi ac administrari facere vellet, Lege Regni admittente. Supplicatum itaque extitit Matti Nrae nomine et in persona antelati Exponentis debita cum instantia humullime, quatenus eidem in praemissis benigni providere, Tibique superinde serio committere et mandare dignaremur, nec pateremur eundem justis suis Juribus improvise destitui. Cum autem justa petenti non sit denegandus assensus,« — a jelen executionale mandatum erejével megparancsolja a föntnevezett ítélőmesternek, hogy a peres feleknek tűzzön ki rövid és illendő határidőt, 's ott az ügyet jól megvizsgálván, ha úgy fogja találni, mint föntebb a panaszos által előadatott: akkor a törvény és igazság szerint eljárván, ama 6000 frtot s a költségek megtérítését és fáradsága díját, a vádlottnak ingó és ingatlan javaiból végrehajtás utján is hajtassa be s a vádló jogos követelésének mindenképen eleget tégyen és tétessen. Communi svadente justitia. Secus non facturus, etc. Datum in Castro Eberhard, die 23. Mensis Aprilis Anno 1696.

Leopoldus m. p.

Kívül: Anno 1696. Die 23. Aprilis. Mandatum executionale, ad Instantiam Egr. Joannis Bottyán, unius Regiminis Hungarici Colonelli, extradatum in Castro Eberhard.

(Egykorú másolat a kir. Cúria levéltárában.)

19.

A magy. kir. udv. Cancellária, Esztergom városának.

Civitati Strigoniensi, ut Joannis Bottyán subditos extradet.

Prudentes et Circumspecti Domini!

Amici nobis observandi!

Salutem et officÿ nostri promptitudinem. Generosus Dominus *Joannes Bottyán* ad hanc Cancellariam recurrens, qualiter exponeret tam medernum Judicem, quam et potiorem

partem Senatus, necnon alios quoque Incolas Regiae Liberaeque Civitatis istius Strigoniensis, in signatura praesentibus inclusa specificatos ejusdem subditos esse, ex demisso Memoriali ipsius praesentibus accluso uberius intellecturae sunt Prudentes et Circumspecti Dominationes Vestrae.

Quos tametsi Juris via rehabendi modum Legibus Regni praescriptum haberet: nihilominus tamen priusquam ad juridicum Processum eatenus condescenderet: praevie easdem Dominationes Vestras superinde commoneri facere censuit. Quem in finem apud hanc Cancellariam demisse etiam institit.

Cum autem et Legis esset, ut ejusmodi fugitivi Coloni Dominis suis Terrestribus restituantur, et alioquin ab Illustrissima Familia Pálffy eadem Bona, ex quibus nimirum praenotati subditi sui fugitivi essent, Jure et Titulo redemptibili eidem inscripta essent, quae tempore redemptionis integre restituere teneretur;

Idcirco Prudentes et Circumspectas Dominationes Vestras amice requirendas, serioque etiam commonendas esse duximus, quatenus eos omnes, quicunque ex attactis Bonis per dictum Dominum Joannem Bottyán tentis et possessis ad istam Civitatem migrarunt, ad redeundum priora in domicilia, vel ad accordandum desuper cum eodem Domino Instante admoneri curare velint ac noverint; ne alÿs modis eidem Domino Instanti praenotatos fugitivos subditos suos reducendi ansa praebeatur. Caeterum Easdem Dominationes Vestras feliciter valere cupimus. Datum Viennae, die 27. Septembris 1696.

N. N. Cancellarius
coeterique Consiliarÿ, etc.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 48. ex Septembri, 1696.)

20.

Királyi rendelet a Bottyán-Berthótÿ-ügyben.

Principi Palatino, ut Causam Majoris Potentiae per Joannem Bottyán patratam, ad instantiam Sigismundi Berthótÿ revideret.

Leopoldus, Dei gratia, etc. Illustris Sacri Romani Imperÿ Princeps, Cognate Nobis dilecte! Expositum est Maje-

stati Nostrae nomine et in persona Fidelis nostri Egregÿ *Sigismundi Berthótÿ;* Qualiter superioribus Annis et temporibus, circa nimirum finem Mensis Julÿ Anni 1694. jam transacti, praeteriti, Fidelis itidem Noster Egregius *Joannes Botytyán,* unius Regiminis nostri Hungarici constitutus Colonellus, nescitur quo motus spiritu, divinis humanisque Legibus similia attentare caventibus contemptis, Dei hominumque timore spreto, mediantibus Fidelibus pariter nostris Egregÿs *Joanne Darabos, Georgio Zana et Francisco Akaÿ,* ad id missis et destinatis hominibus suis, ad praedictum Exponentem, eotum in Possessione Tamásfalva nuncupata, in Comitatu Hontensi, districtu videlicet Kis-Hontensi habita existentem, ac quemadmodum nemini quicquam incommodantem, pacificeque ibidem constitutum, ita e converso nihil sibi mali eventurum fore suspicantem, irruendo et invadendo, eundem capi curasset. Qui quidem tunc missi et destinati, erga solutionem certorum 500. florenorum, per ejusmodi captivitatem extortorum, licet eundem Exponentem dimisissent: tamen eo agendi modo illegali, praejudiciosoque et capitali non contentus attactus Joannes Bottyán, non multo post tempore eodem Anno Mense Septembri, dum idem Exponens in Castris Nostris ad Petro-Váradinum attunc locatis, constitutus fuisset: denuo non citatum, non convictum, capi et detineri facere, subque cujuspiam illegitime praetensi furti revisionis praetextu, adeoque inde subsecuturi durioris aresti in Arce Petro-Váradiensi dicta tolerandi, consequenterque infligendae mortis comminatione, ab eodem in illo horrore aresti, terroreque necis constituto, invito nimirum et coacto, certas Literas Obligatorias Fassionales, per partem adversam producendas, tam ignominiose confectas, ut Christiana homine indignae, vel ex sola sui lectione censeri possint, extorquere nil pensi duxisset, absque omni legitimi Processus jurisque via, facto saltem vique et potentia mediante, in grave praejudicium et derogamen libertatis praerogativaeque Nobilitaris dicti Exponentis, damnumque et detrimentum inde promanantia (quae pro bis mille aureis ducatis sponte non tolerasset) evidentia et manifesta.

Cum autem hujusmodi actus potentiarÿ majores, seu Causae quinque casuum, juxta contenta. Articulorum Regni, extra etiam Octavale forum alibi quoque et consequenter per dilectionem Vestram revideri, discuti et adjudicari possint, et accessoria, quale etiam praerepositarum fassionalium ipso facto nullitate laborantium extorsio esse censeretur, forum sui Principalis sequeretur:

Pro eo Dilectioni Vestrae harum serie benigne praecipientes committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus sic, uti praefertur stantibus seque habentibus, authoritate etiam Dilectionis Vestrae Palatinali huc accedente, in uno certo brevi eoque competenti, partibus ÿsdem superinde legitime certificatis pro opportunitate temporis et quo commodius fore videbitur, praefigendo termino, convocatis ad latus suum Regni Judicum Vice-Gerentibus, Magistris item Prothonotarÿs ac alÿs sedis nostrae judiciariae Assessoribus, qui nempe ad manus haberi et comparere poterunt, partibusque ipsis, vel earum legitimis Procuratoribus in praesentiam sui citatis et accersitis, secundum Deum et Ejusdem justitiam, legisque Regni, tam circa ipsum actum majoris potentiae, quam in forma accessoriorum circa nullitatem praedeclarata modelitate extortarum fassionalium, seu uti vocant Reversalium, cum debita reali et effectiva Executione, abscissis juridicis remedÿs, praevia ratione obstare haud valentibus, omnimodam juris et justitiae satisfactionem, debitumque complementum impendere et administrare Dilectio Vestra velit et noverit. Quam in reliquo Caesareo-Regio Gratia nostra benigne complectimus. Datum in Civitate Nostra Vienna, Austriae, Dje 4. Mensis Decembris Anno Domini 1696.

(Eredeti fogalmazat, a magy. kir. *udv. Cancellária* levéltárában. Nro 35. ex X-bri 1696. A *kir. Cúria levéltárában* pedig megvan Leopoldnak 1697. jan. 24. Bécsben kelt, Orbán Pál nádori ítélőmesterre szóló, s a fóntebbivel az ügy előadására nézve szórúl szóra egyező, csakis a szokott törvénykezési curiális stylus illető phrasisaiban különböző »*Renovatum Inhibitorium Mandatum*«-a eredetiben, nagy nyíltlevél-alak, az uralkodó s. k. aláírásával s nagy pecsétével.)

21.

A Hakszer-féle pör és a Bottyánnak odaítélt Hakszer-javak ügye.

Petitur Informatio a Camera Hungarica in Causa Joannis Bottyán Colonelli, contra Tricesimatorem Szemptsiensem Franciscum Lendvay querulantis.

Illrmi, Sples ac Magci, necnon Perillres ac Grosi Dni, Nobis Obssmi!

Salutem et officiorum Nrorum commendationem. Generosus Dnus *Joannes Bottyán*, certae Militiae Hungaricae Colonellus qualiter se medio Grosi Dni Francisci Lindváy Tricesimatoris Szemptiensis, ex Commissione praetitulatarum Dnum Vrarum in certis Bonis Hakszerianis, eidem judicialiter assignatis, pacificeque tentis et possessis per violentam (uti idem praetenderet) certorum plaustrorum foeni ablationem damnificatum, dumque eatenus ordinaria Juris via procedere, satisfactionemque suam querere voluisset: in ejusmodi legitimo Juris Processu, medio certi Mandati Inhibitorÿ a Magco Dno Personali, nomine Fisci Regÿ in nulla plane Lege fundati extracti, turbatum et impeditum esse coram Sua Matte Scrma, Dno Dno nro Clemmo querularetur, qualiterve et quibusnam ex motivis et rationibus pro benigno Mandato Relaxatorio supplicaret, — ex praesentibus originaliter incluso humillimo Memoriali ejusdem, ibidemque adjecta antelati Mandati Inhibitorÿ copia uberius intellecturae sunt Dnes Vrae.

Occasione cujus quidem Instantiae priusquam quidpiam resolvemus, a praetitulatis Dnaonibus Vris genuine superinde informari volumus.

Eapropter Illrmas etc. Dnaones Vras officiose requirendas esse duximus, quatenus nos hocce in negotio quantocÿus circumstantialiter informare, vel si res uti exponeretur, ita se haberet, ablatum praevio modo foenum eidem supplicanti restitui, negotiumque hoc placidioribus medÿs consopiri facere non graventur praetitulatae Dnes Vrae. Quas in reli-

quo Deus diu salvas et incolumes servet. Datum Viennae, 13. Februarÿ Anno 1698.

Illmarum, Splium, etc. Dnaonum Vrarum

servitores paratissimi

N. N. Cancellarius

caeterique Consiliarÿ, etc.

Alól: Camerae Hungaricae.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. *udv. Cancellária* levéltárában. Nro 64. ex Febr. 1698. — A *Hakszer-perről a kir. Curia levéltára* is számos ügyiratot tartalmaz. Alapját e Bottyán contra Hakszer-féle pörnek, felsőszeli Hakszer Istvánnak *Esztergomban 1696. april 23-kán* kelt, s Grassakovicz János, Jászberényi György és Szabó Mátyás esztergomi vice-kapitány által coramizált kötelezője képezi, melyben Hakszer elismeri (és biztosítékúl Felső-Szelyben, Bazínban, Szenczen, Vezekényen, Kürthön, Nyéken lévő házait, malomrészét, szőleit, rétjeit, földeit, stb. leköti), hogy ő »megkeresvén felülírt *Óbrester Bottyán János Uramat maga úri, esztergami házánál«* s 1695. nov. 14. kelt bizonyos 13,000 frtos obligatióját vele kiegyenlítvén: maradt még Bottyánnak adóssa 3809. Rh. frttal, mellyet is egy év leforgása alatt neki múlhatatlanúl lefizet. De nem fizette le; miért is az ezredes kénytelen volt ellene pörre menni; mely pörben a következő kir. mandatumok adattak ki Bottyán részére: 1. *Leopoldus*, etc. Posonÿ, die 14. Julÿ 1696. Tolvaÿ Gábor ítélőmesterre; 2. *Leopoldus*, etc. Posonÿ, die 15. 9-bris 1696., szintén Tolvaÿ Gáborra; 3. *Leopoldus*, etc. Viennae, die 11. X-bris 1696., Nyitra vármegyére végrehajtást elrendelő mandátum, miután Hakszer már a Nagy-Szombatban 1696. aug. 30-kán hozott kir. táblai ítélettel elmarasztaltatott; 4. 1697. mart. 9. és oct. 25-kén foganatosíttatik is ezen ítélet: Hakszer felsőszelyi, bazíni, szempczi, kürthi, vezekényi, nyéki, séllyei, peredi, stb. Pozsony- és Nyitra vármegyei ingó és ingatlan — többnyire aprólékos — javai Bottyán megbizottjának Grassalkovics Jánosnak bíróilag kezéhez adatnak, a Tolvaÿ Gábor ítélőmester mellett alkalmazott kir. táblai kiküldött hites jegyző Úsz György által; 5. *Leopoldus*, etc. Posonÿ, die 25. Januarÿ 1698. Dobsa István Pozsonymegyei alispánra; 6. *Leopoldus*, etc. Posonÿ, die 14. Junÿ. 1698. Morócz György ítélőmesterre; és 7. *Leopoldus*, etc., Tolvaÿ Gáborra, datumtalan fogalmazat, — mind a Hakszer-ügygyel összefüggésben, a kir. kamara bizonyos követeléseire s a perköltségek megállapítására nézve, stb. E pörben kiadott 1696—1698-iki kir. mandatumokban Bottyán mindenütt mint »unius Regiminis Hungaricae Militiae Nostrae Equestris Ordinis Colonellus«, »Constitutus Colonellus« említtetik.)

22.

Királyi rendelet Bottyán és az esztergomi ferencziek ügyében.

Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. Rex.

Reverendi et Honorabiles, Fideles Nobis dilecti! Demisse relatum est Majestati nostrae a Consilio nostro Aulae Bellico, captos Strigonÿ ante aliquot annos quosdam latrones, dum debitis plectendi poenis e carcere ad supplicÿ locum ducebantur, compedibus jam antea diruptis, perfracta, disjectaque Custodia elapsos, in residentiam Patrum Franciscanorum ibidem confugisse; exinde vero jussu Locumtenentis Bagnianae Legionis Pedestris, Hohfeld nominati, utpote in absentia Colonelli nostri a Kukländer substituti Commendantis, armata vi tum Germanici, tum Hungarici Militis abreptos, tandem merito supplicio affectos fuisse; modo vero mota hanc ob causam a praetactis Patribus Franciscanis violatae immunitatis Ecclesiasticae Qverela contra Fidelem nostrum Capitaneum *Joannem Bottyán* processum instituti, Bonisque ipsius Executionem imminere.

Cum autem dicto Capitaneo hoc in facto nulla sit imputanda concurrentia, — similes etiam latrones nullo immunitatis Ecclesiasticae Privilegio gaudere dignoscerentur; quin imo nullius magis inter sit, quam ipsius Ecclesiae, ut ad exstirpandam hancce Reipublicae Pestem, pro stabilienda Regni securitate, vindex ubique insurgat Justitia; nec ullus hujusmodi facinoribus, ne impunita maneant, refugÿ detur Locus.

Ideo Nos indemnitati praerepetiti Capitanei Joannis Bottyán clementer provisum iri cupientes, omnino resolvimus et benigne volumus, quatenus praementionata, contra ipsum quoquomodo ratione ex praevia intentanda Executio sistatur et omnimode impediatur; Vobis quoque hoc in passu clementer committentes et mandantes, ut nimirum praemissam Clementissimam Voluntatem et Resolutionem Nostram secundare et ÿs, quibus incumbit, notificare, Nosque hac super re

veluti pleniorem antelatae Causae et totius negotÿ notitiam habentes, genuine informare velitis ac debeatis. Secus non facturi. Vobis in reliquo Gratia nostra Caesarea atque Regia benigne propensi manentes. Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, die Vigesima Mensis Martÿ, Anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Leopoldus m. p.

Ladislaus Mátyássovsky
Eppus Nittriensis m. p.
Joannes Domaniczky m. p.

Legalól, belől: »Ad intimationem Consilÿ Bellici Capitulo Strigoniensi committitur, ut ab Executione contra Joannem Bottyán Capitaneum fors attentanda supersedeat et Informationem suppeditet.«

Külczím: »Reverendis et Honorabilibus N. N. Praeposito majori, Lectori, Cantori, Custodi, coeterisque Capituli Ecclesiae Strigoniensis Canonicis, etc. Fidelibus nobis dilectis.«

(Eredetije, Leopold császár még ma is csillogó aranyporzós aláírásával, gyűjteményemben. Fogalmazata a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában, sub nro 63. ex Martio Anni 1698.)

23.

Bottyán-Séllyey ügy.

Leopoldus, etc. (Kir. meghagyás, Szlavniczai Sándor Menyhárt Esztergom vármegyei alispánra.) »Expositum est Matti nrae nomine et in persona Fidelis nri Egr. *Joannis Bottyán*, certae Campestris Militiae nrae Hungaricae unius Regiminis Colonelli. Qualiter tu Vice-Comes, pariter cum tibi adjunctis Judlium et Jurassore Cottus Strigoniensis, penes alium benignum nrum simplex novi judicÿ mandatum pro parte et ad instantiam Fidelis identidem nri Egr. *Gregorÿ Séllyey*, alias *Nagy*, de et super certa praetensa nona, occasione abalionationis certae mentionati Exponentis in Promonthorio et Territorio Lib. Raeque Civitatis Nrae Strigoniensis habitae vineae Kiss-Szőllő vocatae revisione, . . . certo in termino mentionatum Exponentem, priusquidem Actorem nunc vero Incattum, in poena indebitae Actionis convicisses, superindeque sententiam tulisses et pronunciasses.« Mely ítélet-

ben Séllyey megnyúgodott volt: de az ő, Bottyán ügyvéde behatóbb, új tárgyalás végett a vármegye sedriájára appellált, s e végre f. é. május 12-ik napja tüzetett ki. Mely is eljővén, az összeült megyei táblabírák azon ítéletet nemcsak hogy helyben hagyták: de annak végrehajtására f. é. július 7-két tűzték ki, s téged pecsétes levéllel utasítottak az executio foganatosítására, nyilván kárára törekedvén ez által a panaszosnak. Ki is előttünk a Tripart. Prol. 15. Cap.-ra hivatkozván, azon executio elhalasztásáért és újabb bírói terminus kitűzéséért esedezik. Elrendeljük tehát ezt, úgy hozván magával az igazság, s meghagyjuk néked, hogy ezen ügyet a vármegye székén minélelőbb újabb tárgyalás alá vétesd s Exponens jogos követeléseit törvényesen intéztesd el. Communi svadente justitia. Secus non facturus, etc. — Datum Posonÿ, Die 2. Julÿ 1698.

(Egykorú másolat, a kir. Cúria levéltárában. Ugyanott foglaltatik szintén egykorú másolatban a Leopold nevében Posonÿ, die 8. 7-bris 1698. dátum alatt Sillyey Gergely (itt is Gregorÿ, nem Georgÿ) előterjesztésére kiadott *relaxationalis-levél,* a föntebbi, 1698. július 2-iki »*Inhibitorium Mandatum*« ellenében. E parancs is Sándor Menyhártra szól, de szintén csak újabb terminus kitűzését hagyja meg a pör végleges eldöntésére. Mint e relaxationális-levél tartalmából kitűnik : az első tárgyalás ezen ügyben 1698. május 6-kán ment végbe, nádori-ítélőmesteri meghagyás következtében. — E Séllyey György vagy Gergely, (ha *Gergely* : akkor később kurucz ezredes,) Bottyánnak egyik nővérétől született unokaöcscse s végrendeleti örököse volt.)

24.

Bottyán esztergomi házát a király nemesi curiává avatja.

Ad intimationem Camerae Aulicae, Exemptionales a censibus, taxis et contributionibus Domus Strigoniensis, pro Colonello Joanne Bottyán.

Nos *Leopoldus,* etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, etc. Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam suplicationem nostrae propterea factam Matti, tum vero benignam habentes rationem et reflexionem integerrimae fidei ac fidelitatis, multifariorumque militarium servitiorum fidelis nostri Egregÿ *Joannis Bottyán* unius Regiminis militiae no-

strae Hungaricae Equestris Ordinis Colonelli, quae ipse a notabilis jam temporis decursu, praesertim durantibus hisce bellici Turcici revolutionibus, contra juratum Christiani nominis hostem Turcam, diversis in conflictibus, vellitationibus, plurimorumque locorum et fortaliciorum obsidionibus, et gloriosis auxiliante Deo expugnationibus et recuperationibus, cum vitae fortunarumque suarum discrimine viriliter dimicando, et notabiles etiam sumptus in conducenda pro erigenda legione sua militia et restauranda etiam Civitate nostra Strigoniensi impendendo, sacrae primum memorati Regni nostri Hungariae Coronae, Augustissimaeque domui nostrae Austriacae et consequenter Matti quoque. nostrae infractae fidei constantia, promptissimique obsequii studio atque fervore exhibuit ac impendit, et deinceps quoque (uti nobis de ipso benigne persvasum habemus) pari constantiae et obsequii ac fidelitatis zelo exhibere et impendere non cessabit; .enim igitur ob id, tum etiam ex eo, quod idem Colonellus Joannes Bottyán specialibus literis suis reversalibus mediantibus domum suam in praetacta interiori civitate nostra Strigoniensi, Cottuque ejusdem nominis existentem, situatam, post fata sua in casu defectus seminis masculini sexus, Fisco nostro Regio cedere, jureque proprietatis relinquere compromiserit: eandem totalem et integram domum ejusdem Joannis Bottyán Strigoniensem, cum cunctis ejusdem pertinentiis ex sorte communi et civili eximentes et in statum nobilitaris Curiae reponentes, a solutione et pensione censuum et taxarum nostrorum, subsidiorumque et lucri Camerae nostrae Regiae, necnon quarumlibet exactionum onerum, laborum et servitiorum in medium Civium dictae civitatis nostrae Strigoniensis de eadem domo exhiberi et provenire debentium praestatione, seu exhibitíone, vigore etiam intimationis per Cameram nostram Aulicam Cancellariae nostrae Hungaricae itidem Aulicae die septima praesentis Mensis et Anni infrascriptorum factae, pro dicto Joanne Bottyán, haeredibusque ejusdem masculini sexus universis gratiose immunitandam, sublevandam, supportandamque et libertandam esse duximus, imo eximimus, immunitamus, sublevamus, supportamusque et libertamus, praesentium per vigorem, salvo tamen jure alieno, potissimum vero decimarum Ecclesiis DEI

cedentium. Quocirca fidelibus nostris Camerarum nostrarum Hungaricae et Scepusiensis praefecto, directori, administratori et consiliariis, prout et administrationi nostrae Budensi, ejusdemque officialibus, supremo item et vice-comitibus, judlium et juratis assessoribus dicti Cottus Strigoniensis, necnon dicatoribus et exactoribus quorumcunque censuum, taxarum et contributionum nostrarum, aliorumque quorumlibet servitiorum et solutionum, sed et judici ac juratis civibus et senatoribus praerepetitae civitatis nostrae Strigoniensis modernis et futuris, harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus: quatenus a modo deinceps praefatum Colonellum Joannem Bottyán, ipsiusque haeredes masculini sexus universos, ratione praefatae domus ad solutionem aliquorum censuum, contributionum et taxarum nostrarum, et quarumlibet exactionum, servitiorum, onerum et laborum in medium dictae civitatis nostrae Strigoniensis praestari solitorum, exhibitionem et solutionem contra formam praemissae benignae nostrae exemptionis, supportationis et libertationis arctare et compellere, aut ipsum vel praefatos ejusdem haeredes masculini sexus in personis rebusque et bonis suis quibusvis impedire, turbare, molestare, seu quouis modo damnificare, nusquam et nequaquam praesummatis nec sitis ausi modo aliquali, sed hanc ipsam benignam exemptionem et supportationem nostram eidem Joanni Bottyán, ipsiusque praemissis, modo praevio impertitam et concessam firmiter et inviolabiliter tam vos ipsimet observare, quam per alios quorum interest vel intererit, observari facere modis omnibus debeatis et teneamini; secus nullatenus facturi, praesentes vero, quas secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, inpendenti communiri fecimus, post earum lecturam semper reddi volumus et jubemus praesentanti. Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, die 18-va Mensis Augusti Anno Domini 1698. Regnorum nostrorum Romani, etc. *)

(Ex Libris Regÿs Tom. XV. p. 329—331. Országos levéltár. Ugyanez ugyanott egykorú másban: Acta Neoregestr. fasc. 83. nro 2.)

*) Leopold 1698. augustus 18-kán kelt ezen Exemptionalisának eredeti fogalmazata létezik a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában, sub Nro 39. ex Augusto, 1698.

Ugyan e kötet Lib. Reg. 581-ik s kk. ll. áll egy hosszú okmány: »Consensus cum jure Regio super duabus curiis *Tabajd* et *Doboz* ac portione praediali in *Föl-Csút* et *Sávoly* pro Joanne Balogh et Elisabetha Alistali, consorte ejusdem.« Ez Leopoldnak megerősítő levele, vagyis kir. consensusa arra nézve, hogy nevezett Balogh János és neje a magok nevére iktattathassák az általok felmutatott s a győri káptalan előtt kiállított 1694-iki vételszerződés tanúsága szerint Tárnoky György tatai harminczadostúl megvett egy egész nemesi curiájokat Fehér-megyei Tabajd helységben, »necnon jus quoque integralis redemptionis ejusdem possessionis Tabajd ab Egregio *Joanne Bottyán, Praesidii Nostri Strigoniensis Capitaneo,* cui eandem antehac in 1800. floren. idem (Georgius Tárnoky) impignoraverat;« — tehát ennek azon 1800 frton való kiválthatási jogát is a vételszerződés Balogh Jánosra, nejére és maradékaikra ruházza át; 1697-ben pedig dobozi curiáját is (»totalem et integram unam curiam suam nobilitarem desertam, Doboz vocitatam, intra sylvas Vértes apellatas, in vicinitate possessionis Tabajd, Cottu Albensi existentem habitam«) eladván Baloghnak s nejének Tárnoky György: Leopold e vételt is megerősíti. — Kelt Leopoldnak e regius consensusa Bécsben, 1699. october 27-én.

25.

Királyi rendelet a Bottyán és Esztergom városa közti ügyben.

Domino Personali Joanni Maholány̆, ut in Causa Colonelli Joannis Bottyán contra Civitatem Strigoniensem, ratione Actus majoris Potentiae juxta Leges Regni procedat et Injuriato satisfactionem impendat.

Leopoldus, etc. Magnifice, Fidelis Nobis dilecte! Lamentabili cum quaerela exposuit Majestati Nostrae Fidelis itidem noster Egregius *Joannes Bottyán*, Militiae nostrae Hungaricae Equestris Ordinis Regiminis Colonellus. Qualiter his non ita pridem retroactis temporibus, Judex Liberae ac Regiae Civitatis nostrae Strigoniensis, nescitur quo malevoli animi ac proternae levitatis instinctu motus, assumptis secum Notario,

alÿsque nonnullis Complicibus et hominibus Civilibus ad id destinatis suaeque Jurisdictioni subjectis, claro lucente sole, circa horam tertiam pomeridianam, maximo cum tumultu in Domum ubi paulisper ipse Exponens substitisset, irruendo, perfractis foribus, horribili cum assultu et clamore hypocaustum subintrantes, Eundem Exponentem capere, et captum ad Domum praefati Judicis cum summa Ejusdem Exponentis prostitutione invitum, per vicos et plateas deducere nil pensi duxisset, in gravissimum Nobilitaris praerogativae praejudicium, injuriamque et damnum ipsius Exponentis manifestum.

Quia vero ejusmodi inauditus Casus actum majoris potentiae manifeste redoleret, ipsique Exponenti tanquam summe laeso et injuriato, contra annotatam Civitatem et Magistratum nomine collectivo ex vi ipsius Capitis et principalium Membrorum ipsum Exponentem injuriantium et damnificantium, coram Vobis procedendi via Juris in Legibus expressa competere dignosceretur: Ex eo supplicavit Majestati Nostrae antelatus Exponens debita cum instantia humillime, quatenus Eidem in praemissis benigne providere, casusque praemissi ipsum Exponentem extreme affligentis, inque fama, honore et existimatione ac ipsa etiam vita fataliter laedentis revisionem, decisionem, plenariaeque dicto Exponenti tam graviter laeso, injuriato et damnificato, Executione mediante fiendae satisfactionis complementum Vobis committere et mandare dignaremur, nec pateremur Eundem eatenus improvise destitui. Cum autem justa petenti non sit denegandus assensus, et alioquin sensu Tituli 19. Partis tertiae Operis Decreti Tripartiti ac in eo contenti Articuli 38. Vladislai Regis Decreti tertÿ in Causis Nobilium contra Civitates in Actibus majoris vel minoris potentiae procedendi facultas Personali Praesentiae Nostrae Regiae attributa haberetur, imo etiam modalitas ipsius processus clare indigitaretur, ac ob id provincia haec rite Vobis competeret:

Pro eo Vobis harum serie benigne praecipientes, firmiter etiam committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus sic uti praefertur stantibus, seque habentibus, citatis pro uno certo eoque competenti termino in prae-

sentiam Vestri Partibus, ÿsdemque sufficienter auditis, modalitate supra allegatarum Regni Legum hacce in Causa procedere, et comperta in praemissis mera rei veritate, dicto Exponenti graviter laeso et injuriato, congruam, Jurique et aequitati consonam satisfactionem, debitumque Juris et Justitiae complementum impendere et administrare velitis ac debeatis. Secus nullatenus facturi. Vobis in reliquo Gratia nostra Caesarea atque Regia benigne propensi manentes. Datum in Civitate Nostra Vienna, Austriae, Die 19. Mensis Augusti Anno Domini 1698.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 29. ex Augusto, 1698.)

26.

Bottyán beiktattatása esztergomi nemes curiájába.

Statutio ratione Domus Vak-Bottyánianae Curialis Strigoniensis.

Sacratissimo Principi ac Dno Dno Leopoldo, Dei Gratia Electo Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regi, Archi-Duci Austriae, Duci Burgundiae, Brabantiae, Stÿriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchioni Moraviae, Comiti Habspurgi, Tÿrolis et Goritiae, etc. Dno Dno ipsorum naturaliter clementissimo. *Capitulum Ecclesiae Nitriensis,* orationum suarum in Dno Jesv devotarum assidua suffragia, cum perpetua et illibata fidelitate, humillimorumque obsequiorum suorum promptitudine Vestra nosse dignetur Majestas, Nos Literas ejusdem Mattis Vrae Introductorias et Statutorias, pro parte ac ad instantiam *Generosi Dni Joannis Botytyán,* Vrae Mattis Sacrmae unius Regiminis Militiae Hungaricae Equestris Ordinis Colonelli, in regali papÿro, sub secreto authentico Ejusdem Mattis Vrae Sacrmae sigillo ab extra, in superiori earum margine impressive apposito, clause confectas et emanatas, Nobisque pro debita earundem Executione praeceptorie sonantes et directas, cum debitae fidelitatis et reverentiae cultu accepisse, in haec verba:

Leopoldus Dei Gratia, etc. Fidelibus Nostris honorabili-

bus Capitulo Ecclesiae Nitriensis salutem et gratiam. Quoniam Nos cum ad nonnullorum Fidelium nostrorum humillimam supplicationem, nostrae propterea factam Majestati, tum vero benignam habentes rationem et reflexionem integerrimae fidei ac fidelitatis, multifariorumque militarium servitiorum Fidelis nostri Egregÿ Joannis Bottyán, unius Regiminis Militiae nostrae Hungaricae Equestris Ordinis Colonelli, quae ipse a notabili jam temporis decursu, praesertim durantibus hisce Belli Turcici Revolutionibus, contra juratum Christiani nominis hostem Turcam, diversis in conflictibus, velitationibus, plurimorumque locorum et fortalitiorum obsidionibus et gloriosis auxiliante Deo expugnationibus et recuperationibus, cum vitae fortunarumque suarum discrimine pro virili dimicando, et notabiles etiam sumptus in conducenda pro erigenda legione sua Militia et restauranda etiam Civitate Nostra Strigoniensi impendendo, sacrae primum memorati Regni nostri Hungariae Coronae, Augustissimaeque Domni nrae Austriacae et consequenter Matti quoque nrae infractae fidei constantia, promptissimique obsequÿ studio atque fervore exhibuit ac impendit, et deinceps quoque (uti nobis de ipso benigne persvasum habemus) pari constantiae et obsequÿ ac fidelitatis zelo exhibere et impendere non cessabit; Cum igitur ob id tum etiam ex eo, quod idem Colonellus Joannes Bottyán, specialibus literis suis reversalibus mediantibus Domum suam in praetacta interiori Civitate nra Strigoniensi Cottuque ejusdem nominis existente situatam, post fata sua in casu defectus seminis masculini sexus, Fisco nro Regio cedere jureque proprietatis relinquere compromiserit: eandem totalem et integram Domum Ejusdem Joannis Bottyán Strigoniensem, cum cunctis ejusdem pertinentÿs, ex sorte communi et civili eximentes, et in statum Nobilitaris Curiae reponentes, a solutione et pensione censuum, taxarumque nrarum subsidiorum item et lucri Camerae nrae Regiae, necnon quarumlibet exactionum, onerum, laborum et servitiorum in medium Civium dictae Ciuitatis nrae Strigoniensis de eadem domo exhiberi et provenire debentium praestatione seu exhibitione, vigore etiam intimationis per Cameram nram Aulicam Cancellariae nrae Hungaricae itidem Aulicae die septima praesentis Mensis et Anni infrascripto-

rum factae, pro dicto Joanne Bottyán, haeredibusque ejusdem masculini sexus universis, vigore aliarum benignarum Literarum nrarum Exemptionalium superinde emanatarum (salvo tamen jure alieno, potissimum vero decimarum Ecclesÿs Dei cedentium) exemerimus, immunitaverimus, sublevaverimus, supportaverimusque et libertaverimus, velimusque eundem Joannem Bottyán in dominium dictae Domus suae Strigoniensis modo praevio per nos clementer exemptae et in statum Nobilitaris Curiae repositae per nrum Regium et vestrum Capitularem homines legitime introduci, eandemque eidem cum cunctis suis pertinentÿs statui facere. Super quo Fidelitati Vrae harum serie benigne praecipientes, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, vestrum mittatis hominem, vestro pro testimonio fidedignum, quo praesente Fideles Nostri Egregÿ Franciscus Szörénÿ, sive Michaël Czagánÿ, aut Michaël Nedeczkÿ, nisi Adamus Lábodÿ, tandem Georgius Kapuvárÿ, alÿs absentibus, homo noster Regius per nos ad id specialiter transmissus, ad facies praetactae Domus sive Curiae Nobilitaris, in praefata Ciuitate nostra Strigoniensi Cottuque ejusdem nominis existente situatae, vicinis ejusdem inibi legitime convocatis et praesentibus, accedentibus, introducat praefatum Joannem Bottyán in Dominium praescriptae Domus per Nos exemptae et libertatae, statuatque eandem eidem, simul cum cunctis ejusdem pertinentÿs, praemissae Exemptionis et libertationis Nrae Regiae Titulis ipsi incumbentibus, si non fuerit contradictum, Contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem idem Testimonium Vrum contra annotatum Joannem Bottyán in Curiam nram Regiam, nram scilicet personalem in praesentiam, ad terminum competentem, rationem contradictionis suae reddituros efficacem. Et post haec super hajusmodi Introductionis et Statutionis serie, simul cum Contradictorum et Evocatorum Vicinorumque qui praemissae Statutioni intererunt, nominibus, terminoque assignato, ut fuerit, expedientes, Nobis suo modo fideliter rescribatis. Secus non facturum.

Datum in Civitate Nostra Vienna, Austriae, die decima octava Mensis Augusti, Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Octavo. Lecta, etc. L. S.

Unde Nos benignis Commissionibus et Mandatis Mattis Vrae Sacrmae humillime obsequi et satisfacere (prouti par est et semper tenemur) volentes, ad subinsertam Statutionem et Introductionem rite legitimeque peragendam ac tandem Nobis suo modo fideliter referendam, una cum Egregio Francisco Szörény seniore de Kis-Szörény, homine videlicet Matti Vrae Sacrmae Regio in Literis Introductorum inter reliquos per expressum denominato et ad id per eandem Mattem Vram Sacrmam specialiter transmisso, nram hominem, utpote Admodum Reverendum Dnum Joannem Rácsay, Fratrem, Socium et Canonicum nrum, nostro pro Testimonio fidedignum e gremio nri duxeramus esse exmittendum. Qui tandem exinde ad nos ambo simul reversi, nobis sub juramento in Grali Regni Decreto superinde expresso, contento, fideliter, uniformiterque retulerunt istomodo: Quomodo nimirum ipsi die trigesima prima proxime effluxi Mensis Augusti Annique infrascripti, in et ad facies praefatae Liberae Regiaeque Civitatis Strigoniensis interioris Mattis Vrae Sacrmae, consequenterque Domus ejusdem Dni Colonelli Joannis Bottyán ibidem extructae et in Cottu nominis ejusdem existentis ac habitae, personaliter accedentes, vicinis et commetaneis ejusdem inibi legitime convocatis et praesentibus, nominanter vero Egregÿs et Nobilibus Joanne Cipriano Pichler, Vrae Mattis Sacrmae Annonae Praefecto Strigoniensi, altero Joanne Kampio Dorogiensi Postarum Magistro, item Georgio Kapuváry Judlium in Oppido Párkány, Francisco Pathó in eodem Oppido, Stephano Jósa in Possessione Németh-Szőgyén, Georgio Zelner in Civitate Archi-Eppali Strigoniensi degentibus Juratis Assessoribus Cottus nominis ejusdem; demum Matthia Bagÿ Supremo-Vigiliarum Praefecto, Joanne Madarÿ, Francisco Szilágÿ Vrae Mattis Praesidÿ Strigoniensis Vajvodis ac in dicta Civitate Archi-Eppali degentibus; Georgio Szőcs praetitulati Dni Colonelli Joannis Bottyán Vexillifero, porro Michaële Czagán ex Oppido Ürmény ex Cottu Nitriensi, Georgio Jósa ex praetacta Possessione Németh-Szőgyén, ex Cottu praerepetito Strigoniensi; Circumspectis demum Emerico Herba et Joanne Kerke Juratis toties dictae Ciuitatis Archi-Eppalis Strigoniensis inque eadem et Cottu eodem degentibus; Dum praeat-

tactus Mattis Vrae Sacrmae homo Regius praefato Testimonio nro secum praesente et ad omnia diligenter attendendum vigore praescripti benigni Mandati Introductorÿ et Statutorÿ jam supra mentionatum Dnum Donatarium in Dominium praescriptae Domus per Mattem Vram modo praemisso exemptae, libertatae ac in Statu Nobilitaris Curiae repositae, rite introduxisset, statuissetque eandem, eidem, haeredibusque ejusdem masculini sexus universis, simul cum cunctis ejusdem pertinentÿs, praescitae Exemptionis et Libertationis Mattis Vrae Regiae titulis, ipsis incumbentibus, tenentibus, possidentibus pariter et habentibus. Eotum ibidem coram praenominatis Mattis Vrae Sacrmae et nro hominibus, nomine et in Persona antelatae Lib. Reg. Civitatis Strigoniensis Egr. Joannes Cseÿtheÿ, qua Fiscalis ejusdem Civitatis comparendo, totali praemissae Statutioni et Introductioni solenniter contradixit et reclamavit, inhaerendo Articulo septuagesimo octavo Anni Millesimi Sexcentesimi Quinquagesimi Quinti, reservandoque facultatem, usum, Dominium et Jurisdictionem ejusdem Domus omni meliori modo manutenendi, et hoc pro primo; pro secundo, quia praemissa benigna Donatio dicto Dno Donatario clementer collata, caducitati in Legibus Regni fundatae, devolutioni nimirum Bonorum Civilium semper ad Fiscum Civitatis, et non ad Fiscum Regium in casu defectus derivari debenti contrariari videtur. Pro 3-tio, quia eadem Donatio de Domo Strigoniensi in interiori Ciuitate habita, et non in Libera ac Regia Civitate illa existente sonaret. Pro 4-to, quia antelatus homo Regius nulla Bona et Jura Possessionaria in praescito Cottu Strigoniense, prout a Jura requireretur, habere dignosceretur. Hoc etiam addito, et hac interjecta cautela, ne per pertinentias Domus alia, ita et Allodium subintelligantur in Benigna Donatione, nisi Domus interior, procul dubio in Archi-Eppali Civitate Strigoniense constructa subintelligi debeat. Cui quidem contradictioni dictus Fiscalis Strigoniensis firmiter inhaesit. Ob quam quidem contradictionem antelata Civitas Strigoniensis contra annotatum Dominum Donatarium pro reddenda efficati ratione, in Curiam Regiam Vrae nimirum Mattis personalem in praesentiam ad terminum competentem per supradictum Testimonium nrum Capitulare mox

et in instanti fuerat estque evocata. Seriem itaque hujusmodi Introductionis et Statutionis, simul cum Contradictorum et Evocatorum, Vicinorumque et Commetaneorum, qui praemissae Statutioni intererant, nominibus terminoque assignato, prout nimirum praemissa extiterunt, expedita, Vrae Matti suomodo fideliter et humiliter rescripsimus, Ejusdem Matti Vrae Sacrmae benigna Commissione et communi justitia id exigente. Datum sedecimo die diei Executionis praemissorum. Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo 8-vo suprascripto.

Lecta m. p.

Sacratissimo Principi ac Dno Dno Leopoldo, etc. Pro Parte et ad Instantiam Grosi Dni Joannis Bottyán, Altefatae Suae Mattis Sacrmae unius Regiminis Militiae Hungaricae Equestris Ordinis Colonelli Introductionis et Statutionis subsecutaeque Evocationis Relatoriae Testimoniales.

(Egykorú másolat a kir. kamarai levéltárban. Acta Neo-Reg. fasc. 83. nro 2.)

27.

Bottyán az Esztergom városi templom restaurálására 3000 frtot ajánl föl.

Leopoldus, etc. Fideli nro Egr. Magro Gabrieli Tolvay de Köpösd, Personali Praesentiae nrae Regiae in Judicÿs Locumtenenti et Consiliarÿ nri Prothonotario, salutem et gratiam. Expositum est Matti nrae nomine et in persona fidelium nrorum Egr. Prudentium et Circumspectorum Judicis Primarÿ, caeterorumque juratorum civium L. Raeque Civitatis nostrae Strigoniensis. Qualiter ÿdem Exponentes his non ita pridem evolutis temporibus, idque in Anno 1698. modo labente certas querulosas Actiones contra Fidelem nrum *Joannem Bottyán*, unius Regiminis nostri Hungarici Colonellum, ratione et praetextu certorum actuum potentiariorum, per Eundem perpatratorum, coram Fideli itidem nro Egregio Melchiori Sándor de Szlavnicza, Cottus Strigoniensis Ordinario Vice-Comiti movissent et suscitassent, easdemque prosequi; etiam servatis de jure servandis, et in juridicam disquisitionem et discussionem summo facere, circa Festum ascensionis Dni

Anno nunc currentis intendissent et voluissent. Attunc idem praementionatus Joannes Bottyán, coram praelibato Vice-Comite et alÿs Officialibus ejusdem Cottus Strigoniensis personaliter constitutus, pro cessatione et annullatione praemissarum Actionum querulosarum omniumque aliarum praetensionum, ad id tempus vigentium mortificatione, *certam summam pecuniariam, ad flor. ter mille se extendentem, pro restauratione et reaedificatione attactae Ciuitatis Templi, seu Ecclesiae appromisisset, obtulisset et obligasset*, effectuationemque istiusmodi oblationis et obligationis suae fide et juramento mediante confirmasset et consolidasset, sicque se Debitorem manifestum ipsorum Exponentium praemissorum trium millium flor. Rhenensium ad erectionem Templi seu Ecclesiae Dei convertendorum sponte effecisset et liquido constituisset; imo in ratificatiorumque ejusdem integralis debiti per eundem quantocitius infallibiliter praestandi, flor. 314. exoluisset, nihilominus duorum millium sexcentorum octingenta sex florenorum superfluam et restantem summam, id iteratos eorundem Exponentium amicabiles requisitiones minime saepe repetitus Joannes Bottyán persolvisset, prout nec exolvere vellet etiam de praesenti, damno praerepetitorum Exponentium, retardatione aedificationis et restaurationis Ecclesiae Dei, aedificare coeptae, partimque juxta vinei jam reaedificatae gravi et manifesto. Supplicatum itaque, — etc. Cum autem justa petenti, — etc. et alioquin ad mentem Articuli 17. Matthiae Regis D. 6. et Art. 38. Ulad. Regis D. I. necnon Art. 90. Anni 1635. prout quis se obligaret, ita onera de commodo stare teneretur, et quod bona fide aliquis alicui se daturum vel praestiturum promittit, pro realitate servaretur, sed et similis coram authenticis, Cottus vel alterius loci evidebilis fidedignis Personis factae, juramento etiam corporali firmitatae promissiones et obligationes, vim et naturam liquidi debiti imbuerent, in acquisitionibus porro liquidorum Debitorum sensu Art. 31. Anni 1659. expensae quoque factae et ad finalem usque decisionem similium causarum fiendae, adjudicandae et adjustandae essent. Pro eo Tibi harum serie committimus et mandamus,« — hogy »ad facies Bonorum antelati Joannis Bottyán, vel ubi Tibi commodius visum fuerit,« tűzz ki a fönt érdeklett mind

két fél számára rövid s megfelelő időre terminust, és őket, vagy törvényes ügyvivőiket kellőképen kihallgatván, — ha a dolog csakugyan úgy áll, a mint nekünk előadatott: föntnevezett Bottyán Jánost a megígért 3000 frtból még hátra levő 2686 frtnak a perköltségekkel együtt való lefizetésében bírói ítélettel marasztaljad el. Mit is ha meg nem fizetne, fizethetne: ugyanannak bárhol találandó ingó s könnyen eladható javaiból végrehajtással is igyekezzél e hátralékos összeget beszedni s a panaszt tevők kezéhez szolgáltatni. Communi svadente justitia. Secus non facturus, etc. Datum in Civitate Nra Viennensis Austriae, Die 2. Mensis 8-bris 1698.

(Egykorú másolat, a kir. Curia levéltárában.)

28.

A magy. kir. udv. Cancellária az udv. Kamarához, Bottyán ügyében.

Camerae Aulicae Causa Colonelli Bottyán, contra Civitatem Strigoniensem et Administratorem Budensem.

Sacrmi Caesareae Regiaeque Mattis Camerae Aulicae praesentibus officiosissime notificandum *Dominum Colonellum Joannem Bottyán* quaerulose repraesentasse. Quod posteaquam idem in facto cujusdam infamis et violenti Personae suae per Judicem Liberae ac Regiae Civitatis Strigoniensis et nonnullos eidem adhaerentes Cives, contra immunitatem et praerogativam Nobilitarem illati aresti certum benignum Mandatum Praeceptorio-Delegatorium, Magnifico Domino Baroni Joanni Maholány qua Personalis praesentiae Regiae in Judicÿs Locumtenenti sonans et directum, ab altememorata Sua Matte Sacrma obtinuisset, idemque Baro, qua tum delegatus, tum etiam ordinarius legalis ex vi Tituli 8. Partis 3-ae Operis Decreti Tripartitj dictae Civitatis Judex certum etiam Terminum Causa in praemissa in djem 6. nunc labentis Mensis 8-bris Anni nunc currentis infrascripti, ipsis Partibus in Liberam ac Regiam Civitatem Posoniensem praefixisset; extunc nescitur quonam ex fundamento et ratione praefatus Judex et Senatus facto ad Inclytam Administrationem Buden-

sem recursu, sub eo quidem praetextu, quasi vero dicta Civitas Strigoniensis, veluti in Locis Neoacquisitis existens, Legibus Patrÿs minus subjaceret, adeoque a sola Administratione Budensi dependens, Forum quoque suum inibi duntaxat et non alibi sortiretur, Ejusdem Administrationis ope et adminiculo suffulti, Legalem praefati Domini Personalis Judicatum eludere satagereret.

Quoniam vero, esto in Oeconomicis praerepetita Civitas suam haberet a memorata Administratione Budensi dependentiam: in Causis tamen Civilibus, Legibus Regni et in ÿsdem praescripto Magistratui subjacere dignosceretur; imo ipsamet etiam Civitas in Causis sibi favorabilibus passim pro impetrandis Mandatis Regÿs ad Cancellariam hancce Hungaricam Aulicam recurrere soleret; sed et praeter complura exempla, vel solo etiam Causae cujusdam Welisianae non ita pridem Juris Patrÿ ordine, secundum Legum dictamen, in suo competenti et non in praelibatae Administrationis Foro ventilatae exemplo, praementionatus Personalis Praesentiae Regiae in Judicÿs Locumtenentis Judicatus sat superque evinceretur. Idcirco Excelsam hancce Cameram Aulicam per quam officiose requiri, quatenus pro manutentione etiam praeeminentis altissimae fatae Suae Mattis Scrmae Authoritatis, hocce in passu ob intercedens, Regium Mandatum in Legibus Regni fundatum subversantis praefatae Administrationi Budensi, ne se in Causa hac Jurisdictioni suae minus substrata ita et alÿs Causis mere Juridicis ac Civilibus ingerere, Legalemque Juris et Justitiae cursum impedire praesumat: mediante serio suo Decreto intimare et haud gravatim injungere, taliterque Justitiae debito modo et ordine promovendae adstipulari velit. Cui in reliquo Cancellaria haec Regia Hungarica Aulica ad exhibenda reciprocorum officiorum et debitae humanitatis studia manet semper paratissima.

Ex Consilio Cancellariae Regiae
Hungaricae Aulicae, Viennae, Die 4.
Mensis 8-bris 1698.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 77. ex 8-bri 1698.)

29.

Bottyán s neje követelése Bartakovicsék ellen.

Leopoldus, etc. (Királyi meghagyás Köpesdi Tolvay Gábor ítélőmesterre.) »Expositum est Matti nrae nominibus et in personis Fidelis Nri Egregÿ *Joannis Bottyán*, Militiae Nrae Hung. unius Regiminis Equestris Ordinis Colonelli et Nobilis Dnae Catharinae (tollhiba, *Judithae* helyett) Lakatos, Conthoralis ejusdem,« hogy ők a múlt 1696. év oct. 17-kén Ns. Bartakovics György özvegyének, Ns. Deáky Mária Asszonynak s egyetlen fiának Bartakovics Tamásnak 600. Rh. frtot adtak kölcsön, olyképen, hogy az, 1697. évi Bold. Szűz tisztulása ünnepére okvetlenűl vissza fog fizettetni; múlasztás esetén hatalom adatván a pénzfölvevőktől nekik, követelésöket »cum poena dupli« vehetni meg a nevezett adósok Honth megyei Szokola községben bírt javaiból, — a mint ez Deáky Máriának s fiának 1696. oct. 17. költ s F. jegy alatt felmutatott kötelezőjéből világosan kitetszik. Ámbár pedig ők az említett adósokat a közelgő terminusra és fizetésre többször is barátságosan figyelmeztették, — mindazáltal pénzökhöz maig sem juthattak. Kérik tehát ő Felségét: méltóztassék igaz követelésök bírói megítélését elrendelni. A király megbízza Tolvayt ez ügyben bíróilag eljárni s panaszttevőknek megvizsgálandó jogukhoz képest törvényes igazságot szolgáltatni kielégítő bírói ítélet hozatalával, kiadván számukra a sententionalis és executionalis-levelet annak rendi szerint. Commune svadente justitia. Secus non facturus, etc. Datum in L. R. Civitate Nra Posoniensi, die 12. Februarÿ Anno 1699.

(Egykorú másolat a kir. Cúria levéltárában.)

30.

Bottyán és neje Nyáregyházát s Gyivát megszerzik.

Nos Conventus Ecclesiae Sancti Benedicti de juxta Grón. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Egregÿ Domini Thomas Barthakovics, Nobilis Dominae Mariae Deáky Genitricis suae,

et ac Petrus Gányi, Nobilis Dominae Susannae Barthakovics Conthoralis suae legitimi Plenipotentiarӱ coram nobis personaliter constituti, oneribus et quibuslibet gravaminibus universorum Fratrum, Haeredum, Successorum, Liberorum, jam videlicet natorum et imposterum quoque Dei nutu et benedictione nascendorum, — item proximorum et Consangvineorum tam suorum, quam praedeclaratarum Nobilium Dominarum, ac aliorum quorumcunque, quos videlicet infrascriptum tangeret et concerneret, seu tangere et concernere posset negotium, quomodolibet in futurum per omnia in se assumptis et levatis, matura prius et integra Animi sui intra se Deliberatione praehabito, sponte et libere, vivaque voci suae ministerio fassi sunt, pariter et retulerunt in hunc modum: Quomodo ӱdem Domini Fatentes, prout et memoratae Dominae, certis quibusdam gravibus et inevitabilibus suis necessitatibus, eosdem et easdem ad id summae urgentibus evitandis et propulsandis adacti, totalia et integra Praedia sua *Nyáry-Egyháza* in Pestiensi et *Déva* sic vocitata in Strigoniensi Comitatibus existentia, situata, simul cum cunctis suis utilitatibus, obventionibus et pertinentӱs de Jure et ab antiquo ad eadem spectantibus, spectareve debentibus, primum quidem Nyáry-Egyháza dictum in et pro sexcentis, aliud vero Déva nuncupatum in mille florenis Hungaricalibus, bonae Monetae et Ligae Posoniensis, per se levatis et perceptis, *Spectabili ac Magnifico Domino Joanni Bottyán,* Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Certae Militiae Hungaricae Colonello, et Consorti ejusdem Magnificae Dominae Judithae Lakatos, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, jure perpetuo et inrevocabili dedissent et per manus tradidisse omni eo Jure, quo eosdem Fatentes et suprafatas Dominas pertinere dignoscerentur, tenenda, possidenda, pariter et habenda; nullum jus, nullamve Dominӱ proprietatem pro se reservandam, sed totum illum in praefatum Magnificum Dominum Joannem Bottyán et Magnificam Dominam Juditham Lakatos ejusdem Contoralem, eorundemque Haeredes et Successores transferendam. — Assummendo nihilominus ӱdem fatentes cum praedeclaratis Dominabus, memoratum Dominum Joannem Bottyán et Dominam Juditham Lakatos Con-

sortem suam, ipsorumque haeredes, posteritates et cognatos utriusque sexus universos, in libero ac pacifico praeinsertorum Praediorum, per eosdem modo quo supra perennaliter venditorum Dominio et reali usu, contra quosuis Legitimos Impetitores Juridicos et Actores, propryˇs suis curis, laboribus, fatigyˇs et expensis, sub amissione bonorum suorum aequivalentium quovis nominis vocabulo vocitatorum ac intra ambitum istius Regni Hungariae reperiendorum, modo et ordine suis exequendorum protegere, manutenere, conservareque velle. Prout fassi sunt, dederunt, vendiderunt, Evictionisque Cautelam negotio in praesenti in se et suos assumserunt et levarunt, palam, publice et manifeste, coram nobis. Harum Nostrarum vigore et Testimonio Literarum mediante. Datum feria quarta proxima post Dominicam Jubilate, (május 13-kán) Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonangesimo Nono.

Lecta in Conventu.

(Egykorú másolat in folio, vagy maga az eredeti fogalmazvány — miután tetemes igazítás van benne, — néhai *Nagy István* kir. hétszemélynök úr gyűjteményében. Jelenleg a Nemzeti Múzeum kézirattárában.)

31.

Bottyán a nyitrai kegyesrendűek iskolájának 2000 frt. alapítványt tesz.

Ego Joannes Bottyán, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regiminis equitum Hungarorum Colonellus Actualis. Significo universis, quorum interest, praecipue vero Illustrissimo et Reverendissimo Domino Domino Ladislao Mattyasovszky, Ecclesiae Cathedralis Nitriensis Episcopo, Locique ejusdem et Comitatus Supremo ac Perpetuo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario ac per Regnum Hungariae Aulae Cancellario; necnon dictae Ecclesiae Cathedralis Nitriensis Venerabili Capitulo, Dominis Dominis mihi Fautoribus observandissimis. Quod ego saepe saepius mecum perpendens, quid gratissimum Deo, Ecclesiae, Regno et saluti animae meae, quam universis bonis mundi praefero, praeferre potissimum deberem, ex bonis et substantia mea gratissimum fore existimavi, ut me Deo meo Optimo Maximo

gratum exhiberem, qui me temporibus praeteritis et turbulentis, *inter bellicos tumultus ab hostium immanitate Turcarum et Tartarorum, licet plurimis vulneribus in conflictibus diversis ex multis aquisitis et acceptis* clementissime conservavit: inter alia mea Opera jam facta, ad Dei Honorem etiam illud facerem, prouti de facto et actu facio, inscribo et dono infallibiliter duo millia florenorum Rhenensium Reverendis Patribus Scholarum Piarum Nitriae pronunc et in futurum commorantibus et habitantibus, et hos quidem inscribo *ob Eruditionem et Informationem tenerae Juventutis in Pietate et honestis Literis,* quam praestant vi Instituti sui dicti Reverendi Patres. Item volo et eos obligo, ut singulis diebus in perpetuum per Anni circulum ad honorem Beatissimae et Gloriosissimae Dei Genitricis Virginis Mariae unum Sacrificium Missae durante vita mea et post meam mortem celebrent. Insuper notum facio, quod ego me obligo quamdiu vixero singulis Annis iisdem Reverendis Patribus Scholarum Piarum (excepto casu depauperationis meae, quod Deus clementissime avertere dignetur) Nitriae habitantibus dabo infallibiliter et sine tergiversatione, in eorum sustentationem centum imperiales tamdiu, donec deposuero illis praementionata duo millia florenorum Rhenensium; et si morte praeventus fuero, ita, quod illa duo millia florenorum Rhenensium me deponere non contingeret: tunc tali in casu ex meis bonis et mea propria substantia, illi ad quos pertinebit de justitia et aequitate, toties praefatis Reverendis Patribus Scholarum Piarum deponere obligabuntur et tenebuntur; quos etiam in conscientia, ut facient, obligo, et si quis contrariaretur, ne dicta summa duorum millium florenorum Rhenensium Reverendis Patribus Scholarum Piarum deponeretur: Dei Omnipotentis vindictam incurrere se noverit et certissime sciat. Quae omnia et singula, ut majus suum robur et firmitatem habeant, quamprimum potero in Venerabili Capitulo Nitriensi horum omnium scripto enarratorum Fassionem viva voce lingvae ministerio facere me adpromitto. In cuius rei Fidem has meas Litteras obligatorias eisdem Reverendis Patribus Scholarum Piarum extradedi et manu propria subscripsi, sigilloque meo consveto munivi. Actum in residentia mea Strigonii, Anno Domini Millesimo

Sexcentesimo nonagesimo nono, Die Vigesima quarta Septembris.

Joannes Bottyán
Colonellus, m. p. P. H.

Coram me Stephano Szabó
Parocho Köbölkuthensi, m. p. P. H.

Coram me Emerico ab Assumptione
Beatae Mariae Virginis Scholarum Piarum Nitriensium
Procuratore, m. p. P. H.

(Egészen Bottyán János saját kezével irt és aláirt eredetije gyüjteményemben; hiteles másolata a nyitrai káptalan orsz. levéltárában.)

32.

Királyi oltalomlevél Bottyán számára.

Protectionales pro Joanne Bottyán Colonello, contra violentos ejusdem Impetitores.

Leopoldus, etc. Fidelibus nostris universis et singulis, signanter vero Illustri Sacri Romani Imperÿ Principi Paulo Eszterházÿ de Galántha, Perpetuo in Fraknó, annotati Regni Nostri Hungariae Palatino, Judici Cumanorum, Aurei Velleris Equiti, Intimo Consiliario et Locumtenenti nostro Regio, Cognato Nobis dilecto; Spectabilibus item ac Magnificis Comitibus Georgio Erdődy de Monyorókerék, Montis Claudÿ et Varasdiensis Perpetuo, Barsiensis vero et Arvensis Comitatuum Supremo-Comiti, Tavernicorum nostrorum Regalium Magistro; Stephano Zichÿ, Praesidÿ nostri Jauriensis et Confiniorum Eidem Vicinorum Vice-Generali; Magnifico praeterea Francisco Klobusiczkÿ Libero Baroni de Zétény, Personalis Praesentiae nostrae Regiae in Judicÿs Locumtenenti, et Consiliarÿs nostris eorumque Vices-Gerentibus et Magistris Prothonotarÿs, Sedisque nostrae Judiciariae Juratis Assessoribus, necnon Camerarum nostrarum Hungaricae et Scepusiensis Praesidi, Administratori, Directoribus, caeterisque Consiliarÿs, non secus quorumcunque memorati Regni nostri Hungariae et Partium Eidem annexarum Comitatuum, signanter vero Jauriensis, Comaromiensis, Pest, Pilis et Sold Supremis et Vice-Comitibus, Judicibus Nobilium, Juratis Assessoribus, ipsisque Universitatibus, sed et utriusque Nationis

Militiae nostrae Generalibus, Commendantibus, Colonellis, eorundemque Locumtenentibus, Vexilliferis, Decurionibus, Quartiriorum Magistris et reliquis Officialibus Bellicis, cunctis denique alÿs etiam modofati Regni nostri Hungariae Judicibus et Justitiarÿs, Ecclesiasticis ac Saecularibus, sed et alterius cujuscunque status, gradus, honoris, conditionis et praeeminentiae subditis nostris ubivis constitutis et existentibus, cum praesentibus requisitis, salutem et gratiam.

Graviter conquestus est Majestati nostrae Fidelis noster Egregius *Joannes Bottyán,* certae Militiae nostrae Hungaricae Colonellus. Quod *licet idem a juventute sua contra immanes Christiani nominis hostes Turcas non sine manifesto vitae suae periculo strenue pugnando,* per hocque Nobis et praefato Regno nostro Hungariae, ac consequenter *Sacrae Ejusdem Regni nostri Coronae fidelia sane et utilia servitia praestitisset:* nihilominus tamen non deessent nonnulli, qui tot et tantorum servitiorum et meritorum Ejusdem nullum respectum habentes, Eundem querulantem praetextu certarum praetensarum violentiarum seu damnorum, his proxime praeteritis disturbiorum temporibus praetensive illatarum et patratarum, inferrique et patrari commissarum, varÿs processibus et impetitionibus vexare et mortificare, taliterque Eundem, jam senio confectum mortique approximantem, Litium fomitibus, gravissimisque expensarum et fatigiorum profusionibus involvere non dubitarent. Quia vero idem Quaerulans, etiam si quid simili accidisset, id tamen non fraude dolo astu et privata malitia, exindeque proposito proprio commodo attentasset, verum partim dum omnia in statu maximae confusionis praedaeque variorum hostium exposita, primique occupantis fuissent, partim vero ex commissione et mandato Belli Ducum et Generalium, adeoque superiorum suorum, facere et exequi curare ex Officÿ sui obligamine coactus fuisset, debuissetque.

Ob hoc supplicatum extitit Majestati nostrae nomine et in persona memorati Joannis Bottyán debita cum instantia humillime, quatenus Eundem contra et adversus universos et singulos ejusmodi Actores et praetendentes, aliosque quosvis praevia ex ratione violentos et illegitimos Impetitores, Turba-

tores ac Damnificatores Ejusdem, in Regiam nostram Protectionem et Tutelam specialem recipere dignaremur. Cujus demissa instantia et supplicatione clementer exaudita, cum et alioquin etiam tot confusionum Bellicarum et dubÿ Martis status restitutionem similium admittere haud posset: Eundem Quaerulantem respectu praemissorum universorum in nostram Regiam Protectionem et Tutelam specialem tam in persona, quam in Bonis ac Rebus Ejusdem universis benigne recipiendam, viceque et in persona nostra Regia vestrae etiam duximus committendum tuitioni ac defensioni speciali.

Eapropter Dilectioni et Fidelitatibus vestris, vobisque quibus supra, universis et singulis harum serie benigne simul ac firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus dum et quando aut quotiescunque per praesentes requisiti fueritis, aut alter vestrum fuerit requisitus: ipsum Quaerulantem tam in persona, quam Rebus Bonisque Ejusdem universis, mobilibus et immobilibus, tam contra supraspecificatos Actores et praetendentes, quam etiam alios quospiam praevia ex ratione violentos et illegitimos ipsius Impetitores, Turbatores et Damnificatores tueri, protegere et defendere, ipsique toties, quoties opus fuerit, assistere modis omnibus debeatis et teneamini. Authoritate nostra Regia vobis hac in parte per nos plenarie concessa et attributa, Jureque et Justitia mediante. Secus non facturi; praesentibus perlectis Exhibenti restitutis.

Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, Dje 10. Februarÿ Anno Domini 1700. Regnorum nostrorum, etc.

Alól: Protectionales pro Joanne Bottyán Colonello, contra illegitimos Impetitores.

(Eredeti fogalmazat, a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 44. ex Februario, 1700.)

33.

Bottyán, Kecskemét városának.

Isten áldjon meg Kegyelmeteket mind közönségesen!

Én bizonyos emberem által die 19. Aprilis Pesten lévő Nemes Vármegye gyűlésekor levelem által requiráltam Kegyelmeteket; de mivel akkor az embereknek neveit és eszten-

dőt, mikor volt? írásban föl nem tehettem: azért most ezen levelemben includált valóságos párjából *) bővebben és minden voltaképpen megérthette Kegyelmetek. Vannak most is még élő emberek, kik tudják, hogy Tatából hozzám jővén Esztergamban az Kegyelmetek emberei, és maradhatatlan voltam tőlek, — mert soha másként föl nem szabadúlhatott az marhájok; és úgy, sok kérésekre szabadítottam, és kezes lettem érettek. Sőt még sok fáradságom volt utána, s azon költségem, hogy föl kellett mennem Tatában, sok könyörgésekre az embereknek. — Nám, ennekelőtte ennyehány esztendővel requiráltam volt Kegyelmeteket, a minthogy Kakula nevű embert az város föl is küldött volt Csáki László Uramhoz ő Nagyságához; mit végzett akkor? Kegyelmetek jobban tudja. Azért praevie Kegyelmetek íbredjék, és embereit fölküldjen és az én kezes-levelemet Csáki László ő Nagysága kezébűl kihozzon; — hogyha Kegyelmetek elmúlatja: én solenniter protestálok az causálandó expensák miatt, és erre választ várok mentőlhamarébb, mert én is judicialis terminust bis-quindenát praefigáltatom és azon executióval peragáltatni fogom, országban élő törvényünk szerint, ha búm és galibám lészen miatta.

Ezzel Isten tartson Kegyelmeteket. — Datum Strigonii die 27. Aprilis Anno 1700.

Maradok jóakarója Kegyelmeteknek

Bottyán János m. k.

Külczím: Adassék ez Levelem Kecskeméth Várossa Főbírájának és Esküdteinek, nekem jóakaróimnak, becsűlettel. Kecskemét. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredeti levél, szab. kir. Kecskemét város levéltárában. E levélen Bottyánnak újon adományozott czímerű ép gyűrűpecséte látható, t. i. díszes foszladékoktól környezett pajzsban, hátralobogó mentés huszár vágtat, fölemelt jobb karjával görbe magyar kardot tartva, mely kard élén levágott fő. A sisak koronájából karvasas kar emelkedik ki, görbe kardot villogtatva, melyen szintén levágott török fő. A sisak körül a név kezdőbetűi, és pedig magyarúl, jobbról: BO. s balról: JA. E czímert használja Bottyán később folyvást, tábornok korában is, haláláig, ugyanezen gyűrűpecséttel és egy nagyobb metszetű alakban, de a mely különben teljesen hasonló, s a névbetűk is így vannak reávésve. Mindkét pecsét monorú (ovalis) és szép, correct metszetű.)

*) L. fölebb, az 1685-ik évnél, I-ső sz. a.

34.

Bottyán János végintézkedésszerü káptalani bevallása jószágairól.

Ego infrascriptus, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regiminis Militiae Hungaricae Equestris Ordinis Colonellus, fateor et significo universis, quibus expedit, signanter vero quos infrascriptum negotium quovismodo nunc vel imposterum posset tangere et concernere. Quod exacto animi mei deliberatione in altam summendo considerationem, pro exigentia et necessitate multorum, *in diversis locis et conflictibus cum naturali hoste ab Annis circiter vigintiquinque penes me praestitorum servitiorum* et subitorum squallorum Egregÿ *Stephani Tótt* Fratruelis mei, et alterius *Stephani Horváth Orphani, quem post obitum Genitoris et Genitricis suorum cum a tenella Ejusdem aetate ad praesens usque proprio meo victu et amictu intertenuerim et sumptibus erudiri curaverim, prout et de praesenti curarem ;**) tercÿ vero *Georgÿ Siley,* pariter Fratruelis mei, inopiam et paupertatem; necnon quarti, *Joannis Molnár,* Fratruelis itidem mei; Egregiorum item *Joannis Grassakovich* et *Michaëlis Czaghánÿ* fidelium a quot annis in Acquisitione et Comparatione praestitorum servitiorum et fatigiorum insumptionem, ad quae ulterius quoque praestanda siquidem ÿdem omnes pollicerentur, rationibus ex praevÿs eam Ipsis attribui facultatem, quatenus super universis Bonis et rebus meis mobilibus et immobilibus ac pecunia in Bonis haerente, a Sacra Caesarea Regiaque Majestate Jus Regium et benignum Consensum impetrare, seque in ÿsdem more consveto statuere possint ac valeant, dempta tamen qua Coacquisitricis Nobilis Dominae *Judithae Lakatos* Consortis rata Portione; sub his (uti sequitur) Conditionibus mediantibus. Et quidem Primo Ut durante vita mea habeam omnium Bonorum meorum tam mobilium, quam immobilium liberum et pacificum usum, reservando nihilominus cum prae-

*) Ez a tábornok által nevelt ifjú unokaöcs tünteté ki magát később, a kuruczvilágban, mint Bottyán huszárezredének vitéz őrnagya.

dictis Bonis liberam disponendi facultatem, utpote propryˇs Causis, animaeque meae salute et refrigerio, ac alÿs quibusvis necessitatibus. 2-do: Si injuria temporum aut fors Bellorum interea temporis occurrendorum deberem ex illis Bonis exulare et alio migrare, vitae meae Conservationis Causa: tali in casu omnia mea mobilia habeam mecum transferendi facultatem, et cum ÿsdem libere disponendi. Non secus (quod Deus avertat,) si in Captivitatem aliquam inciderem, libere possim pro exigentia necessitatis meae ÿsdem praefatis Bonis mobilibus et immobilibus uti et disponere. 3-tio: In casu Mortis modernae meae Consortis Nobilis Dominae Judithae Lakatos, si contingeret me aliam ducere Uxorem, ex qua proles suscriperem: haec Fassio nullius habeatur vigoris. 4-to: Ut ipsi intronotati Cessionarÿ, quibus facta est haec Fassio, aeque se mihi ligent, dentque superinde sufficientem et legalem Cautelam, quod durante vita mea sese ÿdem omnimode accomodabunt et ad serviendum juxta temporis exigentiam, necessitatesque meas promptos et fideles exhibebunt, ac ne in minimo quidem Bonorum praedictorum usuatione et libera dispositione, manuque tentione me ullo sub praetextu et colore qualicunque turbare praesument. In cujus rei majus robur, has literas manus meae subscriptione et sigilli impressione dandas esse duxi. Actum in Residentia mea Köbölkútiensi, dje quarta Mensis Junÿ, Anno Millesimo Septingentesimo.

Joannes Bottyán Colonellus, m. p.
L. S.

(A nyitrai káptalan 1700-ik év Szent-András apostol napján kelt bizonyságtevő és bevalló levelében átírva. Létezik pedig e káptalani pecsét alatt s hiteles alakban kiadott testimoniale-fassionalis-levél eredetije a magy. kir. udv. cancellária levéltárában, — hová az illető érdekeltek által a kir. megerősítés elnyerése czéljából benyújtva jutott vala, — I. Leopold Bécsben, 1700-ik év december 16-án ez ügyben kelt Regius Consensusának eredeti fogalmazata mellé téve, sub Nro 23. ex X-bri, 1700. Megvan továbbá szintén hiteles másolata Leopold e kir. megerősítő levelébe szó szerint átírva az országos levéltár királyi könyveiben is: Liber Regius Tomus XVI. Anno 1700—1706. pag. 92—95.)

35.

Bottyán nyilatkozata csongrádi jószágairól.

Én, Kegyelmes Koronás Király Urunk ő Fölsége egy magyar lovas-regimentének Óberstere *Bottyán János.* Adom tudtára mindazoknak, az kiket alább írt dolog akármimódon illetne és illethetne, hogy minémű pusztákban Nemes Csongrád Vármegyében lévőkben, nevezet szerint peniglen Fel-Gyűben és Szántóban az elmúlt esztendőkben néhai idősbik Szántó János Uramtúl és ő Kegyelme János fiátúl, azonképpen néhai Csúcs László András fiátúl és több maradékitól bizonyos summában és arrúl költ obligatoria-levelekben uberius declarált conditiók alatt aquiráltam és pacifice két vagy három esztendeig bírtam vala, — most pediglen nem tudatik mitűl viseltetvén, Méltóságos Gróf Generális Slik éntűlem pénz nélkűl elfoglalta; lévén pediglen ezen pusztákban egynémelly osztálos atyafiaknak részei, az mellyeket én meg nem vettem, jóllehet, hogy magam részeimet és pénzemet annyira nem félthetem, — mindazonáltal, hogy azok az kiknek részei nincsenek eladva, kárt ne valljanak, ezek az eladó felek is másoktúl ne háborgattassanak jövendőben, — erre léptenek:

Elsőben kötötték azon két pusztát de integro és mindenestűl ezer forintban, úgy mindazonáltal, minthogy praetitulált Generális Slik Uram ő Nagysága documentumjaimat kívánta, aztot megmutathassák, és ha nem doceálja, letészi az ki feljebb lészen arról előbb költ levelemben denotált summánál, és kifizetvén az ki nem fizetett portiókért mind az két pusztárúl az ki nem fizetett atyafiakat: maradandó summa pénzben illy osztál fog következni fáradságért és költségért, a mikor is Bottyán János Uram hasonfelét veszi az pénzben, mink peniglen mind az két ág, másik felét felvévén, magunk között elosztjuk, atyafiak.

Másszor, hogyha praetitulált Generális Slik Uram ő Nagysága még drágálná, és azon háromezer forintokat letenni nem akarná: ollyankor tartozom Bottyán János, háromezer forintos leveleket eo facto kezekhez visszaadni, és ha vissza nem adnám, vagy visszaadni nem akarnám: szabad lészen ő Kegyelmeknek Vice-Ispány Uram commissiója mellett és

szolgabíró és egy esküdt Uraimék által háromezer forintig akármelly jószágomból magoknak és familiának satisfactiót tétetni. Annak nagyobb bizonságára adom ezen levelemet, alól subscribált nemes személlyek előtt. Actum Strigonÿ, die 26. Junÿ Anno 1700.

Bottyán János m. k.
P. H.

Coram me Stephano Szabó
Parocho Köbölkutiensi, m. p. P. H.
Coram me Joanne Grasakovics, m. p. P. H.
Coram me Jacobo Fabricÿ, m. p. P. H.

(Egykorú másolat a b. Palocsay-család levéltárában, Lőcsén.)

36.

Királyi jóváhagyás Bottyán János végintézkedésére.

Consensus Regius super conditionata Fassione Colonelli Joannis Bottyán, pro parte Stephani Tóth et reliquorum infrascriptorum.

Nos *Leopoldus*, etc. Memoriae commendamus, etc. Qvod pro parte et in personis Fidelium nrorum Egregiorum Stephani Tóth, alterius Stephani Horváth, Georgÿ Síley, Joannis Molnár, alterius Joannis Grasakovich et Michäelis Czagánÿ exhibitae sint Nobis et praesentatae certae qvaedam fidelium nrorum Honorabilium Capituli Ecclae Nitriensis literae testimoniales ipso die Sancto Andreae Apostoli Sacro, in Anno Dni 1700. modo elabenti in simplici papiro patenter confectae et emanatae, sigilloque ejusdem Capituli usitato et authentice communitae, certam quadam fidelis similiter nri Egregÿ *Joannis Bottyán* unius Regiminis Militiae nrae Hungaricae Equestris Ordinis Colonelli fassionem Latino Idiomate concinnatam transumptive in se continentem, quibus mediantibus idem Joannes Bottyán Colonellus, superius recensitis Stephano Tóth, alteri Stephano Horváth, Georgio item Síley, Joanni Molnár, prout et alteri Joanni Grasakovics et Michäeli Czagánÿ eam facultatem, quatenus ipsi super universis bonis et rebus ejusdem Joannis Bottyán mobilibus ac immobilibus, pecuniaque in bonis per illum emptis et comparatis haerente (dempta tamen Nobilis Dnae Judithae Lakatos, Conthoralis

ejusdem qua coacquisitricis rata portione) Jus Regium, Benignumque Consensum Nrum a Majestate Nostra pro se impetrare seque in ÿsdem more consveto statuere possint, certis rationibus justisque de causis et motivis animum ejusdem Joannis Bottyán ad id inducentibus, modisque, formis et sub conditionibus in suprafatis fassionalibus Testimonialibus Literis uberius denotatis et expressis dedisse et attribuisse, cum praeattactisque universis bonis et rebus suis mobilibus ac immobilibus pecuniaque in Bonis per se acquisitis et comparatis haerente disposuisse, fassusque fuisse dignoscebatur tenoris infrascripti; supplicatum itaque extitissent Majestati nrae nominibus et in personis superius nominatorum Stephani Tóth, alterius Stephani Horváth, Georgÿ Síley, Joannis Molnár, alterius Joannis Grassakovics et Michaëlis Czagánÿ debita cum instantia humillime, quatenus Nos praeattactas Literas Fassionales Testimonialis, omniaque et singula in ÿsdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes, Literisque Nris inseri et inscribi facientes, praemissis fassioni, dispositioni et facultatis attributioni Nrum Regium Consensum, benevolum pariter et assensum praebere dignaremur. Quarum quidem Literarum Fassionalium-Testimonialium tenor sequitur hunc in modum: Nos Capitulum Ecclesiae Nittriensis. Damus pro memoria. Quod Generosus Dnus Joannes Bottyán, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regiminis Militiae Hungaricae Equestris Ordinis Colonellus, coram nobis personaliter constitutus, onera et quaelibet gravamina universum haeredum, successorum, fratrum, sororum, amicorum, consanguineorum et affinium suorum, aliorum etiam quorumlibet, quos videlicet praesens infrascriptum tangeret et concerneret, seu tangere et concernere posset negotium, quomodolibet de praesenti vel in futurum per omnia in se assumendo et levando, matura etiam et exacta animi sui deliberatione intra se praehabita, sponte et libere exhibuerit Nobis et praesentaverit subinsertam suam fassionem latino idiomate concinnatam, quam vivae etiam vocis suae eloquio reiteravit tenoris hujusmodi: Ego Infrascriptus, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regimini Militiae Hungaricae Equestris Ordinis Colonellus, fateor, — (Következik Bottyán 1700. jún. 4-én

Köbölkúton kelt föntebbi végrendelkező levele, szórúl-szóra átírva.) Unde Nos super hujusmodi fassione praelibati Dni Colonelli Joannis Bottyán coram Nobis inscripto (uti praemissum est) exhibita et viva etiam voce repetita, praesentes Literas Nras Testimoniales-Fassionales sub sigillo nro Capitulari usitato et Authentico suprafatis Cessionariis Jurium Eorundem futuram ad cantelam necessarias extradandas esse duximus et concedendas. Communi svadente Justitia. Datum Ipso Festo Die Sti Andreae Apostoli Anno Dni Millesimo Septingentesimo. L. S. Nos itaque humillima antelatorum Stephani Tóth ac alterius Stephani Horváth, Georgÿ Síley, Joannis Molnár, alterius Joannis Grassakovich et Michaëlis Czagánÿ supplicatione Nrae propterea facta Matti Regia benignitate exaudita clementer et admissa, praeinsertas Literas Fassionales-Testimoniales non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, verum omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibusque Literis Nris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continentias, clausulas et articulos eatenus, quatenus eaedem rite ac legitime existunt emanatae, viribusque earundem veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes, praemissis fassioni, dispositioni et Benignum desuper Consensum Nrum Regium impetrandi facultatis attributioni, omnino eundem Consensum Nrum Regium praebuimus; Imo acceptamus, approbamus, roboramus, ratificamus, confirmamus, benevolumque praebemus et assensum. Salvo Jure alieno, potissimum vero Ecclarum DEI. Harum Nrarum Secreto Majori Sigillo Nro, quo ut Rex Hungariae utimur impendenti communitarum vigore et testimonio Literarum. Datum per manus fidelis Nri Nobis dilecti Rndi Ladislai Mattyasovszky Eppi Nitriensis, etc. Aulae Nrae Cancellarÿ, in Civitate Nra Vienna, Austriae, die 16-ta Mensis Decembris Anno Domini Millesimo Septingentesimo.

Leopoldus m. p. P. H.

Ladislaus Mattyasovszky
Eppus Nittriensis, m. p.
Franciscus Somogÿ m. p.

(E Regius Consensus s. k. aláirott s a nagy kir. pecséttel megerősített *eredeti kiadványa,* Bottyánt és rokonságát illető több irománynyal együtt, jelenleg *Gyárfás József* maros-vásárhelyi kir. törvényszéki biró úrnál létezik. *Eredeti fogalmazata* megvan a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában, sub nro 23. ex X-bri 1700. *Hiteles másolata* a »*Liber Regius*« XVI, kötetébe (1700—1706.) pag. 92—95. iktatva találtatik. (Orsz. levéltár.) Végre egyszerű, de szintén *egykorú és teljes másolata* a Nemzeti Múzeum kézirattárában, a Nagy István hétszemélynök-féle gyűjtemény iratai között.)

37.

Bottyán a nyitrai kegyesrendü főgÿmnasiumra tett alapítványát 3000. Rh. frtra egészíti ki.

Ego infrascriptus recognosco et fateor per praesentes, notum faciens quibus expedit universis & singulis. Quod posteaquam huc ad Residentiam meam Köbölkuth vocitatam Reverendus Pater Andreas a Conversione Sancti Pauli, Scholarum Piarum per Hungariam Vice-Provincialis die 15. Junÿ Anni labentis Millesimi Septingentesimi Primi advenisset, mihique Die immediate sequenti rationem sui adventus exposuisset, se Plenipotentiam a Patre suo Generali, mecum ratione Sacri quotidiani in perepetuum dicendi, stipulandi et finalem contractum faciendi habere, cujus Plenipotentiae tenor de verbo ad verbum in acceptatione nunc fati Patris Andreae huius Contractus apponitur, ac eatenus contractum suum privatum, die 6. Januarÿ Anni ejusdem 1701. peractum confirmare et finaliter perficere velle detexisset. Insuperque, ut in praeadcitato Contractu refertur, Residentiam suam Nitriensem, ratione bis mille florenorum, super quibus in Venerabili Capitulo Nitriensi pro attacta Residentia Scholarum Piarum Nitriensi adhuc in Anno 1700. suo modo fecerem Fassionem, velut in dicta Fassione uberius pateret, non esse sufficienter assecuratam, sed restare et requiri pro legali affidatione dictae summae bis mille florenorum Rhenensium in Bonis meis immobilibus inscriptionem, quatenus in casu & tempore necessitatis levandae ejusmodi Summae Capitalis rationabilem et Juribus Patriae convenientem habere queant recursum.

Eatenus ego assumptis in me et Consortem meam Nobilem Juditham Lakatos vocitatam, universorumque Successorum et Legatariorum Nostrorum quibusvis oneribus et gravaminibus: justa praelibati Patris Vice-Provincialis instantia matura et exacta animi deliberatione perpensa pariter et admissa, praerecensitam Summam Capitalem bis Mille florenorum in Bonis meis Hipothecarÿs Köbölkuth vocitatis assigno & inscribo, ita, ut Successores vel Legatarÿ Nostri, aut quocunque alio nomine utriusque Sexus vocitati, post fata Manutentuarÿ (quos serio et gravissime in Conscientia obligatos facimus) nunc recensitam Summam bis mille florenorum Rhenensium effective teneantur deponere, aut legale interesse sex per centum computando quotannis pendere, quamdiu praelibatae Residentiae collective vel disjunctive sumptae Scholarum Piarum Nitriensium placuerit prae manibus illorum eandem Summam relinqvere.

In casu vero horum Bonorum Redemptionis, Illustrissimus Dominus Comes Nicolaus Josephus Pálffy (Titulus) a quo haec Bona Köbölkuthiensia habeo, aut ejus Successores vel Legatarii, quocunque nomine vocitati, tenebitur et respective tenebuntur eandem Summam bis mille florenorum Rhenensium praeprimis eidem Residentiae Scholarum Piarum Nitriensi effective deponere, aut respective ut supra dictum est, interesse legale quotannis solvere obligabitur, et respective obligabuntur.

Tum quoque quoniam in fassione mea supra adcitata coram Venerabili Capitulo Nitriensi facta, saepius fatam Residentiam Scholarum Piarum Nitriensium ad unum Sacrum pro me et mea Consorte Nobili Juditha Lakatos vocitata quotidie dicendum (nimirum pro me tam vivo, quam defuncto hebdomadatim sex Sacra, pro Consorte vero mea itidem tam viva, quam defuncta, unum Sacrum voluerim facere obligatam, quamvis eatenus bis mille floreni haud sufficerent,) appromittens me respective pro nunc nominata Residentia plura facturum, idipsum et de facto confirmo syncereque adpromisso, me ejusmodi summam ex qua sufficiens interesse pro quotidiano Sacro perpetuo, pro singulis denaros 50. computando quiret provenire, adaequaturum et in meo Testamento cum onere Successorum quorumcunque et Legatariorum relictu-

rum, imo pro libero arbitrio, si mihi bene visum fuerit, aucturum. In casu vero quo Divina permissione, (quem Deus optimus maximus auertere dignetur) cum mortales simus, testari nequirem, utpote si repertina morte praevenirer, vel insperate in Bello qualicunque justo vel injusto occiderer, aut demum quocumque tandem casu fatali, aut qualicunque nomine vocitato infortunio, aut incendio, submersione, etc. vita privarer, quocunque tandem casu interveniente ex Testamento exmitterem, tum in tali eventu Successores mei & Consortis meae, ita etiam Legatarÿ nostri instituti ex Bonis primo mobilibus aut immobilibus, praesens nostrum sincerum et reale adpromissum omni absque defectu pro refrigerio animarum praeprimis complere et omni absque dilatione effectuare tenebuntur atque obligabuntur.

Quatenus porro vita mea durante Reverendi P. P. Scholarum Piarum Domus Nitriensi annuum censum seu Interesse respective quotidiani Sacri certo valeant percipere, adpromitto & obligo me quotannis in parata pecunia pro duabus Ratis, nimirum una in medietate pro Festo Sancti Georgÿ Martyris, altera vero in medietate pro Festo Sancti Michaëlis Archangeli, florenorum centum & quinquaginta omni absque tergiversatione depositurum, pro residuis vero florenis triginta, victualia : ut sunt frumentum, vinum, caseum et butÿrum, meis fatigÿs pro Residentia Nitriensi administraturum, vel si ita judicavero, praefatos florenos triginta in parato aere per me vel meos homines consignaturum.

Volo autem, ut haec nostra Fassio, majori pro securitate & affidatione, coram Vrabili Capitulo Nitriensi producatur et ibidem mediante meo Plenipotentiario fassionem praesentem exhibente, authenticetur, ac tandem si placuerit Reverendis Patribus, hujusce meae postremae dispositionis a Suä Sacratissima Caesarea Regiaque Majestatae confirmationem expostulare, meum superinde assensum et consensum praebeo sponte et libere, imo impositive praecipio, quatenus ejusmodi confirmationem ne mea haecce dispositio quocunque meo Statu mutato, aliquomodo immutetur, sed ad majorem Dei Gloriam, Proximorum utilitatem, et refrigerium Animarum in integro conservetur et in effectum deducatur, Patres Piarum Schola-

rum Vice-Provinciae Hungaricae primo quovis tempore allaborent obtinere. In quorum omnium et singulorum majorem fidem, indubitatumque robur, hasce meas Fassionales et per modum ultimae Dispositionis Recognitionales manu propria et consveto meo Sigillo roboratas dedi. In Köbölkúth, die Decima sexta Junÿ *Anno Millesimo Septingentesimo primo.*

Joannes Bottyán
Colonellus, m. p. P. H.

(Eredetije a nyitrai káptalan orsz. levéltárában.)

38.

Bottyán és neje, legatáriusai beiktatásának ellentmondanak.

Nos infrascripti, ex certis gravissimis rationibus, signanter vero ad conservandam Matrimonÿ mutuam concordiam et pacem, rebus bene perpensis et mature consideratis, quod Statutio inchoata in Bonis meis Köbölkúth et alÿs, ut in Suae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Consensualibus per Eos ex conniventia mei, absque praescitu Consortis meae impetratis uberius pateret, in gravissimum Tertÿ esset praejudicium damnumque manifestissimum; eatenusque in dictis Litteris denominati Legatarÿ mei, contra omne jus et fas, Bona optimo jure ad alium spectantia injuriosissime apprehenderent, possiderentque et usuarent, quod nequaquam tolerandum est. Hinc, his et similibus mature et exacte consideratis: ego Joannes Bottyán, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis unius Regiminis equestris ordinis Colonellus, cum Consorte mea Juditha Lakatos vocitata, solemnissime, mediantibus hisce nostris Litteris, per Admodum Reverendum Patrem Andream a Conversione Sancti Pauli Scholarum Piarum per Hungariam Vice-Provincialem expeditis, inchoatae Statutioni contradicimus, et si quid juris Statutis per hoc collatum esset: illud annihilamus, annullamus et ex integro cassamus, inhibemusque ad alia Bona ejusmodi Statutionem prosequendi, veluti nobis injuriosam et damnosissimam, necnon juribus nostris et nostrorum Consangvineorum praejudiciosissimam. In quorum fidem hasce Litteras nostras contradictorias

inhibitoriasque et protestatorias, sigillis nostris munitas subscripsimus, ad Venerabile Capitulum Nitriense deportandas et repraesentandas. Actum in Köbölkúth, die 17. Juny Anno Domini 1701.

Ego Joannes Bottyán Colonellus, m. p.
subscribo et sigillum meum
etiam pro Consorte mea appono. P. H. *Lakatos Judita.*

(Eredetije a nyitrai káptalan orsz. levéltárában.)

39.

Hg. Eszterházy Pál nádor, a búcsúi határigazítás ügyében.

Paulus, etc. Egr. Melchiori Sándor, Comitatus Strigoniensis Vice-Comiti salutem cum favore. Expositum est Nobis nomine et in persona Egregy itidem *Joannis Bottyán,* Suae Mattis Scrmae certae Militiae Hungaricae Colonelli. Qualiter« te Esztergom vármegye kiküldetéséből ő Felsége Bécsben f. 1702. év január hava 9-kén és Laxenburgban május hava 28-kán kelt kegyelmes mandátumai következtében, Kollonics Leopold herczegprímás kértére ő Emja Búcsú nevű faluja és nevezett Bottyán János Köbölkúth és Bátorkeszi nevű falui között határrevisiót, illetőleg, ha szükség, új határvonást akarván eszközölni, — Búcsú és Köbölkúth között a határbéjárást f. é. május 11-kére tűzted ki, sőt meg is kezdetted, daczára annak, hogy föntczímzett Exponens ő Felségétől a terminust aug. 21-kére elhalasztó kegyelmes mandátumot nyert volt. Mivel pediglen Exponens előtted is felmutatandó contractualisleveleivel bebizonyítandja, hogy a Köbölkúth és Bátorkeszi községek határaiért evictiót vállalt azok örökös földesurának gr. Pálffy Miklósnak is előlegesen értesítve kell lennie a jószágait érdeklő határigazításról, hogy azon alkalommal teljhatalmazottja ellenőrködjék: annálfogva ezennel palatinusi teljes authoritásunkból meghagyjuk neked, hogy az érintett határjárást aug. 21-ike előtt megkezdeni ne merészkedjél, vagy ha már megkezdetted volna: azt tüstént félbenhagyasd az imént mondott határnapig és a Tripart. 74—75. Részei értelmében járj el, mindeneket s azoknak eredetét, okait, jól megvizsgáld

s írásban tüzetesen kiadd a feleknek. A határigazítás költségeinek fele az érseket, fele pedig gr. Pálffyt, mint örökös földesurat fogja illetni. Communi svadente justitia. Secus nec facturus. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. — Datum in possessione Köpesd,*) die *13. July 1702.*

(Egykorú másolat, a kir. Curia levéltárában.)

40.

Határigazítás a prímás és Bottyán falui között.

Leopoldus, Dei gratia, etc. Kollonics Lipót herczeg, mint esztergomi érsek előnkbe járúlván, alázattal s panaszosan jelenté, hogy a midőn a mi korábbi rendeletünk értelmében a kívánt határigazítást Esztergom-megyei Búcsú nevű érseki falu és Köbölkút s Bátorkeszi helységek között, a nevezett vármegye e f. 1702-ik év aug. 21-ikére tűzte volna ki s az alispán Sándor Menyhárt, a többi kirendelt hivatalos személyekkel e végből a hely szinén megjelent: tehát ugyanakkor, az utóbbi faluknak gr. Pálffy Miklóstól zálogjogon való birtokosa, »Fidelis Noster Egregius *Joannes Bottyán*, certae Militiae Nostrae Hungaricae emeritus Colonellus« a maga ügyvéde és Pálffy Miklósnak Pécsy Mátyás nevű szolgája által a határigazítás foganatosítása ellen tiltakozott, a nevezett Pálffy grófnak Köbölkút és Bátorkeszi határait minden változás ellen biztosító szavatos-levelét (Literae evictionales) mutatván elő. Ekképen az elrendelt határigazítás megakadályoztatott, és így a Búcsú község határából az érsektől idők folytán észrevétlenűl elfoglalt bizonyos darab föld tovább is az előbb nevezett helységek határához csatolva maradott. Jelen parancsolatunk erejével tehát szigorúan utasítjuk Sándor Menyhártot Esztergom vármegye vice-ispánját, hogy azon határjárást ha szükség, brachiummal is hajtsa végre, és a múltkori eljárás megakadályozása által okozott költségeket az érseknek az

*) Tehát Köpesdi Tolvay Gábor nádori ítélőmester adta ki. Rajta is áll kívül: »Mandatum Melchiori Sándor V.-Cotti Cottus Strigon. ad Instantiam Joannis Bottyán directum, sub Prothonotariatu *Gabrieli Tolvaj.*«

ellentállott felekkel téríttesse meg. — Nec secus facturus, etc. Datum Viennae, die 27. Octobris A. D. 1702.

Leopoldus m. p. P. H.

(Nagy nyíltlevél-alakban kiállított kir. parancs. *Eredeti*, Leopold s. k. aláirásával, nagy pecsétével, s Mattyasovszky László cancellár és Somogyi Ferencz ellenjegyzéseivel, a kir. cúriai levéltárban.)

41.

Királyi védlevél Bottyán részére gr. Batthyány Ádám ellen.

Leopoldus, etc. Fideli Nro Egregio Magro Joanni Hevenyessÿ de Kis-Heves, Personalis Praesentiae nrae Regiae in Judicÿs Locumtenentem et Consiliarÿ Prothonotario salutem et gratiam. Expositum est Matti Nrae nomine et in persona Fidelis aeque nostri Egregÿ *Joannis Bottyán*. Qualiter Tu, virtute certi Mandati Palatinalis Praeceptorio-Executionalis, pro parte ac ad Instantiam Fidelis itidem nri, Nobis syncere dilecti Splis ac Magci Comitis Adami de Battyán, perpetui in Németh-Újvár, Judicis Curiae Nrae Regiae, Regnorumque Nrorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque Bani, Camerarÿque et Consiliarÿ Nri Intimi, in hacce Archi-Ducali Citte Nra Vienna Austriae, die 25. praeteriti Mensis Septembris Anni modo labentis infrascripti, occasione et praetextu abactionis seu abigi curationis certorum pecorum colonorum in Possessione Bicske Cottuque Albensi situatae commorantium, alias in eodem Mandato Palatinali fusius ac limpidius expressorum emanati, Tibi praeceptorie sonantis ac directi, Eidem Exponenti certum judiciarum pro primo die proxime affuturi Mensis Decembris Anni pariter modo habentis in infrascripti in Lib. Regiamque Cittem Nram Strigoniensem, pro Causae et Litis ejusdem Revisione ac Discussione, medio transmissarum eatenus Literarum tuarum Certificatoriarum praefixisses Terminum, quo adveniente, Tu Mandati Ejusdem tenoribus atque Continentÿs Te-met accomodando, nefors etiam Causa in praedeclarata finaliter procedere, memoratumque Exponentem in totali partis adversae Actione et Acquisitione convincere et aggravare velles ac intereris, damno et praejudicio praefati Exponentis gravi admodum ac manifestae.« Mire nézve is Exponens

előttünk e törvénykezési eljárás letiltásáért esedezvén, s mi kérését, — miután az 1563. XLVIII, az 1587. XXIX, az 1596. XXXVIII és az 1638. XXVII. t. cz.-ek világos értelme szerint az ilyféle »violentiarum requisitiones, ex eisdemque emersorum damnorum recuperationes,« nem ítélőmesteri, de vármegyei bíráskodás alá tartoznak, — méltányosnak és jogosnak ítélvén: Neked ezennel komolyan és erősen meghagyjuk s parancsoljuk, hogy jelen rendeletünket vévén, és a dolgot úgy mint nekünk előadatott találván, a föntebbi törvényes okok miatt az említett ügyben »nec in praefixo, sed nec expost praefigendo Termino ullo pacto procedere, Teque in Causae hujus, Judicatum Tuum minime concernentis, Revisionem ac Discussionem quoquomodo immitere ausis, Partem vero adversam ad ordinariam inque praecitatis Legibus Regni praescriptam viam relegare modis omnibus debeas ac tenearis. Communi svadente Justitia. Secus nec facturus. Praes. perlect. Exhib. restit. Datum in Citte Nra Vienna, Austriae, die 27. Mensis Novembris Anno 1702.

Kívül: Juridicum Inhibitorium pro parte Joannis Botytyán, contra Comitem Adamum de Battyán, Judicem Curiae Regiae, Prothonotario Joanni Hevenyessÿ sonans.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 61. ex 9-bri 1702.)

42.

I. Leopold óvó levele a nádorhoz, Bottyán ügyében.

Leopoldus Dei gratia, etc. Illustris S. R. I. Princeps, Cognate Nobis dilecte! Quaenam sit Fidelis Nostri Egregÿ *Joannis Bottyán Colonelli Nostri* demissa coram Majestate Nostra facta instantia, et qualiter se extra legitimam Juris ordinem convictum fuisse queruletur: ex inclusis humillimi Ejusdem memorialis geniunis paribus uberius intellectura est Dilectio Vestra. Quo in passu, an omnino Instantia et preces ejusdem veritati nitantur? benigne experiri cupientes, clementer resolvimus, ut usque uberiorem informationem et superinde subsecuturam clementissimam resolutionem Nostram, hoc in

passu, ob praetensam attentatae Executionis oppositionem, nullum pro parte adversa expediatur Brachiale Mandatum.

Quapropter Dilectioni quoque Vestrae hisce benigne committimus et mandamus, quatenus praelibata clementissima Resolutione Nostra taliter percepta, praemisso in casu ad Partis alterius Instantiam nullum omnino Brachiale Mandatum contra memoratum Supplicantem extradare velit, imo si interea temporis quodpiam extradedisset, illico revocare, Partesque praedeclaratas ad Majestatem Nostram, ab ulteriori benigna in praemissis Resolutione nostra praestolaturos relegare noverit et debeat Eadem Dilectio Vestra. Cui Gratia Nostra Caesareo-Regia benigne jugiterque propensi manentes. Datum Viennae, 13. x-bris 1702.

Alól: Princeps Palatinus inhibetur, ne in certa causa judicialiter praecipitata contra Colonellum Joannem Bottyán propter oppositionem Executionis Brachiale Mandatum extradet.

(Eredeti fogalmazvány a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 35. ex x-bri 1702.)

43.

Bottyán ezredes gr. Koháry István tábornoknak.

Excellentissime Domine Comes, Domine mihi
Patrone gratiosissime!

Ajánlom Excellentiádnak alázatos szolgálatomot.

Szécsénben emanált, elapsa octava die modo fluentis Mensis et Anni infrascripti nagy becsülettel vettem úri levelét. Mellynek continentiáit hogy olvastam, egész testem felháborodott; olvasván legfőképpen aztat, hogy azon kóborló, magyar nemzetségünknek rontói és országunknak pusztítói zászlókot is emeltek már; félek, hogy mostani, országunk oltalmára vitéz embereknek való üressége ob fortuitam rebellium eorundem consurrectionem kárt ne valljunk. De bízván abban az sententiában: nunquam vidi justum derelictum, et qui speravit in Deo, ab inimicis suis non confunditur, — bízva bízom, hogy (Isten) az én legkegyelmesebb, szentséges koronás kirá-

lyomot és uramot nem adja ellenségeinek hatalma alá, úgy az haereditarium Marianum országában öszvegyűlt (injusta arma vibrantes) népek, gyűzhetetlen fegyvere által leterűltetnek; kik ellen én hívségemtűl és kötölösségemtűl viseltetvén, nemcsak magam ellenek fegyvereskedni fogok: hanem más vitéz embereket is, bízom Istenem után, hogy készpénzért magamhoz hődétván, — azon kuruczok ellen öszveszedhetek. Proinde Excellentiád méltóztassík az Tekéntetes Hadakozó Tanácsot informálni, hogy mennílhamarîbb ennihány ezer foréntig való készpénzt kezeimhez küldeni méltóztassík, — mert nékem Isten úgy segéljen, hogy nincsen pénzem; a minémő csekély jószágocskám vagyon, kész volnék zálogban vetnem, csak venné valaki, és az ollyan pénzemért (hac in urgente necessitate Suae Majestatis Sacratissimae Caesareo-Regiae, Domini nempe mei naturaliter clementissimi) fogadnék népet; mert megőszűlvén ő Felsége hívsége és fegyverkedése mellett való szeretet arra vinne engemet. — Hogy pedég informáljam Excellentiádot bűvebben: mennyi számú embert és mennyi üdű alatt szerezhetník? — légyen csak készpénz hamar, és némely vármegyékre assignatióm, hogy fogadott katonákot és fogadandókot quártélyban hova tegyem és helyhezthessek: úgy ollyan capitulatiókra és rangra a mint az felső regementek, id est 1500. embert, bizom hogy felálléthatok; kiben is hogy fáradjak és fáradhassak, (ha tetszeni fog az praetitulált Tekéntetes Hadakozó Tanácsnak,) nem kell üdűt vesztegetni, hanem mennîl hamarîbb pénzt kezeimhez küldeni: mert ez iránt való késedelem nagyobb alkalmatlanságokot fog adni nagyobb rosszaságoknak elkövetésére praecitált kuruczoknak.

In reliquo me patrocinio praetitulatae Excellentissimae Dominationis Vestrae recommendando, permaneo

Strigonÿ, sub dato 15. Junÿ Anni 1703.

Ejusdem Excellentissimae
Dominationis Vestrae

servus obligatissimus
Joannes Bottyán m. p.

P. S. Itt való Commendant Kucklender Ferencz Urammal ő Nagyságával ezen állapotot pro sui informatione communicálván, ajánlja Excellentiádnak kötölös szolgálatját.

Külczím: Excellentissimo Domino Comiti, Domino Stephano Koháry de Csábrágh, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Inclyti Comitatus Honthensis Supremo Comiti, necnon Partium Regni Hungariae Trans-Danubianarum *) Supremo Generali (titulus cum honore) etc. Domino Domino Patrono gratiosissimo. — Viennae, Austriae. — Cito, cito, citissime, citissime. Cito, cito, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije Szent-Antalon a hg. Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.« In folio, csak az aláirás sajátkezű. Kis piros gyűrűpecséttel.)

44.

A cs. k. udv. Fő-Hadi-Tanács Kohárynak.

Sacrae Caesareae Regiaeque Hungariae et Bohemiae Majestatis, Domini nostri clementissimi nomine (Titulus) Koháry hisce benigne significandum. Placuisse summopere altefatae Majestati Suae fidelem zelum ac promptitudinem ab eodem Domino Comite, uti alias semper ita et in nupero Rebellium intra Superioris Hungariae limites congregatorum tumultu, dum ad primam citationem confestim personaliter hic comparens, operam suam laudabiliter obtulit ac postmodum quoque in eo demonstratam, quod qualiter futuris ejusmodi periculosis seditionibus militiae cujusdam nationalis conscriptione congrue imposterum obviari posset, mentem ac opinionem suam simul fideliter explicaverit. Quae exigentia militiae ejusmodi nationalis in Regni meditullio congregandae, ipsiusque Domini Comitis directioni subdendae siquidem deliberationi debitae proxime subjicietur: ita resolutionem superinde emanentem, quaeque ulterius necessaria erunt, eidem ubicunque existenti, confestim notificare haudquaquam intermittetur.

Quamobrem is Dominus Comes ad evitandos majores sumptus ac prosequenda ulterius generosa ejusmodi Patriae servitia, denuo commode ab hinc reverti poterit, plena cum

*) Esztergomtúl értve.

fiducia summe-memoratam Majestatem Suam Sacratissimam fidelia ejus servitia ac parta sibi exinde merita gratÿs suis Caesareis ac Regÿs omni tempore respicere neutiquam defuturam esse. Quae ipsi in reliquo, etc. Viennae, 9. Julÿ 1703.

(Freÿ Lénárd Antal cs. k. udv. hadi al-registrator által 1712. nov. 4-kén Bécsben az eredetivel egybevetett és hitelesített másolata a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon.)

45.

Bottyán Kohárynak.

Alázatos szolgálatomot ajánlom Nagyságodnak.

Isten áldja és tartsa Nagyságodat nemzetünk és hazánk javára! Alázatossan kérem Nagyságodat, mint régi kegyelmes jó Uramot és bocsánatot várok, hogy Nagyságod levelére eddig választot nem adhattam, — mivel itthon nem lévén, az Tisza-melléki kevés jószágomban*) voltam és az Nagyságod levelét az esztergami házamnál találtam, az melynek megértettem continentiáját. Az mi az végbéli állapotot illeti: azzal Nagyságodot nem assecurálhatom; hanem az ő Fölsége szolgálatjára hogyha kívántatik, alá az kuruczok ellen, Magyarországban négy vagy öt hét alatt két regementet fölállíthatnánk kevesebb fizetéssel, mint az kiket Imperiumban fölvittek, de oly formában és conditiókkal, az mint az Imperiumban lévő magyar regementek vannak. Az oda alá való hirek tudósításárúl, tudom, nem szűkölködik Nagyságod, mert énnálamnál jobban tudja. Ezzel kívánom, Isten tartsa és éltesse Nagyságodot nemzetünk és hazánk javára, és maradok

Nagyságodnak régi alázatos szolgája
Strigonÿ, 23. Julÿ 1703 *Bottyán János m k.*

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, Campestri Vigiliarum Praefecto Generali, ac unius Regiminis Equestris Ordinis Militiae Hungaricae Colonello, etc. Domino Patrono et Fautori colendissimo. — Viennae. P. H.

(Eredetije in folio — csak a berekesztés és aláirás sajátkezű, — a Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.«)

*) Fel-Győ és Szántó, Csongrádban.

46.

Hadfogadási intézkedés a kuruczok ellen.

Revolvisse summedictam Suam Majestatem, ut ob exortas et in dies magis accrescentes tumultuarias conglobatorum in Hungaria Superiori Rebellium machinationes, *sexcenti* quantocius *Equites* Hungarici, equis et armis idoneis instructi, et *trecenti* dictae nationis *pedites*, sub ejusdem (Koháry) directione conscribantur, isque cum ÿs ubi congregatos habuerit, agmini sub ductu Domini Generalis in illis partibus componendo, protinus sese associet.

Quem in finem pro uno ejusmodi Equite Hungarico, loco aeris conducticÿ et pro comparandis sibi armis, Imperiales seu Talleri 6., pro Haidone seu pedite autem 3. Talleri.

Pro Equitis intertentione menstruatim floreni 3, praeter panem et portionem equilem in natura.

Pro pedite iterum intertenendo, flor. duo, praeter panem sunt assignati.

Primam planam vero quod attinet: eam secundum antiquum statum confiniarium Regni Hungariae formari deberi, et praeter haec insuper altefatam Majestatem Suam Sacratissimam quoque benigne statuisse attactae neo-conducendae Hungaricae Militiae praetensa bina beneficia actualiter confirmanda, eosque quamdiu in hisce militaribus Majestatis Suae servitÿs perstiterint, ab omni inquartirisatione personali in aedibus suis liberos, ac alÿs quibuscunque praestationibus personalibus alias obvenientibus nullatenus affligendos, neque ad servitia militaria extra Regnum applicandos aut cogendos esse.

Idcirco illud ipsum eidem Domino Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto pro notitia, directione sua ulterori, eumque in finem hisce insinuandum fuit, ut is a Generali-Quaestoratus Bellici Officio desuper projectum exigentiae, et ab Inclyta Camera Caesario-Aulica assignationem aeris conducticÿ aeque ac intertentionis suae recipere, ac postmodum reditum ad inchoandam tocius praefatam Militiae conductionem accelerare, etc. Datum Viennae, 28. Julÿ Anno 1703.

(Eredetije és egykorú másolatai a hg. Koháry-levéltárban.)

47.

Gr. Koháry István Kecskemét városának.

Sok jókkal áldjon Isten benneteket!

Jóllehet két ízben is megparancsoltam vala, Oberster Bottyán János Uram ő Kglme ellenetek való praetensióját vettétek volna olly eligazításban, hogy az iránt semmi alkalmatlanságtok ne következhetett volna, mert az melly kezeslevelet Kecskeméth várossáért adott magárúl ő Kglme Gróff Csáki László Uram ő Kglmének: a mellett nem régen is Bottyán János Uramat kezdette ő Kglme háborgatni; mindazáltal minthogy azt mindeddig elmúlasztottátok, folyamodván Bottyán János Uram ő Kglme itten az Méltóságos magyar Cancelláriához, károsítástokra való parancsolatját kezdette sollicitálni ő Fölségének; hogy azért kárt ne valljatok, és itt lételem s késésem alkalmatosságával vihessétek azt végben, a mit talán máskor nehezebben lehetne végben vinnetek: vévén ezen levelemet, bizonyos értelmes magatok emberét késedelem nélkűl küldjétek ide fel Bécsben, a ki hozza fel magával azon resolutiókat, mellyeket Gróff Csáki László Uram keresete alúl való felszabadítástok felől obtineáltatok vala itten, s azon Gróff Csáki László Uram néktek adott levelét is, mellyrűl Szívós János Csábrágban ez elmúlt télen emlékezett vala előttem, hogy tudniillik adott arrúl testimonialis levelet Gróff Csáki László Uram: ellenetek való praetensiója végett Bottyán János Uramat ő Kglmét érettetek adott kezeslevele mellett soha nem fogja keresni; s ha az említett leveleket késedelem nélkűl parancsolatom szerint fel fogjátok küldeni: úgy ítélem, jó vége lehet dolgotoknak, de különben, megvallom, tartok attúl, károtok vagy legalább galibátok ne következzék. Azonban az Tisza-melléki támadásbéli hírekrűl hogy bizonyossat tudhassatok, abban serényen mesterkedjetek, mellyrűl postai alkalmatossággal tudósítani el ne múlassatok. Ezzel Isten velünk. Viennae, 1. Augusti 1703.

Földes-Uratok :

Koháry István.

(Eredeti, Kecskemét város levéltárában.)

48.

Status Solutionis

Pro Militia tam pedestri, quam equestri Hungarici contra Rebelles destinata.

Equestris.

Una cohors consistere posset in:	Pro sustentatione: Solutio in pecunia.		Portio oralis quotidiana in pane.	Portio equilis in natura.
1. Hadnagy . . .	» 24. flor. Rhen.		» 5.	. » 4
1. Vice-Hadnagy . .	» 12. »	»	» 4.	. » 3.
1. Vexillifero . . .	» 9. »	»	» 3.	. » 2.
1. Vigiliarum Praefecto	» 6. »	»	» 2.	. » 1.
1. Tubicine . . .	» 3. »	»	» 1.	. » 1.
4. Decurionibus, singulo a $4^1/_2$ flor. 1. portio oralis et 1. equilis .	» 18. »	»	» 4.	, » 4.
91. Gregarÿs Hussaronibus a 3. flor. 1. portio oralis et 1. equilis .	» 273. »	»	»91.	. » 91.
100.	345.		110.	107.
5. vero cohortes menstruatim faciunt . . .	.1725 . . .		550. .	. 535.

His accedunt:

1. Capellanus . . . . . » 15. fl.
1. Scriba . . . . . . » 15. fl.
1. Annonae Magister . . » 15. fl.

Summa 1770.

Pedestris.

Una cohors consistere posset in:	Pro sustentatione Solutio in pecunia.			Portio oralis quotidiana in pane.
1. Waÿwoda	» 20. flor. Rhen.		. .	» 4.
1. Vice-Waywoda . . .	» 14. »	»	. .	» 3.
1. Vexillifero	» 10. »	»	. .	» 2.

		Solutio in pecunia.		Portio oralis quotidiana in pane.
1. Strázsamester . . .	»	5. »	» . .	» 1.
2. Tÿmpanistis a $2^1/_2$ flor. et 1. portio oralis in pane.	»	5. »	» . .	» 2.
6. Decurionibus a 3. flor. et 1. portio oralis in pane.	»	18. »	» . .	» 6.
88. Gregarÿs Haÿdonibus a 2. fl. et 1. portio oralis in pane	»	176. »	» . .	» 88.
100.		248.		106.
3. autem cohortes faciunt .		.744. fl. Rhen.	. . .	318.

His accedunt:

1. Capellanus	»	15. fl.
1. Scriba	»	12. »
1. Annonae Magister . .	»	12. »
	Summa	783.

(Egykorú másolat a hg. Koháry-levéltárban. A cs. kir. udv. Hadi Tanácstól adatott ki.)

49.

A cs. k. Fő-Hadi-Tanács Koháryнak.

Illustrissime Domine Comes!
Domine nobis observande!

Salute officiorumque nostrorum oblatione praemissa. Posteaquam Eidem quingentos Equites et trecentos pedites Hungaricos quantocius conscribere demandatum est: itaque pro prioribus loco aeris conductitÿ, pro equo et armis sibi comparandis florenos . . . . 4365 fl. — xr.
pro posterioribus vero flor. . . . . . 1309 » 30 »
ac insuper pro novem peditum et equitum vexillis, quolibet viginti florenos computando, 180 » — »
Summarie: 5854 fl. 30 xr.
apud Inclytam Cameram Caesareo-Aulicam confestim exolvendi assignati sunt.

Quamobrem is Dominus Colonellus ad recipiendam hanc summam pecuniariam Officiales necessarios pro Consilÿ hujus

Aulae Bellici confirmatione proponet, dictamque conscriptionem protinus inchoari curabit. Eundem de reliquo Divinae Protectioni commendantes. Dabantur Viennae, 2. Augusti 1703.

Ejusdem Domini Colonelli

Amicus et officia parati: Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consilÿ Aulae Bellici Praeseset Consiliarÿ.

Kívül: Paria Missilium Consilÿ Bellici ad Stephanum Kohåry, ratione assignatae pecuniae ad conducendum militem. Anno 1703. Die 2-da Augusti.

(Egykorú másolat gyűjteményemben; eredetije Szent-Antalon.)

50.

Ugyanaz, ugyanannak.

Sacrac Caesareae Regiaeque Hungariae et Bohemiae Majestatis, Domini nostri clementissimi nomine, etc. Ejusdem Consiliario, Camerario et actuali Colonello, Domino Comiti Stephano Kohåry de Csåbrågh et Szitnya etc. hisce benigne significandum, resolvisse summedictam Majestatem suam, ut ob exortas et in dies magis accrescentes tumultuarias conglobatorum in Hungaria Superiori Rebellium Machinationes, quingenti quantocÿus Equites Hungarici, Equis et Armis idoneis instructi, et trecenti dictac Nationis pedites sub Ejusdem directione in Neogradiensi, Honthensi et Hevesiensi Comitatibus conscribantur, Ipseque cum ÿs postquam ibidem congregatos habuerit, agmini sub ductu Domini Campi-Mareschalli-Locumtenentis Comitis de Schlik etc. in illis partibus componendo, protinus sese associet. Quem in finem pro uno ejusmodi Equite Hungarico, loco aeris conductitÿ et pro comparandis sibi armis, Imperiales seu Thalleri sex, pro Haydone seu pedite autem tres Thalleri, pro Equitis intertentione menstruatim floreni tres, praeter panem et portionem equilem in natura, pro pedite itidem intertenendo floreni duo, similiter praeter panem, sunt assignati. Primam Planam vero quod attinet: illa secundum Projectum a Generali Quaestoratus Bellici Officio desuper extradendum formari debebit.

Praeterque ulterius altefata Majestas Sua Sacratissima

quoque benigne statuit attactae neo-conducendae Hungaricae Militiae praetensa bina beneficia sequenti modo actualiter confirmanda; nimirum, quamdiu in hisce militaribus Majestatis Suae servitÿs perstiterint: eos ab omni inquarterisatione personali in aedibus suis liberos, ac alÿs quibuscunque praestationibus personalibus alias obvenientibus nullatenus onerandos, neque ad servitia militaria extra Regnum applicandos aut cogendos esse.

Idcirco illud ipsum eidem Domino Colonello pro notitia, directione sua ulteriori, eumque in finem hisce insinuandum fuit, ut Is a superius attacto Generali Quaestoratus Bellici Officio desuper projectum exigentiae, et ab Inclyta Camera Caesareo-Aulica Assignationem aeris conductitÿ aeque ac intertentionis suae recipere, ac postmodum suum in Hungariam reditum ad inchoandam quantocÿus in praespecificatis Comitatibus antefatam Militiae conductionem accelerare, ibidemque cum illa ut primum congregata fuerit, adversus seditiosam rebellium faecem, sub ductu Domini Campi-Mareschalli-Locumtenentis Comitis de Schlik, etc. (cui vigore harum debito cum respectu ac obsequio assignatus est) pro uoto suo et hactenus in quibusvis turbidis occasionibus demonstrato fideli zelo servitia praestare proficua noverit; *cumque multum ad rem facere videatur Egregium quendam et bonae famae Officialem simul huic conductioni praeficere: gratum omnino et ratum habebit Consilium Aulae Bellicum, si Dominus Comes ad suscipiendam sub sua tamen directione celerem hanc expeditionem disponere Dominum Colonellum Bottyán, Ejusque opera eatenus uti possit,* utpote cui competens muneri ejusdem salarium post habitam eo super declarationem protinus assignabitur. Manetque de reliquo altememorata Majestas eidem gratia sua Caesarea ac Regia benigne propensa.

Per Imperatorem, ex Consilio Bellico.
Viennae, 6-ta Augusti 1703.
Joannes à Tiell m. p.

Intitulatio: Sacrae Caesareae Regiaeque Hungariae et Bohemiae Majestatis, Domini nostri clementissimi nomine, Ejusdem Consiliario, Camerario et actuali Colonello, Domino

Comiti Stephano Koháry de Csábrág et Szitnya, etc. benigne assignandum. L. S.

Praesentem hanc copiam cum suo vero originali per omnia concordare testor, infrascriptus. Actum Viennae, 5-ta Decembris 1712.

Joannes Michaël à Puchperger m. p.
Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Josephi Primi pÿssimae memoriae relictae Camerae Aulicae Registrator et Taxator.

L. S.

(Hitelesített és egyszerű másolatok 1712-ből több példányban a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon. »*Ad Militaria.*«)

51.

Leopold rendelete a hadgyüjtés ügyében.

Leopoldus, etc. Reverendissime in Christo Pater, Spectabiles item ac Magnifici, necnon Egregÿ et Nobiles, fideles Nobis dilecti! Fidelitates Vestrae Ipsimet facile perpendere poterint, quantum non modo Nostro, sed et publici boni servitio intersit, ob Rebellium motus in Superioribus dicti Regni nostri Hungariae Partibus in dies latius serpentes, ambos fideles nostros: Spectabilem ac Magnificum Comitem Stephanum Koháry de Csábrágh, Camerarium et Consiliarium nostrum, necnon Partium dicti Regni nostri Hungariae Antemontanarum Vice-Generalem, necnon Emericum Gombos Generalem-Campi-Vigiliarum-Praefectum, ad celeriter obeundam Militiae Pedestris et Equestris Hungaricae Conscriptionem ÿs injunctam, cum aere parato aut validis saltem assignationibus, pro illo quidem ad hanc Budensem, pro hoc vero ad Cassoviensem Dicasteriales Commissiones nostras sonantibus ab hinc confestim expedire, ÿsque exinde nonmodo aes conductitium protinus exolvi facere, sed et stativa Conscriptionis, praefato quidem Comiti Koháry in Neogradiensi, Hontensi et Hevesiensi, memorato vero Emerico Gombos circa Cassoviam et Ónod, in Abaújváriensi ac Borsodiensi Comitatibus, cum intertentione competenti a die praesentationis illico assignare.

Quamobrem Reverendissimae Paternitati et Fidelitatibus Vestris harum serie benigne simul ac firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus,

pro admaturanda hacce Militis Hungarici Conductione, memorato Comiti Stephano Koháry aes conductitium exolvi, stativaque Congregationis in Comitatibus superius nominatis assignari facere modis omnibus velint ac debeant Eadem Reverendissima Paternitas et Fidelitates Vestrae. Quibus in reliquo et gratia et clementia nostra Caesareo-Regia benigne propensi manentes. Datum in Civitate nostra Vienna, Austriae, dje 14. Mensis Augusti Anno Domini 1703.

(Egykorú más, gyűjteményemben.)

52.

A határigazítás Búcsú, Köbölkút és Bátorkeszi között újból elrendeltetik.

Leopoldus, etc. Sándor Menyhárt Esztergom vármegyei alispánhoz Kollonics Lipót esztergomi érsek előterjesztésére kiadott pátens-parancsolat. Előadatik benne a már ismételve elrendelt búcsúi határigazítási ügy, az 1702. oct. 27-én kelt mandatum szerint; újolag szorosan meghagyja amaz elfoglalt s az érseknek odaítélt területnek Bottyán birtokaitól elkülönítését és az érseki Búcsú falu határához való tettleges reincorporáltatását, mint a mely — daczára a herczeg-prímás által rég megnyert ebbéli pörnek, — mind mostanáig végre nem hajtatott. Vizsgáld meg tehát a vármegye tagjaival ezen dolgot, és ha az ügy úgy áll, mint nekünk a föntebbiekben előadatott: el ne múlassad azonnal eleget tétetni az Exponens jogos kívánságának. Secus non facturus, etc. Datum Viennae, die 17. Augusti, 1703.

Leopoldus m. p. P. H. Lad. Mattyasovszky m. p.
Franciscus Somogÿ m. p.

(Eredeti nyílt-parancslevél, Leopold s. k. aláírásával, a kir. cúriai levéltárban.)

53.

Bottyán ezredes a Fő-Hadi-Tanácshoz.

Excelsum Consilium Aulico-Bellicum!

Domini Domini et Patroni mihi gratiosissimi!

Qualiter Sacratissima Sua Majestas quingentos Equites Hungaricos et trecentos ejusdem Nationis Pedites, sub Ductu

Domini Colonelli Comitis Stephani Koháry quantocius conscribendos, eumque in finem loco aeris Conductitÿ ac pro armis et equis sibi comparandis 9. florenos pro quovis Gregario Equite, pro Pedite vero 3. talleros, e salis proventibus Cassoviae detentis exolvendos et assignandos esse, praedictoque Domino Comiti me, ut Colonellum, cum stipendio Collonellatui Militiae Campestris obveniente, adjungendum benigne resolvisse humillime intellexi, et siquidem juxta homagialem demissam obligationem meam Sacratissimae Suae Majestatis servitia secundare, subque ductu praedicti Domini Comitis eandem praementionatam Militiam conscribi curare essem quidem omnino paratus: sed praespecificato aere Conductio et quidem Cassoviae detento ac fortassis hactenus per alios etiam erogato, eandem Conscriptionem hoc rerum statu assummere et effectuare haud confiderem;

Eapropter huc adveniendo, demisse compareo et supplico Excelsum Consilium Aulico-Bellicum ratione ejusdem Conductionis et simul etiam quoad eandem Militiam deputatae menstruae solutionis infra confiniariam solutionem, Officialium praecipue respectu valde diminutae: dignetur ejusmodi gratiosam reflexionem et dispositionem facere, ut praementionatae Militiae conductio et intertentio effectuari quam celerrime possit et valeat. Quam gratiam humillimis servitÿs meis demereri non intermissurus, gratiosamque resolutionem praestolaturus, hisce permaneo

Excelsi Consilÿ Aulico-Bellici

humillimus servus

Joannes Bottyán m. p.

Kívül: Ad Sacratissimae Caesareae Regieque Majestatis Excelsum Consilium Aulico-Bellicum etc. etc. Dominos Dominos et Patronos mihi gratiosissimos — demissum Memoriale — Introscripti Joannis Bottyán.

(Eredetije a cs. kir. hadi levéltárban Bécsben; egykorú másolatai a hg. Koháry-ház szent-antali levéltárában, és saját kézirat-gyűjteményemben is. Ezek egyikére kívül egykorúlag rájegyezve: »Anno 1703. Die —« Hogy e beadvány *Bécsben 1703. augustus vége felé* kelt: több egykorú adat, Bottyánnak e napokban a kérdéses ügyben Bécsben létele, valamint a jelen memorialéjára a cs. k. udv. haditanácstól adott és itt mellékelt *válasz* kelte tanúsítja.) Ú. m.:

Melléklet:

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Inclÿti Consilÿ Aulae Bellici nomine, *Domino Colonello Joanni Bottyán ad ipsius,* ratione quingentorum Equitum et trecentorum Peditum Hungaricorum, sub ductu Domini (Titulus) Comitis Stephani Koháry quantocius conscribendorum porrectum *Memoriale pro responso hisce intimandum:* Majestatem Suam Sacram oblationem praestandorum denuo fidelium servitiorum campestrium ab ipso factam benigne acceptasse, cumque secundum merita ulterioribus gratÿs suis Caesareis atque Regÿs clementissime complecti ac remunerari propensum esse; Aes vero conductitium Inclyta Camera Caesareo-Aulica pro moderno mediorum defectu majus suppeditare non posse, cum nec Domino (Titulus) Gombos Militiam Hungaricam paribus Conditionibus conscribenti plus eatenus praestitum fuerit. Interim tamen illud aes conductitium plenam habere securitatem, utpote praemanibus ejusdem (Titulus) Koháry, qui alioquin certam huic aequalem summam Inclytae Camerae Caesareo-Aulicae exolvere obligatus esset, actualiter existens.

Intertentionem quod attinet, ea secundum modernum mediorum statum instituta est, quae praesenti tempore, quo viliori pretio alimenta comparanda venirent, tanto magis sufficiet, cum salarium Confiniorum antehac pro octo duntaxat Mensibus exolutum: hoc vero stipendium ad universos 12. Menses annuatim adauctum fuerit, et taliter licet menstruatim aliquando minus videretur, in toto tamen priorum temporum summam per annualem 12. Mensium integram exolutionem superabit.

Pariter quoad arma necessariae dispositiones jam sunt ordinatae, ut ex Caesareis per Hungariam Armamentarÿs sufficiens provisio procuretur.

Coeterum Caesareum Consilium Aulae Bellicum plenariae confidit in persona ipsius Colonelli, spe nititur eundem pro cognito suo homagiali fidelitatis zelo, necnon habita bona militari experientia tam in praeattactae Militiae Hungaricae conscriptione, quam ejusdem adversus hostes eductione, ac aliorum servitiorum Caesareorum bellicorum occurrentÿs incaminato fervore continuaturum, et prouti ipsi hisce pro sui

directione committitur, sub ductu (Titulus) Koháry sese apud (Titulus) Schlik pro ulterioribus ordinibus exacte exequendis insinuaturum esse, eaque majori cum fiducia publicam eatenus causam promoturum, quod certus sit summe fatam Suam Majestatem gratÿs suis Caesareis ac Regÿs *praeclara et generosa ejusdem facinora* condigne remunerari suo tempore clementer decrevisse.

Ex Consilio Bellico, Viennae,
30. Augusti 1703.

Collata haec Copia cum suo originali, eidemque per omnia concordat. Viennae, 10. 7-bris 1703.

Joannes Jacobus Schiller,
Cancellariae Aulae Bellicae
Registrator m. p.

(Egykorú másolatai a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon, és egy példánya gyűjteményemben is.)

54.

Koháry és Bottyán hadfogadó pátense.

Nos *Leopoldus* Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Stÿriae, Carinthiae, Carniolae et Wirtembergae, Superioris et Inferioris Silesiae, Marchio Moraviae, Superioris et Inferioris Lusatiae, Comes Habspurgi, Tÿrolis et Goritiae, etc. Omnibus et Singulis has Nostras visuris, lecturis aut legi audituris gratiam Nostram Caesaream ac Regiam et omne bonum Vobis benigne significantes Nos ad supprimendam conglobatorum in partibus Regni Hungariae Superioribus Rebellium colluviem inter caeteras eatenus jam factas dispositiones sub Ductu et directione Spectabilis ac Magnifici Nostri Consiliarÿ, Camerarÿ et Supremi Campi-Vigiliarum-Praefecti, Fidelis Nobis dilecti Comitis Stephani Koháry de Chabragh et Szitnya, etc. per Colonellum Nostrum *Joannem Botthÿan* quingentos Equites Hungaricos et trecentos Ejusdem Nationis pedites quantocÿus conscribendos et cum agmine sub Camerarÿ Nostri et Campi-Mareschalli-

Locumtenentis Leopoldi Schlik, Comitis in Passau et Weiskircken, etc. suprema directione composito, contra nefarios hosce publicae quietis turbatores belligeratum sistendos resolvisse. Proinde Vobis universis ac singulis, cujuscunque gradus, conditionis, dignitatis, ordinis aut praeeminentiae existentibus hisce serio injungimus: ne conscriptionem hanc ullo modo impedire praesumatis, sed pro eo, quo quilibet ad Patriae conseruationem ejusque tranquillitatem tuendam et ubi turbata fuit restabiliendam tenetur, obligamine, omni conatu, studio, eoque majori promptitudine promoueatis, quo urgentius rerum circumstantiae, Regnoque imminentia pericula praeprimis id exigunt. Prouti et pro acceleranda dicta conscriptione omnes et singulos, qui sub vexilla antefati Nostri Supremi Campi-Vigiliarum-Praefecti Comitis Koháry etc. se receperint et durante Expeditione Bellica fideliter servierint, securos clementissime reddimus tam ipsos, quam familias eorum a personali quarteriorum onere, caeterisque alias obvenientibus praestationibus personalibus immunes, nec extra Patriam Militiam sequi cogendos fore. In quo benignam Nostram voluntatem et serium Mandatum executuri. Dabantur in Civitate Nostra Viennensi, die trigesima prima Mensis Augusti, Anno Millesimo Septingentesimo Tertio, Regnorum Nostrorum Romani quadragesimo sexto, Hungarici quadragesimo nono, Bohemici vero quadragesimo septimo.

Leopoldus m. p. P. H.

Eugenius a Sabaudia m. p.

Ad mandatum Sacrae Caesareae Majestatis proprium:

Johannes a Tiell m. p.

(Nagy regal-velin papirosra díszesen írt eredeti nyiltlevél gyűjteményemben. Mind a három aláírás sajátkezű. Középütt Leopoldnak ostyába nyomott ép, nagy kerek állami pecséte.)

55.

Gr. Koháry István Náray Lászlónak.

Ajánlom szolgálatomat s Istentül szerencsés sok jókat kívánok Kegyelmednek.

Sub dato 19. praeteriti Mensis Augusti levelemre adott

Kegyelmed válaszábúl megértettem, hogy az Méltóságos Hadakozó Tanács az magyar vitézlő rendnek fogadására az menynyi pénzt rendelt: nem ítéli Kegyelmed, hogy annak azon pénzen eléállításában fáradozhasson; — noha, igaz dolog, jobb volna ha többet rendeltek volna, avagy hogy rendelnének, de minthogy vannak némellyek olly gondolkodásban: az kik Kegyelmes Urunk ő Fölsége hűségét s gratiáját előtte akarják viselni, — eléállhatnak Kegyelmes Urunk ő Fölsége szolgálatjára, annyival is inkább, hogy személlyektűl való portiófizetéstűl mentek lésznek, sőtt Kegyelmes Urunk ő Fölsége resolutiója szerint nekiek fognak állandóképpen portiókat fizetnyi. Mellyre nézve Obrster *Bottyán János* Uram ő Kegyelme vévén az Méltóságos Hadakozó Tanács parancsolatját, s feljüvén ide: azon fogadandó vitézlő rendnek hogy utánnam való főtiszte s Obrstere légyen, resolváltatott, s viseltetvén ő Kegyelme ő Fölsége szolgálatjára való hüvségétűl, s tekintvén egyszersmind jövendőbeli ő Fölsége gratiáját is, az mit Isten jóvoltábúl végbenvihet, igyekezik annak elkövetísére; mellyet hogy ő Kegyelme szorgalmatosságára bíztam, akartam Kegyelmednek értésére adnom, s egyszersmind arra is kérnem Kegyelmedet: úgy is az mennyire az alkalmatosság fogja hozni, Kegyelmes Urunk ő Fölsége híveinek szaporításában ne nehez teljen fáradozni. Kívánom ezek után, jó egészségben éltesse Isten Kegyelmedet!

Viennae, 1. 7-bris, Anno 1703.

Kegyelmednek

szeretettel szolgál
Koháry István.

(Egykorú másolat gyűjteményemben; más példány — mint látszik, fogalmazat, — a hg. Koháry-levéltárban, »*Ad Kuruczonica.*« Kinek szólt e levél? egész bizonynyal nem tudható; azonban *Náray László* őrnagynak alább következő, 1703. sept. 21-ki levelével egybevetve, igen valószínű, hogy *ennek.*)

56.

Koháry István, Bottyán Jánosnak.

Pro acceleratione servitÿ Suae Majestatis, hogy magunk bátorságosabban való megmaradására nézve is hováhamarébb az 500 lovast és 300 gyalogot eléállíthassuk: az minapi

megírt mód szerint pro conductione unius equitis az 6 tallért és pro conductione unius peditis a 3 tallért, minekelőtte az iránt való assignatiómot kezemhez vehessem is, — felvállaltam magam pénzébűl annak megadását; melyrűl Rétey Ferencz és Kis András Uraimékat bizonyossá teheti Kegyelmed. Arra való nézve ő Fölsége pátens-levelének valóságos includált egyik párját kezéhez adhatja Kegyelmed ő Kegyelmének, s az másik includált párt pediglen küldje Kis András Uramnak ő Kegyelmének, s mihent leérkezem, hogy azon foglaló-pénzt megadom ő Kegyelmeknek, ezen levelemre nézve assecurálhatja ő Kegyelmeket; sőt, ha lemenetelemre nem várakozhatnának: Kegyelmedet kérem, annyit a mennyivel egyhamarjában ítéli Kegyelmed hogy béérhetik, száz avagy kétszáz forintot, avagy circiter tallért adjon Kegyelmed ő Kegyelmöknek erga eorum quietantiam ezen levelemre, avagy hogy szerezzen. S mivelhogy azon vitézlő rendnek Heves, Nógrád és Hont vármegyékben rendeltetett fogadások és statiójok, úgy, hogy a die praesentationis elrendelt portióbéli fizetések megjárjon, s arrúl a Nemes említett Vármegyéknek és Svaidler Commissárius Uram ő Kegyelmének is vagyon immár ő Fölségétűl való parancsolatjok, s Kegyelmed levelébűl megértettem, hogy Szécsént nemcsak tövissel, hanem ugyan fonyott palánkfával is erősítteti az Nemes Vármegye (Nógrád), — fáradozzon jó idején abban Kegyelmed megírt Nemes Vármegyék vice-ispányai Uraiméknál ő Kegyelmeknél: egy-elsőben Szécsénben miképpen lehessen legalkalmatosabban azon vitézlő rendnek magunk javára, Svaidler Commissárius Uram ő Kegyelmével egyetértve, csuportra vétele, — mellyrűl egyébaránt az Tekéntetes Nemes Vármegyéket magam is fogom proxime requirálnyi. Azalatt tanácsosnak ítélném Nemes Honth és Nógrád Vármegyék részérűl ha ezen dologban Kovács János Uram ő Kegyelme, Nemes Heves Vármegye részérűl más böcsületes emberséges ember, — az kinek is volt immár dolga az Commissáriusokkal, — expediáltatnék Budára Svaidler Commissárius Uramhoz; mert a szegénységnek pusztítása s károsítása nélkűl igyekezném teljes tehetségem szerint ezen vitézlő rendnek ő Fölsége szolgálatjára való felállítását végben vinnem. Arra való nézve szükséges, hogy Kegyelmed Rétey Ferencz és Kis

András Uraiméknak eleiben adja: 1. olly embereket fogadjanak, kiknek rendiben való magokviselésérül s annyivalinkább ő Fölsége szolgálatjában állandó hívségek felől számot adhassanak; 2. az melly katonák hazánkon kívül lévő regementekben valók: azokban egyet se fogadjanak meg, minthogy az Méltóságos Hadakozó Tanácstúl meg vagyon tiltva; — sőtt jobb szeretem, hogy kevesebb száma légyen az katonáknak, mintsem ollyanokkal szaporodjék számok, kikkel böcsületet nem vallhatunk; és így ő Kegyelmök ollyanokat fogadjanak, az kikhez bízhatnak, hogy cserben nem hadnak s gyalázatban nem hoznak bennünket. Kérem azért továbbá is Kegyelmedet: mindezekben mint legjobban lehet szorgalmatoskodjék Kegyelmed, mellyet én is igyekezvén megszolgálnom Kegyelmednek, ezzel maradok

Kegyelmednek

Viennae, 5. 7-bris Anno 1703.

szeretettel szolgáló barátja
Koháry István.

P. S. Kis András Uramnak értésére adja azt is Kegyelmed, hogy lévén értésemre még feljövetelemkor: Zsámboky Uram ő Kegyelmével együtt kezdett az katonák fogadásához, — ahhoz való képpest, minthogy Zsámboky Uram ő Kegyelme is reáfelelt, hogy odahagyván az imperiumbéli szolgálatot, kíván hazájában alattam szolgálnyi ő Fölségének, — szükséges azért Zsámboky Urammal egyetértenyi ő Kegyelmének.

(Egykorú másolata a hg. Koháry-ház szent-antali levéltárában, »*Ad Kuruczonica.*«)

57.

Gr. Koháry István utasítása Bottyán részére, az 500 lovas és 300 gyalog toborzására nézve.

Ad Conductionem 500. Equitum et 300. Peditum juxta benignam Sacratissimae Suae Majestatis resolutionem et Ejusdem Excelsi Consilÿ Aulico-Bellici decretalem intimationem quam celerrime effectuandam, *Domino Colonello Joanni Botytyán* subsequentia erunt observanda:

Primo. Siquidem Dominus Colonellus nationalium Militum magnam haberet notitiam, adeoque singularem adhibeat

diligentiam in ejusmodi Militum Conductione, qui constanter et fideliter servitia Suae Majestati sint exhibituri.

Secundo. Milites vero ad Regimina Hungarica extra Patriam existentia spectantes, Excelsum Consilium Aulico-Bellicum cum specialiter inhibeat adhibendos esse: ex illis neminem conduci posse certum habeat.

Tertio. Ad accelerandum servitium Suae Majestatis, ut conducendorum Militum praesentatio, postque praesentationem eorundem intertentio et solutio a parte Inclytorum Comitatuum et a parte Militiae quam optime institui possit: erit Domino Colonello quam citissime cum Domino Supremo Commissario Svaidler eatenus tractandum et conveniendum.

Quarto. Hinc*) Dominus Colonellus redux, ut pro Supremis Officialibus praedictae nationalis Militiae qualificata subjecta mihi proponat, quatenus Excelsi Consilÿ Aulico Bellici ad recommendationem meam praenominati Officiales habere possint confirmationem, — erit omnino necessarium.

Quinto. Et ultimo, ratione praemissorum et concomitanter hoc in passu accessoriorum, Dominum Colonellum *juxta dexteritatem et in similibus jam dudum habitam experientiam processurum*, eaque omnia et universa quae pro servitio Sacratissimae Suae Majestatis proficua fuerint, effectuaturum et per hoc Caesaream Gratiam demeriturum fore omnino confidit.

Actum Viennae, die 5. 7-bris 1703.

Comes Stephanus Koháry,
P. H. manu aliena. **)

(Egykorú másolat több példányban, a hg. Koháry-ház szent-antali levéltárában. »*Ad Kuruczonica.*« Gyüjteményemben is megvan.)

58.

Náray László a Fő-Hadi-Tanácshoz.

Excelsum Consilium Bellicum!
Domini, Domini Gratissimi!

Demississime Eidem Excelso Consilio Bellico repraesentandum esse duxi, qualiter ego antehac in Regimine Domini

*) T. i. Bécsből, hol az utasítás kelt.

**) Koháry t. i. az egri ostrom óta — jobbkeze szétmarczangoltatván, — nem tudott maga írni.

Colonelli Joannis Bottÿán, Officio Supremi-Vigili arum-Praefecti, seu Obrest-Wacht-Maisteri functus fuerim, expost vero contra Gallos in Regiminibus Pálffiano et Ebergéniano Capitaneum agendo militaverim, tempore item tumultus Tokaiensis certum numerum Militiae meis proprÿs sumptibus assummendo, contra eosdem Rebelles strenue pugnaverim, — in omnibus denique occasionibus et occurrentÿs non alium, quam fidelem et utilem Suae Majestatis Sacratissimae vasallum me exhibuerim, quae ulterius quoque pari zelo et devotione continuare intenderem.

Eapropter Eidem Excelso Consilio Bellico supplico demississime, quatenus intuitu tantae fidelitatis, tantorumque meorum utilium servitiorum militarium ab infantia mea praestitorum et deinceps simili devotione et fervore praestandorum, mihi sub Commando Illustrissimi Domini Comitis Koháry conditionem et salarium Supremi-Vigiliarum-Praefecti, seu Obrest-Vach-Masterÿ conferre et ordinare gratiosissime dignetur. Quam Ejusdem Excelsi Consilÿ Bellici gratiam ego quoque demissis servitÿs, etiam sangvinis profusione contestandis, promereri adnitar.

Ejusdem Excelsi Consilÿ Bellici

demississimus servus

Ladislaus Náraÿ, ex Najhaizlÿ.

Kívül: Ad Excelsum Consilium Bellicum, Dominos Dominos Gratiosissimos Demissum Memoriale introscripti Ladislai Náraÿ.

Hátirati végzés. Supplicanti cum responso restituendum Quoniam Dominus Generalis Campi-Vigilianum-Praefectus Comes Koháry de Schebrak et Sitnya, omnem super conscriptione militiae suae directionem sibi commissam ipsemet haberet; idcirco sese apud Eundem insinuare noverit, prout et Eundem in hacce conscriptione militari specialem constantis sui ferroris zelum sedulo exhibiturum haud dubitatur, utpote cujus suo tempore condigna quoque ratio habebitur.

Ex Consilio Bellico. Viennae, 5. 7-bris 1703.

Joannes á Tiell m. p.

(Egykorú másolat, gyüjteményemben.)

59.

Bottyán elismervénye.

Ego infrascriptus fateor et recognosco vigore praesentium ac notum facio quibus expedit universis. Quod ad conductionem 500 Equitum et 300 Peditum, juxta benignam Sacratissimae Suae Majestatis resolutionem, ejusdemque Excelsi Consilÿ Aulico Bellici decretalem intimationem Illustrissimo Domino Comiti Stephano Koháry factam, ex assignationis summa ad praementionatam nationalem Militiam deputata, ter mille florenos Rhenenses a praedicto Illustrissimo Domino Comite plenarie perceperim. De quibus 3000 florenis Rhenensibus praevio modo a me plenarie perceptis hasce recognitionales, sigillo meo proprio munitas subscripsi.

Actum Viennae, 6. 7-bris 1703.

L. S. Joannes Bottyán Colonellus, m. p.
Coram me Ladislao Náray m. p.

Kívül: Anno 1703. 6. 7-bris. Paria Quietantiae Colonelli Joannis Bottyán, super flor. 3000. a Comite Stephano Koháry pro conductione Militum perceptis.

(Eredetije Bécsben a cs. és kir. udv. kamarai levéltárban, 1713. jan. 19-én ugyanonnét kiadott hiteles másolata pedig — melyet én használtam — a hg. Koháry-levéltárban, Szent-Antalon.)

60.

Schveidler cs. főhadbiztos, Koháryhoz.

Excellentissime Domine, Domine Comes
et Generalis, mihi colendissime!

Salutem et servitiorum meorum commendationem. Litteras Excellentiae Vestrae sub dato 6. 7-bris emanatas mihique sonantes, eo quo decuit honore accepi. Bene disposuit Excellentia Vestra, quod Dominum *Colonellum Bottyán* pro conscriptione conductioneque Militiae expedire dignata fuerit; utinam ad priorem factam intentionem meam jamdudum conscripti et praesentati haberentur, ut servitium Suae Majestatis Sacratissimae pro emolumento promoveri quiret.

Quantum Officÿ mei interest, omnimode intendam pro conscriptis et praesentatis militibus intertentionem et resolutam solutionem in Comitatu Hontensi assignari facere, ita, ut

nullam milites patiantur procrastinationem. Absque autem ulla praesumptiva praescriptione, cum in Inclyto Comitatu Hevessiensi et Neogradiensi insurrecta nefanda rebellio vagaretur: pro commodiori conductione Militiae arbitrarer Comitatus Comaromiensem, Strigoniensem et Albensem aptiores fore; dummodo Excellentia Vestra apud Excelsum Consilium Aulico Bellicum eosdem obtinere valeret, interim conductam Militiam mitto ad Comitatum Hontensem cum assignatione. Quibus in reliquo Excellentiam Vestram foelicissime valere cupiens, et mei cum recommendatione permaneo

Excellentiae Vestrae

Budae, 12. 7-bris 1703. servus humillimus

Jac. Ant. Schveidler.

P. S. Continuandis novis, quod Dominus Ladislaus Ibrányi rebelles ad hanc partem Tibisci citaverit, inscia ex ratione seu opinione non putarem dispositionem praeoccupandam esse, super quibus interea et eventu ejusdem rei communicationem perscribam. Concludo hasce Litteras, demum rumorem accepi, quod 4000 rebellium ex hac parte Tibisci vagentur et ad Comitatum Neogradiensem sese extendant; ideoque res penes priorem disponsitionem permanere debebit.

Hocce momento demum rumorem percepi, quod Losonczini mille existant rebelles pedestris ordinis, expectantes etiam equites, urgent contributiones; abinde quo eorundem intentio tendat? nescitur, ut nonnulli putant, infallibiliter ad Civitates Montanes excursionem probabunt.

(Egykorú másolat, a hg. Koháry-levéltárban.)

61.

Bottyán Kohárynak.

Mint régi nagy jó Uramnak ajánlom kötelességgel alázatos szolgálatom Nagyságodnak.

Kötelességem szerint akarván Nagyságodnak értésére adnom, miben légyen az állapot? én mihent Bécsből házamhoz érkeztem: azonnal Ebeczki István Kapitány Uramért elküldöttem, ki is hozzám gyüvén, egyátalán fogva nem akarta acceptálni, — okát adván, hogy ezelőtt Oberst-Laidinant lévén, kissebbségnek tartaná simpliciter kapitánságot magára föl-

vállolni; mindazonáltal ígéretet tett, hogy velem mindenütt kész az ő Fölsége szolgálatjára táborozni. Ez meglévén, az több tisztek fogadásában is eleget fáradoztam, a mint most is szüntelen fáradozom: de még ekkoráig kettőnél többet nem találhattam, mivel igen kőtségtelenek, hozzá nem készülhetnek, az fizetéseket is kevesellik. Nyárai Uram is kifogyván az kőtségből, készülete hozzávaló nem lévén, nehezen resolválta magát, azt is úgy, ha magam pénz dolgábúl segítséggel lészek ő Kegyelmének; az második Sámboki István Uram. Rétei Uramnak elküldöttem ad interim katona-fogadásra 100 forintot, az is nem tudom bizonyossan, fölvállolja-í, vagy sem? mivel hallom, hogy az lábaira rosszúl vagyon. Fogadott katonáink lehetnek százig, hajdú is hatvanig való, — de azok is igen fegyveretlenek. Nagyságodot kérem, mivel Magyarországban lévő fegyverházakból az fegyvert megígérték, tovább is urgeálni iránta ne terheltessék. — Az mi az quártély állapotját illeti: Nyárai Uramot azonnal Nagyságod levelével expediáltam, ki is voltaképen végben vitte az dolgot; értvén ő Kegyelme Budán, hogy Sveidler Uramnak az quártély assignatiója iránt pro nunc nem volna authoritássa: az budai dicasteriumnál felőle tett instantiát, mely dicasterium, annakelőtte is már lévén parancsolatja, Nógrád és Heves vármegyéket pro stationalibus quarterÿs assignálta. Mely vármegyékben mivel bizonyossan kuruczsággal majori ex parte inficiálva vannak: nem látom módját, hogy az militiát secure dislocálhassam; kihez képest jó volna, ha Nagyságod odaföl adlaborálni méltóztatnék más, securussabb vármegyéket assignáltatni. De az menstrualis solutióval az dicasterium nem bíztat, mivel az alatta lévő vármegyéknek quantumjai már mind kiassignáltattanak, hanem Nyitra vármegyét sollitálnunk javallotta: mivel még azon vármegye az quantumból sokat restálna, — mellyet Nagyságod úri dispositiójára hagyok, instálván mindazáltal, hogy azon menstrualis solutióban valami fogyatkozás ne légyen, hogy annyival is inkább az katonaságnak jobb kedve légyen az ő Fölsége szolgálatjára. Sveidler Uram ednyihán portiókot ad interim Hont vármegyét ex officio pro stationali quarterio assignálta, — abban is bizonyos nem vagyok: fogja-í acceptálni az Nemes Vármegye, vagy nem? mivel sub jurisdictione dicasterÿ Poso-

niensis vadnak. Kérem Nagyságodat, mint nagy jó Uramot, quod optimum pro emolumento servitÿ Suae Majestatis Sacratissimae et pro conservatione militiae videbitur, azon légyen Nagyságod, hogy végben vihessen. Továbbra mit fog Nagyságod nekem parancsolni, mindenekben Nagyságod parancsolatjának magamat accomodálni fogom. Ezek után kívánom, Isten Nagyságodat sokáig szerencsésen hazánk szolgálatjára tartsa és éltesse, maradván

Nagyságodnak

Datum Strigonÿ, 15. 7-bris Anno 1703. alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya, Sacrae Caesareae Regiaeqe Majestatis Consiliario, Camerario, necnon Supremo-Vigiliarum-Campi-Praefecto, etc. (titulus cum pleno honore) Domino Domino et Patrono gratiosissimo, Viennae.

P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláirás sajátkezű, — a hg. Koháry-levéltárban, »Ad Kuruczonica.«)

62.

Náray László Korponay Jánosnak.

Ajánlom böcsülettel való szolgálatomat
Kegyelmednek.

Isten minden szerencsés jókkal hogy megáldja Kegyelmedet, kívánom. — Böcsülettel vettem az Kegyelmed levelit, mind Méltóságos Generális (Koháry) Uram ő Nagysága levelivel együtt; continentiájokat megértvén, Kegyelmednek bizonyossan írhatok, hogy valóba rossz híreink vadnak, — az mint Óberster Bottyán Uram nékem irott levelinek valóságos mássábúl bővebben megértheti Kegyelmed. Ahhoz azt is írhatok, hogy Korpona is oda vagyon, és Léván is immár hogy bent légyen az kurucz, bizonyos híreink gyüttek, — mihez képest Kegyelmed alkalmaztathatja magát. Erre legyünni az paripákkal nem bátorságos, hanem által az Dunákon köll elmenni. Magam is ezen órában a mi kevés katonáim készen lehetnek, Óberster Uram parancsolatja szerint megindúlok Komárom felí és onnand Esztergamban.

Az Míltóságos Generális Uramnak ő Nagyságának magam sok dolgaim és nyughatatlanságim miatt most nem írhatok semmit, hanem Isten szerencséssen Esztergamban vezérelvén, mindenekrűl bővön informálni fogom ő Nagyságát; mindazáltal kérem, Kegyelmed írja meg ezeket az Míltóságos Úrnak mennílhamarabb. A mi a katonák fogadása állopotját illeti: móta (így; mióta) Bécsbűl kigyüttünk, két napnál tovább nem múlathattam házomnál, hanem az militia dolgában Budára fárodoztam, a honnand csak tegnapelőtt érkeztem. Katonám elég lett volna, ha ez a rossz hír nem érkezett volna; a kiket fogadtam is, kíszűletlenek lívín, hirtelen meg nem indúlhatok vélek. Az császár pínzit vissza köllött szednem tűlök, és Óberster Uram parancsolatja szerint a pínzt levinnem, — kirűl, kírem, ad interim Míltóságos Urat informálni ne terheltessík, mivel magam most nem irhatok, lívín mindnyájan itt nagy confusióban.

Kegyelmednek

Raptim Újvár, 18. 7-bris 1703.

jóakaró szolgája

Náray László. m k.

Külczím: Generoso Domino Joanni Korponay, Excellentissimi Generalis Domini Domini Comitis Stephani Koháry Bonorum Administratori, etc. Domino mihi observandissimo.

Galántha. P. H.

(Félíven, negyedrétben. Eredeti, sajátkezű. Hg. Koháry-levéltár »Ad Rebellia.«)

Melléklet:

Párja Óberster Uram nekem irott levelének.

Isten áldja meg Kegyelmedet!

Édes Kapitány Uram, az Istenért is kérem Kegyelmedet, hogy az minémű katonát eddig talált, -- mindgyárt — vagy sok, vagy kevés, — hozza Esztergamban hozzám, maga is minden cselédit küldje Komáromban: mert ez az ország Lévaig mind kuruczczá lett, és az többi is utána megyen; hanem azon katonákkal Kegyelmed valamint s valahogy csak jöttést gyűjjön Esztergamban, s különben se cselekedjék. Az császár pínzit Kegyelmed a táján lévő katonáknak ki ne adja egy pínzt

is, hanem tartsa meg és hozza kezemhez: mert az katonához mindenikhez non est fidendum. Az Istenért is kérem, gyűjjön hozzám, hogy tanácsot tartván, mit cselekedjünk? Én ezen órában Köbölkútról elszállottam.

Raptim Köbölkút,
vasárnap, éfél tájban.

Igaz jóakarója
Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat ugyanott.)

63.

Bottyán Kohárynak.

Excellentissime Domine, Domine mihi gratiosissime!

Servitiorum meorum commendatione praemissa. Nem kétlem, vagyon Nagyságodnak értésére, hogy a kuruczság épen Léváig penetrált és Korponában benn vagyon, és korponai Commendanttá lett Palásti Ferencz. Naponként nevelkedvén ezen gonosz: semmi securitásunk nincsen kiváltképpen az Dunán túl, *) és innét sem bátorságos. Az mellyekhez bíztam vala: mind kuruczokká lettek, és több tiszteim Nyáray László és Sámboky István Uraiméknál nincsenek; mindenestől az vitézim gyalogokkal együtt talám vannak kétszázon. Illyen zűrzavaros és fölfordúlt világban kinek merjem kiadni ő Fölsége pénzét? Nagyságod parancsolatjától várok mindazáltal. Az puskákat siettesse, kérem az Istenért is Nagyságodat. Schlik Generális Uramnak ő Excellentiájának is formalibus írtam. Arra vigye Nagyságod dolgunkat, a mi legjobb. Már az qvártélyból kiszorúltunk; hanem hogy jobb szívvel lennének a vitézek: provideálna Nagyságtok az Duna mellett, innét, még lehetne; mert ugyan csak azt köll oltalmaznunk, másunnét el lévén szorítva. Már az Dunán túl egy embert sem küldhetek, az Garan-melléke teli van rakva. Az lévaiak succursust kérnek, kit is in paribus transmittáltam Nagyságodnak, mellyet communicálni Schlik Urammal és az Bellicummal méltóztassék Nagyságod. Budára is hasonlóképen katonákot **) kérnek. Éjjelnappal mellettem lévő tisztekkel fáradozom, hogy hasz-

*) Esztergomtúl értve.

**) Huszárokat; katona alatt mindig lovas értendő.

nálhassak ő Fölségének. Lévaiakat adhortáltam, hogy az fidelitast megtartsák; talám csak száz hajdút is küldhetek, ha lehet, hogy annálinkább erőssen tartsák magokat, megírtam nekik, és bíztattam.

Kovács János Uram levelét vettem Csábrágból; írtam is jó formán ő Kegyelmének és Rétey Uramnak is, hogy erőssen tartsák magokat, és hogy propter formam fog jönni hat regiment német, és magam is vagy száz hajdúval bíztattam hogy segítségekre megyek, — csak mindenekben correspondenter legyenek velem és így Nagyságodat is inkább tudósíthassam, és hogy Nagyságod levelét hozzám dirigálják és innét én bizonyos embereim által ő Kegyelmeket informálhassam. His maneo

Excellentissimae Dominationis Vestrae

Raptim Strigonÿ, 18. 7-bris 1703.

servus obligatissimus
Joannes Bottyán m. p.

Külczím: Excellentissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, etc. Camerario et Supremo-Vigiliarum-Praefecto, et Partium Trans-Danubialium Civitatumque Ante-Montanarum Vice-Generali, Domino Domino mihi gratiosissimo. Viennae. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláirás sajátkezű, — a hg. Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.«)

64.

Kovács János, gr. Koháry Istvánnak.

Ajánlom szolgálatomat Nagyságodnak.

8. praesentis írt Nagyságod levelei, — noha írtam az elmúlt póstán, Esztergamra dirigálván, már két ízben, két rendbéli fasciculusbúl álló leveleket, hogy Selmeczen által ezentúl nehezen jöhetnek s mehetnek a levelek, — tegnap kezünkhez jutottak; mindazonáltal, mivel azok is hódúlt emberek immár, sőt az mint értettük, bizonyosszámú lovast s gyalogot ígírt kuruczoknak Helenpach Uram loco personalis insurrectionis: továbbá is Esztergam felé dirigálván leveleimet, kértem Commendáns Uramot ő Nagyságát, méltóztassék Nagysá-

god kezéhez promoveálni. Ha azért Nagyságod is arra találná a maga parancsolatit küldeni, méltóztassék requirálni Nagyságod is ő Nagyságát: parancsolna kövesdi s börzsönyi bíráknak életek elvesztése alatt, hogy a mikor ő Nagysága erre felé levelét küldi, általhozzák s innét mindenkor recepissét vigyék, és falurúl falura ne küldjék, — mivel Commendánsoktúl illyenkor jobban fél az szegénység, hogysem földesurátúl is. Vagyon ő Nagyságának módja abban, ha akarja. — Azonban Bottyán Obrester Uram is véghez vihetné azt, ha ott vagyon.

Esett értésünkre, hogy ide készülnének az ő Fölsége hívsígitűl elhajlott szomszéd kurucz atyánkfiai, revocálván Lévátúl Ocskai ezerit, más gyalogságot is a ki ez elmúlt napokban Ráhó táján vólt, várván és talám etiam cum gentibus rajtunk jőni akarván, (kirűl hic et nunc többet nem írhatunk, ad az Isten időt, hogy szóval is declarálhatom Nagyságodnak,) minket megpróbálni.

Akarván azért mi is megmutatni, hogy nemcsak meg nem ijedtünk tőlök, hanem szívessen az ő Fölsége hívsíge mellett megfordúlunk (így), — requiráltuk esztergami Commendáns Uramat ő Nagyságát: méltóztatnék vagy két pattyantúst praevie küldeni; ha Nagyságod is requirálná, jól esnék. Másonnan nem jöhet már most.

Vice-Ispány Uramnak (Balogh Gáspár) jóllehet fia s cselédje itt vagyon: de maga ő Kegyelme nem jött be s kinn rekedett valahol, — hihető, az Asszony után ment Dunántúl. Bárcsak pattyantúsrúl provideált vólna ő Kegyelme; ha tudtam vólna, magam hozattam vólna. Ezzel ajánlom Nagyságod gratiájában magamat.

Nagyságodnak

Csábrágh, 18. 7-bris 1703. alázatos szolgája

Kovács János m. k.

(A közvetlenűl következővel egy ívre írt egykorú másolata Szent-Antaltt.)

65.

Ugyanaz, ugyanannak.

Tegnap is udvarlottam Nagyságodnak, Bottyán János Obrester Uram kezihez dirigálván levelemet sub volanti, mint-

hogy sokfelé való correspondentiámra nézve nem érkezhettem több írásra, s ő Kegyelme is, — a mint ezen inclusa (nincs itt) nékem szóló levelinek copiájábúl kitetszik, — az ittvaló dolgokrúl informatiót kíván. Ezt pedig Selmecz felé dirigáltam: minthogy mái napon is békivel hozhatták ide arra küldött Nagyságod leveleit, s megértettem máskínt is selmecziek capitulatióját 's declarált neutralitását.

Itt únos-úntalan jön s megyen hírmondó, köröskörnyűl falukon s határokon járó kuruczság hírivel: de vár alatt egyszernél többszer még nem vólt az ellenség, s kárt sem tehetett még, oda levén ekkoráig is még Léva körül Bori Gábor Uram pompásan Ocskai ezerivel. Hanem mit írjon Balassa Ádám Uram ő Nagysága (Kékkőről), ezen inclusábúl (nincs itt) bővebben megértheti Nagyságod.

Érette vannak korponaiak Csábrághért; soha bizony kurucz még mostan nem tódúlt vólna ennyire, ha Korponán s Bozókban fészket nem vert vólna magának. — Ezzel ajánlom Nagyságod gratiájában magamat, maradván

Nagyságodnak

Csábrágh, 20. 7-bris 1703. alázatos szolgája

Kovács János m. k.

(Egykorú másolata a közvetlenül megelözövel együtt Szent-Antaltt.)

66.

Bottyán Koháryнak.

Ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak.

Már két rendbeli levelet is írtam Nagyságodnak, informálván ekkoráig történt dolgokról Nagyságodat. — Nem tudom mire vélni, hogy semmi válaszát nem vehetem Nagyságodnak. Éjjel-nappal nyughatatlankodom és fáradozom mind tiszteimmel együtt, — mégis ekkoráig alig állíttathattam föl ötven vagy hatvan katonát: mert az egész ország fölzendült, az véghelybeli katonákat sehonnan sem eresztik. Az Dunántúl valók mind oda vannak, és ha ekkoráig az pannicus timor és imitt-amott való hadfogadás híre nem penetrálta volna: talám rosszabbúl volnánk még. Az mely katonákot fogadtam vala is, sokan a pínzt visszaküldötték. — Az Dunán túl az rében sán-

czoltatok harmadnaptól fogva Párkánnál, hogy excursiókat tévén, az rétől el ne essünk. Pestről írnak és Budáról Commendáns és Commissárius Sveidler Uraimék, hogy Pestre küldjek le az katonákból, — de hiszem, itt is az passusokra köll vígyázni, hogy valami módon által ne jőjjön és Dunán innét is valami támadás ne légyen, — mert ha az talál lenni: oleum et operam perdemus. Mi minthogy közölebb lévén az ellenséghez, és mivel az várat éjjelnappal muniáltatjuk, a hol valóban köll az vígyázás: azért valameddig Nagyságod orderét nem látom, sohová nem indúlok. Ma estvére, a mi kevés kész katonáim és hajdúim vannak, megmustrálván, az Dunán általküldöttem katonát nro 30, hajdút nro 40. Már az quaterból is kimaradtunk, az mi kevés népünk vagyon is, mit csinálunk véle? hova accomodáljuk? Ekkoráig itt Esztergamban accomodáltam, — de hiszem lehetetlen, hogy egy helyben continue lehessenek, — hanem erről provideáljon Nagyságod. Annyira vagyok már, hogy nem is tudom, kinek köll hinnem? Mindezek iránt Nagyságod parancsolatját elvárom: hova és mely felé vegyem magam? avagy csak pro hic et nunc, még többet öszveszerezhetek, megmaradjak? mert valóban fáradozom benne. Pátenseket és affidatiókot a hova illett, mindenfelé küldöttem, hogy az földnépe el ne rémüljön, mert oltalmazójok lészek. Az lévaiak már is dúlják az falukat Esztergam elein. Az csábrágiakat hajdúkkal bíztatom, és két pattantyúsokat is kérnek; kérem azért Nagyságodat, hogy valahonnét küldjön nékik. Szüntelen járnak leveleink. Mit írnak? ex inclusis megértheti Nagyságod.*) A több híreket — tudom — hogy másunnan bőven megírják Nagyságodnak. — Ezek után Isten tartsa Nagyságodat szerencséssen!

Nagyságodnak
Strigonÿ, 21. 7-bris 1703.

alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Midőn bépecséltem volna ezen levelet: éppen akkor hiről jöve, hogy az kuruczok Nyitra felé indúlván, Verebély táján valami vármegye ellenek támadván, kikben le is

*) **Tán a 64. sz. a. levél volt mellékelve.**

vagdaltak, és ha az régi lévai, most lett kuruczok nem interponálták volna magokat, — több esett volna rajtok.

Szólnokot Szikszai János nevő Kapitán megszállotta cum bis mille, Bercsényi pedig Bácskára ment rabolni, bizonyos, — úgy értettem.

Schlik Uram ő Excellentiájától még ekkoráig semmi úttal-móddal választot nem vehettem, — informáljon Nagyságod.

Külczím: Excellentissimo Domino, Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szithna, perpetuo in Murány, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Camerario, Consiliario, necnon Generali-Vigiliarum-Praefecto, etc. Domino Domino mihi gratiosissimo. Viennae. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — a hg. Koháry-levéltárban, »Ad Kuruczonica.«

67.

Náray László Koháry nak.

Nagyságodnak mint Méltóságos Nagy Jó Uramnak alázatossan szolgálok.

Bécsbűl die 17. 7-bris datált Nagyságod levelit nagy böcsülettel vettem, melyben mit parancsoljon Nagyságod? megértettem. A mi az katonák fogadását illeti: móta (így) Bécsbűl házomhoz írkeztem, két napnál tovább nem maradhattam mindenestűl házomnál, azt is nem continue, hanem Obrster Uram (Bottyán) ő Kegyelme parancsolatjábúl militia dolgában Budára, és kétszer ő Kegyelmihez Esztergomban köllött fáradnom, az magam companiám szaporításában nem igen munkálkodhattam, — mindazáltal csak ekkoráig is a kik kezeket, parolájokat adták, lettek volna vagy 40-ig való: de az mostani zúrzavar-időben igen megütköztek, elannyira, hogy sokan erővel visszahozták reám az pínzt, sokan pedig — a kinek még pínzt nem adtam volt is, — noha beiratták magokat: csak egyátalán fogva el nem akarnak győni; az Újvár várossa is miattok, in praesentia Supremi Belli Commissarÿ Domini Drisperger, hogy akartam fogatni, reám támadtak és erővel kezembűl kivették, azt állítván, hogy itt is köll az városban vagyis várban az ő Fölsége szolgálatja, közel lévén az

ellenség. És így igen keveset e táján bízhatom az katona fogadásához, hacsak meg nem csillapodhatik valamennyire ezen a tájon ez az kurucz hír. Mindinkább most vármegye katonáivá lesznek az katonák, hogysem mint ő Fölsége zászlója alá irattassák magokat. Eddig, csak hirtelen ez a változás e táján ne esett volna még és rémülés az nép között: Komárombúl, Újvárbúl, Nyitrábúl és itt e tájárúl, körülbelől való helyekrül egészen az companiám kitölt volna. Én ugyan örömest tiszta szívbűl tovább is fáradozom, a mint legjobban lehet, az katona szaporításában, — jóllehet mai napon újonnan Óberster Uram ő Kegyelme parancsolatjára le köll mennem Esztergomban, és nemcsak énnékem: hanem valamennyi készen lehet, valahol az katonaság, oda köll ma s holnap compareálni; ki miképpen s hogy lészen? azontúl Nagyságodnak tudtára adni el nem múlatom vagy én, vagy Óberster Uram.

Korponay János Uramnak megírtam, hogy az lovakkal (Koháry paripái) merre menjen ő Kegyelme Esztergom felé, mert erre nem bátorságos: mivel mihelest Újvárbúl kimegyen az ember lefelé, igen vígyázva köll járni, — mert az kurucz Léva tájárúl föl s alá jár az falukon, — hogy kárt ne valljon.

Semmi ollyas bizonyos hírekkel Nagyságodnak nem udvarolhatok, hanem hogy az bizonyos, hogy Léváig inclusive mind kuruczczá lött az ország, kit — nem kétlem, — másonnand is bővebben megértheti Nagyságod. Ezzel ajánlván az Nagyságod úri gratiájában magamat, maradok

Nagyságodnak
Datum Újvár, 21. 7-bris 1703.

alázatos szolgája
Náray László m. k.

(Eredeti, egészen sajátkezűleg írt levél a hg. Koháry-ház levéltárában.)

68.

Bottyán Kohárynak.

Excellentissime Domine, Domine Patrone mihi gratiosissime!

Humillimorum servitiorum meorum commendationem. Quos hesterna die milites nro 30. expediveram versus Lévam

ad partias, hoc momento, circa horam quintam post meridiem, cum quatuor Rebellibus vivis et vigintitres equis redierunt. Hos autem in pago Szemerén ad Lévam duobus milliaribus distante reperientes, una ferme hora confligebant, ceciderunt laesi et mortui duodecim, reliqui aufugerunt. Fuerunt eorum nro 25. Referunt ultra quinquaginta millia eorum esse. Expost quid inciderit, informabo Excellentiam Vestram. Ex meis nullus cecidit, praeterquam duo equi trajecti eorum. His me gratiae recommendans, maneo

Excellentiae Vestrae
Strigonÿ, raptissime
dje 22. 7-bris 1703.

humillimus servus
Joannes Bottyán m. p.

P. S. Trans Danubium jam nulla securitas datur.

Külczím: Excellentissimo Domino, Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szithna, perpetuo in Murány, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Camerario, Consiliario, necnon Supremo Generali-Vigiliarum-Praefecto, etc. Domino Domino gratiosissimo. Viennae. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláirás sajátkezű, — és egykorú mása is félíven a hg. Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.«) Ugyan e félíven még a következő két másolat olvasható.

Mellékletek:

I.

Paria Literarum Magnifici Domini Adami Balassa.

Én tegnapi napon megindúlván Esztergam felé Isten engedelméből, — de az jó Isten adta, hogy az kuruczságnak kezében nem jutottam: mert Vadkert, Détár, Patak tele vadnak 14. zászló kuruczval, azért vissza kölletett térnem; hanem Kegyelmeteknek tudtára adom, hogy jó vígyázással legyen Kegyelmetek. Az derék tábor penig — mondják, — Bercsényivel Gyöngyösnél (van). Ha penig Kegyelmeteknek is volnának ollyas hírei: kérem, adja Kegyelmetek tudtomra, már Kegyelmetek levele engem itt fog érni. — Rákóczit penig Szakmárnál mondják. Úgy tudom, ma lésznek kelletlen vendégeim, — de az jó Istenben kell bíznom. Ezzel Isten oltalmá-

ban ajánlom Kegyelmeteket. — Raptim Kékkő, 19. 7-bris Anno 1703.

Kegyelmeteknek szeretettel szolgál

Balassa Ádám.

Titulus: Csábrád várában szorúlt Hont vármegyei Nemes, Nemzetes és Vitézlő N. N. nekem kedves szomszéd Uraiméknak ő Kegyelmeknek adassék. Cito, cito, cito. Citius. Citissime.

II.

Extractus Literarum Capellani Csábrádiensis.

De 15. 7-bris írtam volt Nagyságodnak, hogy Korpona várossában bészállottak az kuruczok 14., Bozókban is másnap, idest die 15. 7-bris bémentek az kuruczok, mellyben az praefectus Géczi Sándor, — az ki Nagyságodtúl szállást kért, Szécsényben hogy lakhatna. Ide Csábrád alá is eljütt volt egy zászló kurucz, kérni az várat: de Rétei Ferencz Uram kiadta az választot nekik, megmondván, nem adjuk, és ha másszor idegyüttök, hozzátok lövődözünk az ágyúkbúl! Azóta nem is gyüttek ide; az történt 16. praesentis post prandium. Az hajdúk istálóit is már mind elhányatta Görög György Uram, és körűl, az kőfal mellett környöskörűl levonják az földet, hogy az kőfal magossabban légyen. Ma reggel Varbórúl béhozták az hírt, hogy 12. kuruczok voltanak ottan. Vice-Ispány Uram mind-eddig az napig is bé nem gyütt; az mint beszéllik, Esztergomban ment volna, — és az vármegye 30. katonái is kuruczokká löttek. Az lévaiak 17 et 18. rajta voltanak: mert az mint az híre vagyon, reájok gyújtották volna az várast, opponálván magokat. Selmeczi Uraimék kifizették magokat ennyehány ezer tallérokkal, kik neutralisták lettenek.

Ezek után Isten áldja meg Nagyságodat jó egészségben sok számos esztendeig! Én pedig maradok

Nagyságodnak

Csábrágban, die 20. 7-bris 1703.

servus obligatissimus
et Capellanus
Pater Innocentius, H. m. p.

P. S. Korponán az kuruczok kapitánya Dúló Adám, Ebeczky Ádám hadnagya.

69.

Bajtay István Kohárynak.

Kegyelmes Uram!

. . . . Ma vagy holnap, az mint értettem Svaidler Uramtúl, Bottyán János Obrster Uram ő Nagysága százegynéhány katonája ide Pestre el fog érkezni. Bizony szüksíges is, Kegyelmes Uram: mert ez elmúlt étszaka Szólnok várát kétezer kurucz megvette, az benne lévőket — mind magyart s mind németet — öszvevágott, nyert el 21 ágyút, puskaport s lövőszerszámot, 40,000 kősót. Ezt Nagyságod bizonyossan elhiheti: mert ma 12 óra tájban érkezett, csudálatosképen szabadúlt meg onnét Szólnokbúl egy német, magyar ruhában, az beszélette, s másünnét is confirmálták immár, az kiknek postái ott jártak. Czeglédrűl, Kőrösrűl élést, abrakot, szénát sokat kívánnak; mi lesz az vége? az jó Isten tudja. Innét valóban csak hordozkodnak által Budára, onnét pediglen Bécsben. Az ki Szólnokot megvette, Borbély Balázsnak nevezik. Hacsak elejekben nem állanak, — többet is visznek végben. Ezután is ha mi ollyas híreket bizonyossokat fogok érteni, Nagyságodat alázatossan fogom tudósítani. In reliquo méltóságos úri gratiájában ajánlom magamat, és még Isten éltet, maradok

Nagyságodnak

Pest, dje 22. Mensis 7-bris 1703.

alázatos szolgája
Bajtaÿ István m. k.

(Eredetije a hg. Koháry-levéltárban, Szent-Antaltt.)

70.

Bottyán Kohárynak.

Nagyságodnak mint nagy jó Uramnak alázatos kötelességgel szolgálok.

Ezen órában Párkány felől az egész mezőt elfogta volt az lovas kuruczság, lévén vagy tizenhárom zászlóval; egyebet nem cselekedtek, hanem az nímeteket Párkányban tudakozták

és nemes-embereket, az sörfőzőt elvitték magokkal, két szolgáját levágták; az párkányi marhát magam marhájával elővették volt: de mivel magam által az hajdúsággal mentem az Dunán túl való sánczban, mellyet csináltattam, — azontúl az marhát mindenestűl fogva visszabocsátották és elhadták; lévén két helyen is az lessek, azonkívűl egy Garany mellett, másik az párkányi hegy farkánál: örömest kicsaltak volna, ha kicsalhattak volna. — Itt valóban az egész ország elbódúlt, már csak mindenfelé szaladnak az emberek, nagy rémülésben nem tudnak mihez kapni. Generális Schlik Uram ő Nagysága parancsolatját vettem, hogy Buda felé menjek az militiával, a mi kevés vagyon, — de ha innend el találok menni és az kuruczság meg találja obloquálni az várat: éppen minden passussa ő Fölsége népének ezen praecludáltatik, félek attúl, hogy az Dunán innend való ország is fölzendűl és kuruczczá lészen. Én se tiszteket, se katonaságot, ha duplán fizetek is, nem találok. Ezen órában követet küldtek hozzám, mikor ez levelet írnám: úgy gondolkozzam felőle, hogy valahol az népemet találja, kezeiket elvagdalják és nyaka csigájánál kihúzatják az nyelvit, hogy az kuruczokat az minap fölvervén, behoztak közűlök Esztergomban és a Commendant Uram kezében adtam az várban. Itt a ki ő Fölsége híve, szalad; az parasztság várja, mint az Isten irgalmát. Én ebben zúrzavar időben magamnak is tanácsot adni nem tudok: mert éppen az nagy nyughatatlanságban kifáradtam, mivel ennek a földnek nagyobb részrűl a népe reám szalad egy-más dolog végett. Édes Nagyságos Uram, énvelem itt több kapitány nincsen, hanem Obersztvachmeszter Náray Uram, Zsámboky István és Kéry János Uram, — de az katonaság alig ötvenig való vagyon, mivel már kuruczok is lettek közűlök. A mi még ő Fölsége pínzi nálam vagyon: ki nem merem adni, mert nem tudom ebben az zúrzavarban kinek hinni is mostani időben. Nagyságodat kérem alázatossan, mindenekrűl odaföl informálja az Fölséges Udvart. Az sok külömb-külömbféle híreket nem győzöm Nagyságodnak megírni. Én életem fottáig több mellettem lévő tisztekkel kész vagyok az ő Fölsége szolgálatjára. Csábrágiak minden órában írnak hozzám; eleget bíztatom őket, hogy ne féljenek, hanem erőssen tartsák magokat; — tovább mi tévő legyek? Nagyságá-

god parancsoljon. Ezzel Isten áldja Nagyságodat, és szerencséssen fris jó egészségben sokáig tartsa, hazánk szolgálatjára! Maradván

Nagyságodnak

Datum Strigonÿ, 25. 7-bris 1703. alázatos szolgája

Bottyán János m k.

P. S. Mikoron levelemet pecsétöltem, küldöttek követeket hozzám, hogy mikípen bánnak mind magammal s mind nípemmel, ha kézben kerőlök.

Borítékczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szytnya, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, necnon Supremo-Vigiliarum-Praefecto Generali, etc. Domino Domino gratiosissimo. Viennae. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláirás és utóirat sajátkezű, — a hg. Koháry-ház levéltárában. »Ad Kuruczonica.«)

71.

Gr. Koháry Farkas, gr. Koháry Istvánnak.

Mint édes Bátyám-Uramnak,

kötelességgel szolgálok Kegyelmednek.

Eszterházy Dániel Uram (az idősbik) Bécsben indúlván, kívántam ezen alkalmatossággal is Kegyelmednek levelemmel udvarolni. Már aliquantisper csakugyan könnyen innend el nem akarok indúlni, és inter spem et metum inkább itt maradok, mivel remínlem: rövidnap Isten erre felé hozza Kegyelmedet .... Ha ő Fölségének népe érkezik bőven: remínlem, itten is megmaradhatok. Palugyai Uramtól ma hallottam, hogy Szent-Benedeket is megvette az kurucz. Vice-Palatinus Pinyei Uram is itten vagyon feleségestől; azt mondotta, hogy *Bottyán János* Uram 400 emberrel Generális Forgách Simon Uram mellé ment Nyitrához; a győrieknek is oda kellett menni. Pozsony vármegye a melly lovasokot állított, azok is Nyitrához fognak menni, a gyalogja pedig a vármegyének innend marad a Vágon.

A szegény csábrádiakról ne feledkezzék Kegyelmed, valami bíztatást írjon nekik; bár csak még valamelly jó hajdú-

legínt lehetne beküldeni. Esztergambúl az Commendant vagy Oberster Bottyán Uram még hamarabb beküldhetné (Csábrágba) az Kegyelmed levelét. Igen bánom, hogy Traitler fel nem éri elméjével: valami gyalog postát, parasztembert Varbókról és Csalról küldhetne, a ki által szóval is üzenhetne ember; örömest értésére adnám: hacsak hitelben is, az majorbeli marhámot adná el, mert ha soká lészen az erdőkön, keves remínségem vagyon hozzá, — de levélben nem merem írni neki ezen intimatiómot, mert ha kurucz kézben akad a levél: annálinkább mindjárt oda volna azon majorbeli marha.

Az Atyámfia (neje) ajánlja atyafiságos szolgálatját Kegyelmednek. Én is maradok

Kegyelmednek

Datum Posony, 28. 7-bris 1703.

köteles szolgája és öcscse
G. Koháry Farkas m. k.

Külczím: Illustrissimo Domino Comiti Domino Stephano Koháry de Csábrád et Szitnya, perpetuo in Murány, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, Colonello et Partium Antemontanarum Vice-Generali, necnon Generali-Praefecto-Vigiliarum, Domino Fratri Colendissimo. — Viennae. P. H.

(Egészen sajátkezűleg írt eredetije a hg. Koháry-levéltárban.)

72.

Bottyán Koháry Istvánnak.

Mint Méltóságos Generális Uramnak
ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak.

Az Nagyságod hozzám küldött levelét az inclusákkal együtt nagy böcsőlettel kezemhez vettem; szintén ugyanakkor nálam lévén az Nagyságod pereszlényi szegín emberei: azon Nagyságod inclusáját Csábrágban magam bíztató levelemmel együtt elküldöttem, és írtam, hogy csak erőssen tartsák magokat: minden órában várom az ő Fölsége segítségét, és magam is segítséggűl megyek nékiek. Az estve későn hozták hírét, hogy Gyöngyös felől érkezett két zászlóalja kurucz Váczra, kik is ott letelepedvén, két hajót elnyertek az Dunán; az kikre én is mindgyárt sietséggel kocsikon küldöttem 42. hajdút, válogatva, — kiknek is parancsoltam, hogy életek fottáig is

menjenek Tótfalunál által az Dunán, és menjenek rajtok, hogy azon hajókat visszanyerhessék; kik mellett is egynehány jó katonaságot küldöttem. Tudom, hogy az hajókat visszahozzák tőlök. És itt Vissegrád előtt, Maros táján, túl az Duna mellett mindenütt elég kurucz vagyon, — meddig múlatnak ott? nem tudom. Én ugyan magam személyem szerint is ezennel kimegyek több lovassal és gyalogsággal Vissegrád felé az Duna mellé, hogy által ne jöhessenek az Dunán.

Itt az darab föld majd mind fölfordúlt, és sivás-rivás, hordozkodás elég vagyon. Irhatom Nagyságodnak, hogy magamnak se éjjel, se nappal egy szempillantásig nyúgodalmam nincsen. Az Istenért, az Istenért is (így) kérem Nagyságodat, hogy mindgyárt menjen maga Nagyságod Schlik Uram ő Excellentiájához és Eugenius herczeghez, hogy sietséggel valami hat vagy hét sajkát küldjenek: mert az dunai passus nagy veszedelemben vagyon. Azonkívől pedig száz hajdúra és száz katonára való puskát Budáról vagy Komáromból mennél hamarább adjanak. Én az katonaságot és hajdúságot be nem mustráltathatom, mert egy szempillantás nincsen, hogy hat vagy hét felé nem volnának kiküldve; hanem ezután is számot adok én róla. Szintén most vettem budai dicasterium parancsolatját cum assignatione quarterÿ, kiben az vagyon, hogy az lovasokkal Pestre, a gyalogokkal pedig Budára mennék, és már Schlik Uramtól ő Excellentiájától is volt ez iránt parancsolatom, — csakhogy itt való Commendans Uram azt megtudván, nomine Suae Majestatis protestált és ellenzette. Azért kérem Nagyságodat, hogy ez iránt is Eugenius herczegnél intimatiót tenni ne terheltessék Nagyságod: mitévő legyek? minthogy itt szükséges az előbb és most megírt okokra nézve az vígyázás. Az lévai kuruczok többen vannak már háromezernél. — Mentől hamarébb választ várok Nagyságodtól, maradván

Nagyságodnak

Raptissime 29. Septembris Strigonÿ, 1703.

alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Mégis kérem az Istenért is Nagyságodat, menjen Eugenius és Schlik Uraimékhoz, mitévő legyek? — mert itt én nem tudok mihez kapni.

Külczím : Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya, perpetuo in Murány, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, necnon Hungaricae Militiae Supremo Generali-Vigiliarum-Praefecto, etc. etc. Domino Domino mihi gratiosissimo. Viennae. Cito, cito, cito, cito, cito, cito. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű — a hg. Koháry-levéltárban, »Ad Kuruczonica.«)

73.

Ugyanaz, ugyanannak.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak.

Isten kívánta sok jókkal hogy áldja Nagyságodat, kívánom. — Ezen órában jött híre kuruczoknak, az kik Váczra ütettek tegnap, hogy ma Pest alá mentek, és hogy volnának hét- vagy nyolczszázon. Kírem azért az Istenért is Nagyságodat: méltóztassík Nagyságod Generál Slik Uram ő Nagyságától egy bizo . . . . *) elköldeni énnékem : mitévő légyek? . . . . már egyszer írt ő Excellentiája, hogy . . . . . . Megyerre transferáljam az kato . . . . hajdúimat, a mint is ma vettem újo . . . . let iránta : de ittvaló Commendáns Uram ő Nagysága nomine Suae Majestatis Sacratissimae protestál, hogy el ne menjek és itt Dunákra vígyáztassam; mely dolog nagy hátramaradásra vagyon az hadfogadásomban : mivel már lött volna 200. katonámmal több, ha bizonyos quartíllya volna népemnek.

Esztergam vármegyének nagyobb része, úgymint Dunán túl, már kuruczok protectiója alatt vagyon; az katonáim magam keről csak nyomorkodnak, és magam tartom szénával, abrakkal lovaikat. Kire való nézve tovább is kírem Nagyságodat: méltóztassík bizonyos parancsolatot extrahálni Méltóságos Generálistúl ő Excellentiájától, hogy tudjam mihez tartani magamot.

Váczon valamely böcsületes kanonokot vicariussal (Berkess András) együtt . . . . fogtak volt : avval beszíllettem magam, mely böcsületes papi ember referálta, hogy bizonyos tiszt kuruczok kezől régi jóakarója lévén, mondotta in confidentia

***) Az itt és alább kipontozott szavak a levélből kiszakadvák.**

és hitivel pecsítlette, hogy Rákóczi számára való volna már hada másfélszázezeren, — kit én el nem hihetem, de ha fele volna is, sok volna, — és hogy maga Ónodnál volna. Ezen böcsületes papi embert bíkível vicariussal együtt hadták, úgy, hogy ennyihány akó borát megitták.

Ezzel ajánlván magamat Nagyságod gratiájában, maradok Nagyságodnak

Raptim Strigonÿ, 29. 7-bris 1703.

kísz, kötöles, alázatos szolgája
(Bottyán János m. k.)

P. S. Elíg dolgom van, fejem sem szabad, mivel nem is tudom hova kapni. Váczon hat németet lődeztík meg, sok lovat, fegyvert elvívén.

Külczím: Excellentissimo Domino Domino Stephano Koháry de Csábrágh et Szithna, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, Hungaricae Militiae Supremo-Vigiliarum-Praefecto, necnon Inclyti Comitatus Nagy-Honthiensis Supremo ac perpetuo Comiti, (Tit.) Domino Domino et Patrono mihi Colendissimo. Viennae. P. H.

(Eredetije a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon. Aláírása a sietségben elmaradt: de ott vagyon kívül a teljes ép, piros spanyolviaszpecsétén Bottyán czímere, a korona körül a BO. JA. betükkel, és ott áll szintén kívül a levélre írva meg Koháry István titkára kezével: »1703. 29. 7-bris. *Colonelli Joannis Bottyán.*«)

74.

A cs. k. Fő-Hadi-Tanács Koháry Istvánnak.

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, Generali-Vigiliarum-Praefecto et actuali Colonello Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrág et Szitnya, etc. hisce significandum.

Quandoquidem inimicae Rebellium machinationes magis-magisque Danubio appropinquare, ejusque transitum ac intrusionem in citeriores quoque Regni partes minitari audiuntur: eapropter Inclytam Cancellariam Regio-Hungaricam Aulicam Comitatibus Cis-Danubianis praecipere impense abhinc requisitam esse, quatenus ÿ sub ductu Domini Colonelli Comitis Antonÿ Eszterházy, Domini Colonelli Comitis (Fran-

cisci) Botthÿán, reliquorumque Officialium, quibus idipsum per eandem Inclytam Cancellariam jam intimatum fuit, ad praepediendum huncce hosti transitum, Strigonium atque Comaromium versus militiam suam armis accinctam expediant.

Cumque e singulari in Ejusdem Domini Comitis magna quippe apud gentem Hungaricam authoritate pollentis Personam collocata fiducia, Militiae istius Comitatensis directionem ipsi hisce concredendam Consilium Aulae Bellicum duxerit: ita Eundem cum vicinis Praesidiariorum Commendantibus (quibus transitus quoscunque tollere, navesque abinde ad fortalitia sua transportari facere commissum extitit) et Domino Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto Comiti (Simoni) de Forgách, etc. debite superinde conventurum, hostemque conjuncta cum ÿs opera a dicto Danubÿ transitu utcunque arcere conaturum, indubium relinquitur; quem in finem is quoque cum aliunde stativa congregationis ipsi antehac in utroque Neogradiensi et Hontensi Comitatu assignata ob invasionem eorundem a Rebellibus jam facta, in Strigoniensem atque Comaromiensem transferre, dispositum fuerit Militiam suam per Dominum Colonellum Bottyán aut ipsemet ocius colligendam, Danubÿque securitatem taliter ad Copiarum Germanicarum adventum usque et secuturos novos a Domino Campi-Mareschalli-Locumtenente Comite de Schlik etc. ordines tuendam pro viribus habebit.

Quod porro Ejdem pro notitia, suaque ulteriori directione indicandum fuit.

Ex Consilio Bellico. Viennae, 30. 7-bris 1703.

Joannes á Tiell m. p.

(Eredetije a hg. Koháry-levéltárban, egykorú másolata gyűjteményemben.)

75.

Ugyanaz, ugyanannak.

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Camerario, actuali Colonello, necnon Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto, Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya.

Ad bina ejus Memorialia, occasione functionis et praeeminentiae militaris sub supremo directione Domini Campi-

Mareschalli-Locumtenentis Comitis a Schlik durante adversus Rebelles expeditione eidem obvenientis, necnon exemptionis Nationalis Militiae a Quarteriorum ac praestationum personalium onere in futurum quoque, sedatis licet modernis Tumultibus extendendae, praesentata, responsi loco significandum. Quoad

Primum. Quemvis Officialem bellicum secundum anciannitatem aut prioritatem suam praestare servitia, inveterati moris esse. Quoad

Secundum. Vero quaesitae exemptionis extensioni annui in praesens haud quaquam posse, sed praeattactae Nationalis Militiae servitia praevie expectanda, eamque alÿs postmodum praemÿs ÿsdem adaequatis considerandam fore.

Cum caeteroquin ejusdem Domini Comitis magna quippe apud Regnicolas ac cum primis Militiam fide et authoritate pollentis Persona apprime in illis partibus necessaria videatur: idcirco eundem ocyus se illuc ad conscriptionem Agminis sui inchoandam recepturum, hostique Danubÿ transitum medio Comitatensium in Cis-Danubianis partibus indictae Insurrectionis impedire, bonaque cum Generale-Campi-Vigiliarum-Praefecto Domino Comite Forgách, et Domino Campi-Mareschalli-Locumtenente et Commendante Budensi Barone a Pfeffershoven, necnon Domino Colonello Kucklender desuper colenda cointelligentia pro viribus admissurum neutiquam dubitatur, — dum interea ob pericula in utroque Neogradiensi et Honthensi *) Comitatibus obversantia, stativa conscriptionis in ÿs, ipsi antehac assignata, in Strigoniensem atque Comaromiensem transferre ab hinc jam dispositum fuit.

Quae porro Eidem Domino Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto pro notitia, suaque ulteriori directione insinuanda fuere.

Ex Consilio Bellico, Viennae, 30. 7-bris 1703.

Joannes a Tiell m. p.

(Egykorú, több példányban meglévő másolat a szent-antali levéltárban, »*Ad Militaria Comitis Stephani Kohary.*«)

*) Egyik példányban Hont helyett »*Hevesiensi*«.

76.

Kovács János gr. Koháry Istvánnak.

Ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak.

De dato 20. labentis Görögh Uramnak írt Nagyságod levelét velem is közlette ő Kegyelme. — Itt minékünk egyéb híreink nincsenek, hanem, a mint hallik, tegnap egy hete kezdették Tokajt lőnni, megegyezvén ebben egynéhány postáknak relatiója, — de az mindenik csak hallomás, egyik sem referál szemmel látott dolgot. Magát Bercsényit referálják, hogy Putnok felé nyomúlna, de az is bizontalan. Rákóczi hogy Szatthmár alatt vólna, a ki ma sincs megvéve. Besztercze és Zólyom meghajlott. Minket már a zólyomi álgyúkkal is iesztenek, lévén — a mint hírlelik, — feles gyalogság is ottan, kinek egy része ma Korponához s Bozókhoz — a mint hírül hozták, — érkezett.

Géczy Zsigmond (a ki tegnap ment Korponárúl Léva felé 2 szászlóalja kuruczczal) Gács várát, s Dúló Ádám pedig Kékkőt kérte ..... Szitnya még meg nem hajlott, hanem hallom, hogy ott lévő puskapor kedvéért érette lesznek.

4. 8-bris Korponán generalis-congregatio fog tartatni az elpártolt szomszédinktúl, s talám újabb restauratiórúl is gondolkodnak, a mint beszéllik, nem lévén vice-ispánjok s ordinarius notáriussok. Már ezen az földön labancz hírére még a parasztember is támad, s valaki csak fegyverhez nyúlhat — kurucznak mondja magát lenni. Imponáltunk mi is élést a falukra: de alig valamit vehetni rajtok, nem lévén kijáró katonáink, hanem hogy néha-néha Kis András iderándúl.

Nagyságod Bottyán János Obrster Uramnak de dato 26. labentis írt levelével nemcsak itt, hanem Kékkőben és Gácsban lévőket megvígasztaltam, lévén emberem a ki néhanéha Nyitrára is levelemmel elmegyen s hoz onnét is bíztatást, — úgy táplálom reménséggel mind ezeket s mind amazokat. Szent-benedekieknek is én írtam alattomban, hogy noha Korpona s Léva Ocskainak megadta magát: erőssen viseljék magokat, nem lévén utánna még akkor gyalogság. Egy szóval, mind fegyverrel s mind correspondentiával kész vagyok s vóltam eddig az ő Fölsége hívsége mellett mindeneket elkövetnem.

Azt nem szeretem, hogy Nagyságtok tisztei visszavonnak; és jóllehet Nagyságod megparancsolta nemcsak úgy, mint örökes s örögbik földesura Csábrághnak, hanem úgy is, mint ő Fölsége Generálissa: mitévők legyenek ő Kegyelmek? mindazáltal közönséges jóban nem értenek egyet, egyike a másikát közönséges költségben nem segétvén, hanem legkissebb expensát is kétfelé osztván. Illyenkor pedig akármellyik expendálna: jövendőben magok közt tehetnének adjustatiót ő Kegyelmek.

Ezzel ajánlom Nagyságod gratiájában magamat, maradván

Nagyságodnak

Csábrágh, 30. 7-bris 1703. alázatos szolgája

Kovács János m. k.

(Sajátkezüleg írt eredeti levél a hg. Koháry-archivumban, Szent-Antalon.)

77.

Lipót király, Esztergom és Komárom vármegyéknek.

Leopoldus, etc. Reverendi, Honorabiles, Spectabiles ac Magnifici, necnon Egregÿ et Nobiles, Prudentes item ac Circumspecti, fideles Nobis dilecti. Siquidem Fidelis Noster Egregius *Joannes Bottyán* Colonellus, qui alias stativa conductionis novae Militiae Hungaricae Equestris Ordinis in Comitatu Neogradiensi ordinata habuit, medio Fidelis itidem Nostri Colonelli et Commendantis Praesidÿ Nostri Strigoniensis á Kucklender in eo perquam humillime supplicasset, ut eadem stativa congregationis ex antelato Neogradiensi Comitatu ad hunc Strigoniensem et alterum Comaromiensem Comitatum quantocyus transferentur.

Cum autem modernis disturbÿs eadem conductionis stativa in praefato Neogradiensi Comitatu amplius secure haberi nequirent, memoratique Colonelli Bottyán instantia, ob publici servitÿ promotionem, admittenda esse dignoscentur;

Eapropter Vobis harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, desiderata modernoque rerum statu summe necessaria, pro praefatae neoconducendae Militiae nationalis equestris ordinis stativa, Vos

quoque in hocce Comitatu Vestro Strigoniensi quantocyus ordinare, debitasque eatenus dispositiones facere modis omnibus velitis ac debeatis. Secus non facturi. Vobis in reliquo Gratia Nostra Caesareo-Regia benigne propensi manentes. Datum in Castro Nostro Ebersdorff, die 2. Mensis 8-bris Anno 1703.

A fogalmazó névjegyzése: Hochkhoffer m. p.

Alább: Ad intimationem Consilÿ Bellici, Comitatui Strigoniensi mandatur, ut Joanni Bottyán Colonello stativa neo-conducendae Militiae nationalis ordinare debeat.

Legalól: In simili Comitatui Comaromiensi.

Kívül, irónnal: Fiat Copia, et detur Domino Blaskovich, quae jam soluta est. — Expeditor.

Transmissae per postam 6. 8-bris 1703.

(Eredeti fogalmazat, félíven, a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 2. ex 8-bri 1703.)

78.

Füleki Szücs János kurucz ezredes, az esztergomi vitézlö rendnek.

Szolgálatom ajánlom Kegyelmeteknek.

Nem tudom, mi okra nézve Kegyelmetek illy török-módon bánik Kegyelmes Urunk ő Nagysága hívei közűl való katonákkal? Itt tetszik ki, hogy Kegyelmetek nem igaz magyari, hanem némettel bagzott vérrel bír! Tovább intem Kegyelmeteket, hogy affélében alábbhagyjon, mert most Kegyelmes Urunk Buda felé indúlván az egész armádával: magyarral, lengyelvel és más idegen nemzetekkel együtt is, — ezért félek rajta, hogy Kegyelmetek is úgy ne járjék, mint az a szólnoki, egri, váradi és szakmári s több efféle végbeliek jártak, hogy Kegyelmeteknek még az gyermeke valaha meg ne bánja. Azért Kegyelmetek azon rabokat, mellyeket elvitt, békével visszabocsássa és károkat megtérítse.

Hogyha pedig Kegyelmetek Kegyelmes Urunk gratiáját amplectálni akarja: kész vagyok azt is megadni, mivelhogy Kegyelmes Urunk ő Nagysága parancsolatja nálunk vagyon. Akár pedig hitre gyűjjön Kegyelmetek hozzám, a hol

híremet hallja, — nem lészen olly hamis hitem, mint a Kegyelmetek katonái közűl némellyek vitézinket hamis hittel megcsalták. Ezzel

Kegyelmetek

Költ táborunkban, váczi mezőben, die 2-da 8-bris 1703.

jóakarója
Füleki Szücs János
Ezres-Kapitány, Vice-Kapitányommal együtt *Kecskeméthi Jánossal.*

P. S. Kegyelmes Urunk nem azért kötött fegyvert, hogy maga nemzetének vérében fertőztesse kardját, — úgy mi is, — mint Kegyelmetek.

Külczím: Nemes Esztergami Vitézlő Rendnek adassék böcsűlettel tulajdon kezében, mint jóakaró vitéz barátinknak. — Esztergamban. P. H.

(Eredetije, in quarto írva, gyűjteményemben.)

79.

Az esztergomi magyar vitézlő rend válasza.

Szolgálatunkat ajánljuk mi is Kegyelmeteknek.

Vettük Kegyelmetek goromba orrú pennával irott levelét, mellynek vastag continentiájára ez választ adtunk. Elsőben is írja Kegyelmetek, hogy török-módon bánunk Kegyelmetek közűl elfogott rabokkal, — az ki nem igaz; bár úgy tartaná Kegyelmetek az szegény ártatlan mesterembereinkbűl álló rabjait, mint mi: mivel az mindennapi portiójok kívűl, Méltóságos ittvaló Commendantné Asszonyunk mindennap asztalárúl is küld főlt étkeket; magokot is tudakoztuk: ha úgy van-é bántások, a mint írja Kegyelmetek? arra kértek, hogy írhassanak: magok is megírnák, hogy beste lélek kurvafiájúl hazudott, valaki azt mondotta Kegyelmeteknek.

Hogy pedig azt írja Kegyelmetek, hogy nem volnánk igaz magyarok, hanem némettel bagzott vérrel bírunk: ez iránt tapogassa Kegyelmetek magok fejét is, — mivel ezen két nemzetség régen conjungáltatott, még Géza ideiben, és a mikor Kegyelmetek Fejedelme megházasodott.

Hogy pedig int Kegyelmetek és fenegetődz, hogy affélékbűl alább hagyjunk, és tehát armádájával, hogy úgy ne jár-

junk mint a szólnokiak, — attúl ne féltsen Kegyelmetek: mert Esztergam nem Szólnok, és az vak is egyszer talált patkót! Írja azt is Kegyelmetek : vagy mint Eger vára, — talám *Egerek várát* akarta Kegyelmetek írnya? Hogy gyermekeinket is kardra hányatja, — bezeg, ez igazán törökség és pogányság; mindazáltal tudjuk, hogy ló-halált nem bízták ebre.

Mi illeti Kegyelmetek Kegyelmes Urának gratiáját, kire int hogy amplectáljuk: még meg nem bolondúltunk, hogy hitünköt elsőben is megszegjük, melly által Istenünket megbántsuk és az pünkösdi királyságért Kegyelmes Urunkot megvessük, az ki egy Római Császár, sok országokkal bíró és feles kegyelmességgel; ezt sem ész, sem lélekösméret nem hozza magával. Kihezképest inkább mi Kegyelmeteket nemcsak intjük, hanem az éllő Istenért is kérjük: fontolja meg ezen levelünköt és térjen vissza régi Kegyelmes Urunkhoz ő Fölségéhez, kihez hit szerint is tartozik Kegyelmetek, — melly iránt gondolkodjék Kegyelmetek, adja tudtunkra, ha kíván gratiát Kegyelmetek; talám ő Fölsége még egyszer kegyelmében viszszavészi! — Írja, hogy hamishitők volnánk és hitünkkel megcsaltuk volna Kegyelmeteket s katonáit; ez sem igaz, mert *hitre* nem tudjuk ki szóllott volna Kegyelmetekkel, — annyivalinkább is megcsalt volna. Ezzel is maradván

Kegyelmeteknek
jóakarói
Esztergami Vêgházban
Kegyelmes Urunk ő Fölsége
Magyar Renden lévő Vitézlő Rend.

Költ Esztergamban,
dje 5-ta 8-bris 1703.

Post scriptájokra is ekképen válaszolunk, hogy Kegyelmetek Kegyelmes Ura nem azért kötött fegyvert, hogy maga nemzetinek vériben fertőztesse, mint mi; mi sem kötöttünk nemzetünk ellen : hanem Kegyelmes Urunk ő Felsége ellensége és árolói ellen, — kivel hitünk szerint is tartozunk.

Külczím: Nemzetes és Vitézlő *Fülcki Szücs János*, Méltóságos Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz Fejedelem Ezeres-Kapitányának, és *Kecskeméthi János* Vicéinek, jóakaró barátinknak ő Kegyelmeknek adassék.

(Egykorú másolata gyűjteményemben.)

80.

Bottyán Koháryнak.

Raptim Strigonÿ, 9. 8-bris 1703.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak.

Isten áldja meg Nagyságodat, kívánom. — Az Dunán általjött Vácznál levő kuruczság után küldöttem három zászlóalja katonát, kiket is Ócsánál elérvén az mi katonáink, majd két óráig való harczok után az kuruczságot megindítván, fölverték; az harczon sok elesvén, többet másfélszáz lónál hoztak és ennihán rabot. Más rendbeliek megint, húsz lovas, Veresegyházánál ennihán kuruczot fölvervén, négyet elevenen hoztak és ennihán paripát. Itt Esztergom előtt, az magam faluiban Bénben és Csatán, huszonegy zászlóalja kuruczság várta visszajövet az mi katonáinkat, mellyek közől két zászlóval gyöttek az Ipol-torokhoz közel Tölgyes, nevő falura; én pedig az Dunán százhuszonhét hajdúsággal várván vissza az mieinket kompokkal és hajókkal, Szob nevő faluból kilencz szekeret hajtatván, magam rajtok mentem, — de meg nem várván, elmöntek előttem, rút ocsmán szitkokkal illetvén, elmöntek. Eleget húzzuk-vonjuk mindenfelől őket, — tovább sem szűnöm meg rólok. Szintín hozák hiről, hogy Újvárnál mintegy háromezer lívén, Újvárban küldték az tardoskedi pátert, hogy adják-föl az várat. Azonban az minímő győri és tatai hajdúság mönt volna Forgách Uram ő Nagyságához Nyitrára: azt mind levágták, 47-et temettek el Újvárban, az többi sebessek lívén, szabadon küldték őköt Újvárban, magokat gyógyíttatni. Újvár és Nyitra táját az kuruczság elfogta.

Isten úgy segíljön, egy tikmon-süttig való nyúgodalmam nincsen, épen kifáradtam.

Én az Dunát Váczig és Komáromig megőrzöm, hogy által nem gyönnek.

Már ennihán száz forintot az magamít elköltöttem. Az katonaság több háromszáznál, az hajdúság több kétszáznál. Az Istenért, pénzt küldjön Nagyságod mönnélhamarabb, hogy fizethessek és többet fogadhassak. Az fegyvert mönnélhamarabb assignáljanak valahonnat, mivel periculum in mora. Itt

valóban rosszól van az dolog, sőt jó lílökkel írhatom: ha eddig itt e tájon nem löttem volna: az kuruczság általjött volna, mivel mint az Istent úgy várják az innetső félön. Az sajkák most érköztek; nem köll félteni az passust mi tájunkon. — Meg ne ítélje Nagyságod hamar való írásomat!

Alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Csábdrádiakat, gácsiakat, kékkőieköt eleget bíztatom és az Istenért irok mind az három helyre, hogy visellík magokat és az ő Fölsége hívségében maradjanok meg, — rövidnap magam odamígyök. Majd mindönnap itt vannak nálam az emböreik levelekkel.

Rétei és Kis András Uraimék ennyihány kuruczot fogtak, vágtak és Csábrádban vittek, egy zászlóval együtt. Szintén most hozának az hajdúk két kuruczot Berzsen felől.

Az nagy Istenért kéröm Nagyságodat: mönjön sietséggel az Eugenius herczeghöz, hogy sietsíggel adjanak fegyvert Budáról meg Komáromból.

Annyi idöm nincsen, hogy az katonaságot és hajdúságot bemustrálhatnám: mivel napestig hat, hét s tíz felé is köll az hajdút, katonát küldenöm. Az katonaságnak pedig sem helye, sem quártélya; bizony már magam is mind szénámból, abrakomból kifogytam miattok, mivel csoportban köll tartanom, ki az falukra nem küldhetöm.

(Eredetije — negyedrétben, háromnegyed íven, egészen sajátkezűleg írva — a hg. Koháry-levéltárban. A boríték, kétségkívűl *gr. Koháry István* czímével, ma már hiányzik.)

81.

Kovács János, Bottyán ezredeshez.

Kötelesen szolgálok az Úrnak!

Istennek hála, nem vagyunk még obsideálva; de, hogy szerteszéllyel ne vólnánk környűlvéve, — azt sem írhatni. Bővebben megértheti az Úr ezen annexa, (nincs itt) volanter küldött levelembűl. Azonban méltóztassék az Úr ma harmadnapi leveleim kezéhez való menésérűl tudósítani.

Bár csak 40. hajdút küldhetne az Úr segétségünkre. — azontúl kitennénk magunkért! Ezzel maradok

Az Úrnak köteles szolgája

Csábrágh, 13. 8-bris 1703. *Kovács János m. k.*

P. S. Méltóztassék az Úr Commendáns Urammal is közleni ezen leveleket.

(Sajátkezüleg írott eredeti levél a hg. Koháry-archivumban. Bizonyára Bottyán küldötte meg Koháry Istvánnak, az ezen utóbbinak szóló s hogy ő, Bottyán is elolvashassa, sub volanti küldött, mellékelve volt levelekkel, melyek aztán Bottyán pecsétével lezárva szállíttattak tovább Pozsony felé, István grófhoz.

82.

Zsámboky Nagy István kapitány, Kohárynak.

Méltóságos Generális!

Nékem nagy Kegyelmes Uram!

Tegnapi napon, az midőn Nagyságodtúl eljöttünk, vettük az magunk útját az Ipoly mellé, és ottan mindenképpen tudakozódván az kuruczok felől: de sehol semmi hírt nem kaphattunk, hanem az Iplyon általbocsátottam vólt egynéhány katonákot Hídvégre, — onnét hoztak valamelly (salvo honore írván) disznópásztor-kuruczot egyet; annakutánna magam Vadkert felé ballagván az seregekkel, ismét ugyan Pataknál fogtanak kettőt. Már mostan, ha Isten ő szent Fölsége szándékunkat segíti, vagyunk ollyan szándékkal, hogy rövid idő alatt visszatérhessünk, arra pedig, az merre legegészségesebbnek ítéljük lenni.

Már minden bizonynyal írhatom Nagyságodnak, hogy Csábrágot megszállották és most is ottan vadnak, de mennyi számú? — mindeddig is végére nem mehettem, hanem mondják, hogy inkább mind gyalogságbúl állók légyenek, commendójok pedig Géczy Zsigmond; mire mehet ottan? elválik. Tegnap Pásztónál is mintegy négyszázig vóltanak, és ottan kótyavetyéltek. Mi is azoknak példájokat akarnánk elkövetni, tűlök valami nyereségekbűl.

Ezzel, kívánom magamat megtartatni az Nagyságod méltóságos gratiájában, és maradok Nagyságodnak

Datum Vadkert, dje 21. 8-bris Anno 1703.

mindenkori alázatos és köteles szolgája
Zsámboky István m. k.

(Egykorú más a hg. Koháry-levéltárban.)

83.

Bottyán Kohárynak.

Méltóságos Uram!

Ajánlom Nagyságodnak alázatos szolgálatomat.

Mostanában az előjárójok érkezett az katonaságnak, az kik szerencséssen jártak, hoznak magokkal 21. rabot. Hogy Csábrághoz közelgettek volna: meghallván az ott lévő talpasság, recipiálta magát Szécsényben, és abban hatták az csábrági ploquadát.

Ezzel maradok
Nagyságodnak

Strigonÿ, 24. 8-bris 1703. alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Kéröm Nagyságodat, excusáljon Schlik Generális Uram ő Nagysága előtt, hogy ne neheztеljön ő Excellentiája rejám; holnap mind lovassal — noha fáradtak az lovaik — s mind gyaloggal indúlok.

Külczím: Excellentissimo Domino Domino Comiti Domino Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya, perpetuo in Murány, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario et Generali-Vigiliarum-Praefecto, etc. Domino Domino mihi gratiosissimo. Ujvarinum vel ubi. Cito, cito, cito.

P. H.

Másik felén, a pecsét alatt: Recommendantur Illustrissimo Domino Commendanti Ujvariensi pro citissima transmissione.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás és utóirat sajátkezű, — a hg. Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.«)

84.

Koháry Farkas, Koháry Istvánnak.

Mint édes Bátyám-Uramnak
kötelességgel szolgálok Kegyelmednek.

Kegyelmed 20. praesentis Esztergamból írt levelét böcsűlettel vettem, és mintegy megijedtem és szomorún is értettem a csábrádiak ploquáltatását. Isten confundálja az ellen-

ségnek gonosz intentióját; csak belől a várban ne támadjon valami rebellio és dissensio: még remínség lehet, hogy Isten megoltalmazza a várat.

Gróff Pálffi Miklós Uramnak ő Nagyságának communicáltam azon acclusákot Kegyelmed levelével együtt, és magam is szólottam ő Nagyságával; azt mondotta: immár praevie tudta azon híreket az esztergami Commendant Uram informatiójából, — mindazonáltal, mivel az militia, mind az vármegye népe Schlik Uram commandója alatt vagyon: azért svadeálná Kegyelmednek, hogy ottan kell repraesentálni a dolgot. Én ugyan Gróff Forgách Simon Uramnak is megküldöttem azon rossz híreket, és kértem, hogy méltóztassék Generális Schlik Uramot ő Excellentiáját kérni: acceleráltassa az Ipoly-melléki földnek az succursust; mivel Gróff Forgách Simon Uramnak egy-két szova in hac materia többet használhat mint másé, lévén commandója ő Kegyelmének is azon körülbelől való vármegyék oltalmára. De úgy látom, hacsak Kegyelmed onnand Esztergam tájáról valami segítséget nem nyújthat Csábrádban, — innend a Vág-mellyékéről késő leszen: mert Generál Schlik Uram, úgy értettem, egy ideig Szerednél subsistál, még több hadat várván maga mellé, és munitiót kíván, hogy vigyenek utánna. Most ugyan kétezer német fegyveres vagyon actualiter véle, egy részét magam is láttam, — szép, fris nép. Kamragróff (Thavonath) Uram is tegnap legyütt Bécsbül és Schlik Uramhoz ment postán; ottan beszélgetvén, megint visszagyütt ide Pozsonyban, és meglátogattam szállásán; Kegyelmedet kérdezte: hol legyen és mennyi katonája vagyon immár Kegyelmednek? Már innend elválik, ha Bécsben visszamegyen-e, vagy ha Schlik Uram nem fog késni a Vág mellett, úgy gondolom, együtt ő Excellentiájával fog lemenni a bányavárosok felé.

Adjon Isten vígasztalásunkra való hírt hallanunk! Ezek után recommendálom magamot una cum mihi adjunctis Kegyelmed gratiájában, és maradok

Datum Posonÿ, 25. 8-bris 1703.

Kegyelmednek

köteles szolgája és öcscse
Gróff Koháry Farkas m. k.

Külczím: Illustrissimo Domino Comiti Domino Ste-

phano Koháry de Csábrád et Szitnya, (etc.) Domino Fratri mihi colendissimo. Jaurino, Dorogh, inde Strigonium. P. H.

(Sajátkezűleg írt eredeti levél a hg. Koháry-archivumban.)

85.

B. Kuckländer Ferencz cs. ezredes jelentése.

Gränn, den 26. 8-bris 1703.

Gestern ist unser aussgeschickhtes Hussarn-Partheÿ à 200. Pferd starckh, wider zuruckh alhier angelangt, welche 16. gefangene Rebellen, einen Hatnak, nebst 26. Pferdt und andere Beuth nahe herein gebracht, auch bis 15. von denen Rebellen tott geschossen haben. Diss Partheÿ is gegen Hatvan gewessen, und da die Hatwaner Rebellen erfaren, dass einige von ihnen geschlagen worden: seint alle in Hatwan sich befindliche Rebellen durchgangen, und gedachtes Orth lehr stehen gelassen. Der gefangene Hatnak saget auss, wie dass Er vor den Pertscheni (Bercsényi) aldortherumb geworben hette, und dass obgemelter Pertschenj mit etlichen Tausent der besten seinen Leithen ehestens sich gegen Erlau einfinden wolte; auch solten schon 40. Fähn über die Theis herÿbergangen sein, umb die Levenzerische Rebellen zu versterckhen, — welches dann umb soviel mehrers zu glauben is, weillen gleich iezo Kundtschafft alhier eingeloffen, dass 17. Fändl von denen Rebellen, welliche aller Ernst zu Lebenz ankhommen wehren, auf den Obristen *Potian* (Bottyán) seiner nacher Neüheüssl angestelten Marsch dreÿ Meil von Grän lauscheten und ihme solches zu verhindern gedachten. Dass sich nun Gatsch auch an die Rebellen ergeben hat, — dass wirdt schon ohne dem bekhandt sein, worbeÿ höchlicher zu bethauren, dass ebenfahls Tschabräk, nach so tapferer Gegenwehr, mit Sturmb an die meineidige und gewissenlosse Rebellen übergangen seÿe, wordurch Herrn General Graffen Koharÿ Excellenz vil Tausent Gulden Schaden erlitten habe; der diessfahls alhier angelangte Kundtschaffter sagt auss, dass die Tschäbräckher denen Rebellen den ersten Sturmb abgeschlagen hetten, worbeÿ will der Bősswichten gebliben wehren.

(Aláírás nélküli egykorú másolat félíven, gyüjteményemben.)

86.

Bottyán útlevele Grassalkovics János számára.

Praesentium Exhibitorem Egregium Joannem Krasalkovics cum sibi adjunctis, in certis Suae Majestatis Sacratissimae negotÿs ad Excellentissimum Dominum Dominum Generalem Comitem a Schlik etc. (Tit.) expeditum esse notum facio. Ob hoc universos et singulos cujuscunque status et conditionis Dominos Officiales requirendos esse volui, quatenus praememoratum Officialem ubique locorum secure, tute et libere ire, redire, morarique permittant. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in marss ad Soók, dje 30. 8-bris Anno 1703.

Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis utriusque Ordinis Militiae Hungaricae Colonellus:

Joannes Bottyán m. p. P. H.

(Eredetije — féliven, nyílt-levél alakban, sajátkezű aláírással és Bottyán nagyobbik pecsétével, — a hg. Koháry-ház levéltárában.)

87.

Koháry a Fő-Hadi-Tanácshoz.

Ex annexis constat:

Primo. Excelsum Consilium Aulico-Bellicum, siquidem Comitatensium Militiae per Comitem Antonium Eszterházy et Comitem Franciscum Bottyánÿ pro servitio Suae Majestatis in Campum educendae directionem quoque mihi commisisset; licet hoc ipso ab eodem Excelso Consilio Aulico-Bellico *Joanni quondam* (így) *Bottyán* commissa in conductione Nationalis Militiae ipsemet adlaborare non potuerim: nihilominus ratione ejusdem Militiae per Joannem Bottyán quam celerrime conducendae me omnem operam adhibuisse.

Secundo. Dictum Joannem Bottyán mihi perscripsisse ultra 300. Equites et ultra 200. pedites se eotum jam conduxisse: eosdem vero Domino Commissario-Bellico ideo non potuisse praesentare, quod ob hostiles incursiones continuo et quidem una die subinde ad decem quoque loca debeat milites illos conductos contra hostes exmittere.

Tertio. Eundem cum Militia conducta, Rebellium tran-

situm per Danubium, dum etiam sub uno et viginti vexillis fuissent conglobati, non tantum impedivisse, sed etiam expost pro certo impediturum fore promisisse, diversis item vicibus eundem illos partim trucidasse, partim incaptivasse et equos illorum una tantum etiam in partia ultra 150. acquisivisse, ac ideo, quod eadem conducta Militia ubique omni occasione Rebelles hostiliter aggressa fuerit, antesignanos Rebellium de barbarie plusquam Turcica quaerulatos, eoque in passu Literas comminatorias, ad illasque desuper stylo acerbo responsorias expeditas fuisse; quae praemissa Rebelles mihi quoque imputando, aggressi meam et Domini Fratris Comitis Wolffgangi Arcem Csábrágh, meo ejusdemque maximo detrimento per eosdem penitus fuisse expilatam.

Demum praementionatus Joannes Bottyán, una parte suorum Militum et quidem maxime peditum Strigonÿ relictæ, dum post recuperatum Levense Praesidium illuc advenisset, ut conductam et secum adductam Militiam Domino Supremo Bellico Commissario Drisperger praesentaret: me in eo etiam adlaborasse et statim illinc quoque hinc inde commendatam Militiam quod praesentare non potuerit, eatenus ad praedicti Domini Supremi Commissarÿ recognitionem se provocat.

Comes Stephanus Koháry.

(Eredeti fogalmazata a hg. Koháry-levéltárban, egykorú másolata nálam, mindkettő datum nélkül. Az ezen okmányban előadottak 1703. november elejéig terjednek, azonban magát az okmányt Koháry, 1703-ki adatai alapján, ú. l. csak később, 1711—12-ben szerkesztette, midőn a cs. k. hadi tanácscsal, követelései ügyében perpatvarkodott. Az legalább, hogy az irat elején Bottyán már »*néhai*«-nak iratik: ily utólagos szerkesztésre látszik mutatni, — viszont azonban öcscsét, gr. Koháry Farkast, ki pedig még sokkal előbb elhúnyt, nem írja »*quondam*«-nak. Vagy talán az 1703. nov. 15-ki zólyomi ütközetben megsebesült s Koháryék által a várban hátrahagyott Bottyánról futamodott volna azon hír, hogy meghalt?)

88.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak és Ebeczky Tamásnak.

Ajánlom Kegyelmeteknek szolgálatomat. .

Levelét Kglmeteknek vettem. Kívánságát értem az (zólyomi) ploquadának Nemes Nagy-Hont Vármegye által rendelendő

puskások iránt. Meg nem foghatom, micsoda okbúl ítéli magát insufficiensnek az ottvaló kevésszámú ellenség resistentiájára? holott hattam ottan — ha többet nem is, — ötszáz fegyveres embert; Szent-Péteri Uram is, ő Kegyelmével lött végezésem szerint addig elhiszem, el nem megyen, míg Kegyelmetek meg nem erősödik. Szemérem lehetne annyi embernek az bészorúltaknak ellent nem állani. Én ugyan írtam Nemes Hont Vármegyének succursus iránt, nem kétlem, effectuáltatni fog az puskások administratiója; addigis Kegyelmetek maga előtt viselvén mind Hazánk szolgálatját, mind magok hazafiúságát: valamellyeket az közjónak előmozdítására jobbnak feltalál, dextere kövesse.

Értem azt, hogy Kegyelmetek az beszterczei cameralistákat personalis insurrectióra adurgeálja; mivel penig kamarához való kötelességekre nézve abban magam is lehetetlenséget látok: magok személlyekben mentek lehetnek, s ne is háborgassa tovább, — hanem állítson kiki jó, szolgálatra való puskást Kegyelmetek mellé.

Éltesse Isten Kegyelmeteket!

Költ Szent-Keresztnél, 28. 9-bris 1703.

Kegyelmeteknek

jóakarója

G. B. Miklós m. k.

Külczím: Nemzetes Vitézlő Radvánszki János és Ebeczki Tamás jóakaró Uraimnak ő Kegyelmeknek adassék, — Zólyom alatt. P. H.

(Eredeti levél, Bercsényi sajátkezű aláírása és közép ostyapecséte alatt, a b. Radvánszky-család levéltárában, Radványtt.)

89.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek.

Si Deus pro nobis, quis contra nos? Dominus est, qui pugnat pro nobis, — legyen áldott szent neve! Major est misericordia Dei, quam iniquitas nostra. Íme, ezen órában hozák előmben bizonyos hírit: az német Trencsénbűl Morvában ment mind; az magyarság: Koháry Uram Komáromban, Forgách

Uram Győrré, az többi ki szimo, ki tamo. Ordódi eddig benn van az városban Trencsénben; megírtam Károlyi Uramnak: ne késsék utánna az Vágon túl, jó disciplinával. Én Sentéhez megyek; rebus sic stantibus, mivel már Nyitra s Trencsén vármegyék hozzánk állottak, Pozsony lesz a jel. Lévában Andrási Miklós Uram Ocskaival bent van ismét. Az Méltóságos Fejedelem is ezen órában írja: Orosz Pál, Bóné András Urammal igen megverték Erdélben (Bonczidánál) az németet, kirűl az ő Nagysága saját kezeírásának mássát accludálom. *)

Kegyelmetek azért mutassa meg ott (Zólyomvára alatt) is maga dexteritását; dispositióimban semmit el ne hagyjon Kegyelmetek. Nem vala ottlétemben creditumom sem az Commendant, sem *Bottyán* Uramék előtt, — jobban végezhettek volna; de már semmiképpen többre ne menjen Kegyelmetek, az mint instructiójában adtam egészszen Kegyelmeteknek. *Ugyan csak mint az medvét az lyukbúl, kivárom közinkben Bottyánt is;* ha ott kell is telelni Kegyelmeteknek s mindazoknak az hadaknak, — ne hagyja Kegyelmetek: mert nem segítségűl, hanem büntető ostorúl várjon Kegyelmetek magához, ha valahogy vígyázatlan vagy rendetlensége miátt Kegyelmeteknek confusio lesz ottan. — Ezen írásomot ex superabundanti mutassa meg Kegyelmetek az tiszteknek; *vagy életek, fejek, — vagy Zólyom a jel!*

Ezzel Istennek ajánlom Kegyelmedet, és maradok

Kegyelmednek

Janovafalva, **) 28. 9-bris 1703. jóakaró szolgája

G. B. Miklós m. k.

P. S. Az Ricsán németjét más ízben is széllyelverték, és ugyan szakadozva szaladt az el az ki maradt; Slik azután cum floribus ment el, mint Bajnóczrúl.

(Egészen gr. Bercsényi Miklós sajátkezével írt eredeti levél a Radvánszky-család levéltárában Radványban. Radvánszky János, a kinek szólt, ekkor Zólyom-megye alispánja és főkapitánya lévén, mint ilyen, a zólyomi s nógrádi fölkelt nemes és pór hadakbúl álló zólyomi bloquadának parancsnoka vala Ebeczky Tamással, Bezzegh Gáborral és Tolvay Ferenczczel, kik azonban alatta állának.)

*) Ma már nincs mellékelve.

**) Nyitrában, Zsámbokrét mellett.

90.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak.

Ajánlok Kegyelmednek szolgálatomat.

Ezen órában vévén Andrási György Uram levelét, — mit contineál? ím, ez inclusábúl megértheti.

Azért, az Istenért is, legyen oly vígyázással Kegyelmetek, hogy — szégyenvallására Kegyelmeteknek — az meg ne történjen rajtunk. Éltesse Isten Kegyelmedet!

Költ Bajnócz alatt, 30. Novembris 1703.

Kegyelmednek jóakarója

G. B. Miklós m. k.

P. S. Tudósítson naponként Kegyelmetek: mint vattok? Az bizonyos, hogy az német eloszlott, — egy része bément Morvában, más része Pozsony felé; ha nem állhatja: elhiszem, Austriát őrzeni s másik Morvát. Én itt az jó üdőt nem töltöm, megyek valamint lehet, ut pedem fingam.

Külczím: Tekéntetes és Nemzetes Radvánszki János Uramnak, Méltóságos Fejedelem egyik Ezeres-Kapitányának, jóakaró Uramnak ő Kegyelmének adassék. — Zólyom alatt levő táborban. P. H.

Másik felől, Radvánszky kezével: Exhibitae Novizolÿ, 1. X-bris 1703.

Melléklet:

Alázatos szolgálatomat ajánlom
Méltóságos Generális Uram Nagyságodnak.

Ezen órában érkezett hozzám két szegényember, kik is ez étszaka szöktenek Zólyom várábúl. Feles marhájokat mondják lenni, szénájok semmi sincs. *Értették, hogy Bottyán igyekezik kiszökni: de az német csak fel nem akarja adni,* az minthogy tegnap az sindelezetét mind leverette.

Nagyságos Uram, ezek azt beszéllik: a midőn az Garam vize felűl lévő földbástyárúl leereszkedtek, — egész Beszterczéig szabadon gyüttek, az mi istrázsáinkra sem akadtak sehol is. Ha csak illy vígyázás lészen, — *szabadon elmehet Bottyán is.* Sőtt ha észbe veszi a várbeli nép vígyázatlanságokat, — netalán notabilis confusióban hozza őket.

A mint előbbeni levelemben is megírtam Nagyságodnak: bizony itt is eb-emberek laknak, csak tapasztalom. Isten úgy segíljen, annyiban tartom, mintha rabságban vólnék, s vólna félesztendeje, miólta Nagyságodtúl elmaradtam. Az én Istenem adja, mennélhamaríbb láthassam Nagyságodat friss jó egészségben!

Besztercze, 29. Novembris 1703.

Nagyságodnak

legkissebbik szolgája, míg él
Andrássi György m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Gróff Székessi Bercsényi Miklós nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Szenth-Kereszth. P. H.

(Mindkét levélnek eredetije a Radvánszky-család levéltárában. Bercsényiének csak aláírása és utóirata, Andrássyé pedig egészen sajátkezű.)

91.

Zólyomi capitulatio, I. *Követelés.*

In obsidione Veterozoliensi, inter Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis utriusque Nationis et Ordinis, Germanicam sub Commando Illustrissimorum Dominorum, Commendantis Obrst-Leidinantÿ Petri de Getten, Hungaricam vero Domini Colonelli *Joannis Bottyán* existentem Militiam ab una, — Partibus vero ab altera Celsissimi Principis Domini Francisci Rákóczy de Felső-Vadász, consequenterque Excellentissimi Domini Nicolai Generalis Comitis a Berchénÿ (Titulus) Plenipotentiarium: Perillustrem Dominum Joannem Radvánszky, Actualem Colonellum praelibatorum Dominorum Principis et Generalis (Titulus), necnon huc commendatae Militiae eorundem Supremum Commendantem, super deditione Arcis fienda celebratae Accordae punctualis Recapitulatio, pro dje 6. X-bris Anni 1703. taliter sequitur. Et quidem:

1. Juxta oblationem Excellentissimi Domini Generalis Comitis a Bercsénÿ medio Ablegatorum suorum repetitis vicibus factam, nobis cum omnibus rebus, tam Suam Majestatem Sacratissimam, quam et nos concernentibus, quocunque nomine vocitatis, absque omni fienda visitatione et turbatione, liberum

erit cum securitate praestiti salvi conductus, absque omni damno vel Suae Majestatis Sacratissimae modo praevio, vel nostro, abire.

2. Munitionem Caesaream, puta: duo tormenta, nobiscum allata, unum mortarium, cum omnibus accessorӱs, id est globis et pulveribus; vexillis item et timpanis sonantibus pariter allatis et armis utriusque nationis Militiae et Ordinis pedestris, equestris, Germanica et Hungarica libere discedere permittatur.

3. Vulnerati Officiales ita et gregarӱ omnes et nostrum singuli, absque omni turbatione, laesione et damno, cum omnibus rebus suis, familiaque et adjunctis secum habitis, libere permittuntur.

4. Neminem nostrum, cujuscunque Nationis, Germanicae, aut Hungaricae sit, licebit a nobis transire sibique adhaerere cogere, aut hic manere debere.

5. Nostri captivi Germani, per nos incaptivati, absque omni quoque impedimento nobiscum etiam libere dimittuntur.

6. Pro maiori securitate nostri, et ne aliquod periculum nobis in via accidat, sufficientem Comitivam praestare; pro nostris item rebus deducendis, ita pro vulneratis et aegrotis sufficiens Forspont, cum provisione sufficienti, per viam proximiorem usque Strigonium dabitur.

7. Si autem ultra Strigonium etiam Comitiva necessum habuerimus: tali in casu Strigonio Viennam versus, usque ad locum securitatis nos comitari tenebuntur.

8. Antequam nos, omnes et singuli, totaliter exiverimus hinc: nemini, praeter Ablegatos, intrare liceat Arcem.

9. Si quid in his punctis, quod pro bono et commodo nostro deservire posset, omissum esset: hoc in puncto pro recapitulato et compraehenso habere volumus.

10. Captivos abutrinque dimitti quoque (qui ex Regiminibus nostris essent) volumus, ubicunque tandem essent. Siquidem Lévae incaptivati hic dimissi tandem essent: ideo et nostros dimittendos fore.

P. H. *Pierre de Guethem m. p.*
Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Hungaricae Militiae utriusque Ordinis Colonellus:
P. H. *Joannes Bottӱán m. p.*

Kívül: In Arce Veterozoliense. Postulata obsessorum, die 6. X-bris Anno 1703.

(Egész ívre írt eredetije gyűjteményemben. Mindkét aláírás sajátkezű. Piros gyűrűpecsétekkel, melyek közül Bottyáné később is, — haláláig — használt ismert kis gyűrüpecséte, a BO. IA. betükkel a sisakból kiemelkedő kardos kar körül.)

92.

Zólyomi capitulatió, II. Válasz.

Resolutio ad postulata Dominorum Obsessorum Arcis Vetero-Zoliensis scripto compraehense.

Ad primum. Domini Obsessi, oblatione Excellentissimi Domini Generalis Bercsény iterato facta minus contenti, eandem de toto spreverunt, ac ideo eandem sibi competere minus praetendere posse, nec ÿsdem amplius competeret.

Ad 2. Munitio, puta tormenta, mortarium et alia universa in eodem puncto compraehensa permitti non possunt, verum ea omnia manebunt pro Celsissimo Principe ac Domino Domino Francisco Rákóczi, etc.

Ad 3. Quicunque sive Officialium, seu Gregariorum Militum utriusque Nationis ad servitia praetitulati Celsissimi Principis venire voluerit, liberum esto, neque per quemquam detinendi; sicut et captivi Nationis Germanicae, qui servitium dicti Domini Principis amplecti voluissent, immediate dimittantur, Obsidibusque nostris liberi assignentur; huc pertinere etiam

Qvartum et 5. postulationis punctum.

Ad 6. Ubi praesens Capitulatio finem sortita fuerit: Comitiva seu securitas non denegabitur ad locum ÿsdem securiorem.

Ad 7. Juxta petitum Comitiva Strygonium, sed non ultra accomodabitur.

Ad 8. Circa ingressum praesidÿ modus observabitur, si tamen Domini Obsessi sese infra denotatorum punctorum continentÿs accomodaverint.

Ad 9. Non ut plus adhuc in recapitulatione apponeretur: verum his sat fusis se fatigare non debuissent.

Ad 10. Captivi, si qui reperientur, utriusque Nationis dimittentur.

Quibus ita existentibus, Perillustribus Dominis Officialibus et alÿs Obsessis Militibus praescribitur:

1. Ut universi et singuli, praeter duos vel tres primarios Officiales, usque ad crastinum arma deponant, quibus depositis (extra illos, qui servitium suae Celsitudinis Principalis amplectentur, his omnibus arma concedentur,) Deo dante crastina luce exibunt, adhibita securitate salvi conductus.

2. Tam Milites, quam vero Famulitium in obsidione existens nihil secum efferat, praeter sua propria vestimenta, licet ad exemplum Levense haec quoque merito denegari possent.

De reliquo, si Domini Obsessi in Arce Veterozoliense hanc Amicam Capitulationem amplecti noluerint: Obsides remittant, suos quoque recepturi. Datum in Civitate Veteri-Zoliensis, 6. X-bris 1703.

Kívül: Resolutio Obsidentium ad Postulata Obsessorum, sub Arce Veterozoliense, 6. X-bris 1703.

(Eredeti fogalmazat, gyűjteményemben.)

93.

Zólyomi capitulatio, III.

Ad Rescriptum Dominorum Obsidentium Replica.

1. Nos in omnibus accomodarios velle, Eisdem modo omnes Officiales et Gregarÿ utriusque Nationis et Ordinis cum armis et rebus nostris proprÿs ad nos praecise pertinentibus, ad praedictum Locum mediante salvo conductu, alienis rebus alios absentes concernentibus sub bona fide nostra propalandis, in Arce relinquendis, permittamur.

2. Pro vulneratorum et aegrotorum Officialium et Gregariorum nostrorum libere fienda permissione cum rebus et familia eorundem, praeporrecto puncto ultro quoque inhaeremus. Et quia in 2-do puncto membri ultimi Replicae Dominorum Obsidentium contra Jus Gentium et Amicabilem Compositionem, praeter duos vel tres Officiales alÿs omnibus Gregarÿs et familia inermibus, rebus universis privatis et relictis,

contentisque solum vestimentis exitum adurgerent, — quod non esset (dignum) Militiae, nec Amicabilis Compositionis. Priusquam autem ad illi condescendant, armis suis inhaerere volunt.

P. H. Pierre de Guethem, m. p.

(Egész ívre irott eredetije gyűjteményemben. Piros gyűrűpecséttel és sajátkezű aláírással.)

94.

Zólyomi capitulatio, IV.

Ad Dominorum Obsidentium Replica.

1. Cum aliunde fere omnes ad servitia Celsissimi Principis transeant: qui pauci remanemus, Christianitate ipsa Dominorum Obsidentium hoc secum ferente, pro nobis Officialibus utriusque Nationis saltem currus duos, ita pro vulneratis et aegrotis praeter concessos jam equos, in quibus saltem sua victualia et utensia deducere valeant, dare dignabuntur.

2. Officiales utriusque Nationis, si quam pecuniolam et sumptus proprios habent, (siquid absens haberetur, sub bona fide demonstrandis) liceat secum accipere.

3. Pro Domino Colonello Joanne Bottyán, siquidem valetudinarius esset, dignabuntur currum ipsius proprium cum propr̈ys sex bobus, et uno secretario, vigiliarum magistro uno, admodum aliorum Officialium, annonaeque magistrum, vexiliferumque cum adjunctis, respectu reiteratae hujus Instantiae, libere etiam permittere.

P. H. *Pierre de Guethem*, m. p.

P. H. *Joannes Bottyán*
Colonellus, m. p.

(Egész ívre irott eredetije gyűjteményemben. Piros gyűrűpecsétekkel és sajátkezű aláírásokkal.)

95.

Zólyomi capitulatio V.

Ultimaria Cathegorica Resolutio.

Licet ad exemplum Levensium hesterna die insinuatum hic loci quoque Domini Officiales Celsissimi Principis se ex

merito accomodare possint: nihilominus conceditur quidem Perillustri Domino *Joanni Bottyán,* cum duobus ephaebis, equis et armis instructo libere abscedere, sicut et duobus ejusdem Ducibus, vulgo Vajda dictis, similiter solis equo et armis instructis, pariter et Vexillifero. (Szűcs György ?)

Reliqui Officiales Germanicae Nationis, et quidem Perillustris Dominus Commendans, cum uno servo, eques et armatus, — reliqui vero usque ad Vexilliferum inclusive, propryͤs suis armis contenti sint, abscedendique habeant facultatem. De coetero, qui servitium Celsissimi Principis amplecti voluerint, seu Officiales, seu Gregarÿ sint: illis omnibus arma relinquentur, ita, ut statim eo facto sese nobis associent, una cum armis et propryͤs suis rebus. Reliqui, arma juxta hesterna die proposita puncta, deponant, qui cum reliquis Dominis Officialibus, salvo conductu adhibito, commitabuntur usque Strigonium.

Currus pro vulneratis quatuor accomodabuntur, nisi sponte et benevole apud nos manere voluerint.

Illustrissimae Dominae Kuklanderianae cum sua Domicilla datur facultas, in suo carpento vel vero scheza abscedendi, propryͤs equis currulibus, idque ex discretione sexus et conditionis aestimandi.

Nemo alienas pecunias et res cujuscunque generis, sub animadversione auferre ausit. De propryͤs vero sumptus competenter ordinabuntur. Et haec sunt, quae ultimarie Dominis Obsessis concedenda esse decrevimus.

Actum ex Castris Veteri-Zolÿ positis, die 7. Mensis X-bris Anno 1703.
P. H. *Joannes de Radvány,* m. p.
P. H. *Thomas Ebeczkÿ,* m. p.
P. H. *Franciscus Tolvaÿ,* m. p.
P. H. *Emericus Gálfi,* m. p.
P. H. *Andreas Erdődi,* m. p.
P. H. *Georgius Kovács,* m. p.
P. H. *Stephanus Kosovics,* m. p.

Kivül: Ultima Cathegorica Resolutio Obsidentium.

(Egész ívre írt eredetije gyüjteményemben. Az aláirások mind sajátkezüek, s a megannyi nemesi czímeres piros gyürüpecsétek mind épen fennmaradtak.)

96.

Désházi Tolvaÿ Ferencz verses-krónikájából, Zólyom-vára 1703-iki ostromáról s feladásáról.

. . . .

Dörögnek azonban onnanfelül várbúl,
Puskáznak külsők is keményen várasbúl,
Mína is kezdődik váras bástyájábúl —
A melly fundáltaték Ebeczky Tamástúl.

Kilencz napok után ágyúk is hozatnak,
A vár lövésire sánczok fundáltatnak;
Mínát, sánczot látván ellenség hogy ásnak:
Szöktön-szökik várbúl s külsők mind újulnak.

Azért belső kéván tractára fakadni,
Conditiókat küld, — de nagyot kezd kérni:
Minden munitiót ő kéván elvinni
S sok portéka alá vecturát állatni.

Itt *Bottyán János* is benn rekedett vala,
Mert régi nagy vitéz, némettel lovagla:
De Tolvaÿ Ferencznek tőlle lön parola,
Hogy ez magyar ügyhöz ü szíve meghajla. . . .

Ekkor Esztergomban németekkel méne,
Hogy szép portékája s pénze el ne veszne
És hogy Esztergom is magyar kézbe esne,
Dunántúl való nép hogy hozzája gyülne.

Innét relátiót tenni küldettetnek:
Tolvaÿ Ferencz, el bé a fejedelemnek,
Bezzegh Gábor penig el fel Bercsényinek. . . .
Nyolczvannégy németek Urunké levének, etc.

(*Tolvay Ferencz* s. k. irott eredeti versezete a b. *Radvánszky-család* levéltárában Radványon; a szerző e verset 1707. január 29-kén kelt levéllel küldé el Murány várából Radvánszky Jánosnak, a kivel együtt vett volt részt Zólyom vára 1703-iki ostromában s megvételében.)

97.

Bottyán tábornoki decretuma Rákóczi fejedelemtől.

NOS FRANCISCVS DEI gratia Princeps RÁKÓCZY de Felső-Vadász, Comes de Saáros, Dnx Munkácsiensis et Makovicziensis, Dominus Perpetuus de Saáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, (etc.). Universis et Singulis Excercituum Regiminum Nostrorum Colonellis, Vice-Colonellis, Capitaneis, Vigiliarum-Praefectis, Centurionibus, Vexiliferis, Decurionibus, Caeterisque Militibus Gregarÿs, ac aliis quorum nimirum interest aut quoquomodo intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis aut legi audituris, Fidelibus Nobis dilectis, Salutem et gratiae Nostrae Principalis propensionem. Megtekintvén Tekintetes Nemzetes *Bottyán János Úri Hívünk* eleitűl fogva az hadakozásban való szép experientiáját s dexteritássát, reménlvén nemkülönben: továbbra is azon experientiája s dexteritássa szerint Hozzánk s Nemzetéhez való szeretetit s kötelességét az üdőnek s alkalmatosságoknak occurrentiái szerint fogja valósággal bizongatni. Mellyre nézve kegyelmessen adtuk s engedtük megnevezett Úri Hívünknek, a mint is adjuk s engedjük is ez Pátens-Levelünk által a *Mezei-Generális-Fő-Srázsamesterség méltóságát, tisztit s hivatalját.* Parancsoljuk is említett Generális-Fő-Strázsamester Úri Hívünk directiója alatt lévő s leéndő fennevezett hadi fő- s vice-tiszteinknek s hadainknak: a Nemes Ország szolgálatját néző dolgokban említett Generális Úri Hívünket ismervén tőllünk praeficiáltatott illy Generális-Fő-Strázsamester Úri Hívünknek lenni, — parancsolatinak s dispositióinak engedelmeskedni s az szerint is a Nemes Ország szolgálatját véghezvinni semmiképpen el ne múlassák. Secus non facturis gratia Nostra propensi manemus. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. DATVM Ex Castris Nostris ad Tokaj positis, die decima Mensis Decembris ANNO Domini Millesimo Septingentesimo TERTIO.

(Nyíltlevél-alakban igen díszesen és czifrázatos kezdőbetűkkel írt eredeti fogalmazványa a Rákóczi-levéltár Munkácson maradt részének a kir. kamarai levéltárba került romjai közt, Budán. *Kívül* a fogalmazat hátán Rákóczi-levéltárának egykori rendezési jegye :

»Bottyán János Uram Generális-Főstrázsamesterségérül való Pátens. Nro 91.«

E fogalmazvány szövegében Rákóczi sajátkezű igazításai láthatók, melyek közül igen jellemző a fejedelem nemes szerénységére nézve, hogy a bevezetésben eredetileg írva volt »Fidelitati Nostrae subjectis« kifejezéseket kitörölte, és helyébe ezt írta: »*Fidelibus Nobis dilectis*;« továbbá a záradékban is »a Mi s a Nemes Ország szolgálatját véghez vinni« szók elűl »*a Mi*«-t kitörlé.

Megjegyzendő még e nevezetes nyílt-levélről, melylyel mindjárt Zólyom vára capitulatiójakor kínáltatott meg Bercsényi által s egyéb fényes ígéretekkel, a még ekkor Leopold iránt hűséget táplált Bottyán, hogy ő az abban felajánlott tábornokságot, úgy az ezzel járó tágas hatalmi kört, katonai kötelességérzetének szigorával visszautasítá, — a mint is *Savoyai Eugen* herczeg jelenti nehány nap múlva, 1703. december 15-kén Leopold császárnak Pozsonybúl:

». . . . Zum Schluss habe Ich *von dem Hungarischen Obristen Botytyán viel rüemblichés zu melden*; wie den Er nemblichen von denen Rebellen, umb sich mit ihnen zu associren, *sehr inständig wäre sollicitiert, und Ihm sogar offeriret worden, dass Er der erste nach dem Berczény bey Ihnen commandiren sollte*; allein, er hatte es aus beständige treuen Devotion zu Ewer Kays. Majestät recusiert, *gleich wie es die Gefangenen selbsten bestättiget haben*. Recommendire also Selbigen zu dero Kays. und Königl. Gnaden untherthänigst, umb da auch mehr andere zu einen gleichmässigen Beständigkeit zu animiren.«

Eredeti fogalmazat az Eugen-acták közt, a cs. és kir. hadi levéltárban Bécsben: »Krieg mit den Rebellen in Hungarn,« 1703. 12. 6.

Mire vonatkozólag *Leopold császár* Bécsből 1703. dec. 20-kán válaszolja Jenő herczegnek:

»Dass mein Obrister Bottyán die Partie der Rebellen so beständig abgeschlagen, mithin ein absonderliches Zeichen seiner Treuheit gegeben hat: solches geraichet Mir zu gnädigsten Wohlgefallen; welches Ewer Liebden selbigen contestiren, bey nebst auch Mir an die Handt geben können: wie Sÿe glauben, dass selbiger zu consoliren, mithin denen andern Hungarn ein gleichmässiges Zuthuen desto mehrer Lust und Anlass gegeben werden möge.« Egykorú más, ugyanott; 1703. 12. 23.)

98.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Levelét Kegyelmednek vettem, az zólyomi operatiókrúl való tudósítását értem. Nem látom szükségesnek lenni, hogy Kegyelmednek újabb Instructiómat küldjem, hanem relegál-

vân az előbbenire magamat, Kegyelmed ahhoz alkalmaztassa magát. Talán eddig is általesett az ottvaló dolgon Kegyelmed; azért azok az gyalogok, kiket Instructióban adtam vólt, ott maradjanak, az többi pedig a tévő légyen, a mint már Kegyelmednek megmondottam. Tudósítson engem tovább is minden dolgokrúl. Ezek után Isten éltesse Kegyelmedet fris jó egészségben. Költ Sente-várában, 11. X-bris, 1703.

Kegyelmednek

szolgáló jóakarója
G. B. Miklós, m. k.

Külczim: Nemzetes és Vitézlő Radvánszky János, Nemes Zólyom Vármegye Kapitányának, jóakaró Uramnak ő Kegyelmének adassék. — Zólyom. P. H.

Másik felöl, Radvánszky kezével: Exhibitae Novizolý, 22. X-bris 1703.

(Eredetije a b. Radvánszky-család levéltárában. Félív, csak az aláirás sajátkezű. Közép ostyapecsét alatt.)

99.

Gr. Eszterházy Antal cs. kir. ezredes, Zsámboky Nagy Istvánnak, Bottyán kapitányának.

Isten éltesse Kegyelmedet.

Vettem az Kegyelmed levelét; mit írjon, — megértettem. Csudálkozom rajta, hogy Kegyelmed illy sokáig maga kedve szerint ide s tova idűt tülti, kit másnak nem tulajdoníthatom, csak, hogy az faluzást és szegény-emberek zaklatását katonáival együtt szereti, — a mint is olly híre vagyon közönségessen az országban Kegyelmednek. Arra nízve nem is magamtól irom eztet, hanem szegénységnek és más böcsűletes embereknek Kegyelmed excessusiról előttem tett repraesentatiójára. Úgy értem Kegyelmed leveléből is, hogy Kegyelmed elégtelen és incapax alattaválóinak megzabolázására, — kit gyalázat egy tiszt felől supponálni: mivel az ollyan, a ki mást commendírozni nem tud, — meg nem érdemlyi az commendót. Én Kegyelmedet commendóm alá bé nem veszem, hanem azt irom Kegyelmednek, hogy azonnal menjen Generális Schlik Uram commen-

dója alá; mert külenbet cselekedvén, és itt vármegyémben *) zsarolván: fölültetem az vármegyémet s megfogatom Kegyelmedet és vasra veretem, a ki eddig is csak meg nem tertént, — vígyázzon azért, hogy meg nem terténjék, s magának, nem másnak tulajdonítsa azután. Ezzel Isten Kegyelmeddel. Komáromban, 11. X-bris 1703.

Kegyelmednek jót kíván
Gróff Eszterházÿ Antal, m. k.

Külczím: Generoso Domino *Stephano Zsámbokÿ,* Perillustris Domini Joannis Bottyán, Suae Majestatis Sacratissimae Caesareae unius Regiminis Equestris Colonelli Capitaneo, etc. Amico mihi observando. Banna. P. H.

(Eredeti gyűjteményemben. Félíven, negyedrétben; csak az aláírás sajátkezű.)

100.

Zsámboky Nagy István, gr. Koháry Istvánnak.

Méltóságos Generális, nekem Kegyelmes Uramnak alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak.

Hogy eddig Nagyságodnak levelem által nem udvarolhattam, gondolván, hogy magam is személyem szerint udvarolhatok Nagyságodnak, kirűl alázatossan követem Nagyságodat. Minthogy penig én még Zólyom táján az minemű faluban voltunk, azon falubúl *Bottyán János* Uram engedelmibűl mentem volt bizonyos dolgaim végett Beszterczére azon nap, mely nap Méltóságos Generális (Schlick) Uram ő Excellentiája odament vala, — így esett elszorúlásom; másnap, pénteken, Zólyom alatt lévén hatod magammal: a kozákok a hegyeknek hajtottak, úgy, hogy másfél nap alig Körmöczig kifakadtunk, onnand Szent-Kereszt felé vettem útamat, minthogy Fő-Ispány Smidek Uram is úgy javasolta; ott hallottam meg, hogy a katonákban sokan Esztergam felé mentek, — kiknek öszveszedésire lerándúltam vala; a kiket öszveszedhettem, azokkal

*) Eszterházy Antal Komárom-megye főispánja volt.

megindúltam volt: de rettenetes rút nép, kimondhatatlanságokat elkövetett rajtam, meg is akarván egyszer ölni, reám támadván és fegyvert húzván ellenem. Az kiket öszveszedtem volt is: étszakának idein hol húsz, hol kevesebb visszaszökött. Egy szóval, azt írhatom Nagyságodnak, hogy semmi lett úttal el nem vihettem őket; mind azt kiáltják: hol az kilencz forint és az hóbeli fizetés? Soha, Kegyelmes Uram, én illyen rossz népet nem láttam; mert én ezeket mind veréssel, mind penig szép szóval eleget intem: de semmire nem mehetek velek; ha ma 50 van velem, — holnap reggel csak tized magammal maradok. Ha Bottyán János Obrester Uram eleinte, a mint Nagyságod parancsolta volt, jó rendben vette volna őket: most is jól folynának a dolgok; de ha tudtam volna, hogy Bottyán Uram ollyan regulában tartja népit, mint most tudom és hallom, — nem is resolváltam volna magamat; de tekéntvén Nagyságodat, azért cselekedtem. Keservessen már most panaszolkodhatom Nagyságodnak; szegínylegínysígemhez képest meg volt böcsületem, — már most némely emberek utánnam áskálódtak. Méltóságos Eszterhási Uramnak ő Nagyságának penig, Kegyelmes Uram, ha én valamiben vétettem: kész vagyok satisfactiót adatnom vagy adnom, a mint ím, levelit is ő Nagyságának*) Nagyságodnak megküldöttem. Ha tüzes tolvaj volnék, — úgy érdemlenék illyen levelet. Isten tudja, mennyi vármegye katonái kóboroltak, tették szerit, mind én nyakamban hányják; jól tudom, mind komáromi lakosok okai. Kihez képest, így lévén az dolog, alázatossan Nagyságodtúl búcsúzok. Kegyelmes Uram, azt is hallom, hogy Méltóságos Slik Uram ő Excellentiája rettenetessen neheztel reám; kire nézve kérem az Istenért Nagyságodat: méltóztassék pártomat fogni és kimenteni. — Minthogy penig a katonák visszamentek és szöktek: én is ma innend visszamegyek; tanáljon Nagyságod valami remediomot a katonaság felől. Esztergamban a várban vitettettem és temleczre hányattam a nyakasában, fogván azon dolgot Commendáns Urammal ő Nagyságával; egyébaránt mégis annyira meg nem bolondúltak volna, ha most is onnand felűl nem szöknének: de mind azoktúl hallonak hireket. Az

*) Lásd a közvetlenűl megelőző levelet.

Istenért kérem Nagyságodat: mennélhamarabb választot méltóztassék adni és Méltóságos Slik Uram ő Excellentiája gratiáját is leküldeni, — mert épen elijesztettek mindenfelől. Esztergami postára méltóztassék Nagyságod a levelet dirigálni. Ezzel kívánom, tanálja Nagyságodat fris jó egészségben ezen levelem. Jauriný, die 12. X-bris, 1703.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Zsámboky Nagy István, m. p.

(Sajátkezűleg írt eredetije a hg. Koháry-levéltárban.)

101.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Levelét Kegyelmednek vettem. Már ennekelőtte, utóbb költ s nékem küldött levelébül értettem Zólyomnak föladását, kiben relegálja magát Bezegh (Gábor) Uramra, a kit én mind e mái napig nem láttam; ahhoz képest, hogy lett föladása és miként capitulált Kegyelmetek? — mostani levelében sem írván meg, — nem tudhatom.

Írja Ebeczki (Tamás) Uram, hogy számomra is valamely hintót hagyott Kegyelmetek; nékem sem köll az, a ki nélkül el lehetek. Hallom onnan kijött emberektül, hogy nagyszámú érték vólt volna Zólyomban, mellyet usque ad ulteriorem dispositionem meg köllött volna tartani, és nem magok közt distraháIni; továbbá is mi szándékom légyen eránta? könnyen csinálhat magának consequentiát. És mivel nevezett Ebeczki Uram maga is azt írja, hogy nem akarna a gyalogság ott maradni: arra való nézve, kívánván egyéberánt a haza mostani szolgálatja másként is: mindjárt, se napot, se órát ne várjon Kegyelmetek, mind lovas és gyalog haddal siessen utánnam a táborra jönni; nem is szükség Zólyomban többet hadni hatvan gyalognál, a kik az bányavárosokrúl hordozó arany-, ezüstszekereket késérhessék; kiknek járandó füzetésekrül már szólottam és most is megírtam Srétter János Uramnak: miképp füzettessenek ki? — Értvén Kegyelmed akaratomat: alkal-

maztassa magát minden késedelem nélkűl hozzá. Isten éltesse Kegyelmedet jó egészségben! —

Sente-várában, 15. X-bris 1703.

Kegyelmednek

jóakarója

G. B. Miklós, m. k.

P. S. Nem tudom, mi lehet az, *kit Kegyelmed Zólyomváránál nagyobbra böcsül s pennára nem bízhat;* *) *azonban Bezzegh Uram késün érkezik véle, — nem jó az!*

Külczím: Nemzetes és Vitézlő Radvánczki János Kapitány jóakaró Uramnak ő Kegyelmének adassék. — Zólyom.

P. H.

Másik felől, Radvánszky kezével: Exhibitae Novizolÿ, 20. X-bris 1703.

(Eredeti levél a b. Radvánszky-család levéltárában. Csak az aláirás és utóirat sajátkezű. — Közép ostyapecsét alatt kelt.)

102.

Radvánszky János, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Generális!

Kegyelmes Uram!

Inkább halálomat véltem vólna, hogysem teljes tehetségem szerint való éjjeli-nappali munkálkodásimmal, (kikben hogy életemre sem volt reflexióm, sokan bizonságot tehetnek,) Nagyságod indignatióját nyerjem, — ki is halállal vetekedő szívbéli fájdalmimra vagyon. Bezek Gábor Uram késésérűl való ő Kegyelme alázatos mentségit tudom, méltóztatta Nagyságod meghallgatni. Zólyom várában hogy nagyszámú érték maradt vólna: lelkemre mondom, nem láttam, az egy szakadozott, törödezett öszkeznél, romlott s megfosztatott sézáknál, szekereknél, — kit is ad ulteriorem Vestrae Excellentiae dispositionem megtartanom hogy nem lehetett, csak ez egy ratióbúl méltóztassa kegyelmessen elítélni: midőn praesidium beküldése után pro recipiendis clavibus magam is a tisztekkel bémentem a német kimenetekor való nap, s ottan kevéssé

*) Bottyán titkos áthajlásának dolga.

subsistáltam *Bottyán Urammal való dolgom kedviért:* rajta gyütt a hajdúság a vár kapuján, aztot vágta már, se szitokkal, se fenegetéssel, se szép szóval, se semminémő egyéb ratióval nem védhettem szándékjátúl, — hanem utóljára erős hittel meg köllett esküdnem, hogy egy pínz-árút sem idegenétek el tűlek az praedábúl; s velem való tisztek is hasonlót cselekedvén, úgy csendesedett, máskínt egyaránsú veszedelemben vólt életünk az ellenségéjível. Másnapra kelvén, a vár kapuja előtt vártam seregekkel az németet, s be sem mentem, benn lévén már akkor Ebeczky Tamás Kapitány Uram, hanem kikísérvén *Bottyán Urammal való discursusom közt* a városon a németet, — hogy megtértem, mi karban s dispositióban találtam már azon portékát? tehet bizonságot Administrator Helembach Uram s más külső tisztek, és hogy azután sem distraháltuk magunk közt, hanem a javában Nagyságod számára, — kit egynehányon az hadaknak inculcáltak, — meghagyván, kótyavetyére bocsátották, iránta való minden dispositiómat elfogván; midőn másoktúl is megérti Nagyságod, illy hertelen támadt vádlómat meg fogja ösmerni Nagyságod. Kegyelmes Uram, soha particularitásomrúl s interessatus vóltomrúl nem incutáltattam; sőt, hogy csak mentsem is az iránt magamot: készebb volnék Istentűl adatott kevés jovacskáimbúl triplumot vesztenem. Az mivel penig böcsűltek meg az hadak: tudom, Nagyságodnak is constál, — én is könnyű szívvel kész vagyok el lennem a nélkűl.

A mi Nagyságod után való indúlásomat illeti: jóllehet mind az egri s mind penig az murányi híreket utólsó levelemben alázatossan megírtam, de így parancsolván Nagyságod, — igenis, mihelyest indúlhat az had, azonnal Isten segétségibűl indúlok; magam szerint ha parancsolná Nagyságod, ezen órában indúlnék, csak contestálhatnám eddig szerencsétlen, de igaz, tökíletes s alázatos engedelmességemet.

(Radvánszky János kezével irott eredeti fogalmazvány, a b. Radvánszky-család levéltárában.)

103.

Rákóczi fejedelem, Radvánszky Jánosnak.

Generose Domine!
Fidelis Nobis benevole!

Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Kegyelmed levele mellett Nemzetes Vitézlő Tolvaj Ferencz Hívünk szóval való declaratióját azon zólyomi dolgokrúl megértettük. A minthogy az kívántató dolgokrúl tettünk is dispositiót. Mellyeket említett Hívünk informatiójábúl Kegyelmed meg fog érteni. Coeterum praetitulatam Dominationem Vestram benevalere desideramus. Ex Castris ad Tokaj positis, dje 20. X-bris 1703.

Ejusdem Benevoli:

F. P. Rákóczi, m. p.

Külczím: Generoso Domino *Joanni Radvánszky,* Militiae Nostrae in Bloquada Csábrágiensis Capitaneo, Fideli Nobis Benevolo. P. H.

Kívül, Radvánszky kezével: Exhibitae Novizolÿ, die 26. X-bris 1703.

(Eredeti hivatalos levél, a fejedelem s. k. aláírásával és nagy ostyapecsétével, a b. Radvánszky-család levéltárában. A szöveg Pápai János fejedelmi főtitkár kezeírása.)

104.

II. Rákóczi Ferencz fejedelem, Bottyán Jánost dunántúli hadainak tábornokává nevezi ki.

NOS FRANCISCUS Dei gratia PRINCEPS RÁKÓCZY de Felső-Vadász, Comitatus Sárosiensis Supremus ac Perpetuus Comes, etc. Vniversis et singulis Militiae Nostrae Capitaneis, Ductoribus, Vexilliferis, Vigiliarum Praefectis, Decurionibus, eorumque vices-gerentibus, Equestris item et Pedestris Ordinis Militibus, Fidelibus Nobis sincere dilectis, Salutem et Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Megtekintvén kegyelmessen Tekintetes Nemzetes BOTTYÁN JÁNOS etc. Hívünk Hozzánk s édes Nemzetünkhöz igaz magyar vérbűl származott szeretetit, magunk előtt viselvén: melly szí-

vessen igyekeznék az hadakozásban való érdemes, próbált, dícséretes maga-viselése s experientiája szerint, édes Nemzetünk az idegen német nemzet igája alól való felszabadítására czélozó istenes igyekezetünket minden készséggel elősegélleni és a Dunántúl lévő igaz, maga szabadúlását váró s szívessen óhajtó magyarságnak illy közjónak elősegéllésére való öszvegyűjtésében hűségét megbizonyítani. Azért *Dunántúl a Mezei Lovas s Gyalog Hadaink Generálisságának tisztit s hivatalját kegyelmessen említett Hívünknek adtuk s engedtük,* — az minthogy ez Levelünk erejével adjuk s engedjük is. Parancsoljuk azért fenn megnevezett Tiszteinknek s Hadainknak, mind közönségessen s mind személy szerint: tudván s ismérvén említett Tekintetes Nemzetes *Bottyán János* Hívünket azon Generálisi hivatalban s Tisztben Tőlünk praeficiáltatott Tisztöknek lenni: Méltóságos Tisztihez s személlyéhez illendő authoritássát s becsűletit megadni, mindenekben parancsolatitúl s dispositióitúl függeni, s keze alatt levő Hadainkat is a szerint alkalmaztatni s moderálni semmiképen el ne múlassák. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. DATUM in Castris Nostris ad Tokaj positis, Die Vigesima Mensis Decembris ANNO Millesimo Septingesimo TERTIO.

F. P. Rákóczi, m. p. P. H.

(Eredeti, regál-papírra, ívszélességben, díszes kezdőbetűkkel és czifrázatokkal írt nyíltlevél, gyűjteményemben, a fejedelem sajátkezű aláírásával és — közepén — nagy kerek, Rákóczi-czímeres és köriratos ostyapecsétével megerősítve. Ellenjegyezve, mint Rákóczi e korbeli kiadványai még általában nincsenek, úgy ez sincs.)

105.

Bottyán János, gr. Koháry Istvánnak.

Mint bizodalmas Uramnak Nagyságodnak ajánlom kötölességgel való szolgálatomat.

Isten minden kívánta sok jókkal hogy áldja Nagyságodat, szívből kívánom. Nagyságodnak hogy ekkoráig levelemmel nem udvaroltam, követem Nagyságodat; mellynek nem egyéb oka, hanem sok rendbéli unalmas, militiám keről foglalatosságim, jóllehet kírtem reá Nagyságod böcsűletes szolgáját

Balogh Mihályt, — mely iffiú most is mellettem vagyon, — hogy Nagyságodat mindenekről informálja; ki is — nem kétlem, — Nagyságodat informálta, noha ugyan semmi válaszát nem vette Nagyságodnak. Kire való nízve mostani alkalmatossággal Nagyságodnak tudtára akartam adni, együtt alázatossan is kírnem Nagyságodat, hogy míltóztassík Nagyságod tovább is dolgaimat militia iránt in locis debitis promoveálni, úgymint: azoknak az kiknek fegyverek Zólyomban, Léván és más helyeken kuruczok által elvesztek, — mennélhamarabb adjanak és köldjenek, hogy hovahamarabb helyreállíthassam az előbbenyieket; többet pediglen hogy hozzájok fogadhassam: mennélhamarabb pínzt hogy köldjenek. Azért Nagyságod méltóztassék in locis debitis dolgaimat promoveálni, kiről Nagyságodat nagy alázatossan kírem, — hogy hamarább és szaporább helyre menjen ő Fölsége szolgálatja, mivel periculum in mora. In reliquo me commendans favori et benevolentiae, maneo, — Raptissime Strigonÿ, Die 22. X-bris Anno 1703.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Illustrissimo Domino Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szithnya, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Camerario, Actuali Colonello, Praesidiorum Ante-Montanorum Vice-Generali, Campi-Vigiliarum-Praefecto, Domino Domino et Fautori mihi colendissimo. — Posonÿ vel Viennae. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — a hg. Koháry-ház levéltárában, »Ad Kuruczonica.«)

106.

Gr. Bercsényi Miklós, Radvánszky Jánosnak.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Levelit Kegyelmednek vettem. Én Kegyelmedre nem nehezteltem, mert hűséges fárodsági constálván Kegyelmednek előttem: nem haragot, hanem dícséretet, s Isten bóldogétván bennünket, jövendőbeli promotiójára való emlékezetet érdemlene; hanem azt írtam vólt Kegyelmednek, hogy akar-

tam vólna, ha előbb tudhattam vólna a végezést, minekelőtte Esztergamot elérték, — de csak akkor tudtam, midőn már Esztergamban meg is nyúgodt Zólyombúl kieresztett népség. A többi pedig bagatella lévén, nem vólt okom s most is nincsen neheztelésre; más lett vólna, ha valamely nagyszámú érték vagy pénz lett vólna, mellyet a hadak számára szükségesképpen köllött vólna fordítanunk.

A mi az egri és muráni dolgokat illeti: attúl nem tarthat Kegyelmed, mert már tettem oly dispositiókat, kiknek engedelmeskedvén, eddig viszont úgy betétetődött kapúja, hogy nemcsak a kicsapásra való szándéka meggátolódott, sőtt maga megmarasztása iránt is megvetődik retje (így); másként is, a tisztek vigyázatlansága miatt esett casuson nem méltó megütköznünk, úgy is messze lévén Kegyelmetek vármegyéje: azon várbeliek által történhető kártúl nem félthetem. Most kívántatván Hazánknak egyszer szolgálnunk: éjjelnappal siessen ide a táborra jönni Nemes Vármegyéjével Kegyelmed. Kérem, azokat, kik az puskaport elvitték és a puskaporos-házot föltörték, kerestesse föl, példájára másoknak exequáltassa. — Kívánván ezzel, Isten éltesse Kegyelmedet jó egészségben.

Kegyelmednek

Szenczi táborban, 26. X-bris 1703.

jóakarója

G. B. Miklós, m. k.

Külczím: Nemzetes és Vitézlő Radvánszky János Uram, nak, Nemes Zólyom Vármegye Kapitányának, jóakaró Uramnak ő Kegyelmének adassék. Besztercze. P. H.

Másik felöl, Radvánszky kezével: Exhibitae Novizolÿ 3. Januarÿ 1704.

(Sajátkezüleg aláírt és Bercsényi közép ostyapecsétével lezárva volt eredeti levél a b. Radvánszky-család levéltárában.)

107.

Savoyai Eugen hadfogadó pátense, Bottyán János részére.

Nos Franciscus Eugenius, Princeps Sabaudiae et Pedemontium, Marchio Saluzzae, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliarius intimus, Consilÿ Aulae Bellici Praeses,

Generalis-Campi-Mareschallus, unius Desultoriorum Regiminis constitutus Colonellus, necnon in Italia ac Regni Hungariae et Transsylvaniae Commendans-Generalis, Aurei Velleris Eques, etc. — Universis et singulis, Illustrissimis, Reverendissimis, Spectabilibus ac Magnificis, Admodum Reverendis, Perillustribus ac Generosis, necnon Prudentibus ac Circumspectis Dominis N. N. N. Supremo et Vice-Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Inclÿti Comitatus *Albensis,* cunctis denique alÿs cujuscunque status, gradus, honoris, conditionis et praeeminentiae hominibus praesentium Nostrarum notitiam · habituris salutem, quibus vero competit, officiorum Nostrorum oblationem.

Quandoquidem praelibata Sua Majestas Sacratissima, ejusdem Domino *Colonello, Domino Joanni Bottyán* certam Militiam Hungaricam equestris ordinis quantocius in Comitatibus praecipue Strigoniensi, Wesprimiensi, Pest Pilis et Soldt, Comaromiensi et hoc Albensi conscribendam, eumque in finem viros armis et servitio militari aptos conducendos benigne commisisset et ducti ipsius concredidisset; ac propterea, ut pro moderno in Regno periculoso rerum statu haec conducenda Nationalis Militia citius congregari possit: universos et singulos, quos supra, harum serie amice requirendos duximus, quatenus antelati Domini Colonelli Bottyán et Officiorum ad id per eundem destinatorum functiones sibi in conductione dictae Militiae commissas libere et sine ullo impedimento non solum exequi permitterent, verum etiam eatenus assistere, insuper — si necessitas expostularet, — et vigore harum patentium Nostrarum eosdem requireret, ad confringendam in passibus Danubÿ glaciem et eosdem passus vigilanter custodiens necessarÿs hominibus succurrere, denique de naturali ejusdem tam equestris, quam pedestris Militiae subsistentia et dislocatione omnimode providere, exequentes in eo omnimode altefatae Majestatis Sacratissimae voluntatem atque mandatum. Signatum Posonÿ, die 2-da Mensis Januarÿ, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Qvarto.

L. S. *Eugenius á Sabaudia.*

(Egykorú másolata gyűjteményemben.)

108.

A magy. kir. udv. Cancellária a cs. kir. udv. Fő-Hadi-Tanácshoz, Bottyán fogsága ügyében.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Excelso Consilio Aulae Bellico hisce perquam officiose intimandum. Informari Cancellariam hanc Regio Hungaricam aeque Aulicam, *Egregium Joannem Bottyán Colonellum, per Strigoniensem,* — Wolfgangum vero Vrataricz per Jaurinensem Dominos *Commendantes incaptivatos esse,**) *de praesentique in aresto detineri,* ob quam autem causam? penitus ignoratur, *siquidem nulli ad eosdem arestatos accessus pateret, tanto minus ÿsdem scribere, innocentiamque suam demonstrare liceret.*

Cum autem *notum sit praefatum Joannem Bottyán Colonellum, a juventute sua semper fidelem* fuisse, *plurimaque fidelia sane utilia summe fatae Suae Majestati Sacratissimae et publico Bono contra quoslibet hostes diversis in occasionibus* et signanter sub modernis intestinis tumultibus militaria *servitia praestitisse;* memoratum vero Wolffgangum Wrataricz penes Augustam Aulam Caesaream Agentem Ungaricum egisse ac quasdam Instantias Civitatis Jaurinensis promovisse et cum certis Resolutionibus Jaurinum ad eosdem Principales suos descendisse, hincque fors Eundem Dominum Commendantem se offensum esse praetendere.

Eapropter Excelsum hocce Consilium Aulae Bellicum perquam officiose requiri, quatenus Illustrissimo Domino Comiti Commissario a *Lambergh* ad illas partes descendenti in commissis dare haud graveretur, ut idem Dominus Comes, occasione modernae Commissionalis functionis suae, *horum quoque Arestatorum negotium revidere, ac pro justitia remederi non intermittat.* — In reliquo Cancellaria haec Regio

*) *Bottyánt* — alkalmasint a Szathmár várából Nagy-Károlyba kicsapott s itt b. Károlyi Sándor levelezéseit is zsákmányúl ejtett Glöckelsperg cs. tbk. jelentése következtében, az ezen correspondentiák közt talált némely compromittáló iratokból merített gyanúokok alapján, — *1704. april 18-kán fogatta el Kuckländer* esztergomi cs. várparancsnok, mint ez Esztergom városának a budai kir. kamarához irott ekkori leveléből kiderűl. (Kir. kamarai levéltár Budán.)

Hungarica Aulica, ad exhibenda supratitulato Consilio Aulae Bellico quaevis grati officÿ studia semper prompta et parata permanet.

Ex Consilio Cancellariae Regio Hungaricae Aulicae, Viennae, 16. Maÿ 1704.

A lap szélén a fogalmazó neve: Arbonátz m. p.

Kívül: Consilio Bellico, in negotio Joannis Bottyán Colonelli et Wolffgangi Vratarics Agentis, hujus quidem Jaurini, illius vero Strigonÿ, per Locorum Commendantes arestatorum.

Transmissae per Calefactorem, 17. Maÿ 1704.

(Eredeti fogalmazvány, féliven, a magy. kir. udv. Cancellária levéltárában. Nro 27. ex Majo, 1704.)

109.

Bottyán szabadúlásáról fogságából.

I.

A Bottyán tábornok özvegye gr. Forgách Juliána, és első nejének örökösei s az oldalági örökösök közötti periratokból.

»....Rerum vero mobilium, per attactum Joannem Botytyán uti praetensive adstrueretur, cum Juditha Lakatos acquisitarum sortem, ipsae Dominae Incattae (Jósa Judith és Kata asszonyok) optime scient, quod *dum Dominus Generalis Kuklender, sub evoluta Rebellione eundem Joannem Bottyán sub arresto Viennam expedivisset* (1704. october elején,) *in itinere apud Almás vel Karva profugio se pedes tantummodo cum uno baculo subducens, aliud secum non attulit, quam ipsas vestes supra se habitas;* *) omnia mobilia ita et paratam, si

*) Mint Jósa Judith és Kata 1712-iki vallomásaiból kitetszik: Bottyánnak hűn szerető neje, nemsokára férjének szabadulása után, ennek aranyos, ezüstös drága fegyvereit, ékszereit, mindenféle vitézi szerszámait, továbbá aranyozott ezüst-tálait, korsóit, poharait, stb. stb. egy 8—9 akós hordót megtöltve e kincsekkel, titkon kiküldötte Esztergomból férje kezeihez. (L. az 1712-ik évnél az oct. 5-iki tanúvallomások közt részletesen.)

quae exstabat, pecuniam apud antelatam priorem Consortem suam Strigonÿ relinquendo, et expost cum eadem Consorte sua amplius nunquam cohabitando, ast sub Armistitio (1706.) tantumdem aliquot horis cum ea colloquendo, cum absque nec permissus fuisset, uti expost Rákóczianus, ad ullam aliam rerum suorum cum ea communicationem,« etc.

(1712. oct. 2-kán kelt replica, a kir. Curia levéltárában őrzött Bottyán-örökösödési periratok között.)

II.

Kolinovics Gábor kézirati krónikájából.

». . . . Missi quapropter Bercsínius et Carolius cum numerosissimo milite, veniunt Veterosolium . . . . Caesarei, absente licet Schlickio, in proelium prodeunt, ast quod potentia hostili non sat opposuissent virium : in Vrbem Veterosoliensem facile repelluntur; ubi *Bottyánius* cocles e Caesareo-Regÿs et Ladislaus Ocskayus e Rákóczianis — globis caeteroquin, uti audebatur, impenetrabiles, — monomachia concurrunt, ita, ut hic excepto pectore globo, licet in corpus non penetraverit, triduo sanguinem spueret; Bottyánius vero, dum equum usitato more circumagit, globo pariter in spina dorsi tactus, sed etiam illaesus, duabus tribusve septimanis equitare nequiret, (1703. nov. — dec); attamen dum postea (1704. apr. 18.) Sacro Sancti Missae Sacrificÿ gratia, Urbem Strigoniensem (értsd a felső várost, vagyis várat), in cujus suburbio domum (a mai városháza) et uxorem habebat, intraret: jussu Kukländeri Praefecti itidem coclitis, captus, custodiae mancipatus; *sed astutia uxoris* (Lakatos Judith,) *paratis interea per notos homines equis et concussis custodibus elapsus, ad Rákóczium deficit, eo ferventior futurus assecla,* quo a Kukländero antea despectuose habitum, *tandem e sola suspicione,* etsi minus fortasse cogitabat de Rákóczio, *custodiae mancipatum,* veteranum etiam contra Gallos in Imperio militem, semet magis laesum meminisset. *Alÿ aliter narrant;* quos inter, *qui nos in lucem dedit, Georgius Kolinovicsius,* referens se apud Mathiam Kralinovicsium, suum ex Helena sorore nepotem, *Plebanum ÿs plane diebus in pago Nyerges-Újfalu,* ad secundum Strigonio lapidem, *cum Bottyánius Viennam sub custodia ductus, noctem*

ibidem transigens, suffosso rustici mapalis muro elapsus, apprehensis equis, aut potius cymba piscatoria, trans Danubium effugerit, semetque ad Rákóczium contulerit.« (1704. octóber 10-kén érkezett Selmeczre, 11-kén jelentkezett Bercsényinél, a ki őt másnap mutatta be Vihnyén a fejedelemnek.)

(Gabrielis *Kolinovics* Senquicziensis Historiarum de Rebus novissimae Confoederationis Vngaricae, Pace, Belloque gestis Libri XII. — A szerző 1728-ban sajtó alá elkészített eredeti, *sajátkezű kézirata* birtokomban, későbbi másolatok a Nemzeti Múzeum kézirattárában.)

110.

Sándor Menyhárt cs. kir. alezredes, gr. Koháry Istvánnak.

Mint Kegyelmes Uramnak Nagyságodnak
ajánlom alázatos szolgálatomat.

Isten minden kívánta jókkal és hosszú élettel áldja meg Nagyságodat. — Hogy tegnap Nagyságtoktól visszaérkeztem volna, vettem ezen includált Sveidler Uram ő Kegyelme levelét, (nincs itt); kérem Nagyságodat alázatossan, méltóztassék Lasztóczy ágens Uramat magához hivatni, és hogy tovább is forgassa az Tekéntetes Regementnek dolgait. Én ugyan e napokban megírtam vala az Fölséges Bellicumnak, — relegálván bennünköt már két helyre is, úgymint Bartholotj Uramhoz s úgy Sveidler Fő-Commissárius Uramhoz, az kiknek egy pínzek sincs a cassában, — úgy kértem, relegáljanak oly helyre, a hol pínz volna; úgy jött ezen intimatióm.

E mellett minémő híreim érkeztenek, megjővén az exploratorunk, elsőben: Az elmúlt vasárnapon Szent-Péteren látta az tatárokat, az mellyeket az Fejedelem küldött *Bottyán János commendója alá,* — az mellyek most Madaron vannak, úgymint kétszázig. 2-do. Bizonyossan, hogy Újvárt az frencziák, kuruczokkal együtt, ágyúkkal erőssen lövik és vijják. 3-tio. Mocsról, Radványról két páhót mindennémő deszkáival s fáival Újvár alá hordották. 4-to. Szent-Péteren látott három ladikot, s hallotta, hogy elég vagyon azokon kívöl nálok. 5-to. Nagy hosszú gerendákot is látott, sok szekereken hogy hordják Újvár alá; ki merő, s ki már faragott. 6-to. *Tegnap, úgymint hétfőn, Bercsényi Miklós Generális Szent-Péteren bizonyossan Bottyán Jánosnál volt,* honnét ismét ment Újvár alá

az Fejedelemhez. 7-mo. Hallotta azt is: mihelt Újvárt megveszik, Komárom várasára mennek. 8-vo. Bizonyossan hallotta, hogy *rövid idön Bottyán János és Bercsényi Miklós Generálisok Pozson alá mennek ennéhány ezerrel és az Dunán általmennek.* 9-no. Bizonyossan hallotta Ocskay Lászlót, Morvában ment hétezer emberrel. 10-mo. Bizonyossan azt is beszélték, hogy Németországra, úgymint Austriában mennek és túl a Dunán csak azt hagyják, az ki szükséges lészen.

Kérem Nagyságodat alázatossan: méltóztassék ezen levelemet Cancellárius Urammal ő Nagyságával communicálni, — sietvén az alkalmatosság, ő Nagyságának az kuruczok szándékját meg nem írhattam. Méltóztassék Nagyságod Méltóságos Grőff Lomberch és Czeiller Uraméknak ő Excellentiájoknak alázatos szolgálatomat mondani.

Ezek után éltesse Isten Nagyságodat!

Strigonÿ, 11. Novembris 1704.

Nagyságodnak

alázatos, köteles szolgája
Sándor Menyhárt m. k.

P. S. Ha Nagyságod parancsolja, hogy tovább is tudósítsam az itt való occurrentiákról: kérem, engemet is méltóztassék az odavalókról tudósítani.

Külczím: Excellentissimo Domino, Domino Comiti Stephano Koháry de Csábrágh et Szithnya, Inclyti Comitatus Honthensis Supremo ac perpetuo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Intimo Consiliario necnon Generali-Vigiliarum-Praefecto, etc. Domino Domino gratiosissimo. Viennae. P. H.

(Eredeti levél a hg. Koháry-ház levéltárában, »*Ad Kuruczonica.*« *Érsek-Újvárnak*, ezen elsőrangú erősségnek, néhány nap múlva bekövetkezett megvételében, nevezetesen az övele régi ismerős városi lakosság vezetői s a várbeli magyar hajdúság titkos megnyerésében, *Bottyánnak* oroszlánrésze vala.)

111.

Sándor Menyhárt, Kohárynak.

Mint Kegyelmes Uramnak Nagyságodnak
ajánlom alázatos szolgálatomat.

Isten minden kívánta sok jókkal áldja meg Nagyságodot. Vigesima 2-da praesentis költ levelét Bécsből alázatossan vettem, és Nagyságod fáradságát és gratiáját, hogy méltóztatott az regement mellett szóllani, alázatossan köszönöm, kit is tovább ajánlom Nagyságod úri gratiájában. *Való, hogy Botytyán Jánosféle pínzből osztott ittvaló Commendáns Uram négy forintjával mind gyalognak s úgy lovasnak és tiszteknek is:* de nem jutott capitulatió szerint egy hóra is, nekem pedig épen semmi sem. Kire nézve Nagyságodot alázatossan kérem, promoveálja tovább is instantiánkat, mivel éjjel-nappal mind vízen s mind szárazon nyughatatlankodunk ő Fölsége mellett.

Újvárnak elveszése után az Fejedelem minden hadaival már átment az szeredi hídon, Pozson felé; *magát ugyan Botytyán Jánost ötezer emberrel a Duna mentében hatták vólt, — de azt is magok után hivatták minden népével sietséggel.* Jóllehet e napokban Paks táján ennehány kurucz átcsapott vólt, és nem vígyázván az istrázsán lévő laidinánt, öt németet vágtak le, és avval általment.

Ittvaló Generális és Commendáns Uram kedvessen vette Nagyságodtól szép köszöntetését, a ki is viszontan ajánja Nagyságodnak köteles szolgálatját.

Ezek után éltesse Isten Nagyságodat sok számos esztendeig szerencséssen.

Strigonÿ, 26. 9-bris 1704.

Nagyságodnak

alázatos s köteles szolgája
Sándor Menyhárt m. k.

P. S. Kis András Kapitány Uram a minap is Komáromban recommendáltatott Nagyságod által, kit is minden tehetségemmel el nem múlattam mindenekben megsegítenem, az egy pénzen kívől, mivel magamnak még semmit sem fizetett ő Fölsége.

Külczím: Excellentissimo Domino, Domino Comiti Domino Stephano Koháry de Csábrágh et Szitnya, Inclyti Comitatus Honthensis Supremo ac perpetuo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario Intimo ac Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto, Domino Domino gratiosissimo.

Viennae. P. H.

(Sajátkezüleg írt eredeti levél a hg. Koháry-ház levéltárában. »*Ad Kuruczonica.*«)

112.

Sándor Menyhárt, Kohárynak.

Mint Kegyelmes Uramnak Nagyságodnak ajánlom alázatos szolgálatomat.

Isten sok szerencsés jókkal áldja meg Nagyságodot, szíből kívánom. — Hogy ennehány póstai alkalmatossággal Nagyságodnak írásommal nem udvarolhattam, alázatossan követem, és kérem Nagyságodot, ne vélje másnak, hanem lévén az regementem gyalog- és lovasból álló: hol sajkára, hol szárazon köll commendéroznom az gyalogságot, úgy az lovasságot is, hol ide, hol amoda, hogy által ne jühessen az kuruczság, — de mégis nem sufficiálván mindenhová. A mint is, míg az sajkásokat Buda felé commendéroztuk volt: *addig negyednap elött átcsúsztatott Bottyán János két zászlóalja lovas kuruczságot,* kiknek kapitányjok beszprími *Zana,* másik pápai *Sándor László.* Hanem tegnap Isten jóvoltából megszaporodtunk egy gyalog- és dragon lovas-compániákkal; itt már annyira nem féltjük, hogy valahol átjöhessenek, hanem Vörös-Marton táján, ha sokára hallad az succursusnak jövetele.

Pozson táján lévő híreket, közelebb lévén oda Nagyságod, tudom jobban meghallja. Azt bánom, hogy Méltóságos Generál Heister Uram corpussától elszakadtam embereimmel; ha talántám megfutamtatnák az kuruczságot, — nem lészen kinek vigyázni cselédemre és jószágocskámra.

Ezek után éltesse Isten Nagyságodot sokáig szerencséssen!

Strigonÿ, 30. 9-bris 1704.

Nagyságodnak alázatos, köteles szolgája

Sándor Menyhárt m. k.

(Eredeti, sajátkezüleg írt levél a hg. Koháry-ház archivumában. A külczímet tartalmazott második félív le van vágva, — de bizonyos, hogy gr. Koháry Istvánnak szólt.)

113.

Korponay János hadi pénztárnok, Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Vettem az Nagyságod fejedelmi, méltóságos parancsolatját az paksi nyert lovak iránt; kinek is alázatossan kívántam volna engedelmeskednem: de, Kegyelmes Uram, mihelest általhozták őket, mindjárt nagyobb részit Kalocsára vitték, és ott lovatlanok lévén, magok között felosztották. Ha ezután valahonnat afféle lovakat találnak hozni, leszen gondom megvételekre.

Minket valóban megtréfála Hellepront Uram, bizonyos terminust adván egymásnak az földvári németnek megütése iránt; kire való nézve hadtuk Horváth Tamás Kapitány Uramot ide-alatt általmenni bizonyosszámú hajdúsággal, úgy, hogy ő Kegyelme egyfelől, mi pedig másfelől üssük meg. Elúnván ő Kegyelme utánnunk várakozni: megütötte egy órával elébb, hogysem mi reáérkeztünk; mi pedig várakozván Hellepront Uramékra: csak akkor indúltunk meg, midőn hallottuk az puskaropogást. Már világos volt, az midőn reáérkeztünk; látván az ellenség, hogy az lovas kevés velünk: az gyalogságot kinyomta az városbúl, annyira, hogy csak ott köllött hadnunk, nehány jó embereink kárával. Hellepront Uram pedig Székes-Fejérvár alá marha-hajtani ment, s a miatt vallottunk kárt. Nekem is jó paripámot meglővén, csak az nyerget sem hozhattam el. Mindezekrűl — tudom, — bővebben írt Nagyságodnak Szemere László Uram ő Kegyelme.

Balogh Ádám Uramnak, Kegyelmes Uram, meg nem fizettem, mivel az katonáit elvette Hellepront Uram, igen nagy competentiában lévén egymással. Az kecskemétiek az harmadik angáriára való pínzt meg nem adták, mivel azt mondják: in Januario fog kitelni.

Ezzel ajánlván magamot Nagyságod fejedelmi grátiájában, és maradok életem fodtáig

Nagyságodnak

Datum Ex Castris ad Solt positis, Die 8. X-bris 1704.

alázatos szolgája
Korponaÿ János m. k.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának, alázatossan adassék. P. H.

(Sajátkezűleg írt eredeti levél, gyűjteményemben.)

114.

Bottyán tábornok Kecskemét városának.

Ez levelem böcsületes Kecskeméth Városának Fő-Bírájának N. N. adassék böcsülettel ő Kegyelmének, Kecskeméthen.

Köszönetem után Isten áldja meg Kegyelmedet! — Látván ezen levelemet, Kegyelmednek böcsületére parancsolom, hogy ha maga utánnam ide a földvári sánczhoz nem jöhet: bizonyos embereit és ablegátusit küldje sietséggel hozzám Kglmed; se órát, se napot nem várván, mindjárást jöttön jőjjenek hozzám, hogy a mit Méltóságos Fejedelem Urunk parancsolt, Kglteknek tudtára és értésére adjam, és voltaképpen informáljam. Magamnak kellett volna azt az darab földet is meglátnom és ott Kglmetek között rendelést tennem: de minthogy más siető és szükséges dolgaim lévén, azért praesentibus mégis parancsolom, hogy Kglmetek bizonyos emberei által megkeressen, valahol leszek; külömben sem cselekedjék Kglmed. Ha az kőrösieknek is Kglmed tudtára adná, hogy hozzám jöhetnének, igen akarnám; — mindazonáltal semmit sem várakozván, eljőjjön Kglmetek, mert igen nagy hasznára fog Kglmeteknek lenni. Ezek után maradok,

Datum Kún-Szent-Miklós, Die 13. X-bris Anno 1704.

Kglmednek jóakarója:

Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk ő Nagysága Hadainak Generálissa és Generális-Tábori-Főstrázsamestere

Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708-iki kötet, 345. lap.)

115.

Bottyán tábornok nyíltlevele a ráczokhoz.

Én Bottyán János, Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagysága Isten által magyar Haza mellett fegyvert fogott magyar és rácz hadainak egyik Generálissa és Tábori-Generális-Főstrázsamestere. Adom tudtára mindeneknek a kiknek illik, ezen Pátens-Levelemnek rendiben. Mivelhogy nemcsak édes Hazánk fiai, sőt Országunk ellenségi is igazságos fegyverkezésünknek okát megértették bőségessen: arra való nézve Méltóságos Fejedelem Urunk, természet szerént véle származott kegyelmességébűl, nemcsak az elpártolt Hazánk lakosinak és fiainak, hanem inkább az egész Dunán túl és innend levő rácz nemzetnek, — valakik tudniillik ennekutánna hadaink ellen való fegyverkezéstűl megszűnnek, — az kiadatott Pátenseiben gratiát hirdetni mindazoknak kegyelmessen méltóztatott; minekokáért kérem, és parancsolatom s tisztem, hivatalom szerént intem is, hogy ezen ő Fejedelemsége utólszor nyújtott kegyelmes gratiáját minden móddal béfogadni igyekezzék, valakik ekkoráig Országunktól való hűségének elpártolásában bolyongottak. Kihezképest megírtt rácz nemzetnek adtam olly teljességes hatalmat: valakik jövendőben szegény Hazánk hajdani dicsősségével és szabadságával élni akarnak, — elkezdett köz-igynek előbb-mozdítása mellett fegyvert fogván és érdemes tiszteket magok közül választván, mentűl felessebben Kegyelmes Fejedelem Urunk hűségére, rácz hadainknak számát szaporítsák; mellyeknek mint más, Országunk s szegény Nemzetünk szabadsága mellett fáradozó vitézinknek, hórúl hóra való fizetések fogyatkozás nélkűl meg fog járni, — az melly fizetés kezemnél is készen vagyon. Az kik pediglen helységekben gazdálkodások után élni akarnak: jószágokban, házokban, városokban, falukban bízvást visszaszállhassanak és majorkodhassanak, — megengedtetett; parancsolván serio minden rendbéli Méltóságos Fejedelem Urunk odaérkezendő híveinek s vitézinek: senki említett, akármelly helységben lakozó rácz nemzetet se házában, se utazásában, akármelly névvel

nevezendő javaiban háborgatni, vagy inkább megkárosítani, súlyos és elkerülhetetlen büntetés alatt ne mérészelje. Másképpen cselekedvén, élete fogy el érette. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum ex Castris ad Földvár positis, Die 15. X-bris, Anno Millesimo Septingentesimo Quarto.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708-iki kötet, 347. lap.)

116.

Bottyán tábornok védlevele Dömsöd helység számára.

Én Bottyán János, Méltóságos Erdéli Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagysága Hadainak edgyik Generálissa s Tábori Generális-Főstrázsamestere, adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ez levelemnek rendiben. Mivelhogy sokan Hazánk szabadsága mellett fegyvert kötött hadak közül kemény Edictumokkal nem gondolván, Hazánk híveinek házokat fölverni s javokat praedálni, különb-különbféle excessusokat tenni eddig mérészlötték: ezeknek azért továbbvaló eltávoztatására nézve vettem specialis protectióm alá *Dömsöd* helységnek lakosit, — parancsolván serio minden rendbéli ő Fejedelemsége híveinek s oda érkezendő vitézinek: senki a feljülírtt dömsödi lakosokat se utazásokban, se residentiájokban háborgatni, annál is inkább lovaikban, marháikban s akármelly néven nevezendő javaikban megkárosítani ne mérészelje. Máskép, valakik parancsolatommal ellenkezőt cselekesznek, bor, sör, pálinka, részegítő italokat extorqueálnak, — az kivel nem tartoznak, — az falu lakosinak adtam olly teljességes hatalmat: közönségesen feltámadván fogják meg, s kötözve tisztek eleibe vigyék; súlyos büntetésemet el nem kerülik, — életek elfogy érette. Praesentibus perlectis Exhibentibus restitutis. Datum Csaba, die 21. X-bris Anno 1704.

Idem qui supra:

Joannes Bottyán m. p. P. H.

(Eredeti nyíltlevél Dömsöd mezőváros levéltárában, Pest vármegyében.)

117.

Sztarinszky István és Tersztyánszky Ferencz, gr. Erdődy Györgynek.

Excellentissime Domine Comes!

Humillimorum servitiorum, etc. Mi ma egy hete ideérkeztünk; de még mindeddig sem lévén szabadságunk (Heistertől) a kimenetelre *Szomolánra*, a kik is ma negyednapja adták meg (t. i. a várba szorúlt kurucz őrség) magokat, Méltóságos Generálistúl (Heister) válaszunk, hogy a minémű Commendánsot ott hagyott: az praevie az egész várban comprehendálandó mobilisokat, úgy extra Arcem extálandókat is conscribáljon sine nostra interessentia.*) Reméllettük volna, *ha átkozott Vak-Bottyán a tájára nem penetrált volna,* hogy se Uraságnak, se nemességnek, se pediglen szegénységnek (!!) nem lett volna annyi kára.

Még mindeddig az egész infantéria itt Nagy-Szombatban vagyon, cavalléria pedig Vág mellett, körűl lévő falukon; még semmi híre nincs Vágon által igyekezetnek.

Caeterum nos Exciae Vrae favoribus et gratÿs recommendantes, manemus

Tÿrnaviae, 10. Januarÿ 1705.

servi humillimi
Stephanus Sztarinszky m. p.
Franciscus Tersztyánszky m. p.

(Eredeti a gr. Erdődy-levéltárban Galgóczon.)

118.

Szemere László dandárnok, a fejedelemnek.

Kegyelmes Uram!

Ngodnak egynehány rendbeli leveleimben jelentettem alázatosan ezen Duna-mellyékének megbódúlását, úgy az hadaknak szökését. Legközelebb az rácz ellenségnek németekkel együtt való excursiójára vígyázván Kapitány Nagy Péter

---

*) Szomolyán vára a labancz gr. Erdődyé volt, s e levélírók az ő tisztei.

Uram, feles katonáit elcsábítván Szőnyi Gergely, Lévai János több complex-társaival, elszöktették; az Nemes Ország szolgálatja retardáltatik. Az szegény laczháziakon az szerencsétlenség megesett: mindenek felpraedáltatott az ellenségtűl. Némediek titkon minemű currenst küldöttek az falukra, alázatosan includálom. — Ajánlom Ngod kegyelmes gratiájában magamot, maradván

Kegyelmes Uram Ngodnak

Solthi sánczban, 17. Januarÿ 1705. alázatos legkissebb szolgája

Szemere László m. k.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Ngának alázatosan írám. Cito, cito, cito, citius, citissime. P. H.

Túl felén:

Replica. Kglmed levelét vettük. Hogy azon Pest elein lévő falusiak deterresáltassonak az ellenséghez való behódulástúl: Kglmed azonnal az németi bírót harmad magával vitesse be fogva az sánczban, tartassa ott továbbvaló parancsolatunkig; hasonlót követvén el azokon is, az kik az ellenséghez behódoltanak. Rövidnap több gyalogság érkezvén Kglmed mellé Nógrád és Hont vármegyékbűl, azokkal is, *míg újobban Tek. Nzetes Bottyán János Generális-Főstrázsamesterünk odamenvén, ott az haza szolgálatjában jó rendelést tészen,* Kglmed az mit elkövethet, kötelessége szerint megszűnés nélkűl tegyen eleget.

(Eredeti levél, gyűjteményemben. A dátumtalan válaszfogalmazat *Pápai János* udv. főtitkár kezeírása.)

119.

Rákóczi, id. gr. Barkóczy Ferencznek.

(Instructió a Tisza-Duna-közi hadak fővezényletére.)

. . . .

Generális-Fő-Strázsamester *Bottyán János Hívünk lemenvén Kecskemét felé a ráczságnak hódítására,* — értsen egyet megnevezett Hívünkkel mindenekben ő Kglme.

Datum ex Castello Kis-Tapolcsán, die 13. Mensis Februarÿ Anno 1705.

F. P. Rákóczi m. p. P. H.

Joannes Pápai m. p.

(Eredeti, gyüjteményemben.)

120.

Szemere László, a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Nekem Kegyelmes Uram!

Ngod kegyelmes resolutiója az vala, hogy az mikor *Generális Bottyán János* Uram ideérkezik, azonnal házamhoz indúlhassak. Mely kegyelmes resolutiót megmutatván Generális Uramnak, ő Kglme oly választ adott: nincsen Instructiójában, hogy engemet elbocsásson. Alázatosan kérem Kegyelmes Uram Ngodat: méltóztassék azon kegyelmes resolutióját tovább is confirmálni; dolgaimat rendben vévén, azután is kész leszek Ngod Kegyelmes parancsolatinak engedelmeskednem. Maradván Kegyelmes Uram, Ngodnak

Solthi sánczban, 21. Febr. 1705.

alázatos legkissebb szolgája

Szemere László m. k.

Kívül: Rákóczi czímzete.

Másik felöl:

Replica. Kglmed levelét vévén, respectáljuk Kglmednek azon sánczban már alkalmas üdőtűl fogva való létét, és bizonyos ideig házához is bocsátjuk; a minthogy van is parancsolatja Tek. Nzetes *Bottyán János* Generális-Főstrázsamesterünknek, hogy N. V. Jánosi János Kapitány Hívünket praeficiálván azon sánczban Commendónak míg Kglmed viszszatér, Kglmedet onnan bocsássa el. Kglmed azért alkalmaztassa ily dispositiónkhoz magát, és akkoron informálván említett Kapitány Hívünket az ottvaló dolgokrúl, — annakutána bizonyos ideig házához elmehet.

Expeditum.

(Eredeti levél, gyüjteményemben. A válaszfogalmazat Ráday Pál cancellár kezeírása.)

121.

A fejedelem, Bottyánnak.

Spectabilis ac Generose, Fidelis Nobis honorande!

Salutem et felices rerum suarum successus. Kglmed levelét vettük. Hogy az Dunán általköltöztetvén hadainkat, ott szerencséssen jártanak, ezen Kglmed industriáját kedvessen vettük; s minthogy már Tekintetes Ngos Károlÿ Sándor Generálisunk általment az Dunán, azon az földön való commendo ő Kglmére bízattatott: *Klmed azért tovább azon részre hadainkat ne küldje,**) hanem ha valamelly olly szükséges dolgok az Dunántúl való föld iránt occurrálnak, recurráljon megnevezett Generálisunkhoz. Mostani erőtlensége miatt Gróff idősbik Barkóczy Ferencz Generálisunk arra az földre le nem mehet; azért az melly dolgok occurrálnak, dependeálván ő Kglmétűl, vigye végben. — Az ráczok számára kívántató pénzrűl minthogy Méltóságos Generális Gróff Bercsénÿ Miklós Úr s kedves Atyánkfia intimatiónk szerint tészen dispositiót, relegáltuk ő Kglméhez N. Vitézlő Szent-Iványÿ Raphael Ns. Nagy-Honth vármegyei Kapitányunkat; melly ha eddig nem érkezett is, rövidnap elérkezik, a mint azon resolutiónkat elébbi levelünkbűl is megértette. Micsoda pátenst irattunk az ráczokra, Kglmednek elküldöttük; **) mellynek continentiájához alkalmaztatni kívánván Kglmed is magát: ha azok alatt az napok alatt követjeket küldik hozzánk, Kglmed jó securitással küldje el, melly végre is azon pátenseket jó alkalmatossággal, hogy publicáltathassék köztök, küldje közikben. Holott penig továbbra is követeket hozzánk küldeni nem akarnák azon terminus alatt: sietve Kglmed tudósítson, s úgy Gróff Barkóczy Ferencz Generálisunkat.

Az hídnak csináltatását mindaddig hallaszsza, míg hídmesterünk — kinek is hozzánk jövetelérűl parancsoltunk, — egész instructióval oda nem érkezik; mindazonáltal addigis az

*) Erre alább hivatkozás fog történni, azért húztuk alá.

**) Lásd a mellékletet.

kívántató deszkákat s egyébb accessoriumokat Kglmed készíttesse s hordassa a sólthi sánczhoz, hogy onnand, az hová az szükség kívánja, transportáltathassék; investigálván s investigáltatván: hol lehetne kevesebb munkával s alkalmatossabb hellyen az hidat csináltatni s úgy a sánczot? transmittálja maga opinióját. *) Nem lévén szükséges Buda elein a sánczot erigáltatni, nem is kívánunk, — Kglmed is abban ne munkálkodjék; sőtt az melly sánczok kívántatnak: azokat is incsinérünk lemenvén, az hol az szükség fogja kívánni, instructiója szerint erigálja.

Az sajkáknak készíttetésében továbbra is szorgalmatoskodjék; mellyeknek panczoztatására s egyébb kívántató vasmunkának teljesítésére parancsoltunk bizonyosszámú mázsa vasakat odaszállíttatni.

Parancsoltunk Districtuális-Commissáriusunknak, hogy maga substitutusát oda leküldvén, tegyen hadaink alimentatiójokrúl fogyatkozás nélkűl dispositiót, hová is Kglmed recurráljon. — Az vecsei sáncznak is építtetését hallaszsza Kglmed incsinérünk lemeneteléig. A midőn a szükség kívánja, az sajkák is elkészűlnek, — mellyben Kglmed kiváltképpen szorgalmatoskodjék, — sajkára való taraczkokrúl is teszünk dispositiót.

Az szökő s egyébb excessivusok s úgy Nagy Péter dolga iránt kövesse el az mit Edictumunk javall s kedvezés nélkűl vitesse is rigorose executióban.

Mivel az tömösvári bassának való írás haszontalan: loboncz lévén, inkább akar kedvezni az német párton lévőknek, ez okbúl is ad az ráczoknak protectiót, — az oda való írásnak hagyjon békét; azonkívűl is rövid időn Constantinápolyban az bassának ezen, Porta akaratja ellen az ráczok manutentiójokban való interessentiáját hathatósan megorvosoljuk.

Az rabok szabadítása Budárúl bízattatván Generális Gróff Barkóczy Ferencz Úrra: recurráljon ő Kglméhez s ő Kglmét informálja.

Az melly dolgokat Nemzetes Csajági János Hívünk cse-

---

*) Így jött aztán létre *Bottyán-vára* Paks fölött, és a balparton az *imsódi* vagy *imsósi sáncz*.

lekeszik *): Kglmed parancsolatunkbúl tudja lenni, azért továbbra is ne impediálja. — Caeterum Eundem benevalere desideramus. Ex Civitate Agriensi, die 2. Mensis Martÿ Anno 1705.

Ejusdem benevoli:

F. P. Rákóczi m. p.

(Egykorú másolat, gyűjteményemben. Ugyanazon íven olvasható egy, Egerben 1705. martius 1-jén kelt más, rövidebb levele is a fejedelemnek Bottyánhoz, melyben meghagyja neki, hogy »meggondolván Gróff Barkóczy Ferencz Generálisunknak mind *úri személyét* s egyszersmind az hadi dolgokban« szerzett sok tapasztalatait: vele nemcsak egyet értsen, de tőle függjön is. Ez tartalma a levélnek, melynek papírja oly szakadozott, hogy teljes szövegét összeállítani már lehetetlen.)

Melléklet:

Nos FRANCISCUS Dei gratia Princeps RÁKÓCZY de Fölső-Vadász, Comes de Sáros, Dux Munkácsiensis et Makovicziensis, Dominus Perpetuus de Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Universis et singulis Nationis Rascianae Supremis et Vice-Officialibus, caeterisque cujuscunque gradus, honoris et conditionis Nationis ejusdem hominibus, praesentium Notitiam habituris, fidelitatem, gratiamque Nostram amplecti volentibus, salutem et gratiae Nostrae Principalis propensionem. A midőn sok ízben kibocsátott pátenseink az egész rácz nemzet előtt nyilván lévén, azokbúl megértették: minémű igazságos igyekezettel kívánjuk a magyar haza szabadságának helyreállításának munkájával együtt az egész rácz nemzet szabadságának is (melly az német erőszakos birodalma által elrontatván, eltapodtatott) munkáját öszvekötni s együtt is régi kívánatos boldog állapotjára visszahozni s helybenállítani, sokan az rácz nemzet közűl nemcsak hűségünkre állani készek voltanak: hanem egyszersmind több magyar hadaink közzé a rendes fizetésért állottanak, szívessen is ez ügynek elősegéllésében fegyverekkel szolgálnak. **) És jóllehet a Dunán túl, Dunán innen, már is Tisza-közin lévő

*) Hajdú-ezer gyűjtése a Tisza-Duna között.

**) Ilyenek voltak pl. az egri ráczok és a Draguly Farkas oláh ezredes erdélyi ezredében szolgáló kurucz rácz századok.

rácz nemzet is akarván ez közügynek elősegéllésében való melioratióját jelentgetni, már régtűl fogva ellenünk s hadaink ellen való ellenségeskedésétűl megszűnt: mindazonáltal, mivel most vagyon ideje, hogy nemcsak ellenségeskedését szűntesse meg, sőtt az több rácz nemzetnek dicsíretes példájăra, hűségünkre magokat valósággal ajánlván, a kiknek fizetésért az hadakozásra vagyon kedvek, álljanak szolgálatunkra, hadaink között szolgáljanak; a kik penig magok hellyekben gazdáskodni kívánnak, protectiónk alatt magok hellyekben maradjanak, melly végre is magok követjeket három hét alatt ide Egerben küldjék Hozzánk. Különben, minthogy valóságos és nemcsak olly kétséges kimenetelű resolutióját s maga alkalmaztatását akarjuk az egész rácz nemzetnek szemlélni: ha három hetek alatt magok követjeket Hozzánk, valóságos hűségeknek megbizonyítására nem küldik, — a minthogy a végre jöttünk erre az földre, hogy ha továbbra is az rácz nemzet valóságos hűségre magát nem ajánlja, — feles hadaink által tűzzel, vassal, fegyverrel magokat, feleségeket s gyermekeket arrúl az földrűl végképpen elpusztítsuk. Az egész rácz nemzet azért ezen utólsó intésünket gondolja meg és maga követjeit mai naptúl fogva három hetek alatt küldje Hozzánk, insinuálván azon követek magokat Tekéntetes Nemzetes *Bottyán János* Generális-Főstrázsamesterünknél, ki is jó bátorsággal hozzánk kísérteti. Datum ex Civitate Episcopali Agriensi, die secunda Mensis Martÿ Anno Millesimo Septingentesimo Quinto.

F. P. Rákóczi m. p. P. H.

Joannes Pápai m. p.

(Egykorú másolat, pátens alakban; kívűl: »*Ráczok hódoltató Pátense.*«)

122.

A fejedelem, id. gr. Barkóczy Ferencznek.

Illustrissime Dne Comes, etc. Salutem et felices rerum suarum successus. Kglmed levelét vettük; azon szólnoki hadakat Districtuális-Commissáriusunknak, hogy megmustrálja s exolválja, parancsoltunk.

Vagyon parancsolatja Tekintetes Nemzetes *Bottyán Já-*

nos Generális-Főstrázsamesterünknek, hogy keze alatt lévő hadakkal subsistáljon olly közhelyen, hogy az szükség úgy kívánván, budai s pesti ellenség excursiója ellen azon földnek succurrálhasson. — Mivel T. Nztes Szemere László Brigadérosunk és Korponay János Commissáriusunk kevés ideig házokhoz fordúlnak: az (solti) sánczban Nzetes Vitézlő Jánosy Jánost, az commissáriusságban penig Csala Sándort állíttattuk; parancsoltunk is megírtt Generálisunknak, hogy maga is odamenvén az solthi sánczhoz, állítsa be, és a míg azon új tisztek tisztekben beállanak, kevés ideig (valami confusio az had között is ne következzék,) ott subsistáljon. Melly dispositiónkat is Kglmed igyekezze effectuáltatni. Caeterum, — etc. — Ex Civitate Agriensi, dje 4. Mensis Martÿ Anno 1705.

F. P. Rákóczi m. p. Joannes Pápai m. p.

Külczím: Illrmo Dno Comiti Francisco Barkóczy Seniori de Szala, etc. — Szólnok. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

123.

Bottyán tábornok a fejedelemnek.

Méltóságos Erdéllyi Fejedelem!
Természet szerint jó Kegyelmes Uram!

Nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatossan vettem; valamint eddig mindenben kívántam Nagyságod kegyelmes parancsolatit tenni, — úgy ezután is mindenkor a tevő leszek.

Kegyelmes Uram, láttam én az ellenségnek több voltát: de mivel magam is bene-animatus voltam s velem lévő katonaságot és hajdúságot is jól animáltam, — kedvünk lévén, megegyezett akaratbúl mentünk rajtok; s bizony, meg is vertük volna Isten által: de az katonaság megfutamván, meg nem fordúlt, Borbély Balázsnak penig én nem tudom micsoda ijedtséges constitutiója volt, — az faluig ő sem fordúlt meg; hogy teljességgel vétek nélkűl lett volna, nem írhatom: mert engem azzal bíztatott, hogy ha csak ezer lovas lészen is, — mindjárt általvágja magát rajta az ő katonáival, kihez bíztam is, és a végre meghadtam volt, hogy hátunk megé menjen, mikor meg-

fordúl; de abban semmi sem tölt, mert ha az lett volna: immote megtartottam volna az hajdúságot; mivel penig már öreg ember és elérte az második gyermekségét, — annak lehet inkább vétkét tulajdonítani. Bizony, ha láthatná Kegyelmes Uram Nagyságod, soha nem élt ő ollyan disciplinában, mint én tartom, — tud is félni! — Szabó Máté és Zsámboki Uram hadai hét zászlóval háltak azon étszaka Szadán és Gödöllőn, s reggel — az mint hallom, azon szadai, gödöllei emberek referálják, — Herít *) felé nyomúltak bé, noha én Szabó András Uramat tudósítottam volt: de minekünk bizony nem succurráltak. Azután, midőn már az ellenség bément: Szabó András Uram mondá, hogy Pest felé mentek ő Kegyelmek is, de semmit se láttak, — láthattak volna penig, ha arra lettek volna: mert az ellenségnek ollyan ijedtsége volt, hogy mind marhát s gabonát az úton, szekerekkel együtt hagyott el.

Alázatosan elküldöttem már listáját kezem alatt lévő hadaknak Nagyságodhoz. Verebélyi János Urammal is két zászló alatt talám ötvenig vagy hatvanig való katonaság érkezett, kiket is ide az szomszéd faluban szállítottam.

Sohul is ezen vármegyében, Kegyelmes Uram, annyi széna nincsen, mint czeglédi és kőrösi pusztákon; úgy, hogy bizony még az lovas hadak csak kaphatnak mind szénát, mind szalmát az pusztákról, ha kijárnak fourtrázsira. Elküldöttem az szolgabíró után, hogy hozzám jőjjön és vélle excurráljak, nagyobb investigatiónak okáért.

Az budai, pesti ráczság, németség készületit az estvétűl fogva kétszer hozák. Nagyságodat bő írásommal terhelni nem akarván: secretárius Pápay (János) Uramnak ő Kegyelmének írtam meg pro relatione bővebben, — ő Kegyelmétűl méltóztatik Nagyságod bőven megérteni. Ajánlván magamat Nagyságod természeti kegyelmességében, és holtig maradok Nagyságodnak, Kegyelmes Fejedelmemnek,

Kóka, 13. Martÿ 1705.

alázatos engedelmes híve s szolgája

(Bottyán János.)

Külczím: Méltóságos Erdéllyi Fejedelem Rákóczi Fe-

*) Heréd, Nógrád szélén, Hatvan közelében.

rencz Urunknak, nekem természet szerint való jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának, alázatosan. Agriae. P. H.

(Eredetije a budai kir. kamarai levéltárban, a Rákóczi-levéltár Munkácson maradt részének romjai között. Az aláirt név még, úgy látszik, a levél fölbontásakor leszakadt, — de rajta van Bottyán czímeres pecsétje, s titkárai: Kocsi Cserghő Bálint és Börölei, másként Berelyei Mihály Deák kezeírásait is jól ismervén, melyek egyikével ez a levél is iratott — semmi kétség, hogy Bottyán levele. Erre vall a kelet és tartalom is.)

124.

A fejedelem, id. gr. Barkóczy Ferencznek.

Illustrissime Comes, etc.

Salutem, etc. Kglmed levelét, Tekintetes *Bottyán János* Generális-Strázsamester Úri Hívünk accludált írásival együtt vévén, noha az gyakori sok hamis hírekre nézve azon ráczoknak a sólthi sáncz ellen való szándékjokat nem szintén hihetjük: tettünk mindazáltal olly rendelést, hogy az Pest elein lévő gyalogságnak egy része sietve alányomúljon. A mi a por és ólom leküldését illeti: igenis, jól cselekedte Kglmed annak transmissióját; de a mi a taraszkokat nézi, — egyet is azokbúl ki ne engedjen vinni, történhetvén csakhamar azoknak elveszthetése.

Kglmed, ha egészsége engedi, jőjjön ide hozzánk Egerben. Caeterum, etc.

Agriae, 26. Martÿ 1705.

F. P. Rákóczi m. p.

Külczím: Illrmo Comiti Dno Francisco Barkóczi de Szala Seniori, etc.

Szólnok. P. H. Cito, citius, citissime.

(Eredeti, gyűjteményemben. A levél befejezése felé igen elrongyolt.)

125.

»Török András Uram Instructiója.«

Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nga parancsolatjábúl Tekintetes Nemzetes Török András Uramnak (Titulus *) Instructió.

*) Szendrei Török András, a fejedelem udvari vice-marsallja és jászok-kúnok vice-kapitánya volt.

Primo. Isten szent segítségébűl öt jász zászlóalja katonával minden késedelem nélkűl ő Kglme megindúljon és az ő Kglme mellé adjungáltatott franczia Brigadéros-Incsenérrel (La Maire) siessen az solthi sánczhoz. Az holott *Generális Botytyán János* Uram felől értekezvén, mind ő Kglmétűl s mind penig vele lévő más, már ezelőtt Egerbűl elküldött incsenértűl (Saint-Just) értekezzék: Solthon alól holott intéztek hidunkra hídnak való hellyet és sánczot? Mellyet ezen Brigadéros-Incsenérrel megtekintvén, *Bottyán János Generális Uram* ott praevie általköltözzék a Dunán; túl felől, ő Kglmének adattatott instructiója szerint, az mint ezen Incsenér fundálja és intézi, az Dunántúl való földnépével igen serényen és sietve, mentűlhamarébb említett Generális Uram fog erigálni sánczot. Innen pedig Török András Uraméknak az Incsenérek által hasonlóképpen való delineatiója szerint igen-igen hamar és serényen kell erigáltatni.

Secundo. Minthogy az ország szolgálatja azt kívánja, hogy mind az említett sánczok, s mind azok között csinálandó híd igen sietséggel elkészűljön: mind a három városokrúl s egész Pest vármegyébűl, s még az Jászságbúl, Kúnságbúl, az földnépe megerőltetésével is annyi embereket hajtasson sereges katonákkal is, hogy minekelőtte az ellenségnek tudtára lenne, addig elkészűljön. E végre alól a sólthi sánczon csináltatik az híd, hogy az fák és deszkák beneficio aquae hamarabb leszállíttassanak.

Tertio. Csajághi János Uramat az mellé rendeltetett hajdúsággal hagyja Commendánsnak az solthi sánczban, meghagyván ő Kglmének: in omnem occasionem serény vígyázással s emberkedéssel legyen. Jánossi János Kapitány Uramot maga seregei mellé küldje sietséggel.

Quarto. Az solthi sánczban csak annyi hajdút hagyjon Török András Uram, a mennyi az belső sáncz óltalmazására kívántatik, — a többit elvigye, hogy a híd két sánczát óltalmazhassák s munkáját segítsék is.

Quinto. Kapitány Szűcs János Uramnak ment parancsolatja, hogy a kecskeméti, kőrösi és czeglédi hadakkal olly készülettel legyen, hogy mind a munkások s az hídhoz kívántató matériák hordatásában és compelláltatásában, s mind — a

szükség úgy hozván — az ellenség ellen való operatiókban segítségül legyen; azért Török András Uram correspondáljon ő Kglmével.

Sexto. Cseplész János kis-kúnsági Kapitányt két zászlóalja kún katonákkal (ideértvén a Nagy Péter Kúnságbúl álló katonáit is) assignálja *Generális Bottyán János* Uram commendója alá; ki is általmenjen ő Kglmével az Dunán.

Septimo. Az melly marhát Kis-Kúnsághoz tartozó Laczháza nevű falubúl Kegyelmes Urunk parancsolatjábúl elhajtatott volt Cseplész Kapitány Uram: azon marha dolgát Török András Uram igazítsa el, oly formán, hogy teljességgel élhetetlenek se maradjanak, de az hadak számára egy részét elvegye ő Kglme.

Octavo. Az említett kis-kúnságiakat conscribáltassa ő Kglme és az viritim való felültetésre minden úton-módon compellálja. A vakmerő refractáriusokat fogassa és az egri tömlöczben küldje, jószágokat confiscálja.

Nono. Az Hatvanban lévő, hídhoz való requisitumokat ő Kglme levitesse, az mint már szekerek is limitáltattak hozzá.

Decimo. A halasiakat Kegyelmes Urunk visszaadta a kis-kúnságiaknak; ő Kglme harmincz katonára való hópénzt, élést és munkást limitáljon reájok.

Undecimo. Minden dolgok folyamatjárúl s accurrentiákrúl serio és úntalan Kegyelmes Urunkat ő Kglme tudósítsa.

Datum Fénszaru, die 26. Martÿ Anno 1705.

(*Ráday Pál* udv. cancellár kezével írt fogalmazat vagy másolat, gyűjteményemben. Mint az irályból látszik, az utasítás alkalmasint ő általa »*Ad Mandatum Suae Serenitatis Principalis*« adatott volt is ki, a fejedelmi biztosként — főként a jász-kún dolgokért — leküldött Török Andrásnak.)

126.

A fejedelem, id. gr. Barkóczy Ferencznek.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Vévén az sólth[illegible]áncz Commendánsának levelét, hogy az ellenség álgyúlövésekkel ostromolja őköt, — a honnan veszszük észre ollyatén szándékát, hogy az hajdúságot onnan elszélyesztvén, az sajkás ráczokat általküldhesse és az hídnak való fákat megégettesse s

azután ha módját látja, az sánczot is megpróbálja. Jóllehet tettünk olly dispositiókat, mellyek által secundáltathatnak: mindazáltal orderünkkel küldöttük N. V. Görgey András és Gyulay János Híveinket, adván tudtára Kglmednek, hogy három taraszkot és (ha még nem küldött volna) port is golyóbisokkal sietséggel transmittáljon az sánczban, — a mint is a végre van parancsolatja N. V. Török András Kapitány Hívünknek, hogy az securitásrúl provideálhassanak. Caeterum, etc.

P. S. Három pattantyúst is küldjön Kglmed és a mennyi port elvihetnek magokkal s úgy golyókat is, és nevezet szerint tíz mázsa port, azzal együtt, a kit talán már elküldött volna.

Datum Agriae, 27. Martÿ circa 9-na vespertina, Anno 1705.

Ad officia parati:
F. P. Rákóczi, m. p.

Kívül: Barkóczynak, Szólnok.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

127.

A fejedelem, Barkóczynak.

I.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Kglmed levelét vettük, melybűl a Dunántúl való ráczoknak akaratját, mely által N. V. Hellebront János Kapitány Hívünket által kívánták, értettük. Mely miatt is méltán lehetne neheztelésünk Tek. Nztes *Bottyán János* Generális Hívünkre, hogy jóllehet a Dunántúl való általmenetelre expresse volt ordere: mégis ollyat ír, hogy magunk inhibeáltuk volna attúl, hogy semmi portát által ne küldjön. *) Mellyhez képest Kglmednek intimáljuk, hogy noha újonnan is van ordere említett Generális-Strázsamesterünknek: mindazáltal általmenetelit Kglmed maga is sürgesse.

A mi penig Hellebront János Kapitány Hívünk egyik seregének elvételét illeti, (mely is ennekelőtte Szili György

*) Ha a fejedelem martius 2-iki levelének megjelölt pontját (melyről Rákóczi úgy látszik, megfeledkezett) megtekintjük: Bottyánnak szó szerint *igaza vala.*)

Hívünk hadnagysága alatt vólt.) vagyon parancsolatja megírtt Generális-Strázsamester Hívünknek, hogy azon sereget adja vissza említett Kapitányunk directiója alá. Caeterum, etc.

Ex Civitate Agriensi, die 28. Martÿ 1705.

Ad officia parati:
F. P. Rákóczi, m. p.

Kívül: Barkóczy czíme, Szólnok.

II.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Kglmed levelét vettük. Úgy kívánván azért a Nemes Ország szolgálatja: azon Szólnokban lévő, sajkára való három taraczkot késedelem nélkül küldje Tek. Nzetes *Bottyán János* Generális-Főstrázsamesterünk kezéhez Kglmed. Caeterum, etc.

Ex Episc. Civitate Agriensi, dje 31. Martÿ Anno 1705

Ad officia parati:
F. P. Rákóczi, m. p.

Kívül: Barkóczy czíme, Szólnok.

(Eredetiek, ugyanott.)

128.

Bottyán tábornok Kecskemét, Körös, Czegléd városoknak.

Az böcsületes kecskeméthi, kőrösi és czeglédi Bíráknak ő Kegyelmeknek sietve adassék.

Ezen parancsolatomat vévén kecskeméthi, kőrösi és czeglédi Bírák, parancsolom fejetekre 100. arany bírság alatt, hogy mivel mostan az Tiszántúl való hadak, mellyek Méltóságos Generális Károlyi Sándor Urammal az Dunántúl voltak, sokan általjöttek s szöktek az Dunán; azért valahol, akár mezőn, akár helységtekben tanáljátok, — ha tőlem, vagy Károlyi Uramtúl passussa nem lészen: fogjátok és rabságban tegyétek, mindaddig tartsátok, míg híremmé nem adjátok és parancsolatomat irántok nem veszitek. Különbet se cselekedjetek. Datum Pataj, Die 2. Aprilis 1705.

Generális Bottyán János, m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708. kötet, 378. lap.)

129.

Bottyán tábornok Szekeres István alezredesnek.

Par Literarum Magnifiçi Domini Generalis Joannis Bottyán, ad Generosum Dominum Joannem (Stephanum) Szekeres exaratarum.

Isten áldja Kegyelmedet Óbers-Lajdinant Uram!

Vévén ezen parancsolatomat, azonnal egy zászlóalja katonával mönjön el Kőrösre és Czeglédre, s hogyha azon helységek reájok vetett impositiót liszt abrak és vágók aránt nem praestálták, avagy halogatást tönnének, úgy az gyalogokat is ki nem állították: az bírákat fogassa meg, azonnal kocsira rakatván, hozassa el magával, s az alatt specificált élésnek fogyatkozás nélkűl való praestálását éjjel-nappal sürgesse. Nemkülönben cselekedjék kecskeméthi bíróval is, Kegyelmednek serio parancsolom, — mivel itten feles hadak lévén, élés dolgábúl szükségben vannak; azonkívűl az minemű hatvan akó bor van Kecskeméthen: azt is parancsolja meg Kglmed, hozassák kecskeméthi bírák, úgy az mi abrakunkat is. Különben sem cselekedvén, éjjel-nappal mindezekkel siessen. — Ezzel Isten Kglmeddel. Költ Solthon, 2. Aprilis Anno 1705.

Kglmednek jóakarója:
Generális Bottyán János, m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708. kötet, 378. lap.)

130.

Kukländer cs. tábornok Bottyánnak.

Generális Uramnak ajánlom szolgálatomot és Istentűl minden jót kívánom Kegyelmednek.

Csudálkozom rajta, hogy azt írja Kglmed, hogy János Diákért egy Feldbablt kívánta(-m) volna, holott maga és Kglmed jóll reflectálhatja magát, hogy mindenkor Leidenambdot vagyés Fendrichet kívántam érte; azért ha Kglmedhez való barátságtúl nem véseltetném: nem annám érette, azon Feldbablért, a ki pedég csak egy Korporal. De kívánván tovább és ked-

veskednem véle: csak küldje fel Kglmed azon Feldbablt, hitemre és parolámra fogadván, azonnal kiadom érte azon János Diák nevő attyafiát; hogy pedég azt kívánom, hogy elébb Kglmed küldje fel: azeránt meg nem étél, mert egy Római Császárnak, tudom, nem kíván Kglmed praejudicálni, hogy képét viselvén, ény küldjem elsőben. Másik oka az: tudván azt és Kglmed, hogy étt helyben kell maradnom és engem mindenkor étt megtalálni, — viszont Kglmed pedég commendíroztaték éde-amoda. Hanem ezen két küldett német és rácz rabokért íme, más két kurucz rabot, úgy Váczy János és Marótti Pált, kik ha Kglmednek nem tetszenének: küldje vissza őket, ény és visszaküldem azon érettek étt maradott két rabot, visszabocsáttom. E mellett marad még kilencz kurucz rabja Kglmednek itten: azokért és küldjen fel Kglmed az Feldbabeltúl két német Knechtet vagyés szolgákat és annyi ráczot hozzájok adván, az kik azon actióban elfogattattanak: hitemre és parolámra irom, mingyákot (így) értek, azaz személyért személyt annyid adok.

Nem tudván egyéb új hérrel kedveskedni Kglmednek, hanem 30. elapsi mensis Kilitti nevő, Fehérvár táján levő falunál megverte Heister Uram Károlit, hogy az hóttestek egy mérfélnyére hevernek. — E mellett azon négy ráczért kérem Kegyelmedet, az kiket Zólyomba küldett.

Ezek után éltessen Isten Kglmeded, és engedje hovahamarébb jó barátságban és jó egészségben láthassuk egymást! Esztergom, 3. Aprilis 1705.

Kegyelmednek jóakaró barátja
F. F. â Kukländer, m. p.

P. S. Az feleségem ajálván Kglmednek böcsülettel szolgálatját, kedvessen veszé, hogy el nem feletkezék Kglmed róla; viszonyt ő és Kglmed feleségének mindenekbe kész kedveskedni és szolgálni.*) Mively pedég Kglmed barátságáért és az ő kéréséért bocsátottam enyihány kurucz rabot el: viszonyt ő és kéré Kglmedet, ha ketti (így) találkoznék, német rabot az ő kéréséért bocsáttassa Kglmed és énéké kezéhez küldeni.

*) Bottyán első neje ekkor Esztergomban betegen feküdt.

Külczím: Tekéntetes Bottyán János, Méltóságos Felső-Vadászé Rákóczy Ferencz Fejedelem egyek Generálissának, p. t. jóakaró régé barátamnak.

Kecskeméth. P. H.

(Eredeti levél, úgy látszik, az egész saját keze írása Kukländernek, a kinek nincs is több levele a gr. *Károlyi-levéltárban* ennél az egynél. Egy más, ifjabb, cs. alezredes és huszthi commendáns Kukländernek azonban 1717-ből sok van.)

131.

A fejedelem utasítása Barkóczy számára.

Instructio
pro Illrmo Comite de Szala Francisco Barkóczy Seniore, etc.

Primo. Menjen alá ismét a Tisza-Duna közére s vegye által a hadak kormányozását.

Secundo. Szüntelen portáztasson Pest felé.

Tertio. Károlyival correspondeáljon, s ha hadat kívánna Kglmedtül, succurráljon.

Quarto. Pest alatt vígyázásra hagyván Ordódy György Kapitány Hívünket, »fordúljon alá az solthi sánczhoz,« vizsgálja meg az ott lévő hajdúság számát, jó Commendánst rendeljen, s élésről gondoskodjék számokra, »csak annyi embert hagyván benn a sánczban, a mely a helynek szük volta miatt mind elégséges légyen, mind penig subsistálhasson; és egyszersmind a más szükségeirűl is a sáncznak: úgymint lövőszerszámokrúl s ahhoz tartozandó eszközökrűl provideáljon.«

Quinto. »Mivel penig az hídhoz való eszközök készen lévén, egyedül csak annak általkötésétől függ az dolog, adattatván már praevie Tek. *Bottyán János* Generális-Strázsamesterünknek a Dunántúl való általmenetelre order: moderálja és moderáltassa úgy a dolgot Kglmed, hogy ha az ellenség a Dunán túlmaradt hadat (Károlyi hadtöredékeit) nem persequálja, — sürgesse említett Generálisunkat elégséges gyalogsággal való általmenetelre; a ki is az hídnak készéttetett helynek ellenében sánczot ásatván, magát az ellenség ellen oltalmazhassa; holott penig ebben impediáltatnék: ugyanazon gyalogsággal vagy alól, vagy feljűl lopja által magát a Dunán és praevio modo a Dunaparton sánczot építvén, subsistáljon

mindaddig, míglen alkalmatossága lészen a híd ellenében való helyhez jőni; kit assequálván és a sánczot megkészítvén, hogy a hídnak conservatiója lehessen, igaz hazafiúi szeretetire kénszeríttetvén, *ollyatén Generális Cavallérhoz illö vitézséggel* magát az ellenség operatiója ellen viselhesse. Ki iránt is szükséges provisiókat tétessen Kglmed.

Datum Agriae, die 4. Mensis Aprilis Anno Dni 1705.

F. P. Rákóczi, m. p. P. H.

Sigismundus Jánoky, m. p.
Paulus Ráday, m. p.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

132.

Bottyán, b. Károlyi Sándornak.

Ajánlom mindenkori kész szolgálatomat Nagyságodnak.

Isten ő Szent Fölsége engedje ezen húsvéti szent napokat, több következendőkkel együtt, örvendetesebb hírekkel érni, el is múlatni, — kívánom Nagyságodnak. — Itten eléggé éjjelnappal szorgosgatom az erősségnek elkészítését, a minthogy jó formában folynak az dolgok körülötte. Vas héával vagyok, az igen szükséges; kérem Nagyságodat, ottan szereztessen két mázsára valót, avagy többet is, Nagyságod — kérem — adja meg az árát és én azonnal Nagyságodnak megtérétem. Azonban, Szólnokban Barkóczi Uramnak, vagy Méltóságos Fejedelemnek írjon Nagyságod: bár csak öt ágyút küldjenek mentűlhamarébb.

Kecskeméti bírónak ne terheltessék Nagyságod parancsolni: az ideküldött száz gyalog munkásnak küldjön kenyeret és élést.

Ezek után kívánom, találja friss jó egészégben ezen levelem Nagyságodat.

Költ gömlői*) sánczban, die 10. Aprilis 1705.

Nagyságodnak igaz jóakarója
Bottyán János, m. k.

*) Kömlöd Tolnában, Paks felett. Másként *Bottyánvára.*

U.i. Ma küldöttem portát Földvár alá és hetven hajdút Pécs felé élés hajtására.

Külczím: Méltóságos Gróff Károlyi Sándor Generális Uramnak ő Nagyságának böcsülettel irám.

P. H. Kecskemét.

(Eredetije a gr. Károlyi-nemzetség levéltárában Pesten. Csak az aláírás sajátkezű.)

133.

A fejedelem, id. gr. Barkóczy Ferencznek.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Kglmed levelét kedvessen vettük.... Olly vígyázással tartsa az Halas táján levő hadakat, hogy, ha kívántatik, menten succurrálhassanak Szekeres István és Szabó Máthé Kapitányinknak, túl az Dunán való operatiókban. — Az sáncz (Bottyánvára) erectiójához az incsinér jól kezdett vólna, ha Tek. Nztès *Bottyán János* Generális-Főstrázsamesterünk, (holott abban olly derekas experientiáját nem ítéljük lenni,) confusiót nem tett volna; melly miatt is esett, hogy az incsinér conturbálván magát, onnan eljött. Mindazáltal azon sáncznak rectificatiójára le fogjuk küldeni, Kglmed penig jelentse meg említett Generális-Főstrázsamester Hívünknek: mivel a sáncz körűl kívántató munka nem ő Kglmére bizatott, hanem az incsinérre, — abban magát ne is elegyítse; az mint ebben vagyon bővebben is parancsolatja.

Az taraczkok iránt is tettünk olly dispositiót, hogy sem abban, sem golyóbis végett fogyatkozás ne essék; ha mindazáltal több kívántatik, Kglmed tudósítson felőle. Az hatvani vastaraczkokat, mivel csak sajkában valók voltak, jól cselekedte megírtt Generális-Főstrázsamesterünk, hogy elvitette; melly iránt hogy fogyatkozás ne légyen: Újvárbúl fog szállíttatni taraczkokat Mlgos Generális Gróff Bercséni Miklós Uram ő Kglme.

Halasi lakosok panaszibúl értjük azonban: minemű sok károkat vallottak az odaszállított hadak miatt; kik hogy tovább is ottan ne excedáljanak és az szegénység azzal ereje

felett ne terheltessék: Kglmed mentűlhamarébb küldje által az többi után. Caeterum, etc.

Agriae, die 18. Aprilis Anno 1705.

F. P. Rákóczi, m. p.
Sigismundus Jánoky, m. p.

Kívül: Barkóczy czíme, Hatvan vel Kecskemét.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

134.

A fejedelem id. gr. Barkóczy Ferencznek.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Midőn éppen az ellenség intercipiált leveleibűl értvén, hogy az földvári sánczban lévő praesidiumot az ellenség változtatni és Samarjábúl bizonyosszámú gabonát az Dunán hajókon Esztergomig levitetni akarna, megírtam volna Mlgos Gróff Bercsény Miklós úri kedves Atyánkfia Generálisunknak: ugyanakkor vettük Kglmed levelét, melly által tudósít, hogy már egész Budáig leérkeztek. És noha Kglmed írásábúl értjük: netalántán lovas had jött vólna le, mindazáltal nagy alkalmatlanságára lévén az hajóknak, úgy is igen kevésszámú népnek kellene lenni, s azért is inkább hiszszük, hogy gyalogság lévén: az földvári sáncznak erősítésére avagy változására megyen. Kihez képest kívántuk intimálnunk Kglmednek: légyen szorgalmatos vígyázással, és észrevévén azon hajóknak lemenetelét, kísírtesse elegedendő haddal, és ha szükségesnek látja, maga is Kglmed lefordúlván, olly alkalmatos helyen vonattasson taraszkokat, hogy az ellenségnek kárt tétethessen, megírván Tek. *Bottyán János* Generális Hívünknek is ezen dolgot, hogy mind az solthi sánczban vígyázással legyenek, mind pedig az hidat mególtalmazhassák. Kire Isten segítse is Kglmeteket!

Datum Agriae, die 24. Aprilis 1705. Benevoli:

F. P. Rákóczi, m. p.

P. S. Vígyáztasson arra is Kglmed, hogy az midőn az változás alkalmatosságával fel találná magát vonattatni az földvári praesidium, árthasson nekiek Kglmed.

Kívül: Barkóczy czíme, hely megjelölés nélkűl.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

135.

A fejedelem, gr. Barkóczynak.

Illrme Comes, etc. Salutem, etc. Kglmed leveléből értjük a budai németnek és rácznak kimenetelit; mellyet is nem kétljük, tovább is fog serio investigálni Kglmed és bennünket hovahamarébb tudósítani. Irtunk Mlgos Generális Grőff Bercsényi Miklós Úrnak, hogy Esztergom eleiről azon Sámboki két seregét bocsássa alá, és hogy az esztergomi hadnak cselédjek iránt is légyen provisió; *) nem kétljük, fogja ő Kglme intimatiónkat effectuálni.

Caeterum, etc. *F. P. Rákóczi*, m. p.
Agriae, 29. Aprilis 1705. Sigismundus Jánoky, m. p.
Joannes Pápai, m. p.

Kívül: Barkóczy czíme, Hatvan.

(Eredeti, ugyanott.)

136.

Bottyán tábornok ordere a Tisza-Duna közi hadakra.

Kegyelmes Urunk ő Nga minden rendbéli hadi tiszteinek és vitézlő rendeinek, valakik Kecskemét, Kőrös és Pest elein akárhol lésznek, mindenféle nemzetbűl állóknak ezen orderem által serio parancsoltatik:

Látván, vévén, vagy hírét hallván ezen orderemnek, mindgyárt, minden késedelem nélkűl erre Pataj és Imsós felé éjjel s nappal siessenek jőni, — úgy kívánván most igen szorossan Hazánk és Kegyelmes Urunk szolgálatja. Mellyet siketségre ne véljenek, hogy Hazánknak kárát magok fogyatkozásábúl ne okozhassák.

Sietve, Imsós, die 13. Mensis Maÿ Anno 1705.

Generális Bottyán János, m. k. P. H.

(Egykorú másolat sz. kir. Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708. évi kötet, 402. l.)

*) Zsámboky ezere ugyanis nagy részben esztergomi katonákból állott. Hat századdal maga az ezredes lent volt Bottyán tbk. mellett; 1705. april 24-kén Duna-Patajról írt a Fejedelemnek, mire következett a jelen resolutio.

137.

Bottyán rendelete a három városra.

Kecskeméti, kőrösi és czeglédi Bírák Uraimék vévén ezen levelemet: azonnal, se órát, se napot nem múlatván, sánczot ásni küldjön Kgltek Kecskemétrűl száz embert, Kőrösrűl hatvan embert, Czeglédről húsz embert. Azok penig elegendő élést hozzanak magokkal egy egész hétre; hites és igaz embereket rendeljen Kgltek melléjek, — máskínt kéntelen lészek száz katonát küldeni Kgltekhez kemény executióra. Különben se cselekedjék Kgltek. Datum Bottyán-vára, Die 15. Maÿ 1705.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708-iki kötet, 403. lap.)

138.

Vay Ádám udvari marsall, a fejedelemnek.

Imsósi sánczbúl, 17. Maÿ 1705.

Kegyelmes Uram!

Tegnap dél tájban ideérkeztem, lábaim fájdalma miatt fel nem mehettem eddig a várban: de az dolgokat s híreket investigálván, hamarjában az mit észrevettem, azokrúl alázatossan tudósítom.

Bizonyos emberek érkeztek, kik bizonyossan referálják: Simontornyára ment rácz s labancz s német több ezernél, kik háromszáz szekeret éléssel megrakván, tegnapelőtt még helyben voltak; sok emberséges emberektűl s magátúl *Bottyán* Uramtúl értekeztem, hova czéloznak? Ők közönségessen referálják: Székes-Fejérvár felé, s onnan Budára; — probabile, az ott való szükséghez képest, de én Földvárrúl is gondolkozom: mert onnan mind kiszökött — kik naponként szöknek — németektűl s mind máshonnan tudjuk, csak harmadnapi élések is alig van, s fájok egy csep sincs. Arra nézve az Buday Uram hadát azonnal kezdtem költöztetni, ismét pro supplemento válogatott két egész jászt (jász sereget) rendeltem, míg

az többi érkezik, — még az Dunántúl valók, Majos és Deák Ferencz Uraimék sem érkezvén el; de egész étszaka is különösen, csak egy komp lévén, ma estig is költezések megtart. Ezek általmenvén, Szabó Máté, Hellepront, Zsámboki s *maga Bottyán Uram* hadával alkalmas lovast tésznek. De igen sollicitus vagyok: kivel küldjem? Bottyán Uram maga akarna menni, más nincsen, az Dunántúl valókkal maradván Kisfaludi (György) Uram. Balogh Ádám Uraimék s némely tisztek alkalmasint contentusok Bottyán Urammal, s kívánják: hadd menjen el (velök), — nagyobb részre az Dunáninnen valók vélle nem contentusok; ha ugyan nem érkezik Kisfaludi Uram: kéntelen leszek elbocsátanom.

Alázatossan írhatom magam iránt, Kegyelmes Uram, ollyan submissióval vagyon hozzám (Bottyán), — bizony egy köz Kapitánytúl nem várhatnék többet; sponte kíván tőlem minden dispositiót s parolát. Arra nézve szomorítani Nagyságod méltóságos levelével nem kívánom, — hacsak okot nem ad reá. Alkalmas szép szóval való praedicatiót tettem, s mindenre offerálja magát. Bizony, csak tudnának vélle bánni, s néha szenyvedni is, — nem volna haszontalan szolga!... *Igaz, néha indiscrete kemény: de néha bizony okot is adnak reá neki!* Mikor ezt irom, épen érkezik ő Kegyelme; portája érkezett Lovas-Berénybűl, referálja bizonyossan: Komáromnál harmadnapja általköltözött az német; jövetele s intentiója melyre lészen? annál jobban vígyáztatok, s tudom, eddig Méltóságos Generális Uram (Bercsényi) Nagyságodnak tudtára adta.

Ráczkövibűl ma érkezett egy jó emberem; Budán lévő jó emberem izente: nem régen nagy seditió volt Budán, az militia az tisztekre, az tisztek egymásra támadtak nagy szükség miatt, — talám azokat compescálni vagy pedig prófontolni jű, ha jű, vagy az víz öntötte ki Csallóközbűl.

Bottyán Uram conceptusa szerint nem kell már több lovas had oda-által, csak gyalog; igen fél az kenyérbeli fogyatkozástúl. Igaz dolog, nyomorúlt dispositiók voltak eddig, — én bizony nem csudálom, ha haragszik az Commissáriusokra. Alázatossan javallanám, Kegyelmes Uram: Szent-Iványi Raphaël Uramat ezen sánczokban pro Supremo (Commis-

sario) állítanók, mivel resolválta magát: vármegyében nem szolgál; reá is írt Hont vármegye: tartsa dolgát, mert másként reguláltatták az vármegyéket.

Az búzának vecturája sokban esik, eddig itt pedig...... (kiszakadt szó helye) nem találni, igen szegény vetések vadnak ezeken az városokon. Valljon, Kegyelmes Uram, nem jó volna-e az három várost abbanhagyni? csak magokra vigyázzanak, mint eddig Szűcs János Uram alatt, s hordanák ingyen az búzát. Várom kegyelmes parancsolatját; még függőben vagyok véllek. Nem ítélném károsnak azt is, Kegyelmes Uram, ha az Commissáriusság minden magazínhoz tíz-tíz béres-szekeret tartana, — méltó ez is consideratióra; az ökörben kárt nem vallanánk: igen drágódik ezen az földön az ökör, 38 és 40 talléron — tudom — adták az kecskemétiek.

Itt az munkás kevés, lassan mégyen az épület. Somodi Péter Commissárius pénze elfogyott, Szabó Máté és Hellepront hadának nem fizethet, — az velem lévő pénzbűl most fizetek. Majos és Deák Ferencz Uraimék hadainak is, — elérkezvén, — innen kell fizetnem. Már az tatároknak s törököknek megfizettettem. Épületre s egyéb szükségre mi marad? Nagyságod méltóztassék considerálni s succurrálni.

Az budai malmok és kompok ellopását magára vállalja Bottyán Uram: csak az sajkái készüljenek; vasat kíván sokat, — alázatossan kérem Nagyságodat, méltóztassék küldetni, talám már elérkeztek vélle.

Mennyi gyalogság légyen már itt: ím alázatossan extractusban (nincs itt) megküldöttem; még Pest eleirűl várok öt zászlót, ha azok is el nem szöktek, mint Bereg és Heves vármegye hajdúi, — kirűl méltóztassék Nagyságodnak kegyelmessen parancsolni.

Ha megfizetek Deák Ferencz Uram hadának: talám csak vissza kell bocsátani Pest eleire, Cseplész Jánost pedig az Duna mellé, mert ha ű távozik: oda lesz Szent-Miklós s több Duna-mellyéki faluk.

Bottyán Uram emberei egynehány ezer hajdúval s katonával bíztatják hogy szaporodnak, ha csak kevéssé subsistálhatnak is túl.

Kapáink is kevesek vadnak; nem tudom, Szathmári János Uram *) mit gondol?

Ráczkövi emberem az császár (I. Leopold) halálát is referálja, — Budán beszéllik.

Ajánlván magamat fejedelmi kegyelmességében, kívánom: az én Istenem dolgainak kívánt jó végeivel Nagyságodat örvendeztesse, és maradok

Fejedelmi Méltóságának

alázatos, holtig való szolgája
Vaÿ Ádám m. k.

P. S. Az hídnak még, az sebessén, mintegy harmada híjja; negyednap alatt elkészűl.

Kívánván, Kegyelmes Uram, minden dolgoknak helyessen végére mennem, informáltattam magamat: Dunántúl való főrendek között micsoda gradus vagyon s competentia lehet? végire mentem; magok között elébbi hadi tisztet authoritásút Domonkos Ferencz Uramnál nem tartanak, és (ennek) betegsége miatt praeficiáltatott Kisfaludi György Uram; már mit csináljunk az kettő között? álljon Nagyságod kegyelmességében. Ha ugyan, Kegyelmes Uram, Eszterhás Dániel Uram megyen véllek által: beteges ember lévén az Úr, jó volna egyenessen mellé adjungálni (Domonkost); nagy experientiájú embernek tartják, **) Károlyi Uram is Brigadéros-formában szolgáltatott vélle. Magátúl ugyan egyébb kedvetlenségét nem értettem, hanem azt szégyenli: minap az melly kegyelmességét mutatta Egerben Nagyságod, — hópénzében tudta Somodi Commissárius Uram, noha olly notatus: Dunántúl már egy holttestet megnyúztak képében, — most is Győrött tartják az bűrit.

(Egészen Vaÿ Ádám saját kezével irott eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, Vörösvártt. A fejedelem számára szokásos lapszéli figyelmeztető kivonatokat *Beniczky Gáspár* udv. belső titkár készíté.)

*) A vasban dús Gömör vármegyei fiscalis jószágok praefectusa, a ki a Bottyánvári sánczok munkájához szükséges vaseszközök szállításával vala megbízva.

**) Csobánczi, vázsonykői, palotai kapitány volt már a török időkben.

139.

Rákóczi válaszából Vetéssyhez.

Eger, 27-ik Maÿ 1705.

Vettük Kgld de dato Bruxelles, 20. Februarii írtt levelét..... Itt Istennek jóvoltábúl az ország ügye jó folyamatban van; mert minekutánna az Vágon túl való városokbúl (Modor, Bazín, Szent-György) az ellenség gyalázatos capitulatio mellett kiment, az Fejérhegy-mellyéki parasztság rajtok ütvén: minthogy a capitulatio ellen titkosan fegyvert is vittek magokkal, nyolczszázig valót bennek levágott, és ezóltátúl fogva az Dunán innet való földet szabadossan bírjuk, — sőt annakfelette az Dunán hidat kötvén által s erős sánczokat csináltatván, az hadakozást transferálni resolváltuk; a mint is Gróff Eszterházy Dániel Generálisunkat általküldvén, reménlünk naponkínt minden jó operatiókot, annyival is inkább, hogy az császár halálával az ellenség dolgainak progressussit kissebbnek lenni ezután általláthatjuk. *Ez napokban Bottyán János Generálisunk az ellenséget, a ki Budára élést akart vinni, Dunántúl megütvén, az egész élést elnyerte, háromszázig valót vágott és nyolczvan rabot hozott,* — etc.

(Eredeti fogalmazata Vörösvártt.)

140.

Vay Ádám a fejedelemnek.

(Eleje hiányzik.)

. . . .

. . . . értenem, mert búcsúznak, ha fizetéseken feljűl vágójok nem fog járni.

Teleki Mihály Uram levelét vettem Kegyelmes Uram, kéredzik udvarhoz: oly dolgokrúl kíván relatiót tenni, kit pennára nem bízhat, — ezt is alázatossan jelentem Nagyságodnak.

20. Maÿ irott kegyelmes levelében méltóztatik kegyelmessen parancsolni, hogy Szent-Iványi Raphaël Uramnál Csajághi (János) Uramnak nagyobbb experientiája van, — azért

praeficiáltassék az sánczban; nem érthetem, Kegyelmes Uram: in militaribus, vel in Commissariatu? Én Szent-Iványi Uramat az három sánczban commendáltam pro Summo-Commissario et Judice Bellico, csak Bottyán Uram itt nem létében substituáltam volt az felső sánczban Szent-Iványi Uramat. Csajághi Uram nem is acceptálná az Commissariatusságot, akar militaris ember lenni, másként is, — úgy látom, — familiájára nézve az Dunántúl igen observálják Csajághit. Örömest ezek iránt is alkalmaztatnám magamat, csak vehessem kegyelmes tetszését s parancsolatját.

Ajánlom tovább magamat fejedelmi kegyelmességében: kívánom, alázatos levelem tanálja szerencsés órában s jó egészségben.

Imsósi sáncz, 29. Maÿ 1705.

Nagyságod Fejedelmi Móltóságának

alázatos igaz szolgája
Vaÿ Ádám m. k.

E levéltöredék szélein még a következő, némileg az elveszett rész tartalmára is világot vető kivonati jegyzetek olvashatók az előterjesztő udvari titkártól:

»17.*) *Az tatároknak s törököknek* kell-é húst adatni? búcsúzni akarnak, ha fizetéseken kívül vágójok nem lészen.« *A fejedelem* e pontra nézve oda jegyzé: »Ha bőven van; de rossz példa; menjenek!« Ismét:

»18. Teleki Uram oly dolgokrúl kíván relatiót tenni, mellyeket pennára nem bízhat; kéredzik Nagyságod méltóságos udvarához.« Fejedelmi resolutio nincs. Tovább:

»19. 20. Maÿ költ Nagyságod kegyelmes parancsolatjábúl érti, hogy Szent-Iványi Raphaël Uramnál Csajághi Uramnak nagyobb experientiája lévén, praeficiáltassék az sánczban; de nem értheti: in militaribus-é, vagy in Commissariatu?« stb. *Rákóczi megjegyzése e pontra:* »Nem hadnak; Csajági a sáncz oltalmára.«

(Sajátkezűleg írt eredeti levél a R.-A.-E.-levéltárban, Vörösvártt.)

---

*) E szám, mely a levél extrahált pontjainak számát jelöli, gyaníttatja, hogy annak sokkal tetemesebb része az a mi elveszett vagy még lappang.

141.

Sándor Menyhárt, gr. Koháry Istvánnak.

. . . .

Nem rég portára küldvén itt való Méltóságos Generális és Commendáns Uram (Kukländer) hetvenöt katonámat át az Dunán, holott visszatértek volna: hat zászlóalja kurucz *) készen várván lesben, kiken is át köllетett magokat verniek, — huszonhatan vesztek el; kik közől Győry Kapitány és Madary Hadnagy Uraimék húsz közkatonával Újvárban raboskodnak, az többiket levágták. Ezen szerencsétlen casus után ki talált menni Kis András Kapitány Uram is Marótra, — ott nyomták meg bizonyos talpasok; de bizonyossan nem tudhatom: ha szántszándékkal-e elfogattatta magát, vagy nem? Kiről semmi bizonyos hírt nem kaphatok: ha raboskodik-e? vagyis kuruczczá lett?

Ittem, most hogy *Bottyán János Buda alá csapott volna* **) és mifelénk közelgetett volna: megúnván az koplalást, huszonötön katonáim közől hozzája állottak, és sok ki az táborra, ki más végházban vették magokat. Kiről eleget írtam az Fölséges Hadakozó Tanácsnak: de egyebet nem obtineálhattam az egy bíztató szónál, kivel az szegínlegínnek hasa meg nem tölt s így igen kevesen vagyunk. Agárdy Kapitány Uram itt tengődik ugyan még, — de ő Kglmében sem vagyok bizonyos . . . . . Az gyalogság penig két sajkás-compagniácskából áll: *mert az ketteit e télen, postirungban lévén, Bottyán János egy templomban szorítván négyezred magával, kik is sokára megadván magokat, magához esküdtette, és már ellenünk hadakoznak;* s így mezőre való egy sincsen a ki elmehessen.

Épen most érkezett tatai Commendáns Uram levele, melyben írja, hogy tegnap 9 órakor estve kilencz zászlóval Bezerédy kimutatta magát és odavaló katonáknak 50. lovokat kapták el. E mellett, valami török- és tatárság is ***) ott a tá-

*) Csak *kettő* szokott ott őrt állani, nem hat.

**) Buda ráczvárosát s a Tabánt bevévén, feldulatta, 800 ráczot kardra hányatott, — úgy fordúlt aztán Esztergom felé.

***) A b. Andrássy Miklósféle török-tatár csapat.

ján látszott volna: elhiszem inkább, hogy kozákok vagyis oláhok voltak; kiket Isten már idehozván Mlgos Kliklispergh (Glöckelsberg) Generális Uramot is, tudom, megzaboláz és meggátolja feljöveteleket. — Ezzel, etc.

Strigonÿ, 6. Junÿ 1705.

Exciádnak alázatos köteles szolgája
Sándor Menyhárt m. k.

Kívül: Koháry czímzete, Viennae.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

142.

Gr. Eszterházy Dániel a fejedelemnek.

Datum ex Castris ad Földvár positis,
dje 6. Junÿ Anno 1705.

Nagy Méltóságú Fejedelem!
Nekem Kegyelmes Uram!

Hogy eddig alázatos levelemmel nem udvaroltam Ngodnak, oka, hogy bizonyossat írjak, mellyet elkövetnem nem lehetett, míglen valóságossan experiáltam volna. Tegnapelőtt azért mind Udvari Kapitány (Vay Ádám) Uram javallásábúl s mind peniglen *Generális Botthyán János* Uram ő Kglmek únszolásábúl Földvárt megszállottam, a lovas hadakat két felé: egy részét, kivel magam vagyok, alól, a sexárdi, simontornyai kelők iránt, a más részét peniglen följűl, *Generális Botthyán* Urammal Buda és Fejérvár felől a Dunapartig gyalogságnak egy részével, és ugyanazon gyalogságnak nagyobb részét a Duna szigetjére följűl rendelvén, ezen okokra nézve: Hogy innend alól az mint magam vagyok, az alsó tó mellett, vígyázásban lehessek, ha mi ellenség vagy Simontornyárúl, vagy sexárdi passuson a Duna és Dráva közűl valamelly erő érkeznék is; *Botthyán* Uram peniglen, ha Buda vagy Fejérvár felől ha vizen és szárazon nyomúlna, hogy azoknak obstálhasson; mindketten peniglen egyikünk a másikának succurrálhat. A Duna szigetjére küldetett hajdúság peniglen a sajkás ellenségnek vígyázására rendeltetett.

Minekelőttö azért az imsódi sáncztúl megindúltam

vólna: praemittáltattanak hat sajkán az szegedi és más válogatott hajdúságbeliek a sóti sáncz mellett a Duna szigetjének fölső részére; kik is a midőn helyben érkeztenek vólna: szintég akkoron akara elindúlni Budára hat sajka rácz, a kik ugyanonnénd följűl Budárúl jöttek vala holmi pálinkával, dohánynyal és más egyéb élléssel ide Földvárra. Kiknek visszatérésekben eleiben állván az mi sajkáink a Duna szigetjének fölső részén, kemény harczot tettek egymással, majd másfél óráig szokott kemény álgyúlövések alatt; de Istennek neve dícsértessék, a mieinknek kevés károkkal: öt megsebesedettel és egy meghólttal, a ráczságnak peniglen számossan való elveszésével lett meg, — a minthogy tegnapelőtt, idejövetelemkor temettettenek is felessen. Az sajkáik visszaverettetvén, iderekesztettenek, a minthogy most is minden készűlet nélkűl az part alatt levegnek, magok az sánczban beszorúlván. Ugyanazon estve az álgyúknak és egyéb munitióknak helyt nézésére bemene vala *Bottyán Uram* háromszáz gyaloggal és ennyihán lovassal szintég az barátok residentiájának ellenében, az szőlőhegynek orrában; kikre is igen kemény lövéseket tévén az ellenség, — mégis Isten jóvoltábúl semmi károk nem esett, se meg nem sebesedett, békével kijöttenek. — Tegnapi napon újolag némely gyalogsággal és ennihány lovassal bement vala *Bottyán Uram* az árkoláson belől, az tornyon kívűl épített sáncznak megvizsgálására, a hol is kemény, sokáig tartó lövöldözések estenek mindkét részrűl, mind álgyúbúl, mind apró puskákbúl; de ott is, Istennek legyen hála, semmi kárt nem vallottunk, hanem egy németünknek a kis újját sértette meg egy golyóbis, és azon actióban az ellenség közűl négy mindjárt elesett, de mennyi sebesedett? azt nem tudhatom, hanem egy strázsamester — kit is megajándékozék — az álgyú mellett levő pattyantúsát az ellenségnek az álgyú mellé szörnyű halált lőttö. Az sajkás pattyantúsa is tegnapelőtt egy hasonlóképen elveszett. Ezek után a mieink szerencséssen kijöttenek; az ellenség peniglen tegnapi napon mind az fölső sánczban hordozóskodott. A rácz egy fal mellé a Duna felől csoportozott, a lovát, marháit a sáncz oldalában legelteti. Még is tegnapelőtt hozának az gyalog németek közűl egy rabot, ki is kemény examen után fateálta, hogy a gyalogja a németnek nem több három compá-

niánál, minden compániája ötven személybűl álló, a lovassa penig hetvenbűl, commandírozottbúl. A beszorúlt ráczságnak penig bizonyos számát nem tudhatom.

(A levél többi része elveszett.)

(Eredeti, gyűjteményemben.)

143.

Földvár körül való dolgokrúl írt Novella.

Anno 1705. Die 7-ma Junÿ. A lovas német délután circiter két óra tájba, maga mellé vévén vagy negyven gyalog ráczot, a kapu eleibe kijöttenek mintegy négyszáz lépésnyire, és két truppba állván s az gyalogja az árkokba és halmocskák mellé recipiálván magokat, egy ideig kemény puskázást tettenek a vélek ellenkező katonaság ellen; de végtére minden tartózkodás nélkül rajtok menvén a vitézlő rend: nagy szaladásra ejtették az ellenséget, és a külső kapun behajtván őket, egész a sáncznak felvonó-kapujáig mind hátokon puskáztak, és azon is béhajtván, bérekesztettenek és a két kapu között majd egy óráig rettenetes puskázást s lövéseket töttenek mindkét részrűl egymás ellen; mindazonáltal Isten kegyelmébűl két hadnagyunknál és egy szegénylegénynél több nem sebesedett, — azok sem halálosan, és egy hadnagynak a lova esett el. A németek közűl penig feles sebesek esvén és két ló is: többé ki nem mertenek jőni, s kissebbségére, a sáncz kapuja előtt való strázsaházat megégetvén, a mellette lévő szakállost is kihozták katonáink, — és azzal visszatértenek.

Item — 7-ma Die praesentis. A munitiók a Duna szigetjének felső részein általköltöztenek, hálá Istennek, szerencséssen.

Die 8-va praesentis. Bezerédi (Imre) Uram megérkezvén maga portájával, tött ily reportumot, hogy Tata várossába voltanak és némely rabokat . . . . . *) Uram katonái közűl kiszabadítottanak, és onnan mentenek szintén a komáromi rév eleibe, az hová azelőtt való napokon két standár német általköltözött vala, — de hírekkel esvén, hogy Tatába volt a porta: minden tartózkodás nélkűl visszamentenek.

*) A név kiszakadt.

Die 9-na praesentis, circa horam octavam matutinam, elkészítvén jól a munitiókat, fasínákat és más egyéb requisitumokat: *Bottyán János Generális Uram* a gyalogsággal megindúlt és nagyobb részivel a hajdúságnak, a váron alól való tó mellett elvivén, az vár háta megé kerűlt, — az honnant az hegy alatt annyira bévitte az hadakat, hogy apró puskákkal egymást penetrálhatják; az munitióval penig ugyan az hegy alatt, a megírt tó szélin egy árok mellett megállapodván és a lövéshez kezdvén, — próbáért csakhamar oly operatiót vitt véghez, hogy a sánczon kívűl tett két rendbéli árkolásokbúl csakhamar kilövettenek a németek; mellyeket is az hajdúság mindjárt occupálván, egészlen bépuskázták a németet a sánczba, minekutánna a munitiót mindjárt közelébb vitték, azon árkok mellé, — a honnét egész nap tartott számtalan sok és kemény lövéseket tettenek a sáncz ellen, nemkülömben a német is a mieink ellen, — szűntelen egymással, mind öreggel (lövőszerszámmal) mind apróval, de kiváltképpen öreggel. Mindazonáltal Isten kegyelméből egy hajdúnknál több el nem esett, és egy pattyantús (így) sebesedett meg, — a németnek penig egy ágyúját ellűtték és egy dragonost lovastúl.

Ex Castris ad Földvár positis, Die 10. Juny Anno. 1705.

(Eredeti fogalmazat, egy ív, in folio, Budán a kir. kamarai levéltár lÿmbusában. Igen szakadozott.)

144.

Gr. Eszterházy Dániel a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nagy Kegyelmes Uram!

Ngodnak tegnapelőtti levelemmel alázatossan udvarolván, az ideig történt operatióinkat detegáltam vala; az időtűl fogva végben ment actiókat penig nagy alázatossággal ekképpen írhatom meg. Méltóságos Fő-Generális Gróff Bercséni Miklós Uram levelét vettem tartozó kötelességgel; való dolog az, az ő Nga írásának tenora szerint egyűnnen s másunnan öszvehánt hadak is vadnak ezen ellenséggel (Glöckelsberg), mindazonáltal a mellett tanúlt, reguláris népe is vagyon, úgyannyira: szerencse, ha meg nem egyenlődhetnek hadaink szá-

mával, mivel a mely segítségünk érkezett is: zászlóknak száma meglévén, fogyatkozása van a vitézlő rend számának. A mi hadaink Kegyelmes Uram, kiváltképpen a gyalogság, szörnyen confundálta magát, reméntelen bátortalanságban esvén *Generális Bottyán Uram megsebesedésével;* kiket is szép szóval és ajándékkal nehezen lehete reducálnom. A várat (Bottyán-várát) igen bombardérozzák; az ellenség penig annyivalinkább megerősödött, hogy elmúlt étszaka és mái napon az vízen lévő gyalog, sajkás erő magát az ellenséggel conjungálta; kik is tudom, Kegyelmes Uram, az vár, sáncz és híd ellen minden ellenséges útakat s módokat elkövetni készséggel vadnak. Én mindenekben Kegyelmes Uram, hazafiúsági teljes készséggel s indúlattal lévén, minden részről ellenség igyekezetit antevertálni kívánom, szükséges dispositiókat is tettem. Az ellenség sajkája 19, öreg hajója 8, apró hajója vagy ladikja ugyan 8, mellyekben német és rácz had vagyon bérakódva; mindenünnen a praesidiumokbúl maga hadviselő népeit öszveszedte, faltörő ágyúi, két nap és étszaka kemény ostromokat tészen, — mink is utólsó vérünk csepje kifolyásáig oltalmazni az erősséget s édes Hazánkat készek vagyunk. Ezzel Ngod kegyelmességében ajánlván magamat, maradok Ngodnak

Ordasi táborban, die 21. Juny̆ 1705.

legkissebbik alázatos szolgája
Esterhás Dániel m. k.

Külczím: Az Nagy Méltóságú Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz nagy Kegyelmes Urunknak ő Ngának alázatossan írám. — Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

145.

Csajághy János ezredes, a fejedelemhez.

Méltóságos Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Nagyságodat akartam alázatosan tudósítani az ittvaló állapotokról. — Általjövén az mi hadunk az Dunán, sokunknak intentiója és akaratja ellen, ellenség utánnok jött, az felső sánczot pénteken mindjárt formaliter obsideálta, tegnap pedig az batteriáit felcsinálván azon ellenben felűl lévő hegyre,

mindjárt keményen lőni és bombázni kezdette a felsőt; kiben is többire mind carcassát hány, de ugyan ott tegnap kárt nem tett az mieinkben, hanem ma talán vagy két három hajdút az bomba megért, ki miatt is az hajdúság igen megrémült. Az Színay hajdúi tegnap, az étszaka s ma is leszaladtak a sáncz előtt való hegyrűl: én — megvallom — fegyverrel űztem viszsza, az mint nekik meg is mondottam, hogy ellenség módjára mind tisztit s magokat megöletem, — de most utóljára megizenék, hogy ők — Isten őket úgy segélje! — mind lejönnek; ha én őket öletem, vágatom: ők is azt cselekszik; ha pedig nem resistálhatnak nekem: készebbek lobonczokká lenni. Arra példát adott nekik Farkas Sándor Uram Főstrázsamestere Durcsányi, ki is ma loboncczá lött, benn lévén Generális Uraimék conferentiáján, mihelyt onnan kijött, mindjárt loboncczá lött.

Ide által is az mi sánczunkat lövi onnand az hegyrűl az német, sőt ma pumát is vetett messziről: de be nem jött, az Duna innenső partján belől csvén, közel. — Valamit tehetségemmel felértem, mindeneket eddig elkövettem, az utólsó sánczban is egyaránt feljártam s járok is, míg erőm lészen. Tudja Isten, tegnap mind túl s mind innend pattantyúsokat, tiszteket s közvitézlő rendet is mind praemiáltam, valakik magokat jól viselték, magam pénzt adtam nekik, animáltam, — bizony lelőttem is egynehány rendben az battériákban németeket s egynehányszor kilődeztettem az sánczásókat. Három étszaka már az fejemet le nem tettem, gyalog futok magam mindenfelé, mert egy ember sincs mellettem most az ki segítene, noha elegen járnak vala ezelőtt.

Az hídnak még eddig nem árthatott az ellenség; ma 16 sajka, hét öreg hajó is lejött épen ide az hajlásra. Az mint masérolt fel az táborhelyre, lehetett hét vagy nyolczszáz az infanteriája.

Én nem tudom, mit gyalázatoskodnak; kesereg az lélek bennem, ki ezeket az consequentiákat így megmondottam az általköltözéskor. Sok emberekben csalatkoztam meg, kiknek is mondottam szemében: miért változott el a te orczád? — Én az míg magamat birom, nemcsak hazámért, de Nagyságodért bizony életemet letenni is kész vagyok; mondják meg mások is, mit cselekszem.

De ha Nagyságod kegyelmessen most hamar nem provideál de mediis succursus: az mi operátiónk, félő, hazánknak nem várt veszedelmét causálja. Sokat nem irok, szólni tudok Nagyságod méltósága előtt, de szólni fognak mások. Én penig valamíg élek, állhatatossan leszek

Nagyságodnak, Kegyelmes Uramnak,
Imsós, 21. Junÿ 1705.

alázatos engedelmes szolgája
Csajági János m. k.

(Eredeti s. k. levél, gyűjteményemben.)

146.

Hellepront János ezredes, a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nagy jó Kegyelmes Uram!

Sub dato 4. nékem exarált kegyelmes parancsolatját alázatossan vettem Fejedelemségednek az ideváló hirek iránt. Harmad nap előtt megírtam Esterházy Dániel Uramnak ő Ngának, hogy a portám meghozta, hogy az német *Bottyán-várábúl* felment az sajkákkal együtt, az várban hagyván ennyihány németet, az épitteti; *) az tombászokat, szálokat mind megégettette. Az innentső sánczot (imsódi sáncz) az hajdúim legelőszer úgy informáltak, hogy elterítették: de ma egy főhadnagyom portárúl meggyüvén, referálja, hogy felül valami keveset ugyan elkotortak és az árka teli van vízzel; annakokáért, Fejedelemséged parancsolatja szerint egészlen levonyatom az sánczot.

Most mégyen öt sajka Eszék tájárúl fel az Dunán, már Bátyának ellenibe vannak, mindenütt titkon az hajdúsággal kísírtetem: de még sohun sem szállott ki az innentső földre, hogy valamikínt elszoríthatnánk az sajkáktúl közzülök. — Ma Pécs tájárúl az decsi, sárközi emberek ollyan hírt hoztak, hogy az pécsi kőhídnál kétezer rácz heverne. Bácskaságrúl penig a

*) A várat ugyanis a kivonúlt kurucz őrség maga után a híddal együtt fölégette volt.

melly embereim gyüttek, azok semmi gyülekezetit Bácskaságban az ráczoknak nem hallották. Azonban mindenfelé Ngod parancsolatja szerint vígyázással vagyok mind portákkal s mind kémekkel. Ajánlván magamat alázatossan Fejedelemséged gratiájában, maradok

Fejedelemségednek
mint nagy Kegyelmes Uramnak
Datum Kalocsa, die 6. Julÿ 1705.

alázatos szolgája
Hellepront János m. k.

Kívül: Rákóczi czímzete.

(Eredeti levél gyüjteményemben. Tiszta oldalán a fejedelemnek Ráday kezével irott fogalmazata van *»Váczndl, 11. Julÿ 1705.«* kelettel Bercsényihez, melyben a főtábornok utasíttatik. hogy »az *Esztergombúl* igaz magyarságoktúl viseltetvén, hűségünkre kijött« vitézlő rend házok népe s cselédjek eltartásáról, a megküldött specificatió szerint, az odafel való vármegyékben gondoskodjék. — Ez nyilván Bottyán és Zsámboky kérésére történt: mert földieiket ők hivogatták ki.)

147.

II. Rákóczi Ferencz fejedelem Bottyán János tábornoknak adományozza Szent-Péter és Madar Komárom vármegyei falukat s az érsek-újvári gr. Serényi-féle felházat.

Anno 1705. 21. Julÿ, in Castris ad Mocsonok positis.

Tek. Nzetes Bottyán János Generális-Strázsamester Úrnak conferált jószágokrúl való Collationalis.

Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz, etc. Adjuk tudtára a kiknek illik, hogy mi, kegyelmes tekintetben vévén T. Nzetes Bottyán János Generális-Főstrázsamesterünk hazánk s nemzetünk szolgálatjában eddig is az üdőhöz és alkalmatosságokhoz képest valósággal megbizonyított sokszori dícséretes magaviselését, — mellyet hogy tovább is a Magyar Nemzet mostani közügyéhez való szíves szeretetibűl állhatatosan és minden készséggel fogna nyilvánvalóvá tenni, bizonyosan reménlvén: erre nézve Nemes Komárom Vármegyében, ugyan Komárom várához tartozandó Szent-Péter nevű falut és Ma-

dart, a melynek egy részét a komáromi jezsuiták, másikat valamely rácz, harmadikat penig ugyan komáromi labancz Hajnal Márton bírt, — nemkülönben ezeken kívül Érsek-Újvárban a felső-kapunál balkéz felől egy romlott és mostan pusztán álló felházat, a mely hajdan Serényi-familiáé volt és azután német commendáns lakott benne, hogyha eddig másnak nem conferáltatott, avagy az ottvaló Kapitány residentiájára nem resolváltatott, mindezeknek igazságosan és eleitűl fogva való appertinentiáival együtt adtuk, engedtük és conferáltuk, aminthogy adjuk, engedjük megírt Generális-Strázsamesterünknek kegyelmesen e Collatiónk erejével, ad ulteriorem Regni dispositionem.

(Eredeti fogalmazat, Rákóczi udvari cancellariájának 1705—1709-iki kiadványi jegyzőkönyvében. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák*-gyűjtemény.)

148.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Ezen szempillantásba vettem az aláküldött katonáimtúl ezen Ordódi Uram levelét, mellyet includálván, Fejedelemségednek sietséggel transmittálom. Az mely katonáim szüntín akkor értek oda, mikor már megtért az német, és szemekkel néztek reá az ellenségre, hogy ment, — de ők annyinak nem mondják hogy voltak volna, hanem nyolcz kornétájokat mondják hogy volt mindenestűl az németnek, — rácz penig volt lovas, gyalog, ezerig való. Egy német szökött ki közűlök, az kit — nem kétlem — rövidnap elküldi Fejedelemségednek Ordódi Uram, ki is úgy referálja, az mint katonáim tűle hallották, hogy nem volt több-számú az német.

Ezzel Isten tartsa Fejedelemségedet nemzetünk s hazánk szerencséjére. — Datum ad Csenke, 31. Julÿ circa mediam noctis, 1705.

Fejedelemségednek

alázatos szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz nékem Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének (Titulus, pleno honore) sietséggel irám.

Ibi—ubi. P. H.

Mellékletek:

I.

Alázatos szolgálatomat ajánlom
Nagyságodnak.

Két rendbéli Nagyságod úri levelét vöttem, egyiket tegnap, úgy hogy 28. hujus estve tíz óra tájban, — azonnan (így) arra való nézve semmi remora nélkül stafétát ugyan étszakán expediáltam Méltóságos Generális Barkóczi Ferencz Uram ő Nagysága után; ugyan mással Szabó Máté Uram ezerének orderit küldettem Bezerédj Imre Uramnak, minthogy közöl Püspök-Hatvanánál voltanak, hogy térjenek meg pro conjunctione, és az ellenséget praeveniálván, elébb reája üssenek. De ő Kegyelme tévén difficultást, hogy Tamás benne, — vissza nem tért, hanem kívánja Nagyságoddal conjungálni magát. Diák Ferencz Uramnak és ....nak,*) Heves, Pest vármegyének és currentaliter ugyanazon órában paraszt-vármegyének tudtára adtam, hogy minden háztúl külemb kenyérrel ma délig legyen Valkónál és egyezzík velem, — de semmisem lött belőle.

Kleklisperg in toto plus minus némettel 1000, ráczczal 1500 kigyövín ma korán reggel, Csabához szállott vala; én ugyan az mennyível vagyok, — úgy hogy 100. hajdúval és 200. Kundelfinger Uram katonáival, — minthogy semmi segítségem nem gyütt, resistáltam volna: de nem vötte felém az útját, hanem Mende völgyén, Szecsőt és Szent-Márton-Kátát megcsapta, azoknak egész marhájokat elhajtotta, szecsei bírót agyonlötte és hét szegín embert megölte, nímellikét megvagdalta, kókai páteren három sebet ejtett, — de ott több kárt nem tett. — Azon kevés níppel mire mehetek? elválik; de hogy az ellenség erős vala és csoportossan tartá magát, semmitsem tehettem nekie, — most is mind utánna vannak, ennihány felé küldtem az katonáimat. Estve hat óra tájban vissza-

*) Olvashatlan név.

ment, de nem tudhatom: bement-é (Pestre) vagy sem? És így Szent-Lászlóra szállottam, igyenes útja lévén Hatvan felé, tartván attúl, hogy ezen új irruptiót teszen. Hatvan táján az minemő népet esszeszedhettem, táborban őket e táján tartván könnyű lovasat, úgy hogy víkony erővel vagyok; ez az föld penig víkonyan insurgál. Én mindenben miben líszek alkalmatos, — erőmmel, eszemmel kész vagyok fáradoznom. Datum in Szent-László, die 29. Julÿ, hora 11. nocturna, 1705.

Nagyságodnak

alázatos köteles szolgája
Ordódi György, m. k.

II.

Anno 1705 die 17. Julÿ német táborrúl szökött németnek examenje.

Kérdés.	Felelet.
1. Kinek híjják és hová való?	1. Plachowszky Mihál; Krakó tájárúl való, lengyel nemes ember.
2. Ki regementjébűl?	2. Tis (Tige) regementibűl való.
3. Honnét és miért szökett el?	3. Nagy-Magyarnál levő német táborrúl, azért, hogy italközben öszveveszvén társával, duellumban megölte volna.
4. Mikor és hogy szökett el?	4. Elmúlt szombaton 12. óra tájban, elaluván az strázsa, az arestumbúl kiszökvén, az táborbúl is kilopta magát.
5. Mennyi német vagyis másféle nép lehete azon táborban?	5. Vannak circiter tizenötezeren, az kik közett circiter háromszáz magyar vagyon.
6. Hány és micsoda regimentek lehetnek megírtt táborban?	6. Tizenhárom regiment, kiket ez szerint nevez: Gronczfeld, Herbeville, Latúr, vasasok; Schlick, bavariai, Kracz, dragonyosok; Darmstadt, Kuzányi, Hoffkirchen, rajterek;

Kérdés.	Felelet.
	Tis, Szalm, Hajszter, Firman (Virmond) gyalogok.
7. Micsoda szándékkal vannak?	7. Nagy-Magyarnál hidat vetettek; más hidjok is készen lévén szekereken, — azt hol akarják csinálni? nem tudhatja, de szándékjok Érsek-Újvárhoz vagyon.
8. Várnak több segítséget? kiket és honnat?	8. Régen hallatik, hogy dánusok jönnének; de viszont ollyat is rebesgetnek, hogy visszatértek volna, — kiket hatezernek mondottak.
9. Van-é munitiójok?	9. Az midőn eljött volt, nem volt több nyolcz taraczknál; de hallotta, hogy harmincz félkartunos ágyút hoztak volna Pozsomban, — az mint is 1-mo egy nappal harmincz pattyantús (így) ment volna érettek; (2-do) hallotta azt is, hogy ötvenig való pattyantúst vártak volna Bécsbűl e napokban.
10. Van-é valahol másutt commendírozva hada megírtt commendánsnak?	10. Samarja tájíkán gyalog circiter ötszáz, azonkívűl háromezerig való Komárom tájíkán vagyon, az ki az Dunán hidat akar építeni; ezek pedig felőlírtt regementekbűl commendírozva vannak.

(Mindkét levél eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, vasi Vörösvárott létezik. A tábornokénak csak aláírása, a dandárnoké pedig egészen sajátkezű. A mellékelt vallatás is ugyanott.)

149.

Bottyán a fejedelemnek.

Ajánlom alázatos szolgálatomat
Fejedelemségednek.

Isten sok szerencsés jókkal áldja meg Fejedelemségedet. — Már két rendbeli levelet alázatossan irám Fejedelemségednek, egyikére sem vehetem Fejedelemséged válaszát, még két rendbéli követem is oda vagyon; kérem azért alázatossan Fejedelemségedet: az megírtt dolgokrúl engem mennélhamarább informálni méltóztassék, tudhassam, mihez kelletik accomodálnom magamat?

Ezen órában érkezínek bizonyos kémjeim, az ó-budai bírónak követivel együtt, az mely bírónak írtam vala, hogy megvizsgáltatván az Budához gyülekezett labanczságnak erejit, azonnal engem tudósétson felőle; az ki is három darab marhát propter formam duntaxat általküldvén, mindenképpen megkémleltette azon tábort, referálván, hogy a minémő németség gyülekezett volt oda: még ekkoráig által nem gyött az Dunán, az ki is tizenhárom kornétábúl álló, és némely kornéta alatt 50—60. circiter, plures — pauciores fegyverviselők, rácz és magyar-labanczon kívűl. Nádasdi Tamás pediglen Esztergamhoz, onnan alúl, háromszáz dragonyossal érkezett, az ki is tegnap délután ide általköltezni igyekezett: de kémjeim által az dologrúl informáltatván és azonnal három sereg katonát eleiben rendelvén, — azonnal visszaczafolt sietséggel mindenestűl azon németség. Egygyel-mással hatszázig lehetnek Esztergamnál.

Úgy informáltatom tovább is, hogy harminczkét gyalog Tata várában és nyolczvan lovas városban érkezett volna valahonnat, — mivel az én hajdúim éppen az városban becsaptak e napokban. Dunántúl gyalogság és lovasság alkalmas vagyon, az ki is elégséges operatiókat tészen, ide s tova az falukra nyargalván és az föl s alá való útakra szorgalmatossan vígyázván, úgy annyira, hogy se szárazon majd két mértföldnyire, se pediglen az vízen semminémő labancz szabadon nem járhat.

Ez étszaka Esztergam előtt ide Dunán által lévő sánczo-

kat, az kik is eleitűl fogvást ártalmunkra voltak, levonyatom Isten segétsége által.

Monastelli és Mindszenti Farkas vagy hatszáz lovas ráczsággal Pesten vagyon és futrázsit Dunán innen hord, német pedig ötszázig való reggel, estve, — étszakára pediglen vissza szokott járni.

Ezzel kévánom, édes Hazánk s Nemzetünk javára tartsa és éltesse Isten sokáig Fejedelemségedet, és maradok

Fejedelemségednek, mint Kegyelmes Uramnak,

Datum ex Castris ad veterem
Arcem Csenke nominatam situatis, méltatlan s alázatos
die 1. Mensis Augusti Anno 1705. szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének, nékem mindenkoron Kegyelmes Uramnak alázatossan irám.

Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban Vörösvártt. Csak aláirása sajátkezű.)

150.

Bottyán Károlyi Sándornak.

Isten áldja meg Nagyságodat!

Akarám Ngodnak tudtára adnom, hogy szintén ezen órában jött meg azon portám, melyet tegnap estve küldöttem Párkányhoz; kik azt referálják, hogy midőn az hajnalcsillag följött volna: szintén akkor érkeztek Esztergamhoz az hídhajók négy sajkával együtt, és Esztergamon alól megszállottak, onnét megint nappal, mintegy nyolcz óra tájban megindúltak alá Buda felé; azon portás katonáim reá néztek valamíg igyenesen mentek a Duna-hosszatt, és egy hajó sem maradt ott, — mind elvitték. A tábor penig mintegy fertály mérföldre Esztergamhoz, keresztűl az Strázsahegynek szállott. Merre fog menni? Holnap tudósítani fogom Ngodat.

Egyéb puskapor itt nincsen, hanem az kit ma hoztak, az ágyúporon kívűl, kinek íme felét elküldöttem, és egy láda golyóbist.

A Gődén hada erővel néki ment a Garamnak, senki meg nem állíthatta, se nem téríthette, mivel a kapitányjok hátra maradván, nem tartóztathatta. Azért azon gyalog-tiszteket mind arestáltassa Ngod és büntesse. Kérem Ngodat szeretettel, azon emberséges embert küldje vissza: még ma megmustrálhatja az hadát, — holnap mindjárt visszakésértetem. Azon Gődén hajdúi Keménden kamaráknak neki esvén: egy szegény asszon könyörögvén, tartotta az ajtót, — általlőtték a kezét; kamarákat, házakat, pallásokat földtörtek, dúltak. Sírva e végett futott hozzám a népség. Valami kalapos tiszt van köztök: a fogja tudni, ki lőtte által az asszony kezét? *Az Istenért is kérem: ne szenvedje Ngod, mert ha megbünteti, — az Isten is megáldja Ngodat.* Quia bonis nocet: quisquis pepercerit malis, etc. Iterato is alázatosan kérem Ngodat, küldje el azon comissáriust. — In reliquo éltesse Isten Ngodat.

Datum ad Keménd, 3. Augusti 1705.

Nagyságodnak

mindenkor köteles szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károlyi Sándor Uramnak ő Nagyságának böcsülettel irám. Ibi ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban Budapesten. Csak aláírása sajátkezű.)

151.

Bottyán Károlyinak.

Ajánlom Nagyságodnak kész köteles szolgálatomat. Vettem az Ngod levelét, melyben mit parancsoljon, voltaképpen értem; én ugyan az Ngod parancsolatja szerint az hova kivánja, örömöst compareálnék: de Méltóságos Fejedelem Urunk azt írja, hogy mindaddig helyben legyek, míg ő Fejedelemsége újabb parancsolatját nem vészem. Más az, hogy itt feles hajdú és katonaság volt mellettem, kinek nagyobb részét ide s tova az Dunántúl elküldöztem; Szekeres Uram és Fördős Mihál Uraimék is szintén most költöztek által, mivel az mely német Esztergam előtt volt hatszázig való: az Dunántúl való kuruczok után indúlt, kik Grácz és Sopron táján sok károkat tettek, most penig az Balaton mellé tértek. Említett Szekeres

Kapitány Uramat és Fördős Mihály Hadnagyot azoknak segétségekre küldöttem: mert az elmúlt étszaka jöttek által hozzám mintegy kilenczen, kik még Ngodtúl maradtak el. Bezerédi Imre Kapitány Uramnak is három compániát magam regimentembűl küldöttem Szili Györgygyel, Szalkai Dömötörrel és Szent-Páli Hadnagy Uraimékkal segétségre, — kik mai napig is oda vannak. Mi itt szabad passuson vagyunk, azt is kell oltalmazni, hogy az kiket általküldöttem, oda ne rekedjenek. Hanem ha azoknak hallhatja híreket: parancsolja Ngod, hogy menjenek Ngod mellé, — az derekas három compánia.

Itt se az Dunán, se szárazon két-három mérföldig az labanczok nem lehettek tűlönk föl s alá járni.

Kérem az iránt Ngod ne nehezteljen reám, hanem írjon Kegyelmes Urunknak az iránt; ha ő Fejedelemsége parancsolja: örömest elmegyek Ngod mellé. — Ezzel Isten tartsa Ngodat jó egészségben.

Datum Csenkevár, 4. Augusti 1705.

Maradok Ngodnak

alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Tekéntetes Nagyságos Károlyi Sándor Fő-Generális Úrnak, nékem bizodalmas nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatosan irám. Hatvan, vel ubi. P. H.

A másik oldalon: Falusi bírák sietséggel küldjék fejek vesztése alatt kézhez. Börzsöni bíró küldje Nógrádra, onnét Hatvan felé sietséggel vigyék.

Bottyán János m. k.

(Eredetije, sajátkezűleg aláirva, a gr. Károlyi-család levéltárában.)

152.

Glöckelsberg cs. altábornagy nyílt-levele.

Az mostani zűrzavar által minémű veszedelmekre és utólsó pusztúlásokra jutott légyen ezen Magyarország: maga Kglmetek tapasztalhatóképpen megszemlélheti és látja is. És jóllehet ez illyen romlásban Kglmes Urunknak ő Felséginek semmi gyönyörködése nincsen, úgy engemet is mellettem lévő

hadakkal nem a végre bocsátott, hogy én az országot nagyobb-nagyobb veszedelemre és pusztúlásra hozzam, avvagy *Vak-Botytyánnak* halhatatlan tÿrannusságát s kegyetlenségit elkövessem; látván mindazonáltal mindenfelől az megátalkodott fejeknek istentelenségit: kéntelenéttettem a minapában azon commendérozott seregek által az legközelebb való vakmerő helységeken példát statuálni és az által Kglmeteket is a többi között maga felkent, koronás királyának hűségire megintenem. Mivel pedig ekkoráig való várakozásomra egyetlenegy emberit sem láttam ahhoz képpest ezen írásom által akarám Kglteknek értésére adnom és atyai s keresztényi módon megintenem, hogy valamely helység mátúl fogvást legfeljebb negyednapig maga embereit ide hozzám nem küldi, — az olyanokkal valamint megesküdt ellenséggel fogok bánni, népit kicsinytől fogva nagyig eltörlöm, mezei gabonáját, lakóhelyit elígettetem, marháját és minden jószágát elpraedáltatom. Ellenben, valamely hely magát béjelenti: sem életiben, sem jószágában nem lészen legkissebbik kára, hanem bízvást maga házához szálljon és mezei munkájához lásson békével. A minthogy a minap is valaminemű kára esett a szecsői templomnak és plebánusnak: nemcsak mindenekről eleget tészek, hanem valakik azt elkövették, halálos büntetéssel megbüntetem. Hogy pedig a kuruczok részéről is a helyeknek semmi bántása ne légyen: annak sem vagyok ellene, hogy a mivel adóztak eddig Rákóczy részére, szabadossan oda is hódúljanak. Ezt hozván magával Kegyelmes Urunk ő Felsége parancsolatja. Költ Pest mellett lévő táboromban, 4. Augusti 1705.

Kegyelmes Urunk ő Felsége
Hadi-Mareschallusának Locumtenense és Obristerje:

P. H. *J. Ditrich de Glöckelsberg*, m. p.

Külczím: Jász-berényi, félszarúi, árokszállási, apáthi és több jászságbéli bíráknak, esküdteknek és lakosoknak közönségessen adassék.

Cito, cito, citius, citius, citissime, citissime.

Másik felől, Károlyi Sándor kezeírásával: »Ezen kívűl három expediáltatott: *egy* csabai, péczeli, gombai, üllői, monori,

pándi, sági, bicskei, szecsei, süli, úri, kókai, dányi, valkói, szent-lászlói, turai, baghi, aszódi, gödölyei, hévízi falukra, kik mind puszták, (azaz, hogy a lakosság elmenekült belőlök, a németek elűl;) *másik* zsámboki, tót-almási, szent-lőrincz-kátai, nagykátai és szent-márton-kátaiaknak, — ezek is mind puszták; *3-dik:* ócsai, szent-miklósi, szabadszállási, fülepszállási és kúnoknak, — mind puszták.«

(Eredeti, Glöckelsberg által s. k. aláirt és czímerpecsétével megpecsételt példány, gyűjteményemben. Nyilván Károlyi kuruczai fogták fel, a többi három példánynyal egyetemben.)

153.

Bottyán Károlyinak.

Nagyságodnak mint nagy jó Uramnak
ajánlom kész köteles szolgálatomat.

Nagy böcsülettel vettem az Ngod levelét, melyben mit írjon, értettem. — Panaszolkodik Ngod, hogy nékem három vagy négy rendbéli leveleket küldött légyen, és hogy egyikre sem vehetett választot; de, Isten úgy áldjon meg, hogy mihelt kezemhez vettem és elolvastam, azontúl mindenikre adtam választ, falusiaknak fejekre s életekre megparancsolván: vigyék éjjel-nappal Ngod után; — és íme, ez mostanira is irok.

Én örömest az Ngod parancsolatjára az mellettem lévő corpussal compareálnék: de nem merem ezt a földet Kegyelmes Urunk ő Fejedelemsége híre nélkűl úgy hagyni, — mivel ő Fejedelemsége minap küldött kegyelmes parancsolatja azt tartja, hogy egy nyommá se menjek ebbűl az helybűl, míglen újabb paracsolatját nem veszem. Más az, hogy nagyobb részét az hajdúknak és katonaságnak általküldöztem az Dunán, széllel, — úgy annyira, hogy talán nincs több négyszáz lovasnál és háromszáz gyalognál mellettem. Az elmúlt étszaka meghozták ugyan az hírit, hogy kiindúlt az német Pestrűl Hatvan felé, és Palota nevű puszta falunál első státiót tartván, — nem tudom, tovább eddig ment-é, vagy sem? én mindazonáltal Kegyelmes Urunk parancsolatjátúl függök; ha ő Fejedelemsége parancsolja: örömest, jó szívvel kész lészek ezen kevés néppel is éjjel-nappal sietséggel mennem. Írja Ngod, hogy az

mellette lévők igen elszílledtek; lám megmondottam volt Ngodnak, hogy ölesse, vágassa, akasztassa az hóhár-lelkűket minden kegyelem nélkűl: mert addig nem is fogadnak szót, míg magokon nem tanúlnak.

Esztergam alól 6. praesentis minden jószágokat elhajtattam; lovaknak sokát, ökröket, teheneket, juhokat, — még az sörtéseket is mind elhajtották, egész az kapuig, valamit találtak. Ugyanazon nap küldöttem Szekeres István Óbers-Laidinont Uramat mintegy kétszázad magával Győr felé. — De caetero kívánom, találja ez levelem Ngodat jó egészségben. Datum in Karva, 7. Augusti 1705.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Tekéntetes és Nagyságos *Károlyi Sándor*, Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fejedelemsége egyik Fő-Generálisának, nekem nagy jó Uramnak ő Ngának. Hatvan, vel ubi. P. H.

A másik oldalon: Falusi bírák! ezen levelemet éjjelnappal vigyétek sietséggel, — életetek, fejetek vesztése alatt Hatvan felé. *Generális Bottyán János*, m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

154.

Bottyán Károlyinak.

Ajánlom kötelességgel való szolgálatomat Ngodnak. Isten minden szerencsés sok jókkal áldja meg Ngodat. Vévén Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk orderjét, ezen órában hadakkal együtt Újvár felé indúlok, — mivel a német Gútánál hidat csinálván: nem tudatik, hová szándékozik? Kérem azért Ngodat, mennél jobban vigyáztasson ezen Dunán innend lévő tartományra, — a mint nem is kétlem, hogy az iránt expressus pósta által nem vette vólna avvagy fogja venni Kegyelmes Urunk orderét. — Ezzel maradok

Nagyságodnak mint nagy jó Uramnak
Datum ex Castris ad Csenke metatis, 22. Augusti 1705.
köteles szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális *Károlyi* Sándor, énnekem nagy jó Uramnak ő Nagyságának sietséggel irám.

Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

155.

Baranyay Ferencz ezredes a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Jó Kegyelmes Uram!

Mlgod parancsolatja szerint, Méltóságos *Generális Botytyán János* Uram ezere és Géczy Gábor Uram ő Kglme ezere mellett én is az én ezeremmel itt lévén, ezen elmaradott három compagniám is, a kik galgóczi istrázsán valának, Mlgod parancsolatibúl hozzám érkeztenek.« Ezen három századát is kéri megmustráltatni és kifizettetni, »hogy úgy de pleno ezerem kifizettessék.«

Kegyelmes Uramnak alázatos legkissebbik szolgája *Baranyay Ferencz,* m. k.

Datum ex Castris ad Madar positis, dje 25. Augusti 1705.

Kívül: Rákóczi czíme, Nyitra.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

156.

Bottyán Károlyinak.

Isten áldja meg Nagyságodat!

Mostanában hozták hírűl az marusiak, hogy ott Visegrád és Marus táján kiszállottak volt a német hajók, mellyek többen voltak majd száznál. A tábor penig Vörösvár felé nyomúlt, — de mindenek azt referálják, hogy van közel száz sebes köztök, és sokan meg is holtak, kik a lövöldözésben elestek. Szekeres István Uram után is mentek: de azok mindenütt mellettek nyargalódván, semmitsem félnek tűlek, Győr elein Igmándnál, sőt hetet levágtak a németekben s ötöt elevenen fogtak.

Én innét az Duna mellé holnap bé fogok nyomúlni, mivel itt semmi futrázsit nem kaphatunk.

Nagyságod Urunknak szóló levelit elküldöttem. Ngodat kérem alázatossan, hogy az mely szegénység hozzám folyamodván, Ngod után igazítottam, — kiknek a csordábúl marhájokat elhajtották, kamorájokat fölverték a Ngod hátramaradott lézengő katonái, és minden falun két, három, négy forintot is vontak, és némelyeknek szekerek is oda vagyon, — azért Nagyságod teríttesse meg szegényeknek károkat, és jószágokat visszaadassa. Bizony volt már tizenöt rendbéli ember nálam, kik panaszolkodtak, hogy marhájokat, szekereket és egyébféle jószágokat elhajtották. *Azért alázatossan kérem Nagyságodat, adassa vissza, — bizony az Isten is megáldja Ngodat!* In reliquo éltesse Isten Ngodat sokáig.

Datum ad Kéménd, 1. Septembris 1705.

Nagyságodnak

köteles szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Szintén hogy ez levelemet pöcsételni akartam: futa hozzám egy leándi jobbágyom, panaszolkodván, hogy Ngod egy hadnagya heted magával odaérkezett, tettetvén magát, hogy ő Kegyelmes Urunktúl jön, kocsit kért, és kocsit mindjárt adván, azt mondá: nem kell nékem kocsi, hanem adjatok hét forintot; azok hirtelenséggel meg nem adhatván, — elvitték egyik lovát a jobbágyomnak. Kérem azért is Ngodat, adassa vissza, és több erre a földre való szegényeknek légyen patrociniummal.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károlyi Sándor Uramnak ő Ngának alázatossan irám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

157.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Vettem az Fejedelemséged kegyelmes parancsolatját nagy alázatossan, mellyben méltóztatik parancsolni Fejedelemséged, hogy az mellettem lévő haddal nyomúljak Generális

Károli Sándor Uram ő Nga után. Én az szerint ezen órában megindulok. Kegyelmes Uram, alázatossan követem Fejedelemségedet, eddig sem őriztem én két-három falut, mert szalagvárda sohasem voltam, hanem erre az egész tartományra vígyáztam, mivel mikor ideérkeztem: az egész Ipol, Garammelléke, Esztergam eleje és nagyobb részént Újvár tája mind pusztán volt, sohol Szent-Péteren kívűl több ép falu nem találtatott. Én Fejedelemséged kegyes ordere szerint jártam el dolgaimban, az minthogy ennyihány rendbéli parancsolatjábúl Fejedelemségednek megbizonyítom, hogy Fejedelemséged parancsolatja szerint vígyáztam Komárom és Esztergam eleire, és itt szintén közép iránt voltam. Az minthogy ártottam is az ellenségnek, mellyet a túlsó fél megbizonyíthat, hogy több száznál a ki sebes és holt esett közűlök az kétszer való lövíseimmel.

Alázatossan kérem Fejedelemségedet, hogy az regementemre való három hóbéli fizetést méltóztassék megparancsolni, hogy adják meg, és a mellé a mundért; mivel úgy gondolom, hogy olly katonaság ez, hogy ha mellettek lehetek: az hol szükséges, — az jobb ezerek közűl nem lésznek legutólsók.

Az német tábor Ó-Budán alól, mindjárt Sÿcambriához szállott; a hídnak még nem hallottam hírit, ha már csinálják-é, vagy sem?

Én itt Esztergam elein az regementembűl két compániát vígyázásra hagyok: mert mihelyen innét kiindúlok, — ezek a faluk mindjárt megfutamodnak, mivel német és ráczság maradott Esztergamnál.

Ezek után tartsa és éltesse Isten Fejedelemségedet sokáig szerencséssen, szíbűl kívánom.

Költ kéméndi táborban, 2. 7-bris 1705.

Fejedelemségednek

alázatos és engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím : Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz, bizodalmas nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének.

Nitriae. P. H.

(Eredetije, sajátkezű aláírással, a budai kir. kamarai levéltár Munkácsról odakerűlt rendezetlen részében.)

158.

Károlyi Bottyánnak.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek.

Kglmed leveleit és hírekrül való tudósításit kedvesen vettem. Immár az német Budához érkezett, az hidat is keményen kötteti; ha az szél nem impediálta volna, kész is volna.

Kglmed panaszait eléggé exquirálom: de sohol nyomában nem igazodhatni, hadnagyaim penig ki-ki serege előtt volt, recognoscálhatom; hanemha indúlásom örvével más katona követte volna el. Az szekereket penig nagy igygyel-bajjal váltván fel, elbocsátottam mai napon, — más dologban is kívánván Kglmednek szolgálnom. Maradok

Kglmednek

Gúta, die 2. 7-bris 1705.

jóakarója
Károlyi Sándor m. k.

Külczím: Tekintetes Nemzetes Bottyán János, Kegyelmes Urunk Generálisának, jóakaró Uramnak ő Kglmének.

Kéménd. P. H. Cito, cito, cito,
citius, citius, citius.

(Sajátkezűleg írt eredeti levél, gyűjteményemben.)

159.

Bottyán Károlyinak.

Isten áldja meg Nagyságodat!

Én mostanában vettem az Méltóságos Fejedelem orderét az iránt, hogy Ngod után indúlván, hovahamarébb megegyezzek Ngoddal. Azért már ma rendben hozván itt a dolgot, utánna Ngodnak holnap idején-korán megindúlok, és azon leszek, hogy harmadnap megegyezzek Ngoddal, — mindaddig is sietek, míg bé nem érem Ngodat. Hanem azon kérem Ngodat, hogy az ott körűlbelől levő hadakat hováhamarébb szedje addig össze Ngod.

Úgy értettem, hogy a német tábor Ó-Budához szállott volna; még a hídnak semmi csináltatása nem hallatik. Egyéb

új hirek mostan itt nem folynak. — In reliquo kívánom, éltesse Isten Ngodat sokáig jó egészségben.

Datum kéméndi táborban, 7. 7-bris 1705.

Nagyságodnak köteles szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károli Sándor bizodalmas nagy jó Uramnak ő Ngának böcsülettel írám.
Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije, sajátkezűleg aláírva, a gr. Károlyi-család levéltárában.)

160.

Károlyi utasítása Bezerédyék számára.

Instructio pro Generoso Emerico Bezerédi, Adamo Balogh de Bér et Stephano Szekeres Colonellis Suae Serenitatis Principalis Francisci Rákóczi de Felső-Vadász, etc.

1-mo. Elsőben is maga két compániáját és ugyan az Hellepront ezereféle seregeket — kik már Balogh Ádám Uramnak assignáltattak — maga mellé vévén Kegyelmed (Bezerédy), igyekezzék azon, hogy mentűlhamarébb az Dunán valahol általkaphasson; holott is az hajóknak túl való elrejtésével légyen azon, hogy titkos passussa lehessen által az Dunán, hacsak lehetségesnek látja.

2-do. Általmenetelekor mindjárást informáljon Kegyelmed, és admaturálja úgy útját, hogy mentűlhamarább megírt Kapitány Uraimékkal conjungálhassa magát.

3-tio. Mellyet is ha Isten szerencsésen megenged Kegyelmednek: újabb-újabb híreknek újításával nagyobb-nagyobb lármákat csinálván, neveim alatt való pátensimet*) Nemes Vármegyéknek in universum mundum bocsássa el; magam is azon igyekezem, mentűlhamarébb Kegyelmeteket secundáljam és vele magamat conjungáljam.

*) Károlyi ezen, a Dunán túli vármegyéket fegyverre s a nevezett három kapitányhoz csatlakozásra szólító és saját, számos haddal leendő általmenetelét is igérő nyíltlevelének (kelt ugyanott, 1705. sept. 12.) egykorú mása szintén mellékelve van.

4-to. Azalatt is Kegyelmetek egymás között mindenekben jól egyetértsen, az competentiának és egymás nem értésnek békét hagyjon; ha kik medio tempore megírt Kapitány Uraimék mellől félrevonták volna magokat, gyűjtse öszve, és minden tehetségével azon legyen, hogy mentűlhamarább mennél nagyobb corpust erigálhasson és congerálhasson.

5-to. Melylyel is — mivel ezen megáltalkodott nemzet már az Dunán túl való földdel keveset gondol — minden tehetségével azon legyen Kegyelmetek, hogy nem az magyar nemzetet aggraválja: hanem az Lajta-mellyékét, Austriát és Bécs elejét sarkalja.

6-to. Holott is ha Isten notabilis szerencsével megáldaná: sem vára, sem helye nem lévén az rabok tartásának s úgy szintén bátorságos általhozatásának, — azzal magát ne terhelje; hanem, ha magyar ollyan találkozik, akármi renden való, ki az haza szolgálatját amplectálná, azon Kegyelmetek kapdoshat és magához kapcsolhatja.

7-mo. Sarczoltatásokat, szegény-ember nyomorgatásit — úgyis tudom — Kegyelmetek eltávoztatja; mindazáltal alattavalóinak is semmi lött-képen meg ne engedje, renitensekbűl példát is statuálván.

8-vo. Egyebekben is, Edictumunk szerént, valakik miben aztat általhágják, adatik Kegyelmeteknek plenaria facultás azoknak büntetésére, — kit maga authoritásának megtartásával el is kövessen.

9-no. Az mennyire az idő s az hadakozásnak folyása engedi: minden mediumokkal igyekezzék azon Kegyelmetek, hogy bizonyos correspondentiára való alkalmatosságot szerezzen, és azt szűntelen folytatni el ne múlassa Kegyelmes Urunkkal.

10-mo. Hogyha pedig az ellenségnek ereje miá, avagy a földnépének ellenkezése miá, kit nem reménlek, subsistentiája Kegyelmeteknek nem lehetne Dunántúl: köteleztetik és kénszeríttetik Kegyelmetek, hiti, hazájához s nemzetéhez való kötelessége mellé valahogy s valamint általjőni egész corpussával, kiben nem is kételkedem.

11-mo. Azalatt maga ezerének itten maradandó részét Nemzetes Vitézlő Kókai Márton Vice-Kapitányának gondviselése alá bízza és assignálja.

12-mo. Mindeneket az ember pennára fel nem tehet s elméjére is — kivált jövendőket — nem vehet; hanem azért adott Isten okosságot, hogy ő szent vezérléséből azzal élhet. Azért valamit Kegyelmetek egyenlő értelemmel hazánk, nemzetünk s Kegyelmes Urunk szolgálatjának előmenetelire alkalmatossabbat felgondolhat és elkövetésére módot talál: bízattatik eddigis megtapasztolt dexteritására és industriájára, — kiben hogy Isten szerencsésen vezérelje, kívánom. Datum in Castris ad Új-Palánk positis, 12. 7-bris 1705.

Kegyelmes Urunk ő Nagysága
Mezei Hadainak Generális-Marschallussa s Tiszántúl lévő Földnek Fő-Commendója:

Károlyi Sándor m. k.

Mivel Kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes parancsolatjábúl Nemzetes Vitézlő Bezerédi Imre Ezeres-Kapitány Uramat bizonyosszámú hadakkal előre kelletett expediálnom; azért ő Nagysága kegyelmes resolutiójábúl praesentibus intimáltatik Nemzetes és Vitézlő Balogh Ádám és Szekeres István Kapitány Uraiméknak, hogy valahol s valamennyid magokkal lesznek, — azonnal megnevezett Kapitány Urammal magokat addigis, míg magam felérek, conjungálják, s ha szintén némellyek félrevonták volna is magokat: újobban gyűjtsék öszve s többeket is alliciálni magok mellé igyekezzenek; az gyűlölséges competentiát egymás között minden módon távoztassa el Kegyelmetek, hanem szép egyességet tartván, hazánk s nemzetünk dolgait megnevezett Kapitány Uram által transmittált instructióm szerént szolgáltassák, — ki is bízattatik dexteritásokra. Datum in Új-Palánk, die 12. 7-bris 1705. *)

Kegyelmes Urunk ő Nagysága
Mezei Hadainak Generális-Marschallussa s Tiszántúl lévő Földnek Generális Fő-Commendója:

Károlyi Sándor m. k.

---

*) Hogy ezen, a mellékelt nyíltleveleknél is használt *új-palánki* (Tolna m.) dátum a nagyobb hatás kedvéért (mintha t. i. a Dunán már maga Károlyi is általköltözött volna) *költött* volt, s e kiadványok tulajdonkép a *hatvani táboron, sept. 9-én* keltek: világosan bizonyítja Károlyi

Kívül: Instructio Generosorum Emerici Bezerédi, Adami Balogh et Stephani Szekeres Colonellorum.

(Károlyi Sándor s. k. írását utánzó egykorú más. gyűjteményemben.)

161.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Tótfalusi Nagyházú János tiszttartó bizonyossan mondja, hogy közöttök járt Pesten innen az német tábornak, mely — úgy lovok, azt mint magok — igen vesznek; s mégis Fejedelemséged kétségben vészi általjövetelek felül való alázatos informatiómat, — holott Fejedelemségednek közülök németeket is küldöttem rabúl, pro majori rei veritate.

Nállam is vala bizonyos pósta Tótfalubúl, ki mint szemmel látott dolgot beszélli, hogy Pálfi János két lovas és egy gyalog regementtel ment volna az veresvári úton Esztergom felé. Én tartok, ne valamint hátunk megett általcsapó szándéka fog lenni. Hírlelik azt is Kegyelmes Uram, hogy az Pestnél fekvő németségnek teljes szándéka volna az Duna mellett alámenni. Fejedelemségedet alázatossan kérem, ne legyen vétségűl ezen szóm, — de mivel tartok azon, hogy ha beveheti magát Szakmár felé, ez őszszel ki sem jön: talám jó volna az gyalogságot, melynél (= mennél) több szekérre tenni és azon németségen rajtamennünk. Való ugyan, Kegyelmes Uram, hogy azon Nagyházú János az lovas regementet is mondja, hogy nyolcz volna, az gyalogságot is nyolcz regimentnek mondja: de némely zászló alatt huszonöt, némely alatt harmincz, legfeljebb ötven, — úgy hogy circiter tízezer ha fog lenni, nem több.

Sándornak a hatvani táborrúl 1705. sept. 10-én d. e. 10 órakor a fejedelemhez sajátkezűleg írott s szintén birtokomban levő eredeti levelének e pontja:

»Bezerédit innét maga Dunántúl való két compániájával és Balogh Ádám elmaradott seregével minemű instructióval, orderrel és pátensekkel expediáltam *tegnap:* Nagyságodnak praesentibus annexis alázatossan includálom.«

Hat compagniám mostan is portán vagyon, mi hírt fognak hozni: azonnal fogom Fejedelemségedet alázatossan informálnom. Továbbvaló kegyelmes parancsolatját alázatossan elvárván, maradok

Sub dato 19. 7-bris 1705.
in Castris ad Kövesd positis
Fejedelemségednek alázatos szolgája, híve
Bottyán János m. k.

P. S. Az német táborrúl fogattam el két kocsist, kik beszéllik, hogy ma vagy holnap lenne Duna mellett aláindúlása az németségnek, — nem különbet mond az tótfalusi póstám is.

Külczím: Méltóságos Erdéli Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz nékem jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. Szécsén. Cito, cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredeti — ma már az elfakúltság miatt igen nehezen olvasható levél, sajátkezűleg aláírva, a Rákóczi-levéltár romjai között, a kir. kamarai archivumban Budán.)

162.

Károlyi Sándor Bottyánnak.

Szolgálok Kglmednek.

Mindenfelől való portásim confirmálják az németnek indúlását. Deák Ferencz minden sátorait, táborát Csaba és Keresztúr között kinézte; azért én holnap jó reggel feléje indúlok, hanem Kglmed Kegyelmes Urunk dispositiója szerént Mlgos Generális Barkóczy Uramhoz — ki itten marad, — szálljon helyemben, tovább várván Kegyelmes Urunk dispositiójátúl.

Hatvan, die 19. 7-bris 10.
órakor estve, 1705.
Kegyelmednek jóakarója
Károlyi Sándor m. k.

Külczím: Tekintetes Nemzetes Vitézlő Bottyán János Generális jóakaró Uramnak ő Kglmének.
P. H. Kövesdi táboron.

(Eredeti s. k., a Rákóczi-levéltárban Vörösvárott.)

163.

Bottyán a kecskeméti, kőrösi, czeglédi biráknak.

Kecskeméti, kőrösi, czeglédi Bírák-Uraiméknak adassék.

Kecskeméti, kőrösi és czeglédi Bírák! Ezen parancsolatomat vévén Kgltek, valamint életeknek és jószágának örül: úgyvalamennyi katona ott az városokon vagyon, küldje ki Kglmetek; a kik pedig eljönni nem akarnak, — kötözve hozza ki Kgltek. Kiváltképpen Illosvai Imre Kapitány Uram katonáit ott lappangani hallom; hanem a felebb megírt büntetés alatt kiküldjék, vagy pedig kötözve kihozzák ide holnap estvére. Maradván Kegyelmeteknek jóakarója

Generális Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét sz. k. város jegyzőkönyvében, 1702—1708-diki kötet, 453. lap. Kelte e rendeletnek a bejegyzés sorozatához képest 1705. september 20-ára esik.)

164.

Bottyán Károlyinak.

Ajánlom szolgálatomat Ngodnak.

Vettem böcsülettel Ngod levelit. Én ideérkeztem baghi mezőre hat regement lovassal, Eszterházy Antal Uram ő Nga pedig az gyalogsággal Barkóczy Uram ő Ngához ment Hatvanhoz.

Azért kérem az Istenért is Ngodat, tudósítson: mitévő legyek virradtára? Mert az gyalogság nincsen velem, hanem Barkóczy Urammal vagyon; hanem itt most várom Ngod tudósítását. Ezzel tartsa Isten Ngodat jó egészségben!

Datum baghi mezőn, dje 22. 7-bris 1705.

Nagyságodnak

szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károlyi Sándor Uram ő Ngának adassék. — Kókai mezőn. P. H.

(Eredeti levél, a gr. Károlyi-levéltárban.)

165.

Károlyi Bottyánnak.

Mivelhogy Kegyelmes Urunk ő Nga kegyelmes parancsolatja szerint egy corpusban nem jártathatni ezen hadat, hanem egynehány felé szaggatván, az németet szüntelen infestálni és csípdezni szükséges:

Azért Tekintetes és Nemzetes *Bottyán János Generális Uramnak* commandója alá maga ezere, Bezerédi Uramé, Eszterház Dániel Uramé, Gunderfingeré, Budai István Generális Uramé és ugyan az jászoké, kúnságbeliekkel Cseplési (Cseplész) alatt s az szegedi had adattatnak, olly véggel tudniillik:

1-mo. Valamerre ezen német tábor fordúl: mindenütt környöskörűl infestáltassa véllek, csípdesse minden lépten, kivált futrázsolásában.

2-do. Étszakának idején is, ha valami olly alkalmatos síkon találna megszállani, igyekezzék ő Kglme azon, hogy Hazájáért, maga böcsűletiért nevezetes próbát tehessen, ezer vagy kétezer emberrel megcsapatván táborát, strázsáit béhajtogattatván.

3-tio. Mellesleg s előtte is járva, hahogy az bácskasági rácznak bizonyos hollétét hallja, — kinek gyülekezetinek bizonyos híre vagyon, — az német mellett menjen el és verje széjjel Isten segítségébűl aztat, hogy könnyű hada ne szaporodhasson.

4-to. Ha az német ezen városokrúl elmegyen: Kglmed nagy vígyázással legyen reájok, hogy tábora után semmi élést ne vigyenek; ha vinnének penig, rajta kapván, — mindene az vitézlő rendé leszen nyereségűl.

5-to. Az szegedi hadat is igyekezzék Kglmed hova-hamarabb keze alá venni.

6-to. Mindennap kétszer tudósítsa Kglmed az Méltóságos Fejedelmet hollétérűl, progressussárúl, városokrúl, német factióirúl és az szegedi hadrúl is, — tovább várván Kegyelmes Urunk dispositióitúl, úgy, hogy ha mit ezen városok felől és az Tisza-oldalon levő falukrúl fog ő Nga parancsolni, mindazokban ahhoz alkalmaztassa magát.

Ezeken kívül is bízattatnak mindenek Kglmednek dexterítására: valamint árthat ellenségének, — ártson! Nekem irandó leveleit penig csak Szólnokhoz expediálja. — Datum in Castris ad Campum Törtel positis, die 25. 7-bris 1705.

Kegyelmes Urunk ő Nga
egyik Generálissa :

Károlyi Sándor m. k.

P. S. Mivel Ngod magárúl nem írt Bottyánrúl: hová tegyem? Azért, Kegyelmes Uram, adtam ezen Commandót neki; másként is, örökké csak : *rajta!* Most előtte leszen.

(Károlyi Sándor saját kezével írott másolat, gyűjteményemben. Hogy a fejedelem számára készült, mutatja az *utóirat.*)

166.

Bottyán Károlyinak.

Ajánlom szolgálatomat Ngodnak.

Vettem Ngod levelét becsületesen. Azt gondoltam, Ngod eddig általment a Tiszán: mert eddig tudosétottam volna Ngodat. — A német mégeddig benn van Kőrösön; mikor, s hová indúl? mégeddig senki nem tudhatja. Szorgalmatoson vígyáztatok reájok; mihelt fog indúlni, fogom mindjárt tudósétanom felőle Ngodat.

Kérem az Istenért Ngodat : a kenyeret mentűlhamarébb küldje, mert az éhség miatt semmiképpen subsistentiánk nem lehet. A nyereségbűl énnekem is semmit nem adtak, — hanem a cselédim hoztak egy rossz konyha-kocsit s a van nállam, több egy sincs; hanem küldöttem négy kocsit oda, egyiket maga számára elfoghatja Ngod, — az seregé még az is. Flinták itt nincsenek, hanem dragonyok; a lovak is bágyadt, rosszak; egyéb portékát kótyavetyére hánták, elkapdosták, mivel a katonaság ruhátlan, — de csak közönségesek voltak.

Ma commendéroztam mintegy egy ezer hadat a kecskeméti útra; még Szekeres Uram is oda van.

Mikor éppen ezen levelemet írtam volna: szaladt ki Kőrösrűl mintegy harmadfélszáz ménesbeli ló, kiknek nyakokon kötelek voltak; a mint gondolom, csak szegény-emberekó voltak. Jöttek utánna mintegy három compánia német: de

éppen a városig hajtották őket a katonák, és el is nyerték a lovakot.

Jóllehet nyavalyás állapottal vagyok: mindazonáltal tehetségem szerint azont cselekedendő vagyok, a mi legjobb. — Ezzel tartsa Isten szerencsésen, jó egészségben Ngodat!

Datum in Castris ad Törtely positis, 1705 dje 26. 7-bris.

Nagyságodnak jóakarója, szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Károlÿ Sándor Uramnak ő Ngának (Titulus) írám, nagy becsülettel. Szólnok, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

167.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Ngodat kérem azon szeretettel, hogy az mellettem levő militia számára mentül több kenyeret — ha mindjárt hatezer lehetne is — küldjön Ngod mentülhamarébb: mert addig innet sem egyfelé, sem másfelé nem indúlhatok ezen kenyeretlen militiával, — mert éhen is, szomjan is meghalnak ezen az pusztaságon, hacsak valami provisio jóformán nem lészen irántok; most is felinek is nem jutott kenyér, csaknem éhen elvesznek szegények. Azért éjjel és nappal — parancsoljon Ngod, hadd siessenek. Addig el nem is indúlok. Az német most is helyben vagyon Kőrösön. — Ezzel maradok

Nagyságodnak köteles szolgája

Datum Abony, die 27. 7-bris Anno 1705. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Méltóságos Generális Károlÿ Sándor Uramnak ő Ngának (Titulus) írám nagy becsülettel. Szólnokban. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

168.

Bottyán Károlyinak.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak.

Isten áldja meg Ngodat kívánt jókkal! — Vettem az Ngod levelét nagy böcsülettel, melyben írja: hogy én annyit lamentálódom, azt csudálja Ngod. De én inkább csudálkozom rajta, hogy azt írhatja Ngod; mivel az katonaság az éhség miatt elszélledt, — kiknek bizony nehéz is üres hassal éjjelnappal portázni, strázsálni, itt penig az pusztaságban semmi élést nem kaphatni. Hogy penig Ngod írja, hogy az marhákat és ökröket levagdalták volna katonáim, — hírem nincs benne, és hazud a lélek beste-lélek kurafi, valaki referálta Ngodnak! Mert akárki sem keményebb büntetője az ollyatén marhahajtóknak s vágóknak, mint én. Az Ngod hadábúl eleget előtaláltam, kik eloszlottak, azt mondották, hogy az éhség miatt maradtak el.

Hogy Szekeres Uram relatiójábúl érti Ngod, hogy ha oda nem farsangolt volna az had, lehetett volna valami operatiót tenni; — hiszem ő maga Szekeres volt oda, ő előlle vitték be az kenyeret!

Én estve, minekelőtte még Ngod parancsolatja megérkezett volna, elküldöttem Dobis Istvánt, Kókait minden hadával és másokat is; még Kőrösnél meg akartam üttetni, — de igen szoros helyen volt, nem volt semmi mód benne.

Hogy az had ne oszoljék, írja Ngod; bizony akárki sem tartja az hadat oly stricte, mint én, nem is bünteti s akasztatja jobban. Sőt az magam regementje nemhogy oszolnék: de a ki eddig széllel volt is, mind helyre, zászló alá jött, — hanem az más had szélled.

Hogy ezen levelemet akartam elvégezni: jöttek hozzám emberek, kik azt referálják, hogy az német Borbály felé kijár futrázsira, de egyszer-egyszer több megy az ezernél is ki, — fél miúlta levagdaltuk, kevesen kimenni. *Szekeres István Uramat elküldöm még ma az étszaka, kecskeméti németnek fölverésére.* Isten mit ad ő Szent Fölsége, elválik. — Palkovics Com-

missáriusnak hirét sem hallottam. In reliquo kívánom, tartsa és éltesse Isten Ngodat sokáig szerencsésen.

Datum 28. Septembris, Anno 1705.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károlÿ Sándor bizodalmas nagy Uramnak ő Ngának alázatosson írám. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

169.

Bottyán Károlyinak.

Isten áldja meg Ngodat.

Három rendbéli portám már harmadnaptúl fogva oda vagyon : egy rendbéli Dobis Istvánnal, másik Gunderfinder Kapitány Urammal, harmadik egy kecskeméti hadnagygyal, — kik hihető hogy azért vannak oly sokáig, hogy semmit nem kaphatnak, semmi nélkűl penig el nem akarnak jönni.

Én az víznek szüksége miatt az Tarna mellé szállok, Rékas nevő faluhoz: mert sok alávaló lovas is vagyon az hadban, és sebesek is vannak.

Ímé Nagyságos Uram, küldök Ngod hadainak tizenöt szekér kenyeret. Ímé, az kocsit is elküldöttem Ngodnak; ha valami borravalót küldene Ngod a katonáknak : tudom, jó néven veszik.

Hallom, hogy a Ngod portája szerencsétlenűl járt; kérem, tudósítson Ngod: mint s hogy esett a dolog? Az én katonáimban, hálá Istennek, még egy sem esett el. Én ha mily híreim lésznek, tudósítani Ngodat mindenekrűl el nem múlatom. Ezzel Isten tartsa meg Ngodat sokáig, jó egészségben.

Datum ad Abony, 2. 8-bris 1705.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károlyi Sándor Uramnak ő Ngának. Szólnok. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

170.

Károlyi Sándor informatiója Bottyán számára.

Informatio pro Spectabili ac Generoso Domino Joanne Bottyán, Suae Serenitatis Principalis Supremo-Generali-Vigiliarum-Praefecto.

1-mo. Mivel bizonyossan constál az ellenségnek Csongrádhoz való lemenetele, de bizonytalan, ha Szegedhez fog-é alámenni? vagyis ott kötni által az Tiszát? azért mindgyárást indítson portást, az ki ma még csalhatatlanúl Csongrádra menjen és Kglmednek vissza bizonyost hozzon az ellenségrűl.

2-do. Kglmed penig maga is az quártélyozásnak békit hagyjon, hanem még ma Alpáron alól menjen, bizonyos helyre, hogy Csongrádon innen csak egy mélyföldnyivel essék, az hová az elbocsátott portássa az ellenségrűl bizonyos relatiót még az íel (éjjel) meghozván, — az mi legjobb, azt kövesse el és engemet mindgyárt, még az íel tudósítson: ha az ellenség Csongrádnál subsistált-é? vagy hidat köt, felől-é, vagy alól az Körösön? vagy Szeged felé ment le?

3-tio. Kenyere mostan az hadnak elég vagyon; útjában lévő Tisza-melléki faluknak parancsoljon, hogy vigyenek utána; Gőcze Gábor Commissárius mellette lészen Kglmednek: Kecskemétrűl, Kőrösrűl s Czeglédrűl provideálhat mind húsbúl, kenyérbűl.

4-to. Ha az ellenség Szeged felé nyomakodik: Kglmed portássa által előtte, hátúl és oldalt, a mennyire tehetség engedi, csapdossa és csípdesse, s valamit árthat neki, az szerint ártson.

5-to. Táborának szállására legnagyobb vígyázással legyen, s mivelhogy az étszakai lármák őnéki nagy confusiójára vadnak: hahogy szállása alkalmatos helyen, síkon találna történni, notabilis csapást tegyen íel rajta; holott szoros és erős helyekre szállana is: tehát estve, éfélben és hajnalban, hacsak puskázás által is lármákot csináljon néki, — hadd átkozza Kglmedet!

6-to. Ha Isten szerencsét mutat: az eleven rabban Kglmed ne gyönyörködjék, nehéz lévén a pusztán hordozni.

7-mo. Ha kik szököttek találtatnak: az élő Istenért, meg ne ölesse Kglmed szokott kegyetlensége szerint, hanem késírtesse Szólnokban.

8-vo. Holott az német Csongrádnál költezik által: Kegyelmed is azon haddal azonnal Kécskénél költezzék által, úgy, hogy én eleiben, Kglmed oldalt és utánna essünk.

9-no. Hasonlókípen ha Szegednél kél az német: Kglmed Csongrádnál keljen által igyenessen Vásárhelynek, holott én teszek intertentiórúl dispositiókat.

10-mo. Hahogy az úsztatásban vagy'költezésben módja nem lenne az hadnak: Kglmed in tempore innít vitesse le az két kompot vagyis hidast, oda, az hová kívántatik, — azon általköltezhetik.

11-mo. Hogyha penig Bercsényi Uram opiniója szerint az német által Földvár felé indúlna, vagyis vissza, bányavárosok felé: Kglmed azonnal ő Ngát, magamot is íel-nappal tudósítson és maga mindenütt nyomában legyen s csapdossa.

12-mo. Zana György Uramot küldje az három városra: az mely kétszáz katonájok volt, azokat hajtsa öszve és vigye Kglmedhez s legyen fejek továbbvaló dispositióig.

Én Kglmed mellett egy diákomot hagyom, kit számon veszek vissza: az által mindennap kétszer írjon Kglmed nékem, Bercsényi Uramnak egyszer, — akár legyen valami híre, akár ne; csak monda-mondával magát se, engem se terhelje, hanem szemmel látott bizonyos indúlásárúl vagy létérűl tudósítson az ellenségnek.

Caetera committuntur et recommendantur dexteritati ex amore erga patriam innatam. — Datum in Castris ad Szólnok positis, die 4. 8-bris 1705.

Kegyelmes Urunk egyik Generálissa:

Károlyi Sándor m. k.

P. S. Az szegedi hadat Csongrádon alól Szeged felé szüntelen jártassa Kglmed, hogy az ráczнak valami hírét avagy felnyomúlását hallván, corpussával együtt conjunctióját praepediálhassa.

(Károlyi s. k. aláírásával hitelesített másolat, gyűjteményemben.)

171.

Béri Balogh Ádám ezredes, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, nekem jó Kegyelmes Uram!

Én az estve ide Szent-Györgyre érkezvén, mivel az táboron mind az abrak, széna, s mind az kenyér szűk: itt maradtam az katonasággal, hogy egy kevés abrakot szerezhessek; de ezen órában megindúlok, úgy, hogy virradtig *Bottyán Uram* ő Nga táborára érkezhessek, mivel ennehány rendbeli katonáktúl, kik most mind azon táborrúl gyüttenek, értettem, hogy korán ma az tábor általmégyen az Tiszán: mivel az német is bizonyossan az Tisza mellé ment Alpárhoz s onnan Csongrádhoz s ott akar áltolköltöznyi, az minthogy már némely része áltol is ment volna az németnek. Mellyet ha Isten reá segít, még ma, vagy ha ma napvilággal nem lehetne, még az éjjel voltaképpen megnézem magam német uramot, mit csinál? hol költözik-e, vagy mit akar? Ha én is úgy nem járnék mint Illosvai és Bóné Uram szegén portássai, kikben ennehányot elfogdoztanak az rácz lobonczok.

Nem kétlem, lehet már Ngodnak értésére, hogy kőrösi és kecskeméti ármányosokban már ennehányot Károlyi Uram ő Nga megfogatott s kőrösi vice-ispánt is, ki is legnagyobb árúlónak hirdettetik; az ki is már azúta is, miúlta tűlök a német elment, akart tízezer kenyeret s bizonyos szekér árpát abraknak utánnok küldenyi, maga kínálván az németeket véle. Kinek is levelét intercipiálván, úgy fogattatott meg. Mellyet M. Generális Károlyi Sándor Uram már karóra ítéltetett; maga azon reménkeszik az eb, hogy az két fülét messék el in exemplum aliorum s ne öljék meg; de úgy hallom, Károlyi Uram ő Nga megesküdött, hogy soha meg nem grátiáz nekie, hanem karóban vonyatja, — kire is az Isten segílle reájo, hadd tanúljanak más sok átkozott ármányosok is rajta; kit ha el nem követ Ngtok: ne búsúljanak rajta, hogy Tiszántúl is elegen ne cselekedjenek úgy, mint kőrösiek, kecskemétiek cselekedtenek. Elég példát adtak bizonyáro ezek az egész országnak, hacsak meg nem orvosoltatik most in tempore. Az kecskeméti főármányosokat, úgymint az főbírákot nem kaphatták,

mivel elvitték német uraimék magokkal zálognak — úgy hallom, — azon summa pénzért, a mellyet ígértek nekiek s még meg nem adhatták.

Semmi egyéb új hírt nem írhatván Ngodnak, otromba írásomrúl követem Ngodat, — de nem tehetek rúla: mivel csak szalmavilágnál írám. Kívánván ezek után, etc.

Raptim Szent-György, 4. Octobris
éfél tájban. 1705.

Ngodnak

alázatos szegén szolgája
Béri Balogh Ádám m. k.

Kívül: Gr. Eszterházy Antal tábornok czíme, Ecséd, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél, gyüjteményemben.)

172.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Kegyelmes Uram, szintíu ezen szempillantásban érkezett meg egy rendbéli portám, ki azt referálja, hogy Csongrádtúl megindúlván a német, Szeged felé nyomakodik, ki felől mindnyájan hirlelik, hogy ha Szegednél által nem megyen: tehát az Dunán Vörösmartnál költözik által, az mely helység Halason alól négy mérföldnyire esik, és onnét íri mindjárt Pécs tartományját. Mi Istennek hálá, mindennap csípjük, húzzuk, vágjuk, — az minthogy ma is hajnal előtt megütötték portásim és derekassan puskáztak, nappal is mind rajtok voltak és most is mindenütt nyomában és mellesleg járnak. Azon németnek mind népe s mind lova mennél kövérebb: annálinkább vész, döglik, minden táborhelyén iszonyú sok marad el. Én penig, Kegyelmes Uram, az Dunáig, valamerre fog menni, mindenütt nyomában lészek, — ha penig általmégyen is, tehát — ha Fejedelemségednek tetszik, — oda is utánna mégyek, vagy népet küldök utánna, — de egyátalján fogva húzásátúl-vonyásátúl meg nem szűnöm.

Én itt vagyok az magam regementemmel tizenkét zász-

lóval, mivel két zászlót Szalkaival Esztergam előtt hattam, — az hajdúvárosiakkal, kiknek nagyobb része elszökött, — az jászokkal, azok is csak széllel-járnak, — Szabó Máté ezerefélével háromszázzal, — Baronyai három- vagy négyszázad magával vagyon: de fele sincsen, kiknek kellene lenni.

In reliquo kívánom, éltesse Isten Fejedelemségedet sokáig, Hazánk oltalmára.

Datum ad Kécske, 6. 8-bris 1705.

Fejedelemségednek

alázatos és engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének. Szécsén, vel ubi. P. H.

Más oldalon, a pecsét körül: Postarum Magistri Agriensi staffetaliter promovenda specialiter recommendantur. Cito, cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime.

(Eredetije, sajátkezűleg aláírva, a R.-A.-E.-levéltárban Vörösvártt.)

173.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram,
Nékem jó Uram!

Szintén ez órában érkeztek egy rendbéli portásim, kik is mintegy harmincz s negyven lovasbúl álló voltak, az tábor szélét megcsapták, mintegy két s háromszázig való marhát hajtottak el tüllök s egy németet is fogtak, mely németet examinálván, vallja, hogy rebesgetnék magok között, hogy Csongrádnál akarna hidat általvetni, — de még nem vetették, — s Erdély felé szándékoznék. De én annak hitelt nem adhatok: mivel máshonnan azt is értettem, hogy Veresmartnál készítenének hidat az Dunán s ott akarna általkötözni, jóllehet bizonyossan nem tudom, — mindazonáltal ennek inkább hitelt adhatok.

Mostan is vagyon kétezerig való portásom kinn, kik is mint járjanak s mint sem, arrúl is Ngodat túdósítani el nem

múlatom. Ezzel kívánom, Ngodat találja ezen levelem szerencséssen. Maradván

Datum in Castris ad Kécske positis, die 6. 8-bris. 1705.

Nagyságodnak jóakarója, szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Illustrissimo Domino, Domino Alexandro Károlyi, Suae Serenitatis Principalis Generali-Campi-Marschallo, et Inclyti Comitatus Szatthmáriensis Supremo ac Perpetuo Comiti, Domino Domino mihi colendissimo. Túr, vel ibi-ubi.

P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

174.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális,
Nékem jó Uram!

Ezen órában érkezett emberem, ki is referálja, hogy az német Csongrádtúl bizonyossan elment, Szeged felé vette útját; ki is úgy hiszem, hogy Veresmartnál (az mint ma reggel is megírtam Ngodnak) fog általköltözni a Dunán. Portásaim és ugyan magam ezerem utánna vagyon; magam is ezen órában fogok utánna indúlni. Az éjjel is portásaim rája ütöttek, sokáig is puskáztak vele, úgy ma is. — Ezzel maradok

Datum in Castris ad Kécske positis, dje 6. 8-bris. 1705.

Nagyságodnak jóakaró szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Valamely felé fordúl az ellenség, éjjel-nappal utánna lesek és rája csapok szüntelen éjtszaka, úgy nappal is. Ngod Szegedig késérgettesse túl az Tiszán az ellenséget, — én innét rajta leszek éjjelnappal.

Külczím: Excellmo Domino, Domino Alexandro Károlyi, Suae Serenitatis Principalis Generali-Campi-Marschallo et Inclyti Comitatus Szakmáriensis Supremo Comiti, Domino et Fratri mihi colendissimo. Túr, vel ibi-ubi. Cito, cito, cito, citissime.

P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

175.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak,
ajánlom kötelességgel való szolgálatomat Ngodnak.

Nagyságodnak de dato 6. praesentis Túrrúl irott második levelét is mai napon vettem. Én csudálkozom rajta, már egynihány rendbéli levelemben megírtam Ngodnak az németnek Csongrádtúl való Szeged felé megmozdúlását és szűntelen való portáimnak rajtok-levését és csípdezésit, — hogy eddig is Ngod ezek iránt leveleimet nem vette. Mostan is két rendbéli portásom utánna vagyon, és szűntelen csapdossák és fogyatják. Én el nem hitethetem magammal, hogy az Tiszán által merjen menni, mind az feljebb megírtt okra nézve, — hogy tudniillik mind éjjel s nappal portásaim rajta vannak s csípdesik, az minthogy az más éjjel is (Szegedi) Kis Miska egynihányad magával az strázsájok között bélopván magát, egynehányot levágott közűllök, — s mind penig az sok betegek és lovaknak megdöglése miatt. Én mindazonáltal, ha az Tiszán általköltözni fog az német: magam általmehetek utánna: de az Dunántúl való hadat soha által nem vihetem, mert fizetetlenek és rongyosok. Én ugyan megvetem minden mesterségemet, ha az német által talál menni: az Dunántúl való hadat is általviszem, az hajdúvárosiakat penig holnap elindítom Ngod után, kik közűl is már sokan elszöktek ruhátalanságok miatt. Azt is írhatom Ngodnak, hogy hallottam ollyat is, hogy Veresmartnál csinálnak hidat számára, s ott akarna általköltözni az Dunán.

Az mi az kenyér dolgát illeti, írhatom Ngodnak: nemhogy az Tiszán által vihetnék kenyeret, — de már két napja miólta itt sincsen az hadaknak egy falat kenyerek is, úgy húsok s abrakok. Ezzel maradok

Alpári táboron, dje 7. 8-bris 1705.

Nagyságodnak

jóakaró szolgája s bátyja
Bottyán János m. k.

P. S. Jó Fiam lévén Nagyságod, bár közelebb járna hozzám, mivel csak az orromban az harangozó-pénz; mégis talám valami köröm-fáradék jutna abbúl az panaszos Szent-Péterbűl. *)

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uramnak ő Ngának, Kedves Öcsém-Uramnak adassék. Túr vel ibi-ubi. Cito, cito, cito, citissime. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

176.

Bottyán a fejedelemnek.

Fejedelemségednek mint Kegyelmes Uramnak
ajánlom alázatos szolgálatomat.

Szükségesképpen tudósítom Fejedelemségedet az németnek motusirűl, ki is már szintín Szegedhez szállott, az hol — az mint beszíllik — vagy egy hétig fog rostochot tartani. De az hídcsinálás felől semmi bizonyost nem írhatok; ugyan még eddig a kik onnét gyűnek s mennek, mind azt referálják, hogy még semmit sem csinált és el sem kezdte a hídcsinálást; ki mihelyen és mely órában megindúl s merre fordúl, — azontúl tudtára adom Fejedelemségednek. Az portásim szűntelen utánna és körűle forgódnak, már négyszer csapták meg étszaka: de hogy szekerekkel igen békeríti magát, sebtést rajta nem mehettek, hanem az strázsákat béverték és le is vagdaltak. Mindennap, hála Istennek, húzzuk-vonjuk őket, az minthogy tegnap is két német rabot és egy magyart fogtak, ennyihányat közűlök levagdaltak, lovakat mintegy tizenhetet jót vagy húszat hoztak, kik jóllehet hogy jó húsban látszanak, de egészségtelenek és hamar eldöglenek. Azon német már úgy megrémült, hogy napestig ott lesvén az porta, — mégis csak egy sem jön ki; még a szalma is jól esik néki, ha kaphatja, mivel megparancsoltam, hogy ott közel az körűlbelől lévő helyeken portásim égessék meg a szénát, valahol találják. Azon németeket megexamináltam, kik is fateálták, hogy az közönséges nép között hallották, hogy Erdélbe akarna bémenni azon német

*) Az imént adományban kapott Komárom-vármegyei falu.

tábor, de a tisztektűl nem hallották; azt is fateálják, hogy a nép igen betegszik és a lovok igen döglik, — az minthogy onnét is kitetszik, hogy valamellyeket ide közinkbe hoztak, fele is elveszett és mindennap vesz.

Én mivel már Csongrádon alól se szénát, se abrakot, se kenyeret nem kaphatok, az népnek ruhátlansága miátt is kénszeríttetem egy kevés ideig Kecskemétre bészállanom, és onnét portáztatok, míg a német Szeged körűl lészen.

Ezzel kívánom, ezen levelem találja Fejedelemségedet kívánt fris jó egészségben. — Datum ex Castris ad Csongrád positis, 9. 8-bris Anno 1705.

Fejedelemségednek

alázatos és engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Én beteges állapottal lévén, gyakran az ágyat nyomom. — A regementem fizetése és mundérungja hogy úgy protraháltatik, nem tudom Kegyelmes Uram, mitűl vagyon? holott a tészen és eddigis tett a mit tett; noha szegények, ruhátlanságokra nézve is mindeddig híven szolgáltak: mégis mintha legalábbvalók volnának, mindenben hátramaradnak, noha már kétszer is requiráltam Generális Bercsényi Uramat ő Ngát.

Külczím: Méltóságos Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének alázatossan írám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a R.-A.-E.-levéltárban Vörösvártt. Csak az aláirás sajátkezű.)

177.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Fejedelem!

Nekem Kegyelmes Uram!

Ezen órában hozták hírűl mind az parasztemberek s mind némely rendbéli portásim, hogy az német Gyű névő falunál az Tisza partját mind az két felől levonta és megegyenesíttette, az hídlábokat már egy darabka helyen leverette; mivel hajója elég nem lévén, azért az szélit lábokra veri. Innét con-

jiciálhatjuk, hogy minden kétség nélkül általkötvén a Tiszát, — valamerre elmégyen, és az mint az tegnap fogott német rabok vallják, kétség ha Erdély felé nem mégyen, — vagy viheti végben szándékát, vagy sem.

Én örökké portáztatok rajtok, csak egy óráig sem tágítok rajtok, mindennap hoznak, vágnak németet, az lova penig mód nélkül döglik: mert csak Csongrádtúl fogva az másik statióig elhagyott közel kétszáz lovat.

Ha azon nímet által talál menni: én is azontúl általmegyek és mindenütt hátán megyek az mellettem lévő hadakkal.

In reliquo éltesse Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben, Hazánk javára.

Datum ex Castris ad Csongrád positis, dje 9. 8-bris 1705.

Fejedelemséged

alázatos és engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a R.-A.-E.-levéltárban Vörösvártt. Csak az aláirás sajátkezű.)

178.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat Ngodnak.

Tegnap este egy rendbéli portásom megérkezvén, három rabot hozott: két németet s egy magyar legént; egynehányot le is vágtak, lovakat is mintegy tizenkettőig hoztak.

Az rabokat examinálván: hogyha van-é szándékja általmenni az Tiszán, vagy sem az németnek? Kik is vallják, hogy a tisztektül ugyan nem értették: de az mint magok között közönségessen hirdetik, szándékok vagyon általmenni az Tiszán; az minthogy Slik Generális Csongrádon maga házait elbontván, szálakot csináltatott belőlle, s azon által akarnak hidat kötni Szegednél az Tiszán, — de mégeddig azon hídkötésben nem kezdettek. Vallják azt is, hogy tegnapelőtt este mintegy tizenöt zászlóalja rácz az szigetrül érkezett volna az

némethez: de mindössze is az tizenöt zászló alatt is alig volt háromszáz. Kenyerek penig igen szűkön vagyon, mivel az mennyi kenyeret sütöttek Kecskeméten és Kőrösön: csak két nap érték bé vele; hanem az minemű gabonát azon városokon kiosztottak compániákra: aztat Csongrádon megsüttetvén, azzal vannak már mostan.

Portásim újonnan elmentek; ha mint járnak, Ngodat tudósítani azonnal el nem múlatom. Én magam beteges állapottal lévén, az ágyat nyomom. Tovább Ngod jóakaratjába ajánlván magamat, maradok

Nagyságodnak

Alpári tábor, dje 9. 8-bris Anno 1705.

jóakaró atyjafia s bátyja

Bottyán János, m. k.

P. S. Ha az német az Tiszán általkötvén az hidat, által készűl költözni: az egész hadat mindjárt általküldöm; de magam — hacsak jobb egészségem nem lészen, — által nem mehetek. Én mindeddig sem mustramestert, sem az regimentem számára való pénzt nem láttam; nem tudom, mit tegyek velek? mivel igen ruháztalanok.

Külczím: Méltóságos Generális Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Kedves Öcsém-Uramnak adassék. Túr, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

179.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Fő-Generális!

Nekem jó Kegyelmes Uram!

Szintén ezen órában értettem mind kémeimtűl s mind penig portásaimtúl, hogy az németek Győ nevű falunál az Tisza partját mindkét felűl levágták; lévén penig az hajójok kevés számmal, az szélén lábra fogják az hidat építeni. Ha ők általmennek: én is azonnal által fogok menni, mind az hadakkal együtt; való, hogy igen beteges állopottal lévén, az ágyat

nyomom. — Mostan is ugyan kétezer katonám vagyon portára. De reliquo Isten szerencsésen éltesse Ngodat! Maradván Sub dato in Castris ad Alpár positis, die 9. 8-bris 1705.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Fő-Generális Károli Sándor, Kegyelmes Urunk ő Nga egyik Fő-Commandírozó Generálissának, (Titulus.) nékem nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Ngának alázatossan irám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

180.

A fejedelem Bottyánnak.

Minthogy Kecskemét várossa lakossi sok rendbéli parancsolatinkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódoltanak s azzal az Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettenek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék: addigis assignáltatnak Tekintetes Nemzetes *Bottyán János* Generális-Főstrázsamesterünk regimentjének egészen való megruháztatására; melyre nézve parancsoltatik nekiek, az említett regimentet megírt Generális - Főstrázsamesterünk specificatiója szerint minden késedelem nélkül ruházzák meg, — különben az ellen is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen tapasztalni. — Datum Agriae, die 11-a mensis 8-bris Anno 1705.

F. P. Rákóczi, m. p. L. S.

Paulus Ráday, m. p.

(Egykorú másolat, *Bottyán János* tábornok s. k. aláirásával és gyűrűpecsétével megerősítve, sz. kir. Kecskemét város levéltárában.)

181.

Kivonatok Károlyi Sándor leveleiből a fejedelemhez.

Datum in Hatvan, die 1. Augusti, hora 7-ma post meridiem, 1705.

Ezen órában érkeztem ide szerencsésen . . . . Ordódyt, Szabó Máthét kevesed magokkal találtam; holnap kiszállanak az jászok, circiter 600-an. Gyöngyös városát, Heves vármegyét is ültetem, — Deák Ferencz alig vagyon háromszázad magával Sárinál, azt is idehozom. *Bottyán Uram* hadához nem bízhatom, mivel azt írja, hogy Dunán általküldötte az hadát, — azt is jól cselekedte ugyan. . . .

Hatvan, 3. Augusti mane, hora 7-ma, 1705.

. . . . Generális Grófl Barkóczy Ferencz Uram Kecskeméten vagyon, még most is semmi hadat öszve nem vehet. . . . *Bottyán Uramnak* is írtam már három ízben, de még sem jön; most értem: egy hadnagya jön három sereggel. . . .

Ex Castris ad Szent-György, 7. Augusti 1705. hora 10-ma matutina. (Gr. Barkóczy Ferenczczel együtt aláírt levél.)

Az ki-expediált derék portásunk megérkezett, szintén Pest előtt volt, de senki ellene nem jött ki s nem is lőtt reája. Az ellenség (Glöckelsberg tbk.) általköltözött és túl vagyon tábora, de nem nagy. Azonban ezen órában érkezék Kecskemét felől bizonyos hírünk, hogy tegnapi napon 15 sajka s öreg hajók mentenek le az Dunán, lovas penig az szárazon túl az parton, s hogy már az solti sánczot lövik is; kinek recognitiójára Balogh Ádám Kapitány azonnal indúlt ugyan Solt felé, actu penig Szűcs János Kapitányt Deák Ferenczczel küldjük kecskeméti, kőrösi vitézlő rendnek felszedésére viritim, s mivel Szegednél is az egész Maros-mellyéki ráczságnak általköltözése iterato confirmáltatik: arra való vígyázást is megparancsoltuk. . . . *Bottyán Uramnak* is staffetaliter írtunk egynehányszor, — csak nem jön. . . . Tiszántúl való had elindúlt ötezer.

Karva, die 29. Augusti hora 6. mane, 1705.

Már Ngodnak semmi kétsége ne legyen benne: mert az egész tábor (Herbeville) mind lovas, gyalog és szekerei Neszmílyen alól és egész Almástúl fogva feküdt; az éjjel eleget álgyúzók, — minden tüzeit el kénytelenítette oltani, mindaddig lövöldöztük, ő egyet sem lőtt, hihető, még az hajói le nem érkeztenek volt, három sajkánál még több le nem jött, az ágyúk vontatója is csak ökör. Eleiben Karvához jöttünk (*Botyánnal,*) megpróbáljuk itt is, legalább boszontjuk, ha egyebet nem tehetünk; ő is hajnal után mindjárt indúlt; hacsak valamerre nem csap: harmadnap múlva Budán leszen, s vagy az pesti mezőre száll, vagy az Duna mellett megyen alá....

Muzslai táboron, die 31. Augusti 1705.

....Tegnapi napon az német tábor itten rostogot tartván, az Generálisok Esztergomban múlattanak, s ugyan tegnap az táborra vissza kijöttenek. Az éjjel egész az hajnalcsillag feljövéséig mind takarodott az hajója aláfelé; most reggel maga is egész táborostúl megindúlt s aláfelé masérol.... portásim vadnak vígyázására, magam is szintén mostan indúlok, *Bottyán Uramot* Esztergom felé bocsátom, magam Berzseny felé indúlok; ha az német Esztergomnál subsistál: azonnal újobban megegyezek *Bottyán Urammal;* holott Buda eleire (t. i. nyomúl,) sietek. Ha Ngtok késik: ezen német maga szándékát igen hamar végben viszi, mert egész erővel s készülettel vagyon, mi penig nem fogunk resistálhatni. — *Bottyán Uramnak* is irattam, hogy nyomúljon mellesleg vele Pest elejére.

Muzslai táboron, die 31. Augusti 1705.

Én *Bottyán Uramnak* nem látom itten semmi szükségét; hanem Ngod kegyelmes parancsolatja ellen nem mertem levinni magammal; hanem Ngod méltóztassék valakit ideparancsolni valami kevés haddal, úgy *Bottyán Uramnak* írni hogy az alatta levő hadakkal jőjjön utánam.

Pásztó, die 31. Augusti 1705. hora 3. pomeridiana.

Épen indúlásomkor veszem alázatossággal Ngod kegyelmes levelét. — Igenis, méltó Kegyelmes Uram Bercsényi Uramat siettetni s úgy az több hadakot is megindítani: mert

noha bizonyos az ellenségnek szándéka, mindazáltal változható, s arra nézve én is már ma tovább nem merek menni. Most az ellenség Esztergomon felől szállott meg s minden hajói s hídja azon váron alól vagyon csoportban. *Bottyán Uramot* hadtam maga s Géczy és Baranyay ezerével Kéméndnél, magam penig míg Esztergomot az ellenség meg nem haladja, itten az Ipoly mellett leszek. Azalatt Pest eleire reiterálom praemittált dispositióimat és parancsolatimat. Ha az ellenség ugyan csak lejön s Ngod utána nyomakodik: *Bottyán Uramot el ne hagyja magátúl, megtapasztalja Ngod, mennyi hasznát fogjuk venni!....* Actu expediálok Pest eleire, az Rákos körűl való mezőket mind megégetem, hogy Pest alá szállván is: futrázsa ne lehessen; még Csaba, Keresztúr körűl is elkövetem, — jobb, fenevadak lakják hazánkat, mint német, az eb!

Pásztói táboron, die 31. Augusti 1705. hora 7. nocturna.

Mai napon három levelem expeditiója után, karvai levelemre való kegyelmes válaszát épen most veszem Ngodnak; elgondolhatja Ngod, hogy járnak az levelek! Mivel már az hajókat és hidat Esztergomtúl lebocsátotta az német, ámbár maga nem messze is feküdjék ottan, — ugyan csak utána fog menni és már itten nem fog próbálni; mennyi hadat fog penig itt hagyni? *Bottyán* Uramnak constálni fog holnap. Azért Ngod annyira disponálhat, s Bottyán lehajtson utánam. Én holnap már csak elmegyek előre, dispositióimnak folytatására.

Kókai mezőn, 2. 7-bris 8. órakor estve, 1705.

Az német ma napestig helyben maradt, tábori körűl strázsám; holnap megválik, merre megyen? Holnap, Isten segítségébűl azon leszek, körűlvegyem. Ha Szeged felé talál menni: az Tiszán Szólnoknál általmenjek-é? Ngod resolutióját elvárom; melly ha leszen: *Bottyán* hadd jőjjön utánam, szorongassa innét, én túl impediálom az aradi ráczot fegyverrel, az élését táborának tűzzel. — Ezen órában vettem Szűcs János levelét: az városok (Kecskemét, Kőrös, Czegléd) csakugyan nem bontakoznak; s noha tegnap Kárándyt úgy bocsátám, hogy égesse porrá mind az hármot, — mindazáltal actu expe-

diálom orderemet, hogy csak rajta! Tudom, el sem múlatja. Vétek-é benne? nem tudom; bocsássa meg az Isten!....Most veszem *Bottyán* izenetét, és hogy az gyalog is Hatvanhoz jőne, de nem jó: mert harczolni nem hasznos, megtudván, együtt reánk jön; hanem megírtam: maradjon helyben, lovon tegyük el az mit tehetünk, azt is szaggatva, hogy ne hurczolhassa mindenét. Égetek előtte, körül ösztönözöm, ha mód adatik: étszaka próbálok, de nappal nem, — hadd menjen valahova szereti!

Izsaszegh, hora 9-na vespertina 17. 7-bris 1705.

Mai napon irott levelem után 9. óra tájban az midőn indúltam volna Pest alá: útamban két felől is érkezett hírem, hogy az német az éjjel általjött táborostúl.... Útamat continuáltam és circiter 5. óra tájban délután odaérkezvén, valóságossan tapasztaltam: Pesten felől az Duna-parton, Buda álgyúi alatt fekszik; öt katonát (csalogatni) egész strázsájáig beküldöttem, de senki ki nem jött, — azzal fordúltam. Ezen passust is megvizsgálni Kárándyt válogatott katonákkal visszaküldtem, hogy az étszaka strázsáját verjék fel, talám nyelvet kaphatunk.

Hatvani táboron, 19. 7-bris 1705.

Tegnap érkezvén meg estve felé Pest eleirűl, találtam Ngodnak három rendbeli kegyelmes válaszát, kikhez mindenekben kívánom magamot alkalmaztatnom. — Az németnek általszállásában semmi kétség nem lehet: az futrázsra tegnap egész az Rákosig volt, de kívűl rajta majd egymást éri az fennálló hada truppokban. Vígyázással vagyok, — ha indúlását értem, Ngdat éjjelnappal tudósítom. — Az három városiak nálam lévén, Ngod parancsolatja szerént meghagytam nekik: mindjárást menjenek el városokbúl; Szűcs Jánosnak is: compellálja őket. — Bezerédy Uram szerencsésen általment (a Dunán,) bizonyosan írhatom Ngodnak. *Bottyánvárát* és az földvári sánczot az német fölégette s ottan hagyta, az ki benne volt, Pétervárad felé ment.

Hatvani táboron, 19. 7-bris 1705. hora 3. pomer.

Ezen órában érkezék hírem, hogy az német tábor egész erejével megindúlt volna ma Csabaj felé, kit eddig *Bottyán táborárúl* hallhatott is Ngod, mivel közelebb vagyon; de lévén

arra strázsáim, még confirmatiója nincsen; ha confirmáltatik, azonnal utána indúlok. Az jász ezer arra vagyon, Deák Ferencz igen szépen vagyon hat sereggel, Nyúzót most küldtem oda ezerestűl. Ezen pillanatban izeni Deák Ferencz, hogy az egész tábora az Rákos mellé jött, szekereivel együtt, és 10. óra tájban egy compánia jővén fel az hegyre, tüzet vetett; újabb portást küldött, már annak hírét várom: mert tegnap is mintha egész tábora volt volna, úgy jött futrázsra.

Hatvani táboron, 19. 7-bris 1705. hora 10. vesp.

Deák Ferencz Uram ezen órában érkezék, ki is bizonyosan confirmálja, hogy az német tábor Csaba és Keresztúr közé szállott, — sátorait és minden alkalmatosságit látta. Onnat merre fordúl? portásim meghozzák, oda lévén Nyúzó maga ezerével és az szegedi had, s ugyan az jászok az Jászság felől. Én mindazáltal holnap az Tiszántúl való haddal nyomára kerülök, az mire Isten segít, el nem múlatom. *Bottyán* Uramnak irok, hogy azon táborral szálljon ide Barkóczy Ferencz Uram mellé, — tovább álljon Ngodon, mit fog parancsolni?

Kókai mezőn, 21. 7-bris hora 11. ante mer. 1705.

Reggel munkában voltunk a némettel Gombánál, rabot fogtunk, de kilátott egészlen bennünket; 10,000 embert az erdőkön három felé szakasztván, más oldalára is küldöttem. Itten Kókán negyvenig való németre akadván, azokat Istenhez bocsátottuk, rabúl is fogdosván el bennek. — Kárándy Czegléd, Kőrös, Kecskemét pusztítására ment. A német ma rosztokol, már holnap elválik, merre indúl: Hatvannak-é? Kecskemétnek-é? Én nappal csapdosom, éjjel ha módom leszen benne, fölverem: ez az éjjel is meglött volna, ha oly erős helyen nem lesz vala. Gyalognak itten semmi haszna nincs. — Most újabban 11 rabot hozának, Ngodnak udvarlok vélek.

Kóka, 22. 7-bris 8. órakor reggel, 1705.

Ezen órában érkezék strázsám: az német megindúlt egyenesen Tápió-Szent-Mártonnak, Abony felé. Magam innét az Tápión, túl penig Bóné követi, hátúl, nyomán is szorongatjuk még, ha lehet. Az egész erőt ki nem mutatom, hogy félni ne tudjon s rendelje úgy hálását mint eddig, ~~le~~vetkeződve. Ha-

csak mód adatik, tudván minden observatióit, corpust tartván, hat s hétezer embert reászánok étszakára. Isten ad módot és kívánt szerencsét!

Törteli pusztán, 25. 7-bris 1705. reggel.

Tegnapi setét, esős, ködös üdőben későn indúlván meg az német Czeglédtűl,.... magam utána indúlván, Kőröshöz ment; holott is, estve lévén s elsetétedvén, mivel az város alá az híd és szőlők közé szoros helyre vette magát: egyebet nem tehettem, hanem strázsáját puskáztattam be. Azalatt az hadat meg akarván szállítanom: találtam itten az pusztán Szűcs Jánost az többi hadakkal. Az kőrösiek kibontakoztanak, de tegnap mind visszaszállottanak; Kecskemét nem akart kibontakozni sehogysem, s az midőn parancsolatom szerént gyújtogatni akartak volna az katonák: fegyverrel az hadra reátámadtanak, kettőt az Gundelfingerében meg is lőttenek; és így meg nem égethették egészlen, hanem mintegy harmadát. — Már ma az német Kőrösön az süttetés kedvéért rosztogolni fog, az miben árthatunk neki, el nem múlatjuk. És így Szeged felé vévén útját: Ngod kegyelmes utóbbi parancsolatja szerént Csáky Mihály Uramot Ebeczky Uram ezerével Vácz felé visszabocsátottam, *Bottyánt* penig maga ezerével, Bezerédyvel, az jászsággal, Baranyayéval, Buday István Uraméval, Gundelfingerével és Cseplészével bocsátom az német csípdezésére és infestálására egész Szegedig, olly instructióval, hogy mivel az bácskasági rácznak gyűlekezeti bizonyos: arra is vígyázzanak s ha valahol létét hallják, az német mellett elmenvén, aztat verjék széjjel. Az szegedi had cselédjét felrakta volt Kecskeméten, az Duna felé vitte, hogy háta megett az németnek felhozza; de híreket sohol nem hallottam; orderében hagytam Bottyánnak, hogy Ngodat tudósítsa irántok. — Én Nyúzót Kaszás ezerével s Ilosvayval Csongrád felé indítom, magam Szűcs Jánossal, Bónéval, Bessenyeyvel, Kárándyval, Sennyeyvel Szólnoknál megyek által, az Körösön hidat vetek s azon három ezerrel Vásárhelynél megegyezek, s ha még rácz Tökölyi által nem gyütt az Tiszán Szegedhez, tehát rajta megyek; onnat felfordúlok az Maros mellett, ha lehet azon (rácz) sánczokat porrá teszem egész Aradig, annak várossát is megpróbálom. Mezőben a takarmányt az német előtt mind porrá teszem, s azzal

Jenő felé fordúlván, ottan az feketetói és gyantai szoros útakat bevágattatom utánam s Váradhoz megyek, conjungálom magamat Gyürky Pál Urammal. — Már Ngod *Bottyán* Uram iránt ez szerént conformálhatja dispositióit, úgy az Váradhoz küldendő hajdúságot.

Bottyánnak instructióban hagytam, hogy az német kimenvén az városokrúl, azután élést ne engedjen vinni nekik.

Szólnoki táboron, 27. 7-bris 1705.

Mivel még tegnap is Kőrösön múlatott az ellenség: azért én is itten temporizálok még ma, elvárom merre fordúl?.... Schlick táborának szállása tiszta három egész lineában fekszik; az elsőnek is az közepi gyalog, előtte az álgyú; az második lineának is közepi gyalog, két szárnya mindkettőnek lovas. Az harmadik lineájának közepi szekér, két szárnya lovas. Az prejtcsofja (Bereitschaft) minden compániábúl nro 5; már 11 (lovas) régimentbűl computálva, teszen circiter 660-at; azon kívűl minden regimentbűl egy compánia vagyon a strázsán, az prájcsofja penig az első lineája előtt, bal s jobb szárnya előtt s közepe előtt áll a strázsákon belől lóháton egész éjfélig, akkori doboláskor bemegyen, abrakol s újonnan egy óra múlva helyében áll. Spánisi rejter penig sohol sincs, csak az álgyúi előtt s egy darabon az gyalogja előtt az első lineában. És így, Kegyelmes Uram, csak szállana sík mezőben: mindenfelől rajta mehetnénk azon, — csak fognók egy szívvel-lélekkel; de ki nem lát setétben, ki attúl fél, hogy ló esik véle, ki attúl, hogy egymást ölik meg, s nem considerálja, hogy azon veszedelmek nappal is mind megeshetnek. Ez veszt minket, — mert bizony Isten, nem menne ez az német soha ki Magyarországbúl; noha még így is nehezen hiszem, hogy valaha Bécset lássa!

Szólnok, 28. 7-bris 1705.

Valamíg Szeged felé menetelibcn bizonyos nem leszek az ellenségnek: addig által nem megyek az Tiszán; azalatt innét is mindennap fogyatja Isten az németet, ma is Pikó Deméék alkalmasint lecsapdostanak bennek, szekeret is 12-őt nyertenek tőlök; *Bottyán apám* portási sem jártanak haszontalan. Most megint négy felé bocsátottam. — Nyúzó azt írja, hogy

rácz Tökölyi Aradon vagyon, s ő actu Csanád felé megyen próbálni; bezzeg jó helyen vagyon: mert német uramnak az correspondentiája is praecludáltatott.

Szólnoki táboron, 29. 7-bris 1705.

Az német táborát bizonyos emberemmel megjártattam: de szoros helyen lévén, nem lehetséges egyebet tennünk, hanem az strázsák behajtását, kit minden éjjel végben viszünk portások által; nappal pedig — Istennek hála — mindennap hulldogál. Mostan Kecskemétre küldöttem expressusomat, szándékának kitanúlására; — holnap aligha meg nem indúl valamely felé.

Szólnok, die 30. 7-bris 1705.

Az emberem megérkezék Kecskemétrűl; referálja, hogy az németségre azelőtt való éjjel kiküldöttenek vala (*Bottyán*) Szekerest, ki is az szélmalmoknál felvervén őket, az ráczságnak minden lovait elnyerte, az németekkel is tovább másfél óráig viaskodván, felest ejtett el, s tegnap az németek mind az templom belső kerítésében recipiálták magokat. S már tegnap Kecskeméten az sok szekér élettel, árpával, mind meg volt rakva, úgy, hogy ma megindúljanak vissza Kőröshöz; az útja ugyan el vagyon állva és lesekkel megrakva, — elválik, mit ad Isten! Ha bemehet Kőrösre: csak elhiszem, holnap megindúl valamely felé.

Szólnoki táboron, 30. 7-bris 9. órakor estve, 1705.

29. hujus irott Ngod kegyelmes resolutióját alázatossággal vettem; csak az tött dispositió érkezzék, rajtam semmi benne el nem múlik. — Glikelsberg lévén Kecskeméten: táborát miképen verettem fel Szekerésekkel, elfogatott relatióját includáltam, — kiben is valóban szépíti az dolgot! Mint mehetett tegnap Kőrösre? nem tudom; volt ugyan 3000 emberem arra vígyázóban, s ma újabban Bónó Andrást Szűcs János apámmal 2000-el expediáltam. Tegnapi portán veszett egy jó hadnagyom, még annál több senki.

Szólnoki táboron, 2. 8-bris 1705.

Kecskemétrűl most jöve egy katona, ki referálja: két (német) kapitány veszett az minapi lármán s közönséges is

feles; Bónéék penig nyertenek is, vesztettek is, de tűrhető. Két- s háromezer jár már futrázsra. Nyúzó az Maros mellől feljött; az ráczság élés alá hajt szekeret, mind lovassa, gyalogja készűl, — most is elmúlatjuk reávenni, de bizony megbánjuk, mint az én Gyula alúl való eljövetelemet!

Szólnoki táboron, 2. 8-bris estve 10. órakor, 1705.

Ezelőtt két órával már expediáltam levelemet, s most újra akarám alázatosan informálnom Ngodat, hogy az német egész erejével mai napon bizonyosan megindúlt s egyenesen Alpárra ment az Tisza mellé, melly ezen alól négy mélyfölddel vagyon, azon alól penig hozzá Csondrád két mélyföld. Már Alpárnál vet-é hidat, vagy Csongrádnál? nem tudhatom, azért annak vizsgálására bocsátottam két rendbeli portásomat, harmadik penig Kókay maga ezerével (a jász huszár-ezred) nyomában vagyon, holnap penig *Bottyánt* mellette való corpussal utána eresztem; magam itten subsistálok, míg onnat alább nem megyen. Nyúzóék ottan lévén Tiszántúl Alpárral általellenben: committáltam portázását és ugyan Vásárhely s Makó felé. Magam penig, ha azt várom, hogy az ellenség egész Szegedig menjen: azután post festum leszen az Maros-mellyéki operatió; utána is haszontalan megyek: mert az Tiszának vetvén hátát, már notabilis csapást rajta nem próbálhatok, és így *Bottyánt* jó formában hagyván s úgy Szólnokot és Túrt, magam általmegyek s valamit előtte eltehetek, elteszek, s talám Isten az ráczot is horgomra keríti. — Az Arad tájéki rácz készűleti confirmáltatik, sőtt az szegedi commendáns is hordókra vereti az lisztet. Ha sokat múlatozunk, míg észreveszszük magunkat: ez az német armáda Erdélyben toppan! ....Kőrös, Kecskemét, Kegyelmes Uram, prae manibus vadnak, tán meg is szánták bűnöket; Ngod előtt alázatosan instálok: az kik távulról nézték, ne hízzanak véllek! Lehet büntetések: de olly üdő fordúlhat, hogy még az pusztában bujdosó magyaroknak kéntelenségbűl sok hasznára lehetnek. Ezzel, Kegyelmes Uram, pártjokat nem fogom; vétkeztek, de nem mindnyájan, — azért büntetést is nem mindnyájan érdemelhetnek; karóztassék fel mindenik városbúl kettő-három, —

elég példa leszen, *) pro ulterio is tanúlnak s hasznunkra is lesznek. Álljon Ngod kegyelmes gratiájában!

Bottyán, Kegyelmes Uram, *valóságos hogy rest az írásban: de szorgos az szolgálatban!* Az mit elmúlatott, végben vittem s őróla is Ngodat tudósítottam szűntelen.

Szólnoki tábor, die 3. 8-bris 1705. napszállatkor.

Ezen órában érkezék portásom relatiója, kibűl confirmáltatik az ellenségnek nemcsak Alpárhoz való menetele, hanem ma Csongrádhoz való indúlása, — egyenesen ottan ugrik által, és így az sok tartózkodás miátt épen megelőz s mind Körös-Maros közit praeripiálja. Én azért, vagy vétek, vagy sem, csak megyek tatármódra; Bottyánt idehagyom; ő sem tehet semmit már innét, általjőjjön-é? nem tudom; választ várni nehéz, káros és veszedelmes. Kecskemét, Kőrös még emberét sem küldte, német elmenetele után is. Kérem Ngodat: ne bocsásson ostort ezen árúló kutyákra, — talám Isten megtart szolgálatjokra!

Túri tábor, 4. 8-bris 1705. estve.

Én ma Szólnok várát jó instructióval hagyván, úgy *Bottyánt* az német után expediálván, — magam indúltam meg 11. órakor délelőtt s érkeztem ide délután 5 órakor, s útamban jövének Nyúzó katonái, kik referálják, hogy Makót minden jószágával az török földére általszállították, Vásárhelyt, Mindszentet és Szentest penig mindenével Csongrádon felűl az Körösön békével általhozták kár nélkűl, — az német is szintén akkor szállott Csongrádra, az Tiszának túlsó partjára; mai portásom szemével látta, hogy az Tiszapartban sütőkemenczéket vájtanak, — és az mint az prófontház vagyon: annak irányában akar hidat általvetni; és így Arad felé nem megyen, hanem vagy Debreczennek az Kúnság felé, — de nagy pusztaság: se víz, se széna nem reménlhető, — hanem az Körös mellett megyen fel egész Szeghalomig, oda az Berettyó három mélyföld. Való, itten is sohol sem leszen szénája: de vize egész Váradig leszen Csongrádtúl fogva; penig egész

*) A fejedelem irtózván ilyen kegyetlenségtől, irgalmasabb büntetést gondolt ki: *Bottyán* tábornok huszárezredét ruháztatta meg új montourral, az engedetlen városok rovására.

Váradig mind pusztán és síkon fog menni, — akkorra kellene az ember, mert csak ezek ki is fáradnak Kegyelmes Uram, az éjjeli-nappali portázás miá. — Mostan három emberem is vagyon az táborán, portásim mindkét felől; ha meghozzák, hogy fog ottan késni: egy éjjel rajta megyek innét három álgyúval s az midőn fogom lövetni, túl *Bottyánnal* megcsapatom az egész táborát, — talám valami confusiót tehetünk neki!

Túri tábor, 6. 8-bris éjfélkor, 1705.

Ezen órában érkezik portásom Csongrád eleirűl: ma jókor az német tábor maga helyét meggyújtván, Szeged felé aláment. Szegedrűl jött emberek referálják, hogy Tápénál igyekezik hidat kötni, az aradi rácz penig még nem conjungálta vele magát; hanem Szegeden sok lisztet vervén hordóra, és Vásárhelyrűl és több helyekrűl akarnak búzát beszállítani. Azért, már az Körösön hidam meglévén, holnap háromezer embert általindítok Palocsayval, s mihelyt az kenyér elérkezik: azonnal magam indúlok utánok, s az mit tehetek, teszek. — Az többi Generálisoknak is mindezeket megírtam. *Bottyán* túl alkalmasint sarkalja az németet: sok puskázást hallottanak portásim ma is.

Ezen német szaladását nem tulajdoníthatom Isten után egyébnek, hanem az pusztaságnak, és hogy mindenütt előtte termek. Komáromnál is, Esztergomnál is általjött volna: de féltében ment Budához, hogy *Bottyánnal* előtte voltunk. Mostan is Szólnokra akart jönni, Csongrádnál is általjönni: de nemhogy azt fel merte volna tenni, de még éjfélre se mert dobolni, mint mi Jézust harmadnapig kiáltani. Úr-Isten, szégyenítsd meg! Irom *Bottyánnak:* rajta, rajta, rajta! Mert készen vagyon Szent-Péter mind ezen, mind más világon. *) Bár Bercsényi Uram is Ocskayval rajta! etc. Most vagyon ideje.

Túri táboron, 7. 8-bris 1705.

Az németnek Szeged felé való menetele bizonyos, azért Szűcs János apámat hat napi kenyérrel Szeged eleire, Maros és Tisza közzé elbocsátám. — *Bottyán* írja, hogy az német

*) Bottyán hősiességéért Rákóczitól *Szent-Péter* és Madar Komárom vármegyei falukat kapván, — innét a szójátékos czélzat a földi Szent-Péterre.

Veresmartnál hidat vetett át az Dunán s oly hiszemben vagyon apám (t. i. Bottyán,) hogy azon megyen vissza. Tegnapi portánk is, az *Bottyán* corpussárúl való, 300 marháját hajtotta el s az németekben is jól lecsapott; most is 2000 ember danoldogál körülötte. — Hogyha már Maros mellé veszi magát, s nem az Vaskapunak talál menni, hanem Váradnak: Várad és Jenő között lehetne gyaloggal jó operatiókat tenni, de in tempore kellene hozzá látni.

Túri táboron, 10. 8-bris 1705.

Szűcs Jánosék Csanád alatt egynehány ráczot levágván, csak visszatértenek, igen meghajtott lovakkal. Semmi bizonyos hírt nem hoztak, nagy bosszúságomra; mire nézve kénteleníttettem Nyúzót vagy század magával alábocsátanom az Tisza felé, ugyan őtet vissza is várom. Addig ezeknek lovok is valamit pihenhet, s próbálhatok. — *Bottyán János* Uram azt írja, hogy ha az német általjön az Tiszán: instructiója szerint ő is kész általjönni: de az Dunántúl való had (Bezerédy, Balogh Ádám, Szekeres István) csak resolválta magát, hogy által nem jön. Így értvén Ngod az dolgot: általláthatja, hogy ha (az német armáda) az Maros mellé veszi magát, minekünk rajta sohol semmi próbát nem lehet tennünk, ha Erdély felé megyen, egész addig, — hanem, ha Várad felé fordúl: ottan lehet mind lovassal, mind gyaloggal vesztegetnünk. Csekély elmém szerint tehát Békésnél, Sarkadnál s itten strázsát hagyván, ezen haddal mennék Várad felé, készítenők el az hajdúságnak próbáló helyeit s vágatnók be Erdélynek is mindenütt passusait, etc. . . . Noha Ngod írja, hogy vagyon az passusokra gondja, — megengedem: de nem minden parancsolatnak látom effectussát; kérem Ngodat: legyünk szorgalmatossabbak, késő in confusionem munkálódni! Csak gyalogom legyen: az váradi útakat én magamra vállalom *Bottyán apámmal.*

Bottyánnak adott instructiónak párját Ngodnak megküldöttem vala; abbúl megérthette Ngod, hogy még tűlem úgy disponáltatott, hogy az német általjövetelével általjőjjön: de már egynehány levele vagyon, kiben írja, hogy az Dunántúl való had és maga ezere (az is dunántúli volt) által nem akar jőni, hacsak fizetése, mundérungja meg nem lész, de maga

eljön; most utóbb penig azt írja, hogy ágyban fekszik, beteg, s maga sem jöhet. Illyen az világ, és ollyan az magyar! Kérem azért Ngodat: legyen provisió pínzbűl: ne esküdjem annyit hamisan nekik! Az többi hadak is most télire fognak fizetést kívánni.

Mos érkezik levelem, hogy még tegnap nem volt hídja, hanem Tápénál készíti, kedden penig az Bácskaságrúl 15 zászlóalja rácz jött hozzá, ki is 400-búl álló ha volt mindöszve. Kenyér szűkön vagyon közöttük.

Túri táboron, 11. 8-bris estve, 1705.

Ezen órában veszem kőrösi ember informatiójábúl, ki az német táborárúl jött ki, hogy az gyalogja az németnek általjött az Tiszán, az hat nagy öreg-ágyúit penig Szegedben vitte be: az hídja meg nem bírja, mert az hajói is kicsínyek és kevés lévén, az két szélit lábokra csináltatta és az Tisza partját két felől bevágatta. Holnap magam is indúlok.

Túri táborrúl való indúlásomban, 12. 8-bris 1705. reggel 8. órakor.

Ez órában veszem *Bottyán* levelét. Felette csudálkozom Ngod orderén, hogy ha általjön az német az Tiszán: ő Kglme hét ezerrel menjen által az Dunán. Alkalmasint általlátom az conceptust Kegyelmes Uram, — de egy Istenem, nem nyerünk benne! Bár csak addig tartózkodnék, míg Ngodnak udvarolhatok; reménlem, csekély opiniómat helyben hagyná Ngod. Holott penig, hacsak meglesz, assecurálom Ngodat: az ideváló hadban is elég megyen el, nem levén oda semmi ellenség (?); másik az: ki commandérozza? Bottyán írja: beteg, nem mehet, s ha mehetne is, tapasztalta Ngod: nem kicsíny csonkúlás hétezer ember! Ngod az erdélyi sok hadban ne bízzék: mert pulvis et umbra sumus, — ez penig Dunántúl akármit csináljon: nem ad okot ennek az németnek visszatérésére, hanem többnek procuratiójára. Ha udvarolhatnék, többet mondhatnék Ngodnak, kirűl alázatossan követem.

(Eredeti. s. k. írt levelek a Rákóczi-levéltárban, Vörösvártt.)

182.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat Ngodnak.

Ngod 11. praesentis költ levelét ma reggel elvettem, continentiáját megértettem. Én már mind Kegyelmes Urunknak ő Ngának, s mind penig Méltóságos Gróff Berchényi Miklós Uramnak két rendbéli ordereit is vettem, melyben, ha az német az Tiszán általköltözik, kegyelmessen parancsolják, hogy bizonyos hét regimenttel Pest eleire visszamenjek, s ottan alkalmas helyet keresvén, az Dunán általköltözzem, — mellyet magam is szívessen bánom: mivel inkább akartam volna Ngoddal együtt járni, de ő Ngok kegyelmes parancsolatjoknak obtemperálnom kelletvén, nem tehetek rólla.

Én nem csudálkozhatom eleget rajta, hogy már harmadnapja, hogy az német általköltözött az Tiszán, — mellyet tegnapi levelemben Ngodnak megírtam, *) — s még Ngod portási meg nem vitték hírét. Megbocsásson Ngod: de az tisztekkel erőssebben kellene bánni az illyen vígyázatlanság és szófogadatlanságért. mert Ngod nehezen mehet előre dolgában. Én, megvallom, ha az én tisztem ezt elkövetné: másoknak példájokra tisztibűl is kivettetném. Kérem is Ngodat, jól vígyáztasson, mert — az mint értettem, — Debreczenbe és Hajdúvárosokra igyekezik az német. Mostan Szenta és Martonyos felé azon ráczoknak, úgy bácskaiaknak is distrahálásokra magam ezeremet másokkal együtt elküldöttem. Én csak az ágyat nyomom egészségtelenségem miatt. — Ezzel maradok Nagyságodnak jóakaró bátyja

Alpári tábor, die 12. 8-bris 1705. *Bottyán János m. k.*

P. S. Én, ha Ngod el lehet Daczó László nélkűl, csak megtartom magam mellett; melyrűl is Ngod válaszát elvárván, megszolgálni el nem is múlatom.

Külczím: Méltóságos Generális Tekintetes és Nagyságos Károlÿ Sándor Uram, Kedves Öcsém-Uramnak ő Ngának. Thúr. Cito. Cito. Cito. Cito. Cito. Citissime. Citissime. Citissime. Citissime. P. H.

*) Ezen levél a gr. Károlyiak levéltárában ma már nincs meg.

A másik oldalon: Ezen levelet falusi bírák fejek s jószágok elvesztése alatt küldjék sietséggel.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

183.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Nagyságodnak.

A német után mai napon Deák Ferencz Uramat ezerestűl Csongrád felé, — hogy ott általköltözzön az Tiszán — elküldöttem; ki is mai nap reggel odaérkezvén, hozták bizonyossan hírűl ő Kegyelmének, hogy az német ez elmúlt éjjel Szentesen hált, és onnan bizonyossan nem az Maros mellett sem egy, sem másfelé nem szándékozik: hanem vagy Szarvasnál, vagy Szent-Andrásnál általköltözvén az Körösön, egyenessen Thúr felé megyen, s onnan Debreczennek szándékozik, Karczag-Újszállás felé; kit ha tud-é Ngod, vagy sem? kétséges lévén, akartam Ngodnak tudtára adnom, hogy Ngod annyival is inkább jól vígyáztathasson azon passusokra és szándékát ezen ellenségnek gátolhassa. Kérem Ngodat az Istenért, módot látván benne: éjjel üttesse meg az táborát, valamint szintén én innent (Csongrádnál) megüttettem. Melyben szerencsés progressust kívánván Ngodnak, maradok

Datum Kecskemét, dje 13. 8-bris 1705.

Nagyságodnak jóakaró szolgája, bátyja
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Tekintetes és Nagysádos Károlyi Sándor Kedves Öcsém-Uram ő Ngának. — Túr.
Cito, cito, cito, citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

184.

Ugyanaz, ugyanannak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Ngodnak.

Én eleget töröm mind éjjel s mind nappal elmémet, hogy mimódon s miformán ezen németnek feltett szándékát meg-

gátolhatnánk? — de egyebet s jobb módot is fel nem találhatok, (melyre kérem is az nagy Istenért Ngodat,) hogy éjjel vagy ezer s két ezer gyalogsággal és annyi lovassal megüttesse az táborát, — hiszem Istent, hogy minden bizonynyal confundáltatnak, mellyet Gombos Imre és Petrovai Uraimék is megizentek az gyűvi praedicator által, igenis svadeálták; *) mert máskínt, Istenemre mondhatom, (adja Isten ugyan, hogy hazudjak benne!) de által s meg által gázolja országunkat, ha így eleit nem veszszük.

A szegedieket én portára küldöttem, kik még most is oda vannak; hanem mihent megérkeznek, azonnal Ngod után küldöm.

Én itten Kecskeméten orvosoltatom magamat. Az alattam való regimenteket orderem szerint mind eloszlattam, kit Tiszán által, kit máshová elküldöttem, csak az magaméval maradtam. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

Kecskemét, 14. 8-bris 1705. jóakaró szolgája, bátyja

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Tekintetes és Ngos Károlyi Sándor Uramnak, Kedves Öcsém-Uramnak ő Ngának, Thúr, vel ibi ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

185.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemséged Egerbűl undecima praesentis emanált nékem szólló levelét, ma reggel alázatossan vettem, — mellybűl értettem Ngodnak szólló alázatos leveleim megadását, kiknek is continentiájokbúl az németnek Szeged felé való menetelinek s úgy az Tiszán által való hídcsinálásának tudósítását vette.

*) Petrovay László Pest-Pilis megyei labancz alispán volt, Gombos Imre pedig cs. kir. tábornok, szolgálaton kívül, de a császáriakkal, — Bottyánnak régi ezredes-társa.

Én jóllehet azt is más rendbéli levelemben, hogy az német bizonyossan általköltözött az Tiszán, Ngodnak tudtára adtam mindjárt, melly is eddig Ngodnál bizonyossan tudva lehet, nem kétlem, másoktúl is. Azonban értem azt is Ngod méltóságos levelébűl, hogy Ngod úgy informáltatott, hogy Kecskemétre egész hadaimmal bészállottam volna; melyre is írhatom Fejedelemségednek, hogy mihent az német általköltözött az Tiszán Csongrádnál: mindjárt az magam ezerét némely szegedi katonákkal, mintegy tizenkét zászlóval, Martonos, Szenta, Kanizsa és Becse felé commendéroztam, az német mellett levő ráczságnak distrahálására; az kik még mai napig is oda vannak. *Én penig beteges állapottal lévén az lövések miatt:* *) magam gyógyításom miatt, száz lóval — kiknek is az lovok sebessek lévén — 13. praesentis jöttem bé Kecskemétre. A többi hadat penig kit az Tiszán által, kit Pest eleire, Méltóságos Generális Bercsényi Miklós Uram ő Nga ordere szerint elküldöttem.

Tovább írhatom Ngodnak alázatossan azt is, hogy egy rendbéli portásimat Szeged felé küldöttem az Bácskára, kik is jól alá lévén az Bácskaságra: Péter-Váradjárúl Szegedre jövő rácz kocsikat felverték, az ráczokat levágták, rabúl is egynehányat hoztak; hármat azok közzűl meghagyattam, az többit penig ittbenn levágattam. Hiszem Istent, hogy mostani portásim többet is hoznak, — kirűl is Ngodat alázatossan tudósítani el nem múlatom.

Fejedelemséged parancsolja azt is, hogy Kecskemétrűl hadaimat kivivén, az mezőre szállítsam; mellyre alázatossan kérem Ngodat, hogy harmad-negyednapig itten lételemet ne neheztelje: mivel magam is beteges lévén, az hadamnak is az sok portázásban lovai eltúrosodtak. *Hogy penig az katonáim részegeskedjenek: szemérem* (szégyen) *volna az énnékem, mellyet el sem szenvedném; az minthogy az városban meghagytam: egy csöpp bort se adjanak az katonaságnak. Söt az népemet mindenütt tiltom az részegségtül.*

Az Dunántúl való menetelem iránt Ngod méltóságos orderét Berthóti István Uram által elvárom.

*) Bottyán-vára alatt júniusban kapott sebei újúltak volt ki.

E mellett Fejedelemségednek az regimentemnek felruházása iránt Kecskemét várossára kiadott assignatióját alázatossan vettem, s köszönöm is Ngod gratiáját; de minthogy az városban semmi posztó nincsen s abát is az egész városban négy bálnál többet nem találhattak, — azért felének sem lészen elegendő.

Minthogy penig, Kegyelmes Uram, az egész hadaknak innen kelletett lenni az élés iránt való provisió-tételnek, melylyet is praestáltak s most is praestálnak, Prínyi Miklós Uram ő Nga penig egynehányot az tanácsbeliek közűl megfogattatván, Szólnokban vitette: kérem alázatossan Ngodat, továbbvaló Ngod dispositiójáig bocsáttassa el őket, mivel az mint értem, kibontakoztak volt az városbúl, ki is mentek, de az katonaság fosztogatni kezdvén őket, — úgy maradtak meg.

Tovább, az minémű gulya és ménes volt itt Kecskemét körűl: Gőcze Gábor nevű Commissárius mind Heveshez hajtatta, — nem tudom, ki parancsolatjábúl? Mindezeket, kérem alázatossan Ngodat, szabadítsa kezekhez, mindenkor Ngod kezében levén üstökök. — Ezzel várván tudósítását, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak Nagyságodnak

Kecskemét, 15. 8-bris 1705. alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Alázatossan kérem Fejedelemségedet, megbocsásson, — méltóztassék parancsolni stricte az hadak között: hogy az futrázsiájának az strázsáját, — ki is ezer emberből szokott ordinarie állani, — aztán éjjel az brájsoffját (Bereitschaft,) ki is az strázsa után áll, üssék meg az németnek; hiszem Istent, hogy rövid üdő alatt nyaka szakad! Az négy kartaon-ágyúját *) az mint bizonyossan referálták kik az táborárúl jöttek, — Szegeden hagyta; nincsen semmi öreg-álgyújok.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

186.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem jó Kegyelmes Uram!

Ennekelőttenni levelemben megírtam vala alázatossan Fejedelemségednek, hogy az németnek az Tiszán által való

*) Carthaune: 36—48 fontos tömör golyókat lövő öreg-ágyú, faltörő ágyú.

menetele után mindjárt magam regimentemet Martonos, Kanizsa és Szenta felé commendéroztam, — kik is immár, szerencséssen járván, visszafordúltak; sok ráczokat vagdaltak s rabúl is hoztanak, Péter-Váradjárúl is németek ott lévén, azokat is mind levagdalták, ökröt, más szarvasmarhát is felest hajtottak. Az vitézlő rend közűl — Istennek légyen hála! — egy ember kár sem esett, hanem sebben egynehányan estenek, de az sem halálos.

Tovább is Fejedelemséged parancsolatjához alkalmaztatom magamat, mindenben tisztem s szolgálatom szerint eljárni el nem múlatom. — Hanem Kegyelmes Uram, Kecskemét várossa elégtelen lévén az egész regimentem mundérungjának megadására, mivel semminemű posztót nem kaphatnak itten, mindazonáltal az mit . . . . . el nem múlatom; híja lévén penig némely részinek, Fő-Generális Berchényi Miklós Uramat ő Ngát fogom requirálni. — Ezzel maradok

Jó Kegyelmes Uram Ngodnak

Kecskemét, dje 16. 8-bris 1705. alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi *Rákóczy Ferencz* kiváltképpen való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Ngának alázatossan írám. — Ibi-ubi. P. H.

Más oldalon: Városi és falusi bírák! Ezen levelet sietséggel küldjétek falurúl falura, jószágtok, fejetek elvesztése alatt.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Igen szakadozott, s egy helyütt e miatt olvashatlan.)

187.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak

ajánlom kész szolgálatomat Nagyságodnak.

Szintén ezen órában érkezett meg magam regementem Halasra, — mellyet Martonos, Kanizsa és Szenta felé portára küldöttem volt; igen szerencséssen jártak, sok ráczot vágtak, rabúl is hoztak, marhát is felest hajtottak, és Péter-Váradjárúl némely németek jövén, azokat is levagdalták. Egy ember kár sem esett az katonáim között, hanem egynehányot sebesítettek

meg közülök. — Tovább is ha mi occurrentiáim lesznek, Ngodat tudósítani el nem múlatom, — hanem Ngodat is kérem, hasonlót elkövetvén, engemet az ellenség dolgárúl s hol lételérűl tudósítson.

Ezzel maradok, sub dato 16. 8-bris 1705. Kecskemét,
Nagyságodnak jóakaró szolgája s bátyja
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor nagy jóakaró Öcsém-Uramnak ő Ngának. — Ibi-ubi. P. H.

A másik oldalon, kívül: Városi, falusi bírák! Ezen levelet falurúl falura sietséggel, jószágtok és életetek elvesztése alatt küldjétek.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Csak aláírása sajátkezű.)

188.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemséged sub dato 15. praesentis Szerencsrűl írott méltóságos levelét alázatos kötelességgel vettem. Én, Kegyelmes Uram, az mint már ennekelőtteni levelemben is Ngodnak alázatossan megírtam, Méltóságos Gróff Fő-Generális Berchényi Miklós Uram ő Nga ordere s úgy Ngod kegyelmes parancsolatja szerint, a német általköltözvén az Tiszán, kit Tiszántúl az német után, kit Berthóthi István Uram ő Kglme mellé az hadak közzűl, kit penig Pest eleire commendéroztam, — csak éppen magam ezeremmel maradtam, az kik is még Bácskaságon az ráczságot üldözik. Balogh Ádám Uram ezerinek, Kegyelmes Uram, hírét sem hallom; Bezerédy Imre ezere penig, — az ki is Szabó Mátéjé volt — mind eloszlott, most küldöttem hadnagyokat öszvegyűjtésekre. Ezen két ezer Méltóságos Gróff Fő-Generális Berchényi Miklós Uram ő Nga ordere szerint Dunán által való menetelemre commendéroztatott ezerem mellé: de ezek közűl egyik sincsen itten.

Minthogy penig, Kegyelmes Uram, Ngod újabb parancsolatja érkezett, hogy kivévén magam ezeremet, az többi hadat Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Nga corpussá-

hoz küldjem: írtam ezentúl mindenfelé, az kik még innen-által maradtanak, hogy minden késedelem nélkül Ngod parancsolatja szerint menjenek az Tiszán által és Károlyi Uram ő Nga corpussával conjungálják magokat. — Ezzel maradok

Jó Kegyelmes Uramnak

Nagyságodnak alázatos szolgája

Kecskemét, dje 17. 8-bris 1705. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi *Rákóczi Ferencz* kiváltképpen való jó Kegyelmes Uramnak ő Ngának alázatossan írám. — Szerencs. P. H.

(Eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban Vörösvártt.)

189.

Bottyán ajánlja a nagy-körösieket a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem jó Kegyelmes Uram!

Ezen belől megírtt Kőrös várossa lakossai mirűl instáljanak, Fejedelemséged ruminálván dolgokat, alázatossan recommendálom: méltóztassék kegyes gratiáját hozzájok mutatni. Actum in Oppido Kecskeméth, die 18. 8-bris Anno 1705.

Generális Bottyán János m. k.

(Ezen ajánlat sajátkezűleg aláírva vezettetett az emberséges érzületű tábornok részéről a nagy-kőrösieknek egy hódolatteljes kérvényére, melyet ezek Rákóczi fejedelemhez a Herbeville cs. tábornagy hadseregének bevárásáért reájok szabott s Bottyán által végrehajtatni rendelt büntetés elengedéséért esedezve nyújtottak be. Eredetije Nagy-Kőrös város levéltárában.)

190.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!

Nekem jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemséged sub dato 18. praesentis Nyíretházárúl emanált levelét alázatossan vettem. Én alázatossan követem Fejedelemségedet, — de szüntelen Fejedelemségedet mindenekrűl leveleim által tudósítottam, Szólnoknak dirigálván; de hogy az posta későn jár, — nem tehetek rúlla.

Én, Kegyelmes Uram, mihent az német általment az

Tiszán, mindjárt Gundelfinger és Deák Ferencz Kapitány Uraimék ezreit nyomában küldöttem az németnek, az hajdúvárosiakat penig még ezek előtt Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Nga mellé küldöttem. Ezek penig itten maradván, úgymint: magam ezere, Balogh Ádámé, Dunántúl valók és az jászság, kit is Méltóságos Fő-Generális Berchénÿ Miklós Uram ő Nagysága ordere szerint ilyformán commendéroztam, tudni illik: Dunántúl valókat Berthóti István Uram mellé küldöttem, hogy Méltóságos Fő-Generális Berchénÿ Uram ő Ngához fölmenjenek; az jászságot Pest eleire; magam ezerem, Balogh Ádámé és Bezerédi Imre Kapitány Uraimék ezreit itt hadtam, — mely igen keves, — kikkel is az Dunán által fogok menni, már az hajókat is elkészíttettem. Az mi az Bácskaságnak felverését illeti: már magam ezeremmel végben vittem, az minthogy már iránta való tudósításomat eddig vehette Fejedelemséged. Barkóczi Uram ő Nagysága ezrinek hírit sem hallom, — de mindazonáltal felkerestetvén, Nagyságod parancsolatja szerint az Tiszán általküldöm; úgy szintén Prínÿ Miklós Brigadéros Uram ő Nga hajdúi felől is semmit sem tudok, hol legyenek? mindazonáltal öszvehajtatván, azokat is ő Nga után általküldöm. Magam penig az Dunán általkelvén, egész Bécsig valamit elkövethetek, elkövetek, — csakhogy pénz nélkül igen szűkölködik az hadam.

Ezzel Nagyságod gratiájába ajánlván magamat, maradok,

Költ Kecskemét, 20. 8-bris. 1705.

Fejedelemségednek engedelmes, alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím. Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz, kiváltképen való jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Ibi ubi. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű — gyűjteményemben. Botyján nagyobb pecséte rajta, ostyába nyomva.)

191.

Tatai vitézek válasza Bottyánhoz.

Szolgálunk Nagyságodnak.

Vöttük az Nagyságod méltóságos levelit illendő böcsülettel; azért értjük Nagyságod mit írjon minekünk, hogy Mél-

tóságos Urunk és Fejedelmünk hűségére mink lovas-sereggel kijőjjünk. Azért, tudván vagyon Nagyságod előtt, hogy német őrzi az kaput, — illyen titkos dolgot penig mindeneknek tudtára mink sem adhatunk, most penig ki nem bocsájtanak seregestűl. Hogy peniglen az várban bemehetnénk, az német iránt az mit ír Nagyságod, véghez vihetnénk, — mód abban nincsen; hanem kérjük Nagyságodat, az hadakkal jőjjön Nagyságod ide: mink is azon hitünk szörént felelünk Nagyságodnak, hogy Urunknak s Fejedelmünknek, Országunknak s mind Nagyságodnak igaz hívei leszünk s vagyunk. Arra is kérjük Nagyságodat, hogy ha az Nagyságod hadai kapukra jőnek: azért ember-veszedelem az mi seregünkben is ne legyen, s mink is azon lárma alatt magunkat kiveszszük. Hogyha peniglen az lárma alatt beeresztenének az várban bennünket: tehát gondját viselnénk az németnek. Azonban az jószágocskáink iránt valami dúlás ne legyen, arra is igen kérjük Nagyságodat. Ha peniglen az Nagyságod vitézi bejőnek: az lüvés fent essék, hogy az alatt az kapura mehessünk, — mink magunk leütjük az lakatot.

Maradunk Nagyságodnak alázatos szolgái:

Tatae, 1705. 24. Octobris.

Zámbó János, Szendi Mártony,
Kalagj Mihály, Kis Gergely, m. k.

Külczím: Ezen levelünk Méltóságos Fejedelem Urunknak egyik Fő-Generálissának Bottyán János Urunknak ő Nagyságának (adassék) illendő becsülettel. P. H.

Más kézzel, egykorú rájegyzés: Tatai vitéz s lakos labanczok Bottyán János Generál Uramnak módot mutatnak: mi módon eshetnének kuruczokká?

(Eredetije gyűjteményemben.)

192.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemségednek nagy alázatossan akarám értésére adnom, hogy már elkészíttettem az hajóimat és kompjaimat.

az hajdúság által tegnap Solt felé indítottam, — az minthogy magam is utánna hétfőn az egész mellettem lévő lovas haddal elmegyek. Eddig, hogy ennyit várakoztam, nem egyéb volt az oka, hanem kompjaim el nem készülvén, az után várakoztam. Hogy penig eddig az üdőig az had híjában ne heverjen: másodszor is Ngod kegyelmes parancsolatja szerint Ráczországra küldöttem az hadamat, ki is egész pétervárадi sánczig bényargalván, feles ráczokat vágtak s egy álgyújokat is elnyertek, szarvasmarhát, juhot sokat hajtottak, — egy szóval, egész péterváradi sánczig az körül s belől lévő helységeket s úgy mindennémű jószágokat porrá tették. — Tovább Ngodnak azt is írhatom alázatossan, hogy ennekelőtte negyednapjával mintegy hatvanig való hajdút küldöttem Solt felé, kik is bizonyos két sajkán lévő ráczra az szárazon találtak, felest az mieink közülök megsebesítettek, hármat le is vágtak, — az többi penig sajkára kapdosván, úgy salválták magokat. Tovább is ha mi occurrentiák lesznek, Ngodat tudósítani mindenekrül voltaképpen el nem múlatom. — Ezzel Fejedelemséged gratiájában ajánlván magamat, maradok,

Kecskeméth, dje ultima 8-bris Anno 1705.

Fejedelemségednek

alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Én, Kegyelmes Uram, az mint előbbeni levelemben megírtam, földvári sánczot fogom renoválni, ha úgy tetszik Fejedelemségednek.

Külczím: Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi *Rákóczy Ferencz* jó Kegyelmes Uramnak ő Ngának alázatossan írám. Ibi-ubi. P. H.

Más oldalon, kívül: Ezen levelet városi és falusi bírák és posták sietséggel fejetek s jószágtok vesztése alatt küldjétek el.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

193.

Bottyán gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Gróff Generális Uramnak Nagyságodnak ajánlom mindenkori kész köteles szolgálatomat.

Ngodat alázatossan követem, hogy eddig is Ngodnak nem írhattam; oka az volt, hogy Kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes parancsolatjábúl az Dunán által való menésemben szorgalmatossan munkálódtam éjjel és nappal. Már most Istennek hála, jó két kompot csináltattam és egy hajót, a mellyeken mellettem lévő hadakkal együtt becsűletessen általköltözhetem. Már is előre Horváth Tamás hajdúk Kapitányját kétszázad magával az Duna mellé küldöttem, hogy ottan jó vígyázással legyenek: mivel valami maródi németek az Dunán szándékoztak menni Eszékre, — ottan immár Földvár táján az új kompokkal és hajókkal készen várja Horváth Tamás Kapitány.

Magam is holnapi napon Isten segítsége által szándékozom megindúlnom az lovas hadakkal, és ha Istentűl lészen engedve, Bécs táját meg akarom látogatnom rövidnap, és minden kigondolható és végbenvihető dolgokat elkövetnem. — Még feljebb is újságúl írhatom Ngodnak, hogy már két ízben portássaim egész Bácskaságot annyira megrablották és égetéssel megpusztították s marháikat mindenestől elhajtották, hogy annak semmiek nem maradott meg, az búzájok is mind megégett; magok közűl az kik megmaradtak, azok is kik Dunántúl Péter-Váradja tájára, kik az Tiszántúl az török földire szaladtak; nemcsak azok, de még az ráczkevi szigetségbűl és Szent-Endre, Pomáz és Kálóz tájárúl, úgy az Tabánbúl is mind az víz hátán s mind szárazon szaladnak Eszék felé alá.

Az mellett alázatossan merészlettem Ngodat búsítanom: azt a tökéletlen Dobis Istvánt Ngod hívatván maga eleiben, ottan arestáltassa meg, — mivel hírem és engedelmem nélkűl az katonaságnak nyereségbűl álló feles pézivel elszökött, úgy annyira, hogy negyven legénnek pézit felszedte és elszökött vele, úgy más hadak pézivel is csak elszökött. Azért Ngod azon régen szokott rossz cselekedetiért fogassa meg és mind-

addig tartassa, míglen azon seregekkel számot nem vet és magamért is hat ökrömnek az árárúl (keresztűl-húzva) és kétszáz juhaimnak az árokrűl eleget nem tészen, ki ne bocsáttassa.

Az odavaló hírekrűl és az labanczoknak ott az táján lételekrűl tudósítson Ngod: én is Dunántúl való általunk követendő operatiókrúl is fogom Ngodat tudósítanom, — ajánlván magamat az Ngod gratiájában, s maradván

Nagyságodnak

mindenkori kész köteles szolgája s bátyja
Bottyán János m. k.

Datum Kecskemét, dje 31. 8-bris Anno 1705.

Külczím: Méltóságos Generális Gróff Galánthai *Eszterhás Antal* Uramnak ő Ngának. Tiszántúl levő táboron, ibi-ubi. P. H.

A másik oldalon: Ezen levelet falusi bírák fejeknek, jószágoknak elvesztése alatt sietséggel küldjék el.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

194.

Bottyán Károlyi Sándornak.

Mint Kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat Nagyságodnak.

Én már az kompjaimat itten Kecskeméten elkészíttettem, az minthogy tegnap Horváth Tamás Kapitány Uram általment vagy kétszáz gyaloggal, úgy szintén három álgyút is Solt felé indítottam, — magam is holnap egész hadammal elindulok és földvári sánczot renováltatni fogom az szabad passusnak kedvéért.

Én miolta itten vagyok, már másodszor küldöttem az Bácskaságra, kit is hadaimmal egész péterváradi sánczig mindennemű javaibúl elpusztíttattam, szarvasmarháit, juhait, lovait egészlen elhajtattam, magokban sokat levágattam, — az többi között egy álgyút is hoztak portásim, — és egész életeket, jószágokat, úgy falujokat porrá égettettem. Tovább írhatom Nagyságodnak új hírűl, hogy az minémű beteges németek

maradtanak volt Pesten és Budán, mostan Eszék felé mennek; úgy szintén az ráczság az Duna mellett lévő falukrúl, úgy az Tabánbúl is erőssen szökik, — kinek is jó vigyázását az Duna mellett, míg odaérek, committáltam Horváth Tamás Uramnak.

Kérem azonban Nagyságodat, az németnek hol és miként létérül tudósítson; magam is, Isten általvivén az Dunán, Nagyságodat onnan tudósítani el nem múlatom. — Az Nagyságod ezeremre kiadatott fizetést igen köszönöm, mellyet kívánom is Nagyságodnak megszolgálnom. Az mint is maradok

Kecskemét, dje 31. 8-bris Anno 1705.

Nagyságodnak jóakaró atyjafia, bátyja

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális, Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Kedves Öcsém-Uramnak ő Nagyságának. — Piskolt, vel ibi-ubi. P. H.

Kívül, a másik oldalon: Városi és falusi bírák! Ez levelet sietséggel, fejetek és jószágtok elvesztése alatt küldjétek.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

195.

Bottyán rendelete a kecskeméti harminczadosra.

Kegyelmed kecskeméti Contra*) Uram, vévén ezen írásomat: az ittvaló Bírák a minémű abákat az török kereskedőktűl vettek Kegyelmes Urunk ő Fejedelemsége parancsolatja szerént regimentem ruházatjára, — minthogy azon vásárlás az Nemes Ország hadai szükségére lészen: azért Kglmed azon abák iránt megírtt Bíráktúl semminémű harminczadot ne exigáljon. Kiben különbet se cselekedjék. Ezen parancsolatommal illendő helyen számot adhat Kgld. Actum Kecskemetini, die 1. 9-bris 1705.

Az feljebb megírtt vásárlásban annyi abának kell lenni, mellybűl nyolczszáz-kilenczvenhárom közkatonának való köpönyeg, dolmány és nadrág, azon kívűl ötvenhét tisztviselőknek való köpönyegek kitelhessenek. Anno et die ut supra.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

*) Ellenőr, a harminczadnál.

Recognoscálom, hogy ezen pár az originálissal conveniál de puncto ad punctum. Kecskeméth, Die 24. 9-bris 1705.

Samuel Rádi, Contra in Filiali Kecskeméth, m. p. P. H.

(Egykorú, hitelesített másolat Kecskemét város levéltárában.)

196.

Bottyán elismervénye, Kecskemét városának.

Hogy az kecskeméthi biráktúl s lakosoktúl hadaim számára hatvan vég abát százhúsz dolmány helyett acceptáltam légyen, praesentibus recognoscálom; kirűl quietáltatnak. Kecskeméten, die 2. 9-bris Anno 1705.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

197.

Bottyán rendelete, ragadomány visszaadása iránt.

Anno 1705. die 2. 9-bris szabadszállási Balogh Mihályné Méltóságos Generális Bottyán János Úrtól extrahálván parancsolatot, Csampai György által elhajtott tehene iránt, hogy satisfactio impendáltassék, sequitur in hunc modum:

Levelem mutató szegény nyomorúlt Instáns Asszony valahol megismeri maga tehenét, mellyet Csampai György elhajtott: parancsoltatik városi és falusi biráknak, hogy azon tehenet mind eddig való jövedésestől adassa meg, — különben sem cselekedvén. Datum in Oppido Kecskemét, die 2-da 9-bris 1705.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolat Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708-iki kötet, 454. lap.)

198.

Bottyán tábornok ordere, Zana ezredes számára.

Nemzetes Vitézlő Zana György Fő-Kapitány Uramnak ő Kglmének.

Praesentibus parancsoltatik Nemzetes Vitézlő Zana György Fő-Kapitány Uramnak ő Kglmének, hogy itt marad-

ván, czeglédi, kőrösi és kecskeméti katonákat öszveszedje, valamellyeket valahol talál, és contrahálja egy corpusban, úgy a szegedieket is, kik itthonn maradtak. Bort senkinek se adasson; valahol pedig ő Kglme kaphat lézzengő, passus nélkűl járókat: fogassa és tömlöczre rakassa. Parancsoltatik penig minden Vitézlő és Városi Rendnek: ő Kglmét Fő-Kapitánynak ismervén, úgy obtemperáljon mindenben, valamintha magam jelen volnék; mert valakik refractáriusok lesznek: Kegyelmes Urunk kiadott Edictuma szerént kemény büntetésemet el nem kerűlik. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum Kecskemét, 3. 9-bris 1705.

Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi
Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk
egyik Commendérozó-Generálissa:

Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolata Kecskemét város jegyzőkönyvében, 1702—1708-iki kötet, 456. lap.)

199.

Bottyán újabb elismervénye, Kecskemét városának.

Quietantia.

Hogy Kecskeméth városa Bírái Kglmes Urunk ő Fejedelemsége méltóságos parancsolatja szerint büntetésül reájok vetett és regementem számára praestálandó ruhákban, a Die 26-ta Mensis 8-bris usque ad 3-am 9-bris Anni 1705. inclusive, diversis vicibus készszen 68 köpönyegeket, in paratis pedig fejérpénzűl fizettek 200. köpönyegekért 592. Rh. forintot, in toto 268 köpönyegeket és 174 dolmányokat rite administráltak. Mellyekrűl praesentibus általam quietáltatnak. Actum Kecskeméthini, Die 3-tia 9-bris 1705.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

200.

Rákóczi büntetést szab Kecskemét városára.

Paria Gratiosarum Commissionum Suae Serenitatis Principalis, per Excellentissimum Dominum Generalem Joannem Bottyán nobiscum communicatarum hujusmodi tenoris essent:

Minthogy Kecskemét várossa lakossi sok rendbéli parancsolatinkkal nem gondolván, sőt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódúltanak s azzal az Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettenek; minekelőtte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék: addigis assignáltatnak Tekintetes Nemzetes Bottyán János Generális-Fő-Strázsamesterünk regimentjének egészen való megruháztatására. Melyre nézve parancsoltatik nékiek: az említett regimentet megírtt Generális-Strázsamesterünk specificatioja szerint minden késedelem nélkűl ruházzák meg; — különben ez iránt is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen magokon tapasztalni. Datum Agriae, die 11-a Mensis 8-bris Anno 1705.

F. P. Rákóczi. m. p. L. S.

Paulus Ráday m. p.

Quod haec paria concordent cum originalibus, hoc ipsum attestor. Die 3. 9-bris 1705.
Generális Joannes Bottyán m. p. P. H.

(Bottyán János eredeti aláírásával s pecsétével hitelesített másolat, Kecskemét város levéltárában.)

201.

Bottyán a kecskeméti városbírónak.

Kecskeméti Bíró! Látván ezen kezem írását, adjon Kegyelmöd Mihál deáknénak *) három mérő lisztöt, azon liszt-

*) Valószínűleg egyik hadi titkárának Börölyei Mihály Deáknak nejét és Kecskeméten hátrahagyott családját értette és segélyezte itt a tábornok.

ből, möllyet ide Földvárra köllenék adni, és azon három mérő lisztöt fogja (ki), avagy is annyi híjával küldje ide; mönnél hamarabb adja meg, és fát is vitessön házához nékijök.

Solt, die 13. 9-bris 1705.

Generális Bottyán János, m. k.

(Eredeti, egészen Bottyán kezével írva, Kecskemét város levéltárában; bal felőli alsó szegletén a negyedrétben levő levelének, a felhajlított papiros közé ostyára nyomott gyűrű-pecsét.)

202.

Bottyán a kecskeméti bírónak és tanácsnak.

Adjon Isten minden jót!

Már egynehányszor megmondottam, hogy a katonaságnak semmit se adjon Kglmetek, hanem inkább kiűzze s kergesse őket az városbúl; hanem Zana György Kapitány Urammal maradjon mintegy tizenhárom katona, és azoknak tartozik gazdálkodással, — az többit egyáltaljában űzzék ki az városbúl. Az minémű elmaradott mundérung vagyon még ottan: elkészűlvén, csak maradjanak ottan, továbbvaló dispositiómig. Ezzel maradok

Solt, die 13. 9-bris 1705. jóakarója

Kglmetek *Bottyán János*, m. k.

P. S Az Protectionálishoz alkalmaztassa magát Kglmetek.

Külczím: Adassék ez levelem Kecskeméth város Bírájának és Tanácsnak. P. H.

(Eredeti Kecskemét város levéltárában.)

203.

Bottyán a kún-halasi városbírónak.

Halasi Bíró! Látván ezen parancsolatomat, vagy harmincz mérő lisztet ötödnapra hozzatok és háromszáz kenyeret ide Földvárhoz; a sót kit elköltötök a kenyérbe, itt a Commissárius megadja. Különbet se cselekedjetek!

Datum Solth, 13. 9-bris 1705.

Generális.

Külczím: Halasi Bírónak adassék sietséggel.
Halas. P. H.
(Eredetije Kis-Kún-Halas város levéltárában, Bottyán kezével írva.)

204.

Ugyanaz, a kecskeméti bírónak.

Kecskeméti Bíró! Látván ezen parancsolatomat, Petróczi János nevű salagvárdának, ki Sáriban salvagvárdiáskodik, egy dolmánt és egy köpönyeget adj, — kirűl quietáltassa vêle magát Kegyelmed. Datum Földvár, die 14. Novembris 1705.

P. H. *Generális Bottyán János,* m. k.

(Eredetije Kecskemét város levéltárában.)

205.

Bottyán gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális!
Nekem nagy jó Uram!

Már Isten engedelméből valami nagy igygyel s bajjal egészen általköltezkedtem az Dunán, és Földvárban Horváth Tamás Kapitány Uramat hadtam bizonyosszámú hajdúsággal, mellyet is erőssen építtetek mostan is, — immár feles szekereket, munkás gyalog-embereket küldöttem az ittvaló helységekbűl, provisiót is az hajdúság számára tétettem. Magam penig ide Keresztúrra, Fejérvár eleire az több hadakkal gyöttem, s innen egyenessen Tata felé veszem útamat, megpróbálom, — talám Isten azt is kezünkben adja! Simontornyán penig magam regimentembűl Szili György hadnagyomot compániástúl hadtam, az táján lévő helységeknek meghóldítására; úgy szintén az szegszárdi hajdúságot is ott hadtam, kinek is hópénzének megfizetésére négyszáz forintokat magam pénzembűl küldöttem. Földvárnak is építésére száz forintokat adtam.

Pécs és Szigetvár tájára Szekeres Kapitány Uramat magam regimentemmel az ottvaló helységeknek meghóldítására elküldöttem, ki is mentűlhamarább utánnam Tata felé elgyün. Az Pest-vármegyei és jászságbeli gyalogságnak hírét sem hallom, — én nem tudom, hol vannak? Hanem kérem

Nagyságodat: valami hajdúságot Földvárhoz küldene Nagyságod többet, mivel Siklós várában, Pécsre és Simontornyára szükségesképpen kell hajdúságot helyheztetnem. Ezzel maradok Keresztúr, dje 16. 9-bris 1705.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Gróff Székesi Berchényi Miklós Magyarországi Fő-Generálisnak, nagy jó Uramnak ő Nagyságának. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije, sajátkezű aláírással, a budai kir. kamarai levéltárban. az Ungvártt elkobzott gr. Bercsényi-archivumnak oda jutott maradványai közt.)

206.

Bottyán pátens-parancsolatja Zala és Somogy vármegyékre.

Az minden Fejedelmek Fejedelme és Hadaknak Fővezére, a nagyhatalmú Úr-Isten, jóllehet a mi Kegyelmes Fejedelmünk fegyverével reánk és Hazánk ellen küzködő hitetlen német ellenséget már sok ízben megtörte és nagyszámú hadait sokszor diadalmunk alá vetette: de legközelebb mostanság maga fölfuvalkodottságábúl az Tiszán általköltözése után Isten annyira confundálta, hogy reméntelen mind Erdélyben bémenetele, s mind a mi nagyobb, csak egy emberének is erre a földre valamikor visszatérése. Tetszett azért ez jó alkalmatossággal Kegyelmes Urunknak ő Nagyságának engemet enynyihány ezerbűl álló lovas és gyalog hadakkal és sok böcsületes úri tisztekkel erre a földre előre általküldeni, s úgy Méltóságos Fő-Generális Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Uramat ő Nagyságát utánnam nagy erővel expediálni; melly kitetszik az ő Nagysága erre a földre küldött méltóságos pátensébűl, mellynek is merituma alkalmasint csak az, hogy valaki hazájának igaz fia, fegyvert fogjon és országunk szabadságáért igazán hadakozó, Kegyelmetekhez expediált tiszteinkkel hadban szálljon. Mivel annakokáért sok hasznos szolgálatiért méltónak ítélte Kegyelmes Urunk ő Nagysága Nemzetes Vitézlő Kisfaludy Łászló Uramot az Ezeres-Fő-Kapitánságra, mellyet ő Nagysága maga kegyelmes decretumával is confirmálván, méltóztatott megböcsűlni; küldöttem azért ő Kegyelmét Ke-

gyelmetekhez arra a végre, hogy valakiket fegyverhez és hadakozásra alkalmatos embereknek ítél és talál lenni Nemes Szala és Somogy Vármegyékben, mindazokat maga ezerének fölszámosítására és országunk szolgálatjára fölszedje és arra rendelt tisztei által fölszedethesse. Az végházokat peniglen, kik annakelőttö is országunk oltalmában nagyobbrészrűl ő Kegyelmével vitézkedtenek, zászlókat emelni kényszerítsen. Intimálom azért a Nemes Vármegyéknek és végházoknak, hogy ő Kegyelme mellé sörényen fölüljenek, és valahova ő Kegyelme kívánja, Hazánk szolgálatjára magával odajőjjenek; sőt ha talám némelyek az előljáró hadakkal fölülni kényszeríttettenek is, ha kik vagy a végházbéliek közül, vagy a vármegyékbűl és nemességtűl valók, kik azelőtt föntírt Kapitány Uram zászlója alatt vitézkedtenek és most más tisztek által fölszedettetének: azok is megírt Kapitány Uram ezerében visszajőjjenek, és Tiszt Uraimék is, kikkel illetín katonaság találtatik, minden difficultás nélkűl ő Kegyelméhez visszabocsássák. Elhiszem azért, kiki maga hazafiúságát ezen alkalmatossággal contestálni kívánván, ezen pátensemmel és fenntírt Kapitány Urammal semmiben ellenkező nem lészen. Datum Seregéles, 16. 9-bris Anno 1705.

Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk Tábori-Generális-Főstrázsamestere és Dunáninnét commandérozott Hadainak és Földnek Fő-Commendója:

Bottyán János, m. k. P. H.

(Eredeti nyílt-levél Bottyán tábornok sajátkezű aláírásával s pecsétével néhai Zádor György hétszemélynök úr hátrahagyott kéziratgyűjteményében.)

207.

Bottyán tábornok nyílt-parancsa a túl a dunai vármegyékre, városokra és lakosságra.

Én Bottyán János, Méltóságos Választott Erdélyi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagysága lovas és gyalog hadainak egyik Fő-Generálissa, — adom tudtára mindeneknek. Minthogy Isten jóvoltábúl nemzetünk által a labancz ellenség Dunántúl megrontatott és meg-

szégyeníttetett, mostan pedig hadammal Simon-Tornya véghelyet is tűlök recuperáltam, nekik nem kevés veszedelmekkel; azért is még továbbvaló szegény Hazánknak segítségére minden hadaimmal Vas és Sopron vármegyékre indúlok, — onnét Isten által tovább. Parancsoltatik minden helybéli lakosoknak, városiaknak és falubelieknek, fő-, nemes- és paraszt-renden lévőknek, hogy senki házátúl és jószágátúl sohová ne távozzék, hanem kiki az maga házánál maradjon; egyébaránt az ollyat tévőknek, nemkülönben mint ellenség javai elprédáltatnak.

Azonban vice-ispán és szolgabíró Uraiméknak jószágok vesztesége alatt intimáltatik, hogy ezen pátensemet látván és hallván: tízezer lovas és gyalog emberre való elegendő provisiót rendeljenek Csepreghez, és az hol hadaimmal való megszállásomat értik, azonnal oda administráltassák. Kiben is ha valami fogyatkozás lészen, és az Vármegyéknek az iránt károk következik, — nem egyébnek, hanem a tisztek gondviseletlenségének tulajdonítsák. Imé, akarám pátensemmel tudtára adnom a Nemes Vármegyéknek.

Actum ex Castris ad Gyarmat positis, Die 18. Novembris Anno 1705.

Bottyán János, m. k. P. H.

(Egykorú másolata Hevenessy kéziratgyűjteményében, IV., k. 47. l.; későbbkori mása a m. t. Akadémia kézirattárában, Podhraczky-gyűjtemény.)

208.

Bottyán tábornok újabb nyílt-parancsa, ugyanazokhoz.

(Német fordításban.)

Ich *Johann von Bottyán*, der löblichen Confoederirten Hungarischen Ständen, wie auch Ihro Hochfürstlichen Durchlaucht Francisco Rákóczi von Fölső-Vadász aus Siebenbürgen, meines Gnädigsten Herrn, General-Feldwachtmeister, Obrister über ein Regiment zu Pferd, und Districts der Donau Commandirender General. Thue hiemit zu wissen, allen und jeden wes Standes und Würden, adelichen und unadelichen des beträngten Vaterlandes Inwohnern liegenden Marktflecken meinen Gruss. Und thue zu wissen, dass demnach Gott der Allmächtige, unsere gerechten Waffen wider den Feind so weit gesegnet hat, dass Ihro hochgräfliche Excellenz Herr Graf

Nicolaus Bercsényi von Székes, der löblichen Confoederirten Hungarischen Ständen, wie auch Ihro hochgemelter Fürstliche Durchlaucht Francisci Rákóczi Senator und mit Ihm ertheilter Vollmacht Commandirender Generalissimus, rathsam erachtet hat, denen diesseits der Donau liegenden Gespanschaften und getreuen Landes Inwohnern, der Zeit unter dem feindlichen Joch seufzenden zu Hülf zu kommen, ihnen zu Ergreifung der rechtmässigen Waffen wider die druckende ausländische ungerechte Gewalt Luft zu machen und zur Eintrettung in die hohe Verbündniss so zu Wiederbringung der uralten Landes-Freyheiten aufgerichtet, Gelegenheit zu geben: Mich neben anderen Generalen und Obristen mit einer considerablen Armee und einer vollständiger Artollerie, — welche Kraft und Würkung die widerspänstige Städt und Schlösser, als des lieben Vaterlands Verräther, wider die mit Feuer und Schwerd unablässig zu agiren mit Gottes Hülfe spühren werden, — hieher geschickt habe, mit scharfer Ordre seines zu den armen Landmanns tragenden und zur Verschonung auch Erhaltung derselben gerichteten Liebe gemäss, dass Ich, wie auch alle bey dieser Armee commandirende hohe und niedrige Officiers eine scharfe Kriegszucht und Disciplin halten können, er möge von Adel oder Unadel, von Ungarischer, Deutscher, Croatischer oder andern Nation seyn, wenn er nur ruhig im Lande wohnet und keine Waffen wider uns ergreifet, ohne Unterschied kein Leid zu fügen zu lassen, auch alle Handlungen mit den Protectional-Brifen aufzuheben und generaliter der ganzen Soldadesca anzubefehlen, damit alle im Königreich Hungarn liegende offene Plätze, sie mögen Nation seyn immer was sie wollen, ausgenommen die sich verschliessen oder gar die Waffen wider uns ergreifen, (welche hiemit zu Feinden erklärt sind) nicht als Feinde, sondern als Freunde und unsere liebe Ladsleut zu erachten; weilen man keine Waffen wider die deutsche, croatische oder andere Nation, die vermög der ungarischen Rechte im Lande geruhig zu wohnen gelitten, — sondern wider der Oesterreichischer, uns hart drückender Joch ergriffen hat:

Also warne alle und jede obbemeldte, damit ein jeder ruhig in seinem Haus verbleibe, weder sich noch seine Sachen

in verschlossene und feindliche Oerter begebe, vielweniger wider uns die Waffen ergreife, keine Victualien und Kundschaften den Feinden überbringe, oder Correspondenz mit Ihnen pflege, sondern sich ein aufrichtiges Landskind erweise; wohlbedenkend, dass das umbarmherzig regirende Haus Oesterreich mit Auflagen oder unerträglichen so genannte Portionen und Monath-Geldern, auch anderer wider Rechte des Königreichs laufenden, des armen Landmannes Haab und Guth Aussäugung der Auflagen und underträglichen Proceduren keinen Unterschied zwischen Ungarn, Deutschen und andern Nationen gemacht, sondern einen und andern ohne Unterschied hergenommen; welche gewaltsame Regierung reife Überlegung ohne Zweifel alle zu würken und zur Wiederbringung der Freyheiten billig aufmuntern wird, versichernd anbey alle und jede obangezogene, sowohl adeliche als unadeliche, dass Ich so viel als möglich eine gute Disciplin und Kriegszucht zu halten werde, auch alle Excessen, so vor mir oder den commandirenden Officieren bey Zeiten eingebracht werden, dergestalt abhelfen und die boshaftigen Excedenten strafen werde, damit jedermann mein Commando belieblich mache; wie auch Ihro Excellenz, titulirter Herr Generalissimus Bercsényi, der aus einer angebohrnen Liebe zu dem armen Landmann, Vaterlande und Söhne, sucht dasselbe nicht nur im Flur zu setzen, sondern auch soviel immer möglich, schadlos zu halten, sich eifrigst bemühet und über das genaue Obsicht hat, dass Er vor meinen Thun und Lassen Red und Antwort geben könne.

Damit sich nun die Oerter und derselben Inwohner zu richten wissen: so haben sie zu vernehmen, dass alle Protectional-Brief, wie gemeldt aufgehoben und sie von niemand gelöst noch ausgetheilt werden sollen, indeme solche im Königreich Hungarn nicht von Nöthen sind. Was aber in des Feind liegende offene und keine Waffen ergreifende Oerter anlanget: denen wird man auf ihr Begehren, gegen bevorgehende Huldigung, den gegenwärtigen Protectional-Brief aus Christlicher Liebe nicht versagen, welches ihnen mit nächsten zu wissen gemacht wird. Es soll auch keiner keinen Generalen, Obristen, noch andern Officier Wein, Geld oder Gaben, unter Praetext

es mag immer was es Nahmen haben wolle, zu geben schuldig sein; hat auch keine Privat-Persohn solche zu fordern oder zu erpressen die Macht. Alle die Güter, so fiscalisch sind, oder denen sogenannten Lobonczen zugehören, sollen von Niemanden distrahirt, sondern zur Verpflegung der Militz und Verschonung des armen Landmannes angewendet werden. — Es sollen auch keine Auflagen an Verpflegung der Militz, noch auf Jemand andern, ohne der dazu deputirten Herren und Kriegs-Commissariat Befehl (denen zu gehorchen) gereicht werden; ohne, wo die Militz hinkomme, so sollen sie die Oerter mässig, doch ohne Trunk, welches niemand zu begehren hat, verpflegen, bis auf weitere Ordnung, dass nämlichen die hiesige Militz kann eingerichtet werden. So aber welche Officiere oder Gemeine wider dieses Patent handeln, einige Protection ums Geld ertheilen, Gelder erpressen, oder Pferd, Vieh, Kleider, oder anderes weg zu nehmen sich unterstünden: so soll man solche, soferne man sie nicht handfest machen und ergreifen kann, — welches bei Verübung der Gewalt allen und jeden erlaubt, — und sollen solche als Rauber zu mir oder den nächst commandirenden Officier gebracht und mit Pferd und Gewehr zu gebührender Straf eingehändiget werden, — fleissig aufmerken: wer und aus was für einem Regiment sie seynd? und mir, wie auch denen Herrn Deputirten und Kriegs-Commissariat, aber zur Erstattung des Schadens bey des Excedenten Monath-Sold beyzubringen. Hingegen wird allen Richtern und Einwohnern ernstlich befohlen, Gegenwärtiges ihme so viel als möglich exploriren, hin und herab zu schreiben, damit überall Kunde werde, abzuschiken, damit jedweder, wo es hingeschickt, sich gegen ihm verantworten könne, bey Leib- und Lebens-Straf wider die, so solches verhalten wollten, oder bevor es überall publicirt wurde, zum Feinde überbrächten. Gegeben zu Paapa, den 9-ten Decembris 1705.

Idem qui semper: *)

Johannes von Bottyán, m. p.
Commandirender General der Confoederirten Hungarischen Ständen disseits der Donau. P. H.

---

*) Így; tán a leiró krónikás tollhibájából »Idem qui *supra*« helyett.

(E nyílt-parancs magyar nyelvű eredetijét a túl a dunai municipiumok levéltáraiban hiába kerestem. A jelen, az eredetinek szellemét úgy látszik csak némileg visszaadó fordítás, *Ritter* János György soproni polgár egykorú krónikájában maradt fenn.)

209.

Bottyán a soproni cs. parancsnokot a város megadására hívja fel.

Datum Harka, die 25. Decembris 1705.

Illustrissime Domine Commendans!
in licitis mihi observandissime!

Salutem et benevolentiae meae propensionem. Praesentibus denuo intimandum duxi Illustrissimae Dominationi Vestrae, ne tam praeclara Civitas in favillas redigatur, pereatque tantae effusione sanguinis etiam horrendo periculo: submittat Urbem; ad fidem polliceor Christianam, cupientes abire intactos, incolumesque me dimissurum, comitivas me quoque daturum.

Rusticum cum Literis ex Keresztúr intromissum cum praesentium latore dimittat, quia hoc est contra Jus Gentium detinere Legatos. Praeterea nullum speret Illustrissima Dominatio succursum. Ego Deum testor, ab obsidione hujus Urbis non recedam, si se non dederint, donec solo aequabitur; et certo certius sibi persvasum habeat sequenti nocte igne ferroque omnia deleturum. — His maneo

Praetitulatae
Dominationis Vestrae ad serviendum paratus
Generalis Commendans:
Joannes Bottyán, m. p.

P. S. Sacratissima Sua Majestas Caesarea, Principalis Suae Dominationis, credo, quod tam clemens Princeps sit: videns tantum periculum Civitatis et hominum, si se subdiderit, — non imputabit errori, sed prudentiae.

Külczím: Illustrissimo Domino Domino N. N. (Libero Baroni a' Weitersheim) Caesareae Regiaeque Majestatis Quarnisonis Soproniensis Supremo-Commendanti, Domino in licitis mihi observandissimo.

Válasz e levélre:

Illustrissime Domine Generalis!

Ex quo Sacratissimae Suae Caesareae Regiaeque Majestati, Domino Domino meo clementissimo, pro defendendo peculio liberae Regiaeque Civitatis Soproniensis, contra hostes suos Commendantem me designare clementissime placuisset: ideirco, si Illustrissima Dominatio Vestra semet hostem altae titulatae Sacratissimae Suae Majestatis porro ostenderit, — experietur me Ejusdem Mandatum Caesareum Regium omnino exequuturum. Quibus maneo

Illustrissimae Dominationis Vestrae

ad servitia paratus
von Weitersheim, m. p.

(Ritter János György soproni polgár egykorúlag írt krónikájának szövegébe iktatva.)

210.

A brucki csatáról.

Mi alól megírtak recognoscáljuk virtute praesentium, hogy a midőn in Anno jam transacto praeterito *1705. circa 25. Mensis Decembris* N. Vzlő Balogh Ádám Kapitány Urammal kétezeren Küszög tájárúl Pruk mellett portáztunk volna, Mlgos Pálfi János lovas horvátjait Minczdorfon fölvertük és levagdaltuk volna: azon harczon N. és Vzlő Czompó István Főhadnagy Uram zászlótartója Sándor István az ellenség miatt általlövetett és mindazúlta Egerben nyomorogván ekkoráig sebe miatt, se a Nemes Országnak nem szolgálhat, se maga életét, se feles cselédjét nem táplálhatja; kit is, ekképen megnyomorodván, Fölséged kegyelmes patrociniumja alá méltán commendálhatjuk.

Datum Agriae, die 19. Maÿ 1708.

Kovács János Főhadnagy, m. k. P. H.
Tüzes János zászlótartó, m. k. P. H.
Mészáros Mártony strázsamester, m. k. P. H.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

211.

Bottyán János Károlyi Sándornak.

Mint Kedves Fiam-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat Ngodnak.

Jóllehet már ennekelőtte is megírtam vala Ngodnak, hogy Isten ő Szent Felsége általhozván szerencséssen az Dunán, Földvárát jó passusnak kedvéért megépíttettem, Simontornyát, Pápát, Kapuvárat, Kőszögöt, — kikben német praesidium volt, — úgy szintén Borostyán-várát is szerencséssen megvettem. Pálfi penig Prukban lévén, künnlévő horvátjait Balogh Ádám és Szekeres Kapitány Uraimék alkalmasint lecsapdosták, magát penig bennszorították, kin is actu gyalogsággal és hajdúsággal megyek.

Sopron felől azt írhatom, hogy magát fel nem akarván adni: mind külső s belső városának nagyobb részit bumbák által megégettem. Mostan penig ezzel az kárral még egy kevés ideig gondolkozásra való üdőt adtam nékik, — rövidnap meg más módját keresem fel.

Itten, hálá Istennek, szép csendességben vagyon ez az darab föld, és mind Kegyelmes Urunk hűségére hajlott; az katonaság is jó disciplinában tartatik, semmi húzást s vonyást nem követ el, *az mint is engemet nem kártévő: hanem jótévő Jánosnak hínak.* *)

Tovább kérem Ngodat, hogy az odavaló német armáda felől engemet is tudósítson Ngod, mert ha nem tudósít: magam is Ngodrúl elfelejtkezem. — Ezzel kívánom, ezen levelem találja jó egészségben Ngodat; maradván

Datum Harka, dje 27. X-bris Anno 1705.

Ngodnak igaz jóakarója s apja
Bottyán János, m. k.

P. S. Én Pápán, bezzeg Édes Fiam, csak alighogy el nem rúgtam az patkót: mivel az vállamat, fejemet és orczámat csak alighogy el nem vitte az kartács. Az testamentomtételen sem lehetett volna Ngod jelen!....

*) Tréfás czélzat *Károlyira*, a kit a túl a dunaiak, garázdálkodó katonáiért, *Kártévő Sándornak* neveztek volt el.

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Kedves Fiam-Uramnak ő Ngának. Tiszántúl. Ibi-ubi. P. H.

Más oldalon, későbbi írás: »N. b. Ez volt az a híres *Vak-Bottyán.*«

(Eredetije, sajátkezű utóirattal és aláírással a gr. Károlyi-levéltárban.)

212.

Bottyán Veszprém vármegyének.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Nagyságtok Kegyelmetek levelét magok becsületes deputatus követjei által becsülettel vettem, kívánságát az Nemes Vármegyének megértettem, — melyre is miként resolváltam? az Nemes Vármegye maga becsületes követjei relatiójábúl bőven megértheti. Tovább is parancsolván, az Nemes Vármegyének szolgálnom el nem múlatom. Az mint is maradok

Datum Harka, dje 27. X-bris 1705.

A Tekintetes Nemes Vármegyének igaz jóakarója

Bottyán János, m. k.

Külczím: Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus ac Magnificis, Perillustribus, Generosis, Nobilibus item et Egregÿs Dominis N. N. Supremo et Vice-Comitibus, Judlium, Jurassorum, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Dominorum Magnatum et Nobilium Inclyti Comitatus *Veszprimiensis*, Dominis mihi observandissimis. P. H.

(Eredetije — csak az aláírás sajátkezű, — a kir. kamarai levéltárban Budán, Acta Neoregestrata, fasc. 51. nro 1. Ifj. Acsády Pálnak, id. Acsády Pál Veszprém vármegyei 1704—1706-iki alispán fiának a kir. kamarához 1709-ben benyújtott folyamodványához mellékelve. A folyamodvány magánérdekű.)

213.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem, nékem kiváltképen való nagy jó Kegyelmes Uram!

Én Istennek engedelmébűl Soprony alól vissza már Simontornyára érkeztem, honnan is egyenessen az Drávån által-

sietek az ráczságnak megholdítására; már egynehány rácz gyütt mellém, bizonyos Bosó nevű szigetvári kapitánt is ez elmúlt napokban Fejérvár alatt lévő portásim elfogván, hozzám hozták, ki is mellénk állván, pómázi, szent-endrei, kálózi és több helységbeli ráczságnak kezességire és ez eránt adott kemény levelekre kibocsátván, erőssen megesküdtettem s magam mellé vettem, — úgy hiszem, mivel majd ez vólt az elejek az itt való ráczságnak, többen is fognak hozzája gyönni, az mint is már Pómázrúl, Szent-Endrérül, Kálózrúl egynehányan is gyüttek.

Itten, hála Istennek, ezen az földön, valahol járok, az egész község úgy várt, mint az Messiást az zsidók, — az mint is szívessen látván, egészen felköltenek és felültenek mellettünk, Fejedelemséged hívségére.

Tovább penig akarám Fejedelemségednek alázatossan ezt is insinuálnom, egyszersmind kérnem is, hogy mivel Méltóságos Fő-Generális Székesi Gróff Bercsény Miklós Uram ő Nagysága intimatiójábúl Földvárnál az Dunán által hidat kelletik csináltatnom: bizonyos miskólczi fél Deák István főhadnagyomat arra küldöttem az nékem assignált Nemes Vármegyékre deszka, fenyő, vas és egyéb szükséges requisitumoknak öszveszerzésére és végbenvitelére; kire nézve Fejedelemségedet is alázatossan kérem, hogy azon vármegyékre méltóztassék újonnan parancsolni, hogy mintegy hatszázig való hosszú deszkát, négyszáz vastag fenyőt talpaknak, húsz öreg vasmacskát, valami tizenöt darab kötelet az tombáczoknak megtartására, — ki is legyen huszonöt ölnyi hosszú — mentűlhamarább ide Földvárhoz szolgáltassák, hogy az üdő megengedvén és az Dunábúl az fagy elmenvén, mindgyárt az híd csináltatásához kezdhessek.

Írhatom azt is Fejedelemségednek, hogy az midőn az Bakonyon alágyüttem vólna: az tatai sereg egészen, mind hadnagyostúl, zászlóstúl, Fejedelemséged hűségére és az ország szolgálatjára kigyüvén, mellettem vannak; ki is igen jó katonaság.

Minthogy penig hallottam, hogy Fejérvár mind szénábúl s abrakbúl és más egyéb provisióbúl igen megszűkölködött légyen: mindkét felől bloquadáltattam, Somogyi Ádám Kapitány Uram ezrét mintegy hat zászlóig itten hadtam, mivel

Hellepront János Commissárius Uram is nem igen bíztatja az hadakat élés dolgábúl Simontornya és Pécs tartománya felé; magam penig arra menek, — ha mi operatióim lesznek: azonnal Fejedelemségedet tudósítani szorgalmatoskodom.

Mivel penig mind Siklósra s mind földvári sánczban álgyú és puska kelletik: kérem alázatossan Fejedelemségedet, küldjön mind puskaport s mind penig valami jó öreg taraczkot négyet.

Ezzel kívánom, ezen levelem találja Fejedelemségedet fris jó egészségben, s maradok

Datum Tácz, dje 2. Februarÿ 1706.

Fejedelemséged alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Noha mindennap az követjeim az Dráva mellé járnak: az ellenségnek semmi gyülekezetit nem hallom. — Szintén ez éjjel verettem fel Fejérvár várossát, az minthogy feles ráczot s németet is vagdaltak le az benn lévő fegyveres nép közül.

Külczím: Méltóságos Erdély és Magyarország Confoederált Nemes Statusi Vezérlő-Fejedelmének, kiváltképpen való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — gyűjteményemben. Bottyán nagyobb ostyapecséte rajta.)

214.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Fiam-Uramnak
ajánlom mindenkori kész köteles szolgálatomat Ngodnak.

Ngod levelét Krajnay Mihály adjutantja által kötelességgel vettem; mellyben írja Ngod, hogy az szerencsének lovai elragadván, magamat elbíztam, s az idevaló állapotokrúl nem tudósítom Ngodat. Én míg Soprony táján voltam, az idevaló dolgoknak folytatásárúl gyakran írtam, — de nem tehetek rólla, hogy Ngodnak kezéhez leveleimet nem szolgáltatták.

Írhatom Ngodnak: általgyüvetelemkor az Dunán legelsőbben Simontornyát vérrel megvettem; onnan egyenessen

felmenvén, Pápa várát is Isten szerencsésen, ostrom után per accordam kezünkben adta; — *holott is kartácscsal hozzám lövén, három helyütt esett rajtam az lövés, csak egy kicsiny híja volt, hogy el nem rúgtam az patkót;* az bennvaló németnek nagyobb része Kegyelmes Urunk hűségére hajlott, Tullio Miglio nevű commendáns is benne elesett. Onnan Kapuvár felé mentem; hasonlóképpen Kapuvárt feladták, — ott is nagyobb része az németnek mellénk állott. Másfelől penig Csáky Mihály és Ebeczky Uraimék felmenvén, Kőszögnek is mind várát, várossát megvették per accordam. Magam penig onnan egyenessen Rusztra mentem, s ott az jó ruszti borban Ngodért is ittam. Tovább penig Sopront megszállván, mind külső s belső várossát tűzzel megemésztettem, bumbával penig nagyobb részit az házaknak öszverontattam, — holott is egész éjjel közöttek nagy sírások, kiáltások voltanak; — mindazonáltal, faltörő álgyúink nem lévén, ezzel az nagy kárral bloquádában hagytam. Magam penig vissza Pécs felé tértem, az ráczságnak megholdítására. Prucknál, oda-fel, Pálfynak az ráczait felverettem, holott is feles nyereségek voltanak az katonáknak. Most újonnan is Pálfy öt s hatszáz lóval lévén, minthogy már ez is többed magával valahol reá áradván: Andrásy Pál és Ebeczky István Uraimék felverték, — Pálfy is csak alig szaladhatott. Babócsay Ferenczet is Isten Pápa vára megvétele alkalmatosságával kezemben adta, meg is arestáltattam volt: de Méltóságos Generális Bercsényi Miklós Uram általgyüvén Rusztra, felszabadította s előbbeni gratiájában bévette, — már most újonnan kurucz.

Itt az egész föld mind mellénk állott; az egész tatai sereg, mind hadnagyostúl, zászlóstúl hozzánk gyütt, — ki is igen jó katonaság. Bolfort (Wohlfart) Győrrűl egynehányad magával mellém gyütt.

Most útamban Fejérvár rácz várossát az más éjjel felverettem, holott is feles németet és ráczot is kinn szorítván, lecsapdostak; holott is megértvén, hogy Fejérvárban kevés széna s abrakbéli provisió és más élés iránt is vagyon: azt is bloquadában hagytam.

Én Ráczországrúl visszatérvén, Földvárnál az híd csináltatásához kezdek. — Ngodat kérem, hogy az erdélyi állapo-

tokrúl Ngod is tudósítson, — mert másként, mint szófogadatlan fiat, kitagadom az fiúságbúl. — Ezzel maradok

Datum Tácz, dje 3. Februarii, 1706.

Ngodnak, mint engedett mostoha-fiamnak,

jóakaró szolgáló apja

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uramnak, nékem Kedves Fiam-Uramnak ő Ngának. — Erdélyben levő magyar táborban. P. H.

A másik oldalon: Debreczeni bíró, jóakaró Uram, ezen levelemet küldje Erdélyben. — Generális *Bottyán János m. k.* Szólnok. — Debreczen.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

215.

Bottyán Kecskemét városának.

Isten áldja meg Kglmeteket!

Én Istennek hála, ide Földvárban érkeztem jó egészségben, az hadaimat penig az Sió vize mentiben, Simontornyátúl fogvást az Balatonyig dislocáltam és ott hadtam; az ellenség (Herberstein gróf, bródi cs. tábornok) penig az Sió vizén által nem mert jünni, — hanem visszafordúlt; azért nem kell semmit is tartani. Én mindenemet elvesztettem az ellenség miatt; *) hanem ha az város valami eczetbűl s vajbúl, úgy más egyéb konyháravalóbúl, fejér lisztbűl és borbúl gazdálkodna, — igen kedvesen venném s meg is szolgálnám az városnak, és jövendőben is valamiben az Nemes Tanács requirálni fog, olybá tartsa, mintha már készen volna. — Ezen leveleimet Kegyelmes Urunknak, úgy Fő-Generális Uraiméknak ő Nagyságoknak sietséggel küldje Kglmetek. Ezzel maradok,

Földvár, die 19. Februarӱ 1706.

Kglmeteknek jóakarója

Bottyán János m. k.

Külczím: Adassék ez levelem Kecskeméti Bírónak és Tanácsnak ő Kglmeknek közönségessen. P. H.

(Eredetije Bottyán János saját aláírásával, Kecskemét város levéltárában.)

*) Az igali sánczban (febr. 14.) vagy Bottyán-várában vesztek oda társzekerei.

216.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemséged levelemre tett méltóságos válaszát szintén ez órában nagy alázatossággal vettem. — Itten Kegyelmes Uram, mostan nem szükség az segítség, mivel az minémű ráczság az Dráván általcsapott vólt reám: az a Sió vizin által nem mervén gyünni: újonnan visszafordúlt s az Dráván általment. Mindazonáltal, ha az szükség úgy hozná magával, — Csajághy János Kapitány Uram itten lévén Kecskemét táján: ő Kegyelmével lévő hadakkal segíthetem magamat.

Én az magam *tizenkilencz zászlóbúl álló regimentemet,**) együtt Balogh Ádám Kapitány Uramat két zászlójával — mivel az többi zászlóit Méltóságos Fő-Generális Berchényi Miklós Uram ő Nga odafel Austriában parancsolta maradni, Balaton táján dislocáltam, — magam penig ide Földvárra gyüttem, az várnak és hídnak reparátiójára nézve. Szintén tegnap praesideáltam jobban Simontornyát, több hajdúságot küldvén belé. Pécs és Szigetvár felé penig két rendbéli portát küldöttem, hogy hasonlót kövessenek el rajtok, valamint az odavaló ráczság az idevaló helységeken. Mindaddig, jó Kegyelmes Uram, meg nem hajlik azon ráczság, míg az Ráczországot meg nem törjük: mivel az német igen eláltatta őköt, hogy holtig való szabadságban hadja, és megmaradnak. Itten nem régen Fejérvár alatt levő portám egy bizonyos Bosó nevű híres rácz kapitánt elfogtak, ki is már Fejedelemséged s Hazánk szolgálatjára megesküdvén, egynehányad magával mellettem vagyon s naponként szaporodnak.

Csáky Mihály Uram ő Nga írja, hogy onnanfeljűl Baváriabúl gyünne négy regiment német Pálffinak succursussára: erre nézve az hadakkal itten Fejérvár körűl detineáljam magamat, hogy az midőn az szükség úgy hozná magával, conjungálhassuk magunkat; de én azt nehezen hihetem, — mindazon-

---

*) Ezen, Bottyán dunántúli diadalai alatt túlságosan felszaporodott huszárezredből aztán hét század máshová osztatott be.

által Fejedelemséged jobban tudhatja mindnyájunknál. Tovább akarám azt is Fejedelemségednek értésére adnom: mivel az Tisza-melléki ráczság, úgymint martonosi, szentai és kanizsai, gyakorta erre Kecskemét felé és itt körülbelől lévő helységekre kicsap és az szegénységet pusztítja, ha Fejedelemségednek úgy tetszenék: méltóztatnék vagy nékem vagy Csajághy János Kapitány Uramnak parancsolni, hogy valami ezer gyaloggal és ezer lovassal s mint két taraczkkal azon Tisza-mellyéki ráczságra mehetnénk, — mellyet Méltóságos Fő-Generális Berchényi Miklós ő Ngának is megírtam, de ő Nga távullyabb lévén tűllem: tudom, Fejedelemséged ez iránt való kegyelmes válaszát hamarább vehetem. — Az had iránt ha Fejedelemséged nem provideál is: itten Csajághy János Kapitány Urammal lészen annyira való; Nemes Beszprém Vármegyébűl is fogok provideálni, hogy erre az operatióra elégséges lészen. — Ezzel alázatossan elvárom mentűlhamarább Fejedelemséged kegyelmes válaszát, maradván Fejedelemségednek

Jó Kegyelmes Uramnak

Földvár, die 24. Februarÿ Anno 1706.

alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Alázatossan kéröm Fejedelemségedöt: az ráczok dolgáról ne neheztelljen Fejedelemséged mönnélhamarébb tudósítani; hiszem Istent, az Tisza-melléki ráczokat öszvetörhetni.

Az Dunán innét lévő vármegyékből váltig szaporodik az gyalogság, úgy az lovas is.

(A kir. kamarai levéltárban lévő eredetiről. Az utóirat sajátkezű.)

217.

Laky István főhadnagy Bottyánnak.

Nagyságodnak mint Kegyelmes Uramnak ajánlom kötelességgel való szolgálatomat.

Mivelhogy Ngod parancsolatja és ordere szerint a Duna mellé vettem útamat, a holott is megszállottam az előbbeni táborhelyre: míglen Ngod orderit nem veszem, vígyázásban itt leszek. Esztergambúl ebedi némely emberek kijővén, beszélvén vélek: Nádasdi az ő hadaival elment, nem tudják, melly

felé. Szabó Máttyás Uram ő Kglme levelit is vettem; az Asszony ő Nga igen nehezen vagyon, nem is reménlhetik, azon nyavalyájábúl hogy fölgyógyúlhasson. *) Ngodat mit parancsolván, míglen orderit nem veszem, itt lészek vígyázásban, maradván Ngodnak alázatos szolgái, több tisztekkel együtt:

Laky István m. k. **)

Külczím: Tekéntetes és Nagyságos Bottyán János Úrnak, Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk mezei hadai között egyik Generálissának, nekem Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél. Kis gyűrűpecsét, durva metszetű, — piros spanyolviaszba nyomva. A paizsban görbe kardot tartó kétfarkú tigris, a korona fölött 3 szál strucztoll és L. I.)

218.

Bottyán bizonyítványa neszmélyi Kovács János részére.

Én Bottyán János, Méltóságos Erdély és Magyarország Confoederált Nemes Statusi Választott Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Nagysága Generális-Fő-Strázsamestere és Dunán innen lévő bizonyos-számú hadaknak Commendérozó-Generálissa. Adom tudtára mindeneknek ez levelemnek rendiben. Mivelhogy ezen szegény neszméli Kovács János, Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Nagysága az Dunán elsőben való általjövetelekor édes Magyar Hazánk és Országunk szolgálatjában lévén, Kis-Martony táján öt sebben esvén, elannyira elnyomorodott, hogy más móddal kenyerét keresni elégtelen, hacsak magunk, keresztényi szeretettűl viseltetvén, alamizsnával nem segítjük. Azért valakit praesentibus requirál: kérek minden keresztényi embereket, segíteni alamizsnájával ne terheltessék. Mely keresztényi jó-

*) Bottyán első neje, Ns. Lakatos Judith értetik, kinek végrendelete 1706. február 28-án kelt; de csak az év második felében húnyt el: a fegyverszünet alatt férje őt még pár órára meglátogatta beteg ágyánál. — Szabó Mátyás Bottyán egyik mostoha-leányának volt férje.

**) Laky István Bottyán saját huszárezredének egyik századosa — az öreg tábornoknak kedves, hű tisztje — volt.

téteményét kinek-kinek az Isten is meg utalmaztatja. Actum Földvár, dje 14. Maÿ 1706.

Bottyán János m. k. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Egész ívre, széltében, pátens-alakban írva, s belől alól középen Bottyán nagyobb ostyapecsétével és sajátkezű aláírásával megerősítve. Mellékelve van pedig neszméli Kovács Jánosnak a fejedelemhez segedelemadásért benyújtott könyörgő leveléhez, — melyre Rákóczi s. k. aláírása alatt következő hátirati választ adott :

460. Kovács János.

Lévén már az illy állapotokban districtualis-commissáriusinknak és fizetőmestereinknek instructiójok: mitévők legyenek? — azokhoz recurráljon. Datum ex Castris Nostris ad Újvár positis, Die 30. Julÿ Anno 1706.

F. P. Rákóczi m. p. Sigismundus Jánoky m. p.
Franciscus Aszalay m. p.

(Eredeti, ugyanott.)

219.

Bottyán b. Nehem péterváradi cs. vezénylő-tábornoknak.

Excellentissime Domine Generalis!

Minime mihi dubium est, quin Exciae Vrae sit a Sua Matte Caesarea, vel a Celsissimo Bellico Consilio notificatum a Sua Mattis Caesareae et Confoederatorum Hungarorum partibus mutuo consensu pactum a decima Mensis Maÿ, usque ad ultimum diem affuturi mensis Junÿ Armistitium pacifice utrinque servandum; quod equidem ex nostrae parte secundum puncta Armistitÿ Posonÿ conclusa et extradata, inviolate observatum est, nec quidquam hostilitatis aut machinationis vel excursionis a termino illo a nobis patratum experti sunt Caesareani; quod tamen Caesareanos Rascianos singulis diebus experimur violasse, et profecto nisi intuitus pacti Armistitÿ nos cohiberet: crebriores nostras excursiones hactenus sensissent Bácskam inhabitantes Rasciani, quos propter atrocem crudelitatem erga rusticam et imbellem pagorum plebem exercitam, ad internecionem usque persecuti fuissemus: sed pacti Armistitÿ memores, illud etiam lacessiti, violare noluimus. Porro cum videamus quotidie ipsos Rascianos sine ullo respectu et intuitu induciarum hincinde in pagis grassari, pecora

abigere, homines innocentes et inermes rusticos pagorum inhabitatores trucidare, — protestemur solenniter: si haec retaliare necessitabimur, causa rupturi Armistitÿ nos nequaquam erimus. Et nisi Vra Excia Rascianos directioni suae subjacentes cohibuerit ab excursionibus, pecoraque ex pago Pataj dicto 20. hujus Mensis abacta restitui, aut quoquomodo satisfieri miseris Pataiensibus super damnis ipsis illatis curaverit, — ad altiores instantias recurrere cogemur. Quamobrem hisce rogatam praevie Exciam Vram duxi, quatenus pecora illa, a Rascianis sub Armistitio abrepta praefatis Pataiensibus incolis intuitu Armistitÿ restitui curere et imposterum durantibus inducÿs eosdem ab excursionibus fideliter retrahere dignabitur; ne porrigatur causa rumpendi Armistitÿ nobis, quod hucusque pacifice servavimus nos, Rasciani autem multis vicibus jam violarunt. — Quibus maneo,

Datum Földvár, die 22. Maÿ 1706.

Exciae Vrae supratitulatae

servus ad licita paratissimus

Joannes Bottyán m. p.

(Egykorú másolat, von der Lancken észéki cs. vezénylő tábornoknak — kihez a pétervári tbk. b. Nehem távollétében került — Eszékről 1706. május 31-kén Savoyai Eugen hghez intézett leveléhez csatolva. Cs. k. hadi levéltár Bécsben, 1706. fasc. 5. nro ad 14.)

220.

Gr. Bercsényi Miklós, Bottyánnak.

Bottyán János Generális Uram ordere.

Tekéntetes Nemzetes és Vitézlő Generális-Strázsamester Bottyán János Uramnak ő Kglmének praesentibus intimáltatik. Hogy e mostani armistitiumnak és azon közben az megleendő békesség tractájának ideje fölött is kívánván az Méltóságos Fejedelem pro omni rerum eventu Hazánk szabadúlásának további munkája folytatásáról elégséges dispositiókat tenni: tetszett ő Ngának Kglmedet is az Tisza Duna közé való földre bizonyos és mind alább specificálandó regementekből álló corpusnak directiójára rendölni. A minthogy is vévén említett Generális Uram ezen intimatiómat, menjen késedelem nélkűl az Tisza Duna közé való földre s nevezet szerént Kecs-

kemét tájára, az hol T. N. és V. Generális-Strázsamester Buday István Uramtól ezen accludált s ő Kglmének a végre szóló levelem megadásával kezére vévén a commandót, fogja tudni azon földnek conservatióját az ellenség motusira való vigyázásokkal munkálódni. Mely végre assignáltatnak keze s commandója alá ezen regimentek, úgymint : maga ezere ő Kglmének (Bolfort Ádám vice-colonellus commandója alatt;) Balogh Ádám, Deák Ferencz, az Nemes Jászság (Szent-Miklóssy János vice-colonellus commandója alatt,) Nyúzó Mihály seregei Szegedy Kiss Mihály Főstrázsamester commandója alatt, és Guldenfinger János ezeredes lovas Kapitány Uraimék ő Kglmek ezerei, nemkülönben Kecskemét, Kőrös és Czegléd mező-városok 9 seregből álló gyalog hada is.

Tudni fogja azért Generális Uram az megnevezett hadakat nemcsak jó rendben tartani : de azon földön a ráczság ellen kívántató vigyázásoknak circumstantiájára maga dispositióit elrendölni; kikkel is az armistitiumot meg kelletik tartani, semmi hostilitással és okkal nem provocálván azon ráczokat az armistitiumnak felbontására és az ellen való cselekedetekre, hanemha az ráczság adna arra okot motussával, kinek is, jó vigyázással lévén, obviálni kívántatik és az történhető kártól oltalmazkodni, — kit is ő Kglmének dexteritására az földnek ösmeretségéhez képpest is bízok.

Kiváltképpen való reflexiója légyen peniglen Generális Uramnak Erdélyből kijönni igyekező ellenségre; kinek is mihelyest érthetni mozdúlását és azután közelítését: fogja venni tudósításomat, mit köllessék cselekednie? Azalatt olykor contrahálja hadát, vigyázván minden igyekezetire, hogy valóságossan informálhasson mindenekről. Egyébaránt ez elmúlt télen Rusztról költ s ő Kglmének azon földre való menetele okáért adott intimatoriámban elég bőven emlékeztem az erdélyi ellenség kijövetele körűl való dispositióimról, melyre magamat ezen írásommal is provocálom.

Hogy azonban tudhassa az szükséges communicatiót Generális Uram: adom értésére, hogy az hadaknak egyik, úgymint generális corpusa Karvánál lészen;*) másika Csík-

*) Ez maga Bercsényi, mint fővezér, commandója alatt.

várnál Gróff Eszterház Dániel Generális Uram commandója alatt, az hová Földvár is applicáltatott, (dunai átkelés). Harmad'k corpus a Rábaközön, Generális Andrási István Uram keze alatt. Incumbálni fog Generális Uramnak az ellenség motusiról megírtt corpusoknál commandírozó Generális Urakat mindenkor sietve tudósítani. Immediate való dependentiáját pediglen a Méltóságos Fejedelem után directe éntőlem lenni, azért is minden reportumokat énhozzám tenni Generális Uram is fogja tudni. És hogy az hadaknak alimentatiójáról tétessenek alkalmatossabban provisiók: szükséges azoknak effectivus statussát Méltóságos Generális-Commissárius Gróff Csáky István Urammal ő Kglmével in tempore communicálni.

Újvár, 8. Juny 1706.

(Bercsényi cancelláriáján készült eredeti fogalmazat.)

221.

Esztergomi Szentes Istvánt, Bottyán sebesült hajdúját a fejedelem segélyezi.

Az Méltóságos Választott Vezérlő Erdéli és Magyarországi Fejedelemhez Rákóczy Ferencz Kegyelmes Uramhoz és ő Fejedelemségihez alázatos Instantiám, — Introscripti.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem Kegyelmes Uram!

Nagy-alázatossan kínszeríttetem folyamodnom Vezérlő-Fejedelemségedhez ez könyörgő alázatos supplicatióm által, én alól megírtt, Bottyán János ő Nagysága ezeréből lévő és Szetey Mihál hadnagysága alól való szegény hajdú; hogy engem, szegényt, a kinek Esztergam alatt elmúlt esztendőben még fársángban az ellenségtől lövés esett az lábamon, — méltóztasson kegyelmessen meghallgatni. Minthogy *az labanczsággal akkoron lévén ütközetünk, Bottyán Urunk Generális jelen lévén,* és ott én sebben esvén Méltóságos Fejedelemséged hűsége mellett, és hogy hasznomat sem veheti már a sereg: azért semminémő fizetésem nincs; úgy annyira vagyok, hogy a kenyérnek szűkit látom, mert semminémő eledelemre való nem jár itt az várban, én pedig nem dolgozhatok paraszti munkát

az bénaságom és sebem miatt; mert az ideváló újvári Praefectus Uram csak kimondotta, hogy semmit sem fog fizetni és ételemre valót sem adatni. Tehát én hová legyek s hogy éljek? Mert esztergambéli házamból is kibontakoztam, mindenem ott veszett a mi kevesem volt, és szegény s Isten nyomorúltja vagyok már; máshoz folyamodni Isten után pedig nem tudok már, hanem egyedől csak Vezérlő-Fejedelemségedhez: mert hatod magammal vagyok apró cselédemmel, és hogy táplháljam őket s magamat? Erre való nézve nagy-alázatossan könyörgök Méltóságos Fejedelemségednek és kérem az Christus szent vére hullásáért, a Boldog Szűzért és minden Szentek esedezésekért: méltóztasson rajtam Vezérlő-Fejedelemséged megkönyörűlni és megsegíteni. Mely Vezérlő Fejedelemséged kegyelmes gratiáját megszolgálni el nem múlatom imádságim által.

Méltóságos Fejedelemségedtől kegyelmes választ váró

Esztergami Szentes István,
Bottyán Urunk sebes hajdúja.

Hátirati végzés:

48. Szentes István.

Tiszteinél insinuálja magát elbocsáttatása végett. Udvari-Commissáriusunk pedig adjon számára hat Rhénes forintot.

Datum in É.-Újvár, Die 17. Juny Anno 1706.

Ad Mandatum Suae Serenitatis Principalis proprium: *Franciscus Aszalay m. p.*

(Eredetije gyűjteményemben. A záradékolás és aláírás Aszalay udv. tanácstitkár s. k. írása.)

222.

B. Globitz szegedi cs. parancsnok levele.

Literae Baronis a Globiz ad P. Joannem Nagy, Superiorem castrensem.

Reverende in Christo Pater, Domine mihi observandissime!

Binas eiusdem exaratas recepisse accuso, tanto gratiores, quum valetudinis et superioratus castrensis me certiorem redderent, gratulor ex corde. Hisce diebus R. Guardianus huias pro visitatione Salvum Conductum R. P. Mednyánszki sollicitabat, permutatio ut fieri possit, quem denegare tempore

armistitii nolebam. — Csajági cum Hajdonibus Pestiensis Comitatus Földvarinum movit. Palocsai cum suis et eiusdem Comitatus equitibus inter Kecskemét et Sz.-Lőrincz haeret, Jazÿges et Cumani ad Sz. Miklós, Budai István Zolnokini ut Vice-Generalis constitutus est. Quiete nunc vivimus, quousque? Deus scit. Res Hispaniarum et in inferiori Germania non secundum Gallicas intentiones cedentes, fors et Hungaricas in melius trahent, ut componantur, aut vi adigantur ad obsequium. Calores nimii gramina exurunt et segetibus minus proficui sunt; alibi tamen copiosiores sunt pluviae. *Botjánius* Danubium ponte sternere adlaborat, pro navibus tabulata undecunque advehuntur et ferramenta necessaria. — Optimam et constantem adprecans sanitatem, permaneo Reverentiae Vestrae

Szegedini, 18. Junij 1706. obligatissimus et addictissimus servitor

B. á Globiz m. p.

(Historia Domus Conventus *Gyöngyösiensis*, Ordinis S. Francisci. Tom. I. pag. 157. *Egykorú másolat.*)

223.

Kivonatok gr. Eszterházy Antal tábori könyvéből.

1706. 31. Julÿ. Generál-Főstrázsamester Bottyán János Úrnak. Dobrokánál lévő hadaival az ellenséggel való conjunctióját (Pálffy horvát bánnak) ne engedvén, minden kigondolható móddal üsse meg, valahol találandja.

Item. Fő-Colonellus és Brigadéros Kisfaludy György Uram conjungálván magát Bottyán János és Kisfaludy László Uraimékkal: az ellenséget conjungálni semmiképen ne engedjék, valahol érik: verekedjenek meg vele.

Item. Fő-Colonellus Kisfaludy László Uram conjungálja magát Generális Bottyán János Urammal és Kisfaludy György Brigadéros Urammal: üssék meg az ellenséget; arrúl teendő genuina informatió éjjel-nappal folyjon.

Eadem. Bezerédy Imre Brigadéros Uramnak, hogy peracta actione sibi commissa, Szekeres István Uramat küldje Dobroka felé Méltóságos Generális Uram után.

1. Augusti. Generális Bottyán János Úrnak, hogy az ellenséggel ha módját látja, verekedjék meg, mindazáltal az ötszáz hajdúkkal, mellyek kocsikon expediáltattak, előbb egyezzék meg.

Item, hasonlót Kapitány Bolford Ádám (Bottyán ezredének commendans-colonellusa) Uramnak.

(Nemzeti Múzeum.)

224.

Bezerédy Imre, b. Andrássy Istvánnak.

Méltóságos Generális!

Nagy jó Uram!

Nagyságod nékem Csornárúl mai napon datált úri levelit szokott kötelességgel vettem, annak continentiáját értvén de mivel már eddig halladott azon minapi vígezésünk: azért Nagyságod tovább is azon hajdúságot csak hagyja helyben, — nem szükséges hogy eljőjjön, már az ellenség közt is alkalmasint elmenvén az hírei gyülekezetünknek; s azonban Méltóságos Generális Eszterházy Antal Uram ő Nagysága parancsolatját is vettem, hogy egy próbát tévén Szekeres Urammal: azonnal visszabocsássam ő Nagysága corpusához, mely is az sok idevaló kicommendérozott katonaság által igen megszakadozott. Kivel is azért még az étszaka Isten segétségébűl kívánok próbálnyi, hogyha mi formán valami kárt tehetnénk az ellenségben; másként nem vélem már, hogy sok effectussa legyen az egy lovassággal, — mindazonáltal megpróbálom, és vagy leszen, vagy sem : azonnal említett Méltóságos Generális Uram ő Nagysága parancsolatja szerint visszabocsátom az ő Nagysága corpusához.

Azonban szintín ezen órában lévén nálom Kis Gergel Kapitány Uram, ki is semmi katonaságot nem hozván, hanem inkább visszasietett hadaihoz, lévén sokféle híre az ráczságnak, hogy már Szent-Gotthárt s Fölöstöm táján volna, — az minthogy bizonyos leveleket is communicált ő Kegyelme velem, kikben hasonlót írtak, s onnénd pedig Körmendnek szándékoskodnék, még .... ra ;*) jól emlékezhetik Nagyságod,

*) Kiszakadt szó, talán : Kapuvárra? (V. ö. az utóirattal.) Általában az egész levél már igen szétmállott és nedvességtől rongált.

midőn asztal fölött valék Nagyságtokkal: akkor is azt mondám, hogy arra fogja útját vennyi ha kijön, — de nem akarván némellyek szómnak hitelt adnyi, — alkalmasint reá térnek. Azért én is említett Kapitány Uramat nem kívántam tartóztatnyi, hanem inkább magam is jovallottam, hogy mentül jobban siessen ő Kegyelme seregéhez, és minden ottvaló occurrentiákrúl hovahamarébb voltaképpen tudósítson. Kinek is mihelen tudósítását veszem, — nemcsak az ott lévő dolgokrúl, de ittvaló intervenientiákrúl is kívánom Nagyságodat kötelessígem szerint tudósítanom. Az mint maradok is

Jó Uramnak Nagyságodnak

Malomháza, 2. Augusti 1706.

igaz kötelességgel való kész szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

P. S. Nagyságod ír nékem Bottyán Uram felől, hogy tudósítsam. Én semmi hírit nem hallottam, túl vagyon-é, vagy alá? Ezen intentiónk hic et nunc múljík, — talám majd utóbb jobb mód adatik; ezekre az hírekre való nízve tanácsossabb abban hadnyi. Megmondám Kapuvárott asztal fölött, hogy Pálfi Szent-Gothárdnak és Körmendnek fog jőnyi.

Külczím: Méltóságos Generális Szent-Királyi Andrásy István Uramnak, Kegyelmes Urunk ő Nagysága Fő-Strázsamesterének és egy reguláris gyalog regement Obresterjének etc., nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelességgel irám. — Csorna. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláírás sajátkezű.)

225.

Darvas Mihály főhadi biztos, Károlyi Sándornak.

.... Most jött Aranyassy István Commissárius Uram (Duna-) Földvártúl, bizonyossan beszélli, hogy *Generális Bottyán Uram* az rácz- vagy horvátságot Regedénél (Radkersburg, Stÿriában) igen öszverontotta, kik a némettel conjungálni akarták magokat. Az Isten áldjon meg tovább is bennünket!

Csász, 14. Augusti 1706.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

226.

Bottyán Károlyi Sándornak.

Mint jóakaró Uramnak,
ajánlom kész köteles szolgálatomat Ngodnak.

Én Istennek segedelméből tegnapi napon rajtamenvén háromezred magammal az armistitium alatt erigált lineán, — — szerencséssen occupáltam: mellyen is az Fertőtűl fogva Sopronyig hat erős sáncz volt, gyaloggal megrakva; ennek hármát erős ostrommal, vérrel megvévén, — mind halomban rakattam az népit; hármát penig hitre feladván, kettejébűl rabságra hajtattam, az egyikébűl penig fegyver nélkűl az accorda és capitulatió szerint Sopronyban békésértettem, — az lovassát penig — ki is ráczbúl és németbűl álló volt, — egész az soproni kapuig vágtuk. Esett el az ellenségben több négyszáznál, rabúl penig száznégyet hoztunk; az mieinkbűl alig esett négy vagy öt. Egy szóval, az mieink oly vitézűl viselték magokat, hogy minden tartózkodás nélkűl rajta-mentek, — az minthogy még illyen erős ostromot nem emlékezem, hogy láttam volna, mint ezek tettenek. Az sánczok erős palezátákkal voltak környűlvéve. Hiszem Istent, nemsokára újabb hírekkel is kedveskedhetem Ngodnak; kérem szeretettel Ngodat, engemet is az odavaló occurrentiákrúl túdósítani ne terheltessék. — Az feljűl megírt lineát fasinggal (Faschine) béhányatván, nagy erős ostrommal kellett megvennünk, mivel az német előnkben állott volt, — mellyben is igen kevés ment el.

Ezzel Ngodnak jóakaratjában ajánlván magamat,
Datum ex Catris ad Szent-Miklós positis,
dje 19. Augusti 1706.

Ngodnak szolgáló jóakarója
Bottyán János m. k.

P. S. Ördög volt, nem fiú, az ki oly hamar megtagadja az apját, mint Nagyságod, hogy semmiről sem tudósítja!

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uramnak, Kegyelmes Urunk ő Nga mezei hadai Generális-Marschallussának, jó Uramnak ő Ngának. Tiszántúl, vel Erdély.

P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Utóirata és aláírása sajátkezű.)

227.

Gr. Eszterházy Antal Rákóczinak.

Datum ex Castris ad Szent-Miklós positis, die 18. Augusti circa hora 10. nocturna 1706.

.... A midőn sűrő portáim és kémeim által megvizsgáltattam volna ezen soproni lineát, az kinek defensiójára rendeltetett 800 lovas és 400 gyalog horvát s rácz, azonkívűl 300 dragonyos és egy bataglion német muskatéros, a mellett Balftúl fogva Sopronig derék reguláris hat reduttákkal megerősítvén az lineát, kiknek mindenikében 50, 40, 30 muskatéros és rácz volt rendeltetve, ahhoz tartozandó tisztekkel, — egyátalt vévén magamnak 4000 lovast és 1000 gyalogot, annak ostromlására s meghódítására indúlván Bottyán János és Bezerédy Uraimékkal: mai napon Isten kegyelméből, viradtára 4 s 5 óra között meg is próbáltattam, magam is jelen lévén az ostromon. Reménségen kívűl az Úr-Isten megáldott bennünket; legelsőben is az Balfnál lévő reduttát megvévén, az egész hadakkal általmentünk a lineán; a mely reduttában 60 gyalog német és rácz találkozván, mind egy lábig egy halomban rakván, derék kapitány-emberrel Salmis regimentjéből valóval együtt, az ki Commendáns volt ottan, — azután csakhamar az lovas hadnak egy részével Sopronhoz közel lévő táborára az ellenségnek érkezvén, azt is de toto et insigne felvervén, sok szép nyereséggel járt az had, s circiter százig valót le is vagdaltak; s hacsak az várost hamar nem érte volna az ellenség: nehezen ment volna hírmondó is közűlök. Az többi részivel pediglen az hadnak, hajdúimmal együtt az többi redoutták körűl operáltattam, úgyannyira, hogy hármát vérrel vévén meg, egy lábig levagdaltatván az bennevalókat, két sánczban lévők pedig rabságban adván magokat, mintegy hatvanig való, — azokat magammal idehoztam az táboromra. Az egyik sáncz, az ki legerőssebb volt s legszámossabb nép is lévén benne, — annak ostromlása sok népünknek veszedelme nélkűl meg nem lehetett volna: accordára accedáltak, fegyver nélkűl kísértetvén mintegy 30-ig való népit Sopronban, az többi 40-ig való, kuruczokká lettenek. Az ellenségbűl 400-nál több esett el, csak az

kit én olvastam is testeket; az mieinkbűl pediglen egy hadnagy és három zászlótartó s 15 közkatona, hajdú, az ki megholt, húszig való sebes.

Már most, Kegyelmes Uram, felesszámú parasztember kapásokat hajtatván az lineára: Isten kegyelméből akár Bécsig lehet operálódnom, szabadon járhatván az lineán; mind lerongáltattam nagyobb részit az lineának.

In Castris ad Nagy-Mihály positis
21. Aug. hora 3. p. m. 1706.

.... Az német tábora igen megrémült, meghallván ezen Sopron táján lévő kemény operatiómat; annyira, hogy az nagy rémülésben Sopron városa sem találja helyét, magok hirdetvén, hogy csak városi ember is több holt meg száznál; rácz, horvát és német circiter ötszázig valónak hirdetik az kik elvesztek. A ki még életben volt is rácz, egészlen mind az hegyekben szaladt, egy sem tért vissza, fentszóval kiáltván: Haide Domu! Az linea is tárva-nyitva lévén, már is öt zászlóalja katonája Bezerédy Uramnak alkalmasint Bécs körül nyargalódzott tegnapi napon; úgy hiszem, csak holnap is meg fognak az tüzek látszani. Az soproni bíró tegnap ment Bécs felé succursust kérni és az tragoediát repraesentálni, — egész Austria megbotránkozott az lineának elnyerésén.

(Eredeti levelek a Rákóczi-levéltárban Vörösvártt)

228.

Mercurius Veridicus ex Hungaria.

Ex Castris ad Strigonium positis,
19. Augusti 1706.

Hodie, die plane in vesperam inclinante, accurrit nuncius ex fortalicio Karva, in rippa Danubij sito et hinc milliari Hungarico distante, adferens hostem quasi tribus millibus constantem, e sua progressum linea Comarominum velle tendere, exinde secundo Danubio Strigonio jam agonizanti velle succurrere. Quare Generalis-Adjutantius Suae Serenitatis, nocte profunda ordines transfert Excellentissimo Domino Generali Antonio Eszterházy, de repellendis conatibus hostium, qui inde nondum redux, in dies speratur certior a quaevis allaturus de conatibus hostium.

Die 20. Augusti.

Hic dum de conatibus repellendis hostium sollicite laboratur et cogitatur: prima luce accurrit insperate curírius ab Excellmo Dno Grali Antonio Eszterházy; qui digna et oculata fide refert, quod *die 18. Augusti Generalis Joannes Bottyán transgressus lineam, quam alteram Trojam hostis esse putabat*, unum corpus hostile securum et nil mali suspicans, tertia plane vigilia aggressus ést. Et dum inter spem et metum anceps de victoria deliberat, hostemque mox victum fundit, mox victorem pugnans fugit: E. D. Gralis Antonius Eszterházy auxilia adfert signa; cujus adventus hostem fudit, loco movit, adeo, ut consulturus salutis suo, magna cum confusione et strage suorum, in septem Reduttas se receperit. Sed frustra; ubi salutem speravit: periculum exstitit; nam duabus Reduttis insperato assultu occupatis, hostem nostri fuderunt, vix uno eorum superstite. Ex duabus Reduttis hostis, majoris securitatis causa, animadvertens tunc rem suam agi, paries dum proximus ardet, in posteriores duas Reduttas se transtulit; sed et ibi modica quies et nulla securitas. Miles noster indecorem putans victum hostem in hoc modico triumphare, victoriam ultra promovit. Hostis dum effrenatum nostrorum vidit impetum, — candida vela erexit et ad gratiam disgratiamque capitulavit.

Equites hostes, nostri ad portas Soproniense susque pulsos et cedebant, et capiebant. Pedites, qui vivi in manus nostrorum devenerunt, instar pecorum in captivitatem abigebant. Arma multa, varia tÿmpana, vexilla acquisita, qualibet hora huc expectamus; reliqua quam plurima, utpote pecora et alia suppellectilia, praedae militi victori cesserunt.

Ebergínius usque in portam Sopronienscm pulsus, si non de equo desiliens, fuga se salvasset, vivus etiam in potestatem nostrorum devenisset. Duo praeclari Comitum in hoc conflictu desiderati sunt, quorum nomina, ut et specificata strages hostium, proxima expectatur posta, quoniam curírius praesens propter nimiam festinationem omnium, genuinam noticiam et relationem de praesenti adportare non potuit.

Dominus Colonellus Bezerédy cum selectis tribus mil-

libus equitum, finito hoc actu victorioso, progressus in Austriam, ferro flammaque cuncta vastat.

Die 20. Augusti.

Sopronio appulit in occulto fidedignus homo, qui refert, quod se ibidem existente, venerit quidam homo Vienna, formalibus haec referens: Vos chari Sopronienses, nulla amplius auxilia Vienna sperate, et huic praesidiario vestro selectiori ex parte in Italiam eandum est, quoniam Caesarea Armada notabilem et vix recuperabilem de recenti stragem ibidem passa est. Eugenius ex vulnere ultimum obijt diem, cui in locum successit Gvido Starnberg. Trans-Danubium circa Pruk existens Joannes Pálffy supremum commando tenet.

Die 25. Augusti.

Excellmi Dni Grales Serenissimo valedicunt, seque juxta determinationem Consilÿ, ad sua munia et stationes transferunt. Hodie sub occasum solis redÿt Adjutantius ab E. D. Grale Antonio Eszterházy, qui confirmans praeclaram nuperrimam victoriam, dicit nihil deesse militi nostro, praeter commodam occasionem, qua opportune hostem aggredi possit. Hostis a linea sua recedens, ad Német-Jandorff heri castra posuerat, qua intentione et conatu? ignoratur. Nostri magna cum aviditate subsequentes eum, heri apud Libíny-Szent-Miklós pedem fixerant. De ulterioribus conatibus et actionibus utriusque partis breve tempus plura nos docebit.

Die 26. Augusti.

Verificatur ulterius quoque securitatis suae consulentem hostem semper supra progredi et nunc ad Pruk castra posuisse. E. D. Gralis Antonius Eszterházy, justa causa suorumque speciali resolutione froetus, ulterius hostem sequi non desistit, hodie una milliari distans ab eo, omnimode quaerit opportunum locum aggrediendi eum, quod ille hucusque omnimode evitavit, locando sese in loca arcta et vix non inaccessibilia.

(Eredeti fogalmazat a Rákóczi-levéltárban Vörösvártt.)

229.

Bezerédy Imre gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Én tegnapi, Nagyságodnak irott levelem szerint elmentem velem lévő lovassággal Austriában, de nem arra a passusra, mellyet a minapában elhányattam, Sopron felé, — hanem Orbak (Purbach? Rohrbach?) felé, az hova is praevie elküldöttem zászlóstúl katonaságomat, hogy ott lévő erős, bévágott sánczot bontsák föl; kik is odaérkezvén: mihelen azon pór-nímetek, kik strázsálták az sánczot, meglátták volna, azonnal elszaladtak, ezek pedig mindjárást néki fogván, útat nyitottak; s azonban magam is odaérkezvén, szerencsésen általmentünk, úgy, hogy ha híremmé lett volna az marczi sánczban lévő lovas nímet, — egészlen elfoghattam volna, de észrevévén, Fraknóban recipiálták magokat; lészen gondom reájok ennek után, de félek, hogy ki nem jön többé. S vettem útamat Fraknó mellett el, Német-Újhelnek, az hol is általmenvén az Lajtán, fordúltunk Újhely előtt, onnénd Podennak (Baden) mentünk Bécs felé, úgy, hogy egy óráig való föld voltunk Bécstűl. De mivel pódenyi helsígbeliek igen puskázván az katonaságra, — azért az is neki keseredvén, elígettík; más ígetíst nem tettek, mivel igen meg volt tiltva. Nyeresígünk lett ugyan mi kevés, mivel az Lajtán innénd semmi marhát sem engedtem elhajtani; úgy öregestűl-apróstúl valami háromszáz darabig nyertünk. Egyéb kárt nem vallottunk, hanem az magam katonáim közűl kettőt s Nagyságod katonái közűl egyet lűttek meg, de egyik sem halálos, s azonban Nagyságod ezeribűl egy lovat.

Megvallom, Méltóságos Generális Uram, hogy igen megfáradtak volt már az lovaink: *mivel egy étetéssel huszonnégy óra alatt jártunk húsz mérföldet öszve.* Már innénd szállok az hadakkal Pulákra,*) az hol is meg fogjuk egy kevéssé nyúgasztalni lovainkat. Más semmi ollyas híreit nem hallottam

*) September 8-kán csakugyan Alsó-Puláról ír Svetics András kőszegi bírónak. (Eredeti levél Kőszeg sz. kir. város levéltárában.)

azon az földön az ellenségnek, hogy valahonnénd várhatnánk: hanem, hogy az parasztságot erővel hajtják s szedik öszve minden ötödik háztúl az sáncznak strázsálására, — de az sem akar semmi úttal is előállani, látván, hogy előbb reguláris nép lévén mellette, meg nem tarthatta: annálinkább az meg nem tarthatja; rövidnap lészen gondom, hogy több heleken is elhányattassam, — csak az lovaink nyúgodjanak egy kevéssé, mert nagy hajtás lévén ez egyszerre. Ha azonban mi ollyas occurrentiám érkeznék, — azonnal fogom Nagyságodat alázatossan tudósítanom; ki is az minthogy maradok

Jó Kegyelmes Uramnak Nagyságodnak

Raidingk, 1. 7-bris 1706. alázatos szolgája

Bezerédy Imre m. k.

P. S. Az trombitát Nagyságod gratiájábúl elvárom.

Külczím: Méltóságos Generál-Feldt-Marschal Fraknai Gróff Eszterházy Antal Úrnak, jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

230.

Gr. Eszterházy Antal Bottyánnak.

Jóakaró Bátyám-Uramnak szolgálok Kegyelmednek.

Kegyelmes Urunk ő Nagysága parancsolatját szintín útamban, alázatos, tartozó obligatióval vévén, mellyben kegyelmessen parancsolja ő Nagysága, hogy útját Kegyelmed az conjunctióra hovahamarább admaturálván, — az mint nem kétlem, eddig is vette légyen Kegyelmed kegyelmes parancsolatját Urunknak, meg is közelítvén táborát ő Nagysága Méltóságának.*) Magam is Isten jóvoltábúl corpusostúl Banához

*) Bottyán ekkor a következő táborral indúlt volt az Esztergomot vívó Rákóczi mellé, illetőleg Komárom elé, a fejedelmet gr. Starhemberg Guido cs. tábornagy kicsapásaitól fedezni, — úgymint 1. lovas had: Bottyán saját huszárezrede, Szalay Pálé, b. Perényi Farkasé (Goda-féle győri huszárok), b. Petrőczy Istváné és Berthóty Istváné; 2. gyalog ezerek: Csajághy Jánosé, Színay Mihályé, Horváth Tamásé. E nyolcz ezreddel Bottyán tábornok sept. 4-kén indúlt Libény-Szent-Miklóstól, s 5-kén

érkezvén: mivel bizonyossan nem constatálván az ellenségnek tétovázó motussa, vagy stratagemaliter practicálandó fortélyja előttem, melly felé szándékozó diversióját folytassa? mindaddig az praespecificált helyen subsistálnom determinálván, valamig újobban Kegyelmes Urunk parancsolatja nem superveniál, vagy az ellenségnek Esztergam succursussát, vagyis teljességes másfelűl való irruptióját nem értendem, — megértvén, ollyatín alkalmatos helyen lévén: azonnal mindenfelé az ellenséget impediálnom reáérkezhetem. A mellett igen kedves dolgot cselekedník Kegyelmed, hogyha még az ítszaka Szerdahelyrűl hozott reportumát tudtomra adná Kegyelmed, nemkülönben más occurrentiákat, vagy az németnek bizonyos hollétét velem communicálni nem terheltetvén Kegyelmed, — az minthogy solemnissime recommendálom is dexteritásában Kegyelmednek. Maradván

Kegyelmednek

Költ banai táborban köteles szolgája s öcscse
7. 7-bris 1706. *G. Eszterházy Antal m. k.*

P. S. Bogyai Miklós Uram által informáltatom, hogy Kegyelmed bizonyos kémet is fogott lígyen, az melynél talán levelek is lehettek, — azokat tudom, Urunkhoz küldöttö Kegyelmed; azon leveleknek tenorját és circumstantiáját is értésemre adni ne terheltessík Kegyelmed. — Ezen Méltóságos Fejedelemnek szólló levelet sietséggel küldje Kegyelmed Urunkhoz, — úgy, hogy holnap estvére minden bizonynyal reá válaszom lehessen.

Tegnapi napon, Győr mellett elmeneteli alkalmatosságával Kegyelmednek, — a mint informáltatom, — szántásrúl circiter 80. marhákat elhajtatott, azért, hogy Győrhöz közel szántottak légyen; melly marhák majd csaknem-mind jobbágyim részekre valók, az kik azonkívűl is igaz magyarságomért egyébaránt megmondhatatlan károkat szenyvedtenek. Minthogy penig az vetésnek folytatásában — habár loboncz

---

Győr-Szent-Ivánhoz, 6-kán Ácshoz, és 7-kén Komárom elé Szőnyhöz érkezett, honnét a gyalogságot Almás, Neszmély felé közvetlenűl az esztergomi táborra vala küldendő. (Eszterházy Antal 1706. sept. 4-iki levelének melléklete: »Universalis systemája az hadaknak,« etc. *Eredeti, Vörösvárit.*)

földén is — semmi kárát (?) nem collimálhatom az Hazának, sőtt in futurum subsistentiája iránt Isten kegyelmességébűl nagyobb használotját, ezek is nem tapasztaltatván az szántáson kívűl valami olly ellenünk czélozó practicában s csalárdságban: Kegyelmedet kérem, sine omni defectu az elvitt 80. marhákat visszaadatni ne terheltessék, — tekintvén nekem is qua földesúrnak nagy káromat ebben forogni; mert egyébaránt, ha ezvel kedveskedik káromra az katonaságnak Kegyelmed: nem lévén satisfactióm, — tudom megelégíttetnem magamat s embereimet a maga Kegyelmed jószágábúl, könnyen föltalálható móddal. Reménlem azért, ebben Kegyelmed nem kíván velem izetlenkedni.

Külczím: Tekéntetes Nemzetes és Vitézlő Bothyán János Generális-Fő-Strázsamester jóakaró Bátyám-Uramnak ő Kegyelmének irám sietséggel. Cito, cito, cito. Citissime, citissime, citissime. Cito, cito, cito. Citissime, citissime, citissime. Ibi-ubi. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredeti levél Vörösvártt, a Rákóczi-levéltárban, Antal úr ez időbeli levelei csomagában. Hihető, Bottyán küldé meg a fejedelemnek, az ellenséges vár környékén tilalom ellenére vetések alá szántók elnyert marhái dolgának eldöntése végett.)

231.

Gr. Eszterházy Antal Rákóczinak. *)

Ex Castris ad Bény positis, dje 2. 8-bris 1706.

......Az Dunántúl való corpusnak absolute legkisebb hírét sem hallom; hanem Kegyelmes Uram, ha Nagyságodnak csekély opiniómmal nem vétenék, alázatossan kérném, mint Kegyelmes Uramat: *Bottyán János* Uramat Nagyságod általcommendírozni méltóztatnék; lévén ő Kegyelme az hadi experientiában híres s nevezetes ember: azon föld nem kevéssé consoláltatnék, az hadak is jobban az ő Kegyelme praesentiájára nézve conserváltatnának. Ámbár általmenjen is Mlgos

*) Eszterházy Antal 1706. őszszel írt levelei telided teli vannak Bottyánra vonatkozó érdekes adatokkal, melyekből csak e nehányat adjuk, teljes közöltetésükig.

Eszterház Dániel Uram ő Kegyelme, a ki magának sok scrupulusokat fog csinálni, — azon darab földnek teendő operatiói által nem sokat fog használhatni, a kit egészségtelensége sem enged, akármint akarná is az dolgokat folytatni. Hogyha azért Bottyán Uram oda commendíroztatnék: per hazárd menne, habilissebb lévén, mindeneknek jobban invigilálhatna.

Bényi táboron, 6. 8-bris 1706.

.... Már az ellenség hozzáfogott derekasan az operatiókhoz: három felől impetálja lövéssel az várat (Esztergomot,) Szent-Tamás hegyérűl, Szent-György mezejérűl és a városi malomtúl, a honnan bombardérozza is.... A Dunapartra vont álgyúival már is annyira impediálta a communicatiót, hogy nappal nem is continuáltathatik, hanem csak étszaka folytatjuk. A várban másbúl nem, hanem puskaporbúl lészen legelőbb fogyatkozások, mivel már is írják, hogy nincsen 80. mázsánál több, mely a sok szükséges lövések miatt hány napra való légyen? bölcsen elítélheti Ngod. Pattantyúsok híjjával is vadnak. Vagy ezer hajdúra is igen nagy szükségem volna, notabilis operatiót tehetnék vélek, innen lármát csinálván, túl Bonafous Uram kiüthetne a quardizommal s tehetne alkalmas csapást, mint is már egy ízben ráütvén az aprossákra: túl az egész tábor succursusra jött, hátúl Szekeres Uram rácsapván táborhelyére, — alkalmas rémülést tött az kétféle megütés közöttök; hasonlót tehetnénk most is, csak hajdúm volna. — Mindezeket Kegyelmes Uram a midőn fontolnám, látom, hogy semmi mód nincsen egyéb Esztergomnak megtartásában, hanem ha Ngod kegyelmesen placidálná: én ezen mellettem levő hadacskával Söprűsnél általköltözném a Dunán s egy étszaka megütném az ellenséget; kérem is Ngodat: engedtessék meg általmenni, bárcsak *Bottyán János* Uram ordereztessék mellém és parancsoljon Ngod Forgách Uramnak, hogy a maga corpussábúl ezer lovast s annyi gyalogot adna, — maga bár látna ő Kglme dolgához, (a pozsonyi hadművelet.) Veszedelemben látván a túlsó földet forogni: nem látok annak megcsendesítésében ennél egyéb módot, mert bizony Andrássy (István) Uram nem capabilis olly notabilis munkára. Utólsó extremitásig kész leszek magam fáradoznom: *csak Bottyán*

Uram jöjjön mellém és Forgách Uram corpussábúl két regiment. Elvárom kegyelmes parancsolatját sietve Ngodnak.

Ex Castris ad Bény positis, dje 10. 8-bris 1706.

....Esztergom vára elveszett.... Megvallom, Kegyelmes Uram, talám soha ilyen búban nem voltam; de oka semminek nem vagyok, — másoktúl is meg fogja érteni Nagyságod. Adta volna Isten, hogy *Bottyán Uram* lett volna Commendáns: mert csak egyszeri bemenetelével is sok jó hasznot tett, keménkedését mutatván.

Érsek-Újvár iránt is így gondolkodtam Kegyelmes Uram, ha Nagyságod kegyelmessége is jónak ítéli: *Bottyán Uramat* méltóztatnék Fő-Commendánsnak Nagyságod belétenni, kinek is nagy kedve vagyon; s melléje válogatott, commendírozva való hajdúságot Róth, Fodor és Révay Gáspár ezeréből, hiszem Istent, jól folynának az dolgok!.... Mert ha Ebeczky (Imre) Uramra lészen bizatva: már is sokféle nyavalyáirúl panaszolkodván, — bizony, féltem Újvárt!

Újvár, 15. 9-bris 1706.

Tegnapi napon az (karvai) passusnak conservatiójára rendelt hajdúink, mintegy kétszázig való, akarván az Dunántúl Esztergom kir. városát megpróbálni: szerencsésen jártak, harminczig való ráczot vágtanak le és esztergomi Commendáns includált leveleit is intercipiálták, visszatérvén egy hajdúnak megsebesedésével; több kár nem esett bennek. Most veszem újobban Horváth Zsigmond Uram levelét, az ki jelen volt az Hannibál Haisterrel lévő harczon; minémű particularitásokrúl ír, méltóztassék megérteni includált leveléből. Úgy hiszem, Kegyelmes Uram, megérdemli az a Te Deum Laudamust; talám nem veszem neheztelését Ngodnak, hogyha itt is Újvárban meg fogom tartanom cum solemnitate. Az élő Istenért kérem alázatosan Ngodat: *küldjük által Bottyánt; bár csak kétezer hajdúsága lehetne Bottyánnak: nevezetes állapotokat vihetne végben és azon földnek kiváltképen való conservatiója következnék; mert most is írják, hogy bárcsak Bottyán János menne által: nagy reménséggel volna azon föld,* de ha ebben fogyatkozás lészen, félő, hogy az nagy competentia miatt ne

periclitáltassék azon föld. Én ugyan említettem Bottyán János Uramnak, — de úgy látom: Ngod kegyelmes parancsolatjátúl várna és kétezer hajdút kívánna elébb maga mellé.

(Eredeti levelek, a Rákóczi-levéltárban Vörösvártt.)

232.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Isten áldja meg Fejedelemségedet! — Én Kegyelmes Uram, Istennek hálá, könnyebben lívín, tegnap érkeztem bé ide Érsek-Újvárba és ma idején-korán mentem Gúttához, onnét kímeket küldvín az Csallóközben levő nímet tábornak exploratiójára; mellyet kímjeim megjárván, azt referálják, hogy Némánál fekszik és a Szigetközre hidat akar általvetni, s azon mégyen fel Pozsony felé, — de nagy hire vagyon azon nímet táborban, hogy Leopoldvárát fogja megsegíteni és provisióval megrakni.

Eszterházi Antal Uram ő Nagysága ma Nyitrához szállott mellette levő kevís haddal, az én regementem penig Esztergam elein vagyon, — de annak is vagy négyszáza túl a Dunán szorúlt. Azért, Kegyelmes Uram, Csenkínél vagy Karvánál jó volna valamelly sánczot újobban csinálni és valamelly hajókat, ladikokat csináltatni, hogy lehetne valamelly passusunk által, mert már mind oda vannak a passusok. Nyergesújfalui sánczokat penig a nímet földig ruinálta, — igen hasznos volna penig az túl lívőket megbátorítani: mert mindgyárt jobban fognak bízni, ha valahol bizonyos passusunk líszen s általjárhatunk. Tovább mitívő lígyek? Fejedelemséged kegyelmes parancsolatját s válaszát elvárom. — Ezzel éltesse Isten Fejedelemségedet sokáig, jó egészségben.

Datum Újvár, dje 19. Octobris Anno 1706.

Fejedelemségednek mint Kegyelmes Uramnak

alázatos és engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Az Dunántúl lívő kuruczságban semmi kár sem esett; jóllehet Pálfi Uram másfél regementtel Fejérvár felé

volt: de egy kuruczot sem talált, se nem látott, — mellyet bizonyossan komáromi katonák nekem megizentík.

Külczím: Méltóságos Erdély- és Magyarország Confoederált Nemes Statusi Választott Vezérlő-Fejedelme, Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének, alázatossan. — Ibi-ubi.

Cito, cito, cito, cito. Citius, citius, citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű. Gyászpecsét alatt; elhúnyt első nejét gyászolta.)

233.

Bezerédy Imre gr. Eszterházy Antalnak, 1706. october végén.

Méltóságos Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Szokott alázatos kötelességem szerént akarám Excellentiádat az itt lévő állapotokról tudósétanom. — Mi valóban elhagyattatva vagyunk, mint atya nélkűl való fiak, mivel Méltóságos Generális Andrásy István Uram ő Nagysága magát Sümegre recipiálta. Azonban nem kétlem, vagyon már értésére Excellentiádnak, hogy Starombergh (Guido) Rábaközben beérkezett, trombitaszóval Kapuvárt megvette s úgy hasonlóképpen Keszőt, nem lévén munitiója s gyalogja. Mivel, midőn látta Cziráky Uram, hogy mégyen az ellenség közel Kapuvárhoz, s megfuvaltatván az trombitát, azon megijede, s akaratja ellen az várbúl kétszer az pattyantúsok hozzájok lővén, őket azért árestomban hányatta, s maga kimenvén eleibek, föladá az várot s azonnal egy hadnagyát maga ugyan Cziráky Uram elküldötte Ebergényihez: hogy az várot megadta, s küldjön qvardizont, — a mint be is vitte tegnapelőtt. Én merem irnom Excellentiádnak: Sümeg is hasonlókippen fog lenni; ne több, bár csak kétezerig való ellenség menjen alája, — bizon, föladják. Keszőt ugyan pusztán hadta, hanem az munitiókat és provisiót kivitte. Kapuvárnak föladása miátt magam is elég kárt vallék: három rézálgyúim ott vesztenek. Nem tudom azért, Méltóságtok mint gondolkodik rúlunk, hacsak több hadat nem fog általküldeni. Én ugyan minden tehetségemmel,

a mi tülem lehetséges hazánk mellett szolgálnom, fáradságomat nem is kímélem, de az itt levő hadakat szánom, nem anynyira ugyan az Dunán-innend valókat: mivel ha szükség hozza, ki bujdosni fog, ki pedig parasztemberré leszen, — de az Dunántúl valóknak máskínt vagyon dolgok, tartok attúl: egykor fölkelvén, magamat hadnak; a minthogy már is eredeznek az tisztek, magok között öszvegyűlvén, tanácsot tartanak. Én, hacsak szintén mint az nyúlat úgy nem űznek, által nem megyek az Dunán, — hanem az mellettem lévőkkel úgy igyekezem, hogy vétsek ellenségemnek; ha pedig Méltóságtok az ideig több hadat nem küld: általfagyván az Duna, ha más mód nem lehet az dologban, akkor kénteleníttetem általmennem. Mindezekre hováhamarébb várván Excellentiád válaszát, és maradok jó Kegyelmes Uramnak

Excellentiádnak	igaz alázatos szolgája
Ság, die....(üres hely).	*Bezerédj Imre*, m. k.

P. S. Adom azonban Excellentiádnak alázatossan tudtára, hogy . . . . Starombergh egész táborostúl megindúlván (Kapuvártúl), szállott Csornához, a holott is nem sokáig múlatván, általment az Jenden. Ebergényi is azalatt elérkezett Kapuvárhoz s az gvardizont is bevitte, az népét pedig, tizenkét százig való lovas nímetet, szállétotta Kapuvár előtt lévő Vitnyéd nevű faluban; kit is én hogy megértvén: innend Ságrúl tegnap étszaka megindúlván az magam hiremmel, hét órakor regvel rajta ütöttünk s az strázsájokat levagdaltuk, a ki nem volt az tábortúl tovább vagy huszonöt lépésnél . . . . de mivel magát árokkal és azon föllűl fával besánczolta, — hogy hirtelen rajtok nem mehettünk az kerítés miatt, recorigálván magát, derekassan puskázni kezdvén el, köllött előlök nyomakodnunk. Én úgy értem, olly szándékkal vagyon Ebergényi, hogy Sárvárnak vegye útját s Haiszterrel magát conjungálja.

Azonban, Kegyelmes Uram, én ordereztem Kisfaludy László Uramat, — Andrásy István Generális Uram ő Nagysága contraordert küldött. A midőn legszükségessebb volna az nép és Isten által talám hasznos operatiókat tehetnénk: akkor contraorderez ő Nagysága; valóban könnyű állapot lévén az ő Nagysága dolga: az várbúl, öt-hat mérföldnyire orderez, s a

midőn az ellenséggel próbákat köllene tennünk, — tunc sumus inter pocula, s nékem egyedül magamnak köll mindenfelé szamárkodnom. (Így; tán gúnyból.) Somogyi Ádám, Balogh, Bertódi és Szekeres Uraiméknak semmi híreket nem hallom .... nem tudom, Andrásy Uram orderezte-é valahová, vagyis pedig az Bakon körül tartózkodnak?

Excellentiád már bölcsen considerálhatja: minémű állapottal vagyon az had ezen a földön, hacsak más rendben nem vétetődik.... Most is én mind csoportban akarnám, hogy lennének az hadak, — de ha így commendéroztatnak, nem tehetek rúla. Méltóságtok azért ezt considerálván, minémű állapottal vagyunk: kérem alázatossan, orvosolja, mivel mindenfelé egyedül magam, s én is kifárodván, az had jobban megoszlik. — Generál-Adjutant Palásti (Imre) Uram Excellentiádnak bűvebben relatiót tehet az itt lévő dolgokrúl.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláirás sajátkezű.)

234.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Ezen órában érkezett hozzám Újvárba Nemzetes Vitézlő Babócsay Ferencz Uram bizonyos relatiókkal Méltóságos Generális Forgács Simon és Eszterházi Antal Uraiméktúl ő Nagyságoktúl, hogy az Dunántúl lévő hadaknak valamelly segétséggel lennénk. Én jóllehet ennekelőtte is sokszor keményen megparancsoltam Szluha Ferencz Praefectus Uramnak, úgy ittvaló Commendáns Uramnak, hogy hajókat, ladikokat és valamelly kompokat sietve csináltassanak, kikkel ha szükséges lenne, a túl lévő hadakat salválhatnánk, — de sem parancsolattal, sem intéssel s kéréssel nem gondolván ő Kegyelmek, éppen semmit sem csináltattak. Azért kellett magamnak szinte most Galgócz eleirűl béfordúlnom, hogy sietséggel ragasztassak valamelly kompot.

Kegyelmes Uram, Karvánál is kelletik valamelly sánczocskát vettetni és hajdúsággal munjálni, hogy, ha pericu-

lumba volnának a túl lévő hadak, hordhatnánk által bátorságossan őket.

A német tegnap Pozsonnál általmenvén az Dunán, Köpcsénen innét az Kis-Duna mellé szállott.

Én penig most is az lábaimra igen nyavalyássan vagyok, — mindazonáltal, az mit véghez vihetek Hazánk javára Fejedelemséged hűségén, véghez vinni el nem múlatom. Ezzel Fejedelemséged gratiájában ajánlván magamat, maradok

Újvár, 4. 9-bris Anno 1706.

Fejedelemségednek

alázatos és engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Választott Vezérlő Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Fejedelemségének alázatossan, sietséggel. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije, sajátkezűleg aláírva, a budai kir. kamarai levéltárban.)

235.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!

Nékem kiváltképen való jó Kegyelmes Uram!

Fejedelemségednek akarám alázatossan értésére adnom: Méltóságos Generális Gróff Eszterhás Antal Uram ő Nga ordere és dispositiójábúl Galgóczrúl visszatérvén, katonáink tizenegy hajót nyertenek Komáromnál az Dunán, magam is Újvárban ötöt csináltattam, az mint is securitást akarván az Dunántúl való hadaknak csinálnom: azon hajókat négyszázig való hajdúsággal s három taraczkkal Karvához vitetvén, ottan passust csináltam, az mint is már szabadossan általjárhatnak az mieink. Ímé, Szekeres István Fő-Kapitány Uram minémű levelet küldött: pro informatione Fejedelemségednek praesentibus includálva megküldöttem. *) Parragh Gergely és Balogh András névű, regimentembéli két hadnagyaim compániástúl oda-

*) Ma már nincs mellékelve.

által szorúlván az Dunán: öszveverték magokat és egy portát tévén Pécsen túl, majd kétezerig való marhát nyertek, Pécsnél harmincz németet lecsapdostak, ráczot is egyannyit. Szilÿ György nevű hadnagyomat most általküldöttem, hogy regimentembéli katonaságot öszveszedvén, (kik is Esztergambúl portára általmenvén, odaszorúltak) általhozza magával. Esztergamban kétszázig való maródi németnél több nem maradott, és másfélszázig való ráczság lovas, de még csak szalmájok sincsen lovaiknak, az falukat is egész Bicskéig Esztergam körül mind elpusztíttattam, s nem tudom, miként subsistálhatnak?

Én itten az Duna mellett vígyázásban vagyok, hanem Fejedelemséged kegyelmes parancsolatját: mitévő legyek? tovább is elvárom, s Fejedelemségednek kegyelmes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Fejedelemségednek
Jó Kegyelmes Uramnak — alázatos engedelmes
Karva, dje 11. 9-bris — szolgája
Anno 1706. — *Bottyán János*, m. k.

Külczím: Méltóságos Erdély- és Magyarországi Confoederált Nemes Statusi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan irám. Ibi-ubi. P. H. (Gyászpecsét).

Másik felén, kívül: Stafeta urgentissima ad Suam Serenitatem promovenda. Cito, cito, cito, cito, cito. Citius, citius. Citissime, citissime, citissime, citissime, citissime, citissime, citissime. — Datum Érsek-Újvár, 11. 9-bris 1706.

(Eredetije, sajátkezű aláirással a budai kir. kamarai levéltárban.)

236.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

Alázatossan és kötelessen szolgálok Fejedelemségednek. Kegyelmes Uram, minthogy Méltóságos Generális Eszterházy Antal Uram ő Nagysága, Fejedelemséged parancsolatja szerint az Fejérhegyek alá, Szomolyán tájára indúlt és ezen

Dunamelléki s Újvár-vidéki commandót reám hatta ő Nagysága, serio intimálván, hogy az Dunántúl lévő hadaknak írjak és hordassam által, — mivel penig semmi szoros periculumba lenni magokat nem jelentik se nem írják: én Fejedelemséged kegyelmes parancsolatja nélkűl nem merem általköltöztetni és őket orderezni. Mellyre nézve kírem alázatossan Fejedelemségedet, mint Kegyelmes Uramat, méltóztassék parancsolni: mitévő legyek azon Dunántúl lévő hadak iránt? Az minthogy alázatossan el is várom Fejedelemséged kegyes resolutióját.

Ezzel Fejedelemséged gratiájában ajálván magamat, maradok, sub dato Karva, 12. Novembris Anno 1706.

Fejedelemségednek alázatos és engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Serenissimo Sacri Romani Imperÿ et Electo Transylvaniae Principi Francisco Rákóczi de Felső-Vadász, (Tit. plen. hon.) Domino meo clementissimo. Ibi-ubi. Cito, cito, cito, cito, citius, citissime. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű; gyászpecsét alatt, Bottyán kisebb gyűrűpecséte.)

237.

A fejedelem Bottyánnak.

Die 14. 9-bris 1706. Lörinczitül.

Generális Bottyán János Úrnak.

Karvátúl 12. praesentis írt levelét vévén és egyszersmind Gróff Eszterházi Antal Generál-Marschal tudósítása is érkezvén, értjük a Dunántúl való hadaknak állapotjokat; a kik mivel — a mint látjuk — tovább is szándékoznak az ellenség ellen operálni és mindeddig is a Dunán által való jövetel iránt Kglmed írása szerint nem insinuálták magokat: szükségesbnek látjuk, hogy azon földnek bátorítására való nézve Kgld bizonyos haddal általmenvén, tenne egy fordúlást; a mint is ez iránt említett Generál-Marschal Úrnak committálván, a minémű dispositióval fogja általbocsátani Kgldet: igaz hazafiúsága szerint igyekezzék effectuálni és ebbéli intentumunkat nemzetséges ügyünk javára secundálni. Mellynek alkalmatos-

ságával adjon módot Tek. Ngos Andrássi Istvándés Pál Generálisinknak, hogy személyekben való általjövetelek (mindazáltal minden lárma-okadás nélkűl) facilitáltassék; holott penig a dolog úgy kívánná: a több hadaknak is általköltözéseket serényen secundálja Kgld. Coeterum, etc.

(A fejedelmi cancellárián készült eredeti kivonat vagy másolat, Rákóczi 1706—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvében. Nemzeti Múzeum, *h. Jeszenák-gyűjtemény.*)

238.

Bottyán Nógrád vármegyének.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Kötelessen szolgálok Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek. — Akarám az Tekintetes Nemes Vármegyét praesentibus requirálnom: mivel nemes-oroszi lakosok panaszolkodnak, hogy katonáik az én regementemben lévén, szintín úgy adtrahaltatnak mindenekre és personalis insurrectióra is adigáltatnak, — holott Kegyelmes Urunk exemptionalis Protectiója nálok vagyon; kihez képest kérem az Tekintetes Nemes Vármegyét, hogy azon helységet tekintetben és kímíllísben vévén, az kik itt mellettem vannak, vagy az kik helett zsoldos-katona vagyon: az ollyaténokat ne aggraválja és a vármegyéhez ne adigálja, sőt akármelly impositióktúl immunitálja, hogy annál is inkább jobb kedvek légyen az hadakozásra. — Az kik penig csak otthon hevernek és nem hadakoznak, se magok helett embert nem állítnak, — azokkal szabadon disponálhat a Tekintetes Nemes Vármegye, én irántok nem interponálom magamat. Mely hozzám megmutatandó jóakaratért én más dolgokban, adadó alkalmatossággal száz annyit igyekezem szolgálni.

Ezzel maradok,

Datum Bátor-Keszi, 21. Novembris Anno 1706.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek köteles szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus ac Magnificis, Generosis Dominis Egregiis item et Nobilibus N. N. Supremo et Vice-Comitibus,

Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Inclyti *Comitatus Neogradiensis,* Dominis Dominis mihi observandissimis, colendissimis. P. H.

(Nógrád vármegye levéltárában levő eredetiről.)

239.

A fejedelem Bottyánnak.

Die 1. X-bris 1706. Rozsnóról.

Generális Bottyán Jánosnak rescribáltatott.

Mind az hadak szükségérül, mind a gyalogság rendelésérül s mind penig az excessusok megorvoslása iránt való dolgok eligazítása a Commendérozó-Generálisnak incumbál; Kgld ott repraesentálja mindazokat, annyivalinkább már Méltóságos Fő-Generális Gróff Bercsényi Miklós Úr az egész hadak iránt való állapotok elrendelésére odamenvén: ő Kglme dispositiókat tészen mindazokrúl, csak Kgld ő Kglmének ne múlassa el értésére adni. Coeterum, etc.

(A fejedelmi cancellárián készült kivonat vagy másolat, Rákóczi 1706—1709-iki még kiadatlan levelezési prothocollumába iktatva. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyüjtemény.*)

240.

Bottyán Rákóczinak.

Méltóságos Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Alázatossan és engedelmessen szolgálok Fejedelemségednek. Kegyelmes Uram, nem egyébért kívántam Fejedelemségedet ez alázatos instantiámmal megtalálnom, hanem értvén Nemzetes Vitézlő Horváth Tamás gyalog Fő-Kapitány Uram ő Kegyelme Fejedelemséged előtt való bévádoltatását az iránt, hogy ő lett volna oka Esztergam várának feladásának, — az mellyben ártatlan; mivel az obsidiókor, hogy az curárúl visszatértem, Fejedelemséged parancsolatja szerint mind azon nyavalyás állapotomban is, két hajdúnak vállára támaszkodván, bévitettem magamat, és ottbenn is maradtam volna, de némelly

hajdúk admoneáltak, hogy az Istenért ottbenn ne maradjak: mert a német hajdúk és némelly rosszak megfognak s megkötözvén, labancz-kézben adnak. Már akkor láttam magam is az nagy confusiót; Bonefuss Commendáns Uram nem is úgy szóllott, a mint kellett volna: hanem csak mint afféle félemlett, csak szuszogott. Az palotás vörös hajdúk is felzendűlvén, hogy az fegyvert lerakják, kik közűl hármot vagy négyet in flagranti agyba-főbe is vertem; Csajághi Uram hajdúi szintén úgy már nagyobb részént meghasonlottak volt: egyedűl Horváth Tamás Uram fogta jobban az dolgot, hogy csak halálig tartsák a várot! Az minthogy jó lélekkel mondom, hogy semminek nem oka. Azért alázatossan könyörgök iránta Fejedelemségednek: megelégedvén eddig való árestomával, méltóztassék elbocsáttatni és előbbeni hivataljába s tisztibe restituálván ő Kglmét mint Fejedelemséged igaz hű szolgáját, kegyes gratiájában bévenni és conserválni. Kegyelmes Uram! bár sok volna ollyan hadi ember és igaz magyar hazafia, mint Horváth Tamás Uram, mellyet eleitűl fogva magam experiáltam. Sőt, ha maga ő Kglme lett volna magyar hajdúsággal, bárcsak ötszázzal: olly opinióban vagyok, hogy mindeddig is megtartotta volna a várot.

Iterato is kérem Fejedelemségedet, méltóztassék annyi kegyes gratiáját hozzám megmutatni, hogy ezen alázatos könyörgő instantiám ne légyen haszontalan Fejedelemséged előtt, hanem tegyen annyi könyörűletességet: méltóztassék ő Kegyelmét feszabadíttatni. Melly kegyelmes gratiáját Fejedelemségednek igyekezünk alázatossan mind én s mind arestáns Kapitány Uram életünk fogytáig megszolgálni. — Ezzel Fejedelemséged gratiájában ajánlván magamat, maradok

Fejedelemségednek
mint Kegyelmes Uramnak — alázatos engedelmes
Karva, 1. X-bris 1706. — szolgája
Bottyán János, m. k.

(Eredetije a Rákóczi-Aspremont-levéltárban Vörösvártt.)

241.

Bottyán gr. Forgách Simonnénak.

Méltóságos Gróffné-Asszonyom!

Ajánlom becsülettel kötöles szolgálatomot Nagyságodnak.

Tavarnokrúl emanált Nagyságod úri levelét vettem, mit írjon, megértettem, Méltóságos Gróff és Fő-Generális Úrnak való kemény arestumárúl, mellyen igen compatiálhatok ő Nagyságának; jól írja Nagyságod, hogy ma ő Nagyságának, holnap nékem, — az világnak szerencséje úgy szokott járni.

Nékem nem constált ezen kemény arestuma Méltóságos Úrnak másképpen, hanem ezen Nagyságod úri levelibül értettem. Megtudván ő Nagysága állapotját az Udvartúl: az én víkon tehetségem szerint Méltóságos Vezérlő-Fejedelem Kegyelmes Urunknál, — ha szintég valami animadversiója is vagyon, a mint elhihető, — munkálkodni fogok több hadi tiszttársaimmal, hogy Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk szíve meglágyúljon; kegyes Urunk lévén: hívei esedezése gondolom nem lészen ő Nagysága előtt megvető.

Ezek után kívánván Méltóságos Gróff és Fő-Generális Uramnak fölszabadúlását, az által Nagyságodnak megvígasztalást, — maradok

Nagyságodnak becsülettel való kötölös szolgája

Bátor-Keszin, 6. X-bris 1706. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Méltóságos Gróff Eszterhás Ágnes Asszonnak, Méltóságos Gémessi Gróff Forgács Simon Fő-Generális Uram ő Nagysága Kedves Hitvestársának ő Nagyságának becsülettel való kötölösséggel írám. — Tavarnok, avagy a hol.

(Fekete gyűrűpecsét.) Cito, cito, cito. Citius. Citissime, citissime. — Cito, cito. Citius, citius. Citissime, citissime.

Recommendantur pro celerrima transmissione Generoso Domino Thomae Ebeczky Commendanti Praesidÿ Nittriensis.

Másik felöl, Forgáchné rájegyzése: Generális Bottyán János Uram levele. Praesentatae in Gács, 21. X-bris 1706.

(Bottyán által sajátkezűleg aláírt eredetije a gr. Forgách-család központi levéltára CC. jegyű codexébe kötve.)

242.

Bezerédy Imre a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes nagy jó Uram!

Nem akarám elmúlatnom, hogy Fejedelemsígedet ez alkalmatossággal — szokott kötelességem szerint — ez levelem által meg ne udvarlanám, egyszersmind itt lívő occurrentiákrúl is ne tudósítanám.

Fejedelemsíged 11. mensis 9-bris Ecsedrűl datált levelit 25. eiusdem nagy alázatossággal vettem; melyben mit méltóztatik Fejedelemséged nékem parancsolnyi, értem, s kívánok is az szerint éjjel-nappal telles tehetsígemmel az haza dolgaiban collaborálódnom és fárodoznom.

Itt lívő nímet ellensíg Kűszegtűl alájüvén Sárvárhoz, ott semmit nem kísvín, fölnyomakodott az Rábo mellett Körmend felé, ott az ráczságot elbocsátván magátúl, (ki is Stÿriának egyenessen bément házája felé) az nímet pediglen visszament Kűszeghez, hagyván otton háromszáz lovast és nígyszáz gyalogot, az többi pediglen nyomakodott Sopronhoz; onnand hová veszi útját? nem tudhatom. Megvallom, Kegyelmes Fejedelem, míg itt forgolódott, eleget nyughatatlankodtam körűlöttö, — az minthogy nímely heleken alkalmas csapásokat is tettem rajta. Kűszeget pediglen igen kezdette sánczolnyi; ha mast Fejedelemsíged hevenyiben ennyihán száz hajdút méltóztatník expediáltotnyi segítsígünkre,—könnyen inpediálhotnánk.

Megvallom, Kegyelmes Fejedelem, miúlta az ezerem kezem alatt vagyon, oly víkony állopottal nem volt, mint mast: mert Haiszter megverísekor felessen sebben estenek, sokan pediglen gyaloggá maradtanak, s úgy azúlta való erős szolgálot miátt is sokaknak lovaik kifárodtanak; nemkülönben az többi itt lívő hadak is igen megszílledtenek. Az mi kevís nípem együtt volt, azokat szállítottam Kűszeg vidíkire egy kis nyúgovásra, magam is mast nyomadokom ennyihán száz hajdúval és két taraczkkal Kűszeg felé; ha egyebet víghez nem vühetek is, — csak az ílísit is fogom inpediálnom. Kírem azért Fejedelemsígedet nagy alázotossan tovább is: ezen darab-országot ne hagyja Fejedelemsíged árváúl, méltóztassík mentűlham

rébb segítsíget küldenyi. Bár csak öt vagy hatszáz dragonyos írkeznik előre, kivel az itt lívő irreguláris nípet megerősíthetném; igen akarnám, mikor azon dragonyosok continuo mellettem maradhatnának, — assecurálom Fejedelemsígedet, hogy nímelykor hasznossabb operatiókat tennik, kűszegi nímetnek pediglen lívín kevés ílíse: Isten által rövid üdőn azt is kikopláltathatnám, azután ez darab földet is jobban fölszabadíthatnánk és conserválhotnánk.

Ezzel ajánlván Fejedelemsíged kegyelmes gratiájában tovább is magamat, íltesse Isten Fejedelemsígedet szegíny hazánk szerencséire! Maradok

Datum Jánosháza, die 13. X-bris 1706.

Fejedelemsígednek alázotos igaz szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

Külczím: Az Nagyméltóságú Vezérlő Erdélyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes nagy jó Uramnak ő Fejedelemsíginek nagy alázotossággal. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű.)

243.

Uyyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Fejedelem!

Kegyelmes nagy jó Uram!

Nem kítlem, Jánosházárúl datált levelemet — mellet Kis Pál Főstrázsamester Uram által expediáltam lígyen, — már vette Fejedelemsíged, melben szokott kötelessígem szerint minden itt lívő occurrentiákrúl és fogyatkozott állopotunkrúl nagy-alázotossan informáltam Fejedelemsígedet. Megvallom Kegyelmes Fejedelem, miúlta az magam ezere kezem alatt vagyon — kiben minden remínsígemet vetettem, — oly fogyatkozott állopottal vagyon, meg nem mondhatok; nem tudom, ég nyelte-e el, vagy föld? gondolnám, — mivel Dunántúl való volt nagyobb rísze és már rígen cselédjeket nem látták, — sokan talám által is mentenek. Annakokáért alázotossan instálok Fejedelemsíged előtt: ezen darab földet és kevís hadainkat inconsolate ne hagyja Fejedelemsíged, hanem hováhamarébb succursust küldenyi méltóztassík Fejedelemsíged. Megvallom

Kegyelmes Fejedelem, mikor ez az itt lívő ellensíg megszaggatta volt magát: ha nípem lett volna, Isten által bizony alkalmas operatiókat tettem volna. Istennek hálá, kárt még ekkoráig nem igen vallottunk, — hanem az midőn Küszeget az ílístűl impediáltottam volna: Berthótÿ (Zsigmond) Uramat ítsząka víletlenűl megütvín, két emberit és harminczig való lovat ott kölletett hadnyi; Kisfaludi László Uramnak is három compániája lívín ű Kegyelmivel, mind az három zászlójokat elhadták, — emberek ugyan egynél több és tizenkít lovaknál el nem maradott. Ha ott maradtak volna hová én szállítottam űket, az sem törtínt volna ű Kegyelmeken.

Én az hadakat viszont csoportoztatom és gyűjtöm; ha többen volnának kik ebben fáradoznánk: talám gyakortább lenne effectussa dolgainknak, — de én egy ember lívín, jól tudja Fejedelemsíged maga is, mindenekre nem írek s nem is írhetek; mindazonáltal itt lívő lovas és gyalog hadakat újobban rendben vívín, fogok bizonyos operatiót tennem, remíllem, Isten által leszen effectussa dolgomnak. Az nagy Istenért kírem Fejedelemsígedet tovább is: méltóztassík segítsíget küldenyi; előre bár csak hatszáz dragonyost és annyi gyalogságot küldene Fejedelemsíged, — itt nálunk mast volna ideje operatióink foltatásának. Ezzel ajánlom Fejedelemsíged kegyelmes gratiájában magamat; maradok míg élek,

Datum Nagy-Geresd, die 17. X-bris 1706.

Fejedelemsígednek

holtig való szegíny, alázatos szolgája
Bezerédÿ Imre m. k.

Külczím: Az Nagyméltóságú Válosztott Erdílyi Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczÿ Ferencz Kegyelmes nagy jó Uramnak ű Fejedelemsíginek nagy alázotossan írám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláírás sajátkezű.)

244.

Bottyán a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Nekem érdemem felett való jó Kegyelmes Uram!

Nem kétlem, tegnapi ráczokkal való actusomat — kit is Isten engedelméből szerencséssen végbenvittem, — Méltóságos

Gróff Székesi Bercsényi Miklós Fő-Generális Uram ő Nagysága megírta Fejedelemségednek. Most újonnan is harmadfél százig való lovas rácz Győrrűl kiszökvén, reggel utánnok küldöttem; az mint is béérvén, szerencséssen levagdalták, alig salválták közzűllök magokat harminczan, kik Fejérvárra szaladtak. Még Győrött maradott háromszázig való rácz, — azokra is jól vígyáztatok, hiszem, hogy Isten azokat is kezünkben adja.

Én eddig is az feljebb való hadak közzé mentem vólna: de ezeknek hírit hallván, hogy szökni akarnak, — mind ezeket lestem. Holnap mindazonáltal innen megindúlok s Pápára megyek s onnan penig Kőszög felé, az többi hadak közzé.

Tegnap az Dunán az gyalogja Győrrűl Komáromban gyütt, azokat is az Duna partjárúl egész Komáromig lövöldöztettem. Jóna János Vice-Kapitány az mai harczon elesett, egy közlegénynyel, — de több az mieink közzűl meg nem hólt, hanem az két harczon esett kilenczig való sebben; az ráczok közűl is esett négyszázig való el azon két harczon. Tovább is mit ad Isten, azon leszek, hogy Fejedelemségednek szolgálatomban contentuma légyen.

Ezzel Fejedelemséged kegyes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Császár, dje 25. X-bris Anno 1706.

Fejedelemségednek

jó Kegyelmes Uramnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Erdély és Magyarország Confoederált Nemes Statusi Vezérlő Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Fejedelemségének alázatossan írám. P. H. Stapheta urgentissima. Cito, cito, cito, cito, cito, citissime. Cito, cito, cito, cito, cito, citissime.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, sajátkezű aláírás és gyászpecsét alatt.)

245.

Bezerédy Imre a fejedelemnek.

Kegyelmes Fejedelem!

Már mindenkori tartozó alázatos kötelességem szerint két ízbeli leveleim által is ez Dunán innend való állapotokrúl

tudósítottam Fejedelemsígedet, kiválképpen pedig azúlta, miúlta már Heistert *) általvitték volna, -- mindazonáltal, hogy tovább is kötelességemnek correspondeáljak : ez mostanyi occurrentiákrúl is alázatossan kívántam Fejedelemsíged informálnom. Mert jóllehet mi mindeddig is teljes bizodalommal lévén, hogy ezen Dunán innend megromlott szegény hazánkra érkezzenek valami hadak által, mellyekkel nemcsak offensive, de defensive is (így) lehessünk az ellensíg ellen: mindazonáltal mind azon bizodalom alatt is Méltóságos Generális Uraimékkal coadlaboráltunk, hogy bizonyosszámú hadakat öszveszedhessünk, mivel az ellensígnek teljes szándéka az vala, hogy csak az Rábán innend való földrűl is kiszoríthasson bennünket, — mellyet ugyan minden tehetsígünkkel nem kívántunk engednyi s azért egy másfélezer hajdúságot innénd való lovas ezerekkel alkalmasint egy corpusban vévén, voltunk mindeddig is ha nem defensive, csak offensive is, (így, mint fölebb, ismét megfordítva,) elannyira, hogy midőn Küszög tájékára nyomakodtunk volna: ott, nem tudom mitűl viseltetvén azon Küszögön lívő nímet, — ki is Ebergény commendója alatt lívín, hétszáz lovasbúl s négyszáz gyalogbúl állott, s már az mit taval Küszögnek megvételivel elrontottunk, alkalmasint annak utczáit fölsánczolta s megpaleszálta, magának nagyobb fortificatiójáért, mindazokat hirtelen elhagyván, — alattomban elment az többi corpushoz Nyékre s Keresztúrra, mely helsígeket hasonlóképpen sánczolja, de mi okra nézve? nem tudatik; mert jóllehet azon helsígekbűl parasztembereket is fogunk el, — de semmi szándékát nem tudhatjuk; s azért, netalántán hasonlót kövessen kit Küszögön, s magát alattomban (kit eddig megkímíllett s eztet mindenibűl kiemísztette) lineán túl, Sopronon felűl való földre vegye quártélban, mely nékünk is alkalmatossabb lenne, csak bizonyosszámú hadak érkeznének, — mert, az mint írám, ezen lineán innend való districtus úgyannyira elpusztúlt annak sok ígetíse s pusztítása miatt, hogy nehéz subsistentiával lehetnek az hadak. Kérem azért alázatossan Fejedelemsíged, vívén maga kegyes atyai gratiájában ezen megromlott földöt is, s küldjön bizonyosszámú hadakat, mellyekkel ezen darab földöt necsak fölszabadíthassuk: hanem annak föl-

*) A Győrvárnál elfogott cs. altábornagyot.

din, úgymint az lineán túl, mellyet tellessíggel magáinak tart, téli quártélunkat vehessük.

Azonban már előbb is alázatossan instáltam Fejedelemsígednek regementem általbocsátása eránt; megvallom, nem kívánnám, csak méltó okait ne látnám: de már másfél esztendőtűl fogva által nem lívén, elkedvetlenedik, — az minthogy már alig vagyok ötszázod magammal, s némely zászlókat le is kölletett vennem, hogy elmentek. Azért tovább is alázatossan kérem Fejedelemsíged: méltóztassík általbocsátanyi csak két holnapra is, mert azzal ők is jobb szívet vévén, annál nagyobb örömmel s hovahamarébb öszveállván, — általjönnek, s azalatt más hadakat általküldenyi. Mely kegyelmes gratiáját midőn elvárom s ajánlom is mindenkor abban magamat, maradok

Fejedelemsígednek

Kűszög, 25. X-bris 1706.

érdemetlen alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

P. S. Kegyelmes Fejedelem! Minthogy Isten Kűszögöt újonnan kezünkben adta: mi azért Dunán innend valók, kicsintűl fogva nagyig azt vígeztük, hogy nagyobb károinkat eltávoztassuk, annak bástyáit egíszlen elhányotjuk: mivel az nímet már parolájával is megcsalt, *) s valamikor az Rába felí veszi marsát, mindenkor itt subsistál egynéhány napig, semmit sem tartván; s hacsak erős gvarnizont nem teszünk belí, meg sem tarthatjuk. Elvárom azért Fejedelemsíged válaszát: mitévők legyünk? mert én in instanti el akartam hányatni, de Méltóságos Generális Andrásy Pál Uram ő Nagysága ellent állott.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű.)

246.

Bezerédy Imre Károlyi Sándornak.

Méltóságos Fő-Generális!

Nagy jó Uram!

Nem akartam elmúlatni, hogy Nagyságodat idevaló occurrentiákrúl ne tudósítanám kötelességem szerint, jóllehet

*) A mennyiben Kőszeg városa mindkét részről helyőrség nélkül tartandó szabad kereskedelmi emporiumnak decretáltatott volt 1706. derekán.

már elfelejtett szolgája vagyok Nagyságodnak, mert legkissebb parancsolatját nem vehetem.

Mi ugyan még töngődünk; az német ki akart rekeszteni Rábán innend való földrül: de azon voltunk ugyan több itt lévő Méltóságos Generális Uraimékkal, hogy végben nem vihette, mert öszveszedtünk valami másfélezer hajdúságot, az innend való lovas ezerekkel egy corpusban, és Küszög tájékára nyomakodtunk, az hol is Ebergényi lévén úgy hétszáz német lovassal s négyszáz gyaloggal s erőssen sánczoltatta magát; megértvén ottlétünket, — alattomban elment s Nyékre s Kereszttúrra szállott, azt hasonlóképpen sánczoltatja, de reméllem, onnénd is elmegyen alattomban és Sopronon felül, az lineánál fogja magát kvártélyban venni, mellyet nem igen akarnánk, — mert inkább magunk akarnánk azt is elfoglalni, csak hadakat küldjenek által; mellyek eránt mind az Méltóságos Fejedelemnek, Méltóságos Bercsényi és Eszterhás Antal Uraiméknak is írtam, hogy küldjenek bizonyosszámú hadat, kikkel azon földöt occupálhassuk: mivel az lineán innend való (Soprony vármegyei) földöt egészlen elpusztította az sok ígetéssel s pusztítással. Nagyságodat is kérem alázatossan: méltóztassék adlaborálni, hogy jüjjenek hadak által hovahamarébb, — és engemet, régi szolgáját, az odavaló állapotokrúl tudósítson, kit én viszontag kívánok elkövetnem.

Az flinta most is megvagyon, de Krajnay Uram (Károlyi hadsegéde) nem jött érette; én arrúl nem tehetek, hogy kézhez nem jutott mindeddig is, — de Isten jó alkalmatosságot adván, meglészen.

Ezzel ajánlom magamat Nagyságod előbbeni gratiájában, s maradok

Nagyságodnak

Küszög, 25. X-bris 1706.

kész köteles szolgája

Bezerédy Imre m. k.

(Sajátkezüleg aláírt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. B. Károlyi Sándorhoz szólt.)

247.

Bezerédy a fejedelemnek.

Méltóságos Fejedelem!

Természet szerént való Kegyelmes Uram!

Szokott alázatos kötelességem szerént akarván levelemmel udvarolnom és némel ezen a földön levő occurrentiákrúl nagy alázatossan Fejedelemségedet tudósétanom; nem kiétlem, két-három ízbéli alázatos udvarló leveleimet eddig vette Fejedelemséged, kikben is némel dolgokrúl írtam vala.

Istennek szent neve dícsértessék, mi ezen a földön az hadakat már alkalmas rendben vettük és öszveszedtük. Gyalogságunk vagyon kétezerig, s az lovas hadak is mindennap szaporodnak, négyezerig már öszvecsoportoztunk. Mel gyülekezetünket megértvén Küszög tájján lévő ellenség, (Ebergény Uram maga, háromszáz gyalog némettel és hatszáz lovas némettel benn volt az városban,) nem tudatik, féltében-e, avagy más valamel okbúl? estve későn kiment az városbúl Sopron felé, s mostan már Nyéken, Keresztúrott és némel kastélocskákban, úgymint Sopron elején Széplakon, lákompaki várban és Kaboldban szállétotta meg népét, — nem kiétlem, jól tudja Fejedelemséged is; azon helségeket ha ugyan tovább is bírhatja az ellenség: valóban, alkalmas földecskét és fiscalitásokat foglal el tűlünk. Mi ugyan, hogy az német Küszögbűl kiment, mindjárást beszállottunk az városban s quardizont háromszázig való hajdúságot tettünk bé: de, Kegyelmes Fejedelem, azon itt levő quardizon, — mi úgy ítélljük, — talám nem volna semmire is szükséges, jobb volna más operatiókra azon hajdúságot fordétanunk; hanem mi ezen a földön levők úgy gondolkodtunk, hogy az városnak bástyáját három vagy négy helen elhányatjuk, hogy ha szintín az ellenség ezután béjönne is: erőt magának az bástyákkal ne vegyen, hanem mind mi s mind a más fél egyik az másik előtt kimehessen. Mindezeket akarván nagy alázatossan tudtára adnunk Fejedelemségednek, s várván ezek iránt hováhamarébb kegyelmes parancsolatját. Azonban kérjük alázatossággal Fejedelemségedet: tovább is ezen megromlott földhöz míltóztassék kegyelmes atyai gratiáját mutatni s hadakat általküldeni, hogy azon elfoglalt darab

tartománt occupálhassuk az ellenségtűl; azokat szerencséssen visszavévén, olly készülettel jőnének az hadak, hogy Sopront obsideálhatnánk és magunkévá tennénk, — a kin ez a föld újonnan consoláltatnék: mivel nagy tartomány szabadúlna kezünkben, egészlen Bécs és Újhel felé szabad passusunk lehetne. Derekas faltörő-álgyúk nem kívántatnának annyira, — bár csak ollyanokat hoznának magokkal, hogy két arasznyi szílességű fákat rontana.

Mindezek iránt várván alázatossan Fejedelemséged kegyelmes parancsolatjátúl, és maradván természet szerént való nagy jó Uramnak

Fejedelemségednek

Küszög, die 31. X-bris 1706.

legkissebbik alázatos szolgája
Bezerédÿ Imre m. k.

P. S. Szintín hogy ezen levelemet akarván expediálnom: érkeztenek voluntér-hadnagyim, kiket ezelőtt harmadnappal küldöttem vala vagy harmincz voluntér katonáimmal azon Sopron és Nyék között lévő ellenségnek vizsgálására, kik is lesben állván, rájok menvén tizenkét lovas német, azok közül levagdaltak, hármot pedig rabúl hoztak, mel rabok referálják, hogy várnak Sopronhoz onnénd felül háromezerig való népet, de még Bécsben nem érkeztenek, Imperiumbúl jőnek alá s olly szándékkal is vagyon az német, hogy azon várokbúl és kastélokbúl kivigye az népét s Buda felé menjen téli quártélban, — mindazonáltal bizonyossan nem tudják, hanem ők így értették.

Azonban recommendálván alázatossan ezeremet Fejedelemségednek, — már másfél esztendeje miúlta a Dunán innend velem szenvednek, — már rész szerint el is kedvetlenedtek; hogy mind ez ideig hazájokban nem mehettek: annyira megoszlottak, hogy némel zászlóim üressen vadnak. Kérem azért alázatossággal Fejedelemségedet, hadd mehessenek által az Dunán, hogy öszveszedhessék tiszteim az katonákat, míltóztatnék kegyelmes gratiáját mutatni s más ezeret pro interim helettek küldeni. Vice-Kapitányom Kókay Márton Uram annyira elbetegesedvén, hogy íppen nem bírja magát, — kéntelen által köll bocsátanom.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű.)

248.

Szekeres István ezredes a fejedelemnek.

Méltóságos Vezérlő-Fejedelem!
Nékem Kegyelmes Uram!

. . . .

Itt most semmi új hírek nincsenek, hanem Lánzsér alatt lévő Derecske nevű faluban lévén ezeremmel, az hová is Nyék egy mérföld, — az hol az német magát bésánczolta, — onnan reám jövén feles német: azon feljebb megírt falubúl kinyomott ugyan, de semmit nem nyert, mivel egyszer a falubúl visszahajtottuk; egy katonámmal a ló elesvén, minden ruhájábúl kifosztották; újobban rajtok menvén, visszanyertük, holott is egy granatíros-laidinantot agyonlüttünk, három halálos sebekben esett, egyet rabúl fogtunk, mivel igen sebes volt, azt is le kelletett vágnunk. — *Bottyán János* Generális Uram még ide (Küszeg tájára) nem érkezett, — az hadai nem messze vadnak hozzánk.

Tegnap Küszegen létemben Andrási Pál Uramtúl ő Ngátúl kérvén portát a lineán által, mely is megengedtetett, — kivévén az ezerbűl a jó paripás katonáimat és ha lehet az német háta megé menvén, az Lajtáig elmégyek; az hová is ma fogok megindúlni.

Ezek után, etc.

Fejedelemséged
Datum Frankó, die 13. alázatos kötelességgel való szolgája
Januarÿ 1707. *Szekeres István m. k.*

Kívül: Rákóczi czímzete.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

249.

Bezerédy Imre dandárnok a fejedelemnek.

Kegyelmes Fejedelem!

Reménlem vala, hogy előbbi levelemet, kivel alázatossan akarván udvarolnom, vette Fejedelemséged: de szintín általküldendő követünk közel lévén az Dunához, — érkezik Méltóságos Generális Botthián János Uram ő Nagysága: se leve-

lekkel, se más módon, — nem tudom, mire nézve? — által nem bocsátotta, csak elcsudálkoztam, hogy levelemet kezemhez viszszahozták; hanem kénteleníttettem magam embereimet expediálnom, azon előbbi levelemet is elküldöttem, hogy megértse Fejedelemséged: akkorban, a midőn költenek, miben voltak az dolgok? — Írhatom tovább is Fejedelemségednek: ezen a földön, leginkább Sopronyon innend egykét mérföldnyire, valóban kezd az német regnálni. Nyéken, Kereszttúrott, Harkáltt, lákompaki, széplaki és kaboldi várokban vagyon, s erőssen sánczoltatja magát s provisiót vet az falukra, s bár szintín praestálják is, nem tekéntvén azt: kiütvén, rútúl rabol. Aminthogy Kövesdet — a ki igen derék helség volt — elégette s minden javait elvitte s marháit elhajtotta, s az szegénséget rútúl kínozta, úgy, hogy némelleket az asszonyemberek közül fölkötvén gúzsra, úgy perzselte; a mi pedig nagyobb, (Fejedelemséged nagy-alázatossan követem) a férfiúnak szemérmes-testét elmetszvén, meg kölletett abban halnyi.

Ezen istentelen tÿrannismust hallván: mi is Méltóságos Generális Andrási Pál Urammal ű Nagyságával egyetértvén s az ezerekkel magunkat conjungálván, — előbb ugyan vagy egy héttel Sopron városnak faluira parancsolatot küldöttünk, hogy nekünk contribuáljanak, de abbúl semmi sem tölt, — étszakán megindúlván magam és Kisfaludi György Uram ezerével Kopházához, Sopron elejére: azon falut, azért, hogy nem akarnak contribuálni nekünk, elraboltattam. Onnénd Szekeres Uramat általküldvén az lineán, Nagy-Martont is fölégette úgy szintén azon lárma alatt Szegedy Ignácz kapitán-lajdinántomat kétszázad magával Sopronyon föllül, által az reduták között Klimpára commendéroztam, — azt is egészlen fölégettük, s onnénd megírtt kapitán-lajdinántom jó nyereséggel visszatérvén, tizenöt szekereket nyert, a kik Sopronban provisiót vittenek volna. Magam pedig ugyanazon étszakán, hajnal előtt két óra tájban, ezeremmel és azon két compánia dragonyosokkal — kikkel szintén azelőtt való nap conjungálván magamat velek — érkeztem Harkához; ott lévén alkalmas corpussa az németnek, derekassan sokáig puskázván vélek, — de hirtelen rendben vévén mind az lovassa s mind az gyalogja magát, semmit nem operálhattunk, hanem egynihány legént

gyalog szállétván, az végső házat meggyújtván, az parasztság reáesvén, eloltották az tüzet. Onnénd el kölletett győnünk. Egyéb kárunk mindezen actusinkon nem esett, hanem két katonánk sebesedvén, s két lovat meglőttek. Hogy pedig ezen helségeket elégettük, a mint írám Fejedelemségednek, az német által elkövetett tÿrannismusnak reffancsolására nézve, mind pedig hogy nekünk contribuálni nem akarnak, s máskínt is már ellenségünknek tartották magokat, — a minthogy némel házoktúl katonáink három-négy puskákat is hoztanak ki. Az étszakán pedig az keresztúri német kiütvén Kis-Baromra és Ligvándra, — mel faluk egy német mérföldnyire vadnak Nyéktül és Keresztúrtúl — egyéb kárt ugyan nem tett, hanem egynihány köböl abrakot vitt el az lovak hátán; ezt megértvén, sietséggel az hadakkal utána indúlván: mivel itt kinn semmit nem késett, be nem érhettük.

Akarám azért tovább is Fejedelemségedet nagy-alázatossan kérnem: tekéntetben vévén ezen majd csaknem utólsó romlásra közelgető földünket, míltóztassék kegyelmes gratiáját mutatni, bárcsak mostanában kétezer gyalogságot általküldeni, — hacsak Révay Uram más jó ezerrel győne is által; lovas hadunk, Istennek hála, alkalmasint vagyon, assecurálom Fejedelemségedet: ha gyalogságunk érkezik, az némettül azon elfoglalt heleket rövid üdőn kezünkhöz szabadétjuk. Várván mindezekre Méltóságtok kegyelmes resolutióját.

Azonban írtam vala előbbeni levelemben is regementem iránt Fejedelemségednek: másfél esztendőtül fogva az Dunán innend szenvednek; azért, hogy sok ideig cselédjeket és jószágokat nem láthatják, — íppen elkedvetlenedtek és sokan az Dunán már által is szöktek. Sincere írhatom Fejedelemségednek, hogy az hét Dunántúl való compániáimban nincsen kétszáz katonám, s most is mindúntalan únszolnak, kénszerétvén az általbocsátásra. Kókay Márton Uram Vice-Kapitányom pedig már alkalmas üdőtül fogva nehéz betegségben vagyon, annyira, hogy se kezeit, se lábait nem bírhatja; ő Kegyelme is instál, hogy általmehessen. Kírem azért nagy-alázatossan Fejedelemségedet: considerálván ő Kegyelmének s úgy egész regementemnek ennyi üdőtül fogva Dunán innend való szenvedését és sok ízbéli hívséges szolgálatját, — hadd mehessenek

által; bár csak két holnapig való maradások lehetne házájokban, — azalatt a több általszökött katonaságot is öszveszedvén: kíszek lesznek mindenkor által, valamikor orderezem őket. Én ugyan, Kegyelmes Fejedelem, ne okoztassam: ha regementem által nem mehet, jobban meg tanál oszolni. Azonban a prima Martÿ az elmúlt esztendőbéli tizenegy hóra való fizetése regementemnek restál; míltóztassék Fejedelemséged kegyelmessen kifizettetni, hogy annyival is inkább jobb kedvet vehessen magának az katonaság az szolgálatra. Reménlem, mind ennyi alázatos instantiáimat kegyelmessen effectusban venni míltóztatik Fejedelemséged.

Esett az is, Kegyelmes Fejedelem értésemre, — a kit bizon szívem fájdalmával értek, — hogy voluntír-tiszteim (kik is, írhatom, expertus katona-emberek) és katonáim (felől) némel nem jóakaróim és irígyim által Fejedelemséged sinistre informáltatott, hogy excedáltak és némelleknek károkat tettenek volna; ki ha megbizonyodik, — magam kész vagyok refundálnom. Nagy-alázatossan kírem azért Fejedelemségedet: ez illetín sinistra informatióknak hitelt nem adván, míltóztastassék inkább űket kegyelmes gratiájában venni és mellettem tovább is engedni: mivel ezen a földön lévő sok úri tisztek contestálhatják, hogy azon egynihán voluntér-tiszteim és katonáim több hasznot tesznek hazánk szolgálatjában, hogysem némel regementbeli három compániák.

Mindezeket nagy-alázatossan akarván Fejedelemségednek értésére adnom, s várván kegyelmes váloszát, és maradok természet szerént való nagy Kegyelmes Uramnak

Fejedelmi Méltóságodnak

Kűszög, dje 18. Januarÿ
Anno 1707.

holtig való legkissebbik alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

Másik oldalán a fejedelmi válasz fogalmazata:

Replica. Rosnaviae, 30. Jan. 1707.

Három rendbeli leveleit is vettük e napokban Kegyelmednek, mellyekbűl az occurrentiákat megértvén: mivel már praevie is tettünk alkalmas dispositiókat, — nem kétljük, rövid napok alatt Méltóságos Gróff Eszterházi Antal Generális

Úrnak azok kiadattatván, tudva lesznek Kegyelmed előtt is; mellyek annak rendi szerint való folytatásában tudván, Kegyelmed is minden industriát elkövet, — ő Kegyelmére relegáljuk Kegyelmedet. Coeterum, etc.

Expeditae L. F. m. p. et prothocollatae.

(Eredetije gyűjteményemben. Csupán aláirása sajátkezű. A fejedelmi válasz-fogalmazat Aszalay Ferencz udvari tanácstitkár írása.)

250.

Bezerédy Károlyinak.

Méltóságos Generális!
Mindenkori nagy jó Uram!

Már ennyihán ízben is írtam vala Nagyságodnak, egyszersmind — tartozó kötelességem szerint — itt lévő occurrentiákrúl is tudósítottam: de semmi válaszát Nagyságodnak nem vehettem; holott Nagyságod a midőn Erdélben lett volna, akkor mind ollyan messzi földrűl is méltóztatott tudósítani, — de látom, már most Nagyságod rúlam, szegény szolgájárúl, íppen elfelejtkezett. Akarám azért tovább is ez levelem által megudvarlanom Nagyságodat.

Itt lévő ellenség pediglen Széplak, Kereszttúr, Nyék, Kabold és lákompaki várakban vagyon, a holott is erőssen bésánczolta magát, és gyakorta kiütvén az lineán innend, részünkrűl való helységeket igen pusztítja, — az minthogy csak mostanában is Német-Kövesd nevű falut fölégette és mindenibűl fölrablotta, az asszonyembereket pediglen mezítelen hagyván, mindenekbűl kifosztotta, az férfiakat, kiket kaphatott, kegyetlenűl megkinozta, az mi legnagyobb: némellyeknek az szemérmes testit kimetszette, s meg kölletett halni. — Ezen istentelenségeket akarván revancsolnunk: egyetértvén Méltóságos Andrássy Pál Generális Urammal, conjungálván magamat az ezerekkel, elmentem Soprony eleihez, a hol is kopházi falut — ki is az reájok vetett impositát hadaink számára nem akarná praestálni — földúlattam; némelly háztúl négy-öt puskát is hoztanak ki katonáim. Azon lárma alatt küldvén Szegedi Ignácz kapitán-lajdinantomat kétszáz lóval az soprónyi redut-

ták között által, a ki is Klinpa nevű falut fölégette és tizenhat szekeret, — kik Sopronban provisiót akartanak vinni, — elnyert; onnand szép nyereséggel visszatért. Másfelől pediglen Szekeres Uramat commendérozván által az lineán: ő Kegyelme is Nagy-Martont fölégette. Mindezeket, Istennek hálá, két ember kárával végbenvittük, — azok sem holtak meg, hanem ki fognak gyógyúlni. Nem kicsin lármát csináltunk német uramnak; bár csak kétezer gyalogunk volna: hiszem Istent, azon elfoglalt heleket rövid üdőn visszavennénk tűlö.

Ezeket akarám alázatos kötelességem szerint Nagyságodnak tudtára adnom. Magamat pediglen gratiájában ajánlom, — az mint is maradok

Datum Kűszeg, die 18. Januarÿ 1707.

Jó Uramnak, Nagyságodnak

kötelességgel való igaz szolgája
Bezerédÿ Imre, m. k.

P. S. Valóban kívánnánk már egyszer Nagyságodat ezen az mi megromlott földünkön látni; kiváltképpen ha jó kedvem vagyon, az jó kőszögi bort valóban meghúzom húsz-harmincz kortyával az Nagyságod egészségiért.

Az flinta most is megvagyon Nagyságod szolgálatjára; csak volna bizonyos alkalmatosságom, elküldeném Nagyságodnak.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

251.

»Néhai Szombathelyen lakozó posztócsináló levagdalásárúl való Inquisitió.«

Anno Domini 1707. Die 22. Januarÿ. *Méltóságos Botytyán János Commendérozó-Generális Uram ő Nga parancsolatjábúl* N. V. Csákány Mihál szombatheli bíró Uram peragáltatta ezen inquisitiót, azon város tanácsi, úgymint Szombatheli Mihál, Újlaki György, Gotthárd Mihál s Cser György Uraimék jelenlétekben, ez alább írt Deutrum szerént, az mint következik:

De Eo Utrum.

Primo. Tudja-e, látta-e, vagy hallotta-e a tanú, hogy az elmúlt 1706. esztendőbeli karácson havának hetedik napján Potyondi nevő tisztbeli katona, itt Szombathelyen lakozó néhai posztócsinálót megfogatta-e s megvagdalta-e itt a szombatheli piarczon, s azon vagdalás után circiter hatod napra megholt azon posztócsináló?

Primus Fatens Prudens ac Circumspectus Stephanus Ondódy, Annorum 65, juratus, examinatus, fassus est: Akkor házánál nem lévén, ő nem látta a dolgokat, csak másoktúl hallotta.

2-da Fatens Honesta Mulier Elizabetha Farkas, Consors Prudentis ac Circumspecti Pauli Inczédi, Sabariae degens, Annorum circiter 26, jur. exam. fassa est: Ezen Fatens ott lakván a piarczon, látta, hogy pórázon hozták föl-utcza felűl a posztócsinálót, és mondotta neki a katona: Majd az akasztófához viszlek s fejedet veszem! Kire a posztócsináló a földre csapván magát, s a lóval is ráhághatott a katona, de nem költ föl, s úgy vagdalta a katona a földön. De a katonát nem ismerte ezen Fatens, ki légyen? Plebánus Uramat látta, hogy eleget kérte a katonát s intette, hogy ne cselekedje!

3-tia Fatens Honesta Mulier Susanna Czahnár, Consors Georgÿ Sütő Civis Sabariensis, Annorum cir. 25., jur. exam., fassa est: Ezen Fatens midőn a lármát hallotta, kifutott az utczára, — már akkor le volt vagdalva a posztócsináló, s látta, hogy Potyondinak a mezételen szablya a kezében volt még s Plebánus Uram a lovának fékszárát fogván, mondotta neki: Miért cselekszed ezt, ha Isten fia vagy? hiszem keresztyén vagy; elrontod a várost is! Arra felelt Potyondi: Sok kárt tett ez a városnak s még a gyermekei gyermekeinek is!

4-tus Fatens Prudens ac Circumspectus Joannes Kutassy aliter Csizmazia, exterioris ordinis Senator Oppidi Sabariensis, Annorum cir. 40, ad eandem fidem, qua Oppido adstrictus, examinatus, fassus est: Ezen Fátens látta, hogy Potyondi mezételen szablyával gyütt föl-utcza felűl vágtatva, lovon, s a piarczon megállván, csak vagdalta a lórúl a földön az embert; s odamenvén osztán a Fátens, látta, hogy a posztócsináló a kit vagdalt, a fején, kezein látta is a vagdalásokat; és midőn a Fátens odaközelétett: Széles Zsiga puskát fogott

hozzá, s elszidván a Fátenst, mondotta : Ne gyűjj, mert mindgyárt meghalsz ! S úgy vitték be a posztócsinálót Inczédi házához, és egynehány nap múlva megholt azon posztócsináló.

5-ta Fatens Honesta Mulier Helena Vörösvirághos, Consors Prud. ac Circ. Stephani Ondódi, Sabariae degens, Annorum cir. 32. jur., exam. fassa est : A midőn a vagdalás meglett, azután jött az utczára a Fátens és Széles Zsigát látta ott s puskát is látott a kezében s más egy katonát is látott ott, s úgy mondották, hogy Potyondi, és hogy az vagdalta le az posztócsinálót.

6-tus Fatens Prudens ac Strenuus Stephanus Kereskény, Juratus Satrapa Oppidi Sabariensis, Annorum cir. 45, ad fidem qua dicto Officio obstrictus, examinatus, fassus est : Jelen volt s látta ezen Fátens, midőn egy katona, kit Széles Zsigának mondottak, pórázon hozván azon néhai posztócsinálót, más egy katona, vörösben, kit Potyondinak mondottak, utánna jövén föl-utczárúl lovon : a piarczon úgy vagdalta azon posztócsinálót ; kit Tisztelendő Szabó István Plebánus Uram is eleget kért s intett, hogy ne cselekedje ; s látta is ott a piarczon sárossan és a sebekben feküvő posztócsinálót, ki azután circiter 6-od napra meg is holt.

Actum Sabariae, Die et Anno ut supra.

P. H.

Per me Georgium Cser, Oppidi
Sabariensis Juratum Notarium
m. p.

(Eredeti, Szombathely város ostyapecsétével megerősített példány, gyűjteményemben.)

252.

Bezerédy Károlyinak.

Méltóságos Generális !
Régi nagy jó Uram !

Szokott obligatióm szerint akarám tovább is Nagyságodat levelem által alázatossan megudvarlanom, egyszersmind ittlévő occurrentiákrúl is tudósítanom.

Az ellenség most is, — valamint Nagyságodnak előbbeni levelemben megírtam, — Széplak, Keresztúr, Nyék, Lákompak

és kaboldi várokban vagyon, ellene éjjelnappal szüntelen portáinkat folytatjuk. Elkezdé ugyan az minap az égetést, rablást és az szegénségen való istentelen nagy crudelitást, — de én is azon rossz cselekedetiért Sopronyhoz tartozandó két helységet fölégettettem és az engedetlenségért fölraboltattam, kit német uram nem kicsin despectusnak is tartott. Sopronyi városiak, — mondhatnám, az Generálisság consensussábúl — mintegy könyörgőképpen láttató levelet írtak ki hozzánk, hogy az égetéstűl supersedeáljunk; az minthogy az ellenség semmi excursiót azúlta nem is tett, excusálván levelekben magokat azon, hogy nem az Generálisság parancsolatjábúl lett azon égetés: hanem csak némelly rossz szoldatt követte el légyen. Mindazonáltal én mast újobban kétezered magammal bécsapván Stýriában, — Harpergtől fogva egész Purghóig gréczi Regium jószágát mind fölégettettem és raboltattam; a hol is semmi egyéb ellenség az egy pórságon kívűl nem találtatott, — hanem Purgóhoz közel lévén postérumban Haister vörös-regementjebeli Kengyel*) Ádám nevű kapitány egy compánia ráczczal, kire is katonáim reáütvén, megűzték, harminczig valót le is vágtanak és hármat rabúl hoztanak portásim, Kengyel Ádám pediglen csak negyed-magával alig vihette bé az zászlóját Harpergh nevű városban. Onnand alkalmas nyereséggel szerencséssen megtértem; egy részit az hadaknak hagytam vígyázóképpen Lápincs mellett, nagyobb részit pediglen az többivel együtt szállítottam az ellenség eleibe, — ki ellen is (csak nagyobb ereje ne légyen, vagy Nagyságtok az erdélyi németet ne bocsássa által) megtartjuk ezen darab földet; de, az mint hallom, — mivel csak közhír nálunk, — az erdélyi német nemcsak megindúlt: de az előjárója már Pest elein is vagyon, általlátom, hogy teljes szándoka, hogy erre az földre általjühessen és magát az ittlévővel conjungálhassa; ki ha úgy leszen, — lehetetlen substistálnunk és ezen darab földet conserválnunk. Azért Nagyságtok tovább is méltóztassék ezen szegény darab-országunkat megsegíteni és jó hírekkel consolálni. — Sok ízbéli leveleimnek semmi válaszát nem vehettem; kérem Nagyságodat, méltóztassék válaszolni és ottlévő occurren-

*) Így; alkalmasint valami német névből elkuruczosítva.

tiákrúl engem, régi szegény szolgáját tudósítani. Azonban maradok míg élek

Jó Uramnak, Nagyságodnak
Datum Kűszeg, 27. Januarÿ 1707.

kötelességgel való igaz szolgája
Bezerédÿ Imre, m. k.

P. S. Kedves régi jó Méltóságos Uram! Miért köllött az átkozott németet erre az mi földünkre bocsátani?.... Ítélje már meg Nagyságod, mi formán lesz nékönk dolgunk. Bárcsak most hozná Isten Nagyságodat erre az mi megromlott földünkre által, — hütömre irom Nagyságodnak, talám úgy tetszenék, hogy akkor újúlna meg szívem egyszer! *Az öreg após* (Bottyán) *vagyon nálunk.* Inkább szeretném fele jószágomnál, ha túl volnék most az Dunán: mert igen simpliciter folynak dolgaink. Isten hozza Nagyságodat!....

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Az utóirat sajátkezű. — Károlyi Sándorhoz szólt.)

253.

Bottyán menetlevele a köszegi követek számára.

Levelem praesentáló szabad királyi Kűszög városa követjei: Tisztelendő Páter Apátúr Uÿváry Gergely Uram, társával együtt, az én engedelmembűl mennek Sopronban, szükséges dolgok végett. Intimálom azért és egyszersmind parancsolom minden renden lévő Kegyelmes Urunk ő Fejedelemsége hadi tiszteinek, híveinek és vitézinek közönségessen: ismervén az én engedelmemből menni, — békével bocsássák és bocsáttassák, személlyekben megháborgatni, — vagy mellettek lévő jószágokban megkárosítani ne merészeljék, sőt útjokat mindenekben secundálni el ne múlassák, hogy annál hamarébb visszatérhessenek. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum Sabariae, Dje 3. Februarÿ 1707.

Generális Bottyán János, m. k. P. H.

(Eredeti nyíltlevél Köszeg városa levéltarában, sajátkezűleg aláírva.)

254.

Bezerédy Imre Károlyi Sándornak.

Méltóságos Generális!

Mindenkori nagy jó Uram!

Már száma nélkül leveleim által, tartozó kötelességem szerint udvarlottam Nagyságodnak, egyszersmind itt lévő occurrentiákrúl is alázatossan tudósítottam; de sajnálkodom szívem szerint, hogy Nagyságod egyik levelemre sem méltóztatott válaszolni. Nem tudom, mitűl érdemlettem, hogy Nagyságod talám régi igaz szolgájárúl ennyire elfelejtkezett; — de én mind ennyi dolgaim folytatási között is akarván tartozó kötelességemnek eleget tennem: tovább is itt lévő occurrentiákrúl alázatossan tudósítom Nagyságodat.

Soprony táján lévő ellenség most is in loco vagyon; az erdélyi német is már Budára s fölebb is penetrált, — hogy nem tudta Nagyságtok az Tisza vagy az Duna víziben ölni!... már az is minket fog persequálni és szegény földünket pusztítani. Valóban szívünk szerint, valamint Isten angyalát várnánk Nagyságodat, hogy ezen csaknem árváúl hagyatott szegény puszta földünk és nemzetünk Nagyságod praesentiájával consoláltatnék. El is várjuk mentűlhamarébb Nagyságodat. Hozza Isten közinkbe szerencséssen!

Maradok míg élek, jó Uramnak Nagyságodnak

kötelességgel való igaz szolgája
Bezerédÿ Imre, m. k.

P. H. Itt az az híre, hogy Dunántúl elúnta Nagyságtok Kegyelmetek az németet tartani, már mivéllönk fogja tartatni, quasi vero nem volt volna kit tartanunk! Itt az soproni német ki-kicsap s fölveri az falukat; én is Soprony fölé föl-föl-csapatok, Klimpát földúlattam és föl is égettettem; most újobban Medgyest verettem föl.

Külczím: Méltóságos Generális Nagy-Károlyi Károlyi Sándor etc., kiváltképpen való nagy jó Uramnak ő Nagyságának, tartozó kötelességgel irám. — Dunántúl, ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Kelte hiányzik, de tartalma kétségtelenné teszi, hogy 1707-iki február első felében Kőszegen iratott. Károlyi Sándor is rájegyzé kívül az 1707. évet.)

255.

1707. február közepén kelt dunántúli levelek kivonatai.

Somodi Ádám Uram de dato Sóly (Veszprém vm.) 15. Febr. Particuláris szerencsés progressusirúl, Rabutin adjutantjának megöléséről (ez Csíkvárnál esett el,) tudósít. Miólta Debreczenbűl kijött a német: olly kárt nem vallott népiben, mint Dunántúl. Horvátország felé volna szándékja, — noha Simontornyát emlegeti. Csíkvári passust nem kevés kárával, sokára, álgyúkkal kinyomván mieinket, megvette, armádástúl szállott Polgárdira és Fülére, besánczolván magát.

Bottyán, 16. Febr. Particularitásokrúl és Veszprém felé való hadak csoportozásárúl, odamenetelirűl. A német körűl lévő regimentek: Balogh Ádámé, Szekeres Istváné, Somody Ádámé, Kisfaludy Lászlóé, Bottyán Uramé, Rétey György commandírozottakkal. Török István ezere Győr elein; Bezerédy Kis Gergellel, Goda Istvánnal Kőszeg táján.

Balogh Ádám. Az ellenségnek bizonyossan Simontornya felé való nyomúlásárúl.

Nagy János, (Győri.) Az elfogott rabok relatiójához képest motusát hirellik az ellenségnek Szigetvár felé, az hol e télen meg kívánna nyúgodni s úgy jövő tavaszszal, ráczokkal megszaporodván, operatiókhoz kezdeni.

(Eszterházy Antal cancelláriáján készült egykorú extractusok, félíven, gyűjteményemben.)

256.

Bottyán, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, nagy jó Uram!

Ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak. Köbölkútrúl 12. praesentis datált Nagyságod levelét alázatossan vettem, mellyben kelletik értenem Karácsony Mihálynak, szántszándékkal való gyilkos hadnagynak, Nagyságodtúl lett gratiáját és életben megtartása iránt nékem szólló Nagyságod parancsolatját, — az ki jóllehet nem méltó életre, sőt megérdemlené hogy keze-lába elsőben elvágattatnék s úgy Isten s világ törvénye szerint vitetnék feje; mindazonáltal Nagyságod paran-

csolatjára eleresztetem, csak az megsértődött félt contentálja és engesztelje, — azután adjon számot Istennek az, a ki oka büntetetlenségének; csak azt sajnálom, hogy eddigis nem exequáltattam.

A mi penig a post scriptában feltett feddést illeti, hol Nagyságod óhajtva exclamál, hogy Dunán innét rosszúl folynak a dispositiók: való, hogy midőn általjöttem, rosszúl folytak, mivel mindenek confuse voltak; vélném, most rendben vadnak mindenek.

Csudálkozom azon, hogy Nagyságod azzal úntat, hogy elbújtunk az ellenség előtt, melly miatt hirünket sem hallja; nem tudom, micsoda ember tudta Nagyságodat informálni és engemet vádolni Nagyságod előtt, hogy elbújunk az ellenség előtt, — az Isten büntetése megérheti az olly czinkost! .... *Soha, Istennek hálá, ellenségem elött elbújni nem szoktam, söt gyermekségemtül fogvást ellenség körül forgottam; — még azt soha senki sem hánta szememre, kivel Nagyságod úntat, és ha Nagyságod nem úntatna is, — tudnám én az dolgot, ha módját s alkalmatosságát látnám: de nem akarnám az népet olly farkas-kaszára vetni, mint Koronczónál történt!*

Hogy penig Rétei György Uram olly jól viselte magát, azon örülök, sőt kívánom, adjon Isten ezereket ollyakat s még jobbakat is ő Kegyelménél! *Hiszem, én is elsö általjövetelemkor levágaték csakhamar ötszáz ennyihány ráczot,* — azt csak semminek állítván, Rétei Uram mind többet cselekedett, hogy egy kevéssé megpiszkálta a ráczokat s ennyihány lovat elhoztak katonái; hiszem, ha Nagyságodnak tetszik, constituálja ő Kegyelmét commendónak, — nem controvertálom, sőt megköszönöm. Én sem hevertem csak egy nap is hijában, miúlta általjöttem, hanem előbb-odább alkalmatosságát kerestem: mi módon árthatnék az ellenségnek? Az minthogy hol egyszer s hol másszor portásim vagdaltak és fogtak is ellenséget. *Megvallom, hogy soha semmiféle ember annyit nem pirongatott, mint Nagyságod; nem csudálnám, ha csak mostani volnék, — mert ha egy ember végben viszi hivatalját: énrajtam sem múlik el.* — Errűl az földrűl miképpen kellessék Nagyságod parancsolatja szerint a vármegyéknek gondolkodni: én nekiek manifestáltam, cavillatiójokért Nagyságodtúl leendő büntetése-

ket is elejekben adtam, magam is minden módon vigyázok, ha valakit affélét tapasztalhatok: keményen és exemplariter megbüntetni el nem múlatom.

Én, ha Nagyságod nem kérne s moneálna is, hűségem s kötelességem szerint iparkodnám: mert magam is tudom azt, hogy a lassúságok hamar periculáltathatják az embert; — mindazonáltal, adjon Isten sörénnyebb commendókat nálomnál ezereket!

Nem tudom, mi szükség azon három ezer dragonos hadat Bezerédi Uramhoz küldeni; hiszem, ide alá vagyon az ellenségnek a dereka, nem oda fel. Bezerédi Uram is csak Kűszögön fűtözik s vagyon véle három lovas regiment, azonkívűl az gyalogság mind mellette vagyon, kivel megállhat az előtte levő ellenségnek. Én Nagyságod gratiájában ajálván magamat, maradok sub dato Papae, 17. Februarÿ 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Alázatossan kéröm Nagyságodat, ne higyjön mindön hamis ember szavának: mert valami meglehet tőlem, — Isten úgy segíljön, szívvel-lílekkel örömest elkövetem.

Édes Nagyságos Uram, az nímet még maig is Fehérvár és Simonytornya között vagyon, Táczon, Enyingen és Polgárdin, de az porták mindennap rajta csiripelnek, és fogják, vágják. Ha az Dunántúl jött hadakat az többivel eszvevehetöm: ha látom módját, az egyik faluban lívőt megütöm; de soha nem tanúlhatom meg szándékját, noha már spijonokat is küldöttem, s onnít is jöttek; nígy taraczk van vele s két mozsár. Simontornyát levéllel tentálja Rabatin; megírtam Horvát Ferencz ottvaló Kapitány Uramnak: ha föladja per accordam, — mindjárt karóban huzatom, mivel ha úgy lenne: az egísz hadakkal segítsígire mígyök, hitemmel fogadtam neki.

Édes Nagyságos Uram, az nagy Istenírt kérem: mönnél több gyalogságot lehet, küldjön sietsíggel Nagyságod; mert az sok járásban az katonának az lova, szénának, abraknak szüksége miatt igön elfáradott. — Arról is mönnélhamarabb tudósítson Nagyságod: hahogy megütközzem-e velek, vagy csak kemény portázást tetessek? Mönnélhamarabb elvárva Nagyságod tudósítását, valamöly felé mígyön, éjjel-nappal rajta líszek.

(Eredetije gyűjteményemben. Egész ívre in folio van írva és az egész utóirat s az aláírás sajátkezű. A czím a borítékkal együtt ma már nincs meg, de semmi kétség, hogy a levél gr. Eszterházy Antal dunántúli főkapitányhoz szólt, ki azt aztán eredetiben beküldötte Rákóczinak vagy Bercsényinek, kinek hadi irodáján belőle a lap szélére a szokásos kivonat elkészíttetvén, e fölé e czím iratott: »*Mélt. Gr. Eszterházy Antal Úrnak,*« — szólt t. i. az extrahált levél.)

257.

Bezerédy, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Felt-Marschall!
Kiválkíppen való nagy Kegyelmes Uram!

Excellentiád 20. praesentis Érsek-Újvárrúl nékem irott méltóságos úri levelit 26. hujus nagy-alázotossan vettem, melben mit írjon Excellentiád, értem. Hogy leveleim oly kísőn penetrálnak Excellentiádhoz, — én oka nem vagyok; azt akarnám, hogy minden harmadnapon Excellentiádnak levelemmel alázotossan udvarolhatnék, s reciproce én is Excellentiád méltóságos levelit vehetném.

Az általköltöztetett succursus, nem kítlem, Bottyán Uram mellé már elérkezett; de mégeddig semmi ollast nem hallottam, hogy ű Nagysága mind azon succursussal is az áltolköltözött ellensíg körűl valami próbát tett volna, — az egy portázással ugyan szűntelen fogyasztják, — noha *azon erdélyi német már szintín Tapolczára penetrált.* Valóban, ezen darab föld nem kicsin confusióban vagyon. Én Nagy János Uramat az dragonyosokkal együtt mindekkoráig nem láttam, nem tudom, Bottyán János Uram hol tartóztatja ű Kegyelmit. Én igen kevesed magammal vagyok; tudja Excellentiád, gyakorta instáltam, hogy Excellentiátok Dunán túl való ezerembéli katonaságot (mivel már másfél esztendeje, hogy cselédjeket és csekély gazdaságokat nem látták) méltóztatnék általbocsáttatnyi, — mivel Excellentiátok szabadságot nem adott nékiek az által való menetelre: úgy is nagyobb részént már elszöktenek s actu is szöknek hol tíz, hol húsz; Dunán túl való hét zászlóm alatt mindenestűl sincsen kétszáz lovas; a tisztek ugyan megvadnak, — de az zászlókat kínteleníttettem letétetnyi; és újonnan, az elmúlt armistitium alkalmatosságával recrutázto-

tott katonáim is íppen elkedvetlenedtek: mert semmi füzetísek és mondúrjok mind ekkoráig s úgy egísz ezeremnek s magamnak is már egísz esztendeje nem volt. Azért Excellentiátokat nagy-alázotossan kírem: mentülhamarébb méltóztassék az füzetíst s úgy az mondúrt is transmittálnyi. Excellentiád maga is jól tudja, hogy egy ezer Dunán innend annyit nem szolgált és tentált az ellensíg körül, mint az én ezerem; azért remínlem, Excellentiád eztet considerálván, kegyelmes atyai gratiáját fogja hozzája mutatnyi.

Én Soprony elein lévő darab földet mindekkoráig az ellensíg ellen — ki Soprony elein sokszor megírtt helsígekben volt s actu is vagyon, — megoltalmaztam: mert semmiképpen ollas próbát tennyi nem merészelt. Én pediglen az elmúlt napokban egy portát tevén Soprony elein mellettem lévő hadakkal, hoztam rabot, Darmstat regementjibül való nímetet tizenkettőt, ennyihányot pediglen lecsapdostanak katonáim. Az idegen országbúl segítsígünkre elérkezett három lovas regementen igen örülök; engedje Isten, hogy rövidnap láthossuk üket itten, Excellentiád méltóságos úri praesentiájával együtt, — szíbül kívánjuk! Remíllem, az itt bennünket körülvevő ellensíg is meghallván az újonnan általköltözendő, idegen országbúl segítsígünkre érkezett hadaknak hírit, jobban fog tartanyi azoktúl, mint mitülünk szegíny magyaroktúl, s magam is örömest akarnám: látnám, ha ollan emberek-é, mint az kuruczok? Én pediglen mindaddig itt Soprony elein fogok subsistálnom, míglen az ellensígnek hozzám közel való elközelítísit nem értem.

Minímű három ezer hajdúság általköltöztetíse eránt mit írjon Excellentiád, — értem; bár itt is volnának már, azt akarnám; remíllem Isten által, az ellensígben hamarébb kárt tehetnínk. Ezzel ajánlom magam Excellentiád kegyelmes gratiájában. Maradok, míg élek

Nagy Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak
Uray-Újfalu, dje 27. alázotos szolgája
Februarÿ 1707. *Bezerédÿ Imre m. k.*

P. S. Megvallom Kegyelmes Uram, ha Bottyán Uram ő Nagysága parancsolatját fogadtam volna: már rígen nímet

bírná Rábán inned az Soprony elein való darab földet; két-három parancsolatját is vettem, hogy hagyjam itt, — de megírtam ő Nagyságának, hogy nem tudom ki tanácsábúl essík; ha ezt az darab helet elhadtam volna: annyivalinkább szüvet vett volna Soprony elein való loboncz, az ki is áll legalább jó háromezerből az lovassa, gyalogja több ezernél. Én pedig többed magammal nem vagyok nyolcz-kilencz század magammal, — de az dragonyossaimtúl fílnek az nímetek.

Külczím: Míltóságos Felt-Marschall Fraknai Gróff Eszterhás Antal etc. Kegyelmes nagy jó Uramnak ű Excellentiájának nagy-alázotossan írám. — Érsek-Újvár. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az utóirat és aláirás sajátkezű.)

258.

1707. február végén s martius 1-jén kelt dunántúli levelek kivonatai.

Pápán, 27. Febr. Nagy János. Rabutin corpussa Vázsonhoz szállván: dragonyossait gyalog szállítván, déltűl fogva egész estig puskáztak véle, az Fordrupjait egész corpussáig visszanyomták. Gorsonnál az Rábán talált általköltezést, sok lovának kárával (Starhemberg Miksa), de az is hijában; hírét hallván mieinknek Árpáson, — meg nem várt, Kapuvár felé sietett felmenni; mi hadunk kevés számmal érkezhetvén lovok abraktalanok voltok miatt utánna: két salvét egymásnak adásával, mindakét részrűl egynehány ember elvesztésével meglett az dolog. Nagy nyomorúságban vannak abrak, kenyér szűk volta miatt. 1. Hadakozásnak fundamentuma: magazinum sohol sincs, melly miatt kész oszlása az hadaknak. 2. A munitióbúl kifogyott az had, ki miatt az ellenségnek mindenfelől nem felelhetnek, kiért oszlik is az had. Azon kevés erővel nem resistálhatnak. 3. Az vármegyék hadai vázsoni próbának alkalmatosságával eloszlottak. Mezzei ezerek dolga is hasonló: cselédemet kell (az ellenség elűl) eltakarítanom, etc. Azon dragonyos hadunk fölöttébb strapazíroztatván egyedűl, igen megkedvetlenedett. *Occurrentiák*: Rabutin Csobánczot ostrommal aggrediálván, 300. embere kárával Tapolcza felé recedált, most sem tudják szándékjait. Német Bellicumnak (felfogott orderek) az a szándékja, hogy a Kemenyes alá fölcsalhasson

s az passusokrúl kisz oríthasson. Feles ráczuak gyülekezetit hirdetik.

Papae, 28. Febr. Palkovics Ferencz. Valamerre ment az Rabutin: egynehány mélföldnyire elszállott az ellenség előtt az föld népe. Lassan-lassan el . . . . *) Rabutin Csobáncz alatt 52 tisztit, 300 gregáriussát elvesztette, Csobáncz vára alúl gyalázatossan elnyomúlt Keszthely felé. Semmit nem félnek tűle. Ollyat is írnak: egész Horvátország ereje jönne rajtunk, de az csak popule-hír. Sömeg várában Domonkos Uramat Bottyán orderezte.

Papae, 1. Martÿ, Bottyán János. Nyúlason, Szent-Péteren kék mundíros regiment bésánczolva vagyon, libén-szentmiklósi kastélyban is. Szigetközben sárga német 7 compánia. A ki Árpáshoz gyütt: avval megharczolván, 25-öt vágott, Kapuvárhoz nyomták. Sárga német Szent-Miklóson, Széplakon és a táján subsistálnak. — Portái mindenkor szerencséssen járnak. Balogh Ádám dícséretessen viseli magát.

Más levélnek extractussábúl, **) *die 1. Martÿ.* Halljuk itt is, hogy odaalá Balaton mellett Kenesénél volt actiójok kuruczoknak Rabutinnal; Győrről írják, hogy őnekiek ex certa relatione innotescált, hogy Balogh Ádám reáütett a németekre és 100 gyalogot, 50 lovast vágott; a sebesseket Veszprémben vitték. — Pálffi János in procinctu van Horvátországban, elviszi gróffnét is magával, gyermekeit itten hagyja.

(Eszterházy Antal irodáján készült egykorú extractusok, egy íven, gyűjteményemben.)

259.

Bottyán, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, nagy jó Uram!

Szolgálok Nagyságodnak. — A többi között írja Nagyságod méltóságos levelében, hogy csudálkozik: mind ennyi tudósításim között is nem irok az nímetnek constitutiójárúl, — az mellyrűl jóllehet ennyihánszor írtam: mindazonáltal ex superabundanti írhatom Nagyságodnak, hogy az Nyulason

*) Egy szó olvashatlanúl elmosódott.

**) Ez valami felfogott labancz levél kivonatának látszik.

Szent-Péteren és más két faluba kék mundéros regiment bésánczolva vagyon, úgy libén-szent-miklósi kastélba vannak Szigetközbe a sárga német 7. compánia; *a ki Árpáshoz jött volt, azzal megharczolván, 25-ig valót elejtvén bennek, fölnyomtuk Kapuvárhoz;* azonban a sárga német Szent-Miklóson, Széplakon, Balfon, Sopron tájékán, Keresztúrba, Nyíken, Kabódba és Lánzsérba subsistálnak, többekkel együtt. *Az erdéli nímet armáda Tapolcza és Sümeg között szállott meg, Csobáncz vára alól gyalázatos elmenése után;* onnét merre veszi útját? — bizontalan, — ha tudnám bizonyossan, hogy *Sümeget* megszállja: *magam elöre bémenném és megtartanám.* Az portáim éjjel-nappal körűlötte egymást írik és inkább mindenkor szerencséssen járnak, az nímetet húzzák, fogyasztják és mortificálják; mert már is annyira jutott azon nímet, hogy az armádátúl két-három hold hosszányira ki sem mér menni. *) De bezzeg, az mi hadaink lovai is igen megtikkadtak, sokan csak hajtogatják lovaikat, lovatlan katona is sok vagyon, kiknek lovaikat az ellenség rész szerint ellűdözte, rész szerint elúnván a sok járáskelést és csatázást, eldöglöttek; a széna, abrak is szűk, nincs mivel gyarapítani. És noha az ellenségnek szintín a közepette, mindenfelől környűlvetetvén vagyunk: mégsem tartok attúl, hogy kinyomjon, csak más requisitum megvolna; még német uram oda nem mehetett, az hová akarta, hanem csak az hová lehetett, — mert szűntelen rajta csiripel az had, csak egy hajtásnyira sem mehet az armádátúl, hogy el nem kapnák vagy ölnék az mieink. Bezerédit az Rába mellé commendéroztam, Kis Gergelt az Lápincs mellé. Az magunk dragonosai közűl egy compánia pro laib-gvardia velem vagyon, a többit az hadak után commendéroztam. Balogh Ádám Uram valóba dícsíretessen viseli magát az sok portázással, úgy Moÿzses és Istók mostoháim, **) és némelly hadnagy emberséges emberek. Iterato is kérem Nagyságodot, hogy el se múlassa, vagy háromezer gyalogot küldjön által: hiszem Istent, meg-

*) E pont a lapszélén egykorúlag megnotabénéztetett, úgy látszik Eszterházy Antal által.

**) Szabó Mózses ekkori őrnagyot, később alezredest és Horváth István őrnagyot, saját és Somogyi Ádám ezredében vitézkedő mostohaunokáit — első nejétől — érti.

tartom vélek ezen földet, és ha mi koplalunk, — ők is koplaljanak; máskínt is, jobban elél az gyalog, mint az lovas; az Dunán innét lévő vármegyék gyalogsági is örömestebben előállanak: mert ezek az gyalogok magokban keveset végben visznek. A Somogyságrúl gondolkoztam élést provideálni. *Minthogy ez a föld úgy óhajtott és örömest lát, — noha beteges állopottal vagyok: míg egy csep vérembe tart, itt nem hagyom szegényeket.* Ez a föld ugyan teljességgel olly confusióba nincs, az mint talám Nagyságod érti. Noha az faluk elfutottak nagyobb részint: de kenyeret mégis jobban kaphatni, mint szénát és abrakot, — és a vármegye hadai hogy eloszlottak mind. Az mit Nagyságod ír és parancsol: azt én már régen elkövettem, *és ha egy tud az hadi operatióhoz, — én vagyok az másik.* Mihelyen az hajdúság érkezik: ezen vármegyék hadai is mindgyárt szívessebben előállanak az haza szolgálatjára, — csak küldje Nagyságod éjjel-nappal sietséggel előre a mennyi lehet, az többi utánna következhetik. Édes Nagyságos Uram, valamint Isten adta legjobban tudnom, az Nagyságod parancsolatja szerint véghez vinnem bizony el nem múlatom. Ezzel éltesse Isten szerencsésen Nagyságodat. — Datum Papac, dje 1. Martÿ 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Ezután is tudósítani Nagyságodat el nem múlatom. Mivelhogy még egyször is sem Fő-Generális Uram ő Nagyságának, sem Kegyelmes Urunknak nem írhattam: kéröm, ezen levelemet ne neheztelje elküldeni.

(Eredetije, egész ívre in folio írva, gyűjteményemben. Csak az aláírás és az utóirat sajátkezű.)

260.

Béri Balogh Ádám, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális!
Nékem kiváltképpen való jó Kegyelmes Uram!

Mivelhogy derekas notabilis actiónk az ellenséggel nem történt, az kirűl Nagyságodat tudósíthattam volna: azért még ekkoráig sűrűebben nem kívántam Nagyságodat tudósítanom.

Csobáncz vára eránt való dícsiretes jó magaviselísek eránt az mi benne lévőinknek mivel praevie Nagyságodat Rétey György Uram tudósította: azért az eránt nem is írtam Nagyságodnak; annakelőtte pediglen, még az Mezzőföldön commorált volt az ellenség: mindennapi éjjeli és nappali fárodságunk után való csapdozását az ellenségnek és bennek teendő károkat is megírtam volt Nagyságodnak, — nem kétlem, vette Nagyságod levelemet. Hogy pediglen most continuáljuk minden napon és minden ítszakán: adom azt is értésére Nagyságodnak. Mi, Istennek neve dícsírtessék, most is minden nap és minden éjjel derekasson húzzuk és fogyasztjuk őket; noha, — megvallom Kegyelmes Uram, — kevés-kevés káraink nékünk is minden napon történnek katonáinkban. Én kiváltképpen legszerencsétlenebb vagyok: mert ezerembeli katonáimbúl majd mind az jova-jova hull el; most is, hogy Csobáncz és Tapolcza alá ment: egy főhadnagyom Tapolczán, egy vice-hadnagyom Csobánczban, harmadik meg Tűrjén, mind derík, vitéz embereim elvesztenek. Úgy látom, Kegyelmes Uram, ez az én szegény nyomorúlt ezerecském kísőn compleáltatik, hanem inkább lassacskán egészlen elfoddogál, — de nem tehetek rúla; legyen úgy, mint Istennek tetszik! Ajánlom mindazonáltol tovább is Nagyságod gratiájában magamat, kérem, maga szép, úri ajánlása szerint ne felejtkezzík meg rúlam: valahonnénd méltóztassék ezeremet compleáltatni, hogy legyen kivel szolgálatot tennem. Egyébaránt, ha nem lesznek embereim és katonáim az kikkel szolgálatot tehessek, — egyszer csak azt veszi Nagyságod észre, hogy ezen kevés katonáimat itt hagyván, Nagyságod udvarlásán termem.

Szintíg ma vágtanak újobban katonáink három rendbeli portán mintegy százig valót le, azokbúl fogtanak is el, az kik is azt referálják, hogy az mint az tiszteik számban vettík népeket: az miúlta az Dunán áltolgyüttenek, ezernél több veszett el népekben. Ma mind azt gondoltuk, hogy az hamislölkű Kanizsa felé menjen: mivel tegnap Szent-Gróthnál lévő hídon az egész cavaleriáját áltolküldötte, — de ugyan meg ma hajnal előtt mind vissza, áltolhozta és egyenessen vette útját Peresztegnek; azt gondoltuk, hogy Peresztegnek és Rumnak veszi útját: de meg szintíg Pereszteghez közel az Farkas

erdeire csalt vetett és gyütt Jánosházának. Én magam vagy háromszáz lóval, Kisfaludi László Urammal eleit kerültem volt Hosszúfalunak, hogy az előjáró ráczságot megüthessem, — az minthogy eleiket kerülvén, meg is lestük, reájok is ütöttünk : de voltak ezerig valók, kit meg sem gondoltunk volna, hogy annyian legyenek; kikre reájok ütvén, keményen megpuskázván ugyan velek, de semmit nem tehettünk nekiek, két katonánk kárával ott kölletett hadnunk. Mégeddig, Kegyelmes Uram, ugyan mindennap tettünk kevés-kevés károkat bennek; de, az mint halljuk, értésünkre esett, hogy Quido Starnberghgel akarja magát conjungálni, — az minthogy már az merre indúlt, általtol is látjuk, hogy betellesíti; ezután kevesebb kárt tehetünk nekiek, csak magunk maradhassunk meg hadainkkal miattok, mivel az hadaknak kenyér, szína és abrak miátt nem lehet subsistentiájok, mivelhogy mindenütt az legnagyobb heleket és jovát-jovát az heleknek elígette és elpusztította, porrá, hamuvá tette. Még Kemenes-alja eddig intacte volt: de bizonyossan általláttam, ezen órában megszállván Jánosházát, hogy holnap belebb jővén, ezt is porrá, hamuvá teszi; magok Rábán túl quártélokban szállván, Quido Starnbergh népivel együtt megegyezvén s onnénd általtol bennünket kitolván, — subsistentiánk soholt innend nem lehet; ha szintíg nem persequál is bennünket, de az szükség miátt nem hiszem, Kegyelmes Uram, hogy hadaink subsistálhassanak.

Adom azt is értésére Nagyságodnak, hogy Rabutínt és Karafát Isten ígetísért úgy megbüntette, hogy Tűrjén tegnapelőtt 18. paripájok Rabutínnak és Karafának minden szerszámostúl és fegyverestűl egészlen megégett; — mellyet elsőben egy német rab referálván, nem akartuk hidni; ma Kisfaludi Urammal s több tiszt Uraimékkel általgyüvén Tűrjén, megnéztük, — valamint referálta, úgy találtatott, sűt nem 18, hanem 20-nál is többet láttunk testi szemeinkkel az két udvarokon egymás mellett, az kik megégtenek. Mellyeket akarván Nagyságodnak tudtára adnom, kívánom, Isten sok számos esztendőkig szerencséssen éltesse Nagyságodat.

Datum Alsó-Mesterin, die 3. Martÿ 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája

B. B. Ádám m. k.

P. S. Quidon Starnbergh és Ebergínyi megegyezvén Rabutínnal, és az egész hadakkal indúltak Sárvárnak; mellyek után én és Bezerédi Imre Öcsém-Uram egy erős portával megindúlván, — először jól succedált az dolog: mind vágtunk s mind fogtunk németeket; de megsokasodván az ellenség, oly dühösséggel rajtunk gyütt, — miúlta Kegyelmes Uram hadakozom, nem láttam, hogy az német úgy rajta menjen, mint most. Öcsém-Uram alól elesett az lova, magát megfogták, párduczbűrit, m .... csizmáit, karabínyát, sövegit forgóstúl mind le .... magárúl; meglátván laib-compániabéli zászlótartóm....... maga is Öcsém-Uram segítséget hívân, egy kerten .... azontúl ketteit az németnek az kóplával által .... madikat Rétei György Uram strázsamestere lűtte agyon, — így mentették meg az ellenség kezébűl és ezen szerencsétlenségbűl, hogy ott nem veszett.

Külczím: Méltóságos Galánthai Gróff Eszterhás Antal Uramnak ő Nagyságának, Kegyelmes Urunk ő Nagysága Campi-Marsallus-Locumtenensének és Commendérozó Fő-Generálissának, nekem kiváltképpen való jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan adassék. — Érsek-Újvár. P. H.

(Balogh Ádám sajátkezével irott eredeti levél, gyűjteményemben. Az utóirat, — mint a tartalomból, úgy a más, sötétebb tentából is látszik, — a szöveggel nem egyszerre, hanem később, tán mart. 5-ike estvéjén, az elbeszélt csata után iratott. A benne előforduló kipontozott helyek a levél sarkára esvén, evvel együtt laszakadtak, — különben Rétey György mart. 7-ikén és Bezerédy mart. 9-kén kelt alábbi leveleiből könnyen kiegészíthetők.)

261.

Palkovich Ferencz főhadbiztos, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Gróff és Fő-Generális!
Nékem Kegyelmes jó Uram!

Vettem 2. praesentis Újvárban emanált Ngod úri levelit, melynek minden continentiáit jól megértettem; tovább is a miben hites kötölösségem Hazámhoz fog mutatni jónak lenni, vagy elkövetem, vagy kinek illik megjelentem alázatossan.

Az német, Rabuthin armádája, Sárvárnál általment, a táján tegnap Bezerédj Uram hadai Balogh Ádám Uram ha-

daival öszveegyezvén, viriliter aggrediálták az ellenséget, elannyira, hogy kevés hía volt, Bezerédj Uram lova elesvén az harczon, hogy ott nem nyomták az labanczok. Németben feles veszett, de mieink közül hírlelik csak még, hogy Balogh Ádám Uram Fő-Strázsamesterit elfogták volna, — de nem verificáltatott még. Gondolom, hogy az német Répcze vize mellett Soprony felé veszi lineán belül útját: mert a mi Isten áldásábúl jó viselő kuruczainktúl nincs nyúgodalma.

Abrakban nagy defectusunk és sóban vagyon. Az minémő ezer tallért assignálni méltóztatott Ngod Generális Bottyán János Uramnak ő Ngának, — nehezen tellik ki az oeconomica deputatiótúl.

Csobáncz várának öszverontotta igen az kapuját német, — úgy öszvebummázta az fedelét: nem ártana azon Csobáncz várát reparáltatni és non per modum formalis praesidÿ, hanem csak quasi locus conservatorius, egy jó Commendant negyven hajdúval, vagy két taraczk-álgyúval locáltatnék.

Simontornyai Commendánst mást köllenék tenni, a ki magis illuminatus volna és ex sua industria Somogy és Baranya vármegye lakossival reparáltatná azon Simontornya várát; mert a mint Dalloskháza volt: én ott megdupláztattam az sánczot, — onnénd álgyúval nem impetálhatja, az irruens sturmátúl sem tarthat, mert ellenségnek nincsen placza. Prófuntházat is kettőt köllenék építtetni, nem abban az romlott várban, hanem Dalloskházánál is hadd lenne; nehezen hiszem, hogy Dalloskházában bumát bévethetne, — egy Simontornya-Partium forma állopotunk lehetne.

Most minden órában várjuk *Generális Bottyán Uram ő Nga menyasszon-kisasszonyát,* (gr. Forgách Juliánnát;) talám általgyüvetelivel cessál az impedimentum által való kívánsága iránt. *)

Okos ember lehet Rabutin: de ebben teljes okosságát nem mutatta, hogy Pápának nem gyütt; mert ha erre gyütt volna: vivendi modum praepediálta volna nékünk; de, lévén

*) A móringlevél, melylyel Bottyán bátorkeszi-i urodalmából Köbölkút és Kis-Gyarmat nevű falukat inscribálta nejének 6000. frtban özvegysége esetére, 1707. martius 12-kén Pápán kelt. (Kir. curiai levéltárbeli periratok.)

sok malom is beneficium és mindenféle alkalmatosság, — jól adta Isten, hogy erre Rabutinnak útja nem esett.

Az kurucz katonáinknak ha cselédje valahol in tuto lett volna: vólt és tétetődött kár németben, — de lármára nézve sok derék katona-ember cselédje conservatiója kedviért zászlók alatt nem lehetett. Erre hasznossabb állapotot nem tanácslanám, hanem amplum spatiumja lévén Tihannak, natura loci fortis, csak egy felűl köllönik ásást tenni és az Balaton vizét öszvevenni, et taliquali cautela marháival, jószágival kuruczaink cselédjeik ollyan lárma idejében elférhetnének.

Lengyel Miklós Uram nem tudom, ki akaratjábúl vagy engedelmébűl? Szalonok várában feleségét, gyermekeit és minden értékit bévitte; az az ember csak cavillál az maga Confoederatióban (így;) nem köllönék egyéb, hanem pajkoskodó viseléséért menyországban küldeni, avagy magát is felesége után beküldeni. Újváry Ferencz Uram, Sólomváry Uram is magok értékét, feleségét, gyermekét Vázsomban küldvén, megvárattták Rabutínt ottan, Zichy Imréné Asszony ő Nga protectiójábúl. Gondolom, ha úgy latra vetnénk az Confoederatiónknak szüzességét mint a Vesta Dea szűzeknek Istenaszszonya, — ezen Uraimék sem hozhatnának Balatom vizibűl mostan vizet Pápára!

Követem ezen hosszú írásomrúl Ngodat alázatossan; ajánlván magamot kegyes úri gratiájában, maradok

Nagyságodnak

Papae, 6. Martÿ 1707. alázatos szolgája

Palkovich Ferencz m. k.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-család levéltárában.)

262.

Török István senátor és ezredes, Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Jó Kegyelmes Uram!

Rozsnyórúl (a kormánytanács üléseiről) általjövén az Dunán Ngtok parancsolatja szerént, az Dunán innénd való megszomorodott és elrémült földet elengedendő segétség felől minden Nemes Vármegyékben assecurálván, bíztattam minden igaz confoederatusokat; az minthogy azon bizodalmaktúl

s igaz hazafiúságoktúl viseltetvén: sok szép, dícséretes, ellenségi ellen tett actusokkal dicsekedhetnék ezen föld. Az többi között, megpusztúlt s majd minden hadi szükséges provisió nélkűl hagyatott Csobáncz várában futott egynéhány ember olly dextere és resolute viselte magát, hogy nígyszázat az ellenségbűl — porok elfogyván — kövekkel öltenek meg, kiknek számok között ötven tisztviselők valának; melly actus nem utólsó, némelly circumstantiákra nézve, Hajszter veszedelme (győrvári diadal) után.

De megvallom, diffidentiája nagy vagyon ennek az földnek: minthogy az sok bíztatás után, segítségre azon nagy erő ellen két regementnél (úgymint Nagy János és Réthei György Uram) több nem jövö által, és így eleiben nem állhatván: valamerre az német ment, olly megsirathatatlan pusztítást, rablást tett, mellyhez hasonlót még nem értünk. Ebbéli nagy szomorúságokat nem kevésbbé öregbéti az vörös-pénznek kedvetlen circulatiója s az fejérnek totalis abrogatiója; holott az szegény embernek ha még volna valamicskéje, az kit az ellenségtűl megmenthetett röjtögetésivel: erőszakossan elvészik tűllö. Az tisztviselő urak, fő- s némely rendek semmieket csak árruban sem bocsátják, nemhogy eladnák, — egyedűl csak az szegénységet húzzuk s vonjuk, nyomorgatjuk, ő tűlök erővel elvonván az mijét látják, érette; majd már egy köböl gabonát, egy funt húst, egy ital bort nem találnyi, hanem mindent — az mint följebb is írám, — kemény executiókkal, extorsiókkal az szegénységtűl préselünk ki. Az vitézlő rend sem talál maga ruházatjára, betegségének gyógyéttatására rajta (t. i. a rézpénzen) semmit is; tudok már sokakat, hogy fejérruhájáért, lábbeliért fegyverét adta. Mellyért minden excessusokat, istentelen praedálásokat követtek; annyira vagyon az dolog, Kegyelmes Uram, hogy ha erdőn vagy szekérháton az szegény futott ember holmiére talál, és már az ellenség ellen megmaradott volna is, — az katonaság praedálja. Mellybűl minémű gonosz következhetik? Ngod bölcsen megítélheti; én bizony félek azon, hogy egy non putaram jön vagy lészen belőlö. Ezt praevie köllетett Ngodnak alázatossan megírnom, kírvín: méltóztassék az Istenért is Ngod tempestive, még kisőn nem lészen, olly mediumrúl gondolkodnyi, hogy az megkeseredett népnek men-

tülhamarébb kívánt consolatiója lehessen. Ajánlván ezzel Ngod grátiájában alázatossan magamat, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak
Nagyságodnak

Datum Papae, dje 7. Martÿ 1707. alázatos szolgája
Telekesi Török István m. k.

Midőn levelemet pöcsételni akarnám, jövö hírünk, hogy Rabutin tegnap Sárvárnál általmenvén az Rábán, ott conjungálta magát Max Storumberggel és Ebergényivel; onnénd hová mennek, vagy mi tívők lesznek? még nem tudjuk. — Tegnap kapuvári gvarnizon közül valókat kinnszorítván az városon katonáim, tizennégyet levágtanak és kettőt most hoztak közülök ide.

(Eredeti, sajátkezűleg írt levél, gyűjteményemben.)

263.

Réthey György ezredes gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális!
Nékem nagy jó Kegyelmes Uram!

Hogy eddig itt lévő occurrentiákrúl Nagyságodat nem tudósíthattam: oka a szüntelen német körül való lételem. A mely minapában Nagyságod kegyelmes levele hozzám érkezett, azon levélben írja Nagyságod: ha a patensek a vice-ispánok kezekben deveniáltak-é, vagy sem? és ellenség keziben nem akadtak-é? Én ugyan mind a patenseket s mind azon leveleket kiket Nagyságod énnékem committált, kinek-kinek elküldöttem: de deveniált-é a patens Nemes Komárom vármegyei vice-ispán kezéhez, vagy sem? nem tudom; de a többi patensek kinek-kinek megadattanak, s úgy Győry Mihály Hadnagy Uram is azokat a leveleket kiket Nagyságod néki committált, in locis debitis assignált.

A midőn Csobáncz várátúl a német megindúlt erre Sümeg felé: az erdőkön együtt is, másutt is csípkedvén, alkalmasint — ha többet, bizony kevesebbet nem — kétszáz emberét elvesztette; itt addig tekergett, addig csavargott, hogy a hol látott és ismért valami jó helyecskét, egészlen elpusztította; már útját vette egészlen Imperium felé, a minthogy már egy

része bagázsiájának a Rábán is általköltözött. Abban bizonyossak vagyunk, hogy — valahányat fogtunk, mind azt beszéllik, — legalább aratásig való quártélt igírt nekiek a császár, sok fáradságok után. Ebergény is mintegy kétezered magával, magát Ság táján conjungálta; mi ugyan a két had között lévén immár vagy háromezeren: Bezerédy Uram bizonyossan meg nem üzente, hogy mennyire való legyen? már ő Kegyelme az Rábán túl puskázván sokat vélek, — mert ha megüzente volna és rúla el nem állott volna: vóltam ollyan gondolattal, akkori conjunctiójának nyaka szakadott volna. Igaz dolog ugyan, hogy mireánk abrupte jővén az erdőben a hol voltunk, előtte szintén meg nem szaladtunk: de a had csak megpozsdúlván, mezőre kellett mennünk és ott magunkat kirendelnünk. Onnan az ellenség szájábúl — mivel Rabutin Ságon és Ság körűl való falukon, Ebergény pedig Mesteri körűl lévén, majd mintegy körben voltunk — kölletett mennünk a Rába mellé; ott Balogh Ádám Uram, Bezerédy Uram conferálván, mintegy tizenkétszáz emberrel bémentenek, jóllehet én magam ott nem voltam, a hadakkal kellett maradnom; — ő Kegyelmek Sitke tájékán az ellensíggel keményen megpuskázván, annyira volt Bezerédy Uram is, hogy már mintegy hat dragonyos fosztogatni is kezdette, a minthogy párduczbőrit, forgóját, mentéjét, csizmáját, lódingját le is vívén ő Kegyelmérűl, kiáltani talált: *Segítsetek fiaim, én vagyok Bezerédy!*... S úgy meghallván Balogh Ádám Uram egyik zászlótartója és az én strázsamesterem, rajtok menvín, — ott mindjárt in isto actu egyik egyik nímetet, másik másikát megölvén, magát Bezerédy Uramot megszabadították; közel lévén Jeszenszky Ferencz Kapitány Uram oda: ő Kegyelme maga lova farára felvívén, s úgy hozta a seregek köziben. Már látván, hogy ott az erőssökön semmit sem tehetünk, a had is annyira elkedvetlenedett: mert tizenkít nap is nem lívén kenyere és abrakja, kínteleníttettünk egy kevéssé erre fordúlni, a hol a katonaságnak lehessen valami subsistentiája.

Már ittvaló maradásomnak semmi hasznát nem látván, a minthogy ezen német el fog menni: kérem alázatossan Nagyságodat, míltóztasson minket is valami nyúgodalomra vitetni; mert ezen a földön bár csak az itt való had élhetne el, mert

írhatom Kegyelmes Uram Nagyságodnak : miolta ideáltal vagyunk, nem hiszem hogy ordinarie három — négy abrakot adtak vólna lovamnak, — hanem erővel kell vennem. Máskínt bizony a katonáim is felessen bocskorban járnak, sem ruhájok, sem pínzek. Hahogy pedig továbbvaló ittlétemet parancsolja Nagyságtok: kírem alázatossan Nagyságodat, vagy kít hóra való fejír-pénzt méltóztasson Nagyságod küldeni, mert itt a veres-pénzen semmit sem vehetünk, a hol valami van is, tagadják; s úgy, tudom, a hadnak is jobb kedve leszen az ittvaló maradáshoz, ha magát megruházhatja, mert, Isten látja, olly rongyos, hogy a teste is kinn van; máskínt, ha Nagyságod meg nem ruházza, — kínteleníttetnek erővel menni, kit magam is nehezen szenyvedněk. Maradván

Nagyságodnak

Sümög, 7. Martÿ 1707.

mindenkori alázatos szolgája

Rétei György m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláírás sajátkezű. Külczíme a borítékkal elveszett, de semmi kétség, hogy Eszterházy Antalnak szólt.)

264.

Bottyán Eszterházynak.

Méltóságos Generális Uram!

Adom tudtára Ngodnak, hogy küldvén bizonyos portát az német tábor recognitiójára, kinek is reportumát íme in inclusis *) Ngdnak elküldtem. Hanem azon kérem tovább is Ngdat, hogy *hovahamarébb küldjön által háromezer gyalogot:* ettűl az némettűl éppen semmit sem fogok tartani. Mivel penig sokan a rabok közűl fateálják, hogy ezen németségnek egy része Pozsonnál általmenvén, Leopoldot éléssel fogja megsegíteni, — kinek ha megengedi az túl levő militia: *a kenyér is kár lészen néki.* Azon is kérem Ngdat, hogy az gyalogsággal valamelly *jó két mozsárt, hozzá kívántató bumbákkal küldjön által;* ha verificáltatni fog a németnek általmenetele: *azonnal Tatát és Fejérvárt lábárúl elütni fogom tentálni,* — mert igen nagy kárára vagyon az országnak. Ez a német való-

*) Ma már nincs mellékelve.

ban megnyomorodott, lovai semmire valók, mivel a táborátúl nem mér messze kimenni.

Balogh Ádám Uramat valóban sajnálom, hogy halálos betegségben vagyon, — *a kinek nem volt mássa az sörény portázásokban.* Bezerédi Uram is igen nagy szerencsén maradt meg, hogy el nem vitte az német: mivel már kézben is volt, és meg is fosztották; ha szerencsére meg nem fordúltak volna mellette: éppen már elvitték volna, némelly helytelen praecipitantiája miatt.

Most semmi ollyas occurrentiáim nincsenek, kikkel Ngodnak complaceálhatnék; hanem az mint az inclusábúl kitetszik: *Rabutin armádája Sárváron innét, az Kemenes alatt subsistál.* Az mi hadaink Keszthely, Sümeg, Pápa körűl, az provisió szűk volta miatt subsistálnak, az porták mindazonáltal szűntelen járnak. Balogh Ádám Uram Oberst-Bachtmasterét levágták. *Istennek minden napján kétszer-háromszor reáütnek portáim az ellenségre;* sebes katonáink ugyan circiter 300-ig való vagyon, de az kiket megöltek volna: alig találjuk negyvennek. — Minémő hírek folyjanak Szigetvár felől: íme, azt is in inclusis megküldöttem, (nincs meg); kinek is bizonyos recognitiójára *magam regementembül aláküldöttem négy compániát.* Rabutin armádája ha szintín Austriában vagy Stÿriában, vagy akárhová fog nyomúlni: nyomába lészek. *Az szénábúl, abrakbúl íppen kifottunk, de magunknak kenyerünk ugyan vagyon.* Ha az Nyulasrúl kinyomhatnánk a németet: ott lenne elegendő abrak, széna, — melly könnyen végben menne, *csak gyalogunk volna.* — Ezzel Ngod gratiájában ajánlván magamat, maradok

Sub dato Papae, 8. Martÿ Anno 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Gróff Fraknai Esterházi Antal Generális-Mezei-Mareschallus bizodalmas nagy jó patronus Uramnak ő Ngának, kötelességgel. — Érsek-Ujvár. — Cito, cito, cito, cito. Citius, citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime, citissime. P. H.

Másik felöl, a pecsét mellett: Stapheta urgentissima. —

Etteji pósta Csirma (?) Gergely, ezen .... Excellentiás .... küldje et ..... expedi ....

(Bottyán) János m. k.*)

(Eredetije sajátkezűleg aláírva a kir. kamarai levéltárban.)

265.

Bezerédy gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Nem akarám elmúlatnom, hogy szolgai kötelessígem szerint alázatossan ne tudósítanám Excellentiádat az ittvaló occurrentiákrúl. — Az erdélyi nímet már nemcsak az Dunán által: de az Rábán túl is penetrált egísz corpusával *Sárvárhoz*, előbb az itt lévő nímettel, úgymint *Starnbergh s Ebergénivel Kemenes alatt conjungálván magát;* az hol is feles helsígeket porrá tévén, — eleget iparkodtam, hogy némely helsígeket megmentsünk; az minthogy, midőn *Sághrúl* — kit is elígetvén — *Gércze felí s onnénd Sárvárhoz ment volna:* akkor Balogh Ádám Urammal mintegy négy- vagy ötszáz lóval rajtok ütvén az hátolán, és az megtérvén, egy-kít óráig puskáztak velünk s tartóztattak, csak azért, hogy magát squadronban vehesse, — mely úgy is lőn; mert egy másfélezerig röndben vévén magát, hogy nékünk kevís voltunkat látták, rajtunk hajtottak, elannyira, hogy az minémő rabokat már fogtunk volna az puskázásban, — azokat is le kölletett vágnyi, mivel hátot kölletett adnunk. Engemet pedig elszorítván az nímetek, mivel az katonaságot akartam bíztatnyi, hogy fordúlna, de senki sem fordúlván öt dragonosnál több, azok is elhagyván, elfogtanak, és mind paripám-, szerszám-, forgóm-, párduczbőröm-, mentím-, csizmámbúl már kifosztottak, s hogy kéznél már fogva vittek volna, — akkor jüvén egy zászlótartó, egy katona s egy dragonos, kiket is bíztatván, hogy segéllenek: ottan Isten megmutatván irgalmasságát, agyonlűttík azon nímetet, én pedig azon magas kerten öt-hatszáz nímet közűl kiugrottam s gyalog elszaladtam. Megvallom Kegyelmes Uram, már annyi károkat vallok, hogy majd csak paripát sem vehetek: mert semmi

*) A kipontozott helyek még a fölszakasztáskor letépettek.

refusióm nincsen mind annyi káraimért; valaminthogy midőn taval az rabok èránt fáradoztam volna, — kit Excellentiád is jól tud, — akkor rajtam ütvén Völcsejnél Heister, mindenemet elvitte, mely eránt ugyan tett vala Excellentiád scripto tenus ajánlást, hogy leszen refusióm: de hogy túl valík az Dunán, említettem Excellentiádnak s előhoztam ajánlását s gratiáját, — akkor még neheztelő szovát vévén, hogy kívánom előhoznyi is; és így ha semmi refusióm nem leszen annyi káraimért, hogy lehessen subsistálnom? mert lovat sem vehetek. Kérem azért alázatossan Excellentiádat: vegye méltó respectusban ennyi sok ízbéli káraimat, és gratiáját mutatván, lehessen mi kevís refusióm.

Merre fog pedig indúlnyi ezen német? nem tudatik. — Azonban, mivel az Dunán túl lévő katonaságom igen elszélledett s általment, úgy annyira, hogy már strázsát sem állíthattam, sőtt nímely zászlókat le is kölletett vennem: azért kínteleníttettem Bottyán Uram ő Nagysága engedelmibűl Dunán túl lívő tiszt Uraimékat általbocsátanyi egy kevís ideig, hogy annálhamarébb az elszélledett katonaságot öszveszedvín, általjőjenek; azok, tudom, sörénkednyi, s gondolom, ha Excellentiád fogja parancsolni: három-nígy hét alatt is általjönnek, mert már íppen csak az tisztek maradtak volt; az minthogy több tiszt Uraimék közűl specialiter recommendálom Excellentiádnak Túri István Hadnagy Uramat, ki is hasonlóképpen feles károkat vallván, míltóztassík kegyes gratiáját mutatnyi és valami kevés jószágot conferálnyi, — kit is vagy maga, vagy embere által fog Excellentiádnak alázatossan repraesentálnyi, micsoda jószág legyen? Bízván azírt Excellentiád kegyes gratiájában, kiben is midőn magamat ajánlom, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak

Papa, 9. Martÿ 1707.

alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Csupán aláírása sajátkezű. Külczíme a boritékkal elveszett, de úgy látszik, Bercsényihez vala intézve.)

266.

Bezerédy Eszterházynak.

Méltóságos Generál-Feldt-Marschal!
Jó Kegyelmes Uram!

Nem kétlem, vette eddig Excellentiád az itt lévő occurrentiákrúl tudósító levelemet, melyben is mind az nímet hollítit, s mind magam szerencsítlen esetemet bővebben megírtam; akarván azért tovább is alázatossan Excellentiádat informálnom. Az erdélyi nímet már Sárvárnál vagyon, egy része pedig Szombathely felí; Starnbergh s Ebergény Kapuvárott, — azok Csornára akarnak mennyi quártélban, vagyis csak szállóképpen, s netalántán eo fine, hogy Rábaközt elvegye tőlünk, — mely nem lehetetlen, mert az mint az constitutiók vadnak, nékem nem igen tetszenek: mivel Bottyán Urammal ő Nagyságával nem lehet vígeznem, azt állítván ő Nagysága, hogy competálódom véle, kitűl ugyan Isten ójjon, mert ugyancsak ittlévő Commendóm, nem kívánok legkissebb competentiát is; az minthogy még az dragonosokat is, úgymint Nagy János Uramat, nem resolválta, hogy hozzám jőjenek, sőtt még azt mondotta, hogy bízvást megírjam Excellentiádnak: *ha egy szekér ordert küld is Dunántúl, — nem cselekszi, mert ő Nagysága itt lévén, Excellentiád pedig túl, s nem kívánja hogy onnénd commendérozza;* hanem, ha innénd lészen Excellentiád, kíván engedelmeskednyi. Azért én nem tudom hova folyamodnom; mert Excellentiád parancsolatinak kívánník utólsó csöp véremig engedelmeskednem, — de itt ellenközőt tartván, mit tegyek? mivel az ezerem is elszíledvín, mert az Dunántúl valók eloszlottak, úgy annyira, hogy egy zászló alatt hol hat — nyolcz s tíz maradott, s azért levívín az zászlókat is, mivel sem strázsát nem állhattak az tisztek, azért Bottyán Uram engedelmibűl általbocsátottam, hogy az hadakat öszveszedjík — Az mostanyi dispositiók sem szintín tetszenek: mivel Bottyán Uram az Nyulasra akar mennyi; való ugyan, hogy szerezhetünk provisiót az katonaságnak: de avval többet vesztünk, mert az Rábán túl való földet elfoglalják, — jóllehet most is magam négy zászlóm vagyon oda, mivel nem akarnám hadnyi, s azok iparkoznak s fognak is, s maga is az nímet

szökött: de avval meg nem tarhatnyi; hanem inkább — attúl tartok, — hogy így lívín az dispositiók: mind Rábán túl s mind Rába-közi földet elvegye, s ha az Nyulasra megyünk is, onnénd kinyom, azután netalántán körben vegyen, mert ráczsága is szaporodik. Én ugyan valamint eddig, úgy ezután is kívánom csekíl szolgálatomat contestálnom, — de, hogy competálódjam, Isten ójjon, hanem inkább megvonyom magamat s nyugszom.

Ezeket akarván szolgai kötelessígem szerint Excellentiádnak repraesentálnom s magamat gratiájában ajánlanom, maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája
Papae, 11. Martÿ 1707. *Bezerédÿ Imre*, m. k.

Külczím: Méltóságos Generál-Feldt-Marschal Fraknói Grófí Eszterház Antal etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan íráм.

Dunán túl, ibi-ubi. — Érsek-Újvár. P. H.

Kívül, másik felén, póstai jegyzések: Ezen Méltóságos Generális Eszterházi Antal ő Excellentiájánok szóló levelet póstamestör és veredárius Uraimék sietséggel küldjék, mert országos dologban jár. Papae, die 11. Martÿ estve 3. órakor expediáltam staphetaliter.

Volt Patonán, melyet 6. órakor estve 11. Martÿ elküldöttem.

Volt 14. Martÿ 9. órakor reggel Etén, az órába lóháton elküldöttem Kocsra.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű.)

267.

Somogyi Ádám ezredes, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Fő-Generális!
Nekem jó Kegyelmes Uram!

Akarám Exciádnak ezen alkalmatossággal tudtára adnom, hogy az egész hadak provisió dolgábúl destituáltattanak. Éppenséggel nem tudom, mihez kapjunk; már az egész hadak is kifárodtak az dologbúl az szüntelen való munka, fárodság

és portázás miatt: holott hat héttűl fogva nem volt nyúgodalmunk, — volt olly hét, kenyeret sem látott az katona. Mi is voltunk Kegyelmes Uram nyomorúságban, — de ő (t. i. a német) sem vett pénzen az nyughatatlanságban! Már általmenvén az Rábán, egy része Stÿriának tendál; az erőssebb része, — az mint közhírrel hallatik, — igyekezik Leopoldot megsegíteni, kire illik hogy Exciád szorgalmatossan vígyáztasson.

Mai napig sem szűnnek az mieink az portázásátúl. Tegnapelőtt is hoztak Pápáro Méltóságos Generálishoz (*Bottyán*) tizenhét rabot; minden rabtúl adott ő Nga discretiót háromhárom forint fehérpénzt, — tovább is megígérte ő Nga, az kik hoznak. Már annyi az rabunk: nem is tudjuk hova tenni, mert mindennap hordják. Újobban Méltóságos Generális háromezer emberbűl álló portát bocsátott utánno. Nagyobb része pedig az ellenségnek Kapuvárhoz gyütt, ki is kemény portát küldvén, az árpási hidat egészlen elrontatta, az keszőit pedig fölégettette, reménlem: securitást akarván ezzel magának csinálni, mivel az Jendnek igyekezik föl Óvárhoz, mert minden élést az Nyulásrúl oda takartatott.

Méltóságos Generálisnak olly szándéka volna, hogy Tatát elütné lábárúl; kihez képest Exciád küldjön (Érsek-Újvárból) egy pár mozsárt cum toto apparatu, ha tanácsosnak ítéli.

Az Méltóságos Generálissal idegyüttünk Szent-Mártonyban: mivel Győrhöz is hallatott valamely sárga német gyüvése. — Actum Szent-Mártony, dje 14. Martÿ Anno 1707.

Excellentiádnak igaz köteles szolgája
Somogÿ Ádám, m. k.

Kívül: Eszterházy Antal czímzete.

(Eredeti s. k. levél gyűjteményemben.)

268.

Bezerédy Imre, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, kiváltképpen való
nagy jó Kegyelmes Uram!

Tartozó kötelességem szerínt kívántam Exciádat az idevaló occurrentiákrúl alázatossan tudósítanom. Írhatom egy szó-

val, hogy az mi kis Rábán föllül való országunk éppen most vagyon utólsó romlásban: mind Rabutin s mind pedig Staremberg armádája egészen ott quártélyoz, kiéli mindenbűl, hacsak Ngtok oda-által valami operatiókhoz nem fog, melylyekre nízve köllessék az armádát inned revocálni.

Szintín most veszem Patybúl Eszterházi Lászlóné Aszszonyom levelét, mellyet Exciádnak inclusive megküldöttem, — abbúl voltakíppen megértheti Exciád nyomorúságunkat.

Nagy János Urammal minémő dragonyosokat commendérozott Exciád által, hogy commendóm alá gyűjenek: azokat (az mint már előbb is megírtam volt Exciádnak) Bottyán Uram maga mellett tartóztatta s elannyira elhurczolta haszontalanúl, (??) hogy már merőn maródiak; sőt iterato való kérésemre azt felelte: Hogyha Ngod egy szekér ordert küld, — még sem pareál; hanem, ha Ngod commendérozni akarja: gyűjön által az Dunán s itt commendérozza. — Hiszem Istent, ha annak ideiben oldalam mellé vehettem volna űket: tehettem volna olly operatiót vélek, hogy nem könnyen conjungálta volna Ebergényi magát Rabutinnal, s bizony magamon sem esett volna azon szerencsétlensíg. Maga ezerét mindenha maga mellett nyúgosztalja, *) s az többi hadat rendkívűl elhurczolja, — s ez az egész operatió! Most is az *új Dominát* kísérgeti Szent-Márton felé. **) Megvallom, oly kedvetlen vagyok az sok rendetlenségekre nízve, hogy íppen semmi kedvem nincsen. Nagy János Urammal commendérozott dragonyosok közűl csak az elmúlt étszaka is tizenhat és egy strázsamester szökött bé Győrben.

Már kéredzettem Bottyán Uramtúl az Ngod udvarlására Újvárban, de nem bocsát; egyébaránt (hacsak tovább is így folynak nálunk az dolgok,) vagy bocsát, vagy sem, — fogom magam s általmegyek az Exciád udvarlására s jobban informálom Exciádat szóval az ittvaló dolgainkrúl.

---

*) E vád teljességgel nem áll; Bottyán ezere ott küzdött mindenütt az ellenség előtt, Fejérvártól kezdve; csupán az ú. n. »*Leib-Compagniá*«-t tartá főhadi szállásán a tbk. testőrségűl, sőt olykor azt is felváltá egy század dragonyossal.

**) Bottyán nem nejét kísérgetni ment volt oda: hanem mint Somogyi Ádám megírta, az ellenség miatt. Egyébiránt Bezerédynek ez

Méltóságos Generális Uram! tudja Exciád, mennyi károkat vallottam; *) most volna egyszer szükséges az segítség. Kérem Exciádat, ha az párduczbűr bűves volna Exciád körűl, — küldjön egyet számomra. Továbbá Exciád gratiájában ajánlván magamat, maradok

Pápán, dje 15. Martÿ Anno 1707.

Excellentiádnak legkissebbik alázatos szolgája

Bezerédy Imre, m. k.

P. S. Tegnap fogtak katonáim két kémet az Kemenes alatt, Fodor Uram ezerébűl való hajdúk voltak, lobonczczá lettek s Ebergényitűl küldettek az Kemenes alá. Egyiket ma itt, másikat holnap Kemenes alatt vonyatom karóban.

P. S. Az delineált operatiót Kegyelmes Uram, alázatossan vettem; de inkább nagyobb örömmel érteném, ha hallanám az kemíny lövíseket, az ki által is megromlott földünkről távozník mostanyi kölletlen vendíg. Az dobost Exciád megúnta, valóban nyughatatlan vagyok miatta. Cziráky Uram ezerének itt híre sincs, azírt én nem tudom, miből segítsem, máskínt is az magyar ő alá bizony nem áll, — én bizony megint visszaküldöm.

Kívül: Mlgos Fraknai Gróff Eszterházi Antal Generál-Feldmarschalk Uramnak ő Excjának alázatos kötelességgel adassék, — Érsek-Újvárban. P. H.

(Eredeti, csak az aláirás és második utóirat sajátkezű. Gyűjteményemben.)

Melléklet:

Gr. Eszterházy Lászlóné levele Bezerédyhez.

Mint kedves Öcsém-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Kglmednek.

Nem akartam elmúlatnom, hogy az ideváló hirekrűl ne tudósétanam Kglmedet. Valóban édes Öcsém-Uram, most vagyon az ittvaló armáda miatt ez a föld utólsó romlásban;

---

időbeli levelei — melyeket később maga is megbánt és írásban visszavont — telvék ilyes alaptalan, személyes ambitióbúl származott vádakkal.

*) T. i. az imént, a sitkei csatánál, a hol lovát, nyergét elnyerték, ezüstlánczos párduczbőrét levonták, sőt magát is elfogván, — alig szabadíthatták ki a segítségére jövő katonák. (L. fölebb.)

csak ott jár, valahol szereti, — bezzeg nem érzik most Kglmedet, *) nincs kinek csípkedni! Tegnap itt voltak nálom ebéden Stornbergh, Ebergény és Czikkin (Sickingen) Generálisok, az kelőket járták meg, onnand följűl hoztak magokkal pór németet, kik fölássák és sánczolják az Rábán lévő kelőket. Keresztúrrúl az gyalogságot is mind lehozták, ma osztják el őket quártélyra. Úgy mondják, Lakon (Répcze-Lak) lesznek az Generálisok, — de félek rajta: nékem is ne jusson benne!

Rabutín most is Szombathelyen vagyon; minémű háromezer dánus volt véle, az elmúlt étszaka Acsádon háltak, fölmentek Soprony felé; azok valamit kaptak, mindent elvittek. Karafa Szent-Gothárd felé commendéroztatott, úgy mondják, valami ráczok elejében ment; azok az ráczok elérkezvén, által fognak portázni (a Rábán.) Szegedy Bálint Uramnak (csesznеki kurucz várparancsnok) írt Ebergény Uram, hogy jőjjön meg: mert ha meg nem jön, földibűl hányatják el az kastélyját. Egy részint ugyan őérette jöttek hozzám, az volt köztök a hír, hogy nálom volna, eleget is szabódtam iránta, hogy én bizony nem tudom, hol van? Tallián (Sándor) Uramnak szolgálatomat; az ő Kglme kastélyjában negyednapja hogy Orzethi van, — jó gazdája vagyon, ma kezdi csépletni az asztagjait. Pásztorynak szóllottam: szolgáljon ő Kglmének; azt felelte, hogy lehetetlen. Az birkáit Ivánban hajtattam, magaméval együtt. Ezzel maradok

Patty, 14. Martÿ 1707.

Kegyelmednek igaz atyjafia

Szent-Györgyi Horváth Kathó, m. k.

P. S. Menyemasszonnak ajánlom szolgálatomat, az ő Kglme fia frissen vagyon. Tudja-é Kglmed,Karafa vette meg Kglmed (Sitkénél elnyert) lovát negyven forinton? Kisfaludy Györgyné ángyom is itt van nálom, — ajánlja szolgálatját Kglmeteknek.

Szintén hogy pöcsétöltetni akartam volna levelemet: az eblölkű, nagyhasú Tolnay (Dániel, sopronyi labancz alispán) 100 cséplőt küldött a gabonámra. Csak kiljebb volna az majorom: Isten meg ne áldjon, ha mindgyárt meg nem gyűjtatnám

*) Bezerédy volt ugyanis a Rábán túli dandárnok.

az asztagaimat, — ne lenne se őnéki, se énnékem! Nem tudom, mit akarnak? számtalan sok ásós, kapás *német* (kitörülve s helyébe írva: *magyar*) van a kastélyom előtt, — azok is csak szintén most érkeztek ide. Az Isten ne adott volna az világra, hogysem illyen búval élek!

Kívül: Teként. Nemzetes Bezerédy Imre kedves Öcsém-Uramnak, Pápára. (Eredeti.) P. H.

269.

Bottyán bizonyítványa Zólyomy János hadnagy részére.

Hogy Tekintetes Nemzetes Vitézlő Kisfaludy László Obrster Uram Vice-Hadnagya Zólyomi János, magam parancsolatjábúl ment Igmándra strázsára Gvido Starembergnek Budárúl való visszajövetelére és ott vitézmódon esett ennihán katonáival az német fogságában, és azon alkalmatossággal minden lovait, fegyverét is elvesztette, — praesentibus recognoscálom, recommendálnom is kívánom Nagyságtoknak. Mellyrül adtam ezen attestatiómat.

Pápán, 29. Martÿ 1707.

Generális Bottyán János, m. k. P. H.

Méltóságos Fő-Generálisság előtt feljebbírt vice-hadnagynak szerencsétlen casussát recognoscállom és alázatossan recommendállom is.

Korvínj János
Fő-Hadi-Mustramester, m. k.

(Sajátkezüleg aláírt és alsó jobbsarkán a tábornok pecsétével megerősített eredeti bizonyságlevél, félíven, a kir. kamarai levéltárban Budán).

A föntebbi bizonyítvány, illetőleg ajánlat, a következő kérvény mellett találtatik:

Az Méltóságos Fő-Generális Székesi Gróff Bercsényi Miklós Kegyelmes Uram ő Excellentiájához alázatos és könyörgő Instantia.

Méltóságos Fő-Generális!
Nékem nagy jó Kegyelmes Uram!

Excellentiádat Isten szerencséssen tartsa, igaz szívbül kívánom.

Kegyelmes Uram, Méltóságos Fő-Generális Kegyelmes Uram, haza szabadsága keresése mellett elviselhetetlen káraim, raboskodásom miatt elégtelen vagyok magam javaimbúl lábra állanom. Azért Excellentiádhoz alázatossan folyamodtam, és kegyes atyai, magyar vér szerető gratiájábúl minden jót várok. Melly kegyes gratiájáért Excellentiádnak Isten előtt buzgón imádkoznom nem szűnöm.

Választ és gratiáját várván Excellentiádnak, maradok

Excellentiád legkissebbik híve

Dunántúl való hadai között Tekintetes Nemzetes Vitézlő Kisfaludy László ezerében Vice-Hadnagy:

Zólyomi János, m. k.

(Eredeti kérvény, ugyanott. Határirati végzés nincs rajta.)

270.

Csajághy János ezredes, Károlyi Sándornak.

I.

...... Az mi Dunántúl való hadaink igen jól viselik magokat: az két armáda (Rabutin, Starhemberg) sem expugnálhatja; azok is már néki szoknak. — Az Rábaközt mondják, hogy az passusokat mind bévágatja az német s sánczokat csináltat. Bottyán Uram Pápa tájékán volt feleséd magával. Etc.

Datum Gyöngyös, die 17. Aprilis 1707.

Csajági János, m. k.

II.

Az Dunántúl (-ról) most jött szintín emberem. Az németség az Rábán túl és az egész Nyúlason inquartirizálta magát, az mi hadaink penig mindenütt innend vadnak. Generális Bottyán Uram Pápán quártélyoz, — az németttűl nem félnek; Fejérvárt is derekassan bloquálták, már ki nem jár onnand az ellenség, Nádasdy is *) kiment onnand Rabutínnal, megúnván az koplalást.

Gyöngyös, 21. Aprilis 1707. *Csajági János,* m. k.

*) Az 1671-ben lefejezett gr. Nádasdy Ferencz országbírónak labancz tábornokká lett és igen elnémetesedett hasonnevű fia, a ki később, 1707. oct. 2-kán a Soprony alatt vívott csatában Bottyán ellen vezényelt.

(Csajághy János eredeti leveleiből, a gr. Károlyi-levéltárban. Ő maga is túl a dunai ember lévén: folyton kapott onnét tudósításokat testvérétől Ferencztől s más főtisztektől.)

271.

Bottyán tábornok a Közép-Duna melléki lakossághoz.

Isten mindnyájunkkal!

Vettem leveleteket Duna-mellyéki lakosok közönségessen, értem nyomorúságos állopototok iránt való panasztokat; a minémű húzást-vonyást követnek rajtatok, én aztot most nem remediálhatom, hanem kérlek és hagyom s parancsolom, hogy gyűjetek áltol Földvárra minden ingóságtokkal és Földváratt lakjatok, onnét hiszem, megmunkálhotjátok szőleiteket, földeiteket; talám az Isten jobbra fordítja majd aratás felé, bétakarhatjátok vetésteket, szénátokat és egyéb afféle jószágtokat. Már ennekelőtte is megparancsoltam, hogy gyűjetek el onnéd, de semmisem lett belűle; arra nézve több parancsolatot ne várjotok, hanem gyűjetek Földvárrá és ott lakjatok, mivel Földvár körűl valami had is lészen, jobban megmaradhattok. De ha ott maradtok: bizony a rácz miatt meg nem maradhattok, hanem egészlen elpusztítanak, felpraedálnak benneteket a ráczok. Azért halogatás és késedelem nélkűl gyűjetek Földvárrá. Hogy pedig Nagy Péter Kapitány Uram ott vagyon: hadd légyen, vígyázzon tovább is ott. — Datum Papae, Die 26. Aprilis 1707.

Maradok jóakarótok

Bottyán János, m. k.

Külczím: Adassék ezen levelem Duna-mellyéki lakosoknak közönségessen, sietséggel.

Duna-mellyékire. P. H.

(Eredetije Pest vármegye levéltárában, félívre in folio írva. Csak az aláírás sajátkezű.)

272.

Szent-Györgyi Horváth Zsigmond főhadi biztos, Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Tepliczérül írott Ngod levelét alázatossan vettem. Való dolog, elannyira megbomlott folyása az vörös-pénznek, hogy meg nem írhatom; de ha Ngod méltóztatik az ideváló hadak számára mundiert requisitumokkal együtt küldeni és azt kiosztatni, — elfelejtik az feír-pénzt kérni. Én tegnap ideérkezvén, megjelentettem Méltóságos Generális Uramnak ő Ngának (Bottyánnak,) hogy csuportra vegye az hadakat és úgy füveltessen; assecuráltam, hogy Májust kivöszöm az intertentióbúl és kiadatom az húst, kenyeret és sót. Úgy rendelte ugyan ő Nga, hogy ad primum Maÿ Balogh Ádám, Kisfaludy László és György Uraimék ezere az Szala vize mellett Szent-Gróthoz szállljon, maga ezere penig, úgy Bezerédy, Somody Ferencz (tollhiba, *Ádám* helyett), Goda Uraimék ezerei az Rába mellé, Malomsok tájára. Az hajdúság pedig (Somlyó-) Vásárhelyen maradjon. Azért kérem alázatossan Ngodat: ezalatt parancsoljon az újvári prófunthízbúl lisztet általhozatni, mert szükséget látunk és eloszlik az katonaság, — bizony nem verhetni csuportra azután.

Ezzel Ngod gratiájában ajánlom magamat és maradok Ngodnak mint jó Kegyelmes Uramnak

Pápa, 28. Aprilis 1707.

holtig való alázatos
igaz szolgája
Horváth Zsigmond, m. k.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

273.

A csobánczi kapitány és tiszttartó jutalma.

Én Székessi Gróff Bercsénÿ Miklós Nemes, Ungh Vármegyének Fő-Ispányja, Felséges Erdélyi és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk (Titulus) és az Magyar Haza szabadságáért öszveszövetkezett Nemes Magyarország s minden hadainak Fő-Generálissa. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, hogy te-

kintve N. és V. *Száz Márton* Csobáncz-vári Commendáns-Kapitánynak s Dóczy Péter azon dominiumbéli tiszttartónak ő Kglmeknek érdemes hazafiúságára, mellytűl viseltetve, az elmúlt téli időkben, féretévén az helynek és benn lévő praesidiumnak gyengébb voltát: mindazáltal Rabutinnak kevélykedő ereit nemcsak bátran az várban bévárták, — de az várat Hazánknak nem kevés hasznára s azon környéknek jeles megvígasztalódására s emolumentumára, az ellenségnek megszígyenétésével, alóla való káros elszállásáig s egész végig, felültitulált Felséges Fejedelem és Hazánk hűségében dícsíretessen megtartották. Melly Hazánkhoz megmutatott igaz hűvségek és magok dícsíretessen viselések jutalmazására, az Felséges Fejedelem ratificatiójáig, azon várhoz közöl lévő »Feír-malom« névő malom, az Badacsony-hegyén lévő tarka barátok (cisterciták) szőleivel, fiscalis jussal adatott és assignáltatott kezekhez ő Kglmeknek, s ennekfölötte az magok azon hegyen mostan lévő szőlejek is obveniálandó dízsmátúl és hegyvámtúl fölszabadíttatott s immunitáltatott. Kihez való képpest az Felséges Fejedelem hűvségében lévő tiszteknek s rendeknek közönségessen intimáltatik, és az kiknek illik, parancsoltatik: megírt jóknak szabados usussában megnevezett Száz Márton Commendánst és Dóczy Pétert, ő Kglmeket, ő Fejedelemsége további rendeliséig semmiképpen ne turbálhassák, háborgassák s ne is turbálják vagy turbáltassák semmiképpen. Mellyrűl ezen írásommal s pecsétemmel erősített levelemet is kiadtam ő Kglmeknek. — Érsek-Újvár, dje 4. Maÿ 1707.

G. B. Miklós, m. k. P. H.

(Eredeti, s. k. aláírt és Bercsényi nagy kerek ostyapecsétével megerősített nyílt-levél, gyűjteményemben.)

274.

Graÿner Antal alezredes, Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Fő-Generális, etc.

Már a németnek mintegy obiter a mustrája Pruk táján meglett, mint is a Starenberg Bécsben ment föl, az iránt teendő relatióval Bellicumhoz. Mely Starenbergnek a gyalogja majori ex parte Rajkán vagyon, de Köpcsénhez induland; mint is

Rabutin corpusa egész az Starenberg lovásával Prinkhelynél fekszik, Körtvélyesen följűl, in partibus maritimis Regni et Austriae, Köpcsénhez két mélföld, a hová az egész német armáda fog csoportoznyi azon köpcsényi mezőre. Már is az Pálffy azon Prinkhelynél lívő Rabutin corpusához commembrálta az kevés általhozott ráczát és horvátját, maga Pozsonban vagyon, ott fogja megvárnyi az Köpcsénhez gyülekezendő tábort; holott kevés óráiglan subsistálván, azon tábor in duas classes azontúl szakadván, Starenberg (kinek ma várták Bécsből lejövetelét) az ő corpusával Bazíny felé veszi útját, először is Leopoldnak megproviantírozására, s onnét a szegíny bányák prophetisáltatnak; Rabutin pedig Győr felé, Duna mellett való úton Erdélyben ásétozik. Nem tudom, ez hol eszik ebédet e jövő vasărnap? de Starenberg Uram bizonyossan Szeredben szándékozik érnyi, mivel holnap, a mint asseccuráltatik, megindúland. Mennyi regiment ezen német, hány Generálisa vagyon, hány standárja? két rendbeli általbocsátott emberim relatióstól odavesztek, vagy kézben akadtak, vagy egész német armádának Köpcsénhez való gyülekezetit várják? nem tudom mire vélnyi, mindazonáltal már is másokat utánnok subordinálván, vagyon álmatlan gondom az nem jó szomszédokra.

Rácz Miska akarván szigetközi németre általcsapni, ma mene által.

Isten engedje, maholnap, mutato sydere jobbat itten értvén, jobbat is írhassak Ngodnak! Magamat ajánlván, etc.

Somorja, 24. Maÿ 1707. *Graÿner Antal,* m. k.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

275.

Bezerédy Imre, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generál-Feldt-Marschal!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Szokott alázatos kötelességem szerént kívánván levelemmel alázatossan udvarolnom, s az ideváló occurentiákrúl tudósítanom Excellentiádat. Az német az Rábán föllűl még most is öt- vagy hatezerig való subsistál, jóllehet ugyan, az napokban némel helekrűl egynihány százig való az ráczsággal együtt fölment, a minthogy egy étszakán Frankón meghálván, remén-

lem, Sopronnak kölletett mennyi; úgy vagyon a hire — a mint némel relatiókbúl értem, — ugyan csak Köpcsénhez akarja maga corpussát gyülekeztetni, s az Rába-melléki passusokon kétezerig valót fog hadni, kikkel is Ebergény̆ Uram leszen commendó.

Én ide Hosszú-Peresztegheż szállottam nímel hadakkal táborban, nem tovább, csak egy kis mérföldecske Rum ide, a hol a németnek az Rába passussán egy rendbéli corpussa vagyon, ki is áll ezerig való lovasbúl és hatszázig való gyalogságbúl; már három, négy ízben akarván rajtok próbát tennünk: de az Rába vize fölötte igen megárodott, annyira, hogy által nem mehettünk, hanem — reménlem — két nap alatt meg fog apadni, Isten jóvoltábúl fogok operatiót tennem.

Előbbi leveleimben is alázatossan kértem vala Excellentiádat, hogy az ideáltal való dragonyosok számára míltóztatott volna mundért és csizmákat általküldetni, mivel annyira vadnak: majd némelnek az ruhájo nyakábúl kiszakad s egynihányon mezételen lábbal kéntelenéttetnek nyomni az kengyelt. Azonban, a mint látom, Excellentiád sok ízbéli szép bíztatási és ajánlási mind az fizetés, mind pedig az succursus általküldése iránt, megváltoztanak, sűt nímel része az ezüstpínznek is talám egészlen kongó fog lenni, noha az ide-által való hadak nagy óhajtással várták mind ez ideig, sok bíztatásunkra nézve. Míltóságtok lássa ugyan, mit cselekszik, — de azzal nemhogy szaporétanánk az ország szolgálatját, inkább az hadakat fogyasztjuk; mi tisztek ez iránt ne okoztassunk. Én ugyan, igaz lélekkel irom Excellentiádnak, az magam részemrűl bizon nem gondolok véle, ha soha egy pínzt nem fizetnek, — tartozván azonkívűl is hazámért s böcsűletemért szolgálnom; de az sok szegínlegín, a ki eddig jó szívvel szolgált, megkedvetlenedik, mivel se mundírja, se kíszpénzbeli fizetése. Kérem azért nagy-alázatossan Excellentiádat: ezen injuriáimat megorvosolván, míltóztassék irántok kegyelmes dispositiót tenni. Várván Excellentiád válószát, és maradok

Jó Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak

In Castris ad Hosszú-Peresz- teg positis, 27. May̆ 1707.

mindenkori alázatos szolgája

Bezerédy̆ Imre, m. k.

P. S. Kis Gergel Kapitán Uram is itt velem lévén, — Excellentiád minapi méltóságos levelében tett volt ű Kegyelme felől emlékezetet, hogy el nem feledkezett Excellentiád, — nagy alázatossan köszöni mutatandó kegyelmes gratiáját, s tovább is ajánlja Excellentiád úri affectiójában magát, s én is alázatossan recommendálván : ne feledkezzék Excellentiád, mutatván ű Kegyelméhez kegyelmes gratiáját. Azonban az ő Kegyelme katonái is mundértalanok, azok pedig mind leginkább az Rábán föllűl valók s hazájoktúl elrekesztettenek, — méltó tekintetben venni őket; ez iránt is kérjük alázatossan Méltóságtokat, míltóztassék dispositiót tenni.

Külczím: Méltóságos Generál-Feldt-Marschal Fraknai Gróff Esterházy Antal etc. nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, szokott alázatossággal írám. — Dunántúl, ibi-ubi. P. H.

(Eredetije, gyűjteményeimben. Csak az aláírás ssjátkezű.)

276.

Nomina Exulantium Trans-Danubianorum.

A Dunántúl való tiszteknek és főrendeknek specificatiójok, kik actu cselédjeket által akarják a Dunáninnéd költöztetni:

1. Török István Senator és Colonellus Uram.
2. Horváth Zsigmond Hadi-Commissárius Uram.
3. Kisfaludy György Brigadéros és Fő-Colonellus Uram.
4. Domokos Ferencz Brigadéros és Colonellus Uram.
5. Balogh Ádám Fő-Colonellus Uram. Jóllehet Pest vármegyében adattatott vala némely jószág ő Kglmének: mindazáltal az teljességgel elpusztúlt, zsellérségben a felesége gyermekivel együtt Szécsénben nyomorog.
6. Kisfaludy László Colonellus Uram.
7. Bezerédy János (alispán) Uram.
8. Luka Benedek Uram; veszprémi és annak districtusának Colonellusa volt.
9. Horváth Ferencz simontornyai Kapitány Uram.
10. Domokos Sámuel Fő-Strázsamester Uram.
11. Bartha István actualis Fő-Strázsamester Uram.

12. Egerváry István Uram.

13. Szelestey György Uram.

14. Ordódy Imréné Vice-Kapitánné Asszonyom, kinek az Ura Haister harczán (Győrvárnál, 1706. nov. 2—3.) veszett el.

15. Jóna János özvegye, kinek is az Ura Méltóságos Generális Esterhás Antal Uram ő Nga Vice-Kapitánja lévén, Mórnál a ráczok ellen (1706. dec. 25.) veszett el.

16. Tassy Péter özvegye, ki is Csanádnál az elmúlt télen, Károlyi Uram alkalmatosságával veszett el; maradott három árvája nékie.

17. Ispánky István Fő-Hadnagy Uram, Mlgos Generális Esterhás Antal Uram ő Nga ezerében.

18. Szobotin Zsigmond, örebbik (így) Barkóczy Ferencz Uram ő Nga adjutanja lévélt. (Így.)

19. Kárlóczy Imre Uram, ki is minden jószágát benthatta Fejérvárban, külső jószága is elpraedáltatott az ellenségtől.

20. Sall Joseph, kinek jószága Rabutin által funditus elégettetett, felesége is azon occasióval megholt, árvái maradtak.

21. Csepreghy István Fő-Hadnagy Uram.

22. Cseitey János Uram.

23. Csajághy Ferencz Uram ő Kglme (volt simontornyai kapitány) Dunántúl kívánna accomodáltatni.

24. Armpruszter János Mustramester Uram özvegye, árváival együtt, túl a Dunán kíván accomodáltatni.

(1707. május hó.)

(*Egykorú másolat, gyűjteményemben.* Ezen és általában a még őket követett dunántúli családok — pl. Sándor László ezredesé, Móry István ezredes özvegye, stb. — subsistentiájára az ónodi gyűlés az ekkor az ország kincstára által bírt *lévai, szitnyai* és *csábrági* uradalmakat rendelé, Barsban s Hontban.)

277.

Bottyán salva-gvardia engedélye Dömsöd számára.

Engedtem meg Solt vármegyében lévő dömsödi lakosoknak, az ellenségnek történhető excursióitúl való bátorságossabb megmaradásoknak okáért, hogy magok helységébe Budá-

rúl, vagy akármelly labancz helyrűl, német vagy labancz salvagvardiát kihozván, szabadon magok között tarthassák, tovább való resolutiómig.

Intimálom azért s egyszersmind generálisi authoritásombúl parancsolom minden odaérkezendő Kegyelmes Fejedelem Urunk ő Felsége hadi tiszteinek, híveinek és vitézeinek, kiket penig illet, officiose is requirálok: ismervén az én engedelmembűl labancz vagy német salvagvardiát tartani, — szabadon hagyják mind kihoznyi, s mind ott helységekben lennyi, személlyében, úgy véle lévő javaiban vagy fegyvereiben megkárosítani ne praesumálják, sőtinkább mindenekben manuteneálni igyekezzenek, különben sem cselekedvén. — Actum Papae, Die 4. Juny̆ 1707. *Generális Bottyán János*, m. k.

(Eredeti, sajátkezűleg aláirt nyiltlevél Dömsöd mezőváros levéltárában.)

278.

Bezerédy Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generál-Felt-Marschall!

Nagy-alázatossan szolgálok Excellentiádnak.

Az Rábo foltában lívő nímet egíszlen elment, az passusokat és eleitűl fogva csinált sánczoit pusztán hatta, fölnyomakodott Küszeg felí. Én is mellettem levő hadakkal most indúlok Dobrokárúl Kemenes-allára, és fogok intai puszta tájíkán szállonom; ott kít-három napig subsistálván, — azalatt bizonyossabbat hallván az ellensíg felől, — általnyomakodom az Rábán és az túlsó földet fogom újonnan az igaz hütre hódítanom. Hallom, Bottyán Uram írta volna Excellentiádnak, hogy Dunán innend mindenestűl sem volnánk többen kétezernél, — de nem (*igaz*, kitörűlve), mert *csak én is magam corpusával vagyok effective negyedfél-ezred magammal, ü Nagysága is lehet annyival,* ha jó rendben akarja hadait vennyi. Ezeket akarám Excellentiádnak nagy-alázotossan tudtára adnom; tovább is, ha mi ollas interveniál, alázotos kötelessíggel értetem mindenekrűl Excellentiádat.

Datum ex Castris ad Dobroka positis, dje 4. Juny̆ 1707.

Jó Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak alázotos igaz szolgája *Bezerédÿ Imre*, m. k.

P. S. Kis Gergely Uram nagy-alázotossan köszönteti Excellentiádat s ajánlo magát tovább is ü Kegyelme Excellentiád kegyelmes gratiájában.

Külczím: Méltóságos Generál-Felt-Marschall Fraknai Gróff Eszterhás Antal etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának nagy-alázatosson irám. — Dunántúl, ibi-ubi. P. H.

Másik felén: Recommendáltatik pápai Póstamester Uramnak az általküldíse mentűlhamaríbb.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű.)

279.

Somogyi Ádám ezredes, Eszterházynak.

Méltóságos Fő-Generális, etc.

. . . .

Akarám praesentibus requirálnom Exciádat: minthogy az múlt *januáriusnak 14-dik napján*, akkorbéli Vígyázó Mátyás Uram zászlótartója Velenczey János, — mely compánia Exciád parancsolatjábúl N. V. Tersztyánszky Uramnak assignáltatott, — *Fehérvár alatt bizonyos actióban rabbá esvén más más katonáinkkal együtt,* mostan szabadúlt ki; mely helyett Tersztyánszky Uram az üdő alatt azon compániában más zászlótartót constituált. Azért ezen megírt Velenczey János accomodatiójában más módot nem találván: volentér-vicehadnagynak mustráltattam be, — magát is Exciádhoz expediáltam.*) Kérem Exciádat: ennyi ideig való szenvedését méltó tekintetben vévén, fizetésében és meglovasításában segítse elő dolgát.

Más egyéb új híreket nem tudok Exciádnak írnom: hanem itt Lében-Szent-Miklóson bennszorétván az németet (a várkastélyban,) környűlvétettük hajdúsággal; hacsak segítsége nem érkezik, — kiveszszük Isten által belőle!

Magam mintegy ezer lóval föl voltam az Nyulasra, egészlen meghódétottam, egész az lineáig és az Lajtáig, még az Lajtán belől is kívánnak hódúlni. Az Nyulason semmi né-

*) Somogyi Ádám ugyanazon huszárezrednek volt vezénylő-ezredese és Tersztyánszky István alezredese, a melynek gr. Eszterházy Antal tábornok tulajdonosa volt.

met nincs, az ki volt: Óvárban recipiálta magát; hanem ma gyütt az hire: az ki az Rába mellett Patty táján volt corpussa az ellenségnek, — az felnyomúlván Sopronynak, azon corpus Rákos felé az Fertő mellett most nyomakodnék, oly intentióval: vagy ezen szent-miklósi németet kívánná megsegéteni, vagy pedig az Dunán általment némettel conjungálja magát; az kettő közűl infallibiliter egyik meglészen.

Ma újabban recognitionalis portára expediálom egynehány zászlóval Tersztyánszky Uramat.

Maradván Exciádnak
mindenkori igaz kész
köteles szolgája
Somogÿ Ádám, m. k.

In Castris ad Fehértó positis,
dje 14. Junÿ Anno 1707.

Kívül: Eszterházy Antal czímzete, sok cito-val.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

280.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!
Nékem is jó Kegyelmes Uram!

Tartozó alázatos engedelmességgel szolgálok Felségednek. Igaz kötelességemnek kívánván megfelelnem, az idevaló occurrentiákrúl nagy alázatossan akartam informálnom Felségedet. A mint az ellenségnek elsőbb motusát észrevettem: két brigádában szállítottam Dunán innét való hadakat, — egyikkel magam szállottam a Nyulas-szélre, másikát Rábán túl küldöttem Bezerédi Imre Brigadéros Urammal; melly motusinkat jóllehet igyekeztem, hogy magunk hírével lenne: mindazáltal praevie észrevévén az ellenség, a nyulasi Óvárban, a Rábán túl való penig sopronyi lineán belől recipiálták magokat, mellynek is nem kicsiny a híre, hogy Rust felé nyomakodjék s azután penig Pozsonnál kívánna Dunán általmenni; mellyet mind öszveszámlálván is, nem tészen többet circiter háromezernél. Horvátországi segítséggel keményen bíztatja magát, hallik is, hogy már actu kétezer horvátság a Lápincs mellé szállott volna, kiknek is excursiójokra vígyázóban hattam Kis

Gergely Kapitány Uramat. Csakhogy hadi operatióinknak nem kicsiny hátramaradást okoz a puskapornak defectusa; közepin lévén mindenfelől az ellenségnek, többire egy nap sincsen, mellyben hadi operatiók ne volnának vagy együtt, vagy másutt; *jóllehet éjjel-nappal készíttetem Palotán, Simontornyán a port,* — de az semmiképpen el nem győzi, ezért is kénteleníttettem az praesidiumokat is üresíttetnem; ha midőn operatióink nem szintén kedvünk szerint folynának is: ez a notabilis defectus lehetne az oka. Egymást érő leveleimben sollicitálom Méltóságos Antal Úrnál ő Nagyságánál megorvoslását: de mindeddig is semmi effectusát nem láthattam.

A veres-pénznek cursusa itt teljességgel exspirált, ezért is kellett *a fiscalitásokra s a vármegyékre is vékony fejérpénzbéli impositát tennem*, úgy, hogy egy legjobb falura hét s nyolcz forint obveniáljon; mellyet is, hogy annyivalisinkább édesedjék a katonaság: minden lovas németttűl (t. i. elfogásátúl) három forintot, gyalogtúl kettőt fizetek. Sebesseink gyakran esnek; mivel labancz hellyekrűl hordják a szereket: fejérpénzzel kelletik contentálnom, — másként is semmi bellica cassa nem lévén mellettem. Révai Gáspár Uram ő Kegyelme hajdúsága is többire majd mezítláb jövén által a Dunán s a fizetésnek hosszas időre való terjedése miatt extremitásra jutván, felessen kezdettek szökni; kiknek is hogy annyivalisinkább kedveket reparálhassam: közel nyolczadfélszáz forintot fejérpénzűl, fizetések defalcatiójában adtam. Mindezeket Kegyelmes Uram bölcsen megítílheti Felséged, honnét teljenek ki?

Cartella szerint ezen a földön egy-két esztendőtűl fogva raboskodó katonáink is mindeddig meg nem szabadúlhattak, — hanem magam nyúlván szabadúlásokhoz, már nagyobb részént kiszabadítottam. Nyavalyás Horváth Tamás is szintén Egerbűl expediálta hozzám emberét, hogy intercedáljak érette; írhatom jó lélekkel felőle: igaz magyar s nem rossz hazafia, én láttam s tudom sok próbáit; sőt Esztergomban guardizonúl létében is talám nemannyira okoztathatik, mint más, — kinek is bémenetelemkor egyéb vétkét nem experiáltam, hanem hogy öreg szóval mondotta a militia előtt a puskapornak defectusát. Kiért is nagy alázatossan könyörgök Felségednek, hadd szabadúlhasson nyavalyás, és hogy restituáltassék előbbeni tiszti.

Ezen órában hozák hírűl, hogy Bécs felől érkezett volna recruta, kinek is kétezer a híre: de a mint kitanúltam, nem több négy-ötszáznál; Rajka és Bezeny tájára szállván, úgy foly a híre, kívánna megegyezni a többivel, Sopronnál a ki vagyon, s úgy indúlnának Pozsony felé.

Ezzel ajánlom Felséged atyai kegyes affectiójában magamat. Maradok

Jó Kegyelmes Uramnak

Felségednek alázatos igaz híve

Lébeni táborbúl, 15. Junÿ s méltatlan szolgája

Anno 1707. *Bottyán János m. k.*

P. S. Alázatosan instálok Felsígednél szegín Horvát Tamás szabadúlásáírt.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás és az utóirat sajátkezű.)

281.

Bottyán gr. Bercsényi Miklós fővezérnek.

Méltóságos Fő-Generális!

Kegyelmes Uram!

Alázatos kész szolgálatomat ajálván Excellentiádnak, tartozó obligatióm szerint kívántam az idevaló constitutiókrűl Excellentiádat újobban informálnom.

Én ezelőtt ennyihány napokkal magam regementemmel, Somogyi Ádám, Török István, Révay Gáspár Colonellus Uraimék ezereivel és Balogh Ádám Uram három compániájával Líbenhez, a Nyulasnak szílire kiszállottam; innét portáim szintín az Lajtáig, nizsideri lineákon fölűl járnak. Jóllehet itt a Nyulason két vagy három helységben subsistáló németekre híremmel együtt akarván ütnöm, — mindazonáltal olly titkon nem mehettem, hogy ott érhettem volna; kik is észrevévén jövetelemet, étszaka Óvárra recipiálták magokat.

Az másik brigáda, melly Bezerédi Imre Uram, két Kisfaludi, Goda István Colonellus Uraimék lovas ezereikbűl és Móri István, Enyedi András, úgy némelly felszedett vármegye gyalogságábúl áll, említett Bezerédi Imre Brigadéros Urammal túl az Rábán, Lózs és Szent-Miklós tájára, közel Sopronhoz nyomúlván az német után, ki is mintegy háromezerig való

lévén, az sopronyi lineákon föllűl recipiálta magát; hallatik, hogy az is Köpcsénhez kívánkozik szállani, melly ha verificáltatik; az lineákban maradókat, valamint taval, úgy az idén is attentálni fogom.

Horvátországban öszvegyülekezvén kétezerig való horvát, hogy kijött volna az Lápincs vize mellé, sok és gyakor relatiókbúl világossan constál; kinek is eleiben Kis Gergely Urammal alkalmas portát rendeltem; ha kiljebb nyomúl, mindgyárt rajtamenvén, reménlem, Isten által úgy szégyent vall, mint taval Hajsterrel kijövő horvátság.

Alázatossan azt is jelentem Excellentiádnak, hogy mi itt az ellenségnek közepette lévén, az mindennapi puskázásokban s csatázásokban puskapor és golyóbis kívántatik; az mi Csesznekbe és Sümegbe volt, kínteleníttettem az hadakra kiosztatnom, — már penig azon praesidiumok exhauriáltatván, hacsak által nem szállíttatik, nagy defectus az iránt lészen; requiráltam volt ennyihánszor Generális Antal Urat ő Nagyságát: de semmi effectussát nem látom. Kérem azért alázatossan Excellentiádat: porbúl, gólyobisbúl és egyéb kívántató lövő-szerszámbúl méltóztassék ezen földnek succurrálni, és megparancsolni, hogy szállítsanak Újvárbúl hovához marébb.

Valamint ennekelőtte, úgy most is portásim kevés nap vagyon, hogy az ellenségen csiripelvén, nem vágnak és fognak; magátúl is majd mindennap szökik közinkbe, — az minthogy alkalmas rabjaink vannak már az praesidiumokban. Elúnván Sárvárban raboskodó magyarjainknak a cartella szerint való kiszabadúlásokat, mivel némellyek esztendeig is ott tartattak, most negyvenhat kurucz rabért annyi számú német rabot adtam bé.

Egerben árestomba lévő szegény Horváth Tamás expressus emberét küldvén hozzám, instál szabadúlása végett; könyörgök az okáért Excellentiádnak: nyavalyásnak eddigvaló sanyarúságával megelégedvén, kegyes gratiáját hozzája mutatni és kiszabadítani méltóztassék, — emlékezzék meg solti sánczban az egész német tábornak bátran bévárásáról és derekassan való magaviseléséről. Én tudom, Kegyelmes Uram, hogy semmiben másban nem vétett, hanem midőn az esztergami obsidiókor mindannyi beteges állopotomban is bémenvén, az

belől levőket megtekíntettem: akkor fenszóval találta mondani, hogy az porunk elfogyott; máskínt mind maga s mind hajdúi legjobban viselték magokat azon obsidióban, — kit is mindeddig egy igaz magyarnak ismértem lenni; kár azt az embert úgy hevertetni, mert jó lélekkel mondom: szolgálatra való s jobban is megérdemel egy főkapitányságot sokaknál. Azért iterato is alázatossan instálok Excellentiádnak: kegyelmes gratiájában légyen foganatos ezen alázatos instantiám, bocsáttassa el és előbbi kapitányi functiójában restituálni s abban kegyelmessen conserválni méltóztassék. Ugyanott Egerben raboskodó nyavalyás szegény Korponai Kis Andrásnak szabadúlását is alázatossan recommendálom Excellentiádnak; nem kétlem, alkalmasint megadózott cselekedetiért, — Excellentiád gratiájábúl légyen néki is kiszabadúlása, hadd szolgáljon az országnak.

Révay Gáspár Uram hajdúinak rongyosságát és lábbelitlen voltát és ez iránt való gyakor szökését látván: kíntelenittettem az vármegyékbűl és némelly fiscalitásokbúl kiszednem valamelly pénzt, mellybűl is azon ezernek pro futura defalcatione fejérpénzt adtem hétszázharmincznégy forintokat, az mint a quietantiábúl ki fog tetszeni. Reménlem, az iránt nem mégyen panasz ellenem Excellentiád eleibe.

Csernel János Uram sem az Nemes Vármegye (Vas) consensusábúl, sem az Dunán innét lévő föld ablegatiójában nem küldetett: hanem csak maga opiniójátúl viseltetvén, az ország gyülésére compareált; az kinek Excellentiád hitelt adni ne méltóztassék, mert inkább hiszem, maga privatumát keresi. Ezzel Excellentiád kegyelmes gratiájában magamat recommendálván, kívánom, éltesse Isten sokáig Excellentiádat nemzetünk s hazánk oltalmára. Maradván utólsó vérem kiontásáig

Excellentiádnak
mint Kegyelmes Uramnak
alázatos, engedelmes, míltatlan szolgája
Bottyán János m. k.

Ex Castris ad Libén positis,
dje 15. Junÿ 1707.

P. S. Szint most hozák hírűl, hogy Bécs felől érkezett volna kétezerig való recruta, mely is Rajka és Bezenye táján megszállván, által az Dunán a derék corpushoz siet, melynek

az jövő étszakán való megcsapására actu rendeltem egy erős portát. Sopronyi lineákon föllűl lévő háromezernek is kétezerét úgy hozták hírűl, hogy Köpcsénhez sietvén, minden bizonynyal által akar menni succursusra a többinek. Egy ezer penig az lineákban fog maradni, kit is minden úton-módon infestálni el nem múlatok.

Az előbbi panaszom iránt még sem obtineálhattam Excellentiád előtt satisfactiót, kiben vádoltattam, hogy az vármegyéket megróván, tartottam ki lakadalmi solennitásomat; melly iránt kérem alázatossan Nagyságodat, ha más satisfactióm nem lészen is: csak azon vádlót míltóztassék manifestálni.

Az estve jött hozzám Óvárrúl két derék német lovastúl, fegyverestűl, szökésképpen.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — gyűjteményemben.)

282.

Gr. Bercsényi Miklós, Szemere Lászlónak.

Nemzetes Vitézlő Szemere László Brigadíros Uramnak ő Kglmének praesentibus intimáltatik. Azt kívánván az Hazának szorgos szolgálatja s operatióknak rendi, hogy az *földvári passus* mentűl alkalmatossabban és mennél elébb reparáltatnék; ahhoz képpest ő Kglmc ezen orderem vétele után minden időhalladék nélkűl az lovas hadak közűl az maga és Bessenyei Uram regementit, gyalog hadak közűl peniglen Csajághi Uram regementjének a felét Horváth Tamás Oberst-Laidinant Urammal fölvévén: mindazon hadakkal menjen az Duna mellékére és azon passusnak reparátióját szorgalmazza. Hogy azonban onnan (Kecskemétről) való elmenetelével az városok is gondviseletlenűl ne maradjanak: említett Brigadíros Uram orderi rendölése által az városokban hagyja Sőtér Tamás Uramot keze alatt levő egész ezerrel, és az ellenség motussira, Szeged felé kiváltképpen, vígyázzon az városokrúl. úgy. hogy teljes informatióval mihez magát alkalmaztassa, tudhassa. — Mi illeti Pest eleinek dolgát: szükséges, hogy az egész jász ezerrel orderezze Kapitány Szent-Miklósi Uramot kiszállani mezőre Kátákhoz, kinek is incumbálni fog ottan Buda s Pest felé serény vígyázással lenni, hogy az Haza szolgálatja semmiképpen kárt vagy fogyatkozást ne szenvedjen.

Az hadaknak subsistentiáját úgy fogja alkalmaztatni Brigadíros Uram, hogy az mint mostani helyekben: úgy ott is provideáltassanak és mennyire lehet, provisiójok fegyver után is az Ráczságrúl kiteljen.

Az *földvári sánczot* penig formaliter ha nem is: az mennyire lehet, reparáltatni igyekezzík; de abban nem is kell fárodni, hogy hidat vessenek: hanem csak kompokot s hajókot valamannyét az Duna foltában alább s feljebb kaphat, összeszereztesse és azokat hol együtt, hol másutt, az hol legalkalmatossabbnak fog tetszeni, jó oltalom alatt tartsa, s az ellenségnek minden motussira vígyázzon kemény portáztatási által.

Ónodnál, 21. Juný Anno 1707.

Alól: Szemere Uram ordere.

(Bercsényi által sajátkezűleg javított eredeti fogalmazat, gyűjteményemben.)

283.

Bottyán tábornok Pest vármegye alispánjának.

Jóakaró Vice-Ispány Uramnak
szolgálok Kegyelmednek.

Minthogy tótfalusi sziget a Dunán innét vagyon, másként is az Dunán innendi hadak provisióbúl ínséget látnak és szenvednek, az fejérvári bloquada pedig absolute nem subsistálhat, ha onnét nem él; — kihez képest akarám Kegyelmedet requirálnom, hogy azon tótfalusi szigetet a túlsó félre contribuálni ne attrahálja se attrahálni ne engedje: mivel magam sem engedem oda által impositákat praestálni, valamíg Felséges Fejedelem Kegyelmes Urunk az iránt való specialis commissióját nem látom. Tudván pedig azt, hogy ő Fejedelemsége sem kívánja az Dunán innét levő hadaknak élésbűl való rövidségeket, hanemha (mit) Kegyelmed ekkoráig praetendált azon szigetbelieken, ennekutánna supersedeáljon, hacsak Kegyelmes Urunk parancsolatját nem producálhatja. Ezzel maradok

Datum in Castris ad Libén-Szent-
Miklós positis, 24. Juný Anno 1707.

Kegyelmednek jóakarója

Bottyán János m. k.

Quod praesentes Paria in omnibus punctis et clausulis cum veris suis Originalibus comportata consentiunt, praesentibus attestor.

Michaël Tergenyey, I. Cottuum
Pest Pilis et Sólth Notarius, m. p.

Kívül: Nemzetes Vitézlő Pataky Gáspár, Nemes Pest, Pilis és Solth uniált vármegyék Vice-Ispányjának, jóakaró Uramnak ő Kegyelmének. Kőrös, vel ubi.

(Egykorú mása — féliven — gyüjteményemben.)

284.

Bottyán nyílt-parancsa a dunántúli községekhez.

Patentes Bottyány Coclitis ad Judices et Incolas locorum Trans-Danubianorum, die 26. Juný. (1707.)

Oppidum et pagorum Judices ac Incolae, Deus sit cum omnibus. Siquidem Serenissimi Principis Domini Domini Nostri Clementissimi arma viresque Deus ter optimus maximus Divina sua Clementia in statum feliciorem dudum attolleret et miserae Nationis Ungaricae conatus ac fatigia promoveret, ubi eorsum vergentem et in Gentis Ungarae convulsionem viribus ac marte desudantem Nationem Germanicam, Superis permittentibus non modicum belli, potentiaeque suae defluxum experiri et perpeti accidit. In Hispaniis namque duo regna ditioni suae subiecta cum exercitu 40 millium amisit, per gloriosa Regis Galliae arma concusso; qui Rex Christianissimus imperialem lineam, conciso caesareo milite et Vürtenbergae Ducatum occupavit, imo Bavariae Duci cum 40 millium appropinquat; Svecus toto suo apparatu consurrexerit cum Augusto Saxoniae Poloniae Rege, nec secus Supremus Gallorum Generalis Villars Ulmam celebrem Urbem obsedit, qua de causa Bavariae Ducatus antea invitus Domus Austriacae juri parere coactus, id temporis adversus Caesarem fortissima inducit arma, adeo, ut Lincensium plurimos terror Viennam fugaverit. E quibus felicibus novis non aliud conjiciendum, quam quod Germanus Caesar jam spe sua dejectus, pro dura in Ungaros Tyrannide promeritam a Deo suo capiti poenam ex-

pectet; sunt tamen adhuc nonnulli Incolae, qui abjecta debita Patriae fidelitate et obligamine, magis de inimici contra Ungaram Nationem vergentibus moliminibus ac structuris sibi gratulantur, dum neque falcaturam aliquam, foenique collectionem facere volunt, quin potius per id penes Ungaram Gentem desudanti Militiae alimenta malitiose imminuere ac subtrahere conantur. Talibus igitur et universaliter in plagis hisce meridionalibus Trans-Danubianis, omnibus Incolis demandatur, quatenus singula possessio propria prata falcari et gramen in cumulos redigi curet; quod si vero misera plebs praedialia quaedam prata et in Bakony falcari solita spatia per Dominos Terrestres amplius non falcanda adverteret, libere falcet, omnes enim Locorum Incolae ab Inclyto Regno pro foeno condecens pretium accipient; nec secus segetes quoque suas demeti curent, nam alias quoque publicatum exstitit per Inclytos Comitatus, ut singulus Judex Nobilium investigari et lustrari faciat suum Processum, et si quam possessionem praemissis obnoxiam comperierit non falcantem, neque solito more componentem: talis possessionis Judex primarius tertio se omni seposita benignitate et gratia suspendetur, veluti Regni ruina et Patriae pestis. Prouti et de pago in pagum praesentes meas currenter ire demando, quibus per omnes Comitatus Processus deportatis, superinscribatur: per quos et quali sit executa tempore, — tandemque in originalibus ad me remittantur.

Ex Castris ad Lében-Szent-Miklós positis, 26. Juny Anno 1707.

Serenissimi Transsylvaniae Principis et Confoederatorum Regni Ungariae Statuum Ducis Domini Domini Clementissimi Copiarum et Exercituum in Partibus Trans-Danubianis Militantium Commendans-Generalis:

Joannes Bottyán m. p. P. H.

(Senkviczi Kolinovics Gábornak a múlt század elejéről való kéziratmásolataiból. Nemzeti Múzeum kézirattára, hung. in folio nro 311.)

285.

Bottyán nyíltparancsa a dunántúli alispánok s szolgabírákhoz.

Patentes Bottyány̆ ad Vice-Comites et Judlium Trans-Danubianos, die 26. Juny̆, (1707.)

Domini Vice-Comites et Judices Nobilium, benevoli! De quibus informari cuperem Inclytos Comitatus, ex acclusis currentibus percipient Dominationes Vestrae; quapropter illico Vice-Comites et Judices Nobilium peragrent cum hisce sui Processus Pagos, accurateque dispiciant eos, qui contra mandatum currentium peccarint: sine mora ejusmodi colonos ad me mittant Dominationes Vestrae; secus ipsaemet acerbiora media contra se experientur, quas certe in vinculis Muránum mittam et Serenissimo Principi Confoederatisque Ungariae Statibus hujusmodi Patriae desertores repraesentabo, unde non aliud expectandum, quam quod Túrócziensis Comitatus Vice-Comes recens in Ónodiensi Regni Conventu poenae genus sustulit, — cui Dominationum Vestrarum aliquem obnoxium reddi non opto. Post quod maneo

Ex Castris ad Lében-Szent-Miklós positis, 26. Juny̆ 1707.

Dominationum Vestrarum servire paratus

Joannes Bottyán m. p.

(Kolinovics Gábor kézirat-másolataiból, Nemzeti Múzeum kézirattára u. o. Semmi kétség, hogy mind ezen comitiva, mind a megelőző nyíltlevél Bottyán által magyar nyelven adatott ki, s csak Kolinovics fordította le később — rossz szokása szerint — latínra.)

286.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan adom tudtára Excellentiádnak az ide-által mesterkedő ellenségnek motussát. Kegyelmes Uram, esztergami, budai rácz öszvevervén magát, szekerek közt Fejérvárrá ment mintegy hatszázig való, és két compánia német; maga mellé vévén fejérvári lovas és gyalog ráczot is, három taraczkkal Palota alá ment, az várost tőbűl kiégette: *de az várot*

kilenczven emberrel Domokos Ferencz Uram megtartotta. Onnét Csíkvárnak vette útját; az, mivel gyönge erővel vagyon, nem vélném, hogy megvárná; kinek is, tudom, ma vagy holnap elválik dolga. Azon budai ráczság és német Fejérvárt marhával és éléssel most megsegíti: mert az szegénységet mindenébűl kipusztítja, valamerre mégyen. Az minémő német az Nyulasrúl alájött volt az Rábczáig: megint retirálta magát Óvárra, onnét portáz, az mi portáink is szűntelen körűlötte forgolódnak. Az németnek másik corpussa most is Sopronon alól, Peresztleg táján vagyon, kivel is Pálfival és Draskovicscsal kijött ráczság, 16 zászlóalja conjungálta magát, az kire Bezerédi Uram maga brigádájával vigyáz; Pálfi maga Bécsben hallatik lenni. Még, Istennek hála, semmi erőt nem vehetett rajtunk az előttünk lévő ellenség: sőtinkább mi egymást érő porták által jobban szorongatjuk és csapdozzuk őket. Hogy penig ezen földet mindenfelől jobban oltalmazhassuk tovább is: kérem alázatossan Excellentiádat, egy regement dragonost általküldeni méltóztassék, kikkel puskapor és golyóbis is szállíttathatik által; reménlem azoknak succursusával olly hasznos operatiókat tennem, kikkel Excellentiád is contentus lészen.

Miúlta az fejérpénznek szabad folyását megengedtem minden bővebb közöttünk, az német is szaporábban szökik hozzánk, Kegyelmes Urunk hűségére.

Mindezekrűl alázatossan kívántam Excellentiádat tudósítanom igaz kötelességem szerint, kívánván: éltesse Isten Excellentiádat sokáig, nemzetünk javára. — Ezzel Excellentiád kegyelmes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Excellentiádnak

Ex Castris ad Libény-Szent-Miklós positis, 3. Julÿ 1707.

mindenkori alázatos érdemetlen szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Moÿses fiamat, *) Somodi Ádám ezerebéli Főstrázsamestert, ki eddig Komárom előtt vígyázott öt compániával, sietséggel küldöttem Szekeres Uramnak succursusra; azonban a Sió mellett lévő végházaknak: Simontornyára, Fokra és Hidvégre (is) írtam, hogy mind concurrálván, impediálják és

*) Mostoha-unokáját, Szabó Mózest érti.

ha módját látják, üssík meg; reménlem, nem is megyen azon ellensíg Budára békével.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Confoederált Statusi Fő-Generális, Intimus Senator Úr, jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos engedelmességgel. Ibi-ubi. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a kir. kamara levéltárában Budán.)

287.

Bezerédy a fejedelemnek.

Serenissime Princeps!

Domine Domine naturaliter Clementissime!

Salutem ac humillimorum servitiorum meorum in gratiam Suae Serenitatis Principalis demississima subjectione praemissa. Méltóságos Generál-Feldt-Marschal Fraknai Gróff Eszterhás Antal Uramnak ő Excellentiájának az idevaló interventientiákat szűntelen egymást érő leveleimben megírtam; nem kiétlem, ő Excellentiája ezek iránt fejedelmi Felségedet bűven informálta légyen. — Ezen Dunán innend való, majd utólsó romlásra jutott földünknek az ellenség nagyobb részét, főképpen az Rábán föllűl levő tartományokat alkalmasint elrontotta, a mint alkalmas ideig az Rába passussait occupálván, általnyomott bennünket; mindazonáltal annak conservatiójára elégtelen levén, ellene tett úntalan való actusinkat nem szenvedhetvén, conferálta corpussát Sopronhoz közel. Pálffi Uram kijővén Horvátországbúl *háromezered magával:* azon corpusnak conjunctiójára Ebergénÿ Uramat sopronyi lineák őrzésére hadta, Prait és Prajner dragonyos két regementjeikkel és három- vagy négyszáz ráczsággal, *maga pedig vagy hatezer emberrel actu Győr tájjékán vagyon;* onnénd mel felé veszi marschát? nem értettem, mindazonáltal vagyon oly hire, hogy ismét erre visszajönni szándékoznék. Melre nézve nagyalázatossan folyamodván fejedelmi Felségedhez: míltóztassék ezen elhagyatott, szegín földünkhöz tovább is szokott atyai kegyelmes gratiáját mutatni, és bennünket hozzánk küldendő elégséges succursussal consolálni. Jóllehet ugyan, említett Méltóságos Generál-Feldt-Marschal Gróff Eszterhás Antal

Úrnál ő Excellentiájánál leveleimben ez iránt sokszor instáltam: mindazonáltal ekkoráig még instantiáimnak effectussa nem experiáltatott. Tudom azért, szívében szállván fejedelmi Fölséged s hazánknak romlását considerálván, — mindezeknek megorvoslásirúl kegyelmessen parancsolni míltóztatik.

Reménlem azonban, Felséges Fejedelem, kegyessen emlékezik fejedelmi Felséged Küszeg várasi plebánus Tisztelendő Újváry̆ Gergel Uram tett előbbeni alázatos instantiáira, amplectálván fejedelmi Felséged kegyelmes gratiáját; nagy-alázatossan kérem azért fejedelmi Felségedet: tekíntvén ő Kegyelmének elejétűl fogva való igaz magyar hazafiúságát s hívsége mellett majd csaknem rabságba jutott ügyét, — mivel *azelött két esztendövel* fejedelmi Felséged vitézi Láimon (*Lehmann*) testének hogy egy fertál-részét elhozták (Német-Újhely kapuja elől) Küszögre, az ű Kegyelme házához vivén, böcsűletessen eltemettette; kit megtudván az ellenség: nagy galibában forogván, csaknem rabságra jutott iránta. A mint maga is alázatossan udvarolván ű Kegyelme levele által, bizodalmassan instál fejedelmi Felséged előtt: Szala vármegyében szalavári apátúrsághoz tartozandó jószágokat — másként is igen csekél állopot lévén, — ű Kegyelmének kegyelmessen conferálni míltóztassék. Mel iránt is fejedelmi Felséged kívánt kegyes resolutióját alázatossan várván s holtig is megszolgálni kívánom. Tudom, fejedelmi Felséged előtt constál hívséges szolgálatom mellett éjjeli-nappali nyughatatlan fáradságom, melyet tovább is, utólsó csep vérem kiontásáig kívánok contestálnom. Bízván azért fejedelmi Felséged kegyes atyai gratiájában, nagyalázatossan kírem: rúlam, legkissebbik alázatos szolgácskájárúl ne feledkezzík, sőt mindenkor kegyelmessen megemlékezni míltóztassék. His dum me demississime in gratiam Suae Serenitatis recommendo, maneo

Serenitatis Principalis Vestrae
Küszeg, dje 17. July̆ Anni 1707.

humillimus perpetuoque fidelis cliens
Emericus Bezerédy̆ m. p.

(Eredetije gyűjteményemben. Csupán az aláírás sajátkezű.)

288.

Pápay Gáspár, Rákóczi nándor-fejérvári követe, gr. Eszterházy Antalnak.

.... Írhatom Ngodnak bizonyossan, hogy az Száva-Dráva mellyéki és egész szerémségi ráczokat akarván egybengyüjteni az bródi, eszéki és az péterváradíni Commendánsok: igaz, hogy Eszék tájára gyülekeztenek vala is öszve, — de ily hír érvén őket, hogy az francia ellen akarnák vinni: mind egyig eloszlottanak, és most már mindenfelé executióval keresik és gyüjtenék öszve; de úgy sem mehetnek semmire, — mind az erdőket vették az nyakokban.

Az német követet várják ide, hogy új határt csináljanak, malecontentusok lévén az törökök az mostani határral.

Ezzel Ngodat, etc.

Nándor-Albae, 24. Julÿ 1707.

Pápai Gáspár m. k.

(Eredeti levél, gyüjteményemben; tulajdonkép Halil nevű temesvári török s Hajvász és Radivoj nevű nándor-fejérvári kereskedők ügyében — kik is Pápa táján, *Bottyán* tbk. mellett valának hír szerint, — iratott volt e levél, a nándor-fejérvári szerdár kértére.)

289.

Bezerédy Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generál-Feldt-Marschall!
Nékem jó Kegyelmes Uram!

Itt lívő occurrentiák tudósításával akarván tovább is Excellentiádat szokott obligatióm szerint nagy-alázatossan megudvarlonom. Nem kítlem, vagyon Excellentiádnak már értísire, hogy *Pálffÿ Fejérvár prófontérozását vígben vivín, megtért, és szállott Líben-Szent-Miklóshoz, — az minthogy actu is ott vagyon;* én pediglen ide Pápára jüttem, voltam oll szándékkal, hogy Excellentiád udvarlására általrándulok az Dunán és otton nímely állopotokrúl ore tenus bűvebben fogom informálnom Excellentiádat: de mivel Pálffÿ is megtért, nem tudván szándékát néki, hova légyen? más az, hogy nímellyek tiszteim közűl is igen megszomorodtak eljövetelemrűl, — harmadik az, hogy Bottyán Uram is gátolódott útamban, hogy pediglen ollas

— quod non putaram — szerencsítlensíg törtínjék azalatt, megtartózkodtam s mindezekre nízve útamat differáltam, noha szüksígkíppen kívántatott volna általmennem és nímely dolgokat Exciádnak declarálnom. Ez mast ha elmúlt is, mihelen Isten egy kis csöndesülíst ád: Excellentiádat meg fogom udvarolnom s szándíkomat vígben vünnöm. Mert, Kegyelmes Uram, ha én olykor az ország hasznára valamiben akarník is operálódnyi: nímellyek gátolása miátt abban nem procedálhotok; ha pediglen valami hasznos, dolgainkat elővitethető tanácsomat adom is, — nem fogadják, sütt még másra magyarázzák. Azomban, Kegyelmes Uram, az én corpusom egíszlen az magam regementjibül áll, Kisfaludy Uram hadai egíszlen mind elszílledtek. *Sokszor megírtam Excellentiádnak, hogy az aratásnak és egyéb takarúlásnak idein, Dunán innend lévö nímely hadaknak semmi szolgálatját nem vehetjük.* Azért bár csak egy jó lovas-regementet Dunán túl valókbúl küldene Excellentiád által, hogy annyival is inkább dolgainkat jobban foltathatnánk. Bár csak Berthótÿ Zsigmond Uramat ezerestül küldení mellím Excellentiád, hogy continuo mellettem lehetne maradása ű Kegyelminek, — minthogy corpusom annyira megerőtlenedett: kínteleníttettem Ebergényi corpusa ellen Soprony vármegyébül kinyomakodnom. *Mihelen kijüttem: azonnal az ellensíg is kicsapott és nígy—öt falut az linián innend fölrablott.* Míglen Kisfaludy Uram hadai el nem szílledtek mellőlem: addig mégis annyira kormányoztam az dolgot, hogy azon darab föld az ellensíg miátt semmi kárt nem vallott; mast sem vallott volna, ha Kisfaludy Uraimék hadai mellettem maradtak volna.

Azomban, Kegyelmes Uram, akarám ezt is Excellentiádnak nagy-alázotossan detegálnom: regementembéli, Dunán túl való tiszt Uraimék nagy panaszolkodva jelentik előttem, hogy az ország bizonyos pínzbéli quantumot vetett volna föl, a kibül ű reájok is feles esett lígyen, melynek praestatiójára otthon lívő felesígek elígtelenek; azért méltóztassík Excellentiád eleitül fogvást azon tiszteimnek kiválkíppen Dunán innend számo nélkül tett sok szíp szolgálotjokat és állondóságokat kegyelmessen considerálnyi és oly dispositiót tétetnyi, hogy sokszor említett tiszteimnek otthon lívő felesígek s cselídjek eximáltas-

sanak azon quantumbúl reájok esendő portiónak praestatiójából. Meghallván emlétett tiszteim ezeránt vélek tett kegyelmessígit Excellentiádnak, — kítszerte nagyobb kedvek leszen, mint eddig volt, sütt magam is hozzájok mutatott atyai szíp kegyelmessígit nagy-alázotossan meg fogom köszönnöm Excellentiádnak. Ezt is akarám Excellentiádnak nagy-alázotossan megjelentenem: mivel regementemnek nagyobb rísze már tizenhét holnaptúl fogva semmi füzetíst nem vett: ha sokszor holmi kevís nyeresíggel és szép szóval nem tápláltam volna, elszílledett volna; azért méltóztassík Excellentiád mind mondúr s mind pínzbéli füzetísek eránt oly dispositiót tétetnyi, hogy mentülhamarébb Excellentiád kegyelmes gratiája által vehessík restálondó füzetíseknek csak egy ríszit is, az mondúrral együtt kezekhez.

Azomban, ez elmúlt napokban *tívín két ízbéli portát csakhamar egymásután,* elsőt Stÿriában, adván útamat az linián által elsőben is Nagy-Martonnak, hogy ottlívő ráczságot kicsalhassam, — de semmikíppen ki nem csalhatván, mentem Stÿriának, Svarczenpach város felí, a hol még ekkoráig soha kurucz nem volt; maga az császár azon városbélieknek százötven musquatért küldött. Istennek hálá, minden kár nélkül, szerencséssen fölverettem, az fegyveres pórságban felesset lecsapdoztanak katonáim; öt avagy hat szakállost is, — kikkel ezelőtt sokszor katonáimat megtérítettík és az kapu fölül lövöldöztenek, — elhozattam. Nyeresíg igen víkony volt, *mivel Nagy-Martonnál tettem elsöben is lármát, azt meghallván, s úgy szintin míglen az sánczot levonyattam, azalatt mind marhájokat és egyíb hunvalójokat eltakarították.* Onnand megtérvín, vettem útamat az Lápincs felí, akarván az stÿriai passuson lívő ellensíget is megütnöm; de az midőn Őrhöz érkeztem volna étszakának idein, éjfíl után kít óra tájban, megszállítottam az katonaságot az kertek alatt: bé találván egy az többi katonáim közül mennyi az faluban, — egy compánia lovas nímet már ott volt, kiknek kezekben esvín említett katonám, az midőn hurczolták volna az faluban: kirángotja magát az kezekbűl, elszaladott, köpönyegjét és fegyverit elnyervín tűlö; és az midőn az palánkon általugrott volna, nígy vagy öt puskát is sütöttek hozzája, de mivel igen sötít volt, nem talál-

ták. Erre nízve mindjárt én is az mellettem lívő dragonyosokkal avancsíroztam; az ellensíg rendben vívín magát az Pinkva partján, salvét ád reánk, — én is hasonlókíppen ű reá. Ez így lívín kétszer egymásután, nem állhatta, hanem általverődvín az Pinkva vizin, csalt vetett; nímely voluntér-katonáim és több zászlók alatt lívők is ennyihányon nyomábon akadván, meglódúlt, ötvenötig valót levertenek az lovakrúl és kilenczet rabúl hoztanak. Azalatt magam is mindenütt nyomábon secundáltam űket; sokan az ellensíg közűl az sötítben le is ugradoztanak az lovakrúl az erdőn, és úgy salválták magokat. Az kapitányjokat is szintén az határnál már elfogták katonáim: de az gyalog pórság feles lívín, elpuskázták katonáimat s így menekedett meg, az parókáját és fegyverit is mind elhánta. Azon füst alatt bécsapván Stáÿerországban, a hol még kurucz nem volt (?) egy jó diversiót tívín, megtértem; háromszázig való szarvasmarhát, egyannyi juhot és lovat is valamennyit hajtottanak katonáim. Istennek hála, egy emberemnél több el nem veszett, kettő pediglen sebben, és három ló. Az ígetíst el nem követtettem. Várván az megírtt ellensíg maga conjunctiójára Purghóban lívő Holÿ névű kapitánt is háromszázod magával: de mivel essős üdő lívín akkor, el nem jütt vala; derekassan megverekedtem volna víle. Így is nem kevís consolatiójára esett ezen casus azon darab földnek, mert valamennyi portát azelőtt a tájíkára küldöttem, — két mélyföldig is meghajtotta katonáimat.

Azomban, Kegyelmes Uram, mely gyakorta írja és bíztat Excellentiád bennünket, hogy bizonyossan által fog jűnyi; azért méltóztassík Excellentiád már egyszer maga úri praesentiájával ezen szegíny, csaknem árváúl hagyott földünket megvígasztalnyi; elvárván nagy-alázotossan Excellentiádat, hozza Isten szerencsíssen közinkben! Maradok, míg élek

Pápa, 2. Augusti 1707.

Jó Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak

alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre m. k.

P. S. Kegyelmes Uram, kírem nagy-alázotossan Excziádat: gondolkodjík jó formában erről az mi nyomorúlt, elhagyatott hazánkrúl, és minden jó dispositiót tennyi; most kívánta-

tik az jó dispositió-títel, míg meleggel portázhatunk, nem majd az télre, — akkor kevesebb níppel is vígben vihetjük operatióinkat, mert az nímet is télen bebújik az melegre, nem tolja ki annyira az órát, mint most. Úgy értem mások által távúdadon, hogy Excellentiád altaljöveteliből semmi nem líszen, inkább értem más Generális Uraiméknak altaljövő szándíkát; lásso Nagyságtok, mit cselekszik; tarhatjuk is, el is veszthetjök, vagyis ronthatjuk az földet. Írník, de nem fog az pennám, magam. Én javallanám: ha Excellentiád maga szemílye szerint által nem gyön, mivel az föld csínyját, legfőkíppen Bakony, Vértes, Somogy, Győr, Fehérvár vidíkit, ezeket egy szóval Babócsay Ferencz Uram igen tudja, ha Míltóságtoknak úgy fogna tetszeni, győnö által, commendírozna ezen az alsó vidíken öt—hat regementet. Azalatt, ha Míltóságtoknak úgy tetszik s érdemesnek ítíl lenni, míltóztassík Nagyságtok oly dispositiót tennyi, hogy én bizonyos regementekkel Rábán fölől, Soprony és Vas vármegyében, úgymint Lápincs, Soprony és Rábaköz tájíkán, egy szóval, mely felé szöksíg hozza magával Rábán fölől commendírozzak és legyek vígyázással a mint ott legjobban szöksígessebb, mivel az ellensígnek akármikor is eredeti s indúlatja onníd szármozik, vagy Lápincs, vagyis Bécs s Soprony felől. Ha Míltóságtoknak az dispositiók így fognak tetszeni: kírem, míltóztassík Nagyságtok Berthótÿ Zsigmond Uramat ezerestől áltolköldenyi; a mellett Míltóságtok kegyelmes gratiájábúl hadd lenne mellettem continuo legalább háromszáz jó dragonyos, magam ezere, Goda hada, az ki is áll három—nígyszáz lovasbúl; a midőn nem kívántatik Lápincs mellíkin az had: Kis Gergöl, Kisfaludy György Uram ezerivel lehetne mellettem, és Török István Uramé, — az többi lenne Babócsay Uram mellett, a mi had Míltóságtok gratiájábúl lenne ezen az földön, s lennínk két corpusban; a midőn énnékem kölleník az succursus: secundálna másik fél, — ha másik félnek kölleník: én secundálnám, s ha ide-alá Fehérvár vidíkin az vígyázás nem lenne szöksíges: az más fél corpus mehetne Nyulasnak és onníd Bécs felé foltatnyi az portákat. Eleitől fogvást ebben fáradoztam, s javallottam *Apámnak* is (*Bottyán* értetik), hogy mentől nagyobb distractiókat tehetönk az ellensígnek, azon legyönk, — de szóm soha foganatos lívín, nem

tehetek rúla. *Én ugyan nagy fárodságommal vígben vittem, mind Austriában, mind Styriában tettem lármákat: mert Pozsonyig s egész Bécsig is kilövettem az álgyúkot, Lajtán túl nyargalódzottak az katonáim, Nyulas felöl az liniát levonyattam nagy darabon* *), *nizsideri, prukki, parndorfi marhákat elhajtattam, nem kevís lármákat csináltam az napokban Austriában úgy Styriában;* több is lehetett volna efféle, ha jók volnánk.

Mivel szemílyem szerínt nem udvarolhattam Excellentiádnak, nem informálhattam magam: így kívánván gyarló elmémet adnom; tetszik Excellentiádnak? — igen akarnám; nem tetszik? — álljon Míltóságtok bölcs elméin.

Talián Ádám Uram minemő levéllel kívánván Excellentiádnak udvarolni, magam is recommendálom, mivel úntalan szolgál az hazának, mellettem gyakran s mindenfelé fárodott, portákra is; kírem, méltóztassík instantiája szerínt gratiáját mutatnyi.

Kírem, ezeket csekél elmím szerínt hogy írám, — Míltóságtok előtt meg ne ítíltessem.

(Eredeti levél, két egész ív teleírva, gyűjteményemben. Az aláíráson kívül az utóirat sajátkeze írása Bezerédynek.)

290.

Pálóczi Horváth György hadi főpénztárnok és b. Löffelholtz cs. tbk. levele.

.... Egyéb híreket nem írhatok Kglmednek, hanem az német (Starhemberg Guido) még is Leopoldnál fekszik; egy kevéssé ugyan közeljebb szállott. Pálffi Uram is corpussával söprősi rév eleiben szállott. Intercipiált, németbűl magyarra fordított, Pálffi Uramnak, midőn Székesfehérvár felé ment volt, Győr alatt maradt infanteriabeli Generál-Vact-Master levelének párját *Dunántúl való hirekrűl* includálom: azalatt míg odajárt Pálffi, micsoda operatiót tettek az mieink, — sőt

*) A császáriak t. i. a Dunától a Fertőig is építettek volt az 1706-iki fegyverszünet alatt a kuruczok becsapásai elhárítására védsánczokat, melyek Petronellától kezdődvén, Rohrau mellett el, Parndorfnak húzódtak és Nezsidernél végződtek. Romjaik még ma is láthatók.

Bezerédi Uram Stÿria szélin, Sopronyon felül egy kis várat is vett meg s fel is verte; az igaz, Austriát alkalmasint felgázolták hamarjában! Kire nézve visszatérvén Pálffinak is egész corpussa, Óvárhoz közelebb szállott.

Léva, 2. Augusti 1707.

Pálóczi Horváth György, m. k.

(Eredeti levél, gyüjteményemben. Polthári Soós Pál zsarnóczai tiszttartónak szólt.)

Melléklet:

Excellentia! Méltóságos Imperialis Gróff!
Kegyelmes, nékem parancsoló Generalis de Cavalleria!

Evvel tudósétom alázatossan, hogy tegnap mind az óvári Commendánstól, mind az oda-commendírozott Rith-Majstertől tudóséttattam, hogy az ellenség nemcsak általment az lineán: hanem prukiaknak, pahrendorfiaknak 1175 és más sok falusiaknak minden marháikat elvitte és az lineát circiter 100 lépésnyire elterétette. Tegnap 7 órakor Gáthán és Landorfban commorált az ellenség; hogy Bezerédi Uram az egész corpussával lött vólna. Azért emlétett Commendáns Uram succursust kért tűlem, hogy az commendója alá adattatokat (így) erősétthesse, másként nemcsak az Nyulas mezejéig: hanem Austria is nagyobb károkat szenved. — Exciád tudja, ebben mi tívő légyek? Mindazáltal, hogy énrajtam el ne múljék: Hauptman Muhlont és Rit-Majster Rothevillet proportionaliter azokból az kik commendírozottak alattam vannak, tegnap estve Óvárra küldettem.

Tegnap Bécsből az ordinaria és az által egy levél az Bellicumtól és az egyik ő Excjától Marschallus Gróff Rabutin Uramtól érkezett; mellyekben egyéb nincs, hanem hogy Exciád az commtitált expeditiót *) tehetsége szerént admaturálja: mivel Marschallus Uram ő Excja éppen csak annak végben való vitelire várakozik. Emlétett ő Excja Marschallus Uram ír nékem 2 levelet, hogy mihelyest Exciád visszajön: 200 lovasok expediáltassanak Óvárra, hogy azok és az már Óvárott lévő 120 lovasokkal egy

*) A Bottyán által már húzamos idő óta szorosan ostromzárolt, kiéheztetett Székes-Fehérvár császári őrségének élelemmel megsegítése, felváltása. (L. fölebb.)

más, még Bécsben lévő, ezen corpushoz sietve commendíroztathassanak. (Így.)

Egyébről nem tudósíthatom, hanem hogy tegnap 4 rebellis zászlók mutogatták magokat, és az futrázsi annyira deficiál, hogy nem tudom miképpen tovább, leginkább az abrak nélkül az cavalléria subsistálni fog. És mivel az hús igen szűk és drága, pínz is igen kevés vagyon, — azírt mérészlem kírni Exciádat: emlékezzék az itt hagyottakra és egy darab húst hozzon azoknak magával. — Ezzel gratiájában ajánlván magamot, kötölös reverentia mellett maradok

Excellentiádnak
Költ Győr mellett lévő táborban,
19. Julÿ 1707. legengedelmessebb
szolgája
Georgius a Leffelholtz, m. p.

P. S. Noha minden tehetségemmel allaborálom és fáradok is az ellenség felől valamit experiálni, — semmi Kuncsoftot (Kundschaft) nem vehettem.

(Egykorú másolat ugyanott.)

291.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Az mint egymást érő leveleimben alázatossan tudósítottam Excellentiádat az Dunáninnét lévő ellenségnek intentuma felől: most újobban is írhatom bizonyossan Excellentiádnak, hogy Budáról az hajókat, vasmacskákat, hídhoz való apparamentumokat és pallókat alászállíttatta Péter-Váradjához; ez a német okvetetlen, ott általkötvén az hidat, Erdélbe szándékozik; még ugyan az Rábczán fölllül subsistál, de minden órán készül. Mi, Istennek hála, itt mellette lévén, mindennap csípdezzük; tegnap öt derék németet hoztak katonáim, ma megint négyet, s alkalmasint le is csapdoztak bennek. Tovább is jó vígyázással lévén, minden motusiról tudósítanom Excellentiá-

dot el nem múlatom. — In reliquo Excellentiád gratiájában ajánlván magamat, kívánom, éltesse Isten Excellentiádat.

Datum görzsöni táborbúl, 5. Augusti 1707.

Excellentiádnak
mint Kegyelmes Uramnak alázatos érdemetlen szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Tiszteletes Páter Póka Dominicanus Ráczkeibűl actu érkezvén, szemeivel látta az hídnak alászállítását.

Én ezen németet éjjel eddig megcsaptam volna: ha olly árkos és vizes helyre nem szállott volna, — de nem lehet hozzá férni.

Felséged Fejedelem Kegyelmes Urunk hollétét nem tudom, azért nem kétlem, ezen levelemet ő Felségével Excellentiád committálja. Bezerédi Imre Uram hadának eloszlását ezen inclusábúl *) Excellentiád megértheti; én ugyan ma küldöttem ki Pulai György Hadi Fő-Porkolábot az Miklós mesterrel és egy pappal, hogy valakit hol talál igaz passus nélkűl, exequáltassa. — Kegyelmes Uram, az én regimentem mindenkor helyt áll: mégis semmi respectus nincs reá; azért kérem alázatossan Excellentiádat: méltóztassék fizetésérűl gondolkodni, már régtűl fogvást nem vett hópénzt. — Excellentiád egy levelemre sem ad választ, hogy mégis vígasztalna; mert ha csak láthatom is Excellentiád levelét, könnyebb a szívemnek.

Tudtára adom Excellentiádnak, *hogy én Dunáninnét az egész dézmákat, mind fiscalitásban s mind egyéb dominiumokban elfoglaltattam az ország szükségére: mert taval is úgy kifogytunk volt már az élésbül, hogy éhel is csak meg nem holtunk.*

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Erdély- és Magyarország Statusi Fő-Generálissának, Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunk Locumtenensének, Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, igaz kötelességgel. Ibi-ubi. P. H.

Stapheta Urgentissima.

(Sajátkezűleg aláirt eredetije a kir. kamarai levéltárban.)

*) Nincs itt; de Bezerédy aug. 2-iki leveléből tartalma sejthető.

292.

Bottyán gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, nekem jó Uram!

Kötelessen szolgálok Nagyságodnak. Jóllehet Bezerédi Imre Brigadéros Uram mellé több katonaságot adtam, mint magam mellett hadtam: mégis hadának eloszlása végett mit írjon? — ezen inclusájábúl*) megértheti Nagyságod. Elsőben is Goda Uram regementét applicáltam volt ő Kegyelme mellé: de azt is eloszlatván, csak a tisztek jöttek hozzám; azt újobban compellálván, odaküldöttem. Stýria és Sopron tájékárúl gyakran ő Kegyelme olly lármáskodásokat tészen, kiknek végére menvén, — azután semmi sincs az dologban, az mint az mostani stýriaiak motussában is semmi sincs. Két Kisfaludi Uraimék ezerei olly complete voltak: de ő Kegyelme eleregette, — mégis nékem panaszolkodik; most ugyan Pulait magam laib-compániámmal és az Miklós mesterrel kiküldöttem afféle szélledőknek persecutiójára, — már is jobban csoportozik az had. Azon ő Kegyelme mellé applicált brigáda sem oszlott volna annyira meg, ha ő Kegyelme véle continuuskodott volna: de ott hagyván indisposite, maga is Pápán mulatott. Most penig én hogy magamat hadbúl exhauriáljam, — az nem lehet; itt két mérföldnire lévén előttem az ellenség, jobban kívántatik az erő, noha magam is vékony erővel vagyok: mert Balogh Ádám Uram ezerében nincs több másfélszáznál, Somogyi Ádám Uram ezere hasonlóképpen megritkúlt, Pető György katonái is ha egy nap öszvegyűlnek, — megint mindgyárt elszíllednek, igen állhatatlanok. Az egy magam regementemet hogy stricte tartom, egy sem superálja, sőt ha az nem volna: az tábor is üres volna gyakrabban, — noha abbúl is három compániát tartok az Mezőföldön, ott lévő szegénységnek conservatiójára.

Ezen Pálfi mellett lévő horvátságot megcsapattam volna: de étszakára mindenkor szekerekkel muniálja magát; az strázsáját ennyihánszor béhajtották már portásim. Rabokat kevés nap vagyon hogy nem hoznának, — már magyar rabjainkat mind kiszabadítottam erga commutationem mindenfelől, még is feles rabok vannak kezem között.

---

*) Ma már nincs mellékelve.

Ezen órában érkezett Nagyságod levelébül értem, hogy parancsolja Nagyságod Szekeres István Uramnak Somogyi Ádám Uram ezerével való felváltását az fejérvári bloquadában, Szekerest penig Tata eleiben rendeljem; ha úgy kell meglenni: hát itt kivel legyek? Nem marad egyéb az magam regementemnél. Török István Uramé is csak vagyon az mint vagyon, ahhoz semmit sem bízom. — Kérem alázatossan Nagyságodat, hogy az minémő kevés substantiám az eb szájábúl megmaradott, hogy újobban oda ne essék: Újvárbúl Páter Úÿvári Mihály káplán Uram által kiküldöm, — ő Kegyelme mellé ne terheltessék Nagyságod valamelly confuérozó katonákat adni, úgy az feleségem mellé, — hadd álljanak félre, ha periculum volna Újvár táján; melly ebbéli jóakaratját én is megszolgálnom igyekezem. Hogyha penig éppen verificáltatnék Újvárnak megszállása: kérem, ne terheltessék Nagyságod engem általbocsátani, — hadd operálódhatnám én is a német körül, több emberséges emberekkel; a mit tehetnék, el nem múlnék rajtam.

Szintín ezen szempillantásban érkezett Rábaközbűl egy böcsületes páter, ki most jött Pálfitúl, Pálfinak szájábúl hallotta, hogy két-három nap alatt megindúlván, Buda felé mégyen; már Rabutin is ott vagyon véle Libénnél. Ezzel éltesse Isten Nagyságodat! Datum Görzsönnél lévő táborbúl, 10. Aug. 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Elvárom az Nagyságod úri válaszát általmenetelem iránt; Bezerédi Uram itt maradhat commendónak.

Külczím: Méltóságos Galántai Gróff Eszterházi Antal Generális-Mezei-Marschallus, Senator Úr és Dunán innét lévő Fő-Generális nékem jó Patronus Uramnak ő Nagyságának, Újvár. P. H.

Másik felöl: Stapheta urgentissima.

Bottyán János, m. k.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — gyűjteményemben.)

293.

Vas vármegye utasítása
Bottyánhoz küldött követei számára.

Instructio pro Perill. ac Generosis Dominis *Josepho Horváth de Szent-György* Vice-Comite et *Emerico Bús* Judlium Inclyti Comitatus Castriferrei, veluti ad Excellentissimum Dominum Generalem *Johannem Bottyán* Ablegatis.

Primo. Repraesentálni Méltóságes Generális Úrnak ő Ngának, hogy majd másfél esztendőtűl fogvást úntalan fáradott azon a Nemes Vármegye, hogy az 800 zsoldossát *) mind az portás, úgy nemes urak részérűl fölállétsa és az dominiumok részérűl is; de mitűl esett, hogy azon móddal azon 800 zsoldosnak állítása megcsorbúlt? követ atyánkfiai tudván jól: ő Kglmek declarálni el ne múlassák emlétett Generális Uramnak. A minthogy ettűl lett az is, hogy a nemességet, a kik zsoldost állítottak, agiliseket, libertinusokat és robotos jobbágyokat is, a kik a portió vagy a hadak tartása alatt voltak, erőhatalommal megfogták, kötözték, és fölültetvén elvitték s compániákra osztották. Ezek miátt az hajdúságnak előállétása is **) vonyódott és az hadak számára fölvetett impositáknak is administratiója nehezebben mehetett öszvö. Ha azért lehet mód benne és megorvosoltathatnék, hogy az 8 száz zsoldosok csak maradnánok meg és azokat T. N. V. Kisfaludy György Kapitány Uram állétaná elő: az erővel elvitt nemesség, agilis, libertinus és polgárság menjen vissza. Ha pedig ott meg nem orvosoltathatik: említett Generális Uram mutatna módot benne, hol lehetne orvossága?

Secundo. Adlaborálljanak azon ő Kglmek, hogy Pulyay György Fő-Hadi-Porkoláb Uram mostani terhes executiója megszűnnék; mindazonáltal, ha a csavargó katonaságnak járására és kóborlására nézve szükséges volna maradása: kevesebb számú vitézekkel járna, a fölösleg való pedig revocáltatnék.

Tertio. Igen súlyos, hogy kilencz szekér Gencsrűl, Hőgyészbűl, Szergenbűl és Pór-Magasibúl hajtatott el; mindazon-

*) Kisfaludy György (Kiss Gergely) huszárezrede.
**) B. Cziráky László (Benkő Ferencz) gyalogezrede.

által, ha az szükség úgy kívánta, — annak nincsen regulája. Requiráltassék azon Generális Uram ő Nga: ha ezután valami ollyan szorgos szekerezés gyönnö, Kemenes alatt lévén fő- és vice-szolgabírák Uraim, méltóztassék requirálni és azok által limitáltatni az illyen szükséges szekereket.

Quarto. Minthogy ezen Vas vármegyének ezen vármegyében levő corpust köll tartani: requiráltassék ő Nga, hogy a Kemenes-allya ne oneráltassék más vármegyében (lévő) ő Nga hadaival; Szala vármegyébül méltóztatnék provideáltatni s az ott alatt való vármegyékbűl.

Quinto. Minémű kóborlások, járások-kelések vagyon a katonaságnak éjjel-nappal, melylyel a mezőkön csépiik a gabonát, falukon terhelik étel-ital adással a szegénységet; tartatnék a katonaság zászlók alatt, — ne engednék Tiszt Uraimék kibocsátani és elszélledve lenni. *)

Actum Sabariae, in partiali Congregatione nostra, die 10. Augusti 1707.

(Eredeti fogalmazat, félíven.)

294.

Bottyán nemesi fölkelést hirdet.

(Rendelet a soproni alispánra.)

Krakai táborban, 16. Augusti 1707.

Jóakaró Vice-Ispán Uramnak
ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek.

Az ellenség Pápa tájára való érkezésével, tudom, a földnépe nem kevéssé consternáltatott, sok pusztítása s égetése után. Már viszont megtér Győr felé, s indulófélben vagyon erdélyi útjára. Azért Kegyelmed az egész helységekre in gremio sui küldje ki primo et ante omnia currensét: az szegénység csak lásson a maga dolgához s takarodásához.

Most mutatá ki Pálffy foga fejérét, midőn egymástérő leveleiben, a midőn senki nem kénszerítette, és esküvel is men-

*) Épen ezért küldözte a tábornok saját testőrszázadával üldözésökre s zászlók alá kergetésére Pulyayt, »Miklós mester«-rel a hóhérral együtt. De e keménykedés meg, mint a 2-ik pont mutatja, a vármegyének nem tetszett; mézes-kalácscsal pedig azt az előbbi lágy commandók alatt kóborláshoz szokott féktelen hadat a táborra nem csalhatta.

tette magát, hogy az ő hada positive és ex ordinibus nem égetett: hanem a mi történik, per modum excessus történik; melynek mostani cselekedeti világos ellenkező bizonyság, — elhitesse a lelkével. Ha tudom revancsolni: bizony ezerszerte revancsolom. Hogy azért ezen dolog annál jobban procedáljon: míg magam is jobb rendelést teszek a mezei hadak közt, Kegyelmed ex officii sibi incumbenti minden nemességet — senkit ki nem vévén — donatim et viritim insurgáltasson; hogy mást statuáljon valaki maga helyett, absolute meg nem engedem, s ollyan assignatióval és készülettel, hogy két hét alatt Isten által leendő hadi operatiók után, parolámra fogadom, azonnal visszabocsáttatnak, és hogy nem ellenségre, hanem praedára, szabad nyereségre vitetnek. Ebben pedig Kegyelmed semmit ne kételkedjék, hanem valamint böcsületét szereti, Urához, véréhez s édes Hazájához köteles: ollyan szorgalmatos legyen ennek effectuatiójához; másként, ha Kegyelmed vagy processualis szolgabírái vétsége miatt az ország szolgálatja notabilis defectust szenved: kénteleníttetem kedvetlen mediumhoz nyúlván, vasra veretnem s általküldenem Újvárban Kegyelmeteket, — mellyet nem vélem, hogy Kegyelmetek akármelyik is — tapasztalt igaz hazafiúságát tudván, — magára várjon. Csak vehessem pedig proxime tudósítását Kegyelmednek: miképen kívánják a Nemes Vármegyék effectuálni nemesi szabadságuk mellett egyedül a közönséges jóra czélozó haza-szolgálatját? — teljes instructióval expediálom Pulyai György porkolábomat a compulsióra per fas et nefas, és a kit renitensnek compeniál lenni: mind jószága felprédáltatik, sőt élete is periclitáltatik, annyira, hogy renitens nemes Uraiméknak váltságon marad az ízi szájokban. — In reliquo maradok

Kegyelmednek szolgáló jóakarója

Bottyán János, m. k. P. H.

Titulus: Tekintetes Nemzetes Vitézlő (Felső-Büki) Nagy Mihály, Nemes Sopron Vármegye ordinárius Vice-Ispányjának, jóakaró Uramnak ő Kegyelmének sietve irám.

(Egykorú mása Hevenessy kézir. gyűjt. IV. k. 52. l.)

295.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Tartozó kötelességgel szolgálok Excellentiádnak. — Malom-Sok táján lévén táborban, az ellenség Lébennél: egy étszaka megindúlván, rajtunk jött mintegy négyezer némettel s mellette lévő ráczczal; jó vígyázást tartván a Rába passusin, jövetelét jó idején észrevettem, — bagácsiát és gyalogságot sietséggel elküldvén: az lovas hadakkal előljáróját bevártuk az ellenségnek, alkalmas harczot állottunk, az ellenségnek nem kicsiny kárára, s feles rabokat ezenkívűl el is fogtunk. Érkezvén azonban a derék truppok, kevés kárral előtte szépen elnyomakodtunk. Pápa alatt két nap s két étszaka subsistálván, az egész várost, malmokat s cirscumjacens falukat felégette, s a mi javait kaphatta, eltakarította, s klastromokat is felverte. Volt ezen dolog 14. praesentis, — jóllehet Pálfi Uram, a mikor senkisem kénszerítette is, gyakor s majd egymást érő leveleiben esküvéssel is bizonyította, hogy ő sohol positive et ex ordinibus semmitsem égettet, hanem per excessus történik a mi történik, — mostani cselekedeti megmutatja már! Én ezt régen jövendöltem, Kegyelmes Uram, sőt cum protestatione is sokszor írtam Excellentiádnak: mihelyt reánk felesedik az ellenség, — azonnal így járunk, mert bizony még most is vékony erővel vagyunk, és hacsak nem gondolkodik Excellentiád errűl a darab földrűl: bizony, mostani kevés hadainkat is a fizetetlenség s ruhátlanság miatt féltem — megvallom — az eloszlástúl, s következhető non putaramtúl féltem ezen darab földet is. Már megtért ismét Győr felé, gazdag praedájával; hová s merre vészi útját? Csak egy kevés időt várok én is, most az Nemes Vármegyéket is actu insurgáltatom, — ha meg tudom adni, bizony duplázva is megadom a revancsot: *a minthogy csak már is commendéroztam feles lovas hadakat a Lajtamellyéki faluknak s malmoknak öszveégetésére; teljes reménséggel vagyok, hogy rövidnap alatt az ellenség távozásával mind Austriában, mind Muraközben hasonlót követek el.* Ba-

gácsiáját még annakelőtte Győr felé indította; úgy hiszem, maga sem késik soká, (félvén, hogy az időbűl is kireked,) hanem a mint közönségessen foly a hire, erdélyi útjára indúl, — melylyet micsoda modalitással effectuáljon? én nem capiálhatom.

Mindezek így lévén, Kegyelmes Uram, ha molestus nem volnék, Excellentiádnak még most is javallanám én csak nehány száz számbúl álló dragonyosnak általszállítását is, — bizony, sokat vihetnénk végben; álljon mindazáltal Excellentiád bölcs dispositiójában. Ezzel ajánlom tovább is Excellentiád gratiájában magamat, s maradok

Jó Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak alázatos köteles
Krakkói táborban, 17. Augusti 1707. szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Az nagy Istenért kéröm Nagyságodat, ocsódjík Nagyságod az Dunán-innét való földről: mert ha még az nímet egy diversiót tíszön, — féltem ezen földet non putaremtől. Az egy magam ezere hogy még vagyon, annak is elíg hía vagyon; de Bezerédi három ezerből álló hada mind egyig az tisztekkel és zászlókkal széltment, csak az Dunántúl való katonaság vagyon vele, — mind volentírrá lött és szíllel az Lápincs tájján prédál. Én kit kapathatok, az ki érdemes rejá, törvény szerint bánom velök. *Mivel az hadak eloszlottak: most az vármegyéket ültetném föl, ha öszvevehetném.* Az nagy Istenért kéröm Nagyságodat: valami fehérpénzt küldjön által, *bár csak 2000 forintot egy hóra; talám itt is telik valami az deputatiótól.*

Külczím: Méltóságos Székessi Gróff Bercsénÿ Miklós, Felséges Fejedelem és a Nemes Haza szabadságáért Confoederált Statusok Senatora, Fő-Generális és Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó igaz kötelességgel irám. Dunántúl, ubi, ibi. Cito, cito, cito, citius, citius, citissime. P. H. Stapheta urgentissima.

Bottyán János, m. k.

(Eredetije — egész ívre in folio, az aláirás és utóirat a tábornok saját kezével írva, — gyűjteményemben.)

296.

B. Révay Gábor ezredes, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális és Gróff!

Nékem érdemem fellűl való Kegyelmes Uram!

Nem kétlem, Exciád választ adó levelemre való választomat nem vötte volna, hogy tudnyaillik regementemnek miben légyen dolga? Továbbá is azért Exciádnál alázatos instantiámat újítom, noha jóllehet azonkívűl is már voltaképpen constál Ngodnak: minémű ruhátalan és már telles kilencz holnaptúl fogvást semmi fizetést nem vött légyen regementem, — azon megígért mundért, ki Újvárban vagyon, méltóztatnék Ngod általszolgáltatni, mivel naprúl-napra consolálom őket idejövetelével; hogy azért bíztatásommal ne disgustáltassék és utóljára talán el is ne oszoljék: kérem Exciádat, remediálja, ha oly hertelen nem is — mivel, mint hallom, nincsenek hajók (kompok, Karvánál) az Dunán; — pro interim bár csak a kiknek legszükségessebb volna, adattatnék ki ruházatjok itt; e felől méltóztatnék Exciád Generális Uramnak (Bottyán,) úgy Horváth Zsigmond Uramnak írnya: tennének dispositiót.

A mellett nem kétlem, Exciádnak hogy elégféleképpen nem constálna az elmúlt vasárnap az német armadának egész erejével inopinate való reánk jövetele; de mégis, Istennek hála, az egész infantériával, úgy bagázsiával elnyomódtunk előtte, míg az katonaság (= lovasság) puskázott véle, ellenség közűl többeknek, mint az mieinknek elesésével. Tovább még Isten tudja, mit rendel velünk? Az egész molnákat (= malmokat) specialiter penig Pápát elégette (Rabutin s Pálffy,) Talián Sándor Uram és Botkáné Asszonyom házán kívűl; az klastromoknak fölverése után penig elment.

Ezeket alázatossan Exciádnak akartam tudtára adnom, magamat penig úri gratiájában ajánlanom. Maradván

Excellentiádnak

Ex Castris ad Karakó locatis, alázatos szolgája

dje 17. Augusti 1707. *Révay Gáspár,* m. k.

P. S. Egy szóval Kegyelmes Uram, megvallom, hogy ollyan vakmerűképpen bevártuk az ellenséget, hogy magok is

csudálták resolutiónkat; de az katonaság, átkozott, az midűn csendessen elűtte nyomúlni köllött volna: inkább elszéledett, annyira, hogy csak Isten tudja, mikor öszvecsuportozhatik csak annyira is, a mennyire volt? És így Exciátoknak méltán gondolkodni köll ezen földnek subsistentiájárúl s jó forma succursusnak által való küldésérűl: mert az idevaló némely hadhoz máskép nem sokat bízhatunk; *) az mint ezen órában gyütt Pápárúl Tersztyánszky, Exciád Oberst-Lajdinontja, referálván, hogy a midűn pápai katonaság utólsó ruinájokat látták volna, — publice az utczán levetették zászlójokat, nagy zúgolódással és átkokkal mondván, hogy soha többé nem kuruczoskodnak, s azzal el is széledtek, zászlójokat az utczán elvetve elhagyván, kénteleníttetett említett Kapitány Uram csak közlegényekkel fölvitetni az utczárúl az zászlót, úgy hozta el magával.

Ezek Kegyelmes Uram, bülcsen általláthatja Exciád, micsuda indiciumok legyenek s micsuda állapotban vagyunk ezen az fülden. Brigadíros Bezerédy Uram ő Kglme hada is mennyire elszéledett: Exciád kezéhez transmittált panaszolkodó saját levelibűl, — mellyet ennekelőtte is már megküldette Exciádnak Generális Bottyán Uram, — bülcsen általláthatja; és így magam szegény fejem ezen kis hajdúsággal főtröngök valamentire.

Szintín ezen órában veszem Exciád levelét, melyben méltóztatik parancsolni, hogy az elküldett mundérung eleiben 16. szekérrel elégséges confuit küldjek; kit szívessen megcselekedném: de mostan történt confusiónkra való nézve, úgy látom, továbbra köll haladnia.

Pro ultima consolatione Exciádnak azt is írhatom, hogy az egész Exciád Pápán lévő asztagjait is porrá tették, malmokkal együtt. **)

(Eredeti levél, gyűjteményemben; csak az utóirat sajátkezű.)

---

*) Révay Gáspár nem túl a dunai: hanem túróczi fi volt, ezrede is fölvidéki; mely helyett viszont Fodor László dunántúli gyalog-ezere hadakozott volt ez évben Dunáninnen.

**) Pápának földesura ugyanis gr. Eszterházy Antal volt, fivéreivel.

297.

Szekeres István ezredes, gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Fő-Generális, etc.

Nem kétlem, másként is lehet tudtára Ngodnak, mindazonáltal bizonyossan írhatom: már ma két napja, hogy Rabutin egész corpussával általjött (a Rábán) Győrnél és ma Győr és Komáromnak fele-útjában az Duna mellett Czonczóhoz *) szállott; gondolnám, ha nem siet, holnap rosztogot tart, — holott marsát sietteti: negyednap alatt Budához mehet, a hol is már a híd hajói kettőnként öszve vannak kötve. Jóllehet Komárom még előtte vagyon: de ott semmi olly készületit nem hallottam; ha holnap marsol, Komárom alúl egy mérfölddel érhet.

Nem kétlem, Pápa várasának és körűle lévő malmoknak Pálffi által való fölégettetését és a tájján lévő némely faluknak, jószágoknak fölpraedálását mások által is érthette Ngod.

Én is itten az ezerrel együtt, Buda és Fehérvár között lévő ploquádában noha emberbéli kárt hétnél az egész tavasztúl fogva többet nem vallottam még ekkoráig: mindazonáltal sebessek most is ugyan felessek vannak; lovak iránt penig az két vár alá való portázás miatt feles kárt vallottunk. — Ezzel ajánlván magamat Ngod gratiájában, maradok

Ngodnak

Datum Lovas-Berén, die 19. Augusti 1707.

alázatos szolgája
Szekeres István, m. k.

P. S. Hogy bizonyossabbat írhassak Ngodnak: levelemet egy kevéssé tartóztattam és az hireknek valóságossabban megértésére Szendi Márton főhadnagyomat egynehány katonáimmal fölcommendéroztam; ki is mit írjon: ezen accludált leveléből méltóztassék Ngod megérteni; de minden szándékát Erdély felé mondják lenni (Rabutinnak;) a mint a melly currenseket az falukra kiküld s katonáim elfogják: Budához feles szénát parancsol hordatni, noha ugyan erőssen tilalmazom

*) Bakony-folyás, mely Ács alatt ömlik a Dunába.

s Buda felé portázó katonáim által is, hogy bé ne engedjék vinni, keményen parancsolom.

(Eredeti, gyüjteményemben. Az utóirat ú. l. aug. 20. este, vagy inkább 21-kén kelt.)

Melléklet:

Ajánlom szolgálatomat Kglmednek
jóakaró Óberster Uram!

Én az német lejövetelinek hírét jóllehet még Csákvárott meghallottam: de mindazáltal, hogy bizonyossabbat tudhassak, bementem szintén az szőnyi halmokig és magam szemeimmel néztem, hogy megszállott Szőny és az komáromi rév között az Cironiában. (Így.) Azért még inkább egy napon várakozom, hogy láthassam: merre lészen indúlása holnap, avagy rosztogot fog tartani? Azt is bizonyossan referálják, hogy Pálfi viszszament az ráczsággal Óvár felé, hogy igyekeznék Bezerédi Uramra. Ezzel, etc.

Datum Kocs, die 20. Augusti 1707.

Szendi Mártony, m. k.

Kívül: Szekeres István ezredes czímzete, s hogy a környei bíró lovas által küldje Csákvárra.

(Eredeti, ugyanott.)

298.

Groczky István alezredes levele.

....Mi illeti hírek dolgát: Bottyán János Uram ő Nga Dunántúl való földen szerencséssen járt, az Rabutin németjeiben alkalmasint lecsapdozott s elevenen is fogott; revancsolni akarván (Rabutin,) Pápa felé ment és felégette Pápát; onnan Tatához szállott, hová szándékozik? Isten tudja; de a mint hallatik, Erdély felé akarja venni útját. Starembergh (Guido) általjött volt az Vágon erős portával, de ismét visszament Leopoldhoz.

Raptim Érsek-Újvár, dje 22. Augusti 1707.

Groczky István, m. k.

Kívül: Poltházi Sóss Pálnak, Zsarnóczán.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

299.

Bottyán védlevele Szombathely város számára.

Én *Bottyán János*, Fölséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Vezérlő-Fejedelme Fölső-Vadászi Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk Generális-Mezei-Strázsamestere, egy Lovas Ezernek Colonellussa, mostani Dunán-innét lévő egész Lovas s Gyalog Hadainak Commendérozó-Generálissa. Tekintvén ezen Nemes *Szombathely* Városának az Ország Hadai hasznára czélozó sok rendbéli beneficiumát, melly Város máskínt is a sebesseknek és betegeknek merő receptaculumja, azért is kívánom ezt speciális respectusban tartanom és conserválnom, hogy annálisinkább az militiának jó subsistentiája ezen az földön lehessen. Az minthogy hozzátartozandó szőlőhegyeket és egész határt protectióm alá vévén, advän az egész városiaknak olly hatalmat és szabadságot, hogy az ollyatín vitézeket, kik modo violento aut furtivo szőlőhegyekre vagy akármelly tilalmas helyekre irrumpálnának, megfoghassák, meg is verhessék ha excessuson találják, — bátor passusok légyen is. Azonban valakiknek Generálistúl, Brigadérostúl vagy Óberstertűl passusok nem leend, (Hadnagyok és egyéb alacson Tisztek passussa nem suffragál) azoknak se szállást, annyivalisinkább gazdálkodást praestálni ne tartozzanak; az hatalmaskodók, morgók és háborgók ellen Városostúl feltámodván, verjék ki az Városrúl, vagy megfogván, tegyék az toronyba, azután Hadi Tisztinek insinuálják. Mindazonáltal midőn az Magazínumnak és Commissáriatusnak defectussa volna: tali in casu a sebesseknek és betegeknek, erga imputationem impositarum, intertentióval legyenek, valamit erogálnak summába béadván, mellyet is in defalcationem tartozzék a Commissáriatus bévennyi. Intimáltatik azért minden ideérkezendő Kegyelmes Urunk Híveinek, Hadi Tiszteinek és akármelly fegyverviselőinek, hogy ezen Várost föllűlírt modalitas szerint respectusban tartván, semmi illegalitást elkövetni ne merészeljenek, az Edictum szerint való kemén büntetés alatt. Praesentibus Perlectis, Exhibenti Restitutis. — Datum Sabariae, 3. Septembris Anno 1707.

Bottyán János, m. k. P. H.

(Eredeti nyílt-levél, egész ívre írva, ékes czifrázatokkal, s a tábornok s. k. aláírásával s pecsétével megerősítve, Szombathely város levéltárában, fasc. XIV. nro. 422.)

300.

Bezerédy Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generál-Feldt-Marschal!

Kiváltképpen való nagy jó Kegyelmes Uram!

Tót-Keszirűl 18. Augusti datált, nékem szólló Excellentiád úri méltóságos levelét, tartozó és szokott igaz alázatossággal vettem. Hogy pedig Excellentiád csudálja, egynihány ízbéli levelére váloszt nem adok: nem egyébnek, hanem úntalan való sok distractiómnak tulajdonéthatni. Máskínt is, Kegyelmes Uram, megvallom, miúlta Kenesei Uram tűlünk elment, Excellentiádnak két levelénél többet nem vettem; hogy azért kísedelmessen váloszolok, alázatossan bocsánatot várok.

Az ideváló occurrentiákat a mi illeti: nem kiétlem, rész szerént azokrúl alkalmasint informatus Excellentiád. Ebergény Uram Sopron elején vagyon maga corpussával, Pálffi Uram pedig Óvárban, hatszáz némettel s ezerig való ráczsággal, — kinek is a napokban minemő levelét vettem alázatos, kötelességem szerént akarván értésére adnom Excellentiádnak, megküldöttem. Az operatiókat tehetségünk szerént folytatjuk; két ízben lévén Staërországban, először nagy darab tartománt földjárván, elrablottuk: de az égetést azon úttal meg nem engedtem. Hanem most újobban, Pálffi Uram példamutatásábúl, Pápának és több heleknek fölégetésekért erős portával becsapván újobban: negyven- vagy ötvenig való falukat fölégettünk. Nyereség igen csekél volt: mivel előre hírt vittek nekik, hogy erős portával készülünk. Ezeknek előtte pedig, szintín Nagy-Boldogasszon napján, vagy háromszázad magammal indúltam Kabold felé, a hová akkor szándékozott az ellenség kiütni; tovább étszakátúl fogva tizenkét óráig ott várokoztam Kabold tájján lesben, — de ki nem jött; onnénd magam híremmel mentem Sopron alá, s előre martalékban volentírjeimet más, jó paripás katonasággal beküldvén, kik is szintén a mint Soprony előtt a hol a linea vagyon, onnénd elkapván egynihány

pár ökröket, midőn azokat erőssen hajtanák ki, — az prattschaftban lévő német az magyar lobonczokkal és ráczsággal utánnok indúlván, szintín a mint magam Harkál nívő faluhoz közel lesben állván dandárral, addig vártuk hogy hajtsák; kiütvén egyszersmind rajtok, visszafordétván, a kit maga az német megvall: száznégy német s rácz esett el, egy lajdinont és két kornéttás. Azonban az táborban lévő nímet is hamar érkezvén succursussára, s egész táborával secundálta, — szintín íppen Német-Keresztúron alól, csaknem nagy-baromi erdőig jött utánnunk. Istennek hála, közűlünk több kár nem esett, hanem három közlegént, — kik közűl egyik Excellentiád regementjében való dragonyos volt, — azonban magam regementemből egy vice-hadnagyot öltek. Minthogy pedig akkor nagy melegség s az sok lövöldözés miátt por és füst lévén, az lovak igen megbádgyadtak, a minthogy Horváth István nevű főhadnagyom jól viselvén magát, sokat forgolódott és puskázott, annyira, hogy jó paripája alatta megtikkadván, magam vezetékemet küldöttem alája, kit is csak nem régen vettem, s mind ezüstös szerszámban lévén, — az is újobban elállván alatta, keresztúri erdőszélen leugrott róla, paripámat azon szerszámostúl s rajta lívő pár pisztolostúl az ellenség elnyerte; megvallom, igen kedves paripám volt, — de mégis, annyira nem bánom, mint az szerszámot, mivel igen katonás, úri szerszám volt.

Pálfi Uram levelít a kit megküldöttem Excellentiádnak, azt magam levelemre váloszolta, midőn Pápát elígettík volna, Bottka Ferenczné napam-asszon kárvallási iránt írtam vala. Azon levelet Excellentiád jól megfontolván, considerálhatja: a mint Generális Bottyán Uramot describálja, mennyit tart tűle az ellenség. Én igaz lélekkel irom Excellentiádnak: keserves szívvel nézem s óhajtván értem s tudom ezen a földön miátta lívő sok fogyatkozásokat, — kit hogy hizelkedésből avagy talám irégységből írnék Excellentiádnak, nagy-alázatossan kérem, azt ne vílje; tudom, rövidnap mások is hasonlót fognak írni Excellentiádnak. A mint Pálffi Uram írja, igazán: csak magát szerető s pénzt öszveszerző, s nem hazánk hasznát kereső. Ha akarta volna úgy, mint én, s az hadakat hejában mellette heverni nem hadta volna s most is nem hadná, — eddig bizony akár Sopronyon föllűl lakhatnánk; de, Kegyelmes

Uram, semmit íppen nem vihetek végben véle, mivel nékem Sopron elején magam kevís népemmel köll őtet strázsálnom. Száma nélkűl kírtem: adjon népet mellém, ha magának kedve nincsen is az eljövetelre, hadd vihessek valamit végben, — de soha reá nem vehetem. Az hadakat heverteti, ezt pedig az vitézlő rend megúnván, elkedvetlenedik, s örömest győnének, nem bocsátja. Szemben velem szépen beszél, hátom mögött kissebbét, vagy levele által gyaláz, kit keserves szívvel köll szenvednem; némel hazug tisztek — a többi közűl Kisfaludi László — utánnam árúlkodván hazudoznak, a ki iránt írt volt egyszer már néki Excellentiád: akkor egy kevéssé megszűnt, most ismét elkezdi. Noha, a kit mind Isten s világ jól tud, mennyi szolgálatot s hasznot teszek ezen a földön, — mégis ollyanoktúl kölletik szenvednem! Ha Bottyán Uram mit ír Excellentiádnak maga mentségére: ne higyje, mert ő tette Pápa tájjékát s több heleket majd koldúlásra jutókká, s Pápa elégetését ű okozza. (Így).

Kihez képest kérem alázatossan Excellentiádat: ezekrűl másképpen gondolkodnyi míltóztassék, s az én directióm alá egy brigádát, a ki jó lovas- s gyalog-ezerekbűl állana, rendeltetni, hogy azokkal tovább is hadd mutathassam igaz vérségbeli hazafiúságomat s teéndő hasznos operatióimat. Azonban, ha ugyan csak továbbra is Bottyán Uram innend lészen, s azt meg nem orvosolja Míltóságtok: valamikor parancsolja, én innend errűl a földrűl kész vagyok általmennem a Dunán s szolgálatot tennem, hogysem itt az ű commandója (alatt) gyalázattal lennem többé. Azírt vagy őtet amoveálja innend Méltóságtok, — vagy nekem parancsoljon az általmenetelre; máskínt is, lássa mit cselekszik Méltóságtok velem, nem bánom, ha vasra veret is: de én, Isten engem úgy segéllen! általmegyek, semhogy én innend, ő tűle dependeáljak s commandója alatt legyek; mivel én a kissebbséget nem szoktam, bennem lívén a nemes vír, s emberek között tanúltam s nem a Bakonban, mint valaki. Írhatnék eleget, de ezzel nem kívánom mostan molestálnom Excellentiádat. Ha Excellentiád csak egy maga szolgáját küldi is által commandónak, — inkább dependeálok tűle, hogysem mint ettűl! Én azért, jó Kegyelmes Uram, consolatiómra való hováhamarébb váloszát elvárom

Excellentiádnak; de midőn nékem míltóztatik levelít küldeni: Bottyán Uram leveleivel ne dirigáltassa Excellentiád, mivel szokása szerént mindenkor fölszakasztja leveleimet,*) a mint most is Excellentiád levelít fölszakasztotta kit nékem írt, s Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Fő-Generális Uram ő Excellentiája felőlem Excellentiádnak irott levelének párja küldése iránt emlékezik Excellentiád, — azt is Bottyán Uram elszaggatta s kezemben nem adta. Már elítélheti Excellentiád, minémő irígység ez tűle.

Excellentiád míltóságos gratiája által az »Barna« lovat kezemhez hozták, mellyet nagy níven vévén, alázatossan köszönök, kívánván Excellentiád kegyelmes gratiáját alázatossan megszolgálnom. Azonban a midőn Excellentiád úri dexteritássában ajánlván magamat s mindenekrűl resolutióját alázatossan várván, maradok

kiváltképpen való jó Kegyelmes Uramnak

Excellentiádnak

Kűszeg, die 6. 7-bris 1707. igaz, alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre, m. k.

P. S. Kegyelmes Uram, kírem az Istenírt Excellentiádat: vagy engem, vagy Bottyán Uramat vigye el erről a földről, mert elíg volt már sok töríssem, szenvedíssem víle; soha még árestomban nem voltam magam rossz viselísse miatt, — de, Isten úgy segíljen! inkább szenvedek árestomot, hogysem ill gyalázatossan szolgáljak víle; volna kölömb ember, könynyebben szenvedním; máskínt is, jól gondolja meg Nagyságod, mit szolgált, vagy mit vitt ezen az földön vígben? — hütömre irom, nem erre a földre való ember! Az Protoculum Kisfaludi Lászlót is, kírem, tanítsa meg Nagyságod: mert eb a lölköm, ha egyszer le nem vágom; gaz ember ellensígre, — de

---

*) A levelek fölbontását épen *Eszterházy Antal* szokta volt a legnagyobb mértékben gyakorolni, még magának a fejedelemnek és Bercsényinek szólókét is; különben, azon időben általában rendes és bevett szokás volt s a vezénylő tábornokok jogai közé tartozott alárendeltjeik leveleit felbontani, és saját belátásuk szerint kézhez adatni. Ekként Bottyán csak jogával élt, midőn az ellene alattomban vádaskodó Bezerédy levelezéseit átvizsgálta, — ha átvizsgálta.

embernek háto mögött czinkoskodnyi derík ember; az ezerít majd elolvasztja, s majd készakartva rebellissé is teszi. Ha pedig Excellentiátok Bottyán Uramat el nem viszi: rendöljön Excellentiád magános brigádát nékem, kivel úntalan legyek és commendírozzam, — ne köllessík orczám pirúlásával utána járnom. Kegyelmes Uram, az Istenem úgy áldjon meg, nékem nem köll az haszon: de valóban köll az böcsület és előmenetel, kiben nem is kítelkedem, látván Excellentiátok érdememet, s érdemem szerínt fog — tudom — promoveálnyi; *) a mint is tovább is Excellentiád kegyelmes atyai gratiájában ajánlom magamat s elvárom hovahamarabb való kegyelmes váloszát; mert ha Excellentiád nem fog consolálnyi, — én bizonyára áltolmegyek, ha vasra veret is Nagyságtok, szabad velem, legyen az jutalma annakutána igaz szolgálatomnak. B. I.

(Eredeti levél, — két ív, jóformán tele írva, — gyüjteményemben. Az aláiráson kívül az egész P. S. sajátkezű.)

301.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Generál-Feld-Marschal!
Mindenkori jó Kegyelmes Uram!

Kűszögrűl quinta praesentis expediáltam Excellentiádnak szólló levelemet, kit is Tekintetes Somogyi Ádám vicehadnagyára Pápai Szabó Istvánra bíztam vala, hogy maga Excellentiád kezében fogja adni; mindazonáltal abban kételkedvén, s nem lívén bizonyos benne: veszi-é Excellentiád, vagy sem? a mel is ha eltéveledněk s mások föl találnák szakasztani, megvallom Kegyelmes Uram, nagy dolognál jobban sajnálnám. Kívántam azért újobban ex superabundanti alázatos kötelességem szerént udvarolnom Excellentiádnak, kiben hogy eddigis negligens voltam, nem egyébnek, hanem sok distractióimnak tu-

---

*) Az elbizakodott, véghetlenűl hiú, erőszakosságig nagyravágyó fiatal hős tehát — kit egy év múlva bűnös ambitiója a vérpadra vitt, — *már ekkor* a tábornoki rang után sóvárgott. Egyébiránt, hogy ő *haszon* után ne törekedett volna: élénken megczáfolják Kőszegen történt elfogatásakor elkobzott tömérdek összegyűjtött kincsei, és hogy Heisternek odaígérte lelkét, hitét, becsűletét 2000 aranyért.

lajdonéthatni, — s miúlta pedig Kenesey Uram tűlünk elmene: két levelénél többet nem vettem Excellentiádnak, — mindazonáltal arrúl alázatossan követem Excellentiádat.

Az idevaló occurrentiákat a mi illeti: úgy tudom, informatus alkalmasint Excellentiád. Pálffi Uram most is Óvárnál, Ebergénÿ Sopronnál magok corpussával subsistálnak. Az operatiókat tehetségem szerént én, Kegyelmes Uram, kívánnám foltatnom. Staërországban hamar egymásután kétszer benn lévén: először nagy darab tractust elrabolván, az égetés azon úttal meg nem engedtetett. Most másodszor ismít Pápának ís több heleknek elígetésekért másfelől erős portával becsapván: vagy ötvenig való heleket elégettünk. Az előbb pedig Sopronnál Ebergénÿ népét lesre kivévén, a kit a német maga sem tagad: száznégy elveszett közűlök. Mi, Istennek hálá, több kárt nem vallottunk, hanem egy vice-hadnagyom, két közlegén s Excellentiád egy dragonyosa estek el. Egy vachtmeistert heted magával hoztunk el rabúl. Nagy por, meleg és lövöldözés miátt füst lévén, — lovaink igen megbádgyodtak, alkalmas lovakat, hogy elállottak, el köllött hadnunk. Horvát István főhadnagyom maga jó viselísét mutatván, alóla az sok forgolódásban lova elállott; magam paripámat küldöttem alája, végre az is meglankadván, — el kölletett hadni. A ki igen kedves paripám volt; de mégis a mennyire a paripát, nagyobban sajnálom az rajta lévő ezüstös szerszámot: mivel valóban, igen katonás, úri szerszám volt.

Előbbi levelemben Pálffi Uram levelét, kit Bottka Ferenczné napam-asszon kárvallási iránt ír, in originalibus includálván *) megküldöttem. Minémő stÿlussal describálja Bottyán János Generális Uramat, — ha azon levelemet vette Excellentiád, — megértheti. Kegyelmes Uram, én, megvallom, nem keves búval élek s töltöm időmet: midőn — a kit Istenemmel bizonyítok, — igaz szívvel kívánnék szolgálnom hazámnak, s abban nem magam, hanem más akaratjábúl fogyatkozásnak kölletik talám lenni. Elítélheti Excellentiád, mit tart s menynyire böcsűlli az ellenség Bottyán Uramat, s neveti hogy com-

*) Ma már nincs meg. Különben e levél, a ravasz Pálffytól, ki Bezerédy nagyravágyását és hevességét jól ismerte, kétségkívűl czélzatosan iratott, hogy közte és Bottyán közt viszályt idézzen elő.

mandója alatt kölletik lennem. Hányszor és száma nélkül kértem: adjon mellém succursust: eddig régen, — ha jól akarta volna, — bizon Sopronyon föllül lakhatnánk. Instáltam, bár ha maga nem gyön is: csak egy jó ezeret adjon mellém, — de soha reá nem vehetem, s semmit vele végben nem vihetik. Mi hasznot tett pedig miúlta innend van? semmi nem látszik, sőt kárt, az operatióknak nem foltatásával s úntalan egy helben való heverésével, eleget tett; azt pedig az vitézlő rend is megúnja; azok örömöst győnének, de nem bocsátja. Igazán írja Pálffi Uram: nem egyéb Bottyán Uram, hanem magát szerető és minden tehetségével csak a pínzt öszveszerző, s nem az haza szolgálatjában hasznot kereső. Hogy pedig ezeket megirom: alázatossan kérem Excellentiádat, irigységnek ne ítélje, mert soha mások után való árúlkodás szokásom nem volt; de ha mit országunk kárára látok s nyilván tudok, — nehéz szívvel szenvedem. Isten látja, mindenekben complaceálnom neki kívánnék: mégis, ha szemben velem szépen szól, hátom mögött mások előtt, avagy levele által gyaláz és kissebbét. Kisfaludi László Uram sok hazugságival s tanácsával él. Mi, Kegyelmes Uram, én böcsületemért s előmenetelemért, s nem fizetésért szolgálom Fölséges Urunkat; a kissebbséget s gyalázatot viselnem nem szoktam, bennem lévén az igaz magyar s nemesi vér, s emberek között is tanúltam s nem a Bakonban, — mint valaki. Azért kérem alázatossan Excellentiádat, ezekrűl máskínt gondolkodjék s tegyen más commandót; tudom, ugyan csak rövidnap is mások is fognak illen formában írni Excellentiádnak. Ha úgy tetszenék, javallanám Méltóságos Andrásy Pál Uramat által hozzánk commandónak küldeni, avagy commandóm alá egy brigádát, egynihány lovas- és gyalog-ezerekbűl állót adni. Vagyis, ha ugyan csak Bottyán Uramat innend nem amoveálja Míltóságtok: nekem parancsoljon az Dunán általmenetelem iránt, kész vagyok túl is hazám szolgálatjában mindeneket tehetségem szerínt elkövetnem; de én többé a kit (így) voltam, commandója alatt nem leszek, mivel meg nem érdemli, tűle jó ember dependeáljon. Máskínt is, lássa Míltóságtok, velem mit cselekszik, — de én, Isten engem úgy segíllen, ha vasra veret is, általmegyek! Sok írásommal ezek iránt nem terhellem Excellentiádat, megértheti

büven. Midőn azírt ezeknek megorvoslásárúl Excellentiád vígasztaló jó válaszát sietve várnám, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak, Excellentiádnak

Alsó-Pulya, dje 7. 7-bris 1707. alázatos szolgája

Bezerédÿ Imre, m. k.

P. S. Jóllehet ugyan, Excellentiád utóbbi levelében írja, hogy a mennyire lehet, alkalmaztassam magamat Bottyán Uramhoz; mi okért írja Excellentiád s mire értsem, igen jól tudom. Kegyelmes Uram, eléggé voltam már azon, mindenekben kedveztem néki, — de haszontalan; mennél jobban járok utánna s kedvít keresem, annál rosszabb. Tovább is azért kérem Excellentiádat: vagy őtet amandálja, — vagy én bizon általmegyek s egyáltalában tovább commandója alatt nem lészek. Soha még illen gyalázatossan nem commendéroztam, mint mostan; csak egyedűl a magam ezeremmel köll lennem strázsán itten Sopron elején; a kit egy kapitánnak (ezredesnek) köllene végben vinni: azt köll cselekednem. Én azt gondoltam Kegyelmes Uram, hogy Isten által ezután már mind föllebb s nem alább száll dolgom. Vagyis míltóztassék Míltóságtok nékem külömb (külön) commandót adni: ne köllessék tűle koldúlnom, s meglássuk osztán, ha én az én keves commandómmal viszik-e kevesebbet végben, — avagy ő az nagy corpussal teszen több operatiót! Ha ide Sopron elejére mást bocsátok is, haszontalan; az elmúlt napokban egy kevéssé innend eltávoztam, Míltóságtok udvarlására akarván általmennem; csak Pápáig mentem: azonnal az ellenségnek mindenütt currense járt, s kiütvén, egynihány falukat elrablott. Akkor az ellensíg között ollyan hír volt, hogy Míltóságtok engem maga citált volna által, — a kinek is örűlni látszott.

(Eredetije gyűjteményemben, csak az aláírás sajátkezű.)

302.

Bottyán János gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, jó Uram!

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak. — Hogy Stÿriábúl szerencsésen *visszatértünk:* *) az ellenségnek derekas

*) Tehát személyesen ott járt maga Bottyán is a hadakkal, nemcsak Bezerédy.

motussátúl nem is tartván Rabutin általmenetele után, — észre sem vettük Gvido Storembergnek általjövetelét, hanem csak akkor tudtuk meg, midőn Soprontúl megindúlván, minden tartózkodás nélkűl circiter ötezer emberrel Csepreghez szállott. Onnét az Rábához szándékozik, mivel az sárvári hidat is keményen csináltatja; minden intentuma neki, hogy ezen földet vagy meghódítsa, vagy elpusztítsa. Kérem azért az Istenért Ngodat, hogy ocsódjék és Karvánál valamely passust erigáltatván, succursust küldeni méltóztassék: mert ezen Dunáninnét lévő had partim az fizetetlenség miatt annyira elszomorodott és kedvetlenedett, hogy majd nem is bízhatom hozzá, mert az mint látom, ezen confusióra nézve is igen hajlandó az császár devotiójára, — már is megoszlott és szílledett, s nincs is az az ember, a ki megtarthassa. Stÿria felől is referálják, hogy Holi stájerországi commendó feles stÿrusokkal nyomakodik ki Magyarországra.

Ha azért Ngod nem succurrál: certo certius ezen Dunáninnét lévő földet most elveszesztjük, — de nem tudom, mikor recuperáljuk? Az ellenség Rábán túl lévő motussát és bővebb intentumát ezen inclusából *) voltaképpen kitanúlhatja. — Elvárom alázatossan Ngod vígasztaló resolutióját. In reliquo kívánom: ezen levelem találja Ngodat fris jó egészségben!

Maradván

Datum Árpásnál lévő táborbúl 12. 7-bris 1707.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Fraknai Gróff Esterházi Antal Generális - Mezei - Marschallus, Senator Úr és Dunán-inneti Fő-Generális bizodalmas jó Uramnak ő Nagyságának, sietséggel. — Ibi-ubi. P. H.

(*Eredeti*, a kir. kamarai levéltárban.)

*) Ma már hiányzik.

303.

Terstyánszky István gr. Eszterházy Antalnak.

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Stÿriábúl kijövetelünk alkalmatosságával az Tek. Regement fizetése s mundérungjáért listáknak általküldése iránt való parancsolatját Exciádnak alázatossan vettük; azonnal kértük Somogÿ Ádám Óberster Uramat közönségessen, hogy menjen által Exciád udvarlására, — de mind ekkoráig sem resolválta ő Kglme magát; nem tudjuk, mi találta? mert éppen semmihez nincsen ő Kglmének kedve. Én ugyan szívem szerént mindjárt mentem volna által Exciád udvarlására: de azon útunkban megbetegedvén, az harmadnapi hideg mind ekkoráig gyötrött, — hozattam magamat az szent-lászlói fördőben s ott curáltatván, már Istennek hála, jobban vagyok, a mint holnap táborunk felé meg is indulok.

Negyednapja, Rábán túl Középső-Pulyánban Godát vigyázatlanságok s részegségek miatt Ebergénÿ fölverette fényes nappal, — többet hatvan vagy hetven katonánál vesztett el, két zászlót, azonkívűl feles lovat; a többi katonái pedig már az Bakont őrzik. Tegnapra verradóra pedig Kapuvár tájékán hét zászlóbúl álló portánkat Pálffi fölverte, a Rábán való két hidainkat elnyerte; feles katona esett el, kinek még számát nem tudhatjuk, Hőgyészy Ádám is szegény, elveszett, s egész táborunkat megfutamtatta. *) De ugyan megént visszament Rábaközben Pálffi egész hadaival s Kapuvár tájékán campéroz, az hidakat pedig elhányatta. Bezerédy Uramat is az Rábán általnyomták volt: de tegnap megént Rumnál általment maga corpussával (brigádájával) ő Kglme. Gvido (Starhemberg) hallatik, hogy Kőszeghez szállott volna, onnéd Sopronban venné magát.

Itt Kegyelmes Uram, sokan csak az magok privatumokat keresik; a minapiban is fölűltették az vármegyéket, egy hétig campéroztak: azután két-két forintért visszabocsátották

*) Ezek mind vagy teljesen koholt, (Bottyánt Eszterházy előtt compromittálni akaró,) vagy roppantúl túlzott hirek. Így pl. *Hőgyészy Ádámnak* (Bottyán tbk. híres huszárezrede vitéz őrnagyának) semmi baja sem történt s még 1709-ben is vezényelé ezt az ezredet.

őket. *) Több is vagyon ölég itten illy állapot, Kegyelmes Uram. Az labancz végheleket is bloquádával tartjuk, — a mellett fizetésért mindeneket bé engednek vinni; **) csak az Úr-Isten adná, hogy Exciád méltóztatnék inquiráltatni az ollyan eselekedetekért, — ölég jönne ki mindenfelől! ***)

Még az Tek. Regementet (t. i. Antal úrét) sem vehettük öszve, most is négy felé vagyunk; öleget instáltam Generális Uramnál ő Ngánál, Exciád parancsolatjábúl, hogy együtt lehessünk és böcsületet vallhassunk, — de csak azt adta válosztúl: hogy őnéki most senki nem parancsol az Dunán innéd; ha Exciája általjön: úgy commendérozzon, a mint tetszik, — ő Nga most itt a Fő-Commandó! Ily böcsületes válosztokkal bocsát el ő Nga maga elől. †) Már csak megvonjuk Kegyelmes Uram, előtte magunkat, mert semmi böcsületünk nincsen előtte, sem az T. Regementnek; illy szókkal is illetett bennünket: hogy egész regemetünkért két compániáját maga regementébűl nem adná. Arra bőven megadtam ő Ngának az váloszt: két hétig sem voltam előtte. — Ajánlván Exciád kegyelmes gratiájában mindnyájan magunkat, maradok

Exciájának

Datum Szent-László, (Veszprém m.) die 13. 7-bris 1707.

alázatos, legkisebbik szolgája

Terstyánszky István, m. k.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

---

*) A vármegyei nemesség, mint Bottyán aug. 16-iki leveléből láttuk, *két hétre* volt insurgáltatva, a hadak összegyűléséig; s miután ezek hamarabb öszvegyülének: a haza kívánkozó nemesek a *második hetet megváltották,* mint ez általános szokás volt országszerte az egész insurrectiót illetőleg is ;) az ilymódon begyűlt pénzekből aztán a hadi cassa a hátrálékos zsoldú katonaságnak fizetett, a mennyire telt.

**) Gyanúsító czélzás a sopronyiaknak, győrieknek, esztergomi- és budaiaknak bizonyos pénzváltságért megengedett leszüretelhetésre; mely összegek szintén, szigorú számadás mellett, a hadi pénztárba folytak be, s onnét a hadak fizetésére osztattak ki.

***) Inquiráltatott, — de bezzeg, semmi sem jött ki egyéb a legönzéstelenebb eljárásnál, és annál, hogy szegény Eszterházyt Bottyán mellett tartott besúgói (kiknek egyike volt Terstyánszky is) rútúl felültették.

†) Katonai, vezényleti szempontból tökéletes igaza is volt.

304.

A fejedelem Bottyánnak.

Die 15. 7-bris 1707. Terebes.

Tek. Nzetes Bottyán János Úrnak.

Engörli Musztafa és Újvári Musztafa kereskedő törökök Nándor-Fejérvártt lakozó Hadzi Memhet és Hadzi Ali kereskedő törököktűl ezerhétszáz tallér ára portékát elhozván, ez ideig is nem tettek contentumot; — úgy informáltatunk a nándor-fejérvári szerdár levelébűl, hogy Pápa tájékán lennének. Azért Kglmed kerestesse fel és a pénzt fizettesse meg véllek; ha penig meg nem fizethetnék: adja őket levelünk megadó töröknek kezébe, tévén jó dispositiót bátorságos elvitetésekrűl; és ha fel nem találtathatnának: írja meg a szerdárnak, hogy Kglmed eljárt a dologba, de fel nem találtathatta, és hogy tovább is fogja vígyáztatni.

Die 16. Ezen Commissió corrigáltatott így: Hogy azon törököket kerestesse fel és fogattassa meg, és valamelly kísírőket rendelvén melléjek, jószágokkal együtt hováhamarébb küldje ide, jó vígyázást tétetvén reájok, úgy mindazonáltal, hogy magok portékája alá fogadandó vecturáért, ha egyéb alkalmatosságok nincsen, magok fizessenek.

(A fejedelmi cancellárián készült kivonat, Rákóczi még kiadatlan 1706—1709-iki leveles-könyvébe iktatva. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyűjtemény.*)

305.

Szent-Györgyi Horváth Zsigmond főhadbiztos gr. Eszterházy Dánielnek.

Méltóságos Generális Uramnak Ngodnak alázatossan szolgálok.

.... Ez a föld, kiváltképpen penig a Rábán túl való, nagy nyomorúságban vagyon. Recenter az elmúlt héten is az ellenség Quido Staremberggel, — ki bizonyos commendérozott néppel jütt vala Sopronyhoz, — Pálffi Uram s Ebergéni, úgy Nádasdi Ferencz Urammal kiütvén, egy része Csepregnek, más része Kőszögnek s Szombathelynek: Kűszög, hogy az fölége-

téstűl megszabadúlt, négyszáz aranyat fizetett; Szombathely penig fölpraedáltatott ugyan Nádasdi Ferencz Uram által: de el nem vihetvén a praedát, — kétezer foréntban váltották vissza. Melly ellenség Sárvárig penetrált, azután Pálffy Uram s Ebergéni, Generál Prajner (Breuner) Uram visszatértek Soprronyhoz, Quido Staremberg Uram penig Csánig vevén útját, Rábaközben Csornához szállott; honnéjd hová szándékozik? nem tudhatjuk. — In reliquo, éltesse Isten Ngodat szerencséssen sokáig, — kívánván, maradok

Ngodnak

Simegh, 16. 7-bris 1707. alázatos szolgája

Horváth Zsigmond m.k.

P. S. Pereszny̆én*) Ngodnak nem esett mégis kára most. Szüret Isten jóvoltábúl jó lészen. Most itt a vörös pénz nem folyván: jó lenne mind borait és gabonáját frissen eladatni; ha mit parancsol Ngod, az tévő lészek.

(Eredeti levél, a gr. Eszterházy Dániel-féle ág levéltárában, Pozsonyban.)

306.

Bottyán Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális!

Nagy Jó Uram!

Alázatossan szolgálok Ngodnak. — Vörösegyházárúl 30 Augusti datált Ngod levelét ma, tartozó engedelmességgel vévén, mit méltóztatik írni, értem; de azon Ngod levelét az hadi tiszteknek, annyivalisinkább az köz militiának vulgálni nem is merem: mert bétöltek már afféle bíztatásokkal és *heábavaló írásokkal*, tudván, hogy csak szóval tartanak bennünket, reménséggel, nem valóval táplálnak bennünket, — de az nem elég az militiának!

Már ennekutánna akármint s hogy subsistálhatok: de többé succursust nem kérek, ha mindgyárt az egész földet elburítja is az ellenség; az mi kevés stabilis militia vagyon mellettem: azzal hol defensive, s hol offensive forgatom magamat, az míg lehet. Akkori succursus-kívánásomnak is **) oka volt, hogy Storemberg általjövén az Dunán, Sopron felől Szombat-

*) Dániel úr Soprony vármegyei jószágán.

**) L. megelőző levelét.

hely és Sárvárig circiter ötezered magával excurrált; az Rábán alól ugyan nem jött, hanem Rábaköznek által, ki az Jenden, és megint vissza, által az Dunán ment, — mi végre? nem tudom. Az ő általjövetelét penig okozta, hogy *én Styriában bémenvén, sok számtalan falukat égettünk Pápa elégetéséért,* azonkívűl az Lajtán Harrachnak sok ezerekbűl álló malmát felégettettem, az mellett *több malmokat és falukat Austriában.* De ő ez mostani útjában és fordúlásában sohol semmit sem égetett, hanem valamerre ment, az falukat felpraedálta és dúlta.

Én, Nagyságos Uram, valamint Isten adta tudnom, az militiát bíztatni az fizetés végett el nem múlatom, és azon igyekezem, hogy az elszílledteket megint csoportra verhessem; noha az ellenség nem tett semmi derekas csapást is rajtunk, sőt mi *tíz-húsz annyit elhúzdaltunk és csípdeztünk bennek, s naprúl napra is impetáljuk,* és az rabok szaporodnak.

Adhatom tudtára Ngodnak, hogy *valamennyi magyar rabok* Dunán-innét lévő császár praesidiumaiban voltak: mindenünnét erga commutationem *kiszabadítottam,* — mégis feles rabjaink lévén Sümegen és Csesznekbe, nem tudom, vélek mit tegyek, az praesidiumot kenyérbűl csak megszűkítik; azért az Istenért kérem Ngodat, méltóztassék oly dispositiót tenni, hogy az karvai passus újobban erigáltassék: lehessen modalitás az rabok általküldésében és az általjárásban. Ha Ngodnak úgy tetszenék: inkább magam innét applicálnék oda valamelly hajdúságot, mivel Móri István Uram ezere már effectivus statusban vagyon, Benkő Ferencz Uramé is alkalmasint szaporodik, rövidnap — reménlem — az is compleáltatik. De valóba, az kenyérnek szűke vagyon köztünk pápai magazinumnak ruinálásával és az commissáriusok gondviseletlensége miatt. Most azon lészek, hogy az Nyulasra bészállhassak rövidnap alatt. Elvárom én is alázatossan az általment német iránt való tudósítását, — tudhassam én is: in quibus terminis légyen állopotja azon ellenségnek? — In reliquo Ngod úri gratiájában ajánlván magamat, — kívánom: éltesse Isten Nagyságodat sokáig szerencséssen. Maradván, sub dato ex Castris ad fluvium Bitva positis, dje 17. Septembris 1707.

Nagyságodnak alázatos kész szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Kéröm Ngodat alázatossan, ha olykor búmban vagy hertelenségből valamit találok irnya, megbocsásson; jó lílökkel írom: soha annyi búval nem voltam, — de valamit Isten adott tudnom, országunk hasznára s javára bizon éjjel-nappal szorgalmatoskodván, elkövetöm. Én sem Fő-Generális Gróff Bercséni Uram ő Excellentiájának nem írhatok, sem Urunk ő Fölségének: mivel nem tudom, hol és merre lígyenek, hanem kéröm, leveleimöt küldjö az hová illik. Mégis alázatossan kérem Ngodat: Kegyelmes Urunk ő Fölségénél instáljon, hogy az Dunán-innet lévő fiscalitasbeli proventust adja az itt való militia számára, mivel ezek élnek-halnak az itt való földért.

(Eredetije a kir. kamarai levéltárban Budán. Az utóirat és aláírás sajátkezű. A levél borítéka elveszett, hanem kívűl, hátulsó üres lapjára reá van írva: »*Generális Bottyán Uram reportumai, sub 12. et 17. 7-bris 1707.*« A 302. sz. alatti levél ugyanis szintén ez utóbbiba van beletéve. Bizonyos tehát, hogy ezen utóbbi is Eszterházy Antalnak szólt, de bizonyos ez azért is, mivel Eszterházy Antal táborozott augustus végén Vörösegyházánál.)

307.

Bottyán a győrieknek.

Ezen subsequáló conditiók alatt győri lakos Uraiméknak ő Kegyelmeknek engedtem meg a szüretelést és mustjok bétakarítását:

Primo. Mivel a szüret hordó nélkűl végben nem mehet, az hordókhoz pedig abrincs kívántatik: annakokáért győri lakos Uraimék számára Confoederátus Uraimék faluirúl fognak vinni abrincsokat; lészen hadi tisztem, ki előtt pénzekért eleget vehetnek a győri kapu előtt, semmi jobbágyokat nem tudván ittkinn birtokunk alatt győri Uraiméknak.

2-do. A mi a szőlőben lévő gyümölcsöket illeti: azokat is minden exactió nélkűl bészedhetik, magok vinczellérjei, vagy fejércselédjei által.

3-tio. A szőlőnek vesztegetése, pazarlása és mostolása az egész hegyeken, melyeket győri külső és belső városi lakosok bírnak, tiltatik; a ki az ilyekben kárt tenne commendóm alatt lévők közűl, hadi törvényünk súlyjával (mely conformis országunk törvényéhez) megbüntettetjük; meg sem engedem, hogy vinczellérektűl és más győri lakosoktúl a kenyeret violen-

ter elvegyék; kemény orderemet veszi e felől, úgy mások felől Győr táján lévő commendáns hadi mezei tisztem.

4-to. Szüretet pedig Szent-Mihály vagy Szent-Ferencz nap után elkezdhetik, két vagy három hétig végben vihetvén, végben is vigyék, azután pedig cessálni fog kijárások; azalatt mindazonáltal a gazdák cselédjekkel együtt szüretelendő és dézmálandó szőlejekben kijárhatnak: de minden edényeknek kihordását, béhordását, mustnak bétakarítását vagy magok marháján végezzík, vagy pedig ittkinn pénzen fogadjanak, mert jobbágyai ha lehettek volna is, (ob non Confoederationem) ittkinn nincsenek győri Uraiméknak. Tápi, sági, töltéstavai, csepi promontoriomok lévén confoederátus hadi tiszt Uraiméknak exarendálva: azok győri Uraiméknak nem adatnak; komáromi lakosoknak, és a kik de actuali habitatione nincsenek Győrött, hanem másutt laknak, azoknak is a szüret nem engedtetik; ha ittkinn találtatnak: mint ellenségünkkel procedáltatok az olyanokkal.

5-to. Már említett győri lakos Uraiméknak nem arestáltatik se mustjok, se marhájok, sem pedig magok, helyes fundamentom nélkűl, hanem az adósok megarestáltatnak, ha erga liquidationem et requisitionem nem akarnának contentatiót tenni commendóm alatt lévőknek.

6-to. A mi illeti Nemes győri Káptalant, úgy más Urakat és Rendeket: azok magok dézmáit, nonáit — fegyveres kuruczokon kívűl, mert azok nem adnak — szabadon és háborgatás nélkűl bészedhetik és szállíthatják, de saját, vagy pénzen fogadandó szekereiken.

7-mo. Hogy semminémű confusio a szüretelésben ne emergáljon: megszűnnek commendóm alatt lévő hadaim portákat, irruptiókat Győr alatt tenni, sőt azon promontoriomokban is szüretelő és dézmát kilenczedelő győrieket nem fogják bántani; de hasonló reciprocatió légyen, hogy győri garnizon, se pedig Fölséges Császár hadai, akármelyik, kárt és confusiót ottan ne tegyenek, a szüretelő confoederatus hadi embereinket, istrázsáinkat és tisztviselőinket senki ne bántsa és meg ne károsítsa s rabságra ne vigye azon szüretelő idő alatt.

8-vo. A mi az alkubúl emergált summát illeti, úgymint kétezerötszáz ötven forintot, id est, *2550* Rhenenses: azokbúl

előre ezerötszáz forintot győri Uraimék tegyenek le, és más hátramaradandó summát tartozni fognak post absolutam vindemiam absque omni mora megfizetni, elégséges cautelát is ittkinn hagyni. Ha kinek kárt tesznek azon hadaim: megbizonyítván, igazságos satisfactiót administrálok győri Uraiméknak.

9-no. Dilucidáltatik itten, hogy kik szüretelhetnek, dézmálhatnak, kilenczedölhetnek, úgymint: Méltóságos Kalocsai Érsek Szécsényi Pál Uram ő Nagysága, Nemes győri Káptalan, Páter Jézsuita Uraimék, és győri külső, belső városokban lakozó főrend, nemes, militáris, és nemtelen személyek, az ő jövedelmeket bészedhetik Nemes Győrvármegyében, úgymint: szabadhegyi, szent-mártoni, méfői, csanaki, három nyúli, két barátii, écsi, ravazdii, szemerei, kis-péczi, föl-péczi, nyalkai, kajári, pázmányi (pázmándi) hegyeken, promontoriumokon találandó jövedelmeket mustból és nem másból. Az mely állapotokra pedig ennekelőtte adtam protectiómat: ennek alkalmatosságával nem annihilálom, sőtinkább serio parancsolom minden tisztviselő Uraiméknak, mind pedig közönséges vitézeknek, hogy ezen alkumhoz alkalmaztassék magokat. — Költ móriczhidai táborban, 22. Septembris 1707.

Bottyán János m. k. P. H.

(Egykorú másolat Győr vármegye levéltárában.)

308.

Bottyán Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális, jó Uram!

Alázatossan szolgálok Nagyságodnak. Bizonyossan adom tudtára Nagyságodnak, hogy Rábaközbűl felnyomúlván és Bezerédi Urammal conjungálván magamat, Sopron alá egy diversiót tettem az egész innét lévő haddal. Martalékot béküldvén, magam az dandárral és cemeteriumban s házokban elrakott hajdúsággal Német-Keresztúrott lévén: midőn az martalék az hátán szintín az város végéig hozta az soproni rácz- és horvátságot, — ott megfordítván, az némettűl egészlen elszorítottuk és levágtuk, alig szaladt hat vagy hét el közűlök; *az ráczságot mindinkább levagdaltuk, hanem az horvátokban alkalmas tiszteket fogdoztunk,* kiknek specificatiójokat, íme, Nagyságodnak

megküldöttem.*) Végtére az katonaság megszílledvén, mintegy regementre való német truppossan utánnunk nyomakodott, ki elől is el kellett mennünk: *mert az nyereséggel megszílledt hadat nem lehetett hirtelen csoportra verni.* Azután a nímet Keresztúrba elrakott hajdúságra menvén: *de az hajdúság kipuskázta, és végtére megbízván az hajdú magát, két zászlóval az mezöre is kiment és sok kárt tett az németben;* de az német újobban rajta fordúlván, mintegy tízig valót az hajdúban elejtett és két zászlót elnyert, az laib-companiámbéli zászlótartómat is zászlóstúl elnyerték, — de ember-kárt nem vallottunk, hanem az katonaságbúl mintegy négy vagy ötöt, az hajdúkbúl talám tizet hattunk el; hanem Móri István gyalog Colonellus Uram is incaute igen kimenvén az mezőre orderem ellen, ott veszett, az testét ugyan elhoztuk. Az németekben derék emberek vesztek el az ellenkezésben, kik kijöttek az truppok közűl. — Onnét, separálván magamat, nyomúltam az *Rába mellé Újfaluhoz, olly szándékkal, hogy Rábaközbe bémenjek, ha a vizek megapadnak.* Igazán írhatom Nagyságodnak, olly árvizek vannak most itt, hogy merő vízözön; mindenek azt mondják, hogy sok esztendőktűl fogvást nem emlékeznek illy nagy árvizekrűl; nem is csuda, mert éjjel-nappal ugyan szakad le a sok esső, — egy nap sincs, hogy nem esnék. Ha az idő felderűl: már könnyebb mód lészen Austriában portáznunk, — az rácz és horvát már nem igen áll előnkben. Rábaközben bémenvén, Óvár körűl is Pálfi mellett lívő ráczokkal is kívánok rövidnap úgy procedálnom, mint Nádasdi Ferenczczel lívőkkel Sopronnál procedáltam.

Azt is írhatom Nagyságodnak, hogy kenyérnek nem annyira, mint szénának és abraknak szűke vagyon ezen a földön; nem is tudom, hogy telelhet ki az militia. — Minthogy penig Nagyságod Újvárott lívő boraimat eladatni nem engedte: tehát ne terheltessék az árrát megadni. *Én minden bizonynyal három vagy négyszáz hajdút,* Nagyságod instructiója szerint, *haramiaformában karvai rév iránt az hegyekben fogok szállítanom;* — minthogy penig a feleségem is által fog jőni annak alkalmatosságával: magam is talám közelebb megyek az révhez és

*) Ma már nincs mellékelve.

dispositióban hagyom, csak Nagyságod adja praevie értésemre: azon dragonosok mikor állíttatnak azon karvai rév securitására? hogy az communicatio sörínyebben folyhasson, melly valóba szükséges is.

In reliquo Nagyságod úri gratiájában tovább is ajánlván magamat, kívánom, Isten tegye szerencséssé Nagyságod operatióit és életét. Maradván

Datum ex Castris ad Újfalu *)
positis, dje 6. 8-bris 1707.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Kéröm Nagyságodat, az passus felől Karvánál tudósítson mönnílhamarabb; én magam is odafordúlok, mivel az feleségömet által akarom hozatni.

Az rabokot azonnal küldöm, mivel feles; most is igen szaporodnak.

(Eredetije, mely gr. Eszterházy Antal tábornagy- és dunántúli főkapitánynak szólt, gyűjteményemben. Ívrét, az aláírás és utóirat Bottyán maga kezeírása.)

309.

Bottyán Vitnyédy Péternek.

Isten áldja Kegyelmedet!

Vévén Kegyelmed ezen parancsolatomat, valamint maga böcsületit s életit szereti: mindjárást környűl lévő falukrúl parancsoltasson tizenhat cséplőt, Kemény-Egerszegen lévő fiscalis gabonát, úgymint Palotai Sámuel asztagját cséplöltesse el, és ide Újfaluba a Staab számára hozattassa ide. Egyéberánt ha ezen parancsolatomat elmúlatja: azonnan vasra verettetem Kegyelmedet, Sümeg várában küldöm. Kiben különbet se cselekedjen. — Datum Újfalu, 6. 8-bris 1707.

Generális Bottyán János m. k.

Külczím: Nemzetes Vitézlő Vitnédÿ Péter jóakaró barátomnak adassék. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredeti levél t. Vittnyédy József úr birtokában, Vasvármegyében, Vathon.)

*) Uray-Újfalu, Vasvármegyében, Sárvár mellett.

310.

B. Révay Gáspár gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Dunán-innénd lévő Fő-Generális!

Nékem érdemem fellül való Kegyelmes Uram!

Excellentiád Generális Bottyán János Sógor Uramnak irott levelébül értettem, hogy az karvai passus újonnan ad priorem statum reducáltatnék, mellynek is megszállása után Excellentiádtól bizonyos dragonyos trupok is commendíroztatnak által. Kire nézve kérem Excellentiádat alázatossan: méltóztassék Vice-Kapitány és több ott lévő tiszteimnek serio megparancsolni, hogy azon alkalmatosságtúl, vélek lévő mundérunggal általjüvendő ezerembéli hajdúimmal el ne maradnának. — innénd is nem lészen az elejbek commendírozandó hajdúságbúl semmi fogyatkozás, s ha az Dunához érkeznek, tudósíttatik Excellentiád róla.

Secunda hujus Soprony alatt próbát tévén, az ellenség commendírozott mindjárt ellenünk 200-ig való horvát- és ráczságot, úgy mintegy 40-ig való voluntírt is, — mellyeket ki is hozott szépen az portánk; azután az lesünk rajtaütvén, abban csak igen kevés ment el. Az után mindjárt maga Gróff Nádasdy commendírozott német truppokat, kik előtt az katonaság megszaladván, magamnak is körösztúri czinterimben köllött magamat népemmel együtt recipiálnom, — holott valóban nem kevés meleget köllött szenvednünk: mert az egész várast reánk gyútván, magam is csak alig vihettem el az leplet; mégis, Istennek hála, ugyan több népemben nem veszett: 1 főhadnagy, 1 vice és egy zászlótartómnál több s circiter 12 közlegény; kik között Móri István (óberster) Uram is vitézül kimúlt. — Már egyszer is, másszor is, Kegyelmes Uram, az ezerem alkalmasínt elfogyott; hanem kérem Excellentiádat alázatossan: méltóztatnék Gróff Bercsénÿ Miklós Főbb-Generális Uram ő Excellentiáját informálni, vagy maga is modalitást mutatni, hogy honnénd köllessík recrutáznom? s ha az Nemes Vármegyék fogják továbbá is adni? ez eránt elvárom Excellentiád úri választját; és ezek után Excellentiád úri gratiájában ajánlván magamat, maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Újfalui táborban, 6. 8-bris 1707. *Révaÿ Gáspár m. k.*

Külczím: Méltóságos Dunán-innénd lévő Fő-Generális Fraknai Gróff Eszterhás Antal Mezei-Marschallus etc. nekem érdemem fellűl való jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan ajánlom. — Dunántúl, ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Egészen s. k.)

311.

Korvínyi János főmustramester, Eszterházy Antalnak.

Szombathely, dje 10. Octobris, 1707.

Méltóságos Generál-Felt-Marschal!
Kegyelmes régi nagy jó Uram!

Szerencsés hosszú életet kévánok Excellentiádnak. — A minapiban Nagy-Szőllősrűl, (Veszprém m.) kötölessége szerint tisztemnek, Excellentiádot tudósítottam vólt Bottyán János Generális és Bezerédy Imre Brigadérus Uraimék között extraordinarie interveniált differentia felől alázatossan; ki is, — ha sokáig durált vólna némellyeknek fundamentum nélkűl való irégysége és onnan való szándékja, — éppen Excellentiád és több Méltóságink előtt nagy kétséget és apprehensiót okozhatott vólna; mindazáltal énnékem ex officio incumbálván hic et nunc ezen az földön affélékre kiváltképen vígyáznom: midőn annak fundamentumit ab utrinque experiáltam vólna, — észre vettem bizonyossan, hogy, ha ellenkező ember okot nem fabricált vólna: azon két fő-tiszt között semmi ollyas inconvenientia nem esett vólna meg. Pro fundamento Révay Gáspár és Somody Ádám Uraimot experiáltam magok relatióibúl bizonyossan, hogy Bezerédy Uram ellen épen semmi redolentiájok nincsen; kinek nagyobb elhitelére minémő »*Recognitió*«-t ő Nagyságátúl s ő Kegyelmétűl vettem: ímé, Excellentiádnak includálva megküldöttem,*) — egész maximáját a dolognak onnan világossan észreveheti Excellentiád, és tapasztalhatja, hogy nyilván praepostere informáltatott ezeknek részérűl Excellentiád. *A mi nagyobb penig: Bottyán Uram ö Nagysága in instanti, mindjárt az én jelenlétemben csakhamar elöbbeni szép correspondentiát amice amplectált Bezerédy Urammal, — s ö Kegyelme is* (Bezerédy) *ö Nagysága commandóságát illendöképen*

*) L. a mellékletet.

recognoscálván, submittálta magát, sött azon submissióját dícséretessen és hasznossan meg is bizonyította noviter lött sopronyi actuson, mellynek kimenetele hogy nem dissensio miátt károssan, hanem inkább szép correspondentia között s általa — Isten után — hasznossan lött: tudom, Excellentiádnak már tudtára vagyon. Ád az Úr-Isten többet is ollyat! — Még e héten Bezerédy Uramhoz megyek, corpussának expeditiójára. Azonban ajánlom Excellentiád régi nagy jó kegyelmességében magamot, s maradok

Excellentiád alázatos szolgája, míg éll:

Korvínyi János m. k.

Külczím: Méltóságos Fraknói Gróff és Mezei-Generál-Felt-Marschal Eszterházy Antal, régi Kegyelmes Nagy Uramnak ő Excjának alázatossan írám. — Dunántúl, a táboron. P. H.

Másik felöl, egykorú kivonat: 10. 8-bris 1707. Szombathely. Korvíni írja: Jóllehet nagy disconvenientia az rossz hizelkedők miatt származott volt Bottyán János és Bezerédi Imre közt: de ő Kegyelme tiszti szerint complanálta őket, s már Bottyán Uramat Bezerédi Uram commendójának tartja, a mint Sopronnál nagy hasznukra megmutatta.

(Eredeti levél, gyűjteményemben, csak az aláirás sajátkezű.)

Melléklet:

Mi ide alább megírtt Colonellusok recognoscáljuk praesentibus. Hogy Tekéntetes Nemzetes Vitézlő *Bezerédj Imre* Brigadéros Colonellus Uram írván valamelly levelet *Méltóságos Generális Bottyán János Úrnak,* melyben generalibus terminis láttattunk laedáltatni, kit resentiscálván, közönségessen appraehendáltunk; de medio tempore megírtt Brigadéros Uram magát explicálván előttünk, detegálta és azon generalis injuriosus terminust világosságra hozta: kire értette, kire nem? Melly ő Kegyelme expectoratiójával syncere és candide az dolognak megvilágosításával mi is cum satisfactione contentáltattunk. Kirűl is adtuk ezen Recognitiónkat, pöcsétünkkel és subscriptiónkkal megerősítvén. Actum Geresd, dje 11. 8-bris Anno 1707. *Révaÿ Gáspár m. k.* P. H.

Somogÿ Ádám m. k. P. H.

(Félívre írt eredetije gyűjteményemben. Mindkét aláirás sajátkezű. A piros spanyolviaszba nyomott gyűrűpecsétek épek.)

312.

Bezerédy Imre Eszterházy Àntalnak.

Méltóságos Generál-Feldt-Marschal!

Mindenkori nagy jó Kegyelmes Uram!

Érsek-Újvárrúl quarta praesentis datált nekem szólló Excellentiád méltóságos úri levelét tartozó igaz alázatossággal vettem, melben nímel jóakaróim informatiójára való reám neheztellését keservessen értvín, szívem fájdalmával olvasom, mindazonáltal mindenekben vígasztal ártatlanságom; tudván pedig, Excellentiád olly nagy Kegyelmes Uram: nékem is injuriáimat — csak személlem szerént alázatossan Excellentiád előtt detegálhatnám — reflexióban venné, és ezen neheztelésseben megengesztelődni míltóztatnék. Emlékeztetem alázatossan Excellentiádat, egynihány levelemmel udvarolván, jelentettem sok elszenvedhetetlen injuriáimat, miket köllessék szenvednem, tudniillik: nem szemben, hanem hátam mögött kisebbét, s utánam áskálódván; látván tehetségem szerént való mindenkori hív szolgálatomat, hogy valaki azt úgy végben nem viheti, vagy talám nem is akarja, — hát miért köll alám árkot ásni? Isten bizonságom, Kegyelmes Uram, senkinek útját gonoszúl általlépnem soha nem kívántam, sőt elejétűl fogva tűlem kitelhetőképpen az haza szolgálatjában úgy alkalmaztattam magamat, hogy abban fogyatkozás ne találtassék annak idejében, s commandóm előtt járnom nem kívántam s nem is kívánok; de, hogy most ezen casus Generális Bottyán Urammal köztünk így történt: ne egyébnek, hanem tulajdonétsa Excellentiád a nyilvánvaló irígységnek. Én, a mint előbbi leveleimben is alázatossan megírtam Excellentiádnak, *nem okoztam Generális Uramat,* hanem azon confusiónak okát. Való dolog, rendetlen állopot volt ezen viszhavonyás (így), *a kit magam is sajnáltam s most is sajnálok,* — de, hogy Excellentiád ebben az interessentiát okozza: igaz hütömmel vallom Kegyelmes Uram, az én részemrűl nem okoztathatik, mert Isten s világ tudja, interessatus ember nem voltam, sőt hogy némelyeket láttam azoknak lenni, nehezen szenvedvén; azért ha írtam s hazánk szolgálatjában (talám ebbűl fogyatkozás is kö-

vetkezett volna) szóllottam, — ím, majd igazmondásomért betörik fejem; noha, Isten úgy áldjon meg, nem szóllottam s ennyire nem is kívántam fakadnom az interessentiák iránt: de, hogy látván böcsületemnek kissebbedését, azért megszóllalván — kelni kezdett volt *dühös nevem.* Jól emlékezhetik Excellentiád, egy korban már egy ember mikínt kezde utánnam áskálódni: de Excellentiád hozzám, érdemetlen alázatos szolgájához (a kiért Isten áldja Excellentiádat!) míltóztatott olly kegyelmes úri gratiáját mutatni, midőn nékem híremmé sem volt, azt azon elkezdett árúlkodásiban megzabolázta, — most újobban ismét elkezdi; főképpen hogy most gratiáját tapasztalván Excellentiádnak, annyivalinkább megbízván magát, régi szokása szerént árúlkodik utánnam. A mel is fölötte úntalan búval emészti s keseréti szívemet, s tartok attúl, Kegyelmes Uram, minthogy az elszenvedhetetlen keserűség, böcsületemben való míltatlan sérelem, vagy mel nagyon emészt, (kitűl Isten ójjon!) másra ne fakadjunk olly helen való öszvetalálkozásunkban.

Írja Excellentiád maga méltóságos levelében, hogy sokszor Generális Bottyán Uram minémő rendetlenűl írt Excellentiádnak, — elszenvedte; mi köztünk pedig sokkal külömben vagyon. Igaz dolog, Kegyelmes Uram, én Excellentiád érdemetlen, alázatos szolgája Brigadéros lévén s Bottyán Uram Generális: hogy nálomnál nem föllebbvaló, azt nem reprobálom, *s mindenekben kívánok s kívántam is dependenter engedelmeskednem;* de írhatnék én is hasonlót: Brigadéros — úgy tetszik — egy Kapitánnál (= ezredesnél) föllebb; ha én tartozom föllebbvaló tisztemtűl dependenter lenni: hát annak idejében Kisfaludi László Uram miért nem tartoznék tűlem is, s mit competál velem? Ez ugyan mind hagyján, bár csak böcsületem ne sírtetődjék, maradjon kiki maga tisztiben, nem bánom. Sokat írhatnék bizon, de abban hagyom. Látom Kegyelmes Uram, némel ember nem bánná, ha az háztúl elvesznék is, — de Isten meg szokta tartani az igazakat! Én pedig elejétűl fogva mindenkor bíztam, mint édes Atyámban, Excellentiád kegyelmes úri gratiájában, mellet is sokszor vettem; talám eddigis, ha maga kegyelmes gratiájával nem vígasztalt volna, — az irígység elvesztett volna. Lám, *miúlta Kisfaludi*

László Uram közülünk elmene: Generális Urammal szép egyezéssel comportáltuk magunkat, — mintha soha egymásra nem is nehezteltünk volna, s mindenekben úgy alkalmaztattuk, hogy panasz egy féltűl sem lehet s az haza szolgálatjában is lehetőképpen nincsen fogyatkozás. A mi pedig az én levelemet illeti, mellyet Generális Uramnak írtam vala s Kisfaludi László Uram Excellentiád kezéhez vitte: megvallom, Kegyelmes Uram, nem kívántam olly tenorral írnom, hogy in communi értsem abban Tiszt Uraimékat, Isten bizonságom, nem, — hanem értettem azon valamel gaz tanácsot; a mint is némel Tiszt Uraimék, kik akkor Generális Urammal voltanak, nékem azt midőn objiciálták: azon levelemnek rapturája meglévén, olvasták, s megértették, hogy nem éntűlem, hanem azon levél stÿlussában a deáktúl esett ollyan error. A mint is magokban szállván, ezt általlátták; akkor pedig lévén együtt Generális Urammal Révay, Somogÿ, Kisfaludi László és néhai Moóry Uraimék: Kisfaludi László Uram legföllebb fogta ezen dolgot, a többi nem is vették magokra s annyira nem is apprehendálták, sőt akaratjokban sem volt, hogy Kisfaludi László Uramat ellenem agálni Méltóságtokhoz általküldjék, — Révay Uram, Somogÿ Ádám és Istenben elnyúgodott Moóry Uraimék azonnal abbúl kimosdottak. És így nemhogy szolgálatot nem kívánnának velem tenni: de szintín olly jóakarók vagyunk, valamint azelőtt. *A mint is Kisfaludi László Uramnak talám kedve szerént esett, hogy jelenléte nélkül, közakarattal tettünk Sopron alatt egy próbát,* mel iránt is alázatos kötelességem szerént azonnal tudósétottam Excellentiádat; reménlem, eddig vette levelemet. — A mel próbánk is, Istennek hála, szerencséssebben, hogysem szerencsétlenűl ment végben, — annyivalinkább olly jóakaróm lett Generális (Bottyán) Uram valamint azelőtt, *s szükségnek idején szüntelen inkább együtt voltunk.* A ki legnagyobb, *azon nyereségben lévén alkalmas paripák,* a többi közűl *Obrszt-Lajdinánt Freiberghnek egy lovát elnyervén,* mellyet is a seregtűl hogy én pénzen kértem: Generális Uram nem pénzemért, hanem ingyen kívánta, hogy a sereg nekem adja; mindazonáltal én úgy a seregtűl nem kívántam, hanem *száz tallért adtam érette.* Megvallom, Kegyelmes Uram, *valóban úri paripa;* tudom, vadnak Excellentiádnak is paripái, s nem is azért dí-

csérem, hogy enyím: de *merném Felséges Urunknak is praesentálni; igaz angliai ló,* egy szóval: nem egyéb a jónál. — ki is Excellentiád szolgálatjára lészen, s azon igyekezem: hová-hamarébb magam udvarolván, alázatossan praesentálhassam.

Hogy pedig bizonyossabban mostani actualis jó correspondentiánkat elhitesse magával Excellentiád: ezen Generális Uram nekem küldött levelébűl*) világossan kitetszik s általértheti Excellentiád, a mellet is inclusive kívántam alázatossan megküldenem.

Lévén azonban egy pár igen szép kerecseny-tollaim, melleket is csak mostanában hoztak számomra Bécsbűl, — úgy tudom, Excellentiádnak is fognak tetszeni, a míg magam személlyemben udvarolhatok, kívántam expressus emberem által alázatossan praesentálnom. Ajánlván azonban Excellentiád míltóságos úri gratiájában magamat, s várván mindenekben vígasztaló kegyelmes resolutióját, és maradok

Jó Kegyelmes Uramnak, Excellentiádnak

Nagy-Geresd, 13. 8-bris 1707.

igaz alázatos szolgája
Bezerédÿ Imre m. k.

Hátlapján, kivonatilag: 13. 8-bris 1707. Nagy-Geresd. Bezerédi az visszavonyások ervánt mentegeti magát, mellyet mond, hogy történt az deák értetlenségébűl, nem az ő akaratjábúl, az kit is mások észrevettek, hanem az egy Kisfaludi László controvertálja; kire is nézve ne rosszabb következzék, Generális Eszterházi Uram obviálja; másként, Bottyán Urammal jó értelemben van, az mint levelébűl is kitetszik. Kerecsentollat küldött.

(Eredeti levél, másfél íven, gyűjteményemben. Csak aláírása sajátkezű. A kívűl látható kivonat valószinűleg Bercsényi hadi cancelláriáján készült, kihez Eszterházy Antal Bezerédy ezen levelét is, mint a megelőzőket, eredetiben beküldötte.)

*) Bottyánnak itt csatolva volt levele ma már nincs mellékelve, s hihető: elveszett, mint Bezerédy érintett jelentése is az oct. 2-iki soproni csatáról.

313.

Bottyán Szluha Ferencznek. *)

Nagy jóakaró Prefectus Uramnak,
szolgálok Kegyelmednek.

Kegyelmed újabban írott leveléből értem, hogy császár auditora ugyancsak praetendálja Vilson János aradi Commendáns fiát, kinek újabb keresetire irok Sümegbe, Csobánczba és Csesznekbe Commendáns Uraimékhoz, hogy az ott való rabok között hüt szerint keressék fel. Az innét levő egész rabokat is rövidnap által fogom küldeni, — akkor maga is investigálhatja Kglmed.

Hogy az ellenség motusirúl s Locumtenens Uram ő Excellentiájának követekkel való jó válaszszal megérkezésérűl tudósít: igen kedvessen veszem. Nem kétlem, vagyon értésére Kglmednek is, hogy *mi is Sopronnál 339. horvátot, 60. németet levágván, derék tiszteket fogtunk,* kiknek íme specificatiójokat megküldöttem. *Azon csatán Bulacski, karlóczi generálisságbúl való Vice-Colonellus elveszett több főtisztekkel együtt, — német sok esett sebbe, kiket az hajdúság lüdözött.*

Örűlök azon, hogy az magát elbízó esztergami labanczoknak megütötték az órrát, és az istentelen Iliának elfogatásán, mivel annakelőtte fogva lévén: azt fogadta hitire, lelkére, hogy ellenünk soha többé fegyvert nem fog, hanem alá; mégyen Ráczországra, — kit is az Isten bűne szerint büntette hanem Kglmed őtet stricte, vasban, belincsben tartassa, csigáztassa, — és akármelly rabon ki ne adja: *hadd szenvedjen a kutya, mert gonosz a szegénységre!* — Azonban minémő két győri katonát — Járkit és Tökölit — általküldöttem: megszabadúlni ne engedje Kegyelmed semmi úttal-móddal.

Az mi penig esztergami lakosok szegénységhez való kegyetlenségét illeti: tegnap voltak nálom Esztergam városiak ketten, mivel az oeconomicalis Administratio szőlőhegyek szabad megszedése végett *600 frtokban megalkudván,* — annak felét hozták meg s az többit is meghozzák, — azok hitekre be-

*) Szluha Ferencz érsek-újvári praefectus, rab-kicserélő biztos, »*Cartellae Commissarius*« vala: azért ír neki a foglyokrúl Bottyán.

szélték, hogy az városiak se ki nem járnak, se az szegénységet nem háborgatják; hanem Kegyelmed kitanúlván Iliától: kik legyenek azok? és írja meg, azon lészek, hováhamarébb rajtok küldhessek. Azt is adom Kglmednek tudtára, hogy némelykor császár praesidiumabéli concivisek, mesterlegények és tábori szolgák elfogatnak, úgy markotányosok: kikért fegyverviselőt nem adnak in ordine Cartellae; ha veheti Kglmed valami hasznokat, adja tudtomra, mert actu is vannak affélék kéznél circiter 9, kik némellyek hamburgiak (Hainburg), győriek, és szintén Linczbűl való mészároslegény is vagyon köztök, kik hajókon gyakran járnak és fegyverben találtatnak, magokat penig mentik, hogy ők nem soldatok.

Tovább is kérem Kglmedet, ne terheltessék az túl levő dolgok állapotjárúl tudósíttani, én is innét reciprocálom; maradván,

Datum Papae, dje 17. 8-bris Anno 1707.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója

Bottyán János m. k.

Alól: Szluha Ferencz Uramnak.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Csak aláírása sajátkezű.)

314.

Csajághy János, Károlyi Sándornak.

. . . .

Csepreg és Kőszeg tájékán az mi Dunántúl valóink most szép actust vittek végben: Nádasdyt megverték, — horvát és német több veszett háromszáznál, rabot száznál többet fogtak, többire mind Officéreket; Nádasdy elszaladott. — Ugyanitt Nógrádnál (?) az esztergamiakat s budaiakat levagdalták, nem sok szaladott el bennek, — ötvent elevenen fogtak el bennek, kétszáznál többet levágtak.

Pásztó, dje 18. 8-bris 1707.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-család levéltárában.)

315.

Bottyán, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Alázatos engedelmességgel szolgálok Excellentiádnak. — Nem kétlem, tudva vagyon Excellentiád méltósága előtt ennekelőtte is tett sok rendbéli alázatos instantiáim s méltó panaszim; mindazonáltal újonnan is kívántam nagy alázatossan recens memoriájában hoznom Excellentiádnak magamat s az változó idő miatt erőtlenkedő állapotomat; mert jó lélekkel írhatom Excellentiádnak: annyira vagyok most is, a rettenetes dagadások miatt alig állhatok lábaimra. Ezenkívűl Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram ő Nagysága is, néhány rendbéli leveleiben is (a kit bizony nem érdemlettem volna) ollyan keményen ír s pirongatózik, hogy én a közönséges haza java félretételével csak magam privatumomat űzöm-fűzöm, — holott penig dum et quando fog requiráltatni: kész vagyok magamrúl számot adnom, sok becsűletes úri tisztekkel meg is bizonyítanom, hogy valamit hazám s nemzetem szolgálatjára hasznosnak s előmenetelesnek láttam lenni, bizony serénységgel elkövettem. Én is, Kegyelmes Uram, szeretem becsűletemet; de bizony erre való nézve is annyira megkedvetlenedtem ettűl a galyibás commandótúl, hogy többire csak álmos szemmel kell néznem a dolgokat is. Mindezeket bölcsen considerálván Excellentiád, Kegyelmes Uram, járűljon hozzám méltóságos úri gratiája Excellentiádnak, Isten hírivel hadd valedicálhassak már egyszer valaha ennek a galyibás commandónak; bizony nem azért kívánom, hogy subticeáljak s az heverőknek kenyerét egyem: mert utólsó vérem csepjéig olly híven, mint kezdettem, kívánok édes hazámnak szolgálnom, — csakhogy ezt a galyibás állapotot hadd próbálja más is, mert egyátaljában én tovább nem viselhetem. Kirűl Excellentiád további resolutióját elvárván, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak méltatlan köteles szolgaja

Papae, 21. 8-bris 1707. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós, Erdély- és Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens és Senator, Nemes Ungh Vármegye Örökös-Főispányja, érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos engedelmességgel írám. P. H.

(Eredetije — ívrét, csak az aláírás sajátkezű, — gyűjteményemben.)

316.

A Győr-városi lakosok Bottyán tábornokhoz.

Minden illendő dolgokban kész szolgálatunk ajánlása után.

Isten minden kívánt jókkal áldja Nagyságodat. Minekutánna hosszas és költséges fárodozásunk után nagy nehezen vihettük végben, hogy szüretelésünk eránt Nagyságtokkal Kegyelmetekkel alkudhassunk: miként s hogyan contraháltunk légyen követjeink által, — közöttünk emergált contractusunk világossan megmutatja; mellynek ereje által jóllehet Nagyságod,úgy mint *Dunán-innét Commendérozó Generális,* protectiója alá vett volt szüretelésünkben, assecurálván *generálisi parolája alatt bennünket,* hogy senkitűl háborgatásunk és kárvallásunk nem okoztatik, holott penig ellenkező állapot történnék: igazságos satisfactiót fog administrálni kárvallott embereinknek. Mindazonáltal, nem tudjuk mitűl viseltetvén Tekintetes Nemzetes Fodor László Óberster Uram, hogy minapiban az maga és Méltóságos Fraknai Gróff Eszterházi Antal Uram ő Excellentiája hadaival a Dunán általjött volna: nem gondolván közöttünk interveniált alkukkal, Nagyságod protectiójával és generálisi parolájával, mellyek ő Kegyelmének nyilván constáltanak, mivel mind Florián Péter és Selymeczi János Hadnagy Uraimék, mind penig Komáromi István külső*) Vice-Ispán Uram eleiben menvén, értésére adták ő Kegyelmének; sőt, hogy az Nagyságodnak becstelenségére s egész magyar nemzet csúfjára és kissebbségére praevaricálhassa: eltökéllett szándékkal szőlőhegyeink alá szállott, s négy nap ott temporizálván, népét szabadon bocsátotta az hegyeken, egynehány gazdának szőlejeket commandója alatt megszedték, mustjokat

*) Azaz: kurucz részről való, ellentétben a várba szorúlt labancz alispánnal.

megitták, elhordották. Végtére, hogy elindúltak: hordóstúl is vitette el önnön maga ő Kegyelme, — melly kárvallás, csak könnyen számlálván, hatszáz akóra extendáltatik.

Minthogy penig a mostani szűk időben ez elszenvedhetetlen állapot, — más az, hogy Nagyságod authoritássa és generálisi parolája ez eránt nem kicsinynyé sérült meg, sőt egész nemzetségünknek kimondhatatlan kissebbségére következett, mivel teli torokkal azt kiáltja a németség, hogy sohol még parolaját és fogadását meg nem tartotta a kuruczság, más az: egyik a másikátúl se nem függ, se nem hallgat, hanem minden tisztecske generálisi authoritást vindicál magának, nem tudja: mellyik legyen szolga, mellyik legyen úr közöttök?

Annakokáért szeretettel kérjük Nagyságodat: találjon valami módot benne, hogy parolájának megcsorbúlása helyreálljon s egész nemzetünknek inurált becstelensége megtéríttessék, s végtére szegény kárvallott gazdáknak satisfactiójok légyen. Mink ugyan, a mi részünkrűl, a mivel restálni fogunk, megadni s contractusunkat adimpleálni el nem múlatjuk; teljes reménséggel vagyunk, hogy Nagyságod a kárvallottakat consolálni fogja. Többirűl tartsa Isten és éltesse Isten Nagyságodat friss egészségben. Maradunk

Nagyságodnak illendő dolgokban kész szolgái

Győrött, 21. 8-bris 1707.

Győri szőlősgazdák és lakosok közönségessen, m. k.

Külczím: Tekintetes és Nagyságos Bottyán János Uramnak, Méltóságos Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczy Ferencz és Confoederált Magyar Statusok Dunán-innend levő Hadait Commendérozó Generálissának, illendő dolgokban jóakaró Urunknak adassék. — Ibi-ubi. P. H.

(Egykorú másolat, Bottyán tábornok titkárai vagy tábori iródeákjai egyikének kezével irva.)

317.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességgel szolgálok Excellentiádnak. Unghvárrúl 8. praesentis datált méltóságos levelét Excellentiádnak

ezen órában annyivalisinkább nagyobb örömmel vettem, hogy értettem már szerencsés visszatérésével Excellentiádnak*) lengyelországi dolgainknak kívánt rendben való menetelit, — mellynek is hogy Isten adja naponként való előmenetelit, szívem szerint kívánom. Valóban nagy kívánsággal kívánta s óhajtással várta már régtűl fogva ezen darab föld közelítését Excellentiádnak, hogy házánál kevés pihenése után felső corpushoz készűl indúlni; csak méltóságos írása is nagy consolatiónkra vagyon: mennyivelinkább ha halljuk szerencsés jövetelit Excellentiádnak! Az idő alatt is penig, országos sok gondjai között is kíván értekezni Excellentiád Dunán-innét levő hadak operatióirúl; kirűl is alázatossan de recentioribus így informálhatom Excellentiádat.

Rabbutínnak tőlünk távozásával mindgyárt conjungálván magamat Brigadéros Bezerédj Imre Urammal, Soprony alá unitis viribus becsapván, *Isten szép szerencsét adott,* mellyet is hogy már ne hallott volna Excellentiád, nem kétlem: mindazáltal annak modalitássát talám ki nem tanúlhatta. *A leshelyekre jó idején bérendelvén a militiát,* nem sok idő alatt kijővén feles németség: úgy mint martalékot előtte bocsátott *öt zászlóalja horvátságot;* kit is elszorítván dandárjátúl, — csak egy tyúkmon-sültig azon kár nélkűl átalestünk; derekassabb főtiszteik életben megtartattak, kiknek is nevek specificatióját jóllehet már elébbi levelemben is megírtam: mindazáltal ha netalántán az eltévedt volna is, hogy tudhassa Excellentiád, ebben is includáltam.**) Legfőebb tisztek penig, a ki többire vice-generalatusságot viselt közöttök, Budacski nevű, a forgolódásban elesett; paripáját egy pár ezüst s aranyos karvassal Excellentiád számára tartok. Azon rab-tisztekben némellyeket több rabokkal együtt Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram ő Nagysága intimatiójábúl *Dunántúl mostanában küldtem által,* — némellyek közűlök halálos betegségben estenek, még azokat megtartóztattam. *Az véle lévő németséggel annakutánna sok ellenkezést tévén, — szokása szerint truppossan lassan-lassan bemarsolt Soprony felé.*

*) Varsóbúl, Péter czártól.

**) Ma már itt sincs mellékelve.

Onnét való visszatérésem után, a rettenetes, mindennapi essőkkel mind Rába, Rábcza annyira megáradtak, hogy mind e mai napig kezem-lábom annyira meg vagyon kötve, hogy félnyommá sem mehetek, nemhogy operatiót tehetnék. Feltett czélom biz a volt, hogy még Austriában is beugrassak: de ez mostani vizek árja azt interrumpálta; azt merik felőle mondani: soha nem érték ollyan áradását. Hidam készszen vagyon a Rábán, — felé sem mehetni; a rétek úgy elromlottak a víz miatt: annyi hely nincs, hol egy-két compánia beérné véle; a mi kevés szénát a szegénység takarhatott, egészlen elromlott, — kihezképest most actu is nem campérozhatok. Mihelyt Isten csak valamit is szűnteti a vizeket: azonnal portaképpen, valamerre lész, csapást tészek.

De bizony, Kegyelmes Uram, nem kicsiny hátramaradást okoz ezen a földön az hadaknak, fizetésnek hosszas időre való terjedése miatt lett kedvetlensége; mert jó lélekkel írhatom Excellentiádnak, hogy ha eddig az iminnét-amonnét való kevés impositákbúl nem tápláltam volna s magam reménséget nem nyújtottam volna az innét való hadaknak: bizony, talám csak egyedűl maradtam volna, s ezáltal következhető non putaram is ha érte volna ezen földet, könnyen számot adhattam volna. Tovább is az haza javát kívánván e szerint munkálódnunk: egybenhivatván mind hadi, mind penig dicasterialis Főtiszt Uraimékat, — közönséges, egyező akaratbúl resolváltatott, hogy Isten kegyelméből a szüret közelítvén: mind győri, mind soproni s mind más aprólékos hegyek fructussát hogy betakaríthassák az ellenkezők, — vélek megalkudjunk s azon pénzt az ittvaló fiscalitások proventusival együtt compilálván, hacsak egy havi fizetést is nyújtsunk az egész hadaknak. A győri szőlők eránt a Dicasterium accordált huszonötszáz forintokban; nem tudom mitűl viseltetvén Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram ő Nagysága: maga dragonyos regementje mellé adjungálván Fodor László Uramét, ollyan instructióval expediálta által, hogy egész szüretjeket impediálják, szintén akkor lévén magam a soproni actuson, nyavalyásokat in opere találták, harmadnapig lakván a hegy alatt a két regement; hogy parolánkat ő Nagysága violálta s mennyi károkat tettek s miképpen csúfoljon az ellenség is bennünket, — hozzám kül-

dött győriek levelek valóságos párjábúl*) megértheti Excellentiád; mellyet in originali küldtem volna: de pro ulteri mei directione kívánok conserválnom. Melly dologért is, Kegyelmes Uram, ettűl a galyibás tisztemtűl bizony, annyira megidegenedtem, hogy többire álmos szemmel kell néznem a dolgokat. Azért is, Kegyelmes Uram, Isten hírivel hadd valedicáljak már egyszer valaha ennek a commandónak; egyátaljában tovább én nem viselhetem, hadd próbálja más is! Ha ez a galyiba a nyakamon nem lesz is: nem eszem én a heverőknek kenyerét, — kész vagyok utólsó vérem kiomlásáig édes hazám mellett szolgálnom. Ezzel ajánlom Excellentiád úri affectiójában magamat; maradok

Jó Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak

Datum Szent-László, dje 27. 8-bris 1707.

méltatlan, köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Horváth Zsigmond Fő-Commissárius Uram a fiscalitásokat nagyobb részént ezen a földön kiárendálta; az arendatorok már a szegénységet annyira húzzák-vonják, hogy egy falun két-háromszáz forintot kérnek: én megparancsoltam, *semmit se adjanak addig, míg Excellentiád resolutiója nem jő.*

(Eredetije egész íven, in folio írva, gyűjteményemben. Csak az aláirás sajátkezű.)

318.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!
Érdememen felett való Kegyelmes Uram!

Homagialis obligatióm szerint, in quibus terminis legyenek az ideváló constitutiók? kívántam alázatossan informálnom Felségedet méltatlan írásom által. Isten kegyelmébűl minekelőtte végeződnék szerencséssen e nyári campánia: eltökéllett szándékkal voltam azon, hogy Rabbutin tőlünk távozásával egészlen az innét levő hadakat a Nyulas mezejére fordítsam s onnét Austriában is beugrassak; a minthogy szándékom

*) Lásd a megelőző számot.

eddig régen succedált volna is Isten által, — ha az mindennapi essők miatt a vizek árja annyira meg nem nevelkedett volna, hogy éppen sohová sem mozdúlhatok; hidam készszen vagyon, felé sem mehetni; — mihelyt csak valamit szűnnek is a vizek, azon lészek, feltett szándékomat effectuálhassam.

Pálfi Uram maga a horvátsággal már régúlta Óvárott continuuskodik. Történt a napokban, hogy feles elszökött horvátjainak utánna indúlván, úgy megszalasztották: ha erősségben nem retirálta volna magát, meg is ölték volna. Sopronynál vagyon Nádasdi Uram a német hadakkal, kik ellen is vagyon commendérozva Bezerédj Imre Uram egy dragonyos regementtel. Gyalog regementeknek már semmi hasznokat sem vehetni a ruhátalanság miatt.

Venczel János komáromi harminczados (a ki ezelőtt a börzsönyi hegyekben is bányát talált) nehány ízben is már requirált mind levele, mind embere által: adjak engedelmet néki, hogy Budán feljűl, Pilis vármegyében kereshessen bányát; mivel nem engemet illető állapot, — resolutióját Felségedtűl alázatossan elvárom.

A Tekintetes Commissariátusság ezen a földön levő fiscalitásokat nagyobb részént kiárendálta; azok az árendatorok penig húzzák-vonják az szegénységet, csak egy nyomorúlt falun is két- s háromszáz forintot praetendálnak. További Felséged dispositiójáig senkinek semmit sem engedek venni.

Értettem ezenkívűl, hogy Felséged természeti született kegyelmességébűl csesznek egész dominiumot conferálta Senator Telekesi Török István Uramnak ő Kegyelmének. Sok érdemes hazafiak, a kik éjjel-nappal az haza szabadságát kívánják munkálódni s készszek vérekkel is pecsétleni, — a sok időtűl fogva való fizetetlenség miatt annyira megkedvetlenedtek, hogy naponként csak üresedni látjuk a zászlókat. Ehhez képest, hogy a vitézlő rend kedve reparáltassék: közönséges consensusbúl az említett dominiumnak némelly része proventussa hogy percipiáltassék a Tekintetes Commissariatusságtúl, magamat immittáltam; mert — salvo honore — írhatom Felségednek, hogy purepute csak a sertésekbűl való proventusa is többre extendáltatik kétezer forintnál. Ezenkívűl győriek s úgy sopronyiak is magok szüretjeknek betakarítása felől is

accordálván a Tekintetes Commissariatussággal bizonyos summa pénzben, azért, hogy azon proventus a fiscalitások proventusival compiláltatván, az hadak közé kiosztassék: mégis, nem tudom mitül viseltetvén Méltóságos Marschallus Grőff Eszterházi Antal Uram ő Nga, szintén a midőn szüretjek állana az győrieknek, általcommendérozott két regementet a Dunán olly instructióval, hogy azon győrieket szüretlésekben necsak impediálják, hanem hogy egészlen accordánkat is violálják; a minthogy harmadnapig ott lévén azon had, elszenvedhetetlen károkat inferáltak nékiek, s parolánkat idegen nemzet előtt is prostituálták; sok kárvallásokért satisfactiót tőlünk méltán kívánnak. — Ezzel ajánlom tovább is Felséged kegyelmes gratiájában magamat, és maradok

Érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak

Felségednek alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Felségös Uram, ezön nígy horvát rab kapitányok hitekkel mondják, hogy soha annyi tehetsége nem líszön Pálfi Jánosnak, hogy az horvátot többet kihozza Horvátországból.

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, az aláírás és utóirat a tábornok sajátkezű irása. Datuma elmaradt, de tán egy napon kelt a megelőzővel, mely Bercsényinek szól, vagy kevéssel utána.)

319.

A fejedelem, Bottyánnak.

11. 9-bris 1707. Sáros-Patak.

Generális Bottyán Jánosnak.

Kglmed leveléből értjük, hogy Venczel János Budán feljül lévő pilisi hegyekben akarna bányákat keresni; kit is relegálván Méltóságos Székessi Grőff Bercsényi Miklós Locumtenens és Fő-Generalis úri kedves Atyánkfiára, — a midőn annakokáért ezentúl fog requiráltatni azon hegyeken keresendő bányák mivolta felől: említett Úrhoz szabadossan utasíthatja Kglmed azon személyt. Coeterum, etc.

(A fejedelmi cancellárián készült kivonat vagy másolat, Rákóczi 1706—1709-iki még kiadatlan leveles-könyvében. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyüjtemény.*)

320.

Bezerédy Imre Korvínyi Jánosnak.

Jó Uramnak ajánlom köteles szolgálatomat
Kegyelmednek.

Én tegnapi napon Derecskírűl mellettem lívő hadakkal megindúltam, estve egy keveset etetvín Ghalstetten, onnand vettem útamat Stýriának; hajnalkorra az Lápincs vize mellí írkezvín, Graffendorfnál az Lápincson általcsaptam Stýriában, a hol is egy compánia nímet és annyi rácz lívín, Isten segítsígíbűl nagyobb részint mind levágtuk, igen kevís szaladott el közűllök; visszajövet pediglen Eckeschoknál (?) akartam általjűnyi: ott is bizonyosszámú ráczság lívín egy sánczban, ugyanottan egy puszta templomban feles stýriai polgárság, kik is kemínyen puskázván katonáimra, — azt is Isten által megvettük és halomban vágtuk őket, az falut pediglen fölígettettem; rabot is hoztunk hatvant: ki fegyveres dragonyos nímet, ki rácz, nímet polgárság is ennyihán vagyon közöttök; azonkívűl kít öreg zászlót és három dobot is nyertenek katonáim.

Ezeket akarám Kegyelmednek kötelessígem szerint értísire adnom; kírem, ha mi ollas hirei vadnak Kegyelmednek, velem is communicálja, és ezen levelemet Bottyán Urammal közlenyi (mivel feles dolgaim miátt nem írkezhettem reá, hogy ű Nagyságát is tudósíthattam volna eránta) ne terheltessík Kegyelmed. Maradván

Datum Pinkafelt, 11. 9-bris 1707.

Kegyelmednek köteles szolgája
Bezerédý Imre, m. k.

P. S. Ollyan lárma volt Stýriában, meg nem mondhatja az ember; egísz nap az sok álgyú- és apró puskaropogások hallattak mindenfelől, — azt gondolta volna az ember, majd itílet leszen. Én, Istennek hálá, egyéb kárt nem vallottam, hanem egy voluntér-hadnagyomat és három közlegínyemet lűttík meg, kik is Isten által gyógyúlhatók; de az németek közűl kapitánt is és fendrichet is öltenek katonáim.

Külczím: Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Korvínyi János, Fölséges Fejedelem Urunk egísz Hadai Fő-Mustrameste-

rinek, etc. jó Uramnak ő Kegyelmének kötelessen irám. — Ibi-ubi. P. H.

Kívül, másik felén: Sietséggel küldjék Szombathelre.

(Eredeti levél gyűjteményemben. Csupán aláirása sajátkezű.)

321.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Szintén ezen órában, a midőn veszem Excellentiád nálam kedves két rendbéli leveleit alázatossan, egyiket vékonyabb, másikát vigasztalóbb válaszszal: éppen akkor actu fáradozom régen feltett szándékomnak (a mint egymást érő leveleimben ezelőtt értésére adtam Excellentiádnak) executiójában; jóllehet nem kicsiny fáradsággal, mindazáltal a mint a vizek árjai kívánták, imitt is amott is hét hidakat csináltatván: az hadakkal béérkeztem Rábaközben, holott is subsistálván két napokig, míg derekassan minden dispositiókat megcsináltam, — szint adtam a dolognak, mintha Újhely és Soprony felé újonnan menni akarnék; béérkezésem hírűl esvén Pálfi Uramnak: mindgyárt nyakaszakadtában Óvárbúl a horvátokkal és *két regement némettel,* a ki is Pozsonnál jött által, retirálta magát Soprony felé. Ezen órában vagyok azért én is indúló-féltt, hogy Isten segedelmébűl általmenvén a Lajtán, hostilitást kövessek; valamit azért nemzetem s hazám javára követhetek el, — bizony semminek is elmúlatója nem lészek, inhibeálván mindazáltal az égetést, a malmaikon kívűl. Teljes reménséggel vagyok: Isten után szerencsés progressusunkrúl csak három-négy napok alatt is örömmel informálhatom Excellentiádat.

Méltóságos Generális Eszterházy Antal Uram ő Nga parancsolatjábúl győrieknek szüreti alkalmatossággal inurált károkért hogy lehessen valami consolatiójok: én Excellentiádra relegáltam, s hozzám parolám felbomlásáért irott leveleket már ezelőtt in paribus meg is küldöttem; a kik is még akkor hátramaradott ezer forintot káraikban kívánják defalcálni. Ez eránt mitévő légyek? újon kérem alázatossan Excel-

lentiádat, méltóztassék adni resolutióját; mivel a Tekintetes Commissáriatusságtúl regementem fizetésében imputáltatott azon ezer forint: mennélhamarébb kívánnám közikben osztanom, mert ruhátlanok s rongyossak lévén, bizony ezután szolgálatot sem tehetnek. Ezenkívűl mivel regementem mundérungja megcsinálásához tartozó apparatumok egészlen subtraháltattak: annak recompensatiójára Sümegen raboskodó horvát tisztek közűl engedjen egyet szabadon bocsátanom Excellentiád, szabadúlásáért bizonyosszámú vég posztót igír hogy megád.

Stájerországi passuson meglett újonnan való szerencsés actusárúl megtérvén *Bezerédj Imre Brigadéros Uram: bizonyos conferentiákra az estve hivatván hozzám,* beszélli, hogy *vérrel vévén meg a sánczot,* hatvan rabot, németbűl s horvátbúl állót fogott, a kik megadták magokat, — *a többit mind öszvevágatta;* a rabokat most viszik Sümegre, — ha parancsolja Excellentiád, újonnan felesset küldhetek által.

Fáradságos commandómtúl való megmenekedésem eránt tett resolutióját Excellentiádnak alázatossan vettem s felettébb nagy örömmel is olvastam. Ezután is megmutatom én, utólsó vérem csepjéig, igaz szeretetemet hazámhoz, — csakhogy a míg Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram ő Nga érkezik is, jól esnék ha Dániel Uram ő Nga expediáltatnék segítségemre: mert gyakor erőtlenségim miatt mindenekre nehezen sufficiálhatok. Mindezekrűl hovahamarébb való resolutióját a midőn várnám, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak Excellentiádnak — igaz köteles szolgája

Beled, 12. Novembris 1707. — *Bottyán János,* m. k.

P. S. Ha Isten általhozza megírtt Generális Uramat ő Excellentiáját, hogy azonnal általmehessek — alázatossan várom a resolutiót.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsény Miklós Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens és Senator jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel irám. — Érsek-Újvár. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

322.

Bottyán Esztergom városának.

Illendő dolgokban szolgálok Kegyelmeteknek.

Parolája szerint Kegyelmeteknek az hátramaradott restantiát percipiáltam, kirül is Generál-Adjutantom Nemzetes Vitézlő Szalai Mihály fogja quietálni Kegyelmeteket. Hogy penig külső-várasiak szőleiket szabadon mívelhessék s úgy egész határjokat usuálhassák, — megengedtetik, s kívánom is protegálnom. Belső-várasiaknak penig szabadságot én nem adhatok: azért, hogy fegyverviselőkkel laknak; ha mívelik szőlejeket s usuálják határaikat, — az ő jó szerencséjek; ha kik penig a külső-várasra kijőnek közülök, egyenlőképpen usuálhatják.

A kóborlókat s tolvajokat, hacsak kezemben nem kerülnek, lehetetlen hogy remedeáljam s inhibeálhassam, — zászlós katona penig azt nem cselekszi.

Datum Csornae, 14. Novembris Anno 1707.

Kegyelmeteknek jóakarója

Bottyán János, m. k.

Külczím: Nemes Esztergami Városi Lakosoknak ő Kegyelmeknek közönségessen adassék. — Esztergam. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije Esztergom város levéltárában.)

323.

Korvinyi János főmustramester, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens, etc. Szombathelen lévén, az midőn Exciád Bezerédi Uramnak szólló levelét látván, mellyen igen örültem, hogy Isten Exciádat szerencséssen Érsek-Újvárban hozta. — Itten, Istennek hála, most az dolgoknak jó folyamatja vagyon; az minthogy az napokban Bezerédi Uram beütvén Stíriában, szerencséssen járt, az mint az inclusábúl *) megértheti Exciád.

Én az napokban megmustrálván Kisfaludi György Uram

*) Ma már hiányzik.

ő Kglme regementét: szintén mostan expediálom quártélymesterét az mundér és fizetés iránt által az Dunán; mivel penig azon regiment még ekkoráig semmi mundért nem vett: alázatossan recommendálom Exciádnak. Már az ide-által lévő regimentek revisióját alkalmasint véghezvittem, hátra lévén éppen csak Móré Uram regimentje, mivel az accrescált; azokat is az napokban revideálni fogom. Tovább mitévő legyek? Exciád kegyelmes parancsolatjátúl várok.

Itten semmi ellenség mostan nincsen, hanem Sopronyban vagyon mintegy háromszáz német. Bezerédi Uramnak kedve vagyon, ha Bottyán Uramat reáveheti, még az napokban szintín Bécs felé egy próbát tenni. — Tovább ajánlom Exciád úri gratiájában magamat, s maradok

Exciádnak

Datum Szombathel, die 14. 9-bris 1707.

alázatos érdemetlen szolgája
Korvíný János, m. k.

Kívül: Bercsényi czímzete, Érsek-Újvár, vel ibi-ubi.

(Eredeti, gyűjteményemben.)

324.

Horváth Ferencz simontornyai várparancsnok, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Fő-Generális!
Nékem nagy Kegyelmes Uram!

Az mely mundért Exciád grátiájábúl Dunántúl hoztam: azt a lovas-compániámra kiosztottam; és mivel Exciád parancsolatjábúl én a compániát most is szaporítom: vannak ollyanok is, a kiknek semmi mundérjok nem jutott, mivel azúlta egynehány is iratta be magát. Azt is alázatossan jelentem Ngodnak, hogy miúlta Isten Simontornyát kezünkhöz adta: annak már két esztendeje elmúlt, — azúlta semmi fizetést a compániám nem percipiált, ezen egy mundíron kívűl, se téli quártélya nem volt, hanem mind télen-nyáron egyaránt kell szolgálni; legszélsőbb praesidium lévén (Dunántúl) Simontornya: szűntelen való portázással és passusok őrzésével kelletik ezen darab földet oltalmaznunk. Kérem annakokáért alázatos

A dunántúli hadtest tettleges

Tabella Effectivi Status Inclytorum Regiminum Cis-Danubianorum Equestris e
in 9-bri reperta sint, infranotato

Regimina	Officiales Stabbales: Colonelli	Vice Colonelli	Supremi Vigiliarum Praefecti	Quartiriorum Magistri	Adjutantij	Auditores	Capellani	Curruum Magistri	Campi Castellani	Chyrurgi	[illegible]
Regimen Excellmi Generalis-Campi-Marsalli **Antonij Eszterházi**	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	[illegible]
Regimen Domini Generalis-Excubiarum-Praefecti **Johannis Bottyán**	1	1	1	1	1	—	1	—	—	—	1
Regimen Domini Brigaderi et Colonelli **Emerici Bezerédi**	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	[illegible]
Regimen Domini Brigaderi et Colonelli **Georgij Kisfaludi**	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	1
Regimen Domini Brigaderi et Colonelli **Adami Balogh**	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	[illegible]
Regimen Domini Colonelli **Ladislai Kisfaludi**	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	[illegible]
Regimen Domini Colonelli **Stephani Török**	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	1
Regimen Domini Colonelli **Stephani Szekeres**	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1
Ex Regimine Domini Francisci Somogyi reductae quinque Companiae, sub Commando **Georgij Pethő** [1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Septem Companiae **Godaianae** [2]	—	1	1	1	1	1	—	1	—	—	—
Inclytum **Regimen Dragonorum** [3]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Compania Praesidiaria Simontornyaiensis sub Commando Domini Capitanei **Francisci Horváth**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Regimen Domini Brigaderi et Colonelli **Francisci Domokos**, Pedestris Ordinis	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	[illegible]
Regimen Domini Colonelli **Ladislai Fodor**, Pedestris Ordinis [4]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Regimen Domini Colonelli **Stephani Móri**, Pedestris Ordinis [5]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Regimen Domini Colonelli **Francisci Benkő**, Pedestris Ordinis [6]	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]

[1] Azelőtt Somody Ferencz csallóközi ezredének Győr s Mosony megyékből való része, Pethő György őrnagy-gyal, kik most mint dunántúliak, külön választattak s Dunántúl szolgáltak.

[2] Győri katonaság; névleges ezredesök b. Perényi Farkas lett volna, valóságos vezénylőjök Goda István.

[3] Gr. Eszterházy Antal reguláris dragonyos regimentje, Palásthy Ferencz alezredes vezénylete alatt; mely i- csak 1707. őszszel, szüret tájban vezényeltetvén át túl a Dunára, már előbb, Érsek-Újvár tájan me- mustráltatott. Complette 1000 fő volt.

[4] Ez is csak a dragonyosokkal együtt jött volt át, már megmustrálva. Lehetett körülbelől 800 fő.

[5] A Német-Keresztúrnál elesett Móry ezerének mustrája még nov. 14-kén Korvinyi fentebbi levele szer- hátra volt. Lehetett ekkor 700 fő.

[6] Ezen ezer előbb b. Cziráky Lászlóé volt, ki börtönben halván el, hadai jobbára elszéledtek. Ekkor k- ték újra szervezni.

állománya 1707. november havában.

Pedestris Ordinis, in quo Statu infranotata Regimina tempore Lustrae Anni 1707. modo et ordine sequuntur.

Prima Plana						Secunda Plana				Aggregati					Volunterij					Summa Effectivi Status Regiminum
Capitanei	Lajdinantij	Vexilliferi	Vigiliarum Magistri	Furiri	Chyrurgij	Tibicenes	Fabri	Corporales	Gregarij	Capitanei	Laidinantij	Vexilliferi	Vigiliarum Magistri	Gregarij	Capitanei	Laidinantij	Vexilliferi	Vigiliarum Magistri	Gregarij	
12	12	12	12	12	4	7	9	36	871	6	4	6	8	—	—	—	—	—	—	1022
12	12	12	12	12	3	4	1	43	765	3	1	3	5	5	—	—	—	—	—	900
9	12	12	12	12	4	6	2	40	1019	3	7	4	3	—	6	2	—	—	94	1256
9	12	12	12	12	2	6	5	36	700	—	—	—	—	—	—	2	—	—	25	842
8	9	9	9	9	4	3	4	31	568	1	2	3	2	—	—	—	—	—	23	693
9	12	12	12	12	6	5	7	45	954	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1084
5	8	9	9	9	3	3	3	24	444	—	—	—	—	—	1	1	4	5	12	548
6	9	9	9	9	4	3	3	30	599	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	691
5	5	5	5	5	—	1	1	18	438	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	483
6	7	7	7	7	—	1	1	25	425	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	496
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	2	1	1	1	Praesidiarius Secretarius	—	—	4	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
8	9	9	9	9	Campi Scribae 2	Tormentarij 5	—	35	572	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	675
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	4	4	4	4	—	—	—	18	206	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	249

Summa Capitum Effectivi Status Regiminum 9039 [7])

(Egykoru másolat, vagy eredeti példány gyüjteményemben.)

[7]) + 2500 = 11539.

san Exciádat: méltóztassék fizetésünk felől is kegyelmes dispositiót tenni; igazsággal irom Exciádnak: olly szegény a katona, hogy a mundírját nem tudja mivel megvarratni. Ha más mediumot nem adhibeálhat Exciád: bárcsak valahonnand, kiváltképpen Baranya vármegyébűl készpénzűl téli quártélyunkat exolválnák.

Korvínyi János Hadi Fő-Mustramester Uram a midőn az elműlt nyáron a compániámat megmustrálta: Fő- és Vice-Hadnagyimnak s Zászlótartómnak valami kevés selyemposztót adott, — de én teljességessen mind innénd s mind túl a Dunán a nélkűl maradtam. Kérem ez iránt is alázatossan Exciádat mint Kegyelmes Uramat, méltóztassék Fizető-Mester Uramnak committálni, hogy énnékem is mint más Kapitányoknak a posztómat és más requisitumokat kiadja.

Semmi új hirekrűl nem tudom Exciádat tudósítanom: hanem a Dráva vize annyira megáradott a napokban, hogy régtűl fogva nem emlékeznek a mellette lévő lakosok, hogy ollyan nagy lett volna. *) Ezek után adja Isten, etc.

Datum Simontornya, die 26.
Novembris Anno 1707.

Excellentiádnak alázatos szolgája
Horvátth Ferencz,
Simontornyai Kapitány m. k.

P. S. Hattyúkat is (a Sió berkeiről) Fölséges Urunk számára hetet elküldöttem; Isten jövendőt adván érnünk, Exciád számára is fogok szerzeni.

Kívül: Bercsényi czímzete, Újvár vel ibi-ubi. P. H.

(*Eredeti levél,* gyűjteményemben.)

*) E körűlmény a ráczok átcsapásainak lehetetlensége felöli megnyugtatás szempontjából bír vala katonai érdekkel.

326.

Bezerédy Imre b. Károlyi Sándornak.

Régi nagy jó Uramnak Nagyságodnak
ajánlom mindenkori alázatos szolgálatomat.

Sok szerencsés jókkal és hosszú élettel áldja Isten Ngodat, kívánom, — nem akarván elmúlatnom, hogy Ngodat az ittlévő occurrentiák tudósításával levelem által meg ne udvarlanám. Itten énnékem nem kevés fáradságom vagyon, az sok éjjeli és nappali nyughatatlanság és szolgálat szüntelen rajtam; most recenter tévén Styriában egy fordúlást, a hol is Isten segítsígibűl háromszázig való fegyveres ráczot és németet levágtunk, hetvenhármat pediglen rabúl hoztunk, egy öreg zászlóval együtt. — Azalatt Pálffy lejüvén Soprontúl Sárvárhoz: mind ollyan fáradsággal viszont Újhel felé fölcsaptam; Nagy-Martonban lévén háromszázig való lovas német és rácz s annyi gyalog ellenség, kiken is rajtok ütvén hajnalkor, — ötvenig valót lecsapkodtunk, egy német strázsamestert pediglen ötödmagával rabúl hoztunk. Ezt meghallván Pálffy: sietett visszamenni Sopronyhoz, gondolván aztat, hogy engemet mellettem való hadakkal Austriában szorítson; de nem telhete kedve benne: mert mire ű Sopronyhoz ment, — én arra meg is tértem minden kár nélkűl, szép nyereséggel. Nagy-Martont pediglen fölraboltatván és egy részét el is égettettem az városnak; az ellenség pediglen az cemeteriumban recipiálván magát, tovább nem tentáltam, — hanem egyenessen Austriának eredvén, a hol is katonáim szintén Újhelyig és Padonyig (Baden) nyargalódzottak; *az császár vadászaton lévén ideki, — sietett Újhelben szaladni.*

Mind ennyi, édes országunk mellett való sok szolgálatomat tapasztalván minden ember: mégis némely ellenségkerűlő és nem házája előmenetelit kereső Kapitányok hamis nyelveskedése szüntelen rajtam, — noha mind Isten s mind egész ország tudja ártatlanságomat. Hogy pediglen én egy ollyan, nálamnál rosszabb emberektűl kissebbséget és hamissan informálandó gyalázatos hírt s nevet szenvedjek: készszebb leszek tisztemet resignálnom s letennem az fegyvert, — mert jobban

böcsületemért, nem az fizetésért szolgáltam én eddig is az Nemes Országot, — nem úgy, mint az, ki ellenem nyelveskedik, jobban maga privatumját, mint az ország hasznát keresi. Írtam már az Méltóságoknak is eránta, egyszersmind búcsúztam is. Ezek mind így lévén, — ajánlom én tovább is csak Nagyságod eleitűl fogvást hozzám megmutatott atyai gratiájában magamat; maradok is míg élek,

Jó Uramnak Nagyságodnak

Kűszög, dje 6. X-bris 1707. alázatos régi igaz szolgája

Bezerédý Imre, m. k.

P. S. Kérem alázatossan Nagyságodat, rúlam szegény szolgájárúl méltóztassék megemlékezni, s az ott lévő hírekrűl két s három liniával (sorral) tudósítani.

Külczím: Méltóságos Generális Nagy-Károlyi Gróff Károlyi Sándor etc. régi nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatossan irám. — Dunántúl. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

327.

Gr. Eszterházy Antal gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Magyarországi Locumtenens
és Fő-Generális, Nagy Uram!

Csak éppen most recentissime veszem Bezerédy Imre Uram nékem nagy rettentő lamentatióval Kisfaludy Uraimék ellen irott levelét, kiben minémő nagy vehementiával repraesentálja újobban elkezdett s ellene törő machinatiójokat, irígységeket és hírében-nevében bestelenítő nyelveskedéseket: az itt alázatossan pro remedio annectált (ma már nincs meg) lamentabilis missilisséből bővebben méltóztatik Excellentiád megérteni; mellynek hogy in herba resistáltassék és azoknak további continuálások in tempore suffocáltassék, — kévántam Excellentiádot kötelességem szerént alázatossan requirálnom: méltóztassék mind Excellentiád Méltósága, mind peniglen Kegyelmes Fejedelem Urunk ő Felsége, kegyes rescriptuma által említett Bezerédy Uramot valamelly consolatiójára indító mediumokkal megvígasztalni, — ellenben penig Kisfaludy Urai-

mékra animadversióképpen iratván, perpetuum silentiumot imponálni, vagy csak addig is, míglen a Dunán általmenetelemnek alkalmatosságával az ő Kegyelmek között való visszavonást sopiálhatom; mert félő, hogy ha az ő Kegyelme injuriája meg nem orvosoltatik: feltett intentiója szerént, pusztán hagyván a Dunán (Rábán) túlsó földet, vagy Felséges Urunkhoz fog sietni, vagy peniglen Excellentiád méltóságos oldala mellé fogja magát applicálni.

A mellett, az minémű Bottka Ádám sógora mellett — a kivel egy testvér Bezerédy Uram felesége — tészen emlékezetet maga levelében, hogy tudniaillik azt Kókay Márton Vice-Kapitány Uram helyett, a kinek Felséges Urunk regimentet méltóztatott kegyelmesen conferálni s abban óbersterségi titulussal condecorálni, maga regimentjében kívánná vice-colonellusságra promoveálni, lévén igen qualificatum subjectum és az haza szolgálatjára alkalmatos legény, s egynéhány actusokon vele is volt Bezerédy Urammal s ottan dícsíretessen viselte magát, s magam is üsmertem, Imperiumban Princz Loui (Badeni Lajos) mellett adjutantságot viselvén; ha Excellentiád gratiája accedálna s applacidáltatnék, méltó volna említett Bottka Ádámot Kókay Márton Uram helyett, általjövetele után (Kókaynak) azon regimentben vice-colonellusságra applicálni, — kiről elvárom Excellentiád méltóságos parancsolatját.

. . . .

Veszem levelét *Bottyán János Uramnak*, hogy valamely kompokot vetett volna az Rábczán, Balogh Ádám Uram commandója alá rendelvén bizonyos ezereket: kévánta volna Szólnok nevű faluban postéroló horvátságot megüttetni, söprősi hidat elrontatni, s azután Austriát széltében praedáltatni és a benn lévő malmokat felégettetni. De veszem levelét Kenessey István secretáriusomnak, a mellyben írja, hogy ezen feltett intentiójában Bottyán János Uramnak semmi sem lett: mert Tóközben odagyűjtötte az hadakat, s a nagy vizekben úszatással, — egynéhány emberek veszedelmével s majd sokaknak megfagyásával — által nem mehetett, re infecta vissza kellett térni; és ha szintén általmehettek volna is: Pálffi már olly készülettel várta őket, hogy meg is ugratta volna, a mint

másoknak is confirmatiójokból értettem. *) Caeterum, egyéb occurrentiáim kivel Excellentiád Méltóságának udvarolhatnék, nincsenek; hanem magam megindúlásomat (Dunántúlra) rendeltem Isten kegyelméből e jövő hétfűre, azaz pro 12-ma currentis. Engedje Isten ő Szent Felsége: ezen írásom taníálja Excellentiádot fris jó egészségben és szerencsés órában! Maradván

Excellentiád Méltóságának

Raptim Érsek-Újvárini, die 9. Mensis X-bris 1707.

alázatos köteles szolgája
G. Eszterhás Antal, m. k.

(Eredeti levél, gyűjteményemben; csak az aláirás sajátkezű.)

328.

Szekeres István, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Magyarországi Fő-Generális!
Nagy jó Kegyelmes Uram!

Minekutánna Exciád sokakhoz megmutatott méltóságos gratiájához bíznám, — nem akarám elmúlatnyi, hogy Exciádat ne túdósítanám. *Generális Bottyán János* Uram parancsolatjábúl circiter kilencz holnapig lévén bloquadában Fehérvár és Buda között: Isten segítségébűl kevésszámú hadammal olly vígyázásban voltam, hogy mind ottlétemig az ellenség semmi károkat nem tehetett. Ezelőtt penig már alkalmas üdővel, Balogh Ádám és Pethő Uraimék tanácsokbúl Generális Uram kívánván egy próbát tennyi a Nyulasra, mellyre nézve ugyan föl is commendíroztattam az elmúlt hetekben, regementemnek nem kevés destructiójával; mindazonáltal Somogyi Ádám Uram mindeddig helemben vagyon: de ez jövő héten

*) Antal úr informatiói, — mint igen sokszor — ezúttal is hibásak valának. Mert bár Bottyán a hadak zömével a hirtelen és rendkívül megáradott Rábczán nem bírt is átköltözni: azok egy részével, tán épen az említett kompokon, Balogh Ádám mégis általvergődött; s hogy Pálffy nem várta vala őket készen, — bizonyos: ugyanis Balogh Ádám a maga kisebb hadával is föl bírt nyomúlni a Nyulasra, s ott, Szólnok helységnél verte föl gr. Drasskovich János tábornok horvátjait és bagázsiáját, gazdag zsákmányt nyervén s elfoglalt zászlót mutatván be aztán e harczból nem sok nap múlva épen magának Antal úrnak Sümegen. (L. alább.)

ismét alá fogok mennem Generális Bottyán Uram ordere szerént.

Kegyelmes Uram, nem tudom ugyan Balogh Ádám és Pethő Uraimék szíveket? mert Generális Uramat úgy informálták ő Kglmek, hogy Kapinál csináltatják által a hidat a Rábczán, — de nem tudom mi végre, Libén-Szent-Miklósnál vettették által, s ott a katonaságnak nyereg-szárnyékáig való sárt és vizet köllött gázolnyi, mellynek két s három újjnyi fagyása lévén: katonák s parasztemberek is vesztek belé; azonban mennyi ló-kár esett s az hideg miatt mennyi sanyarúságot szenvedett a katonaság, — Exciádnak meg nem írhatom; mellyet, ha Kapinál mentünk volna által: mind elkerülhettünk volna. Jól is adta az Isten, hogy a sárok impediáltak: mert ha mindnyájan általköltözködhettünk volna, — már hírévé lévén régi készülésünk Pálffi Uramnak, — minden dispositiókkal és minden erejével készszen várt, meg is oszlatott volna bennünket, míg azon a sáron általtakarodtunk volna.

Azonban ezt is akarám Exciádnak alázatossan declarálnom, hogy az melly kilencz zászlót Exciád méltatlan szolgájának kegyelmessen conferált: Horvátth Ferencz simontornyai Commendáns Uram magához való hitegetésével annyira elfogyatta és megritkította a compagniákat,*) hogy, hacsak Exciád parancsolnyi nem méltóztatik erántok, — nem tudom mikép subsistálhassak? Fő-Commissárius Corvínyi Uram is, nem tudom ex quo supposito, ötven vagy hatvan emberbűl álló, ugyan Simontornyára bészökött katonáimat bemustrálta és Horvátth Ferencz Kapitány Uramnak assignálta; azonban most is szöktön szökik a katonaság az ő Kglme hitegetésére. Gondolom, most ő Kglme fizetést is akar reájok vennyi, holott már egyszer mundíros katonáim voltak s egynihány rendbéli fizetést is Generális Bottyán Uramnál vöttek és ezeremben is. E végre, mivel Somogyi Ferencz Uramnak a melly öt compagniája vagyon innénd (a Dunán) Pethő Urammal, — jóllehet hogy már Balogh Ádám Uramnak vannak adva: mindazonáltal Exciád fő-generálisi authoritásában lévén, — ha Exciádnak úgy tetszenék: méltóztatnék regementem gyarapítására

*) Az ő mindössze is *száz főre* menő lovas-századába való csalogatásaival? A mi ugyan, magában véve, rendetlen dolog volt.

— minthogy mostan úgy megritkúdott — egy compagniát nékem parancsolnyi, nominanter Rogoz Uramét, minthogy úgy értettem, hogy csak négye assignáltatott Balogh Ádám Uramnak. Melly Exciád kegyelmes gratiáját utólsó csöp vérem kiontásáig el nem múlatom megszolgálnyi. Ezzel Exciád kegyélmességében ajánlván magamat, maradok mindenkoron

Nagy Jó Kegyelmes Uramnak Exciádnak

Datum Kocs, dje 11. X-bris 1707.

legkissebbik alázatos szolgája
Szekeres István, m. k.

P. S. Exciádat tovább is alázatossan kérem: méltóztassék az veszprémiekre parancsolatot kezemhez küldenyi, hogy tiszteim által bár csak azokat ültethessem föl, kik a pécsi nyereségben (1704. Sándor Lászlóval) voltak; minthogy onnénd még régi jó katonaság 130 kitelnék, mellyek csak megvonták magokat; — mivel az regementemnek nagyobb része mind Nemes Veszprém vármegyébűl való: taláng öszvefogóbbak volnának más idegenyeknél, s afféle új katonáknál jobb és alkalmatossabb szolgálatot is tehetnének.

Külön papírszeleten: P. S. Utóbb jutván eszemben, hogy Exciádat az melly Simontornyára bészökött katonákrúl informáltam, nem simontornyaiak: hanem uzoraiak, pinczehelyiek és dombóváriak, — mégis Horvátth Ferencz Kapitány Uram hitegetésére bészöktek és Corvínyi Uram ő Kglmének bemustrálta őket.

Szekeres István, m. k.

Kívül: Bercsényi czímzete.

(*Eredeti levél,* gyűjteményemben.)

329.

Sümeg, Csobáncz, Somlyó és Csesznek várakbeli tüzérek, ágyúk, mozsarak, lőszerek jegyzéke.

Simeghi és ehhez tartozandó várakban most lévő munitiónak rövid specificatiója.

Simegh várában vagyon pattantyús és segétő avagy
Hantlanger . . . . nro 7.

Ugyan Simegh várában fölkészíttetett $3^1/_2$ fontos álgyú . . . . nro 2.
Item, 2 fontos álgyú. . . . . nro 7.
Ugyan Simegh várában 1 fontos álgyú . . . nro 7.
Item, ugyan Simeghen 3 fontos álgyú . . . nro 2.
Fölkészített, kartácshoz való álgyú, egyik 14 s másik 8 fontos, ugyan Simeghen, vulgo Haubitz . . nro 2.
Ugyan Simeghen a földön heverő, lyuka-kiégett, könnyen reparálandó álgyú vagyon . . . . . nro 2

Álgyúk száma . nro 22.

Ugyan Simeghen 5 szakállosbúl álló kész seregbontó vagyon . . . . nro 5.
Item, szakállos . . . . nro 30.
Lapdahányó mozsár . . . . nro 5.
Bombahányó mozsár . . . . nro 2.
Puskapor ugyan Simeghen tíz hordóban mázsa circiter . . . . nro 20.
Ólom, mind glóbisbúl álló, mázsa . . . . nro 3.

Álgyúglóbisok száma:

$3^1/_2$ fontos álgyúglóbis . . . . nro 19.
3 fontos álgyú-glóbis . . . . nro 223.
2 fontos álgyúglóbis . . . . nro 231.
$1^1/_2$ fontos glóbis . . . . nro 217.
1 fontos glóbis . . . . nro 500.
$^1/_2$ fontos glóbis . . . . nro 350.

Álgyúglóbisok száma . nro 1540.

Kézi-gránát vagyon Simeghen . . . . . . nro 90.
Mozsárbúl hányandó gránát . . . . . . nro 60.
Öreg bomba . . . . nro 22.
Csobánczi gvardizonban küldetett Simeghrűl pattantyús . . . . nro 1.
Ugyan Csobánczban vagyon 2 fontos vasálgyú . nro 2.
Item, egy 5 szakállosbúl álló seregbontó, id est nro 1.
Ugyan Csobánczban vagyon egy hordó por, circiter 2 mázsára való s ahhoz képest proportionate mind ólom s mind álgyú-glóbis.

Csesznеghi guardizonban adatott pattantyús. . nro 2.

Ugyan Csesznеghben vagyon $1^1/_2$ fontos álgyú . nro 2.

Por circiter 2 mázsára való, s ahhoz mind álgyú- s mind ólomglóbis.

Somlyó várában vagyon pattantyús . . . . nro 1.

Álgyú, 2 fontos . . . . nro 1.

Por egy hordóval, circiter 2 mázsára való, s ahhoz kívántató mind álgyú- s mind ólomglóbis.

A filiál-gvardizonokban küldetett pattantyúsok ne értessenek inclusive s úgy a munitiók száma is, az Simeghen actu lévő munitióval.

Simegh, die 23. X-bris 1707.

Balogh Ferencz, m. k.

Gr. Eszterházy Antal kezével ráírva:

»P. S. Itten, úgy látom, az por, golyóbis avvagy ólom legszűkesebb és az öreg-arthaullária (így!), a melly okbúl mind kicsin álgyúk tanáltatnak; bár csak 8 fontossok volnának! Azonban bumba is csak 60. vagyon, karkász (carcasse) egy sincs, — ezekkel nagy operatiót nem lehet tenni. Az húsz mázsa por az várban is kevés, nemhogy az hadaknak lehetne abból suppeditálni.«

(*Eredeti*, gyűjteményemben. Nagy kár, hogy a Dunántúl kurucz kézben volt legjelentékenyebb várnak *Simontornyának*, továbbá *Vár-Palotának*, *Csikvár*-nak s a Sió menti *Fok*-nak és *Hidvég*-nek ágyúi és egyéb lőszerei jegyzékét, valamint a Bottyán által épen ez évben lerontatott *pápai várból* fennmaradt lövegek, s végre a *tábori tüzérség* lajstromait nem bírjuk. Ismerjük azonban, s a föntebbiből is következtethető, hogy túl a dunai tüzérségi készlet aránylag a dunáninneni és felső-magyarországi várakéihoz képest nagyon szegényes volt, sőt falrontó ágyúik épen nem valának. A sió-foki és hidvégi sánczokban is, úgy lehet, csupán egynehány seregbontó s szakállos volt, taraczk talán nem. Simontornyán volt legtöbb ágyú.)

330.

Gr. Eszterházy Antal, Károlyi Sándornak.

. . . .

Ennekelőtte negyednappal Colonellus Balogh Ádám Uram maga ezerivel az Nyulason Draskovics János Szólnok nevű helységnél heverő bagázsiájára véletlenűl rajta csapván,

dícsíretessen úgy annyira fölverte, hogy minden társzekereit s bagázsiabeli lovait, fegyveres paripáit, udvari cselédjének nagyobb részét s ingenérjeit cum requisitis,*) muzsikussait is mind elfogván, ezüstmívét elnyervén, *az mellette lévő lovas és gyalog feles számú horvát- és ráczságot mind elfogván,* **) egynihány gyalogja salválta csak magát az nezsideri templom kerítésibe, — két ember kárával szerencséssen vissza is tére.

Devecser, die 23. X-bris 1707.

Gr. Eszterházy Antal, m. k.

(Eredeti levél, a gr. Károlyi-család levéltárában.)

331.

Losonczi Farkas András alispán, Radvánszky Jánosnak.

Nagy jó Uramnak, Kglmednek, etc.

Isten ő Felsége szerencséssen általhozván *(Eszterházy Antallal)* bennünket: kötelességemnek tartám az ideváló occurrentiákrúl anticipato is udvarlanom. Szintén a midőn általjöttünk a Dunán (dec. 15-kén,) portát tévén Somogyi Ádám Uram Buda alá, a kijövő 40 vagy 50 fás szekereket szerencséssen elnyervén, a kísérő német muskatérosokat — kik minden kocsin egyen, ketten s hárman is voltanak, — frissen levágatta. Újobban Balogh Ádám Uram e héten általcsapván a Nyulasra: Szólnok nevű kerített mező-várost felvervén (dec.

*) Ezen hadmérnökök a Rábcza-vonal elsánczolására s a Fertővidék némely a határokat fedező pontjainak megerősítésére valának kirendelve.

**) Mosony vármegye levéltárában megvan gr. Draskovich János cs. tbk. által s. k. aláirt és pecsétével megerősített részletes kimutatása eme Szólnokon beszállásolt horvát és rácz végőr hadaknak. E kimutatás szerint — mely is a megyének az élelmezés végett adatott ki s mindjárt a beszállásolás kezdetekor, 1707. nov. 4-kén kelt, — Szólnok nagy népes községében összesen 1175 oralis és 804. equilis portiót emésztő császári had feküdt, melyből a tbk. törzskarát, a málhaszekér-vonatához, paripáihoz stb. tartozókat leszámítván, szorosan vett combattáns harczos volt: 18 ezredtörzsbeli, 7 század lovas, (mind századonként specificálva) 594 főből álló; kikhez járúltak még a Lukasich és Ligusich kapitányok gyalog-századai = 208 fő; vagyis összesen lovas és gyalog harczos 820. Jelentékeny erővel volt tehát dolga a vitéz Balogh Ádámnak.

19-kén,) abban quártélyban lévő Generális Draskovits Uram minden bagázsiáját, paripáit, hintóit és hintós-lovait, hopmesterét, lovászmesterét, inassait, sok cselédit, jágerit és kopóit elnyerte,*) az őrző vagy vígyázó németeket s ráczokat jó csoporttal levágta, — most várjuk magát is ő Kglmét tele kézzel hozzánk.**) Efféle nyereségeket Isten majd minden héten ád.

A Győrbűl és más helyekbűl, sőt Bécsbűl kijövő emberek a békességet praedicálják, és a tegnap idejött két dragonyos desertőrök is vallják, hogy a tisztek is közönségessen hirdetik a magyarokkal való békességet; mellyet adjon Isten hamar idűn!

Datum Devecser, die 24. X-bris 1707.

Kglmednek

mindenkori kész köteles szolgája
Losontzi Farkas András, m. k.

Kívűl: Radvánszky János thesaurarius czíme, Radvány, vel ibi-ubi.

Másik felén: Exhibitae Neozolÿ, 16. Januarÿ 1708.

(*Eredeti,* a b. Radvánszky-család levéltárában.)

*) Gr. Draskovich János gazdag főúr lévén, nagy kíséretet s fényes udvart tartott.

**) Balogh Ádám már másnap, karácsony első ünnepén, gr. Draskovich tbk. elfoglalt udvari lobogójával kezében vonúlt be Sümegre. (L. gr. Eszterházy Antal tábori könyvét, a Nemzeti Múzeum kézirattárában.

332. A dunántúli csapatok hadrendje és téli elhelyezése, midőn Bottyán Sümegen 1707. december 25-kén a vezényletet gr. Eszterházy Antalnak átadta.

„Generális Bottyán János Uram Commandójában as hadaknak brigadatim postirungokra osztatott dislocatiójok. Anno Domini 1707. die 27. X-bris Sümegh városán adatván kezemhez.“ *)

Postirung	Communicatio	Nomina Comitatuum et Stationum	Nomina Regiminum Equestrium	Generalatus	Nomina Regiminum Pedestrium	Nomina Comitatuum et Stationum	Communicatio	Postirung
Győrhöz, Óvárhoz. Szent-Miklóshoz, a Nyulasra.	Vágnál által az Rábán Jánosháza felé Sümeghre, onnét Keszthelyre.	Sopron és Győr vármegyében Rábaköz és Tóköz districtusokban.	Balogh Ádám és Török István.	Generális Bottyán János Haupt-Quártélya Keszthely.	Fodor László, és Móri István együtt	Vasvármegyében, Hegyhát névő districtusban.	Jánosháza felé Sümeghre.	ı várhoz.
Győrhöz, Komáromhoz, Tatához, Esztergamhoz.	Pápának Vásárhely felé Sümeghre.	Győr, Komárom, Veszprémnek egy processusában, Csesznek táján.	Szekeres, Goda.	Bezerédy Imre Brigadéros Haubt-Quártélya Kőszeg.	Benkő Ferencz.	Vasvárban, Paty táján.	Rumnak, Jánosháza felé Sümeghre.	Sárvárhoz, Körmöndhez.
Fejérvárhoz, Budához, néha Esztergamhoz is.	Pápa felé Vásárhelynek Sümeghre.		Somogyi Ádám.					
Sopronhoz, Lánzsérhoz, Körös-Lakhoz, **) Szalonakhoz, Borostyánhoz, Német-Újvárhoz,etc.	Rum felé Jánosházának Sümeghre.	Sopron, Vasvármegyében, Köszög, Szombathely táján.	Bezerédy Imre, Kisfaludy György öt companiája, dragonyosok.	Domokos Ferencz Brigadéros Uram Haubt-Quártélya s subsistentiája Palota.	Domokos Ferencz,	Veszprém, Fejérvár, Tolna vármegyékben praesidiumokban: Csesznekben, Csikváratt, Palotán, Sim·ntornyán, Fokon, Hidvégen.	Veszprém felé Szent-Gálnak, Pápának, Vásárhelynek Sümeghre.	Fejérvárhoz, Szigetvárhoz, Pécshez.
Lápincstül, Murához, Drávához.	Szombathelynek Rumra, Jánosházára, Sümeghre.	Szalában Lendva táján.	Kiss Gergely, öt compániájával. Kisfaludy László					
Somogyhoz.		Szalában Keszthely táján és Vázson, Szent-Gróth táján.	Bottyán János.					

*) Eszterházy Antal rájegyzése.
**) Kirschlag, Ausztriában, Styria és Magyarország szélén.

(Egykoru másolat, gyűjteményemben.)

333.

Bottyán, Esztergom városának.

Sok jókkal áldja Isten Kegyelmeteket!

Akarám Kegyelmeteknek tudtára adnom, hogy mivel Commendáns Uram *) az itt kívül való, még távulydadon lévő faluktúl is bizonyos pénzbéli quantumot kíván: ehhezképest Kegyelmetek is ezen levelem vételével a die praesenti egy hét múlva hozzám száz forintot küldeni semmiképpen el ne múlassa; másként bizonyos lehet benne: ollyas modalitást keresek megvételében, hogy duplummal is fogja experiálni maga kárát. — Bátor-Keszi, dje 3. Februarÿ 1708.

Kegyelmeteknek jóakarója

Bottyán János m. k.

Külczím: Nemes Esztergam Városi Lakosoknak közönségessen sietve adassék. — Esztergam. P. H.

(Eredetije, sajátkezűleg aláírva, Esztergom városa levéltárában.)

334.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességgel vévén Excellentiád kegyelmes parancsolatját, hogy transferáljam magamat Nyitra felé, az odavaló postérungok s más egyéb dispositiók megtekintésére, — kívánván annak kötelessen minden punctumiban eleget tennem, subsistentiámrúl már is írtam Districtuális-Commissárius Darvas Ferencz Uramnak, két-három nap alatt okvetetlen arra felé indúlok; csak, hogy dunántúli constitutiókrúl is genuina informátiót adhassak s mind penig az idevaló dolgok kormányozására újabb instructiót vehessek ore tenus: alázatossan kérem Excellentiádat, hová s mikorra lészen érkezése? újonnan tudósítani ne terheltessék Excellentiád. Mellyet midőn hováhamarébb elvárnék, maradok

Sub dato Érsek-Újvár, dje 7. Februarÿ Anno 1708.

Jó Kegyelmes Uramnak

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

---

*) Az esztergomit, Kukländer cs. tábornokot érti, a kinek bosszantására iratott e levélke.

P. S. Dunántúl létemben feles ó boraim voltanak ittbenn a praesidiumban, mellyeket Méltóságos Gróff Eszterházi Antal Uram nem engedett kihordatni, igen nagy káromra; alázatossan kérem Excellentiádat, — méltóztassék megparancsolni Szluha Ferencz Praefectus Uramuak, hogy szabadon árúltathassam ittbenn a praesidiumban.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos engedelmességgel, sietve írám. — Ubi-ibi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

335.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális, Fiam-Uram!

Köteles szolgálatom ajánlása után, mostan újonnan concredált commendóban *) kívánok mindennémű jó szerencséket Fiam-Uramnak.

Csudálkozom rajta, hogy hogy' lehet ollyan feledékeny a fiú, hogy ingyen se legyen emlékezetben nála az atyja; Dunántúl létemben nemannyira csudálkoztam rajta, hogy az odavaló **) occurrentiákrúl tudósítását Fiam-Uramnak olly gyakran nem vehettem. Ha tovább is illy feledékeny lészen Fiam-Uram: káptalanba kénteleníttetem recurrálnom s Fiam-Uramat denegálnom.

Írhatom új hírűl: szintén béérkezésemmel a Vág-melylyéki postérungokban, legelső portám is Isten kegyelmébűl ollyas szerencsével járt, hogy Vágon túl Szencz táján Maximillian Staremperg elfogattatott, *ki is actu most ebédel velem.* — Adjon Isten édes nemzetünknek illyen s ennél nagyobb szerencséket is!

Én tovább is az idevaló occurrentiákrúl szüntelen fogom tudósítanom Fiam-Uramot: csakhogy a fiú is obligatióját tartsa meg.

*) Ekkor neveztetett volt ki t. i. Károlyi Sándor erdélyi vezénylő-tábornokká.

**) Tiszántúli s erdélyi.

In reliquo kívánom, levelem találja szerencsés állapottal Fiam-Uramat!

Sub dato Nitriae, die 22. Februarÿ Anno 1708.

Fiam-Uramnak kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

P. S. Tatár volt, nem fiú, az ki az ő atyjáról olly hamar elfeledkezik mint Nagyságod!

Max Storomberket *hetedmagával hozták kezemhez, az többit levágták;* Bécsből jött volna póstán, Vágon túl az hadak közé. Holnapután fölküldöm Locumtenens Fő-Generális Urunknak.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban; borítéka nincs meg, de a »*Fiam-Uram*« megszólítás, valamint a tartalom több vonatkozása kétségtelenné teszi, hogy *Károlyi Sándorhoz* vala intézve. Az utóirat és aláírás sajátkezű.)

336.

Bottyán Rákóczinak.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Ide Újvárba érkezésemmel lovas és gyalog portát bocsátottam Séllye alá, hajókat az Vágon általköltözésre szekereken innét vitetvén; melly porta Isten áldásábúl nyertessen járván, — mivel tegnap tizenkét rácz rabot elevenen, lovat felesset hozott bé, — vágott le többet harmincznál. Az portáim szűntelen járnak az Vágon által, és csak egyszer sem jőnek üressen. Csak az Vág apadjon: első alkalmatossággal Szeredet is fogom lovas és gyalog haddal megpróbálni; vagyok is olly reménségben Isten által, hogy azon Szeredben lívő ellenség is megszégyeníttetik.

Itt az provisiónak szűksége miatt sok és szükséges haza szolgálatinak kell elmúlni: mert az militiát se csoporton, se itt közel az ellenséghez nem tarthatom, — úgy is csak az Isten tudja minémő nehezen nyomorgatom az katonaságot; sokan már az szükséget s ruhátlanságot elúnván, szaporán szöknek az ellenséghez, kik nagyobb ártalmunkra vannak, mint az természet szerint való nímet ellenség. Miúlta ezen postérungban lévő hadak kormányozását kezemre vettem: Galgóczon alól,

az meddig commendóm extendáltatik, sohol még az ellenség csapást nem tett, se által nem jött; egyszer Szerednél kiindúlt volt: de kemény portát eleiben küldvén, reprimáltatott és szaladással bizonyított. Nem is tartok semmit is, hogy azon erővel kivel most vagyon, hacsak meg nem szaporodik másunnét, hogy által merjen csapni, főkíppen ha az Commissariatus provisio dolgában az hadaknak csoporton tartására succurrál. Némelly szükséges állopotok iránt negyedik napig itt kellettvén lennem: most indúlok megint Nyitrára. Generális Andrássy István Uram is általmenetelre in procinctu vagyon, az jövő hétfőn minden okvetetlen költözni fog az Dunán.

Ezzel Fölséged kegyelmes reflexiójában magamat alázatossan ajálván, életem fottáig maradok

Újvár, 16. Martÿ 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Fölséges Frdélyi és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Fölségének, tartozó alázatos kötelességgel sietve írám. Szerencs vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

337.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális és Locumtenens!
Bizodalmas jó Kegyelmes Uram!

Excellentiád két rendbéli míltóságos levelít egyszersmind ezen órában alázatossan vívín, mellynek egyikíbűl míltóztatik értésemre adni Gróff Csáky István Generális-Commissárius Uram ő Nagyságának ide, dispositió-tételek iránt való küldését; az ugyan valóba szükséges, — de ő Nga azt írja nékem: nem hólyag, hogy felfújják; az penig az militiának nem elég, mert mindennap enni kell. Most is sok haza szolgálati múlnak el az provisió szűke miatt, — mit remílhetünk hát még tovább, az Commissariatus ha olly perfunctorie nyúl az provisió administrálásához? Már is az katona szaporán szökik az ellenség közé, az sok koplalás, ruhátlan- és költségtelenség

miatt; úntig eleget requirálom az commissáriusokat: de semmi haszna nincs; kíntelen líszek ott venni, az hol találok, s magam líszek a commissárius. A szegénységre in defalcationem dicarum kelletik provisiót limitálnom, — máskínt az országnak tapasztalható kárára az militiát csoporton nem tarthatom, az ellenség penig actu is csoportra veri magát. Az nagy Istenért kérem Excellentiádat, hogy ocsódjék és az Commissariatusnak serio intimálni méltóztassék: szerezzék és szállítsák az élést, mert éhel nem ölhetni az militiát, sőt az megszílledéstűl meg sem tarthatni.

Pro secundo, Nemzetes Vitézlő Szalay Pál Colonellus Uram Főstrázsamestere excessussát s Ilavának felégetísét az mi illeti: az iránt Gróff Csáky Mihály Uram által is informáltattam, és ugyan hozzám kellett volna jőni, kit is maig is várok, de nem tudhatom: fel vagyon-é, vagy alá? Említett Szalay Pál Uramnak csak egy tiszte sem insinuálta nálam magát; ha pedig azon Főstrázsamester elölkerűl: Excellentiád kegyelmes parancsolatja szerint investigálni el nem múlatom cselekedetinek okait.

Kérem továbbb is alázatossan Excellentiádat, ha már az Commissariatus negligentiája miatt commissáriusi functióban kelletik magamat immisceálnom: Excellentiád ne controvertálja, mert íme, Karvánál az most erigálandó sánczban subsistáló gyalogságnak, nemkülömben Komárom elein Szent-Péteren és Esztergam elein Muzslán vígyázó négy lovas companiának szükség az élís, hogy az ellenségnek sűrű kicsapdozása, — melly miatt majd az egész Garam-melléke szintín Nagy-Sallóig Esztergamba contribuál, — reprimáltassék, és az mit az ellenségnek kellene praestálni, mi usuálhassuk. Mindezeknek bölcsen leendő remediumát alázatossan recommendálom Excellentiád kegyelmes reflexiójában. Éltesse Isten sokáig frissen Excellentiádat, nemzetünk javára. Maradván, — Actum Nitriae, dje 16. Martÿ 1708.

Excellentiádnak

alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti Domino Nicolao Bercsényi de Székes, Suae Majestatis

Principalis et Ducalis Francisci Rákóczi de Felső-Vadász Locumtenenti, Statuumque Regni Hungariae ac Transylvaniae Supremo Generali, necnon Senatori primario, etc. Domino Domino mihi gratiosissimo. — Schemnitÿ. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

338.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Excellentiád méltóságos parancsolatja szerint Cardinális Uramnak (Szász Keresztély hg. prímás) szólló levelet bizonyos alkalmatossággal transmittáltam (Pozsonyba.) Generális Max Starumberg után menő egy komornyík és egy szakács némelly kívántató portékát egy ládában és egy párnazsákban salvus conductusom mellett magokkal kihoztak, azonkívűl száz aranyat, kinek is ötvenét ugyanazon komornyíkja által kiolvastatván az kölcsön refusiójára, Niczky Pál Generál-Adjutant Uram számára actu kezemnél detineálom. Ládáját is felnyittattam: de semmit ollyast, a ki ártalmas volna, nem comperiálhattam; actu expediálom őket Kis-Tapolcsán felé, — hová kellessék menniek raboskodó urok után? dispositiójában áll Excellentiádnak.

Én éjjel-nappal sollicituskodtam azon, hogy valami notabilis próbát tehessek Vágon túl: de semmi módot nem adinveniálhatok az vizek árjai miatt; egy-két nap apad, — viszont áradása újul. Szeredi híd előtt való sánczot is annyira muniálta az német, hogy bizony, nagy kárunk nélkűl felverése meg nem készűl, allaborálok mindazáltal benne, — mennél jobb modalitást találhassak. Húsz, harmincz, több-kevesebb emberekbűl álló portáim egymást váltják Vágontúl, kevés-kevés szerencséjek ugyan mégis mind esik: de miúlta elrepítették a madarat,*) azúlta jobban eszekre jöttek, a mint csak Szeredbűl Nagy-Szombatig Starumbergnét négyszáz rajter késérte. Hogy a Duna mellett Csenkénél sánczot kívánok erigálnom: már ez-

*) Czélzás gr. Stahremberg Miksa cs. altábornagynak egy ép ily kisszámú kurucz porta által Vágontúl lett elfogatására.

előtt is írtam, semmi resolutiót nem obtineálhattam; felette nagy könnyebbségére lészen az újvári confuérozó hajdúságnak, — csakhogy felettébb restes a Tekintes Commissariatusság az provisiónak subministratiójában; bizony, eddigis a Nemes Haza szolgálatja tapasztalhatóképpen e miatt megkéslődött. A quártélly, postérung ezen nyavalyás Nyitra vármegyét bizony úgy megcsinálta, hogy sok hellyeket üressen hagy a szegénység. Méltóságos Generális-Commissárius Uram csak oda dirigál: a szegénységgel segítsük magunkat, — de ahhoz biz itt ezután nem bízhatunk, — vége van annak, hacsak másként nem gondolkozunk a dologrúl!

Ezzel ajánlom úri affectiójában Excellentiádnak magamat. Maradok, — sub dato Nyitriae, dje 21. Martÿ 1708.

Jó Uramnak

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Újvárban vagyon egy kereskedő görög, annál több sincs, az ki kívánt újonnan több portékáért menni alá a Dunán Törökország felé; a mi rézpénzt szedett-vedett öszve, Komáromban küldötte, hogy vízen szállítsa alá; ezért Commendáns Berthóti Uram megfogatván, áristomban tartatja. Ezzel, úgy gondolom, nagyot nem vétett; szép discretiót vett tőle, csak ugyan tovább is kívánja detineálni; kérem, méltóztassék eránta való commissióját Excellentiád kiadatni s kezemhez küldeni.

Szintén levelem végezésével érkezék egyik portám, kik Szent-Györgynél öt németet feláldoztak.

Beliczi jószág s kastély eránt is alázatossan venném, ha méltóztatnék Excellentiád tudósítani: miben légyen dolga?

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens, Senator, jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel írám. — Schemniczÿ. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

339.

Bottyán resolutiója a velesiczi lakosok kérvényére.

Mivel az katonaságot nem én szállítottam oda: azért belőlírt instansok menjenek Vice-Ispány Uramhoz, ő Ke-

gyelme tudván az helységeknek qualitássát, dislocálja oda az ott levő katonaságot, az hová alkalmatossabbnak tudja. Datum Nitriae, 22. Martÿ 1708.

Generális Bottyán János, m. k.

Sajátkezüleg aláirt hátirati resolutió a velesiczi lakosoknak következő folyamodványára:

Spectabilis ac Magnifice Domine Baro!
Domine nobis Benignissime!

Salutem, humillimorum servitiorum nostrorum commendationem. Nos miserrimi Incolae Velesiczienses humillime requirimus Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram cum hoc supplici Libello, ratione Militum, ubi Perillutris ac Generosus Dominus Franciscus Somodi a sex septimanis unacum suo vexillo in pago nostro est in quartirio: ita jam sumus exhausti in omnibus, ut vix possimus frustum suum panis rodere. Quapropter humillime rogandam duximus Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram pro alleviatione, quia jam non scimus, quo nos vertamus. In reliquo Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram foelicissime valere exoptantes, manemus

Spectabilis ac Magnificae
Dominationis Vestrae

Indigni ad Servitia
Incolae Velesiczienses.

A kérvény küllapján: Ad Spectabilem ac Magnificum Dominum N. Bottianÿ, Suae Serenitatis Principalis Generalem, (titulus plenissimo cum honore) etc. Dominum nobis Benignissimum — Supplex Libellus — Introscriptorum.

(Eredetije gyűjteményemben. Féliven, in folio írva.)

340.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Méltóságos Marschallus Gróff Eszterházi Antal Uram ő Nga minapiban nékem irott levelébűl értettem, hogy Kapuvárt obsideáltatta volna, — nem kétlem, hogy Excellentiádnak tudtára ne volna; Vágon túl való németnek nagyobb része

mostanában eltakarodott: conjecturálom innét, hogy annak kíván succurrálni, bizonyossan még eddig végére nem mehettem. A galántai német Szeredhez conferálta magát, s bésánczoltatta; az Vágnak árja is mostanában valamentén kezdett szállani: igen jó volna most valamelly próbát tenni, — ha tudnék mire öszvevehetni csak némelly hadat is. Tekintetes Commissariatusság mit csinál s miért nem provideál? maga tudja. Jó lélekkel írhatom Excellentiádnak: annyira vagyunk provisió dolgábúl, hogy csak egy nap is ha valamelly hadakat öszvevennék, — nem subsistálhatnának. Főstrázsamesterem *) levelét is szintén mostanában vészem, a ki is írja, hogy regementem van is — nincs is, **) már regementnek nem is mondhatni, mellyet bizony szívessen bánok; egygyel sem comparálom: tanúlja ki Excellentiád másoktúl is, minémű regement volt az s micsoda kárára lett az országnak annak reductiója! ***) Hacsak innét nem méltóztatik valamelly companiákat assignálni Excellentiád: úgy tartom, mintha tiszt sem volnék. Minden qualitássát azoknak kitanúltam, ha hol kellett volna emberséget tenni: ahhoz bíztam volna. Álljon mindazáltal Excellentiád kegyes dispositiójában!

Starumbergnek szólló szeredi Commendáns levelét is íme, accludáltam, küldje kézhez Excellentiád. Ezzel ajánlom Excellentiád szokott úri affectiójában magamat. Maradok

Sub dato Nyitriae, dje 23. Martÿ 1708.

Jó Uramnak Excellentiádnak

alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ûsztatva a Vágon a melly porták általmennek, szerencséssen járnak.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; csak aláírása sajátkezű. A Bercsényi czímét tartalmazó második félív leszakadt.)

---

*) Hőgyészy Ádám.

**) Dunántúli, régi ezredét érti.

***) Eszterházy Antal t. i. némely századokat más, csonka ezerekhez osztott belőle.

341.

Bottyán János, Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Locumtenens, Legfőbb Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Ez következendő húsvéti szent ünnepeket elérni s boldogúl el is múlatni sok számos esztendőkig Excellentiádnak kívánván, — alázatossan jelentem, hogy Nyitrárúl elindúlásomkor Brigadéros Balogh István Uram hadábúl minémő portát küldöttem által az Vágon, szerencséssen járván, nyolcz dragonost rabúl hozott; mellyrűl, nem kétlem, említett Brigadéros Uram eddig informálta Excellentiádat, — holott meg nem írta volna, mit fateáltak? his inclusis megküldöttem Excellentiádnak. *)

Az melly portát penig innét Galánta felé küldöttem: mind Séllye és Galánta alá martalékot eresztvén, — sohonnét egy német vagy labancz ki nem jött, azt kiáltván az várokbúl: de kutyalelkűk, nem vesztek úgy reá, mint az minap! Más három rendbéli portám actu is túl vagyon.

Mint előbb is megírtam: öreg Hajster Vágontúl commendérozván, Nagy-Szombathoz contrahálja az egész lovas németet; mi szándéka? nem constál. Két rendbéli kímem is referálja: mivelhogy az nagy-magyari híd kész, Dunán által készűlne; megírtam ugyan Méltóságos Mezei-Marschall Gróff Eszterházi Antal Uram ő Ngának, — tudhasson annál jobban vigyázni.

Az sáncz-csináltatáshoz ez előttünk levő ünnepekre nézve még nem kezdettem; elmúlván az ünnepek, azonnal hozzá fogok. Az Vág újobban megáradván, sok helyeken igenis kiöntött. Midőn ezen levelemet végezném: szintín akkor érkeztek újobb embereim az Vágontúl levő földrűl, kik bizonyossan referálják, hogy az öreg Hajszter öszveszedett szekereit és hadát mind eloszlatta volna előbbi helyekre; azt vélem, ezzel csak színli igyekezetit. — Coeterum, éltesse Isten Excellentiádat sokáig, fris jó egészségben. Maradván, Datum Érsek-Újvár, dje 7. Aprilis 1708.

Excellentiádnak alázatos szolgája
Bottyán János m. k.

*) E melléklet ma már hiányzik.

P. S. Kérem alázatossan Ngodat, hogy ha érkeznék Ngod sok foglalatos dolgai miatt: egy kevéssé méltóztatnék Ngod közelebb alá fordúlni felénk, hadd beszélhetnénk Ngoddal.

Arra is kérem Ngodat: adja tudtomra, az komáromi Dunán innét való sánczon rajtamenjek, vagyis abban hagyjam? — mert embör-kár nílkűl meg nem készöl az dolog. Hítfőn Nyitrára mígyök.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti Domino Nicolao Bercsényi de Székes, Suae Majestatis Principalis et Ducalis Locumtenenti, Statuumque Regni Hungariae ac Transsylvaniae item et universae Militiae Supremo Generali, necnon Senatori primario, etc. Domino mihi gratiosissimo. — Neosolÿ vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; az aláirás és utóirat a tábornok maga kezével iratott.)

342.

Gr. Bercsényi Miklós, Bottyánnak.

Mense Majo 1708.

Generális Bottyán János Uramnak.

Jóllehet mostani constitutiókra nézve nem reménlem, hogy az ellenség az érsek-újvári praesidium megszállására czélozzon: mindazáltal az előttem lévő egri concursusra való távozásomra nézve kívánván úgy alkalmaztatnom az hadi rendelésimet, hogy az ellenség akármelly történhető igyekezetivel indisposite ne találjon bennünket,sőt ellenünk törő szándékiban megelőztessék és megszégyeníttessék; ahhoz való képest azon érsek-újvári megszállásnak történhető casussára nézve is hattam dispositióimat Méltóságos Generális-Commissárius Gróff Csáky István Uramnál ő Kglménél, mellyeket ez szerint kívántam értésére adnom Kglmednek, tudniillik: in illum casum rendeltetett ingvarnizoltatni ez alább írt gyalogság. (N. B. Itt includáltatik, a mint magam jegyzésben kiadtam.) Ezen hadakat azért szükséges hogy maga bevigye, és beszállíttatván, őket öszveesküdtesse, csinálván jó és bátor szívet nekik az hites kötelességek és ha-

zafiúi generositásnak megtartására; mellynek rendben hozása után magának Kglmednek bennmaradni nem lehet: minthogy én sem lévén itt, az hadakat és az tábort el nem hagyhatja; hanem bíztassa inkább az belsőket külső erővel, minthogy az ellenség ellen mind szükségesb, mind hasznosb kívül való léti Kglmednek az praesidiumbúl. Az Fő-Commendáns Berthótÿ István Uramnak történhető nyavalyájára nézve subordináltatni rendeltem Óberster Csajághy János Uramat ő Kglmét, utána pedig Thúróczy (Gáspár) Uramat, megparancsolván ő Kglmeket bemenni azonnal, az midőn az szükség úgy hozná magával, (az mikor tudniillik az eránt való orderemet veendnék;) mellyeknek egyszersmind megírtam az magok subalternatiójának és parola-kivitelének rendit, melly szerint minden competentia nélkűl az haza szolgálatjában egymást supportálván és segítvén s az Fő-Commandójokat observálván, annak eshető betegedésével vagy halálával Csajághy, viszontag annak is történvén valamely nyavalyája, Thúróczy succedáljon nekie az commandóban. Andrásy Pál Uram Oberst-Lajdinantját peniglen, Najmont, Placz-Majornak destináltam.

Az tábornak bagázsiáját az mint notatióban kiadtam, kell helyheztetni.

Mindezek bizattatván megismert dexteritására s hazájához való szeretetire Kglmednek, nem kétlem, azokat mentűl jobban secundálni igyekezik, s engem mindenekrűl tudósítani el nem múlat, etc.

(Bercsényi hadi cancelláriáján készűlt másolat, féliven, — gyűjteményemben.)

Külön íven:

Az Corpusok subdivisiója, Anno 1708.

Generális Bottyán Uram Corpussa:

Berthótÿ István Uram brigádája.
Géczy Uram négy compániája Újvárban.
Somody Uram ezere Udvardon.
Ebeczky Uram két compániája Esztergam előtt.
Balogh Uram brigádája.
Szalay Uram regimentje Ledrecz táján, Nyitra felé.
Balogh István Uram ezere Fürtnél, Nyitra felé.

Eszterház Dániel Uram ezere a kettő között, Nyitra felé.
Géczy Uram két compániája Nyitrán.

Ezen két brigádábúl minden két héten jőjjön ide ordinantiára egy vice-hadnagy, egy tizedes és 12 katona.

Gyalog:

Esze Tamás Uram két battalionja Szalakúsz táján.
Andrássy Pál Uram egy battalionja, Czétén.
Révay Gáspár Uram egy battalionja, Czétén.
Item, Újvárban Nyáray regimentje és Radicsnak egy battalionja.

(Bercsényi-féle minuta, 1708. tavaszáról, ugyanott.)

343.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, nékem Kegyelmes Uram!

Tartozó alázatossággal szolgálok Fölségednek. Fölséged kegyelmes parancsolatja szerint, hajócsináláshoz értő molnárokat, ácsokat és faragókat teljes tehetségembűl kerestem: de sohol ollyanokat nem találhattam, kik feleségek s gyermekek elhagyásával annyi földre menni resolválnák magokat; azok is nem olly derék mesterek, hogy magoktúl tudnának hajót rendessen, ex arte felépíteni, — mert az midőn magam csináltatok is: eleibek nyírem s szabom; hanem Revír János Uram keze alatt, az ittvaló czaighoz tartozandó mesterember vagyon kettő, kik alkalmasint értenek az hajócsináláshoz; kértem őket Revír Uramtúl, hogy bocsássa Eperjesre, de ő Kigyelme nem ereszti.

Itt, Istennek hálá, az ellenségnek motusi nem igen árthatnak, mivel egymást érő sűrű portákkal reprimáltatnak; portáink mindennap általjárnak az Csallóközre, úgy Pozsony eleire, és majd csak egyszer sem járnak üressen, hogy rabokat vagy valami nyereséget nem hoznának; reménlem, tovább is nyári campaniánkat Isten secundálni fogja. Ezzel Fölséged kegyelmes gratiájában alázatossan ajánlván magamat, maradok

Fölségednek

Datum Újvár, 5. Maÿ 1708.

alázatos érdemetlen
szegény szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Bizonyossan írhatom Fölségednek, hogy az Vágontúl lévő földrűl, úgy az Csallóközrűl öreg Hajsterrel az lovas német nagyobb részint általment az Dunán, az hol is akar mindeneknek előtte operálódni és az Dunántúl való földet praeoccupálni, — kire ne segélje Isten!

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű. A fejedelemnek szóló külczímet tartalmazott második félív leszakadt a levélről.)

344.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

A Duna-mellyéki sáncz erectiójához én hozzá kezdettem, s nagyobb részént már perfectióban is vagyon. Révay Gáspár Uram ő Kegyelme gyalog-regementje egészlen ott vagyon, s Géczi Uramét is ott tartom, míg vége szakad; jóllehet most hamarjában következhető non putaramtúl nem félthetem: mindazáltal melius est praevenire, quam praeveniri. Három szegletűé csináltattam a sánczot, de mindenfelé secundálhatni, és ott legkeskenyebb a Duna, s communicatiója az ellenségnek könynyen impediáltathatik. Palezátákkal körűlvetettem és a bástyáin mindenütt félölnyire sertés fákat csináltattam, ollyan modalitással, hogy ha csakugyan notabilis erejét reá nem fordítja az ellenség: másként hozzá nem fér; capacitássa háromszáz embernek való leszen.

Az ellenség constitutióját mindeddig olly formán ki nem tanúlhattam, hogy hová akarna kiszállani? Mindenütt még helyben vagyon; egymást érő portáim ugyan mindenütt szerencséssen járnak, feles rabokat hoztanak mostan is, s le is csapdostak bennek, — minémű leveleket is intercipiáltak, Excellentiádnak his inclusis megküldöttem. *) Micsoda nyolczezer lovassal és tizenkétezer muskatérossal bíztatja Generál Hartleben a másikát, — az csak világos hazugság; avagy talám csak úgy küldte, hogy a miéinktűl intercipiáltassék azon levele.

Orderem szerint már eddig régen campéroztatnám az hadakat: de mit csinál a Tekintetes Commissariatusság? én

*) Nincsenek mellékelve ma már.

bizony nem tudom; e miatt eddigis nagy fogyatkozással volt az haza szolgálatja, — tudom, hogy bizony ezután is akármihez kezdendő dolgainkban ez okoz hátramaradást. Én tovább is ajánlom Excellentiád úri affectiójában magamat, s maradok, — sub dato Érsek-Újvár, dje 14. Maÿ 1708.

Jó Uramnak Excellentiádnak

alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Én az búzának nagy részét már beszállítottam, s actu hordatom most is: de az contractus alkalmatosságával Excellentiád sem tudta, hogy Podluzsánt, a ki feje volt azon (lévai) dominiumnak, Felséges Urunk Ebeczki István Uramnak conferálta; azért azon capitalis summábúl én is kívánok defalcáltatni. *) Azonban a korcsma-árúltatásban ő Kegyelme nem is akar supersedeálni, hacsak Excellentiádtúl nem admoneáltatik.

Rácz Miska az komáromiak lovaiban újonnan felesset elhozott, — de csak ollyan csiribiri-lovak.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós, Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens és Senator, kiváltképpen való jó Uramnak ő Excellentiájának tartozó kötelességgel irám. — Agriae, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

345.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Alázatos engedelmességgel szolgálok Fölségednek. — Tartozó kötelességembűl irom, hogy Karvánál ezelőtt ötödnappal egy jó forma sánczot három szegletre, kinek minden szegletin rundér (rondelle) vagyon, erigálni kezdettem, — már csak három nap alatt is perfectióban mégyen, mivel feles embert hajtattam körűl-belől építésére; az árkának közepiben

*) Bottyán 5000 frt. évi haszonbérért birta a lévai uradalmat a kincstártól 1708 és 1709-ben. Az 1708-iki haszonbér törlesztése fejében Érsek-Újvár őrsége számára szállíttatott be ide nagyobb mennyiségű búzát bátorkeszi uradalmából.

sűrű palizátát, az bástya oldalábúl kiálló sörtéseket is köröskörűl rakatok; olly erős lészen, hogy hacsak táborostúl az ellenség reá nem mégyen, Isten oltalmábúl, nem féltem. Már is komáromi, esztergami és budai sajkák kezdték impetálni: de magam is közel lévén, — azonnal visszapuskáztattak, azúlta nem is mutatták közelrűl magokat. Háromszáz emberre való sáncz lészen, több nem is kell belé; körűlötte vagyon Révay Gáspár Uramnak egy batalioma, és Géczi Gábor Colonellus Uram regimentje egészlen.

Vágontúl lévő ellenség most is előbbi állapotjában, az egész Vág mentében helyben vagyon, hogy kiszállana, arról még semmi jelensége nincsen; jóllehet módja volna benn, mégis excursiókat által az Vágon erre nem tészen. Az mi portáink szíltiben járják szüntelen az Vágontúl lévő földet; mostani apályával az Vágnak gázlóban sok helyen általmehetni. Most is öt rendbéli portám volt túl, az honnét is feles német rabokat hoztak s naponkínt hordanak.

Postérungban és quártélyban lévő hadak még mind helyben vannak; mihelyen valahonnét provisió szállíttatik avagy küldetik: azonnal mezőre szállítom; eddigis elkövettem volna, de nem lehetett az provisiónak szűke miatt, — fű ugyan már jó vagyon.

Az Dunántúl lévő ellenségtűl azon földet nem kell félteni: mert az nem sok s nem is olly derék had, hacsak több valahonnéd hozzá nem jön segítségére; más az, hogy az dunántúli militia jó lévén, keveset tart azon ellenségtűl.

Ha az német táborban kiszáll: azon lészek Isten segedelmébűl első alkalmatossággal, hogy az egész haddal rajtamenvén, megüthessem, ha hozzájok férhetek és útját s módját láthatom. Továbh mi occurrentiáim lesznek, alázatos kötelességem szerint tudtára adnom Fölségednek el nem múlatom. Ezzel Fölséged kegyelmes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája

Újvár, 15. Maÿ 1708. *Bottyán János*, m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Uramnak, tartozó alázatos kötelességgel írám. — Eger vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, sajátkezű aláírással.)

346.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Duna-mellyéki sáncz erectióját nagyobb részént perfectióban vévén, hogy campérozni kiszállítsam az hadakat, ezen órában érkeztem ide. Érkezésemmel mind Vágon túlsó emberek beszéllik, mind recenter hozott rabok confirmálják, hogy a túlsó ellenségnek eszében sincsen, hogy mezőre kívánna szállani; én, a mint dolgait látom, úgy ítílem, hogy e nyári campániát defensíve inkább, hogysem offensíve kívánja eltölteni. — Surányhoz szállani kívántató corpust jóllehet már regementenként finaliter ordereztem, — csak lehetne subsistentiájok; de a mint eddigis sokat jövendöltem, hogy a Commissariatusság okoz hátramaradást mindenkor akkor, a mikor kezünkön vagyon a dolog: a minthogy most is úgy van, minden jó dispositió nélkül; míg immár egész categoriában vehetvén az hadakat, én így gondolkodtam, hogy míg az egész hadak kiszállanak: addig két- vagy harmadfél ezerbűl álló portát expediálok Vágon túl, — vagyok ollyas reménséggel, hogy ollyan consternatióban hozom in ferventi az ellenséget, hogy notabilis operatiót viszek végben. In reliquo ajánlom Excellentiád úri affectiójában magamat. Maradok, sub dato Nyitriae, dje 15. Maÿ 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Ez elmúlt csötörtökön, hallom, hogy Haiszter Samarjában érkezett; mit akarjon? directe még nem constál.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Magyarországi és Erdélyi Főbb-Generális, Locumtenens, Senator Úr, jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel irám. — Agriae, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

347.

Bottyán, Bercsényi kegyeibe ajánlja a pannonhegyi Conventet.

Excellentiád kegyes affectiójában nagy alázatossan recommendálom belől megírt Szent Conventet; confoederált igaz hűségeket száma nélkűl cselekedetekkel is, míg Dunántúl voltam, hogy contestálták az Ország hadaihoz: praesentibus recegnoscálván, s majd — mondhatom — in casu necessitatis vármegye is annyit nem praestált, mint azon Convent maga jóakaratja szerint; mellyért specialis reflexióval tartozik a Nemes Ország. — Újvár, dje 30. Maÿ Anno 1708.

Bottyán János, m. k.

Ezen ajánlat Bercsényihez a pannonhegyi Benedekrendű főapátság következő folyamodványának külső felére iratott:

Illustrissime ac Excellentissime Domine, Domine Comes! Fautor et Patrone Nobis Colendissime, observandissime!

Excellentiád kegyelmes protectiója és szárnya alatt édes Hazánk mellett igaz confoederált hívségünket akarván továbh is cselekedetünkkel is az miben illik s kitelhető tőlünk, megmutatnunk: mind alacson, mind följebb renden lévő s minket illető állapotokat nevezett Magyar Hazánknak tiszt- és közhíveinek szoktunk communicálnunk; kihez képest most is expetált alkalmatosságunk által alázatos supplicatiónkat Excellentiád eleiben szükségesképpen kénszeréttettünk terjesztenünk, mint nékünk bizodalmas Kegyelmes Urunkhoz, — méltóztassék Excellentiád kegyelmes resolutióját instantiánkra kiadni; úgymint: Minthogy szent-mártonyi Fő-Apátúr Urunk Győrött szokott resideálni mind békességes, mind pedig háború üdőkben is, édes Hazánknak első királyjátúl Szent-Istvántúl conferált fundatiónknak, privilegiominknak, egyszóval mindennemű klastromunkhoz tartozandó jószáginknak bátorságossabb megtartására nézve, praesentibus alázatossan kérjük Excellentiádat elsőben is azon: méltóztassék megengedni, följűlnevezett várasban lévő conserváltatni szokott Archivumunknak, Clenodiumunknak (mellyektűl már most is erőszakkal meg akarnak fosztani) megtartására nézve, Apátúr halála után választandó

Apátúr Urunk ő Nga resideálhasson. Máskép az német nemzetnek ellenünk naponként tapasztalt megkárosétásával, jószágunk intendált elfoglalásával, utólsó romlásra jut az egy klastromunk is, kinél többet Magyarországban, sem másutt nem bírunk; mivel praelibált és sokszor emlétett Magyar Hazánknak szent királyátúl Szent-István királytúl conferált privilegiominkban fundált decretomink ellen és contra statuta nostra szabad electiónkat sokképen pozsonyi és bécsi Uraimék, szerzetünk rendén kévűl, sőt az mi több: más idegen nemzetbűl álló személt akarván Apátúrúl intrudálni, akarják meggátolni. — Másodszor, nem lévén kétségünk benne, hogy Excellentiád ne kévánná az egyházi rendet lelki állapotokban promoveálni: kérjük alázatossan azon is, ne terheltessék megengedni, hogy némely Tisztelendő Fráterinkat (minthogy azok nélkűl meg nem készölhet electiónk) közel lévő helyre küldhessük papi méltóságnak és szentségnek fölvételére, hogy így Excellentiád manuteneálván bennünket és kegyelmes hozzánk megmutatandó gratiáját utóbb is participálván, Isten az ő Szenteiben dicsűítessék. — 1708. 25. Maÿ, In S.-Martino.

Coelestinus Göncz, Abbas de Béèll
P. H.*) et Senior Conventus, m. p.

Kívűl: Ad Excellentissimum et Illustrissimum Dominum Comitem, Dominum *Nicolaum Bercséni* de Székes, Supremum Regni et Exercituum Generalem, Primarium Confoederatorum Statuum Senatorem, necnon Serenissimi Domini Domini Francisci II., Dei Gratia Sacri Romani Imperÿ et Transylvaniae Principis Rákóczy Confoederati Regni Hungariae Ducis (Tit.) per Hungariam Locomtenentem — Demissum Memoriale — Introscriptorum Conventus S. Martini Ord. S. Benedicti.

(Eredetije a Bercsényi-levéltár romjai között, a kir. kamarai archivum rendezetlen részében, Budán. Bottyán rávezetett ajánló sorainak csak aláírása sajátkezű.)

---

*) Ostyába nyomott középnagyságú conventi pecsét, fölűl és alúl egy-egy kereszttel, fölűl két, alúl három lángoló szívvel, közepén pedig e szó: PAX. A körirat: SIGILLUM CONVENTUS S. MARTINI S. M. P. O. S. B. (Sacrae Montis Pannoniae, Ordinis Sancti Benedicti.)

Melléklet.

Ezen kérvényre adott válasz:

Tisztelendő Győri-Szent-Mártonyi Convent Szent-Benedek szerzetbéli Páter és Fráter Uraméknak resolutióképpen értésekre adatik. Minthogy ő Kegyelmek előttem tett repraesentatiójához képpest comperiáltathatik dücsőséges emlékezető Szent-István királyunktúl való Privilegialis Levelek szerint az Apátúrnak magok közűl választásában való jussok, kívánván az Fölséges Vezérlő Fejedelem ez illy s több ehhez hasonló privilegialis szabadságokban a Nemes Conventet manuteneálni inkább, mintsem hogy azoknak sértődésével valami praejudiciumot szenvedne, megengedni: placidáltatik azért, hogy ő Kegyelmek magok közűl azt válaszszák és rendelhessék magok fejének, kinek érdemén s szép szerzetesi qualitássain jobban megnyúgodhatnak, s a közönséges Szent-Egyház és az felőlnevezett Convent javára s emolumentumára terjedő meritumain kívűl, az Confoederált Nemzetséges Ügyhez való igaz kötölessége is constáljon.

A mi peniglen azon válosztandó Apátúr Úrnak leendő residentiájának helyét illeti: jóllehet néhai Antecessora már azelőtt, minekelőtte ezen Convent a Nemes Confoederatióban cooptáltatott, Győrett resideálván, ottvaló lakásának continuatiója nem difficultáltatott; mindazáltal a leendő Successorának a megírt praesidiumban való bemenetelit sem az hadakozásnak rendi, sem penig az Confoederatiónak szoros volta nem engedheti, — hanem szabados lészen, hogy oda Győrett procuratorját béküldhesse, melly által az bent lévő embere a Convent kárainak tartóztatására való dolgokat — az midőn mik occurrálnak — folytathassa s az Archivumra és Clenodiumra vígyázhasson. Az papi szentségnek fölvítelire küldendő személlyeknek peniglen Nagy-Szombatban deserviáló passusok kiadattatott.

Költ Egernél, Mense Majo (?), Anni 1708.

(Bercsényi hadi irodáján, e cancellária számára készült egykorú másolat ugyanott.)

348.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fő-Generális, Fiam-Uram!

Köteles szolgálatom ajánlásom után szerencsés sok jókat kívánok Fiam-Uramnak. Csudálkozom rajta, hogy hogy feledkezhetik el a fiú annyira maga kötelességérűl, hogy az atyjárúl meg sem emlékezik, — mintha sohasem látta volna! Ezelőtti levelemben is megírtam s most is csak perseverálok szándékomban, hogy már csak káptalanban mengyek, s a fiút megtagadom. Én mindazáltal kötelessen kívántam az occurrentiákrúl tudósítanom Fiam-Uramot. — Vágon túl való német minden helységekből öszvevevén harmadnapja magát: általment a Dunán, — Szeredben, Újhelyben és Séllyén hagyván valamelly gyalogságot s lovast is, a kik defensive legyenek; közönségessen foly a híre, hogy Rabbutinnal, a ki üttetlen jöve ki Erdélybűl *) s Péter-Váradja felé ment, conjungálhassa magát, s unitis viribus Dunán túlsó földön offensive operálódjék. — Innét ugyan bizony distractiót nagyot csinálok néki, az híd is — az Vágra való — késszen vagyon, egy nap végben megyen az erectiója. Tovább is én az idevaló occurrentiákrúl a jó communicatiót megtartanám: csakhogy Fiam-Uram is hasonlót követne el az erdélyi dolgokrúl. In reliquo kívánom, tartsa Isten szerencséssen Fiam-Uramat, a minthogy maradok is

Sub Dato Újvárini, 2. Junÿ Anno 1708.

Fiam-Uramnak kötelessen szolgáló atyja

Bottyán János, m. k.

P. S. Feleségem a Fiának s velem együtt az Asszonynak ajánlja becsülettel való szolgálatját. — Kukländer actu Komáromban vagyon; örömest menne, ha mehetne Esztergomban: de ollyan sánczot erigáltattam a Dunaparton, — minden communicátiójokat impediáltam; már passust kért tőlem a lemenetelre; *a feleségének ugyan talám fogok adnom*, de magának nem.

*) Ez némi vád volt Károlyi, mint erdélyi tábornok ellen.

Külczím: Excellentissimo Domino Alexandro Károlyi Liberi Baroni de Nagy-Károly, Serenissimae Majestatis Principalis et Ducalis Generali-Campi-Marschallo, Senatori ex primariis, totius denique plagae Trans-Tibiscanae Supremo Generali Commendanti, Domino mihi colendissimo, observandissimo. — Tiszántúl. P. H.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

349.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens, Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan szolgálok Excellentiádnak. — Szükségképpen kellett az itt lévő hadak közt suboriáló difficultások iránt alázatos instantiát Excellentiád előtt tennem, hogy mivel már Isten jóvoltábúl az hadakat Excellentiád ordere szerint öszvecsoportoztatván, az Vághoz közelítek, — az minthogy már nagyobb részint ott is vagyon az had, gyalogság is: szegény Esze Tamás, Prínyi Miklós, Csajági János Uraimék gyalogezerei is most nyomakodnak, úgy Andrássi Pál Uramé. Ocskay László Uramat brigádástúl Nagy-Tapolcsán táján meghadtam, Urbán Czeller Uram hajdúit is ő Kegyelme mellé eresztettem. *Mellettem lészen circiter tíz lovas s gyalog regement.* De az énrajtam nagy kín és baj, hogy semmi kenyér és vágó nincs, só is kevés, — mostani indúlásomkor is csak két napra való provisiót sem adhatnak az militiának, mert nincs, én reám penig mindenfelől reám esnek nyavalyás fejemre, s nem tudok hová lenni. Azonban még semmi fűhordó portális szekerek nem állíttattak, kiknek fogyatkozásában kíntelen az militiánk megoszlani. Kérem azért az Istenért Excellentiádat, — az Commissariatust méltóztassék ösztönözni, hogy jobban provideáljon az militiárúl.

Az hidat Vág mellé szállítván, két-három nap alatt általkötöm, legelsőben is az Vág mentében levő erősségeket: Séllyét s Szeredet fogom megpróbálnom, — úgy is már azt mondotta séllei Commendáns: ha erőnket látja, azonnal feladja, mert nincs honnét succursust várjon; az minthogy má-

sutt nincs is, hanem Ujhelyben vagyon másfélezerig való, de több nem, akárki mennyire írja, — kit nem vélem, reánk merjen jőni. A ki penig általment: úgy értettem, hogy Győrön följűl az Rábcza mellett Börcs névő falunál szállott volna ki; teljes szándéka az, hogy Rabutínnal conjungálhassa magát. Reménlem Isten után szerencsés operatióinkat, csak kenyerünk, húsunk és sónk légyen, hogy csoporton tarthassam az hadat.

Kérem Excellentiádat, szegény ártatlan Esze Tamás Uram megölísét ne szenvedje büntetetlen: mert semminek oka, az mint az egész város és militia bizonságot tészen.

Ezután Isten minémő progressusunkat adja, kötelességem szerint egymást érő leveleimmel alázatossan tudósítani Excellentiádat el nem múlatom. Az mint is ajánlván magamat Excellentiád gratiájában, maradok

Nyitra, 6. Juný Anno 1708.

Excelentiádnak alázatos engedelmes
legkissebb szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Egy hirtelen az Vágontúl derekas operatiót nem tehetek, se igen bé nem penetrálhatok: mivel mind Nagy-Magyarnál s mind Söprűsnél kísz a nímet hídja, — netalántán visszafordúlván az ellensíg s visszanyomjon.

Gunderfinder Uram ezere mind eloszlott és semmivé lett.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti, Domino Nicolao Bercsényi de Székes, Suae Majestatis Ducalis et Principalis Locumtenenti, Statuum Regni Hungariae ac Transylvaniae itemque universae Militiae Supremo Generali, necnon Senatori primario, etc. Domino Domino gratiosissimo. — Agriae. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

350.

Gróf Eszterházy Antal, Bottyánnak.

Jóakaró Generális Uramnak
ajánlom szolgálatomat Kglmednek!

Méltóságos Magyarországi Locumtenens és Fő-Generális Uram két rendbeli leveleibűl így vagyon értésemre, hogy a

midőn az ellenség Dunán innen notabilis motusokat kezdene: Kglmednek ő Excellentiájátúl lévén instructiója a túlsó részen akkoron minémő operátiókhoz, annak avocálására foghasson; írhatom penig Kglmednek, hogy az ellenség Sopronhoz gyülekezik, az mint bizonyos relátiókbúl constál, az egymást érő reportumok confirmálják, Sárvárhoz is penetrált volna oly apparatussal, onnan hogy tovább is progrediáljon maga dolgaiban. Kihez képpest reménlem Kglmed is per praesentes így informáltatván, a Mlgos Locumtenens Uram ő Excellentiájátúl vett instructiójához magát alkalmaztatni kévánván, megindítja dispositiók szerént való operátióit, kik által czéljátúl revocálásra az ellenségnek elégséges okot adhat, melynek secundálásában én sem lészek elmaradó, valamint kitelhetik, impediálni igyekezem. — Caetero kévánván szerencsés progressusokat, maradok

Kglmednek szolgáló jóakarója

Gr. Eszterházy Antal.

P. S. Brigadéros Bezerédy Imre Uram Stÿriában béütvén, csak ezelőtt harmadnappal tért meg onnan, az hol 200 fegyverfogó stájereket levágatott, rabokat és 1000 marhánál többet kihajtottak. Nem kétlem, Szekeres Uram szép actussa is ekkoráig constál Kglmednél, az ki budai quardizonbúl 29 rabot egy actiójárúl küldett, negyvenen felűl levágott és egynehány kocsikat jó lovakkal nyert.

In Castro Devecser, die 6. Junÿ 1708.

(Egykorú másolat a gr. Károlyi-levéltárban.)

351.

Gr. Bercsényi Miklós, Bottyánnak.

Szolgálatomat ajánlom
Kegyelmednek.

Nyitrárúl 6-ta praesentis nékem irott levelét Kegyelmednek vettem, kibűl az Vágon által teendő próbája iránt intentióját értem. Megírtam ezelőtt negyednappal is Kegyelmednek, — úgy hiszem, eddig vehette is levelemet, — ne praecipitálja az hadaknak Vágon által való költöztetését, kivált valameddig bizonyossan nem tudhatjuk az ellenségnek

Dunántúl való operatióját; mert mindaddig nem bátorságos s ratio belli sem engedi, hogy az hadak kivált Újvártúl távozzanak, azzal, hogy az ellenség Csalóközben vonta magát; mert ha a mi hadaink Vágontúl kezdenének operálni minekelötte az ellenség túl a Dunán nem folytatja operatióit, — lévén Komáromnál, mind Győr felől, úgy erre szabad passussa, s bizonyos hídját megvetvén, — a még Vágontúl való operatióktúl visszafordúlnának hadaink: addig az ellenség diversiót tévén, erre jönne által, két felül közben vehetne, az gyalogságot is elszorítaná Újvártúl, kibűl nagy confusió következnék, *kivált (ha) az hajdút kiszorítaná, az ki odarendeltetett.* Kihez való képpest ezen expressus curír által kívántam Kegyelmednek értésére adnom: ne hírtelenkedjen az hadak általköltöztetésében — Fölséges Fejedelem positive parancsolja; — mindaddig, valamíg a Dunán túlsó földön operatióit nem mutatja az ellenség: Vágontúl való formalis operatiók halladjonak, mivel in illum casum rendeltem az iránt való dispositióimat. Tartózkodjon azért Kegyelmed maga intentiójában: mivel abbúl olly confusio következhetnék, kirűl számot sem adhatna Kegyelmed, — hanem légyen az ellenség további motusira igen szorgalmatos vígyázással, azok nyújtonak és mutatnak alkalmatosságot Vágontúl való operatiók continuatiójára. Irtam ez iránt Brigadéros Ebeczky István és Ocskay László Uraméknak is. Ezzel Isten éltesse sokáig jó egészségben Kegyelmedet.

Egernél, dje 9. Junÿ 1708.

Kegyelmednek szolgáló jóakaró barátja
G. B. Miklós, m. k.

P. S. *Úgy értem: az ollyan operatiót kell hallasztani, az ki az gyalogot distrahálja, — ágyúval, mivel; hanem az kemény, lovassal való általcsapás kimutatja szintín úgy az ellenség statussát.*

Elmúlt postán kimaradott az pénz iránt való determinatio levelembűl; ímé, ezen alkalmatossággal accludálom pro informatione.

Legalól: G. Bottyán János Úrnak.

(Eredeti levél, gyűjteményemben. A dőlt betűkkel szedett részeket Bercsényi sajátkezűleg írta.)

352.

Bottyán, gr. Bercsényi Miklósnak.

Méltóságos Locumtenens, Főbb-Generális!
Kegyelmes Uram!

Midőn levelemet végeztem volna, érkezett ezen levelem, (l. alább) kiben mit írjon Rácz Miska, — méltóztatik Excellentiád megérteni. Én ezen ellenség motusához conformálni igyekezvén: kintelen líszek az hidnak felszedetísível az hadat hátrább szállítanom, haugyan valóságos líszen az ellenségnek hid elrontására készülete és jövetele. Azalatt micsoda motust tíszen? sietve megírni el nem múlatom. Kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok, raptim Szelőczénél lévő tábor, 12. Juny 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális Gróff Bercséni Miklós kiváltképpen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának sietséggel irám. — Eger vel ubi. P. H.

(Eredeti, félívre negyedrétben írva, csak az aláírás a tábornok maga keze irása.)

Melléklet:

Mint bizodalmas Uramnak Nagyságodnak
ajánlom szolgálatomat.

Akarám Nagyságodnak tudtára adni, hogy a német Söprősbe lévén, ma délután megindúlt, Nagy-Magyarhoz szállott; úgy akarja, hogy Nagyságod kit csináltatott sánczot, elrontsa és az hidat is elnyerje. Minden bizonynyal odaszállott, bizonyos emberünk jött, — azért Nagyságod kétes ne légyen benne; az szerdahelyinek is ordert küldött, hogy ma estvére ott legyék Nagy-Magyarnál. Hanem én még ide hátra maradtam, hogy bizonyossan megtudom: ha mind kimégyen-é Csallóközből? — Ezekkel maradok

Nagyságodnak
Datum Vámosfalu, 1708. 12. Juny. szegény szolgája
Rácz Mihály, m. k.

Külczím: Méltóságos Generális-Mezei-Fel-Marsal Botytyány János Uram ő Nagyságának adassék sietséggel. Cito, cito, citius, citius, citissime, citissime. P. H.

A pecsét felett: Nagy-szegi bíró, fejed vesztése alatt lovas póstán sietve úgy küldd, hogy még az éjjel ott legyék ez a levél.

(Eredeti, félívre negyedrétben, sajátkezüleg írva. Mindkettő gyűjteményemben.)

353.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan szolgálok Excellentiádnak. — Szintín ezen órában Pozsonybúl érkezett szavahihető ennyihány emberem s többi között egy szeli böcsületes ember, kik által Pozsonyban lakó valamelly magyar, hazánknak jót kívánó jóakaróm szóval izent illyformán, hogy az melly nímet általment az Dunán: annak minden igyekezete, sőt az Bellicumnak is az a determinatiója volna (mint referálják), hogy mindenekelőtt Esztergamba élést vivén, azt erőssen megprófontozza; azon útjának alkalmatosságával recenter erigált, Karvánál lívő sánczunkat vizen és szározon impetálja, — onnét megtérvén, az Dunán-túli operatióinak hathatóbb folytatásában inhaereálván, Sümeget egész kíszülettel szállja meg és víjja.

Jóllehet, itt Soók és Negyed iránt az Vágon lívő híd egísz hadaknak által s meg által járásának deserviálhat elígsígessen: mindazonáltal nem látom tanácsosnak lenni, hogy egész corpusostúl az Vágon általszálljak, — sőt az ellenségnek Duna mellett teendő motussaira nízve helyesnek gondoltam az gyalogságot itt Újvár körül forgatnom: hahogy törtínhetőkíppen karvai sáncz impetáltatnék, — annak succursusára küldhessem, szükség úgy hozván magával, magam is sietséggel mehessek. Erős lovas portáknak Pozsonyig és Morváig való egymást érő jártatásokkal szüntelen azalatt operálódni el nem múlatom.

Ezekrül kötelességem szerint kívántam Excellentiádat

alázatossan informálnom, s kegyelmes gratiájában magamat ajálnom, — maradván

Datum soóki táborból, 13. Juny 1708.

Excellentiádnak mindenkori alázatos kész szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Ennekelőtte öt sereg lovas küldetett az Fejérhegyeken túl némelly kóborlóknak persecutiójára, olly szín alatt, — talám reá újheli német kijön; az mint is hogy úgy is lett: az sánczban kétszáz gyalogot hagyván, actu insequálja, kinek utánna — intimatiója szerint — véle lívő brigádával Ocskay László Brigadéros Uram indúlt; innét jó ezer lovast küldöttem conjunctiójára, kik ha öszveszedhetik magokat, — tudom, megvonyakoznak.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti, Domino Nicolao Bercsényi de Székes, Suae Majestatis Ducalis et Principalis per Regnum Hungariae ac Transsylvaniae Locumtenenti, universae Militiae Supremo Generali, necnon Senatori Primario, etc. etc. Domino Domino gratiosissimo.

Agriae. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajétkezű.)

354.

Szluha Ferencz, Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Ma kezemhez deveniált és sietve lepariáltatott pozsonyi gyűlésnek beadött propositiókat, úgy Szirmay Uram ő Nagysága levelét is alázatossan accludálom Excellentiádnak.

Micsoda relatióm vagyon Komárombúl, — siető ordinariára nézve le nem írhattam, hanem *Generális Bottyán János* Uramnak irott levelemet in paribus alázatossan transmittáltam Excellentiádnak. Nemkölömben Szirmay Uram nékem irott levelének summáját is.

Generális Bottyán Uram leveliben tett dolgok directe Pozsonybúl is confirmáltatnak, az is ma idegyütt.

Tegnapelőtt némelly magyar rabokat Győrré bevittek;

mennyire való? hol s miképpen rabbá estek? — proxime megtudom.

Komáromban köz a hír: Óvárnál feles német, magyar által elesett de recenti; particularitást nem tudják. Ezzel Excellentiád gratiájában alázatossan ajánlom magamot, és maradok

Excellentiádnak

Újvár, 13. Juný 1708. alázatos szolgája

Szluha Ferencz, m. k.

P. S. Generál Storembergnek két iskatulyát küldettek kezemhez, egyike könnyő, más jóformán nehéz; azoknak Excellentiádhoz való eligazításában módom nincsen, mert de perceptis quietáltam; mi légyen pedig bennek? nem tudom.

Szirmay Uram feleségének szóló levelét igen recommendálta.

A dolgoknak megvizsgálására ma Győrré küldettem az emberemet.

Propositiókat meg sem olvashattam sietség miatt.

I. Melléklet:

Szluha Ferencz levele Bottyán tábornokhoz.

Méltóságos Generális Uram!

Komárombúl bizonyos hérűl gyütt: Haiszter Győrré vagyon és kétezernél több hada Koronczónál, a többi Soprony felé elcommendíroztatott; többet hoz-é magával, avagy ott marad? nem constál. Szándékja, hogy Esztergamban élést bévigye és a karvai sánczot verje föl. Innekső Dunában már 16 hajót bévetette, öreg-Duna mellett pedig késźítteti a hajókot, hidat akarván vetni.

Győri pusztábúl hordozkodik a nép Komáromban, héresétvén: feles ráczczal Rabutin Földvár tájárúl gyünne.

Valjon, ha tartják a karvai sánczot, nemde-nem kár nem esik-é a népben? és hacsak idővel odagyün az ellenség, bizony esik; de talán csak propter formam és hogy abbanhagyattassék a sáncz, hidat igyekezik megcsinálni, és ha átgyün is, száll úgy, mint az elmúlt esztendőben cselekedte vala a Stormbergh? Legfőképpen ha Brigadíros Babócsay Ferencz Uram maga bri-

gádájával és Méltóságos Generális Uram is egynéhány ezer emberrel közöl volna a sánczhoz, a többi ott, az hol most vagyon, — talán lehetne, és túl is portázhatna; avagy csak Csallóközben bé akarja csalni a mieinket, hogy hirtelen és közel voltárúl persequálhasson bennünket söprősi hidtúl? Ugyan csak olly hirtelen a sáncznak abban való hagyásárúl — gondolom, — nem kölletik gondolkoznunk. Hiszen Dunántúl valók is tudják a szándékját, én is ma megírtam, mindenfelé lehet rajtamenni, és ha csak közölögne: úgy is ki lehet vinni a népet a sánczbúl és ott leendő corpussal uniálni. Ha azért Generális Uram tészen olly dispositiót, hogy ezen hadak Duna felé idővel mennek: kenyér dolgábúl innét lehet segíteni őket.

Ezeket kötölességem szerint írván Méltóságos Generális Uramnak, maradok

Méltóságos Generális Uramnak

Újvár, 13. Juny̆ 1708. kötöles szolgája

Szluha Ferencz, m. k.

P. S. Pusztán hagyván suo tempore a sánczot: ő ott nem múlat, a paleszádáinkot el nem viszi, és ha viszi is, — elmenetele után lehet mást csinálni; megúnja a sétálást.

II. Melléklet:

Szirmay István levelének kivonata.

Posonio, 11. Juny̆ 1708.

Bizonyossabbat vártam Méltóságos Úrtúl passusom iránt; könnyebben is volna szívemnek, ha resolválnák ő Nagyságok: adnak, vagy nem? Talám nemzetemnél nékem is lehetne annyi respectusom, mint valamely német rabnak, a kinek idegeny-országban menendő fürdésre passust adnak.

Bezerédiné Asszonyom elbocsátását nagy rendek is — hallom — laborálják; kinek úgy lesz jobb folyása, ha az cartellához mindkét rész szorossabban fogja magát alkalmaztatni. In generali kéne azt urgeálni.

(Gyűjteményemben. Maga a levél és a II. melléklet eredeti, és egészen Szluha kezével iratott; az I. alatti csatolvány egykorú másolat.)

355.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Tartozó alázatos kötelességem szerint adom értísére Excellentiádnak: Hajster minden bizonyossan Nagy-Magyarhoz a Csallóközben szállott; Komáromnál erre felé az hidat csinálják. Külömb-külömbféle ugyan az mostan sűrüen folyó hireknek értelme: mindazonáltal inkább arra czéloznak, hogy mindeneknekelőtte igyekeznik teljes tehetségébűl karvai sáncznak elrontására. Nagy-Magyartúl ha megindúl: kitetszik világossabban motussának eventussa, — kihez én is conformálván magamat: mivel nagy-magyari hidon általjövetelével tudom, hogy most erigált hidunknak rontására jőne: mindgyárt az infanteriát retirálván, közelébb ide Újvárhoz szállítom; ha penig Komáromnak venné útját: bizonyossan elhihetni Karvának próbálására viendő indúlatját. Arra nézve, hogy praeveniáltassék: csak hírért is most Búcsú tájékára rendelek ezer lovast, magam is most kirándúlván, az sánczot jó dispositióban hagyom.

Az Vágontúl lévő földet portáim szíltiben járják, és kár nélkűl, gyakrabban szerencséssen jőnek. Egy Csallóközben küldött kímem által mit írjon szerdaheli plébánus? praesentibus includulván, *) Excellentiádnak pro meliori informatione transmittáltam, — méltóztatik ebbűl formalis motussát megérteni. Mindezekről kívánván Excellentiádat informálnom kötelessen, továbh mik interveniálnak, megírnom alázatossan el nem múlatom. Excellentiád gratiájában ajálván magamat, maradok

Datum Újvár, 14. Junÿ 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Az újheli nímet lovassága Viarttal elment Morvába mind bagázsiástúl; újheli praesidiumban gyalogot kétszázig valót hagyott, többet nem.

*) Ma már nincs mellékelve.

Újobban minémű levelek intercipiáltattak, in acclusis *) elküldöttem Excellentiádnak.

Ocskay László Uram maga brigádájával általmenvén az Vágon, Ocskóhoz szállott; kinek conjunctiójára is küldöttem 12. compánia lovast, — már harmadnapja ott subsistál.

Külczím: Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Comiti, Domino Nicolao Bercséni de Székes, Suae Majestatis Ducalis et Principalis per Regnum Hungariae ac Transylvaniae Locumtenenti, universae Militiae Supremo Generali, necnon Senatori Primario, etc. Domino Domino gratiosissimo.

P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

356.

Bottyán Nagy-Szombat városának.

Ajánlom kész szolgálatomat
Kegyelmeteknek.

Némettűl ott hagyott annona elhozására confoinak küldetett Labancz Miklós Kapitány Uram által és véle lévők által minémő expensák és bor-megivások történtek az Kegyelmetek városában: annak refusiójában említett Kapitány Uram maga saját pénzébűl, íme, küld ezen levelem megadó ember által húsz forintokat. Gőcze Gábor Commissárius Uram posztóbéli és egyéb jószágbéli extorsiók iránt is tészek satisfactiót, mihelyen említett Commissárius elölkerűl, — mindjárt megfizettetek. Ajánlom is magamat azon Nemes Szabad Városnak mindenkori protegálására. Hanem Kegyelmetek előbbi levelemhez tartván magát, az vitézlő rendet legalis igaz passus vagy order nélkűl az városra ne ereszsze bé; az melly tisztek bébocsáttatnak is: ne engedtessék szabad cselekedet mindenekre; valakik modo violento akarnának irrumpálni, nem lévén engedelmek az bémenetelre: szabadon az város támadjon ellenek és lűdözze el onnét. Ezzel maradok

Sub dato ex Castris ad Tornócz, die 25. Junÿ 1708.

Kegyelmeteknek szolgáló jóakarója

Bottyán János, m. k.

*) Ma már nincsenek csatolva.

Tovább mi praetensiója lehet az városnak ezen Labancz Miklós ellen, az iránt is contentumot teszek, — csak írja meg Kegyelmetek.

Külczím: Szabad Királyi Nagy-Szombat városi Fő-Bíró Uramnak és böcsületes Tanácsnak ő Kegyelmeknek jóakarattal irám. P. H. Nagy-Szombat.

(Eredetije Nagy-Szombat városa levéltárában; egész íven, csak az aláirás sajátkezű.)

357.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!
Nékem is nagy jó Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint, a midőn Méltóságos Főbb-Generális Locumtenens Bercsény Miklós Uram ő Excellentiája elrendelt dispositiók szerint nékem küldött orderével együtt vészem más rendbéli levelét is, mellyben per absolutum parancsolja ő Excellentiája, hogy a karvai sáncz demoliáltassék, — mai napon kiadott orderének s levelében kiadott parancsolatjának effectuatiójában a midőn serénkedvén, magamat kívántam accomodálnom: hozták hírül Újvárban, hogy huszonnégy sajka, öreg hajókkal együtt jött a sáncznak megpróbálására; a minthogy ezek így is lévén, én személlyem szerint néhány sereg katonasággal s úgy Esze Tamás Uram regementjét hirtelen ötvenig való kocsikra kapdostatván, minden tartózkodás nélkül succurrálnom kívántam, — de az ellenség addig eltágúlt, — tovább két óránál sajkáikon lévő taraczkokkal sebes lövést tettek, nékünk semmi kárunkra. Almási és neszmélyi hírhozók odaérkezésemmel bizonyossan referálták, hogy egy lajdinantjok, egy fendrikek s egy feltbabelek, három közlegényjek holtak meg, tizenegyen sebesedtek meg. Megvallom Kegyelmes Uram, a mint ottlétemmel constitutiójokat is kitanúlván jobban, — csak resolute viselték mindnyájan magokat. Ezen egész districtus alázatossan reménkedik: csak addig, míg bétakarodhatnak, ne kezdjek demolitiójához; másként az ellenség szűntelen való excursiói miatt egész consternatióban lévén, takarodása a szegénységnek impediáltatik, — azontúl kiki kö-

zülök jobban gondot viselhet magárúl. Kire nézve is újabb parancsolatjára Felségednek a midőn hováhamarébb várnám, több elrendelt dispositiók szerint, obligatióm szerint is medio tempore kívánom magamat alkalmaztatnom. A minthogy is a Tormásban ha szállítom corpusomat: assecurálom Felségedet, távozásával is conserválhatom a sánczot; hogyha penig az ellenség motusihoz képest magamnak is elnyomúlásom történik újvári districtusrúl: igen hamar és könnyen eshetik demolitiója. Alázatossan mindezen consideratiókat karvai sáncz demolitiója végett (hogy nehány napig conserváltassék) kívánván Felségednek projectálnom: kérem nagy Kegyelmes Uramat Felségedet, neheztellést ne vegyek magamra, mellyért talám nem is kell félnem.

Az gútai Dunán Csallóköz felé is csinálja az német a hídját; az inkább stratagéma csak, mint valóság. Újabban is lesznek bizonyossan embereim oda recognitióra, — ha mi bizonyossabbat érthetek, kötelességem szerint tudósítom Felségedet. A minthogy maradok is
Raptissime Bátor-Keszi, dje
15. Julÿ Anno 1708.
Nagy jó Kegyelmes Uramnak
Felségednek alázatos igaz híve
s méltatlan szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem felett való nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel sietve irám.

Verebélyi táborban. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

358.

A fejedelem Bottyánnak.

Die 17. Julÿ 1708. Taszárdtúl.

Generali-Vigiliarum-Praefecto Joanni Bottyán. A mi a karvai sáncznak állapatját illeti: mivel úgy is azon militia, melly az sánczban vagyon, kívűlrűl is bátorságot szerezhet a

lakosoknak az aratásnak véghez vitelére, és ha a szükség úgy kívánná, Kglmed is commode succurrálhat: azért, bizonyos kiváltképen való okokra nézve, azon sáncznak mentűl hamarább való demolitióját parancsoljuk. — E mellett a mely gyalogságot Tek. Ngos Andrási Pál corpusához parancsoltunk küldeni, ha ekkoráig elmúlt vólna, azt néhai Esze Tamás ezerefélével igazítsa ki Kgld.

(A fejedelem cancelláriáján kelt egykorú kivonat vagy másolat, Rákóczi 1708—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvébe iktatva. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyűjtemény.*)

359.

Bottyán Bercsényinek.

Újvár, 21. July 1708.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltkíppen jó Kegyelmes Uram!

Most, estveli öt vagy hat óra tájban érkezvén bé ide, azután majd két órával vészem alázatossan Excellentiád méltóságos úri levelit, kiben míltóztatik kegyelmessen parancsolni, hogy az csallóközi ellenségnek valóságos constitutióját kitanúlván, voltaképpen való informatiót tegyek. Én két-három rendbéli embereim által is exploráltatván, bizonyos lehet Excellentiád benne, hogy Gúttához, se Békavárhoz semmi szaporodása az ellenségnek nem jött, — sőt inkább onnét is jobb része, az mint referálják, elment. Való, hogy az Dunát általhidalta volt: de megint öt-hat hajót felszedvín, félben tartja az hidat. Csallóközben lévő corpus penig minden bagázsiáját, artoleriáját, úgy az nagy-magyari hídját hajókra rakván, elindította; kik szemekkel látták, azok beszíllik, — értették azt is, hogy Éberhárd névő várhoz takarítja az bagázsiát. Csallóközrűl is többet hajtott el háromszáz szekérnél, kit kétszáz gyalog nímet kísírtett. Most is vannak oda embereim, kiket minden órán várok; megérkezvín, bizonyossabbat írhatok Excellentiádnak.

Az mi illeti az hallal való gazdálkodást s dinnyével: minthogy csak estve felé jöttem bé, magamnak sincs egy falat is; küldöttem mindjárt Szluha Ferencz Praefectus Uramhoz:

ha volna keze között, küldjön Excellentiádnak; bár pínzen kaphatnék, — még is kívánnék Excellentiádnak kedveskednem. Én Excellentiád gratiájában ajálván magamat, — éltesse Isten Excellentiádat! Maradok

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Mivel híves idők vannak, itt híre sincs az dinynyének.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális kiváltképpen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatos kötelességgel irám. — Nagy-Bossány. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

360.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens, Legfőbb Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Verbónál lévő táborbúl 24. praesentis emanált Excellentiád méltóságos úri levelét szokott alázatossággal, szintín estve felé circiter hat órakor, — midőn gúttai hírmondó nálom volt — vettem; kiben míltóztatik írni, hogy az nagymagyari híd felől külömböznek az relatiók. Való, hogy úgy hozták volt hírit, hogy felszedték: de azon nagy-magyari sánczbéli Commendáns elfogott hoffmestere elígséges relatiót tett, — ki felől Nemzetes Vitézlő Szalay István Locumtenentialis Secretárius Uram által mind szóval s mind írással voltakíppen informáltam Excellentiádat; nem kítlem, eddig odaérkezett. Megnevezett hopmester azt mondja, hogy az híd máskínt helyben vagyon, csakhogy majd felére felszedve tartja, s hol megint megrakja. Az bagázsiájának egy részit ugyan csak Éberhart felé eresztette.

Föllűlemlített gúttai hírmondó penig azt referálja, hogy az étszaka érkezett volt oda Gúttára Generális Pálfi János, kit mintegy hatvanig való lovas kísért, — és ma megint elment. Nem vílek egyebet belőle, hanem talám tett olly dispo-

sitiót, hogy az eddig Gúttánál lívő nímet utánna menjen; hidja mind az Vágon s mind az Dunán Gúttánál most is előbbi statusban vagyon. Az Duna újobban megárodván, megtolta az Nyitrát, Vadasvánt és Vágot, úgy hogy az réteket is mind elöntötték. Vannak actu gyalog katonáim Somodi Ferencz Uram ezeribűl Csallóközben, kiket minden órán várom; ha mi bizonyost hoznak, kötelességem szerint sietve megirom.

Munitiónak sietséggel elküldése iránt való Excellentiád kegyelmes parancsolatját Revír Uramnak, úgy többeknek az kiknek illett, proponáltam, s tettem olly dispositiót, hogy vontató-marha az munitió eleiben készéttessék, — Géczi Gábor Uramat is reá sürgetem. Magam is kinn lívín az militiánál, csak most estve felé érkeztem bé.

Karvai sáncznak levonyásával igen nevelkedett az ellenségnek szíve: mert most sűrűebben és bátrabban fel s alá szíltiben jár az Duna mentíben, félmérföldnyire is kijön szározon, az vízhez közel hagyott lovas strázsát is onnít kipuskázván, szintín Madarig hajtotta. Az szegénység tűle nagy rémülísben lívín, — már is bontakozik és nímely falu el fog miatta pusztúlni.

Tovább ajálván magamat Excellentiád kegyelmes gratiájában, kívánom, éltesse Isten sokáig fris jó egészsígben. Datum Újvár, dje 25. July 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Az munitiónak megindítását éjjel-nappal siettetöm, és mindjárt katonákat küldök az marhának behajtására.

Külczím: Méltóságes Székesi Grőff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális kiváltkíppen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességbűl sietve irám. — Verbónál lívő táborban.

P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás és utóirat sajátkezű. A levél hátlapján a tartalomnak Bercsényi tábori irodáján készült kivonata olvasható.)

361.

A fejedelem, Bottyánnak.

4. Augusti 1708. Kis-Tapolcsánybúl.

Joanni Bottyán.

Az Érsek-Újvárbúl Nyitrára szállított ágyúkot egész apparamentumokkal együtt jó securitással szállíttassa vissza; melly végre odaküldött artilleriánk tiszti ottan várakozik rendelésétűl.

Eadem, ibidem. Nyitrai Commendáns Szabó Mátyásnak. Azon ágyúk szállíttatása iránt Bottyán Úrnak irott levelet transmittálja, valahol hírét a környékben hallándja.

(A fejedelem cancelláriáján készült kivonatok, Rákóczi 1706—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvébe iktatva. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyűjtemény.*)

362.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan szolgálok Excellentiádnak. Ezen szempillantásban, szokott alázatossággal veszem Excellentiád méltóságos úri levelét, kiben circumstantialiter kíván mind az ellenség hollétérűl s mind magamérúl és hadakrúl informáltatni.

Az ellenséget én is Bánnál lenni értem; hogy onnét valamerre indúlt volna, nem constál. Magam is ezen órában lóháton rándúlék bé ide, hogy némely szükséges dispositiót tegyek; az minthogy Revír Uramnak és több ittvaló Tiszt Uraiméknak eleikben adtam, hogy ha az ellenség valamit tentálna, — kit nem reménlek — mihez tartsák magokat. *Az vizeket is kiöntetem az vár körül.* Az had szíllel lívín, most szedem öszve; vannak ugyan ennyihán compániák Ivánka táján, mert az Vág mellékire is küldöttem, Fölsíges Urunk is némelly relatiókra nézve kegyelmessen parancsolta, hogy Ghímes-Kosztolánhoz menjek, — mintha az rácz porta arra akarná insequálni: azon szoros eleiben is küldöttem hét compániát. Corpuson igen kevés vagyon; jól esnék, ha Excellentiád még egy jó regementet

küldene mellém. Holnap magam is kirándúlok ivánkai rétekre az hadak közé s mindenfelé fogok serínyen portáztatni.

Gúttánál az ellenség hídjai most is helyben vannak; referálják, hogy kétezerig való gyülekezett. Mit érthetek tovább motusiról? szűntelen tudósítanom Excellentiádat el nem múlatom. Maradok, — Datum Újvár, dje 6. Augusti 1708.

Excellentiádnak

mindenkori alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Semmiképpen nem tarthatok attól, hogy azon ellenség Nyitrát vagy Újvárt megszállja, — hacsak több onnét följűl nem jön hozzá. Én ugyan körűlötte forgolódván, igyekezem mindenekben impediálni. Újvári Uraimék is jó resolutióval vannak.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális kiváltképpen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel sietve írám. Füzes-Gyarmat. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű, továbbá az »*az hadak közé*« szavak vannak a szövegbe a tábornok maga kezeírásával betoldva.)

363.

Bottyán Bercsényinek.

Raptim Újvár, dje 7. Augusti 1708.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Excellentiád méltóságos levelét Főstrázsamester Beleznai Uram ő Kegyelme által szokott kötelességgel ezen órában alázatossan vévén, csudálkozva olvasom, hogy tudósításomat mindeddig nem vehette egymást érő leveleim közűl; ezután, — nincs haszna, úgy látom, — úntalan expressus embertűl kell küldenem.

Felséges Fejedelem kemény parancsolatjábúl én Ghímes-Kosztolányhoz küldöttem vígyázóban nyolcz zászlót Kenyheczi Urammal, — azok revocatiójára már expediáltam. Balogh István Uram regementje harczon nem volt: mégis tél-túl vagyon;

Somogyi Uramé teljessebb, Csáki Uramé is nem igen feles. Mind levelébűl Excellentiádnak s mind adott informatiójábúl Beleznai Uramnak értem, hogy Szalai Pál Uramé is corpusomhoz jő; úntalan recolligálom ezeket is nevezett regement érkezésével. Én tovább valamit csak hazám s nemzetem boldogúlására elkövethetek, hazafiúsági buzgó véremtűl s egyszersmind Kegyelmes Urunk ő Felségének letett obligatiómtúl viseltetve, utólsó csep vérem kiontásáig, olly szívvel mint kezdettem, mindkét szerencsében kívánom continuálnom, — a minthogy is innét indúlásommal igyekezem azon: vagy eleit vagy utólját, marsban vagy helyben megüthessem. Medio tempore látván olly módját a dolognak is, hogy conjunctiót csinálhassak: míg a lenne, újabb tudósításomat a dolgokrúl a midőn veszi Excellentiád, — én is hasonlót elvárván, maradok

Jó Uramnak Excellentiádnak

igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Kéröm Nagyságodat, szüntelen tudósítson hollétiről. *Isten engöm úgy segíljön, kész vagyok élni-halni nemzetem és hazám mellett; csak parancsoljon Nagyságod, — szíböl, lélekböl cselekeszöm.*

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Főbb-Generális, Locumtenens, Senator Úr jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel írám.

Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; az aláírás és ama vészteljes, végzetes napokban oly nyomós utóirat a tábornok maga kezével van írva.)

364.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltkíppen jó Kegyelmes Uram!

Alázatossan adom értísére Excellentiádnak, hogy ennyihány felé is portákat küldvín, csoporton kevís had vagyon; most hajtatom mindenfelől, még ma alkalmasínt fognak gyülekezni, s holnap kiszállok az Nyitra vize mellett lívő rétekre, és környékezni fogom az ellensíget. Úgy informáltatom, hogy

most is mindenfelől elíg az leselkedő katonaság körülette: de keveses ki nem jár az táborrúl. Magam is küldöttem vala portát rajta, — az minthogy meg is csapván, de azután megfelesedvín az ellenség, megszalasztotta és Taricsot elfogta. *)

Séllyébül az német Gúttához ment s pusztán hatta a sánczot, de el nem rontotta; iránta mitívő legyek: ha elrontassam-e, vagy meghagyjam? várok Excellentiád resolutiójátúl. Nem reménlem, hogy ezen nímetség sokáig itt múlasson, mert se bagázsiája, se sátora, se gyalogja nincs, onnít fölül penig succursusa nem jöhet szározon: mert az mieink túl az Dunán elfogták az passusit, — hacsak vízen nem jön.

Tovább mi occurrentiáim lesznek, megírni el nem múlatom. Éltesse Isten Excellentiádat. Maradván

Újvár, dje 8. Augusti 1708.

Excellentiádnak

mindenkori alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Most hallom, Szeredet is úgy hatta a nímet, s Gútához gyűl; úgy is mondják, hogy a szeredi Nagy-Magyarnál bément Csallóközre. — Túróczi Uram Vágontúl lívő hajdúi, mintegy kétszáz, béjött egy nap, — kiket is itt tartóztatom; referálják, hogy az mieink Pongrácz Gáspárt Verebélynél kinnszorítván, levágták.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális, kiváltképen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatos kötelességgel sietve írám. — Füzes-Gyarmat. P. H.

(Eredetije nyűjteményemben. Csak az aláírás sajátkezű. Ívrétben.)

365.

Bottyán Rákóczinak.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Írhatom Fölségednek, hogy az ellenség Verebélytűl Komjáti és Kér közé, az Nyitra vize mellett szállott; még ide semmi

---

*) Pálffy ezt a századost, Emőkei Tarics Istvánt, aztán Nyitránál fölakasztatá, állítólag mivel az Imperiumból alászökött tiszt vala.

portát nem eresztett, kárt sem vallottunk. Úgy vílem, Szered felé Pozsonhoz felmégyen. Valamerre jár: az szegénységet igen alliciálja, protegálja, és sohol csak egy poltura árra kárt tenni nem enged.

Én nagy munkával háromezerig való lovast öszveszedvín, itt Újvárnál vagyok vélek, szüntelen portáztatván vígyázok az ellenség motusára; onnít merre indúl? nem constál ugyan: mindazáltal, merre veszi útját? Fölségednek megírni s tudtára adni el nem múlatom. Mint az elfogott rabok referálják: az harczhelyen (Turnánál) nem maradt igen sok hajdú, hanem csak dissipáltatott, — *mintegy tizenötszázig való test találtatott, több sem,* mind megtartotta Isten.

Ezzel kívánom, éltesse Isten Fölségedet sokáig szerencséssen, nemzetünk oltalmára! Maradván

Újvár, 9. Augusti 1708.

Fölséged mindenkori alázatos engedelmes
szolgája s híve
Bottyán János m. k.

P. S. Midőn levelemet vígezném, hozának megint egy alkalmas rabot, ki is confirmálja, hogy holnap idején az nímet megindúlván, Szered felé az Vágon általszándékozik; beszílli azt is, hogy se bagázsiája, se gyalogja nincs, majd harmada is asszony. (?) Ezen a földön nagy rémülés volt: de Istennek hálá, már megcsillapodik.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel írám. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

366.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Miúlta Beleznai Uram által tett üzenetit vettem Excellentiádnak, úntalan várom Szalai Pál Uram regementjét, — eddig még csak holléteket sem hallottam. A kikkel itt vagyok, praeter-propter kétezernél többre nem extendáltatik; négy a

regement-szám: de Balogh és Zsámboki regementjeik igen vékonyak; — mindaddig tanácsossabbnak ítíltem itt az ágyú alatt subsistentiájokat, míg az ellenség szándéka el nem válik. Tegnap uzsonnakor tájban Kér és Berencs közé szállott, mégeddig sohová sem indúlt; szeredi hídja is készszen nem lévén, Gúta felé mégyen-é, vagy merre térjen, vagy többet várjon magához? — ki nem tanúlhatom. Ha vár obsidiójára való szándéka volna: eddig valahol munitiója szállítására vagy szeredi hídját reparálni kezdte volna, vagy másutt erigálna. Az én portáim úntalan körűlötte vannak, de igen csoportban tartja hadát, csak mit is el nem kaphatnak benne. Újabb indúlását merre vészi? azonnal tudósítnom fogom Excellentiádat. Ezzel maradok,

Újvár dje 9. Augusti 1708.

Jó Uramnak Excellentiádnak

igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Ha megindúl, utána líszök, csakhogy az hadat féltöm, möllyet nagy munkával öszveverhettem: ha valami ollyas esnék rajtok — ez is szétoszlanék. Az Istenért kéröm Nagyságodat, valami pínzt hozzon nekijök.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens, kiválképpen való jó Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel ajánlom. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, az aláirás és utóirat sajátkezű.)

367.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Locumtenes s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Az ellensíg most is Kér és Komjáti közt, az Nyitra vize mellett fekszik; úgy vílem, Szerednél visszamegyen. Minémő hadat öszveverhettem, ide az vár alá szállítottam; mivel az egész föld nagy consternatióban volt, másutt nem is lehetett volna úgy csoporton tartani. Innít szüntelen portáztatok, rabokat mindennap hoznak, de semmit sem tudnak szándíka felől

fateálni; gondolnám, ma az tábora megindúl, — azért én olly szándíkban vagyok, hogy az mellettem lívő lovassággal marsában, vagy az hol megtelepedik, étszakai alkalmatossággal megcsapjam; ha egyebet nem efficiálhatok is, — lármát csinálok néki.

Az rémülís ezen az földön már szünik, csak bár jobban gyülekezník az had. *Ocskai László Uramnak hírit sem hallom,* holott az dolgoknak jobban való folytatásáírt kívánnék ő Kegyelmével communicatiót tartani. Nyitrát is jó dispositióban hattam. *Ezen hadat nagy munkával tartom,* mert csak imígyamúgy van; azért *assecuráltam: ha jószágomat el kell is adnom vagy zálogosítanom, — megfizetek, ha másunnét fizetís nem líszen.* Kírem azért Excellentiádat, az Istenért, fizetísrül provideálni míltóztassík, — máskínt minden kedve elesvín a militiának, semmire sem mehetünk. Coeterum, éltesse Isten Excellentiádat! Maradván, — Újvár, 10. Augusti 1708.

Excellentiádnak

mindenkori alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Midőn végeztem levelemet, hozták hirül, hogy kétezerig való ními kimenvín az táborrúl, Nyitrát tentálni ment, az hol is actu szólnak az ágyúk, — ide hallik dörgések.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel. — Szécsény, vel ubi. Cito, cito, cito, cito, cito, cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezü.)

368.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Nagy szívem fájdalmával értettem elfogdosott raboknak kemény examenjek által, hitek után tett relatiójokbúl, hogy vagyon egy valaki közöttünk, a kinek egész regementestül való labanczczá létének terminussa még akkorra volt, a mikor az

ellenség Verebéllyhez érkezett; szándékát akkor véghez nem vihetvén: most is csak úgy beszéllik, hogy minden órán berencsi táborokban várják. — Isten ne adja, hogy valakit credentiájában én denigrálni kívánnék; (de) hazafiúsági buzgó véremtűl viseltetve, kívántam praevie Excellentiádnak tudtára adnom: kettő közűl vagy Somogyi, vagy Balogh István lészen! *) Somogyihoz kevesebb a gyanóság, — minden cselekedeti s néha beszéde is és kedvetlensége arra mutat inclinatiót Balogh Istvánnak. Én conferáltam a dolgot ittvaló Commendáns Urammal; **) — vagyok jó vígyázással alattomban reája. Az Istenért kérem Nagyságodat, óhjuk magunkat illyen példátlan confusiótúl: hová-hamarébb bocsáttassa Kereskényi László Obresz-Lajdinonját el, hadd jőjjön a regementhez, mert reá semmit sem merek bízni. Azontúl mint procedáljunk véle? alázatossan elvárom Excellentiád kegyelmes parancsolatját. Vágontúl actu is feles katonasága vagyon, némelly részét revocáltam, — többit penig semmi úttal nem revocálhatom. Isten tudja, mi lehet a dologban!

Az verespénznek itt az vármegyék erőtlensége miatt kevés cursusa lehet, azért is, hogy sokaknál írásban vagyon mind Felséges Urunk s mind Excellentiád engedelme, hogy labancz helyre adhassák jószágaikat. In reliquo a midőn ez illyetén dolgok eránt hovahamarébb való kegyelmes parancsolatját elvárnám, — maradok

Raptissime Újváríni, 10. Augusti 1708.

Jó Uramnak Excellentiádnak

igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Az nagy Istenért, küldjön Nagyságod bár csak tízezer forintot, fele fehérpénzt, felét veresset, ha immár egyéb nem lehet, csak bár polturát; átkozott Szluha Ferencztűl is kértem, de nem ad. Most száraz az föld, az patkótalan lovon félnyomra sem mehet az had. Sietséggel választ várok.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens, kivál-

---

*) Ocskay László volt.

**) Berthótÿ István.

képpen való jó Uramnak ő Excellentiájának, igaz kötelességgel ajánlom. Sági táborban. Cito, cito, cito. Citius. Citissime.

P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; az utóirat és aláírás sajátkezű.)

369.

Gr. Eszterházy Antal Bottyánnak.

Mint Kedves Bátyám-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek.

Fölséges Urunknak és Míltóságos Magyarországi Locumtenens Urunknak leveleit, Kegyelmed acclusáival együtt mái napon víszem, a melybűl is értem Dunántúl való hadainknak consternatiójok után való recolligálásokat. — Én ugyan austriai operatiómat tovább is kívántam volna folytatnom: mert igazán írhatom Kegyelmednek, hogy miúlta ezen a földön Fölséges Urunknak fegyvere vagyon, — egyszer szerencséssebben és jobban nem folytak a dolgok, mint most; de tartván az confusiótúl, minthogy Nádasdy öt-hatezer emberbűl álló corpust formálhat, Grájnernak is most veszem levelét, hogy Generál Krajcz ötezer emberrel Pécshez szállott, — és így a két corpus öszveszorítván, túl is confusióban lívén az hadak az egész földdel együtt, itt is confundáljanak bennünket: a végre kívántam alább jőnöm; jóllehet ugyan a két corpustúl nem igen tartanánk, — csak a túl való is erejét ide ne fordítsa. Isten pedig tovább is mire segít, tehetsígem szerint mindeneket jól kormányozni igyekezem. Maradván

Kegyelmednek

Beledi táboron, dje 12. Augusti 1708.

szolgáló igaz jóakarója
Gr. Eszterházy Antal m. k.

P. S. Nádosdyhoz írkezett ma harmadnapja Eugenius Herczegnek 12 százbúl álló dragonyos-regimentje s azon kívűl három dánus regiment; azért — úgy látom — Haistert nehéz lészen innend progressusiban impediálni; felejtenénk más diversiókat csinálni, — bárcsak ezen két felűl való ellenségnek felelhessünk meg, kiben ugyan minden tehetségemmel is igyekezem s fárodnom (kívánok), de ha Haister is — kitűl Isten ójjon, — ide fordétaná erejét, a mint híre vagyon: valóban

meghajhásztatnék ez a föld három felől. Szegény feleségem mint maradhatott Selmecz táján? nagy obligatióval venním Kegyelmed tudósétássát.

Külczím: Tekéntetes Bottyán János Generális-Mezei-Strázsamester Kedves Bátyám-Uramnak. Dunántúl. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben. Az aláirás és utóirat sajátkezű.)

370.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak Szécsénbűl 9. praesentis az ellenség constitutiója végett a mint opinative, úgy egyszersmind sok bíztatásokkal remélni ingerlő levelét alázatos kötelességem szerint vévén, olvasom benne többbi között: »Ha csak kedvek az hadaknak pénzbűl álló volna, — nem illenék az hazafiúságokhoz!« Igaz dolog, Kegyelmes Uram, — ha mindenik úgy tudná, mit hozzon hazafiúi kötelesség magával, mint én vagy más: semmi rövidség az haza szolgálatjában nem lenne; a kik penig tudják igaz kötelességeket: csak praecise azok ám, elviselésére nem sufficiálhatnak. Szép intéséért s hatható vígasztaló írásáért mindazáltal Isten áldja s minden dolgaiban szerencsésítse s boldogítsa Excellentiádat, — egész indúlatombúl kívánom. Istenemmel bizonyítok: micsoda munkával, sok számtalan bíztatásokkal marasztottam s csendesítettem mellettem lévő hadakat eddig is; magam látom, eléggé paripás: de csak egyszer sem tudja megpatkoltatni, s szolgálatokban csorbúlás esik. Minekelőtte még ezen levelét Excellentiádnak nem vettem: már eleve tettem olly bíztatást s hitemmel is confirmáltam a militiának, hogy óránként érkezik a fizetés, — elhiszem, rövidség nem is lészen benne.

Tegnapi levelemben is megírtam mostani constitutióját az ellenségnek, hogy táborostúl Sopornyihoz, tavalyi tábora hellyére szállott. Gútánál lívő lovassa, gyalogja is tegnap reggel marsolt a felé, innét a Vágon, conjunctióra. Én, velem lévő kevés hadakkal utánna indúltam, s meg is ütöttem volna, hanemha Tormócz eleire táborábúl succursusa nem érke-

zett volna; másként is, kívánom óhnom magamat s kevés hadamat újabb confusiótúl, s úgy kívánom corserválnom, mint irmagot. Másként is, nagy híre vagyon nála, hogy én itt Újvár körül számos csoportot vertem öszve, s étszakáknak idején kívül a sövényeket megrakván gyaloggal, — eddig még csak portája sem jött feléje. Nyitra alá tegnapelőtt csapott volt; instructióm szerint procedálván sógor Révai Gáspár Commendáns Uram: dícsíretessen viselték magokat, — külső palánkjához még csak nem is közelített. Tarics névű szabad hadnagy rabbá esvén: micsoda praetextus alatt akasztatta fel Pálfi? nem tudhatom; ha parancsolja Excellentiád, duplán is revancsolhatjuk, — s ha csak könnyen elhallgatjuk, továbbra nem jó consequentia lesz belőle.

Én tovább is ajánlom Excellentiád gratiájában magamat, s tett ajánlása szerint a midőn szerencsés felénk való közelítését hovahamarébb várnám, maradok

Raptissime Újvár, 12. Augusti 1708.

Jó Uramnak Excellentiádnak

igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsény Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens, kiválképpen való jó Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel ajánlom. Sági táborban. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; csak az aláírás sajátkezű.)

371.

A fejedelem, Bottyánnak.

Spectabilis ac Generose!
Fidelis Nobis syncere dilecte!

Salutem et Principalis Gratiae Nostrae propensionem. — Kegyelmed két rendben küldött levélbeli tudósítását kedvesen vévén, azt leginkább köszönjük, hogy nemcsak maga kíméllése nélkül fáradozik az hadak öszvegyűjtésében: hanem maga hazafiúságos szeretetinek nyilvánvaló bizonyságára olly assecuratióval is kezdette őket édesgetni, hogy maga jószágit is Kglmed zálogképpen distrahálván s ezen úton fizetésekre

kívántató pénzt szerezvén, minden bizonynyal kész lenne contentálni; mellyre ugyan, minthogy Méltóságos Fő-Generális Úr kezéhez az hadak fizetése kiosztására nézve alkalmas summa pénzt küldöttünk, Kglmed nem fog szorúlni, s magunk sem kívánjuk arra jutni Kglmedet: mindazonáltal ebből Hazánk közjavához való szívbéli hazafiúságos szeretetit és hozzánk való tökélletes hívségét mérsékelvén, Kglmedet mi is affidáljuk, hogy ha tapasztalt dexteritássa szerént az hadakat egybengyűjti és ellenségünk ellen való actiókra készen tartja: speciális reflexiónkban és kegyelmességünkben — Isten bennünket boldogítván — fogjuk Kegyelmedet részeltetni. Coeterum Eundem benevalere desideramus. Datum ex Castris Nostris ad Agriam positis, die 13. Mensis Augusti Anno 1708.

F. P. Rákóczi m. p. Franciscus Aszalay m. p.

Legalól: D. Joanni Bottyán.

Külczím: Spectabili ac Generoso *Joanni Bottyán,* Exercituum Nostrorum Generali-Vigiliarum-Praefecto et unius Regiminis Equestris Ordinis Colonello, Fideli Nobis sincere dilecto. P. H.

(*Eredeti levél* a fejedelem s. k. aláirásával és nagy kerek ostyapecsétével, a b. *Palocsay-család* levéltárában Lőcsén.)

372.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett való jó Kegyelmes Uram!

Most is az ellenség Sopornyinál, a Vágon innét, helyben vagyon; Csallóközbűl is, főkíppen Gútátúl, az gyalogja megindúlván, actu mégyen conjunctiójára. Ő nagyon hírleli, hogy Nyitrát szállja meg, — de az még nem bizonyos; kímjeim kik közte járnak, semmi bizonyost az iránt mondani nem tudnak.

Itt velem vagyon Balogh István Brigadéros, Somodi Ferencz, Mikházi, Gróff Csáki Mihály Uraimék regimentjei, kiknek fele sincs meg; Géczi Gábor Uramnak is három compániája vagyon. Mindezek nem extendáltatnak másfélezer lovasnál többre, az kikkel mindenfelé portáztatok és vígyáztatok. Istennek hálá, majd mindenkor szerencséssen járnak, rabokat

is gyakran hoznak, — de valóban kedvetlenek, hogy semmi fizetís-pínzt nem éreznek; tartok attúl, ezek is egyszer csak eloszlanak, — magam látom sokaknak lovait, hogy az patkótalanság miatt elromlottak, sohová operatióra nem mehetnek. Az illyetín defectusokat már ennyihány rendben megírtam Fölségednek: de semmi consolatiót nem vettem. Ha kívánjuk országunkat manuteneálni: mindenekfelett az militia fizetésérül kell prospiciálnunk, máskínt az kedvetlen militia hamar deviálhat, és markunkban szakad. Fölségedet alázatossan kérem: ne vílje semminek, csak kevesest is méltóztassék fizettetni, úgy — reménlem — az mostani confusióban megtorpant (így) militia reparálódik. Coeterum Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, 13. Augusti 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János m. k.

P. S. Ha Fölségednek tetszik s assecuratus lehetek refusiójárúl: magamíbúl kísz vagyok ezen itt lívő lovas militiának pínzt adni, a mennyit Fölséged assignál, mert látom érdemít.—Ennekelőtte megírtam vala, hogy Hajster Nyitra mellett lívő táborában Tarics névő hadnagyunkat másodmagával felakasztatta, azon okbúl, hogy ennekelőtte két esztendővel Imperiumból lejött; kinek érdemetlen halálát az recenter fogott rabokban lehet revancsolni.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem fölött jó Kegyelmes Uramnak ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel sietve írám. Szécsén. P. H.

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű. A levél fontosabb pontjai a fejedelmi cancellárián irónnal aláhuzattak és a lap szélére ma már olvashatlan, — hihetőleg a válaszra vonatkozó — jegyzetek tétettek.

373.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Vezérlő Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint akarám Fölségednek értísére adnom, hogy az ellensíg tábora most is az Vág mellett

Sopornyinál magát békerítvén fekszik, gyalogja is hol egy helyrűl s hol másról szivárkodik hozzája; ágyúja még ugyan nincs, de referálják, hogy Leopoldban készítik fel őket. A szegénységet igen alliciálja s kedvez néki. Még ugyan, az mint táborárúl jött szegény emberek beszíllik, várszálláshoz semmi készülete nincs, hacsak ezután nem érkezik.

Istennek hálá, még két vagy három emberünk alig lett labanczczá. Ezen mellettem lívő militiát rettenetes munkával tartom csoporton; valahányszor portára küldök, majd mindenkor marad, s inkább lézeng, hogysem seregben járna; nem is lehet úgy compescálni, az mint kellene.

Az ellenségtűl még semmi csapást sem szenvedtünk, mivel az táborárúl sohová, futrázsin kívűl, nem mégyen; az porták szüntelen körűlette csiripelnek. Mi végre temporizál ott? szándíkát fel nem vehetni. Ezután minémő motussát észrevehetem, Fölségednek alázatossan megírni el nem múlatom. Ajálván kegyelmes gratiájában magamat, maradok

Újvár, dje 15. Augusti 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János m. k.

P. S. Mikoron levelemet végezém: jövének tardoskeddiek, kik az táboron voltak, hogy az bagácsiáját most hozatta oda; sok szekeret, — de ágyút nem láttak.

Én, Felséges Uram, éjjel-nappal vígyázok serínyen, ha mi olyas hírt hallok: azonnal tudósítom Felségedet. Az katonaság tőlem is szökik, noha eleget édesgetöm őköt.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel írám. — Szécsén, vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, az aláírás és utóirat sajátkezű.)

374.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens, Főbb-Generális, kiváltképpen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának

Alázatossan szolgálok. — Szokott alázatossággal egymás után szintín most veszem Excellentiád két rendbéli mél-

tóságos úri levelét; mit méltóztatik írni, értem. A kire a gyanóság vagyon: minden circumstantiák világosítják, egyedül csak Balogh István Uramra czéloznak, közönségessen is ő Kegyelmére gyanakoszunk. Az ellenség most is Sopornyinál fekszik, infanteriája penig még Csallóközben vagyon, — nem tudom, micsoda hamis ember tudta Excellentiádat informálni, hogy Emőkéhez szállott volna? holott esziben sincs; megérdemlené azon hamissan portázó ember az akasztófát. Tudja Excellentiád, hogy ha az föld alá menne is azon ellenség tábora: én azontúl megírnám. Kérem alázatossan Excellentiádat, az ollyatín hamis hírt hordozó ország-rémítőket büntesse. Tegnap az mi portásink az ellensíg futrasírosira csapván, sokáig nagy puskázást tettek; mint succedált? még arról bizonyos hírem nem jött, várom minden órán, — arról is azonnal Excellentiádat tudósítanom (el nem múlatom). Az pínzt, ha tizenkét szekérrel lészen is, Léva felé ide bízvást elhozhatni. Nyitrára jőni-menni szabadon lehet, az communicatiót mindennap folytatom oda, Révay Gáspár Uramat nemcsak tudósítom, de szüntelen bíztatom is.

Nevelkedni fog ezen kevésszámú militiának szíve, ha Excellentiád valamelly haddal felénk indúl; kívánom, hozza Isten Excellentiádat fris jó egészségben! Azalatt is minémő intervenientiák lísznek, naponkínt azokrúl informálnom Excellentiádat el nem múlatom. Kegyelmes reflexiójában ajálván magamat, maradok

Excellentiádnak mindenkori alázatos engedelmes szolgája

Datum Újvár, 15. Augusti 1705.

Bottyán János m. k.

P. S. Az Istenért is kérem, az pénzt mönnílhamarabb küldje, hogy valamit adhassunk ezön mellettem lívő hadnak, — mert bizon, nem tarthatom az katonát, igön szökik mindönnap. Garam mellé és Verebél tájékjára két ízben is küldöttem az katonaságot gyüteni és öszvevenni: de az kit hoztak is, azonnal elszökik, mert az lovát sem tudja mivel patkoltatni az saras útba. Bizony soha annyi búval, galibával és nyughatatlansággal nem voltam, mint most vagyok. Én mindenekről naponkínt tudósítom Nagyságodot.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Főbb-Generális kiváltkíppen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel írám. Szécsény. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, az aláírás és utóirat a tábornok saját-kezű írása.)

375.

A fejedelem, Bottyánnak.

Die 16. Augusti 1708. Agriae.

Bottyán János Úrnak.

Reménljük, hogy azon pénzt, mellyet ennekelőtte is kívántunk az hadak consolatiójára küldeni, eddig is trasmittálta Méltóságos Fő-Generális Úr; mindazáltal a Kgld szép oblatióját mostan is köszönjük, sőt per praesentes assecuráljuk is Kgldet, hogy valamit erga necessarias assignationes az hadaknak maga pénzébűl fog erogálni: Kgld ily jó hazafiúságának recognitiójával infallibiliter refundáltatni el nem múlatjuk.

A mi Tarics hadnagyunk Hajszter parancsolatjábúl lett méltatlan felakasztatását illeti: azt igenis, revancsolni akarván, az iránt vészi Méltóságos Fő-Generális Úr orderét.

(A fejedelem cancelláriáján kelt egykorú kivonat vagy másolat, az 1706—1709-iki még kiadatlan leveleskönyvben. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyüjtemény.)*

376.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltkíppen jó Kegyelmes Uram!

Szolgálok alázatossan Excellentiádnak. — Az ellenség Sopornyinál most is helyben vagyon, szándékát fel nem vehetem. Táborárúl jött embereim referálják, hogy tegnap hét mozsárt hozatott ki Leopoldbúl, — mi végre? nem constál. Háromezer dánusnak Pozsonynál létét csak bizonyosnak referálják; az is helyben vagyon.

Az katonaság innét sűrűen szökik, némellyek pártolnak is; kihezképest nem várhatván Horváth György Fizetőmester

Uram pínzzel való írkezését: az itt lévő militiának magam pínzébűl, in spem defalcationis fiendae, holnap egy hópínzt ezüstpínzűl adok, mivel az fizetés hírére mindgyárt szaporodik az katonaság és jobb s nyugodtabb elmével lészen. Most egyéb interventientiákrúl nem tudósíthatom Excellentiádat. Szokott reflexiójában ajálván magamat, maradok

Újvár, 16. Augusti 1708.

Excellentiádnak mindenkori alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Az Istenért kírem Nagyságodat, ha mód lehet benne, valami ennyihány ezer patkót az militia számára Excellentiád ide parancsolni míltóztassék: mert itt se vasat, se patkót pínzen sem kaphatni, a portázásban penig most igen megromlik a katona lova.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel irám. Szécsén. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrétben, féliven, csak az aláirás sajátkezű.)

377.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!
Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Recenter is alázatos kötelességem szerént kívántam Felségedet az ellenség constitutiójárúl informálnom. Sopornyin feljűl mindeddig csak helyben nyúgodt az ellenség tábora; közönségessen foly a híre, hogy Bécsben conferentiára mentek főtisztjei; az ugyan constál, hogy Ebergényi maradt vélek. Mindeddig is — tegnapi portáján kívűl — ki nem jött táborárúl, hanem futrasérossa jár Mocsonok felé szűntelen, kétezerig; tegnapi portája felől mit írjon az én portám: méltóztatik Felséged megérteni accludált levelébűl.*) Én eddig in omnem fortunae eventum megütöttem volna futrasérossát: de

*) Ma már hiányzik.

félek attúl, ha valami non putarem történnék, ezt az eddig nagy kínnal öszvevert hadat semmi lett úttal öszve nem venném, s az elsőnél *) nagyobb confúsió lenne az utólsó. Isten látja, most is minémű nyomorúsággal conserválom, s hanemha tegnap *magam sajátombúl* minden személyre harmadfél forintot fizettem volna fejérpénzűl: éppen már nem conserválhattam volna. Éjjel-nappal rajtok lévén az portázás — az út is az nagy szárazságban kemény, — annyira vannak lovaik, hogy éppen szolgálatot nem tehet sok; bárcsak Felséged az bányákrúl mostani szükségre kívántató vasat parancsolna szállíttatni. Igen jól esnék az is: előre csak propter formam ha érkeznének valamelly hadak, míg Isten Méltóságos Főbb-Generális (Bercsényi) Uramat ő Excellentiáját hozná a több hadakkal.

Ezzel ajánlom született kegyelmességében magamat, s maradok érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak

Felségednek

alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Kérem Fölséged, patkót vagy vasat parancsoltasson mennélhamarabb, mivel pénzér sem találunk; az száraz útban félnyomra az katona nem mehet.

Ma reggel kezdtem fizetni az hadnak, harmadfél forintjával. Még azon pénznek hírit sem hallottuk, mellyet Fölséged írja, hogy küldött. **) — Bárcsak két vagy háromszáz hajdút parancsolna ide Újvárban Felséged jőni.

É.-Újvár, dje 17. Augusti Anno 1708.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Fejedelme F. V. Rákóczi Ferencz érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel irám.

(Eredetije a R.-A.-E.-levéltárban Vörösvárott. Az utóirat és aláírás sajátkezű.)

*) A trencsényit érti.

**) L. Rákóczinak aug. 13-kán egri táborrúl költ levelét.

378.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltkíppen jó Kegyelmes Uram!

Az ellensíg tábora Sopornyinál most is helyben vagyon; tegnap kétezer emberbűl álló portája Tornóczig és Játóházig lívín, ott feles gabonát elcsípelvín, némelly embereket tyrannice megkínozván, visszament.

Most adtam ki valamelly pínzt előre az itt lívő lovas militiának, látván nagy szüksígít és kedvetlensígít, bíztatván: jobb szívvel legyenek, míg több érkezik Excellentiád igíreti szerint. Excellentiád hovahamarébb valamelly hadat csak hírért is küldjön, — egy fordúlást tívín, azonnal titkon visszaeresztem.

Kegyelmes Uram, az én innét elmenetem nem líszen hasznos: mert az ellensígnek egy portája azonnal felpörzsöli az ittvaló majorokat, mellyel az egísz föld jobban megréműl, az praesidium is megcsükken és jobban szűkűl; itt az militia is jobban megmarad mellettem, provisiót az körűlbelől lívő helységekről víszek, nem szűkítem az végházat, sőt ezen securitás alatt kiki magának eleget takar.

Most egyéb occurrentiáim nincsenek, hanem az mi portásink, Istennek hálá, szüntelen az ellensígen csiripelvén, csípdezik. — Tovább mik interveniálnak? naponkínt kötelességem szerint megírni el nem múlatom. Excellentiád gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, dje 17. Augusti 1708.

Excellentiádnak

mindenkori alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Míltóságos Székesi Grőff Bercsínyi Miklós Magyarországi Locumtenens és Legfőbb Generális kiváltkíppen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának. Ibi-ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Negyedrétben, félívre; csak az aláírás sajátkezű.)

379.

Bottyánnak a Balogh István dandárára zsoldúl kiadott pénze.

Tekéntetes Nemzetes és Vitézlő Galánthai Balogh István Fő-Colonellus Uram ő Kglme brigádája alatt jelen lévő strázsamester, furír, tizedes és közkatonáknak, mindenikének az mostani fehérpénznek elevatiója szerént harmadfél forinttal számlálván, ugyan fehérpénzt, mellyet Méltóságos *Generális Bottyán János* Uram ő Nagysága maga itt kezemhez adta, kézrűl kézre így exolváltatott, Újvárnál, 17. Agusti Anno 1708.

Tek. Balogh István Uram ezerire pro personis	412. fl.	1030.	—
Tek. Somody Ferencz Uram ezerére » »	606. fl.	1515.	—
Domini Martini Thót . . . . . » »	145. fl.	362.	den. 50.
Tek. Nikházy Uram ezerére. . . » »	251. fl.	628.	—
Tek. Géczy Gábor Uram ezerire . » »	361. fl.	802.	den. 50.
Mlgos Gróff Csáky Mihály Uram ezerire . . . . » »	265. fl.	622.	den. 50.
Summa exoluta	fl.	5000.	den. 50.

Erről az Méltóságos Generális Bottyán János Uramot ő Nagyságát quietáljuk. — Újvár, dje ut supra et Anno.

Pápay Pál Vice-Kapitány, m. k. P. H. *Andreánszky Zsigmond* Fő-Strázsamester, m. k. P. H.

(Egykorú másolat, a b. Palocsay-levéltárban Lőcsén. Az aláirók Balogh István huszárezredének voltak törzstisztei. Andreánszky Romhánynál esett el, már mint Pápay Pál utódja az alezredességben.)

380.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem fölött jó Kegyelmes Uram!

Tartozó alázatos kötelességgel szolgálok Fölségednek. — Szintín ez órában hozák hírűl, köbölkúti plébánusom, ki Esztergamban, és Dallos Imre, ki Komáromban volt, hogy Budárúl tizenhárom pumma-hányó *) mozsárt és négy öreg-ágyút

*) Bombahányó.

vízen, Komárom felé, Gútához szállították; közönséges hír, hogy Újvár megszállásához késztülnek. — A tábor most is Sopornyinál helyben vagyon. Itt az nép nagyon megbódúlt az obsidió félelmétűl, eddig is ha itt nem lettem volna, Isten tudja mire fakadtak volna. Ahhozképpest az Istenért is alázatossan kérem Fölségedet: erre felé valamelly hadakat nyomítani méltóztassék, — hadd bátorodjék ezen itt lévő kevés militia.

Ezen végházbeli Commendáns Uram *) Isten-nyomorúltja: az ágybúl sem kelhet fel; ide penig mostani időhöz képest sörény és resolutus ember kellenék. Hajdú kevés vagyon, ki van is, már rosszúl kezd beszélni. Fölséged méltóztassék hamarjában csak valami háromszáz jó *magyar hajdút* béküldeni, kihez bízhassunk. — Súgó Uram négyezer ezüst- és négyezer forint réz-poltura pénzzel elérkezett, de a rézpénzben senki csak egy polturát sem vészen el, úgy megbomlott: mivel valamennyi sót ezen földre szállították, a szegénységnek rézpénzen nem adták, hanem ittvaló Commendáns Uram passusával kit Komáromban s kit másuvá ezüstpénzért beiktatták; ez mostani confúsióra nézve nem is lehet senkit elvételére erőltetni. *Én az magam pénzit hétezer forintot az ittlévő militiára kiadtam,* minden gregariusnak harmadfél forinttal fizetvén, de a tiszteknek egy pénz sem jutott belőle. Eleget kedvezek ezen militiának, s mégis szöktön szökik. Éjjel-nappal sörényen portáztatok, kit valóban megún ezen kevés had. Soknak patkótalan az lova; se patkót, se vasat pénzen nem kaphatni, hanem az mint előbb is instáltam: méltóztassék megparancsolni Fölséged, valahonnét az bányákrúl provideáljanak vasat az militia szükségére, máskínt fogyatkozás lészen az portázás dolgában.

Ebeczki István Uramnak semmi katonája nincs seregen, hanem az Garam körűl,Verebély, Sarló és Bars táján szíltiben járják s prédálják az szegénységet, útakat állanak s fosztogatnak; eleget megfogdoztatok bennek, kit is úgy hallom, Ebeczki Uram apprehendál; nem tudom mit gondol ő Kegyelme, hogy nem serénkedik az öszvehajtásban, — holott most kellenék egyszer a szolgálat! Én elég búval, galyibával vagyok, *úgy*

*) Berthóty István.

hogy talám gyermekségemtül fogvást sem éltem illy gonddal, mégis kívánok tehetségem szerint Hazánknak s Nemzetünknek boldogításában mindeneket elkövetnem. Valamerre érkezem, eleget fogdoztatom az szökevényeket és szaladókat.

Fölséged méltóztassék gyakran kegyelmes leveleivel vígasztalni; — az mint is Fölséged kegyes gratiájában ajálván magamat, maradok utólsó csepp vérem kiontásáig

Fölségednek

Újvár, 19. Augusti 1708. alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János, m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének tartozó alázatos hűséggel és engedelemmel irám. — Szécsén, vel ubi. P. H.

(Eredetije a R.-A.-E.-levéltárban, Vörösvártt. Csak az aláirás sajátkezű.)

381.

Bottyán Rákóczinak.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Ma reggel írott levelemben is declaráltam az rézpoltura pénznek teljességgel való megcsükkenését, úgy hogy senki már el nem veszi, mivel semmit rajta nem vásárolhatni; az praesidialis hajdúk, kiknek azzal fizettek: az utczákon mint a polvát széjjel-szórják; tizenhárom, tizennégy, sőt tizenöt forintot is lehet egy ezüst-forinton venni, — de úgy sem kell; nem is lészen circulatiója, ha az országban termő és található jószágot érette nem adják, sót penig, vagy marhát, kit onnét belől erre szállítnak, azon a pénzen áruban sem eresztik; az ország korcsmáin is mind ezüst-pénzen folynak a borok. Fölséged azért méltóztassék kegyelmessen megparancsolni, hogy valamelly ország-sóját szállítsák erre a földre és rézpénzen adják, a borokat is azon árúlják; máskínt haszontalan az milítiát azzal kedvetleníteni, sőt jobb is véle nem fizetni, midőn semmi böcsi és kelete nincs, hogysem azzal idegeníteni. Remélem,

Fölséged bölcs itélete szerint annak megorvoslandó cursusát Hazánk javára promoveálni fogja, vagy minden jót végez.

Ajánlván Fölséged szokott kegyelmes reflexiójában magamat, maradok

Újvár, 19. Augusti Anno 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája, híve

Bottyán János, m. k.

P. S. Alázatossan kéröm Fölségöd: bárcsak három- vagy négyszáz kősót parancsoljon ideküldeni egy Commissáros által, hogy az piaczon veres-pénzen adja, — mindjárt fog az verespénz kelni.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségégének tartozó alázatos hűséggel és engedelemmel irám. — Szécsén, vel ubi.

(Eredetije a R.-A.-E.-levéltárban, Vörösvártt. Az utóirat és aláirás sajátkezű.)

382.

Ugyanaz, ugyanannak.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint értésére adom Fölségednek, hogy jóllehet Heister Sopornyitúl mintegy háromezer válogatott lovassal általment az Dunán: mindazonáltal Pálfi János circiter négyezered magával jött tegnap Sopornyihoz, dánusnak penig négyezer gyalogja Gúttához érkezett. Leopoldnál az galgóczi hidat megcsinálták, és hogy azon által falrontó ágyúkat hoztak a táborára, referálják. Csak bizonyos, hogy valamellyik praesidiumot megszállja; az kettő közűl nem tudhatni: ha ezt-é, vagy Nyitrát? Elég az, hogy nagyon készűl várszálláshoz.

Recenter minémő Pozsonyban lakó Kákonyi nevő embert fogtak portásim, ki is cseklészi póstamester volt, az voltaképpen meg tudja mondani; elhiszem, Méltóságos Locumtenens Uram ő Excellentiája Fölségedhez fogja küldeni.

Midőn ezen levelemet írám: ímé, újobban hozzák hírűl, hogy Sopornyitúl az németnek lovassa megindúlván, Nyitra felé marschérol, az gyalogja Gúttánál csak helyben vagyon. Azért az hadakat szükség sörényen csoportra verni, hogy éjjeli s nappali portázásokkal mortificálhassuk. Én utólsó csepp vérem kiontásáig kész leszek körűlötte forgolódnom és portáznom. — Tovább micsoda occurrentiák lesznek: megírni el nem múlatom. Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, 21. Augusti 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János, m. k.

P. S. Az nagy Istenért, Fölséged ócsúdjék és az hadat gyűjtse, mert periculum in mora. Én ezön corpusommal előtte forgok.

Kívül: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Fejedelme F. V. Rákóczi Ferencz, érdemem felett való Kegyelmes Uramnak ő Felségének kötelessen, sietséggel ajánlom. — Szécsény, vel ibi-ubi. — Cito, cito, cito, cito. Citissime, citissime.

(Eredeti levél a Rákóczi-Aspremont-levéltárban, Vörösvártt. Utóirata és aláírása sajátkezű.)

Melléklet:

Alázatos szolgálatomat ajánlom
Méltóságos Uram, Nagyságodnak.

Hogy akkor nem tudósítottam Nagyságodat ittvaló hírek folyásáról, ez az oka, hogy oly helyre állottunk vala lesben Királfalvához, a hová épen Pálfi maga armádiájával környöskörűlöttünk szállott, — a honnét épen egy egész nap estig ki nem mehettünk; a honnét jól láttuk: Pálfi armádiája mennyi legyen, a ki vele kijütt most Pozsonybúl, kinek is az szekere lehetett másfélezer, kinek csak hintója is volt vagy negyven. Melynek is a legjobb hada, négyezerig való, lement Pozsonytól Gútához, és kétezer pedig Szeredhez; ugyan az, ki Sopornyinál feküdt németség, azokból is háromezer gyött Haisterrel bé Csalóközben étszakának idején; *ott Haister igyekezik Bezerédi ellen, Pálfi pediglen, úgy értettük, hogy szándékozněk Nyitra alá.*

A ki négyezer Gútához ment, dánus népéből való volt, — de Gútától nem tudjuk hová szándékozik. *Az elmúlt étszaka hált Királfánál, s onnét megindúlt Szeredhez.*

Tovább is új hírekről tudósítani el nem múlatom Nagyságodat.

P. S. Hogy Nagyságod parancsolatjának eleget nem tehettem a *síllei sáncz égetése felől,* — lehetetlen dolog: mert egészlen hantos gyöppel vagyon megborítva a pessel *) rakott bástyája, melyet hacsak el nem kapáltatunk, másként el nem ronthatjuk; másként tűzzel több károkat nem tehetünk, hanem a templomot, serfőzőt megégethetjük.

Ezen Kákonyi, kit Nagyságodnak küldöttem, a mely Nagyságodat többekről is fogja tudósítani.

Mégegyszer itt próbát is akarnánk végre vinni, hogy Nagyságodat is bizonyossabban informálhassam.

Datum Csataj, Die 19. Augusti 1708.

Nagyságod szolgája

Iváncsay György, m. k.

Külczím: Adassék ez levelem Commendírozó-Generális Bottyán János Uramnak nagy becsölettel. Újvárban. P. H.

(Eredeti.)

383.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Sietve adom Excellentiádnak értísíre, hogy Sopornyihoz Pálfi circiter négyezer lovas nímettel tegnap érkezett. Az dánusnak gyalogja négyezer penig Gútához jött és helyben vagyon. Azon Sopornyinál lívő lovas had egíszlen megindúlván, Nyitra felé marschírol, már is az eleje Újlak táján jár.

Portásim minímő Kákonyi névő cseklészi póstamestert fogtak, egísz constitutióját tudván az ellenségnek, Excellentiádhoz küldvín, voltakíppen informálhatja Excellentiádat.

Én ezen kevís militiával Hul tájékára szállok, és mellékezni fogom az ellensíget. Ezen ellensíg motussát semminek

*) Gyönge vessző-köteg; Faschine.

nem kell vélni, — hanem az hadat csoportra kell verni, és éjjeli-nappali portázásokkal mortificálni. Ezen inclusákbúl is *) alkalmasint szándékát kitanúlni míltóztathatik Excellentiád. Én szokott kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, raptissime 21. Augusti 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Ezön nímettől ne tartsunk, — csak az nagy Istenért kéröm Nagyságod, gyűjtse az hadat, mert periculum in mora.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Senator Úr és Legfőbb Generális kiváltkíppen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos kötelességgel, sietve. Cito, cito, cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, az utóirat és aláírás sajátkezű.)

384.

Nagy-Hont vármegye kötelezője, Bottyánnak és nejének.

Paria Literae Obligatoriae Comitatus Hontensis.

Mink Szent-Iváni Raphael, Nemes Nagy-Hont Vármegyének ordinárius Vice-Ispányja, Bory Gábor hites Notáriussa, Madocsányi Miklós, Balogh Gáspár, Bene Pál, Gerhárd Lőrincz, Nemes Vármegye Táblájának Assessori, és egészlen Nemes Vármegyének tagjai. Adjuk tudtára az kiknek illik s valljuk ez obligatiónknak tenorával, hogy mink mostani elkerülhetetlen szükségünktül viseltetvén, — főképen nem akarván szegénységnek sok impositáknak exactiójával eloszlásra útat adni: **) vettünk fel Méltóságos *Generális Bottyán János Uramtúl* és Tekintetes Nagyságos *Forgách Juliánna Asszontúl,* ő Nga kedves házastársátúl ő Ngátúl, aranyúl és tallérúl mostani valor szerint hatezer Rhenensis forintokat legalis interesre, az következendő húsvét napig, az ki fog indicálni in

*) Ma már nincsen semmi melléklet.

**) E 6500 frt ugyanis a Hont vármegye által, országos adó-quantuma rovására, *a hadak zsoldjára* fizetendő nyári adórészlet volt.

diem 31. Martÿ Anni 1709; melly summa pénzt azon napon tartozni fogunk ő Nagyságának, legatáriussának, maradékinak, vagyis arra rendelendő emberinek minden fogyatkozás és időhalasztás nélkül, körmöczi aranyúl, legális interessével együtt, említett hatezer forintokat — minden forintban húsz garast számlálván — letenni, leolvasni és kezekhez szolgáltatni, arra obligáljuk magunkat. Hogyha pediglen praetitulált Nemes Vármegye említett summát pro praescripto termino et die ő Nagyságok dispositiójok szerint kezekhez nem küldené és nem szolgáltatná: olyankor mink fellebbírtt személlek adunk teljes hatalmat ő Nagyságoknak és arra rendelendő emberinek, az mi ingó és ingatlan javainkbúl, akárhol sub corona Regni találandókbúl, a mint fog tetszeni ő Nagyságoknak, propria authoritate, vel medio unius Judlium alterius Comitatus et penes commissionem alterius Comitatus Vice-Comitis, cum refusione expensarum et fatigiorum ac legalis interesse, magoknak elégséges satisfactiót tehessenek és tétethessenek, abscissis cunctis juridicis remedÿs et juristitiorum temporibus.*) Annak nagyobb bizonságára adtuk ezen obligatiónkat Nemes Vármegye pecsétje alatt, magunk kezünk írásával és usualis pecsétünkkel megerősítvén.

Datum in Possessione Alsó-Rakoncza, die 21. Mensis Augusti Anno 1708.

Szent-Iváni Raphäel, Nemes Hont Vármegyének Vice-Ispánya m. p. L. S.

Bory Gábor, azon Nemes Vármegye hites Notáriussa m. p. L. S.

Gerhárd Lőrincz, azon Nemes Vármegyének Jurassora m. p. L. S.

(A vármegye pecsétje.)

L. S. *Madocsányi Miklós,* m. p.

L. S. *Nándori Bene Pál,* írt Vármegyének Jurassora, m. p.

L. S. *Balogh Gáspár,* m. p.

*) Az ezen kikötés által számára biztosított nagy előnynyel Botytyán *nem élt,* daczára annak, hogy 1709. mart. 31-kén Hont vármegye neki sem tőkét, sem kamatot meg nem fizetett, és daczára annak, hogy épen akkor ő lévén ott vezénylő-tábornok: módjában állt volna az adósságot »*propria authoritate*« akár katonai karhatalommal is behajtatnia.

Ezen obligatióra, Tekintetes Nemes Vármegye parancsolatja szerint, felül specificált hatezer Rhenensis forintokon felül, ugyanazon szükségre, felebbírt conditiók alatt vettünk fel ő Nagyságoktúl ötszáz Rhenensis forintokat. — Újvár, 24. Augusti Anno 1708.

Gerhárd Lörincz, m. p. L. S.

Iffiabbik *Palásthy István,* m. p. L. S.

Baloghy János, Nemes Vármegyének Perceptora m. p. L. S.

Blaskovicz Sámuel, Nemes Hont Vármegyének szolgabírája m. p. L. S.

(Egykorú másolat a *b. Palocsay-levéltárban* Lőcsén.)

385.

Bottyán Rákóczinak.

Édes Fejedelmem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Az ellenség harmadnapja Nyitrát megszállván, actu bombardérozza, tegnap estve elkezdvén; faltörő-ágyút egyet sem vitt alája, ezzel (t. i. a bombázással) instituálta első próbáját. Istennek hálá, mégeddig a miéink magokat dícséretessen jóllehet viselték: mindazáltal bíznak a succursusban. Azon ellenség, a mint nékem világossan constál, igen kevés, nagy részét expediálván Dunán által; Gútánál lévő corpussa eddig még mind helyben vagyon. A vár (Nyitra) alatt lévő infanteriája nem több tizenkétszáznál. Az én portásim ez éthczaka is megcsapván mind külső strázsáját s mind corpusa szélin álló prajcsofját (Bereitschaft), felesset öszvegázoltattanak benne; *igen tudna az,* Kegyelmes Uram, *félni — csak volna kitül!* Az Istennek szent haláláért kérem alázatossan Felségedet: siettesse Méltóságos Főbb-Generális Uram ő Excellentiája közelítését, avvagy hogy csak hadak expediáltassanak, hogy in tempore succurrálhassunk. Tudom Felséges Uram, hogy garammellyéki hadak gyűlekezetire reflectálja magát Felséged, — de abban semmi sincs. *Én mindenfelé patentális leveleimet küldöttem, kénszerítvén mindeneket Felségedhez s nemzetekhez való szeretetekre s hazafiúságokra: ha valaha szolgáltak hazájoknak, — most van az ideje;* de azzal semmitsem efficiálván, expressus

emberem által megjárattam a brigádákat, az hol Szent-Györgynél Ebeczki Uramé sok ha kétszázbúl álló, s más helyeken igen kevéssel felessebb. Mi lehet az oka, hogy nem gyüjtik?! Isten ne adja, hogy senkit is credentiájában denigrálni kívánnék, bölcsen általláthatja Felséged. Velem lévő kevés hadakon szakadhatatlan a szolgálat. *Ezen órában ismét magam is velek együtt kiljebb nyomúlok,* — ha valamikép öszveverhetem őket ott Szent-György vagyis Vezekén táján. Azalatt penig munkálkodja Felséged a több hadak küldését; illy szántszándékkal ne rontsuk régi szabadságunkhoz közelgető állapotjában dolgaink folyamatját! *Felségedhez s nemzetemhez való buzgó szeretetemet (ha) szintén nem projectálom is, eleitül fogva experiálhatta; a mennyire Istenem segít: sem erőmet, sem elmémet, sem értékemet nem kímélem, — csak remélhetem is, hogy valamit azt használhatok.* — Bár csak tízezerre szaporodhatnánk: Isten áldását meg nem vonván tőlünk, egy étszaka könnyen öszvegázoltathatnánk (Pálffy táborát).

Ezek után a midőn kívánva várok jót, maradok

Nagy Kegyelmes Uramnak Felségednek

Raptissime Újvarini, dje 25. Augusti 1708.*)

alázatos igaz híve
s méltatlan szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Szintén levelem végzésével érkezék hozzám tardoskedi páter, a ki tegnap német táboron lévén, beszéllett magával Hajszterrel is, s úgy referálta, hogy már nyitraiak in accorda voltak. — *A nagy Istenért, Újvárrúl gondolkozzunk! Bárcsak ötszáz jó magyar hajdút hamarjában hozhatnánk bé.*

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének alázatos kötelességgel, sietve írám. — Ibi-ubi. — Cito, cito, cito, cito. Citissime, citissime, citissime. P. H.

(Eredetije a Rákóczi-A.-E.-levéltárban, Vörösvártt.)

*) Oly sietve iratott e levél, hogy a sürgölődésben tollbotlásból »707« áll »708« helyett, — azonban kétséget nem szenved, hogy 1708-ban kelt.

386.

Szluha Ferencz Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Hogy az ellenség motussáról semmi hírünk nem vala és az egyéb dolgok is in statu quo valának: nem kívántam alázatos írásommal búsítanom Excellentiádot, és azon minapi levelemben említett, Esztergam felé és azután Budára is lement gyalogság, Hajszternek Győr felé való menetele külöm-külömféle consideratiókat nékem tévén, — igyekeztem a szándékjának végére menni, gondolván: netalántán a Hajszter túlsó részen és a gyalogság apródonként a Dunán lebocsáttatván, vagy Excellentiád corpussához közölebb, avagy Budánál sietve hidat vetvén s ottan kifakadván, szokott ravaszsága szerint éppen Eger felé fordúljanak, rebesgetvén Komáromban: jobb ezen földet maga emésztésének hadni, és beljebb menni, hogysem itt múlatni. De, az mint látni, a Hajszter directe ráczok eleiben és azokkal való conjunctiójára szándékozott; az ki Győrré érkezvén — az hol tegnap is volt, — és hallván, (közhír ez Komáromban,) hogy derekassan megpaskoltattak a ráczok, eddig ott subsistált. Azt is ugyanottan beszéllik, hogy az Austriában valamely magyarok a császárt megingatták és derék urakot fogtak, Földvár felé rabúl vivén őket. Tegnap Csallóközbül és ezelőtt harmadnappal Somorja tájjárúl gyütt Somody Uram három gyalog katonája is mind a két dolgot confirmálván, ottan híresnek mondja lenni. Az ellenség Komáromtúl fogvást Földvárig minden passusokat a sajkásokkal őrözteti. Annak további constitutiójárúl mind a két táboron tegnap lévő két okos embernek ez a relatiója:

Tegnapelőtt az egész gyalogja, munitiójával együtt, és valamelly cavalleria általmenvén a Vágon Szerednél, Kajalnál szállott, és egy része a gyalogságnak az egész lovassal visszatért táborában; és hogy tegnap délykor Tornóczig ment légyen alkalmas része az ellenségnek, igaz. Mi okra nézve? — még se az, se vissza való térése nem constál; szerencse, ha minapi relatióm szerint ide nem csap.

Nyitránál nem volt több 9000-nél, a kibűl Hajszterrel 4000-ig való lovas és circiter 1000-ig való gyalog — mindakettő javábúl — elment, és így mostani táborában kevés vagyon. Idem beszélli, és tegnapelőtt estve felé tért gútai táborbúl, alig 4000-ig való gyalog lehet, 17. rácz és 150-ig való rajtár falun alúl, úgy bátorságossan szintén, mint várban, hever. Egy pisztol-lövésnyire az istrázsája. Ott semminémő munitió nincsen, hanem négy hajóban üres pummák és circiter 40-ig való teli és négy középszerő mozsár. A nép a potiori inasbúl és morvai tótbúl álló recruta, hanem ednihány dánus tiszt vagyon, de nem a népe. Confidenter beszélvén a tisztekkel, egy gyalog s erdélyi fi, Tolet regementbéli kapitány azt mondotta: az Újvár alá nem gyünnek, hanem subsistálni fognak vagy tíz nap alatt helyben, — szándékjokban sem volt az Újvárnak megszállása, azon okbúl is, hogy se arra való, se elégséges gyalogja nincsen. Az munitióbéli készűlet csak hitegetésre való, és hogy a magyar várjon indúlásátúl; sőt a tisztek közönségessen beszélték: Vágon által sem szándékozott gyünni az ellenség, és hacsak magyarok magok szép népivel contineálták volna magokat Újvár tájján és hozzájok hasonló készöletekkel mintegy erejeket avval híresítették volna: Pozsonyban congregált magyarok által beadott punctumi voltak in fieri subscriptionis; de látván morvai portának előszer kevés nép előtt való indúlását és annak segítségére ment Hajszter corpussa előtt az egész tábornak mozdúlását, — második ez: pro casu recessus Ungarorum ex loco, Hajszternél lévő ordere szerínt meg köllött ütközni. De, ut-ut ezek lettek? — mégis ezen császár hadábúl egy részének föl köll menni Imperiumban, mondván, hogy hat hétig concludált armistitiumjok már is exspirált.

Noha Duna-béli passusok mindenfelé praecludáltattak és valahol csak egy csolnok is adattatott, mocsi szigetben lévő sánczhoz a német elvitette: mégis Dunán által szólló Excellentiád méltóságos levelit egy paraszt által elküldöttem, pro praeminari egy aranyat néki adván, és ha válaszszal gyün, egy pár ökröt megígírtem. Bűven ittvaló dolgainknak szerencsés folyamatját, hadaknak megszaporodását és egyéb állapotokat, úgy Ocskay László tökélletlen elpártolásával hadak között esett ellene való nagy gyűlölséget és Beleznay Uram szép és nyer-

tes cselekedetit bőven, pro cujuslibet rei exigentia leírván: nagyon exageráltam ő Excellentiája (gr. Eszterházy Antal) úgy Dunántúl valóknak ország szolgálatjában való szerencsés progressusokat és állandó győzödelmeket, az mellyeket Excellentiád és az egész innentső hadak igen aestimálván, az ellenségnek avocatiójával is igyekezik secundálni, — et multa alia.

Generál Bottyán János Uram Borbély Ferencz nevő tiszttartója Köbölkútról beszökött Esztergamban ezelőtt negyednappal, és az mint tudjuk, köbölkúti páter hírivel és assistentiájával; az mely páter bátor-keszieknek, szent-péterieknek, és más, Bottyán Uram jobbágyinak parancsolt: az egész szemes-életjét elkészíttetvén és a ki vermekben vagyon, azt kiszedvén, azonnal hordják be Esztergamban, — aztat úgy, mint *császár fiscussa* committálván. Ezen páter Excellentiád táborába készöl, talám eddig meg is indúlt, az kit ha fére vinni méltóztatik és megexamináltatja Excellentiád, — talán nem lesz ártalmas.

Az elmúlt napokban, correspondentiákot Dunán által folytató szegény Pap Istványt némely bátorkeszi lakosok elárúlván, (proxime be fognak hozattatni) komáromi labanczok bevitték, súlyos árestomban tartatik, laborálok is a szabadúlásában. Ezek után Excellentiád gratiájában alázatosson ajánlom magamat, és maradok

Excellentiádnak

Újvár, 3. Septembris 1708. alázatos szolgája

Szluha Ferencz, m. k.

P. S. 20. 86. 19. 13. 28. és 38. 12. 94. 51. 14. 49. 39. 24. 82. 33. 21. 29. 31. 59. 63. 75. németrűl való 104. 24. 26. 10. 11. 74. 63. 205. 103. az kit felől megírtam.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az utóirat s aláírás sajátkezű.)

387.

Berthótÿ István újvári parancsnok, Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Kocsis János felmenvín az német tábor felé: a midőn szilvázni kigyöttek volna, megütötte őket, kik közzűl harminczig valót levágtak, kettőt elevenen hoztak be; examinálván

őket, hat regimentnek mondja Pálfi corpussát lenni; egy regimentben vagyon tizenkét compánia és minden compániában ötven-hatvan ember, de az sem mind egyenlő: némellyikben kevesebben is vadnak, és szó mindenfelől csak az, hogy bombardérozni fogják Újvárot, — attúl nem sokat félünk! Mindennap csináltatom az házokat, az hol mi fogyatkozások vadnak.

Bottyán Uram tiszttartója Esztergombúl protectionálislevelet hozatván magának, az köbölkúti plebánussal magok is benn voltak, kire való nézve mind az kettőt behozattattam; examenjek ma volt, mely vallatásokat Excellentiádnak alázatossan megküldöttem, magokat pedig Excellentiád továbbvaló parancsolatjáig benntartóztatom.

Az ellenség mégis mind helyben vagyon, Hajsztert várják, nem kevés confusiójokra esett az Simontornyánál megveretett ráczoknak és németeknek elesések. Bezerédinek az mieink által való megfogatása miképpen esett? az inclusábúl *) Excellentiád méltóztatik megérteni; itt is kitetszik az Úr-Istennek hozzánk ingyenvaló kegyelme, a midőn az ollyan istentelen árúló és hamishitű embert kezünkben adja. — Az hadak idebe mind jó szívvel vadnak, némellyek ugyan beteges-kedni kezdettek; ha azokat kivinnék s más jöhetne helyekben, nem ártana, — az ugyan mód nélkűl sokat nem teszen. Szintén csak most érkezett egy kamocsai ember, az ki referálja, hogy bizonyossan hallotta az németnek Gútátúl erre való indúlását, ki is ha úgy lészen, Excellentiádat mindjárt tudósítom; és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

É.-Újvár, die 12. 7-bris 1708. *Berthóty István,* m. k.

(Egészen sajátkezűleg írt eredetije gyűjteményemben.)

388.

Szluha Ferencz Bercsényinek.

Újvár, 12. 7-bris 1708.

Kegyelmes Uram!

Tegnap azt izenték Komárombúl, német kapitány pedig: becsöletit veszítse el, ha ez idén megszállják az Újvárt! Hart-

*) Ma már nincs mellékelve.

leben pedig és a Pálffi esküsznek: mihelyest a Heiszter elérkezik, azonnal alája gyün, és hogy 130. mozsara, tízezer pumája, 50. félkartaun-ágyúja készen vagyon Gútánál, — de nem igaz: mert három hetes-hajónál, 50-ig való mozsárnál több nincsen; parasztsággal fassinákat csináltat és egynihány száz embert gyűjtött, mondván némely tisztek: sáncz és apros ásása kedviért. Tegnapi napon két rajtárt behoztak, azok is csak azt mondják: már híre sincs a táborokban, hogy idegyűjjenek, hanem hallani, 8000 saxo gyünne segítségekre. Hajszter bagázsiájának rísze tegnap estve komáromi túlsó Duna-partjához gyütt, magát is oda várják, — de se híd, se arravaló hajójok nincsen ottan, nem is készítik. Tegnap Komárombúl 200. társzekérrel zabot és kenyeret Gútához, onnand sóki táborba ma felvitték, jelen volt az ember a ki látta; egyebet nem raktak. Ma újobban esküdtetik az Ocskay mintegy 500-búl álló katonaságát, és fizetni is fognak nekik. Píber László és Farkas Mihály Ocskay mellett vannak. Tegnapi étszakára kíszen volt a porta, de az embereinknek relatiójokra nézve elmaradott. Ma irok Dunántúl valóknak; és maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája
Szluha Ferencz, m. k.

P. S. Hartleben tegnap azt mondotta: az ördegek vigyék el ötet, ha egy hét alatt meg nem veszik az Újvárt!

(Eredeti, egészen sajátkezüleg írva, gyüjteményemben.

389.

Vajda András, a Bottyán-huszárok ezredese Bercsényinek, a labanczok fölveréséről Szakolczánál.

Méltóságos Magyarországi Locumtenens!
Nagy jó Kegyelmes Uram!

Az elmúlt héten Exciád kegyelmes parancsolatja szerint Érsek-Újvárhoz T. N. és V. Brigadérus Ebeczky István Uramhoz ő Kglmével elérkezvén mellettem lévő Nemes Vármegyékbűl commendérozottakkal, ő Kglme Exciád parancsolatjához kívánván accomodálni magát: mellém adjungálta N. V. Labancz Miklós Obristlajtinandt Uramat nyolcz zászlóval; a kik-

kel Exciád kegyelmes parancsolatjához minden tehetségemmel igyekezvén szabnom felvett útaimat, a Fejérhegyen általmenvén az egész corpussal Szenyicze tájékára, az holott Blaskovicsnak *) hírét hallván: váltig mesterkedtem annak kezemhez való kerétésében, — de Eszterház Joseph **) regimentébűl való Vice-Colonellussal (Papes Ádámmal) recipiálván magát Szakolczára, maga szerencsétlenségét onnét keservessen sóhajtotta. Mivel az emlétett regimentbéli Vice-Colonellusnak compániájabéli Lajtenant-Commandóval levő circiter ötszáz labanczságnak Dólcs táján hírét hallván s azonnal tegnap, valamihelyt közűlök hozzánk általszökött két katonának relatiójokbúl hollétekrűl informáltattam volna: az egész corpussal megindúltam, és beléjek akadván Unyin mellett, estve felé hat óra tájban, aperto Marte őket invadálván, — Istennek ingyen való kegyelmességébűl úgy confundáltattanak azon ellenségink, hogy két részre őket megszakasztván, circiter húsz közűlök ha elszaladott, a többi győzödelmes fegyverönk által levágattattanak, azokon kívűl a kik általunk elevenen megfogattattanak, ötvenen találtatnak, azok között feljebbírt hadnagy Vas András névő sebben esvén, kezünkben akadván ugyanazon compániabéli kornétással Benger Boldizsárral és Ocskay strázsamesterével Krupics Jánossal, a több gregáriusokkal együtt. Levelem után holnapi napon megindétom őket Exciádhoz.

Ezen levelem megadó elébb tangált s az ellenségtűl az harcz előtt áltolunk hozzánk jött katonát Exciádnak azért kívántam repraesentálnom, hogy a dolognak valóságárúl ore tenus is genuina informatiót tévén, Exciád méltóztassék recommendatiómhoz képest kegyelmes gratiájában venni. Ajánlom in reliquo magamat Exciád kegyelmességében, és maradok

Excellentiádnak

Miava, dje 13. 7-bris 1708. alázatos szolgája

Vajda András, m. k.

Külczím: Méltóságos Magyarországi Locumtenens és Fő-Generális nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excjának alázatossan írám. — Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

*) Az áruló Ocskay László alezredese.

**) Labancz főúr, cs. k. ezredes.

390.

Berthóty István Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Szakállosrúl költ méltóságos levelét Excellentiádnak alázatossan vettem. Az ellenség még is helyben vagyon; tegnap feles szekeret küldött Pálfi Gúttához provisióért az hadak számára; a mint hallom, feles német kísérte azon szekereket. Ember nehezen igazodhatik el az sok híreken, — de akármint legyen? de nekünk mindenkor az rosszabbik félrűl kell gondolkoznunk, a mint Excellentiád méltóságos levelének tenora is tartja; azért, — a mint Excellentiádnak már egynehányszor megírtam, — készen várjuk jó resolutióval az ellenséget. Azalatt minden tehetségemmel az vár körűl való defectusokat, a mennyiben lehet, megorvoslom. Hogy ennyi kevés idő alatt regulariter sánczoltathatnám az helyeket, nem lehet: de palezátával nem sok idő alatt bekeríttettem az egész várat, — legalább csak ez is nem kevés tartalékja leszen az ellenségnek; időm lévén hozzá, a sánczoltatásához is hozzá láttatok, a minthogy most is egyrészét annak fordítottam az embereknek. Haiszter — a mint hallom — Győrhöz érkezett és a minemű bagazsiái Komáromnál voltak, azt is odavitette. — Az a híre Komáromban, hogy Bezerédit diribrűl-darabra vagdalták volna az Dunántúl való hadak. Szent-Miklósi és Gundelfinger Uraiméknak tegnapi napon megírtam s mind megüzentem: mitevők legyenek? Kik is ha úgy cselekesznek, nem féltem őket az confusiótúl. Ocskay mit írjon nekem? in originali Excellentiádnak alázatossan megküldöttem; választ rá nem adtam néki, — nem is méltó ollyan hitiszegett ebnek levelére válaszolni.

Az rabokat, Bottyán Uram emberivel és az köbölkúti páterrel együtt általküldöttem.

Ha az németnek több gyalogja nincsen: azzal csak, ki van, semmit sem teszen. A mint feljebb is megírám: mink ollyan készülettel vagyunk, mintha minden órán megszállana bennünket; csak bízvást, nyúgodt elmével lehet Excellentiád, mert bizony kiteszünk magunkért. Az duellálni kívánkozó tiszteket componáltattam.

Tovább is ha valami bizonyost hallhatok, Excellentiádat alázatossan tudósítom, és maradok míg élek

Excellentiádnak alázatos szolgája

É.-Újvár, die 14. 7-bris 1708. *Berthóty István*, m. k.

Külczím: Méltóságos Gróf Székessi Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Fő-Generális és Fő-Senator nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan írám. — Szakállosi táborra. P. H.

(Egészen sajátkezűleg írt eredetije gyűjteményemben.)

391.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens, Legfőbb Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Excellentiád méltóságos levelít szokott alázatossággal az inclusákkal együtt most estve hat óra tájban vettem, s örömmel értem az Fejérhegyen túl ellensígnek szerencsés felverísét; adjon Isten ollyatín több örvendetes actusokat, megszomorodott hazánk vígasztalására! — Excellentiád kívánsága szerint már idején hajnalban megindúlok és utánna sietek; eddig is elmentem volna: de egíszségemmel nem bíztathattam magamat, — már Istennek hálá, könnyebbűlvén, csak hogy az nyavalya az inamba szállott, lábaim erőtlenek; reménlem mindennap egíszségemnek megtérísét. Kívánom, találhassam Excellentiádat fris jó egíszségben. Maradván

Szécsén, 16. 7-bris 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Szerdán jólkor ott-benn líszek a táboron, Excellentiád szolgálatjára.

Külczím: Méltóságos Locumtenens és Magyarországi Fő-Generélis Gróff Bercsényi Miklós kiváltkíppen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel írám. — Szakállosi táborban. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Negyedrétben, félíven; csak az utóirat és aláirás sajátkezű.)

392.

Bokros Pál ezredes, Bottyánnak.

Méltóságos Generális!

Ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak. Én Nagyságod parancsolatja szerint egynihányat Vágontúl való földrűl, kiváltképpen Verbócz tájékárúl, úgy Bumbul névőt is magamhoz hivatván a napokban, megesküdtettem hazánk hívségire; kik közűl már is hozzám járván, úgy referálják, hogy részünkre jó fegyveres kézzel lesznek ezerig valók, a kik csak azt várják: mihelyest átmehetünk, — azonnal mellínk állanak. Most semmi ollyas ellensíg nincsen ottan, hanem a ki austriai passusokra vígyáz, három lovas compánia. Verbóczi lovas is líszen hatvanig való, azok is kíszen vannak: de mindekkoráig sem lehetett portám arra felé, e miatt a Nyitrán lívő ellensíg miatt, mondván: mivel ott vólna Pálffi, nem jó volna sítálni túl a Vágon kevesed-magammal; mert ha erővel megyek: itten nem sok had maradna, — azért kölletik várakoznom.

Már, hála Istennek, nígy compániát erigáltam; felessen vólnának Vágontúl, a kik örömest gyünnének, de nem mernek, mert vagyon példájok, látván: a kik gyüttek, sokat lehántak lovokrúl, puszta kézzel gyünnek mellém, — azt fogván reájok, hogy Ocskaianusok, labanczok; kíszen tartom praetensióimat, mert most nincs annak ideje. Negyvenig való gyalog katonámat küldettem Túróczban ad tributa, (?) mivel itten rebesgetik, hogy Nyitra mellékét akarja rablani az ellensíg.

Méltóságos Generális Uram, kérem Nagyságodat, ha lehetsíges dolog, hováhamaríbb más színő mundért míltóztassék Fő-Generális Urunk ő Excellentiája adatni ezen regimentnek: mert még Ocskai mellett is vannak fehér mundérban valók, Eszterház Joseph regimentje is fehérben; ha valahol találkozik csatánk velek, s más regimentjeink is lesznek velünk, — mundírra nézve eleget rontanak meg az enyimekből is. A mellett igen szükséges, hogy reductiókor lött Mustramester Uraimék listája adattatník in paribus kezemhez, annál hamaríbb gyűjthetním öszve a katonaságot; azt sem tom most: ki vólt, ki nem vólt Ocskaianus zsóldos, vagy másféle s hová-

való katona? Azonban kérem Nagyságodat, minthogy sok a gyalog katonám: azokra remundaképpen rendelni míltóztatník Fő-Generális Urunk bár csak kítezer forintot most, — mi haszna eszik héjában gyalogon a kenyeret, semmi szolgálatot nem tehetek velek addig. Úgy gondolnám, minapában a kiket fogott is Vajda András Uram, hogy fölverte Fehírhegyen túl őket, újabban — hacsak grátiát nyernek Méltóságos Uraktól, — azokat is ebben a regimentben adják, az kik idevalók voltak.

Mindezek után kérem Nagyságodat alázatossan: a minémő katonaság és ezerembéli tisztek találkoznának a táboron, küldje Nagyságod Bán felé utánnam, passussa mellett. Ajánlván magamat Nagyságod gratiájában,

Datum Kis-Ugrócz, 20. 7-bris 1708.

Nagyságod

alázatos szolgája
Bokros Pál, m. k.

P. S. Még Zobor felé sem nyerhettem elígséges portát, ellenző hírre nézve, hogy nyomorúlt feleségemet kihozathattam vólna.

Külczím: Méltóságos Generális-Főstrázsamester Bottyán János Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám, cum pleno titulo. — Ibi-ubi. Magyar táborban.

(Egykorú másolat, nyilván Bottyán valamelyik leveléhez mellékelve, gyűjteményemben.)

393.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Én valóba nagy hajtással ezen órában ideérkeztem; szerencsétlen lévén, Felséges Urunkat itt nem érhettem: még tegnapelőtt Ónod s onnét Szerencs felé vette maga útját. Ezen órában póstakocsira ülvén, úgy sietek: ez étszaka Ónodon érhessem; ha ott nem, — Szerencsig is elmégyek, kívánván reám bízott dolgokat mennél jobban effectuálnom.

Az lovakrúl alázatossan követem Nagyságodat: sohol

bizony nem kaphattam, s az hol kaphattam is penig: az parasztoknál semmi hámbéli készség nem találkozott.

Kívánom ezzel, hovahamarébb consolatióval visszatérvén, találjam friss egészségben Nagyságodat.

Agriae, dje 28. 7-bris 1708. Circa horam pomeridianam 3-iam.

Jó Uramnak Nagyságodnak igaz köteles szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Hadat minden tehetséggel azon leszek, vigyek magammal.

Külczím: Méltóságos Székesi Grőff Bercsénÿ Miklós, Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens, jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos kötelességséggel sietve írám. — Füzes-Gyarmati táborban. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

394.

Rákóczi fejedelem az orsz. közgazdasági tanácsnak.

Spectabiles, Magnifice, Admodum Reverendi, Generosi item, Fideles Nobis dilecti!

Salutem et Ducalis gratiae nostrae propensionem. *Tekéntetes Nagyságos Bottyán János Generális Hívünk* az Haza szükségére advân az legközelebb elmúlt napokban ötezer Rhénes forintokat, — Kegyelmeteknek kegyelmessen parancsoljuk: keze alatt lévő fundusbúl, az mostani pénznek elevatiója szerént azon restantiát exolváltassa s applanálja Kegyelmetek. — A mellett az lazonyi majorságot cselédjének subsistentiájára az idei procreatióval együtt kegyelmessen conferálván: azt mindennémű proventussival s ez idei hasznával, ugyanazon majorsághoz tartozandó más falukban lévő portiókkal s appertinentiákkal együtt, — mellyek tudnia illik ennekelőtte odatartoztanak, — assignáltassa emlétett Generális Hívünknek. Coeturum eosdem valere desiderantes. Datum in Castro Nostro Szerencs, die 1-ma 8-bris Anno 1708.

F. P. Rákóczi, m. p.

Stephanus Krucsay, m. p.

Külczím: Spectabilibus, Magnifico, Admodum Reverendis, Generosis item N. N. Praesidi, coeterisque Nostri et Statuum Regni Hungariae Confoederati Consilÿ Oeconomici Assessoribus, Fidelibus Nobis dilectis.— Epperies. P. H.

(Hivatalos commissio, s. k. aláírás és vezérlő-fejedelmi nagy ostyapecsét alatt. Eredetije a kir. kamara levéltárában Budán. Acta Neoreg. fasc. 1585. Nro 51.)

395.

A fejedelem, Bottyán főtiszteihez.

1708. 2. 8-bris in Szerencs. Francisco Babócsay et Stephano Ebeczky Brigaderÿs, item Stephano Balogh et Francisco Somogyi Colonellis. Singillatim.

Minekelőtte hozzánk érkezvén Generális Bottyán János Hívünk relatiójábúl bővebben informáltattunk vólna: már annakelőtte is teljes vígasztalásunkkal értettük, több társaival együtt Kglmed hozzánk és hazánkhoz való igaz hűségét és haza-fiához illendő s általunk recognoscálandó dícsíretes cselekedetit; mellyben hogy Isten tovább is Kgldet erősítse, kívánjuk, securus lehetvén benne megjutalmazására, hogy kegyelmességünknek gyümölcsét vehesse, lészen gondunk. Megcsalhatatlan bizodalommal vagyunk ellenben mi is, hogy Kgldben tovább is nem egyebet, az egy állhatatos igaz szívét s hozzánk és maga nemzetihez való buzgó indúlatját tapasztaljuk. Ne gondolkodjék azonban senki Kgltek közzűl, hogy a végre kívántunk Kgltektűl eltávoznunk, mintha mostani circumstantiáiban segíteni Kglteket nem akarnók; de mind az két hazának szorgos szüksége azt hozván magával, hogy az erdélyi ellenségnek repressiójára offensive indúljunk: vettük a végre arra felé útunkat mellettünk lévő hadainkkal. Mindazonáltal, ha ugyan a szükség úgy hozná: nem kíméljük abban is éjjeli s nappali fáradságunkat, hogy Kglteknek succurrálhassunk, s nem hagyjuk el akármely változó szerencsének forgásiban, kire magunkat s tulajdon vérünket, hazánkhoz és Kgltekhez való igaz szeretetünkbűl felszenteltük, etc.

(A fejedelem cancelláriáján készült s Rákóczi 1706—1709-iki, még kiadatlan leveles-protocollumába iktatott egykorú másolat. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyüjtemény.*)

396.

Bottyán Rákóczinak.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!
Nékem is jó Kegyelmes Uram!

Csak az estve későn ideérkezvén, a midőn indúlni akarnék: panaszképpen jelentik némelly Tiszt Uraimék, hogy Méltóságos Generális Károlÿ Sándor Uram ő Nagysága hadai számára Nemes Vármegyékre limitált dícák exolutiójában arra praeponált Tiszt Uraimék az fejér s más egyéb pénzt cum elevatione, a determinatio szerint a szegénységtűl nem acceptálják; ehhezképest már itt Egerben is semmiképpen nem akarják elvenni, amonnét vévén példát. Felséged azért, Kegyelmes Uram, idejénkorán orvoslásárúl gondolkozzék, ne intercidáljon azonképpen cursusa, mint a verespénznek.

Raptim Agriae, 5. 8-bris 1708.

Jó Kegyelmes Uramnak

Felségednek alázatos igaz híve s méltatlan szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Vezérlő-Fejedelme etc. Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz, érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak, tartozó alázatos engedelmességgel írám. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. — Csak aláírása sajátkezű. Piros gyűrűpecséttel.)

397.

Bottyán, b. Klobusiczky Ferencznek.

Ismeretlen jóakaró Uramnak Nagyságodnak
kötelessen szolgálok.

Felséges Fejedelem Kegyelmes Urunk, fiscalis lazonyi majorságot cum omnibus appertinentiis et fructibus nékem

kegyelmessen méltóztatván conferálni: ez eránt s ötezer forint restantiámnak exolutiója eránt is ő Felségétűl kegyelmessen kiadott intimatióját, udvari szolgám Nemzetes Vitézlő Csergő Bálint Uram ő Kegyelme által Nagyságodnak s a Tekintetes Consiliumnak transmittáltam, — kérvén azon ismeretlen jó Uramat Nagyságodat: sokára nem hallogatván a dolgot, méltóztassék mind az ötezer forintokat kezéhez resignáltatni, s mind azon jószágban én képemben statuáltatni. Nagyságod úri szép jóakaratját tőlem kitelhető s lehető dolgokban — ha parancsol nekem — megszolgálnom kész vagyok, s maradok

Agriae, dje 5. 8-bris 1708.

Nagyságodnak,

ismérkedni kívánó jó Uramnak

igaz köteles szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Spectabili ac Magnifico Domino Francisco Klobusoczki, Serenissimae Majestatis Principalis necnon Confoederatorum Regni Hungariae Statuum Inclyti Consilii Oeconomici Praesidi, (tit. cum honore) Domino mihi colendissimo, observendissimo. — Eperjes. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

398.

Berthóty István érsek-újvári parancsnok Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Generális Bottyán János Uram tegnap beszállott ide Újvárban; s minthogy az maga háza (a bombázás miatt) mind elromlott: *) Ebeczky Imre Uram házát csináltatja magának. — Zsámboky Uramnak semmi hírét sem hallhatom. Az Exciád dispositiói, kikrűl méltóztatott írni, igen helyessek s jók: de még igen kevés, — többire semmi effectussa nincsen, mert az kikre bízattattak az dolgok, úgy látom: ímvel-ámval nyúlnak az dolgokhoz; én ugyan az kire magam reáérek, bizony el nem aluszom. Az ellenség motussit, már most közeljebb

*) Bottyánnak e házát gondviselő egyik nővérét is megölte a bomba. (Szluha F. leveleiből.)

lévén, jobban tudhatja Exciád minállunk. Esztergamhoz is hatvanig való hajót, hídnak valót vittek alá; gondolom, ottan csinál az ellenség hidat, holnap vagy holnapután jobban kitanúlom. — Ajánlván mindenkor Exciád kegyelmességében magamat, maradok

Excellentiádnak

Érsek-Újvár, die 19. 8-bris 1708.

alázatos szolgája

Berthótÿ István m. k.

Kívül: Bercsényi czímzete. Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

399.

Bottyán elismervénye.

Én alábbírtt recognoscálom tenore presentium, hogy ennekelőtte egynehány hetekkel minémő ezerkétszáz hetvenöt forintokban álló sót erga obligatoriam tűlem megvettek Vágontűl való Nyéki Tukovics Ferencz, Tukovics György és Gyűri Pál, társaikkal együtt: annak árárúl most plenarie és ex integro contentáltak. De mostanság az obligatoria távul lévén, hozzá nem férhetvén, nálam marad, melly is ezen levelem erejével invalidáltatik és annihiláltatik; — mindazáltal mindenkor tartozom azon nálam maradt obligatoria-levelet erga praesentes visszaadnom, midőn mód lészen az kézhezvételében; s egyszersmind a só árárúl praesentibus quietálom ő Kegyelmeket, hogy ennekutánna se én, se maradékim, legatáriusim iránta praetensiót ne tehessenek.

Datum Újvár, die 29-a Octobris Anno 1708.

Bottyán János m. k. P. H.

(Az Érsek-Újvártt 1710. mart. 13-án Bottyán özvegye és örökösei kérésére, Bercsényi rendeletéből tartott számvétel alkalmával felmutatott eredetiről vett s Szluha Ferencz által hitelesített másolat után, Szluhának gr. Pálffy Jánoshoz É.-Újvárból 1711. mart. 30-kán irott leveléhez mellékelve, melynek eredetije a b. Palocsay-család levéltárában Lőcsén létezik.)

400.

Más elismervény.

Én alábbírtt recognoscálom : az minémő kétezerkilencz-száz tallért *) kölcsön vévén fel tűlem Nyéki Tukovics Ferencz, Tukovics György és Szeli Benkovics András, magok közt repartiálván, — Tukovics Ferencz az ő reája esett tizenötödfél száz forintbúl adott meg ötedfélszáz forintot, id est flor. 450. Kirűl is az restantiának megadásáig praesentibus quietáltatik.

Újvár, 30. 8-bris 1708. **)

Bottyán János m. k. P. H.

(A b. Palocsay-levéltárban, mint az előbbi.)

401.

Harmadik elismervény.

Quietantia

Ezer Rhénes forintokrúl, mellyet két rendbeli obligatiójának ***) kiváltására fizetett Benkovics András, restantiában lévén. Kirűl is de praesentibus quietáltatik s egyszersmind azon obligatoriák, jóllehet most távúl vannak, mindazáltal egészen annihiláltatnak.

Újvár, 30. Octobris Anno 1708.

Generális Bottyán János m. k. P. H.

(A b. Palocsay-levéltárban, mint az előbbi.)

402.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Istentűl jó egészséget s dolgaiban boldog előmenetelt kívánván, — akarám kötelességem szerint Fölségedet ez ide-

*) Újvártt, 1708. aug. 17-én. (Az Újvártt, 1711. mart. 24-én Pálffy parancsára tartott computus actái.)

**) E datum a Szluha-féle másolatból tévedésből kimaradt; de az 1710. mart. 13-án Újvártt Bercsényi parancsából tartott computus nyiltan kiteszi.

***) Ezek egyike 270 frtról Újvártt 1708. május 14-én, másika pedig 730 frtról ugyanott 1708. júl. 1-én kelt. (1710. mart. 13-ki computus.)

való dolgokrúl alázatossan informálnom. Fölségedtűl elválásommal igyenessen küldetvén nímelly regementekkel Újvárnak megprófontozására: az minthogy mihelyen felérkeztem, azonnal az Vágon általmenvén, szintín Pozsonig penetráltam; portásim Récsén is három vagy nígy házot felígettek, mivel pozsonyi ellenség talált odaszorúlni. Az pozsonyi hegyekben együtt is, másutt is az katonának volt aprólékos nyeresége. Az egész Pozsony vármegyét contributió alá hajtván: már is Szencztűl fogvást mindennap hordják az lisztet, búzát, kenyeret, fát és egyéb naturalékat; már szállítottak bé közel nígyezer pozsonyi szapu lisztet s búzát, és fát eleget.

Isten jól adta, hogy ide találtam jőni: mert sok rendetlen állopot és az tisztek közt való competentia kezdett regnálni, mellyet Commendáns Urammal együtt alkalmasint sopiáltuk és compescáltuk. Itt az praesidiumban, Istennek hála, — úgy iránzom, — semmi fogyatkozás, szükség és visszavonyás nincsen immáron. Háta megett lívín az ellensígnek, innét is szüntelen portáztatok, és éjjel-nappal körűlötte jár az katona, apró csapásokat gyakran tíszen, rabokat is hordanak.

Pozsontúl megtérésemben akartam Eszterhás Josephet Galántán szorítanom, ki is circiter háromszázod magával volt, — de azon éjjel kiszökött és Szeredben szaladt; midőn Galántára értem: üressen leltem az helyet, kit én is mindgyárt megégettettem, — mindazáltal az lakosok jószágokban semmi kárt nem vallottak.*) Portáim most is a Vágontúl lívő földön mindenfelé szabadossan járnak, úgy a Csallóközre. *Pozsony-várábúl is az ágyúkat valóban kisütögették martalékunkra.* **)

Ezen ruinált újvári malmot nem nyugszom, míg fel nem állíttatom. — Szintín most hozták hírűl, hogy Hajster armádástúl Nyitrához érkezett, — az minthogy béérkezésére tett lövísek Nyitrárúl idehallottak. Sohol postérungot nem hagyott az merre elment. Úgy vílem, már Szered felé fog általtakarodni az Vágon.

*) E pontot Aszalay Ferencz udvari titkár így extrahálta a lapszélen a fejedelem számára: »Eszterházy Josephet csaknem Galántán szorította, a *kastélyt* felégettette, az lakosok kára nélkűl.«

**) E pont, valamint az utóirat, a fejedelem cancelláriáján, különös fontosság jeléűl, aláhúzatott.

Tovább Isten minémő occurrentiákat ád, naponkínt megírni el nem múlatom. Coeterum éltesse Isten Fölségedet sokáig szerencséssen. Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, 1. 9-bris 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János m. k.

P. S. *Az hadak nyomában járnak az ellenségnek, rabokat hordnak gyakran, — magam is utánna indúlok.*

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz, érdemem felett jó Kegyelmes Uramnak ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel. Ibi vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

403.

Bottyán újabb elismervénye.

Alább megírtt praesentibus recognoscálom, hogy Nemzetes Benkovics Andrásnak tartozom 35, id est harminczöt kermeczi aranyokkal, mellyeket mintegy kölcsön tűle vettem volt fel; dum et quando fogja kévánni, tartozom megadnom.

Újvár, 3-a Novembris 1708.

Bottyán János m. k. P. H.

(Az Érsek-Újvártt 1710. mart. 13-kán Bottyán özvegye kérésére Bercsényi parancsából tartott számvétel alkalmával felmutatott eredetiről vett s Szluha Ferencz által hitelesített másolat után, Szluhának gr. Pálffy Jánoshoz É.-Újvárról 1711. mart. 30-káról írt leveléhez mellékelve; mely levél eredetije a b. Palocsay-levéltárban van.)

404.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Írhatom Excellentiádnak, hogy Hajster és Pálfi János az hadaknak nímelly részivel már az Vágon költöznek által Szerednél. Mit írjon körűlette járó Tóth Pál főhadnagy, ezen

inclusábúl*) megérteni méltóztathatik Excellentiád. Én ugyan mind utánna s mind mellesleg küldöttem rajta csiripelő portákat, kik valóban húzzák és vonják, rabokat is fogdoznak.

Az provisiót most is mindenfelől hordatom, — azonban fát és nádat az házok megfödésére. Portáim az Vágontúl járnak szabadossan, úgy az Csallóközön; impositát hol in natura, hol in pretio praestálnak.

Szeli Varga (Benkovics) András úgy több tőzsér társaival beszíllettem. Ha Excellentiád az ökröket felküldi: megveszik párját harmincz talléron, cum elevatione monetae. Itt valóban elromlott volt az pínz elevatiója iránt lett determinatió: mivel minden alku csak az előbbi folyamatja szerint kezdett lenni; hanem most kezdettem én is nímelly embereket, praevia facta admonitione, büntetni. Úgy hallom penig, hogy azon belső vármegyékben még jobban összeveszett, mint itt; kérem azért Excellentiádat, hogy az országos determinatio foganatos légyen: méltóztassék azon pínznek cursusára vígyáztatni, különben cselekedők ellen bizonyos büntetíst szabatni, — máskínt rövidnap exspirál a vígezés. Coeterum Excellentiád gratiájában ajálván magamat, maradok

Újvár, 4. 9-bris Anno 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Mindenek rebesgetik, hogy az nímet Vágon innít csinál postérungot: de én csak azt valló vagyok, hogy nem.

Egy tikmon-süttig bizony nincsen nyugtom. Én éjjelnappal, valamire érek, elkövetöm, semmit el nem múlatok.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrétben, csak az utóirat második kikezdése és az aláírás sajátkezű. A Bercsényi külczímzetét tartalmazott második félív leszakadt.)

405.

Ugyanaz, ugyanannak.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens, mindenkori jó Uram!

Míg bányák felé múlatozott az ellenség, a mint néhányszor Nagyságodnak megírtam: én úgy megprófontéroztam

*) Ma már nincs idemellékelve, de l. Archiv. Rákócz. VI. köt. 158. l.

Újvárt, hogy esztendeig s tovább is könnyen subsistál az benne levő quardizon; fábúl legnagyobb szüksége vagyon, most azon munkálódom, hogy abbúl is fogyatkozás ne légyen. Heister maga az dánus hadakkal általment az Vágon, Pálfi penig Ocskaival Bajmócz tájékán vadnak valahol.

Ezeket az dánusokat eléggé hordják katonáim; csak bár legalább vagy háromszáz más regementekbeli jó lovassat méltóztatnék Nagyságod ezen felfődi hadak helyett mellém commendérozni, másként is ezek éjjel-nappal csak szöknek, — ezekkel kevés emberséget tehetni.

Postérungjárúl penig az ellenségnek illyenképpen méltóztassék Nagyságod informáltatni: Szent-Kereszten, Zsarnóczán, Szent-Benedekben, Kis-Tapolcsánt inposterálta, s még mint gondolom, Russót; a Nyitra mentében penig Szalakúszt, Apont, Kovarczot, Szerdahelyt, Lefántot (Elefántot), Bossánt, Ludánt s más kastélyokat is, valahol gondolta, hogy subsistálhat.

Dunántúl semmit per absolutum nem érthetek, — ha Nagyságod méltóztatik tudósítani, alázatossan vészem.

Újvár, 6. Novembris 1708.

Excellentiádnak alázatos igaz szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ha Nagyságod jóvá hagyja: egy ollykor vagy Békavárt vagy Séllyét tüzes-szerszámmal megpróbálom. — Az kívánt lovasokat penig igen akarnám ha lennének, mert ez egy szóval csak tolvaj, semmirevaló nép.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatos kötelességgel ajánlom. Losoncz vel ubi. P. H.

(Eredetije a Rákóczi-levéltárban Vörösvártt.)

406.

Heister brutális levele és annak válasza.

I.

Notitia Bottyánio perferenda.

Posteaquam Excellentissimus ac Illustrissimus Dominus Dnus Sacri Romani Imperÿ Comes Sibertus ab Heister, Sacra-

tissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliarius Intimus, Camerarius, Campi-Mareschallus, necnon Supremus Generalis Commendans, Confiniorum Jauriensium Supremus, unius Regiminis Pedestris Ordinis Colonellus, ac pro tunc Generalis Commendans Armadae Caesareae in Hungaria. Dum alias post partam prope Trenchinium famosam victoriam, expugnatam Nÿtriam, dum vel maxime in oppugnatione Vjvariensi serio admonuisset, Sacratissimae Cesareae Regiaeque Majestatis toties lesae reos et Domini Clementissimi rebelles subditos, ut sese ad fidelitatem proprÿ ac naturalis Domini sui conferrent ac oblatam benignissimam amnÿstiam acceptarent, et distincte praedas agere, rapinas exercere, Patriam ruinare prohibuisset: praesidiarÿ vero Vjvarienses, una cum alÿs in pertinacia sua hodiedum persistant, omnibus ibidem et in vicinia tota constitutis, ÿs potissimum, qui Vagum etiam transire et pagos nominetenus Galántham expilare, incendereque praesumpserunt, intimari rursus cupit, prout et antehac intimari jam fecerat, quod si quis deinceps excurrere, praedas agere, spoliareque deprehensus fuerit: suspendandus aut vivus impalandus omnino sit Atque, ut serio agi credant, quatuor de ejusdem farinae nuper captos, qui boves cum Judice loci abducere e *Pago Gerencsér,**) et impedimenta Caesarei exercitus seu *Pagasiam aggredi sunt ausi;* tametsi sententiae supralatae omnino reos, mitigata, tamen pro hac vice sententia, vita donatos, nasibus et auribus mutillari mandavit; *Coriphaeo Bottyán,* si deprehensus fuerit, *rogum et flammas execrandas* certo certius illaturus. Haec perfidis in horrorem cedere vult et optatam dudum resipiscentiam atque Caesareae Gratiae agnitionem, praesentium vero in poena debitum consumatum est. Datum Nitriae, dje 5-a 9-bris, 1708.

Ad Mandatum Sacratissimae Caesareae Regiequae Majestatis Supremi Generalis-Mareschalli Siberti ad *Heister,* et Armadae ejusdem Supremi Commendantis proprium. L. S.

---

*) Nyitrától félórányira.

II.

Notitia Heistero responsi loco perferenda.

Posteaquam Heisterus Caesareus Generalis Commendans et Plenipotentiarius, variis actibus ac etiam Patentibus suis mediantibus, suo in Gentem Hungaram innato sibi expectorato ductus odio, Plenipotentia Caesarea pro sua irrefrenata libidine in manifestam Tÿrannidem detorsa, in Gentis Hungarae exterminium abominabili inter Christianos modo, nullo amplius ut hactenus Jure Belli servato contemptuose ageret, ac non modo despectuosis et inter hostes inconsvetis scommatibus appellationibus despectaret, — sed et Cartellae, quae Authoritate mediatricium Potentiarum, omni solennitate firmata et usu roborata esset, per contemptum derogaret, gloriosamque Újváriensium martialem fortitudinem, ut suo dedecori parceret, depravando, virtutem et inter hostes laudandam, in vitium et facinus vertere, ac eosdem a Cartella excludere — quasi suae id foret potestatis — praesummeret, rebellium ac incendiariorum, aliorumque damnatorum facinorosorum notam — suorum oblitus Tÿrannicorum actuum et incendiorum, — per attactas Patentes suas persperam ac injuriose inurere conando, nonnullos ex nostris, sub Commanda Generalis-Vigiliarum-Praefecti *Domini Joannis Bottyán,* Bagasiam Exercitus Heisteri — velut ipse recognosceret — aggressis, quatuor a parte sua captos, abscissis naribus, auribusque mutillari pro hac vice fecisset, alios vero suspendendos aut vivos impalandos, ipsum autem *Dominum Generalem Bottyán* Coriphaeum injuriose nominando, rogo et flammis committendum, pertinaciter temerarieque minitetur. Hinc ita repressalium per praedictum actum, Confoederatis quoque Nobis Ungaris ad id provocatis, viceversa omni Jure et facto licitata, sic ab adverso contempta Cartella, tot itidem Caesarei in eodem actu capti, pariter mutillati dimittuntur. Et si ulterius continuata ab adverso Tÿrannidae, nostri tractati, mutillati, suspensi, aut impalati fuerint: idem ex hinc quoque duplicatis, triplicatisve similibus reciprocatum iri et quidem in majoris conditionis viris et officialibus. Porro eidem Heistero, — qui in furia sua Tÿrannica praetactum *Dominum Generalem Bottyán,* Titulo

inter hostes quoque indecenti, Coriphaeum appellaret, eundemque liberum ac suae nondum subjectum potestati, rogo, flammisque damnaret, — Fratruelis suus Hannibal Comes ab Heister apud nos captivus in memoriam revocatur, eundem Deo nobis favente, jamdum nostrae subesse potestati, et ductu suo Tÿrannico iniquam, indecentem et rabiosam in Generales et Officiales nostros latam carnificinae sententiam, in Fratruelem et sangvinem suum proprium protulisse se sciat. Nec ipse Heister habet, unde sic superbiat, ut ex Caesareo Plenipotentiario, Caesareum Tÿrannum se actis glorietur; maxima quandoque bestia minimorum vermium esca fuit. Justorum armorum infausti casus, non sunt fatales exitus; irritatur ignis, ut altius flammet. Nondum omnium dierum sol occidit. Justo Dei judicio videmus tot Generalium elatos spiritus in manibus nostris depressos, credatque posse adhuc ipsum Heisterum Fratrem suum hic visitaturum, in manusque praeattacti Domini Generalis Bottyán, cui praemissa minatur, incidere ac inique latam suam sententiam aut sufferre aut sustinere. Datum in Arce Érsek-Újvár, etc.

Ad Mandatum Excellentissimi Domini
Domini Locumtenentis ac Supremi Regni et Exercituum Generalis Comitis
Nicolai Bercsényi de Székes proprium.

(»*Miscellana et curiositate digna, 1708.*« czím alatti egykorú másolata a Rákóczi-levéltárban Vörösvártt. Megvan az orsz. levéltárban is a Bercsényi-acták közt, továbbá gr. Eszterházy Antal tábori könyvébe is beiktattatott. A csattanós választ *Szluha Ferencz* érsek-újvári főhadi biztos fogalmazta s küldötte el a megcsonkíttatott rab németektől Heisternek Pozsonyba.)

407.

Berthótÿ István, gr. Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Tegnapi napon vettem Exciádnak négy rendbéli méltóságos leveleit alázatossan; elhiszem, hogy azon darab föld nem kevés rémülésben volt, — hiszem Istent: már Exciád jelenlétével mindnyájan megvígasztaltatnak.

Az mely élést *Generális Bottyán Uram* ide beszállítta-

tott, alkalmasint fogy; az külső hadak valamint hozzák: úgy ki kell adni. Már sem széna, sem szalma, annyivalinkább abrak éppen nincsen. A mint előbbeni méltatlan levelemben is megírtam Exciádnak: itten feles lovas nem subsistálhat. Én eleget munkálkodtam, hogy valami szalmát comportáltathattam volna: de Generális Uram az szekereket hazabocsátván, semmire sem mehettem. Az ki itten körül szalma, széna volt, azt az külső hadak megemésztették; már most nem tudom, honnan kell hozatnom? Azon leszek mindazonáltal, hogy mennélhamarabb szállíthassak az praesidiariusok számára, addig míg az német rendben nem veszi magát. Itten nagy az híre, hogy Pálfit megölték; bizonyossabbat még nem érthettem. — Még ma rendben vévén az hadakat, mit s kit hagy itten *Botytyán Uram?* azonnal megírom Exciádnak. Az ellenség az Vág mellett postérolja magát; valahol valami kastélyocskák vadnak: mind ollyan helyekre veszi magát. Valahogy valamint lehet, 600. lovasnak szükséges itten lenni; azoknak mind magoknak s mind lovoknak honnan s miképpen lehet subsistentiájok? alázatossan megírom Exciádnak.

Az elmúlt napokban az szekerekre ütvén egynehány katona: négynek közzülök Haiszter füleit s orrát elmetszettetvén, úgy küldötte be; micsoda okra nézve? ex acclusis meg fogja érteni Exciád. *) Már egyszer megírtam vala nekiek, hogy nincsen az az irtóztató halál, mellyet kész nem vagyok elszenyvednem édes nemzetemért, — azért bizony ijedtemben soha fel nem adom Újvárt! Méltó azért, hogy mink is viszont megadjuk német uramnak ezen szegény legények megcsúfoltatásáért az kölcsönt! Mert ha csak példa nem statuáltatik, — többet is el fognak követni. — Ajánlván mindenkor, etc.

Exciádnak

Érsek-Újvár, die 9. 9-bris 1708. alázatos szolgája

Berthótÿ István m. k.

Kívül: Bercsényi czímzete. Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti levél, gyűjteményemben.)

---

*) Heister föntebbi »*Notitiá*«-ját érti.

408.

Bercsényi ordere Bottyán számára.

Losoncz, 13-a Novembris, Anno 1708.

Tekéntetes Nagyságos *Bottyán János* Generális-Strázsamester Uramnak ő Kegyelmének praesentibus intimáltatik. Úgy hozván hazánk szolgálatja magával, hogy az ellenségnek mind Vág, úgy Nyitra mellékén constitutióira nézve részünkrül is ellene bizonyos hadak rendeltessenek: bízattatván azoknak commandója említett Generális Uramra, maga jó dexteritása szerint mind az ellenségnek minden ellenkező igyekezetit impediálja, úgy gyakor portázási s vígyázási által instituálandó próbáival azon ellenséget mind statióiban, úgy történhető kicsapdozásiban impetálni igyekezzék, hogy azzal föld népe conserváltassék és bátoríttassék; azért is szükség mindenekben a jó hadi disciplinát observálni emlétett Generális Uramnak, hogy a vitézlő rend által a szegénység ne sanyargattassék.

Lészen peniglen az ő Kegyelme commandója alá rendelve most Brigadíros és Ezeres-Kapitány Ebeczky István Uram, maga regimentjével; ahhoz Méltóságos Generális-Mareschallus idősbbik Barkóczy Ferencz Uram ő Kegyelme Colonellus Guldenfinger Dániel Uram directiója alatt lévő regimentje; Generális Csáky Mihály Uram Colonellus Szakmáry Miklós Uram keze alatt lévő ezere; nemkülömben az jász-ezer is; ugyan e mellett az magam, Colonellus Géczy Gábor Uram commendója alatt lévő karabélyos-regimentembűl, Brigadíros és Colonellus Balogh István Uram ezerébűl, és Lovas-Ezeredes-Kapitány Somody Ferencz Uram ezerébűl is bizonyos commandírozott seregek. Melly hadak az következendő vígyázásnak continuatiójára — legkivált az alimentatiónak nehéz kitelhetésére nézve — csuportossan nem lehetnek, hanem az ellenség constitutiójához képpest is szükség azokat, — megtartván az lineának rendit — az bányavárosokon lévő ellenség vígyázására Generális Andrásy Pál Uram commandója alá rendelt corpussal való communicatiónak observatiójára nézve is subdividálni; azért is említett három regimentbéli commandírozott seregek Colonellus Géczy Gábor Urammal Generális Uram mellett continue maradván, Brigadíros Ebeczky István

Uram regimentje az Garam mellékén, Guldenfinger keze alatt lévő Báthnál, Csáky Mihály Uramé Nemes-Oroszin, az jászság peniglen Szebelében lészen. Kiknek szükséges alimentatiója, kinek-kinek maga környékébűl fogyatkozás nélkűl provideáltassék; a végre rendeltetik Generális-Commissárius (gr. Csáky István) Uram által azon corpus mellé Ocsovay Pál Hadi-Commissárius, kezihez adván az helységek designatióját: melly regimentnek honnét provideáljon? — odaérkezésével nevezett Commissáriusnak mindenek rendben vítetnek.

Ugyan ezen okbúl, hogy azon hadak lineában Újvártúl egész Szebelébig fognak terjedni: nem lehet Brigadíros Ebeczky István Uramnak Generális Uram mellett continue lenni, — hanem szükségképpen olly köz-helyen continuuskodni az Ipoly mellyékén, hogy szeme lévén azokra: minden regiment az elrendelt helyen csuporton együtt légyen, observálván egyszersmind szorgalmatos vígyázást, hogy az occurráló alkalmatosságokat el ne múlassa.

Ezek e szerint el lévén rendelve, nevezett Generális Uram maga Újvárban maradván, az várbéli commandónak directióját Commendáns Berthóty István Uram dispositiójára hagyja, semmiben az praesidiumot illető dolgokban magát Generális Uram, előbbi az iránt való ordereimhez képpest is ne ingerálja, — hanem a kilső hadak conmmandójára szorgalmatos gondot viselvén, légyen teljes vígyázással az ellenségnek mindennémő történhető motusira, s azok ellen pro occasionum exigentia úgy instituálja minden dispositióit, valamint közügyünk előmozdításának legjobb hasznát, az lakosok bátorságosb megmaradását ítéli és reménlheti. Ehhez observatióra való az is, hogy megírtt Generális Uram mellett in contiguo lészen az hadak lineája, úgymint Generális Andrásy Pál Uram corpusa Gácstúl az bányavárosok felé; azért, hogy azokkal vagy azok helyett valókkal jó communicatiót tartson, szükséges egymást úntalan tudósítani minden occurrentiákrúl és constitutiójárúl az ellenségnek; sőtt mivel beszterczei németnek több felé való kicsapásához lehet útja: valamikor másfelé csapna, mindjárst pro opportunitate et necessitate casus, succurrálhassanak ő Kegyelmek egymásnak vagy directe, vagy indirecte per diversionem et revocationem; úgymint, ha Breznó vagy

más akármelly felé menne s netalán tovább: azonnal innen háta megé bémenvén, aggrediálja vagy elmaradt helyeit, vagy magát az ellenséget hát megül, — kivel avocáltathassék és revocáltathassék. Nemkülömben ha valamelly jó occasiója mutatódnék valamelly félnek az próbához: hasonlóképpen secundálja egyik az másikot, — hasonló ordere lévén kinek-kinek. Mindezek azért feljebbnevezett Generális Uram ő Kegyelme dexteritására és hadi experientiájára s jó hazaszeretűségjére bízattatva legyenek. Etc.

(Bercsényi cancellárián készült egykorú másolat gyűjteményemben.)

409.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem! Érdemem felett Kegyelmes Uram!

Alázatossan tudósítom Fölségedet az dolgoknak idevaló folyamatjáról és az ellenségnek constitutiójárúl. Vágontúl igen vékonyan rakodott: mivel Galántán, Diószegen, Vízkeleten, Kosuthon bésánczolván magát, — az több helyek üressek tűle, hanem Nagy-Szombatban van kétszázig való; azonban az hegy alatt levő városokban is szállott. Innít az Vágon, a Nyitra vize mentében: aponyi kastílban, Pereszléntt, Nagy-Tapolcsántt, Nagy-Bossántt, Nagy-Ugróczon és egyéb erős kastélyokban, lovas és gyalog kiben ötven-hatvan, kiben huszonöt s harmincz, linealiter egész Bajnóczig meg vagyon rakva. Enynyihány helyeken már erős portáimmal lesre való kivitelre próbáltam: de sohol ki nem jön az martalékra. Nyitra városán százig *) való lovas nímet és labancz hallatik lenni: de az is már olly szorúltságban vagyon, hogy szénát, szalmát nem kaphatván, fele is szíltiben kicsapta az lovát; portáim éjjel-nappal körülötte lévén, semmit bévinni nem engednek. Rabokat szüntelen hordják: tegnap is szintín Pozsony eleiről Püspöki tájárúl egy lajdinantot — ki is egyszersmind regement quártélymestere — két dragonossával együtt béhoztak; az bizonyossan fateálja, hogy innét nímelly regementeknek Olaszországban kell menni, hány és mellyiknek? nem tudatja. Kiknek elme-

*) Eredetileg *négy*százig volt írva, de a »négy« kitörűltetett. A levél fontosabb pontjai a fejedelmi cancellárián aláhúzattak.

netelekkel az itt maradókra, remínlem, könnyen reá segít Isten, — csak gyalogságunk légyen, Kegyelmes Uram. Azért is igen jónak ítílném, ha Fölséged Dunán túlsó földrűl Fodor László Uram gyalog-regementit kegyelmessen parancsolná általjőni: ezen aprólékos helyeket könnyű volna vélek megvenni, — most úgy is az egész dunántúli hadak quártélyokra szállván, nyúgosznak; máskínt is, télen a gyalogság túl nem olly szükséges, már ott várot nem száll.

Én ide Újvárba az Vágon túlsó földrűl és innét való vidékekrűl feles lisztet, búzát, bort és egyéb victuálét, azonkívűl szénát, szalmát, nádat és fát hajtattam, most is mindenfelől hordják, — az egy vágó hogy majd elfogy, mellyrűl méltóztassék Fölséged onnét alól kegyelmessen provideáltatni: mert ezen föld most az hadak változásával marhábúl igen megfogyasztatott.

Méltóságos Locumtenens Uram ő Excellentiája által ide postérungban küldött regementeknek szintín most rendelem az helységeket; mellyekbűl itt Újvárnál mindenkor öt-hatszáz lovast szükség tartanom, noha nehéz subsistentiája lészen, mert kívűl semmi ház nem lévén, belől is igen elromlottak; az gvardizonbéli hajdúság is házoknak fogyatkozása miatt nyomorúságossan fog kitelelni. — Az ittvaló malomnak felállítását már annyira vittem, hogy két nap alatt két kerékre megfordúl; gátját nagy munkával csináltattam meg, és a vizet a vár alá is már bévitettem.

Itt az pínz elevatió szerint kél: de az melly kereskedők alföldrűl és Debreczen tájárúl jószágot idehoznak, előbbi cursus szerint akarnak alkudni; mind csak azt allegálják, hogy arra bé úgy kél mint azelőtt, noha már itt bennek meg is büntettem törvényessen. Azért Fölséged míltóztassék azon belső vármegyékben arra invigiláltatni, hogy az országos determinatio semmiben ne múljék.

Én itt mindeneket teljes tehetségembűl hazánk, nemzetünk boldogúlására munkálkodni el nem múlatom. Mint annakelőtte, úgy most is alázatossan Fölségednél emlíkezem, mivel az bányákbúl semmit nem várhatunk: *kiki maga pínzének tizedit közre adja ki, -- én adom legelsőben is elő az magamébúl!*

Coeterum Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, kívánom: éltesse Isten sokáig, hazánk oltalmára!

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Újvár, 21. 9-bris 1708. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Vezérlő-Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem felett való nagy Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel írám. — Tállya. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

410.

Bercsényi, Bottyán ezredeseinek.

Anno 1708. Mense 9-bris.

Generális Bottyán János Uram Commandója alatt lévő regementek tiszteinek szóló order, tudniillik ki hova mostani constitutiókhoz képest az szükséges correspondentiával való vígyázásra (rendeltetik.)

N. N. (Brigadéros, Óberster Uramnak) praesentibus intimáltatik. Az ellenségnek mostani constitutiójához képest ezt kívánván az Haza szolgálatja, hogy részünkrűl is ellene bizonyos hadak rendeltessenek, kihez képest corpusokra subdividálván az hadakat: *Generális Bottyán János Uram* Újvárban rendeltetett, az Vág és Nyitra mellyékire vígyázhasson; az melly corpushoz rendeltetve lévén Nemzetes N. N. Colonellus Uram directiója alatt lévő regementbéli seregekkel, kihez képest ő Kglme subdividálván az compániákot: felét az regementnek helyheztesse az elrendelt quártélyban, úgymint N. N. vármegyében N. völgyére, az Nemes Vármegye dispositiója szerint; más felét pediglen ahhoz kívántató tisztekkel küldje nevezett Generális Bottyán János Uram mellé, kik is ott continue maradván bizonyos ideig ő Kglme mellett, hogy az szolgálatot egyaránt tegye az regement, újobban váltassanak azok által, kik most quártélyban maradnak. Hogy pedig az elszéledt katonaság is jobb móddal öszvegyűjtessék: azon tisztek közűl kik quártélyban maradnak, rendeltessen egy bizonyos tiszt, az ki azoknak öszvehajtását teljes serénységgel szorgalmaztassa és tartozzék tisztének elvesztése alatt. Anno et die ut supra.

Ezen order szerint statiója leszen Colonellus Géczy Gábornak Nógrád vármegyében Szécsény táján,
Balogh Istvánnak Kis-Hont vármegyében,
Somody Ferencznek Gömör vármegyében, Ragály völgyén,
Ebeczky Istvánnak Gömör vármegyében Balogh völgyén.

(Bercsényi-féle minuta, félíven.)

411.

I. József császár grationális-levele Bottyán számára.

Nos Josephus Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Rex, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae, Stÿriae, Carinthiae, Carnioliae et Würtembergae, Superioris et Inferioris Silesiae, Marchio Moraviae, Superioris et Inferioris Lusatiae, Comes Habspurgi, Tÿrolis et Goritiae. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, signanter vero Supremo ac Subalternis Armorum Nostrorum in Hungaria Praefectis, Generalibus, Commendantibus, item et cujusvis Dignitatis, Gradus ac Honoris Officialibus Bellicis et cujuscunque Ordinis ac Nationis Militibus. Quod licet Egregius Joannes Bottyán seditiosae Rákóczianae conspirationi superioribus temporibus in praefato Regno Nostro Hungariae contra Mattem Nostram, qua legitimum suum Regem et Dominum, impie et perfide suscitatae et etiam num adhuc duranti, non solum semet immiscere ac diversis seditiosis, Legibusque Patriae vetitis Conventiculis interesse, damnatae Confoederationi jurato nomen adscribere, *verum etiam militari servitio sub Signis Nostris antehac diu exercito* deserto, Inimicis Armis semet sociare, et assumpto *Colonellatus vel Brigaderiatus, sic dicto inter eosdem Officio,* *) Tumultus Rebelliosos fovere, fidelibus Subditis Nostris in antefato Nostro Hungariae Regno *igne et ferro plurima damna inferre* ac per hoc nefandam Rebellionem promovere veritus non fuisset, ac ob id Notam perpetuae Infidelitatis, Amissionem videlicet Capitis et Bonorum suorum

*) Nagyon jól tudták ők, hogy *vezénylő-tábornok* s nem brigadéros volt; csak most e levélben czélzatosan nem látszottak tudni akarni.

universorum, tamquam Criminis laesae Mattis in summo gradu reus incurrisset, sed nec prius ad iteratas etiam Benignas Patentes ac Amnistiales Literas Nostras singulis delinquentibus et a debita fidelitate devÿs clementer concessas et publicatas, quam nunc novissime, dum is prosperiorem Armorum Nostorum contra Seditionis et Tumultus hujus authores ac asseclas victricium, praesertim in recenter terminata Anni hujus campestri expeditione bellica a Divino Numine specialiter benedici coeptorum progressum cognovisset, *saniori arrepto Consilio et errore suo agnito, poenitentia ductus, ad Fidelitatem Nobis debitam redeundi animum manifestasset,* (?!!) adeoque tardiorem ejusdem resipiscentiam merito vel non acceptare, vel justo vindicare Nobis integrum esset; *humillima tamen ipsius Joannis Bottyán apud Mattem Nostram facta oblatione et Supplici Instantia,* *) ac innata etiam Nobis Pietate et Clementia (qua lapsis veniam et delinquentibus gratiam facere, Jurisque et Justitiae rigorem lenitate Misericordiae temperare consuevimus) benigne moti: *eundem de et super universis illius occasione horum Motuum patratis hostilibus Actibus et Excessibus integre et plenarie absolventes, non solum Capiti, verum ipsiusquoque amissis singulis Bonis, praecipue immobilibus denuo restituendis, de Regiae Nostrae Potestatis plenitudine perpetuam gratiam et misericordiam duximus dandam et faciendam*; ita tamen et ea conditione, ut ab eiusmodi illicitis a modo imposterum abstinere, homagium fidelitatis praestare et in fide ac devotione Nobis debita constanter et immobiliter perseverare debeat, alioquin istam Nostram gratiam Ipsi minime volumus suffragari. Qvo vero majori cum alacritate bonum suum exeqvi valeat propositum: benigne insuper declaramus, quod eundem Joannem Bottyán, visis et perspectis uberius in futuro mox Nostro servitio fidelitatis et Zeli sui edendis egregiis experimentis, *ipsum aeque deinceps anhelata militari accomodatione et conveniente Charactere in servitiis Nostris bellicis insigniri facere nequaquam intermittemus.* Qvo circa fidelibus Nostris omnibus et singulis, Statibus et Magistratibus, ac prae-

*) Az áruló *Ocskay László* fogta volt ezt reá Bottyánra, Ebeczkyre stb., s ugyan az ő insinuatiójából küldetett nyakára Bottyánnak ezen, az utóbbi által soha nem kért cs. kegyelemlevél.

sertim universis Judicibus et Justitiarÿs antelati Nostri Regni Hungariae tam Ecclesiasticis quam Saecularibus ubivis constitutis et existentibus, praeterquam et Supremo ac Subalternis Armorum Nostrorum ibidem Praefectis, Generalibus, Commendantibus item et cujusvis Dignitatis, gradus ac honoris Officialibus bellicis et cujuscunque ordinis ac Nationis militibus, harum serie firmiter committimus et mandamus, qvatenus praefatum Joannem Bottyán *et si quos e Perduellium consortio ad fidelitatem Nostram secum reduceret, aut officiales aut gregarios, (qvibus pariter omnibus plenam Nostram amnistialem Gratiam clementer hisce insimul appromittimus)* ratione mentionatorum suorum excessuum, contra formam praesentis Nostrae perennalis Gratiae modo praemisso factae, in personis aut Bonis ipsius, eorundemque quibuslibet, intra vel extra Judicium impedire, turbare, molestare et damnificare, aut in Judicium attrahere, vel Executionem aliquam facere nullatenus praesummatis, sed hanc ipsam Gratiam Nostram perennalem Ipsi et iisdem modo praevio factam tam vos ipsi observare, quam per alios omnes, qvorum interest vel intererit, firmiter et inviolabiliter observari facere modis omnibus debeatis et teneamini, secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum in civitate Nostra *Wiennensi, Die 4. Mensis X-bris Anno 1708.* Regnorum Nostrorum Romani 19. Hungarici 21. Bohemiae vero 4. *Josephus,* m. p. L. S. Leop. Comes ab *Herberstein,* m. p. Ad Mandatum Sacrae Caesareae Mattis proprium: Joannes a *Tiell,* m. p.

(Eredeti, József cs. által s. k. aláírva, az egri káptalan országos levéltárában, Proth. A. M. nro 10. Bottyán ugyanis, ki e császári kegylevelet sohasem kérte s úgy soha igénybe sem vette : a mint — talán Kukländer esztergomi cs. tbk. útján kezéhez jutott, — hűsége jeléül bemutatta azt Rákóczinak s aztán az egri káptalanba mint nyilvános helyre tette le.)

412.

Bercsényi újabb ordere Bottyán számára.

Patak, 5. X-bris Anno 1708.

Tekéntetes és Nagyságos *Bottyán János Generális Úr ő Kglmének* praesentibus intimáltatik. Az bécsi udvar offerálván

az armistitiumot olly reménség fejében, hogy az békességnek tractája reassummáltassék; melly armistitiumnak punctumi az most öszvegyült Nemes Státusok által in publico rumináltatván, küldettek által a Dunán, Méltóságos Generális-Mareschallus Gróff Esterház Antal Uram kezéhez, olly véggel, hogy ő Kglme azoknak ratificatióját várja Bécsbűl. Hogy azért azon interveniálandó armistitiumnak publicatiója továbbra ne haladjon: felűlírt Generális Uram mihelyest veszi az iránt való intimatióját nevezett Generális-Mareschallus Úrnak, (nem várván tűlem több ordert) azonnal dobszóval publicáltassa commandója alatt lévő hadak közt s mindennémő hostilitások elkövetésétűl supersedeáljon.

Minthogy penig még bizontalan: ratificáltatnak-é, nem-é? azon punctumok; mire nézve olly kiváltképpen való vígyázással és dispositióval tartsa csuportossan az hadát: azalatt is valami nem reménlhető confusió az ellenségnek történhető excursiója által ne érje az hadakat. Sőtt, ámbár intimatiója érkeznék is emlétett Generális Uramnak az armistitiumnak valóságárúl megírt Méltóságos Generális-Mareschallus Úrtúl: eo tamen non obstante, semmiképpen az hadakot szétoszolni ne engedje, hanem csuporton tartván, veszi ő Kglme azoknak quártélyok iránt való további dispositiómat: mihez köllessék magokat az hadaknak azon armistítium ideje alatt alkalmaztatni? Etc.

(Bercsényi cancelláriáján készült másolat, félíven.)

413.

A fejedelem, Bottyánnak.

6. X-bris 1708. Sáros-Patak.

Generális Bottyán Jánosnak.

Két rendbéli Kgld tudósétó leveleit, mellyekkel informál bennünket nemcsak Újvárnak circumstantialis constitutiójárúl és annak megprófontolásárúl, a szerint Nyitra várának megszorúlásárúl, hanem még az ellenség a Vág és Nyitra vize körűl való hollétérűl is, (vettük.) Melly Kgld tudósétása előttünk kedves lévén, elhitettük magunkkal: a melly serénységgel

ekkoráig is az ottvaló praesidium és postérung dolgát folytatta, ezután (is) olly vígyázással, a mint a szükség magával hozza lenni, nemkülömben bennünket mindúntalan az odavaló dolgokrúl informálni el nem múlassa.

Úgy látjuk, a rézpénznek nyakaszakadásával a pénzelevatiónak félben kell hagyatni; a mint tovább nem is kívánjuk annak lásival (agio) való elvételére akaratjok ellen a lakosokat kénszerítenünk, elvégeztetvén ezen mostani Concursusunk alkalmatosságával; mellyet pro directione sui Kgldnek is tudtára adni kívántuk, tévén egyebek iránt szükséges dispositiókat.

(A fejedelem cancelláriáján írott, 1706—1709-iki még kiadatlan leveleskönyvben lévő egykorú másolat. Nemzeti Múzeum, *b. Jeszenák-gyüjtemény.*)

414.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Kiváltképpen jó Kegyelmes Uram!

Szolgálok alázatossan Excellentiádnak. — Én tegnap póstai alkalmatossággal ide Gácsban érkezvén, az hol alázatossan vészem Patakrúl 3. praesentis emanált Excellentiád úri levelét, mellyben méltóztatik intimálni, hogy Szécsénben continuáljam maradásomat, és hogy az négy regimentbűl commendírozott seregeket Újvárnál hagyjam, — mellyet el is követek. Jóllehet ugyan Somogyi Ferencz Uram seregeit és Balogh István Uram egy compániáját elhoztam magammal: mindazáltal Géczi Gábor Uram hadát egészlen és Iváncsai Györgygyel Balogh Uram katonáinak nagyobb részit ott hattam, — nem is kell Újvárnál most több: mert az Vág megáradván, által nem járhatnak; Újvár körül az faluk részint pusztúltak és elnyomorodtak: subsistentiájok nem lehetett; Nyitrát penig ottlétemben ennyihánszor lesettem: de soha ki nem jött. Elég Újvárnál négy-ötszáz lovas, több ott nem is élhet; ki is mehet Újvártúl mindenkor mostanában ötszáz lovas, volentírekkel együtt. Azonban az Garam mellett Esztergam elein két compániám, Ebeczki Ádám Uram circiter

száz lóval Nagy-Sallóban vagyon.*) Tekintetes Colonellus Zsámboki Nagy István Uramat regementestűl magam mellé vettem.

Excellentiád azt is parancsolja, hogy az több hadakat contraháljam; én nem tudom, micsoda más hadakat contraháljak? Mert ha Gundelfinger Uramat Báthbúl, az jászságot Szebelébbűl s Vajda András Uramat Szenográdrúl elhozom: az bányavárosokra mindent bévisznek, az ellenség is szabadossan kijár. Most is az beszterczei németnek egy része Zólyemban s onnét Selmeczre némelly boroknak elszállításáért ment, — kit is hogy vagy oldalt, vagy utól hogy megcsapjanak, megparancsoltam mind Kókai s mind Vajda András Uraiméknak.

Az gyalogságot szívessen elvárom Excellentiádtúl, jobban is lehet azzal a hegyek között próbálni, mint az lovassal. Revír Uram granatérosit és Radics András Uram batalióját, — az mint előbbi levelemben írtam, — egy próbatételre kihoznám, ha Excellentiádnak tetszenék és míltóztatnék iránta parancsolni; hiszem, mindenkor vissza lehet őket küldeni, — a nélkűl is nagy szorosságban vannak Újvárban, ház kevés lívin, csak kinn nyomorognak az hidegen. Most volna egyszer módunk gyalogsággal való próbatítelben.

Az mi illeti az szűntelen való portáztatást és szorgalmatos vígyázást: azt el nem múlatom, teljes tehetségembűl igyekezem az mire reá érek víghez vinnem, más felebarátimmal együtt. Úgy értettem, hogy az Dunán által recenter egy regiment német jött volna Pozsony vármegyében, ki is Nyéken, Vezekíntt, Diószegen telepedett volna meg.

Panaszkípen írhatom Excellentiádnak, hogy Ebeczki István Uram kóborló hada az Garam-mellíki falukat elpusztítván, prédálván, már ezen a földön is mindenütt panaszolkodnak ellene; szíltiben jár: de sohol kézre nem keríthetek bennek. Én megvallom, valakit közűlök megkaphatok, — azonnal felakasztatom.

Gácsi commissáriusok, prófontmester s egyéb tisztek jelentették előttem, hogy Andrássi Pál Uram nemcsak az Regulamentum szerint obveniáló portióit kenyérbűl, húsbúl, abrak-

*) »az is elég nehezen élődik,« — volt még utána vetve, de kitörűltetett.

búl s más egyéb provisióbúl veszi ki bőven: sőt duplán, triplán is kiveszi, — az falukról és helységekrűl is kíván. Úgy látom, a sümegi jó életet continuálja.

Ezután minémő occurrentiáim lésznek, irántok egymást érő leveleimmel Excellentiádat tudósítanom el nem múlatom. Kívánom, éltesse Isten Excellentiádat sokáig fris jó egészségben; — kegyes gratiájában ajálván magamat, tovább is maradok

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Gács, 7. X-bris 1708. *Bottyán János,* m. k.

P. S. Hajster Dunántúl Fejérvárban circiter háromezer emberrel bévitte az éllést. Azon földet nem kell semmit is félteni az ellenségtűl. Én Ebeczki István Uramnak hírit sem hallom, nem tudom, hová lett?

Külczím: Méltóságos Székessi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális (Tit. plen.) kiváltképen jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos engedelemmel.

Sáros-Patak. P. H. Stapheta urgentissima.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

415.

Bottyán Rákóczinak.

Felséges Fejedelem, Kegyelmes Urunk!

Szintín ezen órában veszem szokott alázatossággal Fölséged levelét, kiben mit méltóztatik kegyelmessen parancsolni, értem; mellyre nízve irhatom, hogy Locumtenens Uram ő Excellentiája orderezésébűl, elmúlt már két hete ide Szécsínben Zsámboki Nagy István Uram ezerével, Somodi Ferencz Uram három compániájával, Balogh István Brigadéros Uram két compániájával való elírkezésemnek és ugyanitt continuuskodásomnak. Oka Balogh István és Somodi Ferencz Uraimék compániái elhozásának: mert Újvárban nem subsistálhattak, — azonkívűl is vagyon ott ötszázig való lovas.

Mi illeti az ellensíg constitutióját: bizonyos embereim referálják, hogy Hajster Dunántúl Rábaközben bészállván, ott akart subsistálni: de az mieink reá felesedvén, onnít kinyomták, alkalmasint el is húztak és vágtak bennek. Feles ember-

kárával kimenvén Hajster, Győrhöz, — azután Komáromban bészállván, mind népestűl ötödnapig benn subsistált; azonban hadát Csallóközre oszlatta, elhiszem, ott fogja teleltetni. Vágontúl penig, — mint annakelőtte is alázatossan megírtam Fölségednek, — Vízkeleten, Kosúthon, Diószegen és Galánthán bésánczolva vagyon; az több helységek üressek némettűl. Az Nyitra mentében lévő helységekben és kastélyokban, nemkülönben az bányavárosokon, valamint bészállott, most is mindenütt helyben vagyon, de az mint értem, kezd szűkülni és halni, főkíppen az gyalogja, mert a szűntelen körűlötte járó porták semmit bévinni nem engednek. Minémő lovakat níha nyernek portásim: igen fél-húsúak, — elhiszem, nincsen bő futrázsia.

Az nagy Istenért kérem Fölségedet: az Dunántúl való földrűl *két regiment gyalogot általhozatni míltóztassék; Karvánál szépen általhordatom őket, — hiszem, egy holnap alatt vissza lehet küldeni megint,* azonkívűl is túl marad még két regiment. Meglátja Fölséged, melly hasznos operatiót viszek véle végben; az aprólíkos helyekben egyet-kettőt felvervén: mindgyárt megindúl az bányákon lívő nímet és revocáltatik. Ha reánk felesednék: egy étszaka Újvár alá vinním az gyalogságot, szekerek közé recipiálnám, ha szintín az lovassa utólérne is, gyalog közikbe szállanék és semmitsem tartanék. Tudja Fölséged, ezen lovassággal semmit ollyas derekas próbát nem lehet tenni, mert nem száll gyalog, gyalogság nélkűl penig az városok körűl semmit vígben nem viszünk, *mert szorossok az helyek.* Mindazonáltal mindezek állanak Fölséged kegyelmes, bölcs dispositiójában. Alázatos választ várván, — éltesse Isten Fölségedet sokáig szerencséssen. Magamat penig kegyelmes gratiájában ajálván, maradok

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája
Szécsén, 13. X-bris 1708. s híve
Bottyán János, m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Fölségének, tartozó alázatos engedelmességgel írám.

Sáros-Patak. P. H. Stapheta urgentissima.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét. csak az aláirás sajátkezű.)

416.

Bottyán Rákóczinak.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Szolgálok alázatossan Fölségednek. Tartozó alázatos kötelességembűl akarám Fölségedet tudósítanom. Most ezen az földön semmi ollyas állapotok nincsenek, — hanem Pálfi János Zólyomban érkezvén, felőle az község hírleli, hogy Rima-Szombat tájára akarna kimenni és ott magának qvártélyt csinálni; mellyet én el nem hihetek, hogy oda is dilatálja magát s az bányavárosokon is maradjon.

Ma nálam voltak az postírungban lívő Óbersterek és Főtisztek; ő Kegyelmeknek serio intimáltam az szűntelen való portázást, mellyet continuálnak is. Nem igen tartok attól, hogy az városokrúl csak két-három mértföldnyire is tégyen excursiókat a nímet.

Az mint előbbi levelemben is írtam: Rábaközbűl kinyomatott nímetség az Csallóközre oszlott. Esztergamban három compánia lovas nímet szállott, kikkel Kuklender az Garam- és Ipoly-mellyéki falukat akarta béhódúltatni: de mivel eleitűl fogvást két lovas compániát Esztergam előtt, Börzsön táján penig Martonfi Izráël gyalogságát jó vígyázással tartom, Zsámboki István Kapitány Uram ezerébűl is talám három compániát succursusra küldvén, — szándékát mindeddig sem vihette végben.

Tovább is kérem Fölségedet: *ha akarunk hadakozni, az dunántúli hadak közül két regiment gyalogot míltóztassék általszállíttatni,* csak hírért is; más az, hogy gyalogság nílkűl a lovassal igen kevés hasznot teszünk. Eddigis ha gyalogságom lett volna, szép operatiót vittem volna vígben.

Minthogy penig az pínznek cursusa is már devalváltatván, előbbi cursusra szállott, — szűkebb líszen köztünk a pínz: azért előbbi opinióm szerint, *rójjuk meg magunkat és kiki, mind szegénnyje, gazdaga, hadi és nem-hadi embere adja ki hite szerint pínzének tizedit: azzal lehet idegen nemzetnek fizetni, a melly kíván hazánk szolgálatjában hadakozni.*

Azon is alázatossan kérem Fölségedet: gyakor levelei-

vel vígasztalni kegyelmessen méltóztassék; igaz, úgy újúlni látszom, midőn Fölséged leveleit vészem, — azért rólam is szegény szolgájárúl ne felejtkezzék. Fölséged szokott kegyelmes gratiájában ajálván tovább is magamat, — éltesse Isten sokáig szerencséssen!

Datum Szécsén, 15. X-bris 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János, m. k.

P. S. Itt még kevés kuruczot vettem észre, hogy labanczczá lett volna; *a ki lett is: csak ama giz-gaz*, — de helette megannyi gyön.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel írám.

Patak. P. H.

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezü.)

417.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Legfőbb Generális!
Nékem Kegyelmes Uram!

Tartozó köselességem szerint kívánván Excellentiádat az idevaló constitutiókról tudósítanom, egyebet nem írhatok, hanem ez a föld most csendes, semmi ártalmas állapotok nem történnek. Az bányavárosokon lívő ellenség is semmi motusit nem mutatja. Nálom voltak ma az postérungbéli Colonellus és Főtiszt Uraimék, kiket is olly parancsolattal bocsátottam el, hogy egymást érő portázástúl meg ne szűnjenek, semmit béhordani ne engedjenek.

Pálfi János Zólyomban érkezvén, felőle közhírrel beszílli az parasztság, hogy Rima-Szombat tájára szándékoznék qvártéllyát extendálni, — de én nem hihetem, sőt lehetetlennek látom, hogy a bányákon is maradjon s oda is terjedjen; attúl sem tartok, hogy csak két-három mértföldre igen excurráljon statiójábúl.

Mint előbbi levelemben irtam, Rábaközbűl kinyomatott

nímetség Csallóközre oszlott, közűle háromszáz lovas Esztergamban szállott: azzal kívánta volna Kuklender Garam- és Ipoly-mellíki helységeket béhódultatni, — de két compániám Esztergam elein, Martonfi Izráël hajdúi Börzsön táján continuo lívín, azonföllűl Zsámboki István Uram hadábúl is circiter háromszázot adjungálván, — szándékát vígben nem vihette.

Tovább is emlíkeztetem Excellentiádat a dunántúli gyalogságnak általhozására. És, mivel már a pínznek cursusa deválváltatván, előbbi folyamatjára szállott: tudom, szűkebb líszen a pínz; a bányáktúl is elestünk; azért — mint annakelőtte is javallottam, — ha Excellentiádnak fog tetszeni: *rójjuk meg magunkat, kiki adja elő in communem pínzinek tizedét: lehessen fizetése az hadaknak, kivált idegen nemzetnek, ha Urunk ő Fölsége béhoz.*

Írhatom Excellentiádnak, hogy a városokon lívő ellenség az postírungot még sohol sem impetálta, — hanem egykét mérföldre níha futrázsra kijött; úgy vílem, *már soká nem subsistál a bányavárosokon: mert sohonnan semmit bévinni nem engedek, kikopik provisiójábúl.* Portásim az gaplabéli lovakat, kik az vízmerést húzzák, régen elhordhatták volna: de én nem engedem, — tudom, nagy kárára lenne az országnak.

Tovább mi occurrentiáim lísznek, azokról is Excellentiádat tudósítom. Kókay Márton Colonellus Uram mit írjon? ezen inclusábúl *) míltóztathatik Excellentiád megérteni; másfelől azon állopot vígett még sohonnít sincs informatióm.

Ezzel, éltesse Isten Excellentiádat sokáig szerencséssen!

Maradok

Szécsén, 15. X-bris 1708.

Excellentiádnak alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Laky István és Szalkay Dömötör hadnagyim compániairúl már az ruha is leszakad; jóllehet Excellentiád míltóztatott assignálni Beniczky Mátyás Uramra: de nem tudom ő Kigyelmét hol kerestetni; azért Excellentiád míltóztassék megparancsolni: tudósítson ő Kigyelme, hová küldjem emberemet? — Azonban Gács várában csak egy nyomorúlt bete-

---

*) Ma már nincs mellékelve.

ges Commendáns vagyon: a helett is szükséges volna jobb és kemínyebb embert betenni.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, első Senator Úr és Legfőbb Generális Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel. Patak. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

418.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Excellentiád parancsolatja szerint Nagy István Vice-Kapitányért elküldvén, még érette vannak; mihelyest elérkeznek véle, Gácsban fogom küldeni.

Mégeddig az ellenség motussa iránt az postérungban lívő militia békével volt, — tovább mi történik? Isten tudja.

Iminnend-amonnand minémő leveleim érkeztek, íme in inclusis *) Excellentiádnak megküldöttem, — ezekbűl bőven érthet Excellentiád. Hanem Excellentiádat az Istenért is kérem, ocsódjék Újvár iránt: mert rút periculumban forog; *gyalázatos lészen korbácscsal elveszteni, kit a császár ereje meg nem vehetett.*

Tovább mik occurrálnak, kötelességem szerint megírni el nem múlatom. Éltesse Isten Excellentiádat!

Raptissime Szécsén, 20. X-bris 1708.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának kötelességgel, sietve. Patak, Ungvár. Cito, cito, cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime. P. H. Stapheta urgentissima. Generális Bottyán János, m. k.

*) Az alább olvasható kívűl a többi már nincs meg.

Melléklet:

Méltóságos Generális Uram!

Mivel az Beszterczе tájíkán lívő lovas nímetsíg mind Zólyomhoz lenyomakodott: bizonyossan még ki nem tanúlhattam, micsoda szándíkban lígyen? Elválik még ma, merre veszi útját? azonnal sietsíggel értésére adnom Nagyságodnak el nem múlatom. *Az portásaim azt referálták, hogy Pálfi János valami ötvened magával Körmöcz felé ment; onnít hova divertál? nem tudhatom.* A jó vígyázást el fogom követnem. Tovább is ha mi olyas hireim lésznek, kötelessígem szerint Nagyságodnak tudtára adnom el nem múlatom.

Maradok

Senográd, 19. X-bris 1708.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Vajda András, m. k.

P. S. Nagyságod parancsolatjábúl már eddig portát tettem volna: de az vonás*) mivoltára nézve semmitsem próbálhatni.

Külczím: Méltóságos Generális Bottyán János nagy Uramnak ő Nagyságának kötelessen írám. Szécsény. P. H.

(Eredetije mindkét levélnek gyűjteményemben. Amaz egész, emez félívre iratott, ívrétben; a tábornokénak csak aláírása sajátkezű, az ezredesé egészen.)

419.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Mostanság itt semmi tudósításra való állapotok nincsenek, az hírek is megszűntek; hanem az Duna mellől írják, hogy öt- vagy hatszázig való nímet hajókon alámenvín, úgy hírleli, hogy Pétervárában igyekezik, — a ki is csak recruta.

Bányavárosokon lívő ellenség in prioribus terminis lévín, még ekkoráig az postérungokat sohol sem impetálta; referálják, igen hal, és szűk állopottal vagyon.

*) Így; tán a szoros hegyi utak bevonása, bevágása értetik.

Tovább mi occurrentiáim lísznek, Fölségednek értísére alázatossan adnom el nem múlatom. Kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Sub dato Szécsény, 22. X-bris Anno 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája
s híve
Bottyán János, m. k.

P. S. Az postérungot jó rendben hozván, szüntelen portáztatok.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Második Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Fölségének, tartozó alázatossággal írám.

Patak. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

420.

Ugyanaz, ugyanannak.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Alázatossan adom tudtára Fölségednek, hogy az ellenség practicával élvén, addig mutogatta Gyetvához gyülekezetivel Losoncz felé való kicsapó szándékát, hogy nyughatatlan lívín Generális Andássy Pál Uram, egymást érő requisitióira az mellettem levő hadakat mind arra kellett fordítanom; azalatt a nímet báthi postérungon rajta menvín, az mieinket onnít kinyomta, jóllehet kevés kárral, — kik is mindgyárt ott Zsemberen szállottak meg. Az nímet penig sánczolja magát; úgy referálják mindenfelől, hogy Korponára és Viskre is akarna postírungot tenni, kinek szándékát könnyű volna impediálni, ha gyalogságunk volna. Én ugyan öszveszedvén az felkelhető katonaságot, azon líszek, hogy ellene állhassak és Báthot is megpróbálhassam. Szebelébi és szenográdi postírungunk még helyben vagyon. Az Istenért kérem Fölségedet, valamelly gyalogságot szereztetvén, méltóztassék mellém küldeni, — emberségemre s parolámra fogadom: Isten jóvoltábúl olly notabilis actust tíszek több felebarátimmal együtt, kit nem is remínlenínk. Régen instáltam már az dunántúli gyalogságnak által-

hozása végett: de még csak választ sem obtineálhattam. Tovább occurrálandó állopotokrúl is alázatossan informálnom Fölségedet el nem múlatom. Kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Szécsén, 26. X-bris 1708.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája s híve

Bottyán János, m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunknak ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel.

Munkács vel ubi. Cito, cito, cito. Citius. Citissime. P. H.

(Eredetije gyüjteményemben. Csak az aláirás sajátkezü. Ívrétben.)

421.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint adom értísére Excellentiádnak, hogy az ellenség Gyetva felé mutogatta kiütő szándékát, melly miatt nyughatatlan lívín Generális Andrássi Pál Uramtúl: az itt körűlbelől lívő hadakat mind mellíje küldöttem; sőt magamat is kívánt, de mivel lábaim eldagadoztak s cúráltatom, nem mehettem, — bár az hadat se küldhettem volna! Mert azalatt Selmecz felűl az ními rajtamenvín Báthon: az mieinket onnít kinyomta, nem sok kárral ugyan. Már is magát sánczolja, többet is vár maga után, s mindenfelől csak azt referálják, hogy Korponát és Visket is akarja megszállani és ott postérungot csinálni; kit ha gyalogság volna, lehetne most impediálni. Excellentiád minémő hajdúságnak jövetelírűl bíztatott, — még hírit sem hallom néki. Báthbúl kiszorúlt postérung penig Zsemberen szállott meg.

Az Istenért is kérem Excellentiádat, az dunántúli gyalogságbúl méltóztassék általhozatni, bízom: Isten által megszégyenítjük valahol!...

Szebelíben és Szenográdon helyben vagyon még a mi

postérungunk. Most újobban az hadakat mellím szedvín, meglátom, ha impediálhatom. Ezzel éltesse Isten Excellentiádat.

Datum Szécsén, 26. X-bris 1708.

Excellentiádnak alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Grőff Bercséni Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának. tartozó obligatióval. Ungvár, vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

422.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Jóllehet némelly hirtelen jött hireim sinistra informatiójok után, tartozó alázatos kötelességem szerint írt tudósító levelemet bocsáttam volt Excellentiádhoz, hogy Selymeczrűl s circumjacentiákrúl confluált ellenség Báthban lévő postérungunkat karácsony első napján kinyomván, ott is imposterálni kezdette volna magát, két felé tévén a lármáskodást, én körűlem lívő lovas hadaknak nagyobb részít Generális Andrási Pál Uramhoz Losoncz tájíkára commendéroztam volt; — érkezik azalatt újabb hirem, hogy csak subsistentiájára való necessariumokkal megrakodván, az nap visszatért Selymecz felé. Megvallom, Kegyelmes Uram, nem kevéssé szégyenlem, hogy ollyas informatiót kellett tennem, nem közönséges tiszt relatiója után, — ki is lakolni fog érte. Mindazáltal pro ulteriori alázatossan kérem Excellentiádat: ha mit akarunk efficálni, az gyalogságnak reparatiójában törekedjünk.

Vágontúl s úgy Csallóközben in prioribus terminis nehány hellyeken vagyon az ellenség, s Vízvárt a Duna mellett sánczolja s keríti.

Raptim Szécsény, dje 29. X-bris 1708.

Jó Uramnak, Excellentiádnak

alázatos igaz szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Az nímet elég nagy szorúltságban van bányavárosokon; én sohonnét még be nem engedtem vinni a parasztságnak (élést.)

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyaroszági Főbb-Generális, Locumtenens, Senator Úr jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos kötelességgel ajánlom. Ungvár. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

423.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő Fejedelem!

Nékem is Nagy Kegyelmes Uram!

Jóllehet némelly hirtelen érkezett hireim sinistra informatiójok után, tartozó alázatos kötelességem szerint írt tudósító levelemet bocsátottam Felségedhez, hogy Selymeczrűl s több circumjacentiáiról confluált ellenség Báthban levő postérungunkat karácsony első napján kinyomván, ott is imposterálni kezdette volna magát, két felé tévén lármáskodást: én körűlem lévő lovashadaknak nagyobb részét Generális Andrási Pál Uramhoz Losoncz tájára commendéroztam volt; — azalatt penig újabb hirem érkezik, hogy csak borért s szénáért, szalmáért s más subsistentiájára való necessariumokért tett eruptiót, s már vissza is tért Selymeczre. Megvallom, nem kevéssé szégyenlem, Kegyelmes Uram, hogy ollyas informatiót tettem nem közönséges hadi tiszt relatiója után, — ki is lakolni fog érte. Mindazáltal pro ulteriori kérem alázatossan Felségedet: ha mit akarunk efficiálni, az gyalogságnak reparatiójában törekedjünk.

Raptim Szécsény, dje 29. X-bris 1708.

Jó Kegyelmes Uramnak Felségednek

alázatos igaz híve s méltatlan
szolgája
Bottyán János, m. k.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Vezérlő-Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz,

érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének alázatos engedelemmel ajánlom. Munkács. P. H.

A levél hátlapján a fejedelmi válasz fogalmazata :

5. Januarÿ (1709.) Munkács. Replica. Etc. etc.

Az ott való occurrentiákrúl és hirekrűl egymást érő újabb négy rendbeli Kegyelmed tudósító leveleit is vettük kedvessen; mellyekbűl nem egyebet, hanem az haza szolgálatjában szíves szándékát és eltökélt devotióját nyilván tapasztalhatjuk s tapasztaljuk is Kegyelmednek. Ide szűntelen munkálódunk, hogy a *gyalogságnak számát, mennél feljebb lehet, bővítsük és szaporítsuk.* Hogy penig az ellenségnek szándékát effective s annyivalisinkább reprimálhassuk: ezen kemény idők tovább tartásával a Duna általállván, — azonnal mégyen orderünk Méltóságos Generális-Mezei-Marschal Gróff *Eszterházy Antal* Úri Atyánkfiára az *Kegyelmed által insinuált gyalogságnak, a dolgoknak hasznossabb secundálására való általjövetelirül.* Tovább is azért, és minekelőtte Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Gróff Székesi Bercsényi Miklós Úr a tájára magát venné is, — teljes bizodalommal vagyunk: valamint ekkédiglen (így), ezután is minden hasznos vígyázással s dispositiókkal lenni Kegyelmed el nem múlat, — tudósítván bennünket mindúntalan az intervenientiákrúl. Etc. etc. Expediatur.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.—A válasz-conceptus Ráday Pál udvari cancelláriai igazgató kezeírása.)

424.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Ez következendő új esztendőt jobb szerencsével minden részeiben áldja meg Isten! — Minémő szomorú állapotokat írnak Újvár vidéke felől: ezen inclusábúl míltóztathatik Excellentiád megérteni. Én arról nem tehetek, mivel az hadak e táján is szükségesek; ezen kevés néppel mindenfelé nem érkezhetem. Már Újvár körűl, sőt az egísz Garamon túl lívő földön egy ép hely sincsen, — naponkínt semmivé líszen az a föld.

Az ideküldött gyalogságot föld nyelte-é el, vagy ég? — nem tudom, hogy mind ennyi időtűl fogvást nem érkezhetik, a melly valóban szükséges volna. Excellentiád mit míltóztatik parancsolni, elvárván, a tévő líszek. Éltesse Isten fris jó egészségben Excellentiádat! Maradok

Szécsén, 31. X-bris 1708.

Excellentiádnak alázatos szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Mivel Ebeczki István Uram hada eloszlott: az Garamon túl szíltiben jár a labancz, melly miatt Újvárba is semmit bé nem vihetni. Újvárban penig egy jó ember nincs a ki kijárna vagy portáztatna; Géczi Gábor Uram nem arra, hanem ispitálban való. Javallanám, Kéménd avagy Bény táján egy sánczot erigálnánk: Martonfi Izráël hajdúit belészállítván, — árnyékában az katonaság is jobban megállana, azon földön a labancz is olly bátran nem czékázna.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának sietséggel írám. Ungvár vel ubi. Cito. Citius. Citissime.

P. H. Staphèta urgentissima.

Melléklet:

Míltóságos Generális!
Énnékem nagy Uram!

Az előttünk lívő új esztendőnek mindenríszeit kívánom, az Úr-Isten tegye boldoggá s szerencséssé Nagyságodnak! — Fő-Míltóságink míg armistitium dolgában munkálódtak: az ellensígnek hírivel esvín az is, hogy Nagyságod Újvár tartományábúl beljebb nyomódott az hadakkal, — a két nap alatt mint pusztította lígyen el azon ellensíg ríszünkön való falukat, ímé, declarálom. Az esztergami, komáromi s több helybeli labanczság öszvevervín magokat, elsőben is Újvár alá kiütínek, azután az faluknak esvín, Köbölkútot, Fűrt, Kírt, Csúzt, Újfalut, Nagy-Sallót felvertík, mindenekbűl praedát hányván, férfi- s asszonyemberekben is levagdaltak, Nagy-Sallóban Farkas Sándor Uram regimentjebeli hajdúságbúl tizenegy legényt egy zászlótartóval lekonczolának. Mi víge leszen ezen tragoe-

diának? az Isten megmondhatója, — mikor senki nincsen a ki ezen másfélezer lovasbúl álló labanczságnak eleiben álljon, az egy maroknyi Nemes Honth Vármegye gyalogságával hogy botlok itten; szomszédságomban csak híre sincs a kurucznak. Báthi postériumot hogy dissipálta az ellenség, úgy tudom, constál Nagyságodnál; circiter tizenhat katona kárával esett onnan való kibontakozások a mieinknek. Ott kalaúzkodott köztek az rothadt hitő Blaskovith is, a ki szolgája levílt (volt) Nagyságodnak.

Ebben lívín dolgunk, — hacsak Nagyságod nem viseli gondunkot e táján, attúl tartok: Selmecz táján erigált postériumokbúl, innen is Esztergam eleirűl minket kinyom az ellenség, s egész Szécsínig, annál is tovább elterjeszti az erejét. A mennyin vagyunk, ha iparkodnánk, az ravancsot könnyön meg is téríthetnénk nekik; bár csak ötszáz gyalogunk lenne: aprólékos helységekbűl mind kihalásznánk a lompost.

Kívánom ezzel, az új esztendőnek fordúlásán örvendetesbb hírekkel nemzetünket vígasztalja meg a jó Isten!

Datum Berzseny, die 29. Decembris 1708.

Nagyságodnak alázatos hív szolgája

Martonffy Izraël, m. k.

Külczím: Illustrissimo Domino, Domino *Joanni Bottyán*, Suae Serenitatis Ducalis et Inclytorum Statuum Confoederati Regni Ungariae Militiae Generali, (Tit. etc.) Domino et Patrono summe colendissimo. Szécsény vel ubi. Cito, cito, cito, cito, cito, cito, cito, cito, cito. Citissime. P. H. Falusi Bírák! Lóhalálában szolgáltassátok ezen levelemet sághi postamester uram kezihez, száz pálcza büntetése alatt.

Martonffy Izraël, m. k.

(Az eredetiek gyűjteményemben. A tábornok levelének csak aláírása, a hajdúkapitányé egészen sajátkezű. Mindkettő ívrétben iratott.)

425.

Bottyán, Nógrád vármegyének.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek szerencsés új esztendőt minden forgásiban kívánván, ajánlom köteles szolgálato-

mat. Látván az körülöttem lévő, úgy ezen Nemes Vármegyében előbb-odább helytelenül dislocált militiátúl az szegénységnek néhott fölöttébbvaló terhét s néhott penig könnyebbségét: mindenfelől reám tódúl a szegénység; én penig nem tudván az vármegye constitutióját s helységeknek qualitását, mivel az Nemes Vármegyének se szolgabírája, se commissáriussa mellettem, — azért minthogy Nagyságtok s Kegyelmetek ollyas emberét mellettem nem tartja: az történt és tovább történhető gravameneknek oka nem leszek, se nem remediálhatom. Magam is csak imígy-amúgy élek, semmi rendes dispositió nincs subsistentiám iránt; kihezképest a Tekintes Nemes Vármegye ne terheltessék ez iránt gondoskodni és elsőben is az rendetlenül dislocált militiát rendben venni, magam intertentióm végett is jobb dispositiót tenni. Ezzel jóakaratjában ajánlván magamat, maradok,

Sub dato Szécsény, 1. Januarÿ 1709.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek

köteles szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus ac Magnificis, etc. etc. toti denique Universitati Comitatus Neogradiensis, etc. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije Nógrád vármegye levéltárában.)

426.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Leleszrűl 22. X-bris datált méltóságos levelét Excellentiádnak csak ma vettem, hol vándorlott eddig? — nem tudom; mellybűl midőn érteném Nyárády András Kapitány Uramnak Nemes Borsod Vármegyébűl bizonyos gyalogsággal való közelítését, — már akkor szintén orderem szerint ide Szécsénben bé is érkeztek. Báthi postérung kinyomatása alkalmatosságával tartván attúl, hogy Visk és Ság felé is ne lehessen (mint híre volt,) dilatálni magát az ellenségnek, itt subsistálván ezek, míg Heves vármegyeiek is közelítnek Fülek tájára, közhelytűl

itt sem messze lévén, oda dirigáltathatnak, az hová szükséges; csakhogy, e bizony nem igen vadra való, — ki felől mit írjon Szent-Péteri Imre? alázatossan megértheti Excellentiád.*) Mit írjon Colonellus Vajda András Uram is az ellenség motusárúl, in originali kívántam accludálnom.**)

Mint emlékezik azon levelében Excellentiád, hogy csaknem közhírűl hallatik Szepesség felé szándékoskodása: nagyon tarthatunk is attúl; én ugyan postérungbéli hadakat, a mennyire lehet, készületben tartom: mindazáltal, mint értem Andrási Pál Uramnak Nemes Gömör Vármegyében való távozását, — ha divíni passusra is kell vígyáznom, annyival terhessebb lesz; mindazáltal én mire érkezhetem, kész a szolga. Ha casu quo Szepesség felé talál az ellenség nyomúlni: én ezen Nyárády hajdúságát is Nemes Gömör Vármegye felé, Andrási Uram commandója alá fogom küldenem.

Mostani innepi alkalmatossággal, Eszterházi Joseph komáromiakkal való megegyezése alkalmatosságával, a midőn Újvár alá portát tettek, azalatt esztergomi is kicsapván: az én faluimat***) a völgyön fel Csúzig derekassan megrablotta. További Haiszter machinatiói felől is mit írjon Súgó György, alázatossan megértheti Nagyságod; †) ha úgy lenne, — elég rossz volna; azonkívűl az armistitiummal is igen lassan bíztatnak bennünket.

Alkalmasínt pusztúlván naponkínt újvári districtuson az helységek, csak eddig való távozásommal is igen kezdett grassálni az ellenség, — azt úgy tudom: csak egy fordúlásomnak híre lenne is, nagyon tartózkodnék.

Elébb-odább levő fiscalis dézma-borokra rossz gondviselés lévén s rossz dispositiók is ahhoz, sok csak cape-rape lett; közel négyszáz akóig már Újvárban szállíttattam, ide is száz akóig hordatván, mihelyt mód lesz benne, azonnal odaszállíttatom.

Szintén levelem végzése közelítésével érkezik Vágontúl való ellenségrűl más, új formában való hírem is: hogy minemű

---

*) L. az I. számú mellékletet.

**) L. a II. sz. mellékletet.

***) Szent-Péter, Madar, Bátorkeszi, Bény, Béla, Diva, Kis-Gyarmat, Köbölkút, Kis-Újfalu, Csata és Csuda faluk s puszták voltak övéi.

†) E melléklet ma már nincsen csatolva.

herczeg népe*) volt ott, az egészlen felment volna, és csak a dánusok szállottak volna Vízkeletre, Séllyére, Kosótra, Szeredre, s némelly része gyalogjának az hegyaljai városokra. — Ezzel ajánlván Nagyságod gratiájában magamat, maradok

Raptissime Szécsény, dje 2. Januarÿ 1709.

Jó Uramnak Excellentiádnak

igaz köteles szolgája

Bottyán János m. k.

I. Melléklet.

Nagyságodnak nagy jó Uramnak ajánlom köteles szolgálatomat.

Kegyelmes Urunktúl ő Felségétől, úgy Méltóságos Fő-Generális Uramtúl lévén parancsolatom Borsod vármegyei gyalog nemessíggel való feljövetelre, úgy, hogy új esztendőre vissza is mehessenek, mindazáltal látván Nagyságod Andrási Uramnak ő Nagyságának szólló levelét: tegnap ezen velem levő gyalogságot Nyárádi András Kapitány Urammal megindítottam, kérvín Nagyságodat: minthogy ez nem mezei had és szokatlan is az hadakozáshoz, oly helyre alkalmaztassa, az hová méltónak ítéli, és patrocinálni is nekik ne terheltessék, — az Nemes Vármegye Nagyságodtúl kedvessen vészi, én is tehetségem szerint megszolgálni el nem múlatom. Az mint maradok is

Nagyságodnak

Losoncz, 31. X-bris 1708. kész köteles szolgája

Szent-Péteri Imre m. k.

II. Melléklet.

Míltóságos Generális, nagy jó Uram!

Hogy az Úr-Isten Nagyságodat ez új esztendőben mindennémű jó szerencsékkel megáldja, szivembűl kívánom. — Hajster s Pálfi, úgy Kohári labancz Generálisok ötödnaptúl fogvást Selymeczen benn vannak, az hadok peniglen tegnapi napon marsolt Szent-Kereszt és Zólyom felé circiter négyezerig való; micsoda szándékban légyen? még ki nem tanúl-

*) Valószinűleg Savoyai Eugen dragonyos-ezrede értetik.

hattam, — a híre ugyan megvan, hogy mind Gács felé s mind penig Korpona felé próbát fogna tenni. Elválik, tovább micsoda operatiókhoz fog kezdeni. Ezek után Nagyságod gratiájában ajánlván magamot, maradok

Szenográd, dje 1. Januarÿ 1709.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Vajda András m. k.

P. S. Az papirost és az két font viaszgyertyát kolpagiaknak régen megparancsoltam venni, de még ki nem hozták.

Külczím: Méltóságos Generális Bottyán János nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelessen írám. Szécsény. P. H. Középső-palojtai bíró feje vesztése alatt ezen levelemet sietséggel küldje Szécsényben.

(Mind a három eredeti levél, gyűjteményemben. Bottyánénak Bercsényi-, s Szent-Péteryének Bottyán czímét tartalmazott második félíve leszakadt.)

427.

Bercsényi Bottyánnak.

Szolgálatomat ajánlom
Kegyelmednek.

Az gyalog-regementek, mostani hadak rendbenvétele alkalmatossággal brigádákra subdividáltatva lévén, Csajághi János Uramnak az maga brigádáját illető dolgai végett szükségképpen Érsek-Ujvárban köll befordúlni. Kire nézve kívántam értésére adnom Kegyelmednek: hacsak az ellenségnek motussa nem impediálná az ő Kegyelme távozását, más commandót addigis méglen ott múlat, helyében rendölvén és az (fűrészi) passusra való szorgalmatos vigyázás iránt dispositiót tévén, ő Kegyelmét megírtt dolgoknak eligazítására nézve bocsássa el Kegyelmed. Éltesse ezzel Isten sokáig jó egészségben Kegyelmedet. — Unghvár, dje 4-ta Januarÿ 1709.

Kegyelmednek szolgáló jóakaró sógora

G. B. Miklós m. k.

Alól: Bottyán János Úrnak.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláírás sajátkezű.)

428.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!
Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Tartozó alázatos kötelességem szerint kívántam recenter is az idevaló occurrentiákrúl tudósítanom Felségedet. — Most legközelebb elmúlt innepi alkalmatossággal, egyes értelemmel lévén mind Vágontúl Eszterházi Joseph, mind komáromi, esztergami, nyitrai, tapolcsányi, szent-benedeki ellenség, — egy nap, egy órán tettek excursiót: komáromi és Vágontúl való Újvár alá, esztergami, nyitrai s tapolcsányi Nagy-Sarló felé, s alá azon Esztergamig. Újvár alatt a mieink derekassan megellenkezvén vélek, szégyennel tértek vissza: de a más rendbéli alkalmasint megpusztította újvári districtust.

Mostani kemény idők alkalmatosságával a Duna már általállott, annyira: sós szekeret is elbírt; igen jól esnék, Felséges Uram, ha Újvár táján egy fordúlást tehetnék, Vágontúl alkalmas operatiót tehetnék, s mind a szegénységnek s a vitézlő rendnek is nagy consolatiójára lenne, ha arra engedelmem lehetne. Esztergamban is feles lovas német s rácz lévén, a szüntelen való excursiói praecludáltatnának.

Bányákon lévő németség helyben vagyon; szívem szerint volnék rajta, hogy valahol megcsaphatnám, — csak volna kivel. Nemes Borsod Vármegye gyalogsága jött ide hozzám: az is mindennapon szökik, másként is éppen nem vadra való. Guldenfinger s úgy Ebeczki Uramék regementjeik is igen elszélledtek, mindenütt persequáltatom őket, — félek attúl, üressen ne maradjanak a postérungok.

Ezzel a midőn várnám avagy csak levele által is Felséged consolatióját, maradok

Raptissime Szécsény, dje 9. Januarÿ 1709.

Jó Kegyelmes Uramnak

Felségednek alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarország Confoederált Statusi Vezérlő Fejedelme Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz

érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének, alázatos engedelmességgel ajánlom. Munkács. **P. H.**

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

429.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Kegyelmes Uram!

Előbbi levelemben írtam vala selmeczi, zólyomi és beszterczei megegyezett nímetnek szenográdi postérungra csapásárúl, — az minthogy azon Szenográdot és Szuhánt felpraedálván, meghallotta mellettem lívő hadaknak menetelít, visszatért; kire is útban a mieink reáütvín, benne lecsaptak, ötvenötig való élíssel terhes szekereit elnyervín, szerencsésen el is hozták.

Esztergamban, Komáromban és Tatában lovas nímet lívín, igen börzenkedik, — arra is kérik mindenfelől tűlem az succursust; kevís lívín az militia, nem succurrálhatok.

Úgy értem penig, Excellentiádnak is eddig hírévé lehet, hogy az nímet Árva és Liptó vármegyékre terjedett s talám Szepesben is penetrált, — nem is szűnik meg, hacsak dunántúli hadak succursusával nem revocáltatik, mert mi itt gyönge erővel vagyunk, *gyalogságunk nincs!* Borsod vármegye hajdúságát Vajda András Uram mellí commendírozván: az útban, tisztei szeme láttára felzendült s elment, — kiért az odavaló vice-ispánt kellenék fogni, hogy ki nem fogdozza őket.

Az ellensíg háta megett semmi hasznos operatió-títelnek módját nem látom. Kírem azért, az Istenért Excellentiádat: dunántúli hadakbúl míltóztassék succursusra hozni, — máskínt semmi jó vígét nem látom dolgainknak; most az Duna béfagyván, mindenütt folyvást jöhetnek, a nélkűl is túl ellenségek sohol az praesidiumokon kívűl nem lévílt, (nem lévén) csak hevernek, — mi itt majd az lelkünket is kifojtjuk az sok fel s alá szakadozásban. Excellentiád míltóztassék úgy gondolkodni: most sok hasznot tehetünk innít, ha dunántúli had succurrál, — máskínt csak imígy-amúgy leszünk. Kegyelmes választ várván, éltesse Isten Excellentiádat! Maradok

Szécsén, dje 13. Januarÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ezen postírungban lívő hadnak mundírung adassik: mert jó lílekkel mondom, ez mostani erős üdőkben többnek mint száz embernek vette el a hideg az lábát csizmátlanság miatt.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercséni Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan, sietve. Ungvár. Cito. Citius. Citissime. P. H. Stapheta urgentissima. *Generális Bottyán János m. k.*

(Eredetije gyüjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

430.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!

Nékem is érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Recenter nékem vígasztalásképpen írott levelét Felségednek alázatos engedelmességgel vévén, értem, hogy további kemény hideg idők tartásával kegyelmessen méltóztatik Felséged Méltóságos Marschallus Gróff Eszterházi Antal Uramhoz ő Nagyságához ordert küldeni némelly dunántúli hadaknak csak bár egy próbáig való általjövetelekrűl. Régtűl fogva óhajtottuk azt, hogy ollyan hidunk légyen a Dunán, mint most; Isten azt most megadta, — csak serényen látnánk dolgunkhoz!

Szenográdi postérungunkra felsőbb napokban selymeczi, zólyomi s beszterczei német reáütött volt; honnít a mieink kevés kárral elnyomakodván előtte: visszatérésével ötvenötig éléssel megrakodott szekerét, nem kevés kárával az ellenségnek visszanyerték.

Itt e tájon én commandóm alatt levő hadak az időnek keménysége miatt — ruhátlanok lévén, — igen megkedvetlenedtek; accedál ahhoz leginkább az éjjeli-nappali kemény szolgálatnak nyughatatlansága. Ha mód volna benne, Felséges Uram, hogy onnít alól több hadak küldetnének, — (mert) az sok felé való szolgálat miatt hova szakasztanom nem tudhatom; éjjelnappal szorgalmazzák Újvárban is az provisió szállítását, alkalmasint öszve is gyűjtöttünk már mind lisztben, mind sóban, vágóban s más necessariumokban, — csak lehetne indít-

tatnom: de az Duna befagyásával esztergami ellenség is sok excursiót tészen; vagy az, hogy minden postérungokat üressen kell hagyatnom, vagy egész securitással nem indíthatom, netalántán az ellenség kezében ejteném.

Nemes Borsod Vármegye gyalogsága ide lévén commendérozva, együl-egyig hazaszöktek, okot adván, hogy őket csak új esztendőig insurgáltatták. Én is egy lovas compániát utánnok küldvén, szintén nyolczvanig valót visszahozattam Eger tájárúl, itt tömlöczre rakattam, — erántok való kegyelmes parancsolatját alázatossan várván Felségednek, velek mitévő légyek?

Locumtenentiális secretárius Szalai István és Ilosvai Imre Uraméknak Salczer komáromi Commendánstúl az általmenetelre passus nem adatott, azért, hogy Haiszter nem engedné; Újvárban vadnak most is, jele az, hogy sincere nem akar bánni a német vélünk; innét collimálhatom azt is, hogy az armistitiumbúl nehezen lesz valami. — Coeterum a midőn továbh is született kegyelmességében én Felségednek ajánlom magamat, maradok

Jó Kegyelmes Uramnak
Felségednek
alázatos igaz híve s méltatlan szolgája
Bottyán János m. k.

Raptim Szécsény, dje 16.
Januarÿ 1709.

P. S. Hogyha dunántúli hadak általjőnek: legjobb volna Csallóköznek jőni, s onnét Nagy-Tapolcsán táján levő aprólékos postérungjait impetálni; ott mindenütt keveses van, könnyen, hamarjában bírhatnánk véle, s azontúl Szepességre szándékozó német is azzal mindgyárt revocáltatnék.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz etc. érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel ajánlom. Munkács. P. H.

A levél hátlapján a fejedelmi válasz fogalmazata:

Spectabilis, etc. Salutem, etc. Utóbbi, 16-a currentis írt Kegyelmed levelét vévén, tagadhatatlan, hogy előbbeni némelly Kegyelmed írásira válaszunkat nem adtuk; mindazáltal reflexióval lévén irántok: azalatt is olly dispositiókat tettünk Ke-

gyelmed kívánsága szerint, hogy rövid napok alatt meg fogja tapasztalni Kegyelmed azoknak valóságát és a szerint lehető hasznos folyhatását. Coeterum Kegyelmed serény vígyázását és az ellenség ellen Szenográdnál tött activitását recognoscálván, nem kételkedünk, hogy tovább is azalatt minden jobb módokat a nemzetséges ügy hasznára el ne kövessen. Datum Munkács, 25. Januarÿ 1708. Expedit.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű. A fejedelmi válasz-conceptus Ráday Pál írásának látszik.)

431.

Bottyán Heves vármegyének.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Nagyságtok s Kegyelmetek követjeit szívessen látván, az küldött ajándékot kedvessen vettem, mellyet köszönöm is. — Az mi az ide praestálandó provisió dolgát illeti: azt én nem vetettem a Nemes Vármegyére, hanem Darvas Ferencz Provincialis-Commissárius Uram ő Kegyelme orvosolhatja meg. Én mindazonáltal az assignált provisiót megvárom akár in natura, akár pretio aequivalenti, mert az militia széllel nem élhet. Coeterum minden jót kívánván, maradok

Szécsén, 20. Januarÿ 1709.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek

köteles szolgája
Bottyán János m. k.

(Eredeti levél Heves vármegye levéltárában, 1709. 10. a. sz. a. Csak az aláírás s. k.)

432.

Csajághy János dandárnok hadi-jelentése.

Méltóságos Generális Marsalch!
Nékem nagy jó Uram!

Én az Liptóban ment ellenségnek revocatiójára szándékozván, tegnap egy hete Zólyom vármegyében általmentem Orosz Pál, Szalai, Nikházi és Bezerédi-féle regimentekkel s circiter kétszáz hajdúval, — de mindnyájan se voltunk ezeren;

mégis Víglest, Zólyomot bloquadálván, Beszterczén Haisztert, Steinvilt is úgy megszorítottuk, hogy sem élést nékik nem vihettek az körűl lévő strázsáim miatt, sem penig kétszernél többször kijönni nem mertek, akkor is mindenkor levagdaltunk s fogtunk bennek. Csütörtökön estvére Liptóbúl revocáltatván Haiszter az cavalleriát, csak az Volszkell (Wolffskehl) regimentjének némely részét hagyta oda; pénteken reggel Beszterczéről kijött erre 1400 lovassal és öt compánia gyaloggal s két taraczkkal, Garamszegen lévő strázsámat felverte vigyázatlanúl, — azok egy ember kárral az hogy szaladván, hírt nem tehettek, és az német progrediálván, ha Zolna felé bocsátott portámra nem akadott volna az Vortruppokkal Viard: Ocsován is mind az Szalai, Orosz Pál s Nikházi Uraimék regimentjeit felverte volna. Arra mindjárt Ocsovára hír esvén az puskázásbúl: reászaporodott az ellenségre az katonaság, és egész Ribárig űzték, vágták, fogták az ellenséget; ott Haiszter, Steinvill az öreg Truppokkal superveniálván, az mieinket megtolta; két hadnagy maradott Szalai Uram regimentibűl fogva. — Ocsovárúl Gyetva felé nyomakodván az három regiment az ellenség előtt, azokat az (fűrészi) passusra bocsátván az gyalogság után, — magam Bezerédi regimentivel az ellenséggel öszvekaptam, ugyanott Gyetvánál; Viardot keményen megtolván, hullottanak el bennek, magát is kevéssé el nem fogtuk. Ott is Haiszter, Steinvill sebesen jővén, megtolt; de semmit bennünk nem ejtvén, mindenütt az hátunkon jött egész a hajdúkig, kiket utólérvén, az erdőben beállítottam. Ott velek hátúlmaradván, az katonaságot előreküldöttem az passus felé Horváth Istvánnal *) és két-három tisztekkel; azzal megfordúlván az ellenségnek: egyszer tüzet adni parancsoltam az hajdúságnak az németre; kinek is az hátulja tüzelni kezdvén, — Viard nem hátrafordúlt azzal, hanem keményen puskáztatván reánk, az katonaság hátára hajtott. Ott mellőlem elugorván Horváth Istvánék, magam maradtam, és nagy dűlt fák, sűrű berek mellé esvén, az lovamon lévő czafragot két felől

---

*) Pásztói Horváth István, a ki Bezerédy Imrét árulása végrehajtása előtt elfogta volt, s most ezredének alezredese vala. 1710. január 22-kén Romhánynál esett el.

megfogván, magamat is rángattak, — csak kardommal repelláltam. Azalatt én is lovamrúl lefordúlván, Viard pardonírozására az félpisztolyt kaptam s azzal salváltam magamat, az német mellyének vetvén; úgy a sűrű berek közt, az nagy hóban nehezen evadálhaték, sok salvét adván reám. Akadtam osztán gyalog az hajdúim közzé az hegyek közt, és egy rest lovon Gácsig hoztám circiter 90 hajdúmot, kiket az praesidiumban bétettem és magam tegnapelőtt idejöttem az futott katonaság megcsuportoztatására; mert azoknak osztán az hátokon egész az Bezerédi regimentje postérungjáig jött az ellenség, — mégis Dívénben általmenni nem mert, mert mind egy lábig ott fogta volna el ott hagyott hajdúimat, tiszteimet, zászlóimat, magam lovaimmal együtt. Azok is onnand osztán magokat erre Losoncz felé retirálván, étszaka kár nélkűl eljöttek. S most már gyűjteném az katonaságot: de Nikházi s Szalai Uram regimentjei csak elmentek aláfelé, Orosz Pál Uraménak is egy része, — az többi Főstrázsamesterekkel Szitnán postérungokban vannak. Bezerédi-regiment is mind aláment, zászlóikat, tiszteiket most küldöm utánok öszveszedni, itt hagyván circiter százig valót belőlek, — ez már most az országszabadító had itt mellettem!

Tegnap osztán Haiszter visszament által az passuson; úgy hiszem, Bécsben mégyen: mert még ma egy hete el kellett volna menni, ha Beszterczén nem szorúlt volna. — Nekem nem veszett talám csak egy hajdúm is, katonaságbúl circiter húsz, de lovok maradott harminczig — negyvenig való.

Két rendbéli ordináriát hozván Viard és Haiszter után míg Vámosfalván voltak, azokat intercipiáltattam és nyolcz dragonyossát levágattam velek. Az mely rabokat fogtunk, azokat holnap el fogom indíttatni Eger felé. Maradván ezzel

Ngodnak Méltóságos Generális Uramnak

Losoncz, 21. Januarÿ 1709. alázatos igaz szolgája

Csajági János, m. k.

U. i. Ma visszamegyek Dívénben ismét.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

433.

Bottyán Heves vármegyének.

Tekéntetes Nemes Vármegye!

Kötelessen szolgálok Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek. — Az ellenségnek nyughatatlanságára nézve az .egész körülbelől levő militiát mind ide kelletik contrahálnom, hogy anynyival is inkább megegyezett erővel, sürü kicsapdozásinak resistálhassunk; azért is az provisiónak ideszállíttatása igen szükséges. Darvas Ferencz Commissárius Uram csak mind azon vármegyére igàzít, hogy praetendáljam az onnét proveniálandó élést az felvetés szerint, kinek extractussát már annakelőtte megküldötte vala. Ahhozképest tovább is decenter requirálom a Tekéntetes Nemes Vármegyét: azon életnek ide való szállíttatását admaturálja; máskínt kíntelen leszek Nemes Vármegye Vice-Ispánjára és szolgabíráira kemény executiót küldenem, avagy ő Kegyelmeket árestomba rakatnom, mert az provisio szüke miatt szíllel lévén az had: midőn az ellenség kicsap, míg összecsoportozik, addig az ellenség vissza is fordúl. Ha azért ennekutánna kedvetlen mediumokkal kelletik élni, — én semminek oka ne legyek. — Ezzel Nagyságtok Kegyelmetek reflexiójába ajálván magamat, maradok

Nagyságtoknak Kegyelmeteknek

Szécsén, 22. Januarÿ 1709. köteles szolgája

Bottyán János m. k.

(Eredetije Heves vármegye levéltárában, 1709. 10. b. sz. a. Csak az aláirás s. k.)

434.

Bottyán Heves vármegyének.

Illustrissime, Reverendissime, Spectabiles ac Magnifici, Admodum Reverendi, Perillustres ac Generosi, Egregÿ item ac Nobiles Domini, Amici observandissimi!

Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem. In oppido Gyöngyüs celebrato Tekéntetes Nemes Vármegye gyűléséből nékem irott Nagyságtok s Kegyelmetek levelét szokott kötelességgel vévén, értem, hogy már Provin-

cialis-Commissárius Darvas Uram limitatiója szerint postérungbeli hadak szükségére kívántató naturáléknak egy részét elküldötte volna, — melynek mind ez ideig is hírét sem hallottam. Én ugyan úgy disponáltam akkor, — melynek most is inhaereálok, — hogy ide Szécsénbe szállíttassék. Hogy pedig ab executione kezdetett volna azon naturáléknak öszveszerzése: én másképpen informáltattam Darvas Uramtúl, hogy már praevie egy rendbeli levele által ő Kegyelmének requiráltatott volna a T. N. Vármegye; quid-quid sit, — mihelyt ezen naturáléknak egy része kit ír a T. N. Vármegye, hogy megindított, elérkezik: azonnal, megmutatván executor Baranyay Uramnak ezen levelemet, nem bánom, ha revocáltatik, — csak, hogy hátramaradott residuitássa az naturáléknak egymásután, valami öszveszereztethetik, két-három csapatban is szállíttassék ide, — ne kénteleníttessem tovább talám terhessebb executióval is alkalmatlankodnom T. N. Vármegye szegény embereinek. A minthogy mindenkor inkább szolgálnom s kedveskednem kívánván, maradok

Szécsén, die 25. Januarÿ 1709.

Práetitulatarum Dominationum Vestrarum

ad serviendum paratissimus

Bottyán János m. k.

(Eredeti levél Heves vármegye levéltárában, 1709. 10. c. sz. a. Csak az aláírás s. k.)

435.

Bottyán Károlyinak.

Raptim Szécsény, dje 30. Januarÿ 1709.

Kedves Fiam-Uramnak

ajánlom szeretettel való szolgálatomat.

Debrenczenbűl 25. praesentis datált Fiam-Uramnak levelit a midőn örömmel vészem, értem, hogy maga is recognoscálja: *csak jobb az agg ló farkast verni; a minthogy ritkán is terem most ollyan, a ki öreg-vadra való volna, a fiatal lovakban!* Fiúi kötelességének még most sem hiszem, hogy eleget tenne s apja

udvarlására sietne, — ha nem czrukkoltatnának bennünket. Mindazáltal addig ugyan csak jobban esik, míg a fiú siet felejtett apjának felkeresésére; tudom, ha az atyja fogja a fiát keresni s látogatni: hamarébb únalomban megyen csak kevés idő alatt is az atya, mint a fiú az atyjánál.

Nékem Méltóságos Locumtenens Uramtúl ő Excellentiájátúl semmi insinuatióm nem jött; szintén nálom levén akkor Ebeczki István Uram, súgva mondja, hogy feles hadak jőnek Fiam-Urammal! Hacsak immediate nem megyünk vélek egy notabilis próbát tenni, vagy közülök némelly regimentekkel postérungokat felváltatni: itt e tájon levő teljességgel kipusztúlt vármegyékben annyi hadnak subsistentiája éppen nem lehet; másként a succursus igen is kívántatik. Csudálkozom rajta, hogy nékem semmi egyéb insinuatióm nem jött Ngod levelénél. Vágon túl s úgy Nagy-Tapolcsán táján mindenütt imposterálta magát az ellenség, s újvári portásinkban is a midőn e múlt napokban, már midőn vissza nyereséggel tértek volna, utólérvén, felvertek; az praesidium is igen szűkűl, én jóllehet feles élést öszveszerzettem, mindazáltal sokfelé való szűntelen excursiói miatt az ellenségnek nem tudhatván eddig is hová kapnom, meg nem indíthattam. Tegnapi napon is újonnan — kevés kárral ugyan, — mindazáltal báthi postérungot selymecziek kinyomták; ez múlt napokban Börzsönben gyalogságunkat is esztergomiak megoszlatták; hacsak mostani fordúlásunkkal nem efficiálunk — Isten Nagyságodat hozván — valamit: az ellenség naponként mind jobban-jobban dilatálja magát, s munkás abban, hogy Újvártúl elszoríthasson bennünket.

Dunántúl succursus végett Méltóságos Locumtenens Uram ő Excellentiája tett insinuatióját alkalmas ideje hogy transmittáltam; micsodás dispositiót s lehető megegyezést gondolt el ő Excellentiája? a sem adatott értésemre, — mindenekben coecus de colore; ott másként — mivel egész erejét reánk fordította az ellenség — tűrhetőképpen vagynak. De reliquo, midőn várnám Ngod elérkezését: praecise örömest kívánnék mindenekrűl s úgy instituálandó operatióinknak miként való lehetőségérűl informatiót vennem, — tudhatnám én is mind magamat, (mind) az hadakat ahhoz alkalmaztatnom s ollyas dispositiókat tennem.

Ezzel midőn tovább is állandó fiúi affectiójában ajánlom magamat, maradok

Fiam-Uramnak kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

P. S. Colonellus Zsámboki István Uram szóval bővebben fogja Fiam-Uramat az constitutiókrúl ismeretlen .... állandó .... szolgálatjá .... *)

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Feld-Marschall, Senator Úr és Tiszamenti Fő-Generális jó Uramnak ő Nagyságának kötelessen, sietve írám. — Hatvan vel Heves. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

436.

Gr. Bercsényi Miklós Bottyán tábornoknak.

Anno 1709. Mense Januarÿ.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Elhiszem, ekkoráig Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor Uram ő Kegyelme Kegyelmetekhez közelétett, ha oda nem érkezett is még az hadakkal: mert most veszem tudósítását, mellyben írja, hogy már is az hadait még circa 27. praesentis megindította, maga is ő Kegyelme Atán és Poroszló táján az hadaival megegyezvén, directe megyen Kegyelmetek felé; oda való érkezésével — tudom — készen leszen Kegyelmetek is a hadakkal, olly igyekezettel, hogy az ellenségnek eddigis hírlett armistitiumnak hitegetése alatt mutatott csalárdságit reprimálhassa. Reménlem is, Károlyi Uramnak Vágon túlsó földre való menetelével mind bányavárosi, mind liptai, úgy árvai lovassa ha nem egészlen is, nagyobb része *mindazáltal fog revocáltatni,* ollyformán *Csáky Mihály Uram Liptóban bemenvén,* az elmaradott ellenséget Isten segítsége által bírhatnák, *Árvát is* (a várat) *felszabadéthatnák.* Hogy azonban a szükséges egymás közt való communicatiónak nem létével mind az hadak közt a miatt igen könnyen történhető confusió ne eshessen, mind peniglen az elkezdett operatióknak

*) Szakadozottságánál fogva ma már olvashatlan; vége épen hiányzik.

progressussa meg ne gátoltassék, hanem annál nagyobb folyamatja lehessen: *Andrássy István Generális Uramot* köz-helyre, Nemes Gömör Vármegyében *Rozsnyóra expediáltam,* oly végre, hogy mind Kegyelmedhez, mind peniglen Csáky Uramhoz csaknem egyaránt esvén, az Kegyelmetek hol és mi karban való létérűl mutua communicatiója lehessen ő Kegyelme által egymás közt Kegyelmeteknek, mellyhez képpest minden dolgait és dispositióit annál jobban és helyessebben alkalmaztathatja. Kire nézve megírtt Generális Andrássy István Uramot mind Károlyi Uramnak, úgy Kegyelmetek progressusirúl is szüntelen tudósítsa Kegyelmed, — ő Kegyelme is a szepesi progressusról szüntelen fogja informálni Kegyelmedet, kit magának is elméjére bőven adtam ő Kegyelmének; nemkülönben Csáky Uramnak is írtam iránta, hogy annak observatiójával az instituált operatióinknak is hasznossabb folyamatja lehessen. Éltesse ezzel Isten Kegyelmedet, etc.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója, sógora.

(Bercsényi cancelláriáján készült egykorú másolat, félíven, gyűjteményemben. Kassán s alkalmasint január 31-én kelt.)

437.

Bottyán Heves vármegye alispánjának.

Jóakaró Vice-Ispán Uramnak Kegyelmednek ajánlom kész szolgálatomat.

Az mint már egynihány rendben requiráltam vala Kegyelmedet azon Nemes Heves Vármegyébűl praestálandó provisió iránt, — kinek mindeddig is semmi effectussát nem látom, — noha majd mind Ipoly s Garam megáradásával késő lészen Újvárba való szállításra, engem penig szüntelen urgeálnak, hogy Újvárba küldjem az élést, míg ideje vagyon; ahhoz képest újabban is admoneálom Kegyelmeteket, hogy valamint hazánk boldogúlását kívánja: az egész assignált provisiót minden késedelem nélkűl küldje Kegyelmed; máskínt kéntelen lészek Kegyelmedre kemény executiót küldenem, kit is fordítson Kegyelmed arra, az kin elmúlik. Holott pedig némely helységek az vecturának nehéz voltáért kívánnák inkább pénzűl megadni: én az pénzért magam jószágombúl adhatok búzát, árpát és

zabot akármennyit. Az minthogy poroszlaiakon kívánván könnyebbíteni, az reájok esett búzát és árpát magamra, kiadott quietantia erejével vállaltam: Újvárban annyit adok érette, valamennyivel tartoznak, mellyet is Kegyelmed ne terheltessék acceptálni et tanquam in natura praestitissent, őket quietálni. Coeterum Kegyelmed jóakaratjába ajálván magamat.

Kegyelmednek

Szécsén, 1. Februarÿ 1709. szolgáló jóakarója

Bottyán János m. k.

(Eredeti levél Heves vármegye levéltárában, 1709. nro 16. Csak az aláirás s. k.)

438.

Assignatió Nógrád vármegyére.

Assignatio.

Látván Kallóczy György és Nemes János Vice-Hadnagy Uraimékkal commendérozott katonaságnak nagy extremitását: pro consolatione, erga defalcationem futurae impensae Comitatus assignáltatott Halászi, Ludány, Szakal; úgy, hogy magoknak kettőjöknek négy forintot, alábbvaló tiszteknek két-két forintot s az közkatonáknak egy-egy forintot, patkoltatásra valót, exigálhassanak. Kik midőn magok subscriptiója alatt béadják magok effectivus státusát: Vice-Ispán Uram azon pénzt falukra repartiáltassa proportionate.

Szécsény, 1. Februarÿ 1709.

Generális Bottyán János m. k.

P. S. Mellyik falura mi obveniál penig: az szerint quietáltassák magokot.

Kívül: Paria assignationis Domini Generális Bottyán.

(Egykorú másolat féliven, a kir. kamarai levéltárban. A tábornok aláírását a másoló utánozta és pedig elég híven.)

439.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint írhatom: ez napokban szent-benedeki és több a tájon lívő helysígbéli megegyezett né-

metség báthi postírungra ütvín, előtte ugyan az mieink kár nélkűl kinyomúltak; két óráig bent múlatott, az mit talált felszedvín, visszament, — kit az mieink szintín az Garamig puskázva késérgettek, háromig valót el is ejtettek közűle. Az postírung megint helyreállott. Több postírungokat is az midőn kinyomta az ellenség, azonnal helyre állíttattam.

Csallóközön, Vágontúl, Nyitra táján, úgy az bányákon az ellenség in prioribus terminis mindenütt helyben vagyon, sohol sem változott, sűrűen ki is csapdoz.

Károlyi Sándor Uram ő Nga érkezvén Gyöngyös tájára: az mellettem lívő hadakat mind maga mellé orderezi, az postírungokon kívűl, — nékem ugyan az iránt semmi intimatióm nincs. Ezekkel succurráltam az midőn valamelly postírungban szoros volt az kapcza, néha annyira elküldöztem őket, hogy magam mellett csak tizenöt katona is alig maradott; már ha ő Nga elviszi, — nem tudom mivel álljak elő, midőn valamelylyik postírung szorongattatik? Én ugyan kész vagyok mindenekben engedelmeskednem. Ezzel Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Szécsén, 2. Februarÿ 1709.

Fölségednek alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezírlő-Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel, kötelessen írám. — Munkács vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

440.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Mindenkori jó Uram!

Selymeczi német ezelőtt harmadnappal újonnan báthi postérungot kinyomta volt, de onnét csak két óra múlván ismét visszatért. Minapi levelében írja Nagyságod: annyi hadat küld, hogy meg is únom, — a minthogy hallom is Generális Károlyi Sándor Uram ő Nga közelítését, ki is az postérungok-

ban levő hadakon kívül, az kik körülem vadnak, mind hívatja; mi okra nézve? vagy mi szándékkal vagyon? nékem semmit tudtomra nem adott, s úgy szintén Nagyságodtúl is semmi intimatiót ez iránt nem vettem, sem miként magamot nem tudhatom alkalmaztathatnom; azontúl penig ha hadak körülem nem lesznek: mit csináljak magam is itt, vagy az postérungoknak miként succurráljak? Én ugyan megírt Generális Uramnak az commandót bizony szívessen resignálom, s örülök is rajta, ha valaha már mi pihenést enged Nagyságod.

Újvári gvardizon szükségére öszveszerzett élést s vágót is be kellenék szállíttatni, ha volna kivel confuéroztatni; eléggé panaszkodnak, hogy már magok juhait is mind kimérették, sőt magamnak is egynéhány marhámat levágatták; elég nagy extremitásban vadnak. Hová s merre akar menni Károlyi Uram? vélem eddig semmit sem communicált.

Horváth István Vice-Colonellus Uramat, követem alázatossan Nagyságodat, hogy eddig Rozsnyóra sub aresto nem küldhettem; oka ez, hogy Divínnél lévén minap az ellenség: az katonasága hazaoszolván, felszedésekre ment volt el. Kókai Mártont penig az regementhez nem küldhetem az postérungbúl egy kevéssé, mert egy Főstrázsamesternél több főbb tiszt nem levén a jász ezerrel, az is penig bizonyos élésnek Selymeczre való bebocsátásáért actu is aristom alatt vagyon. Ezen órában vala nálam: mivel Szalai Pál Uram s más hadak is hazaoszlottak, újobban elébbi postérungjában küldtem compániáival, hagyván néki tizenkét napot, addig is penig jó kezesség alatt, míg Nagyságodtúl újabb resolutióm jő; másként is esküszik, szabódik, hogy ő semmi competentiát vagy dissensiót nem indított, s akarja inkább, ha praeficiáltatik Kókai Uram; ő is eléggé megúnta a vélek való vergődést.

Szécsény, dje 2. Februarÿ 1709.

Jó Uramnak, Nagyságodnak igaz köteles szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós, Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Nagyságának alázatos kötelességgel ajánlom. — Ibi-ubi. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a kir. kamarai levéltárban Budán.)

441.

Kókay Márton ezredes, Bottyánnak.

Méltóságos Generális!

Nékem mindenkor nagy Uram!

Istentül minden szerencsés jókat kívánok Ngodnak megadatni. (Haasz János Jakab nevű sokat szenvedett berzsenyi bányász-iródeákot ajánlja a tábornok könyörületébe.) Új híreket Ngodnak nem írhatok, hanem itt majd ugyan örömünkre pengeti a közönséges hír a megleendő armistitiumot: de a mint hallatik, abban semmi sem lészen, — mellyet mind mi s mind a lakosok szomorú szívvel hallunk, mivel mindennemű szénas szalmabéli takarmány penitus ezen nyomorúlt postírungban is teljesen elfogyván, lovainkat tovább nem sustentálhatjuk; hanem, ha Ngodnak úgy tetszik: hogy éhel lovaink el ne veszszenek, lovainkat Ngod gratiájábúl hazaküldözöm a Jászságban, magam vélek (t. i. katonáival) hajdúi sort viselvén, kénteleníttetem vélek a postírungot oltalmaznom.

Az ellenség kiizengető agyarkodásával rettegtet ugyan bennünket: de még eddig előtte s tőle való féltünkben ki nem szállottunk; csak a takarmánynak szűk volta engedné: mind ennyi nyomorúságos, sűrű és pihenés nélkül való szolgálatunkkal a Nemes Hazát szolgálni készek volnánk, és előtte féltünkben ki nem szaladnánk; de mint az ellenségnek, — jobban a szükségnek golyóbisa turbálást tészen köztünk. Melynek orvosságát egyedül Ngod úri grátiájára alázatossan bízom s kegyes jó válaszát alázatossan el is várom. Caetero, Isten tartsa Ngodat szerencséssen sokáig! Maradván Nagyságodnak

Raptim Szebelléb, dje 2. Februarÿ Anno 1709.

mindenkori kész alázatos szolgája
Kókay Mártony m. k.

(Eredeti, a gr. Károlyi-levéltárban.)

442.

Eszterházy Antal Bottyánnak.

Extractus Literarum Domino Generali-Vigiliarum-Praefecto Joanni de Bottyán Sabariae 3. Februarÿ sonantium, 1709.

Praemissis praemittendis. Két rendbéli levelét vévén egyszersmind Kglmednek, örvendezéssel tapasztalom, hogy az régi

communicatióknak velem való folytatásit újobban kívánja reiterálni; megvallom, mindekkoráig sem tudhattam mire vélnem, hogy olly elfelejthetett voltam Kglmednél, holott én gyakori tudósításommal alkalmatlankodtam Kglmednek. — A mi annakokáért maga Kglmed levelének continentiájának és abban nékem transmittált Felséges Urunk levelének tenorát concernálja: minthogy még ekkoráig Felséges Urunknak semminémő intimatióját — kiben méltóztatott volna nékem kegyelmessen parancsolni, hogy az Kglmed által instituálandó operatióknak szerencsés végbenvitelében a Dunán általmenetelemmel Kglmedet secundáljam — nem vettem, hanem igenis vettem ollyas levelét Mlgos Magyarországi Locumtenens és Fő-Generális Úrnak, kiben méltóztatik parancsolni ő Exciája, hogy Mlgos Generális-Campi-Mareschallus Károli Sándor Úrnak vagyon orderében: a midőn a Duna felé közelít, hiremmé adja, — és én föltett intentióját secundálom ő Kglmének. Melly parancsolatomban firmissime inhaereálván, által nem is kívánok recedálnom, hanem a midőn veszem insinuatióját emlétett Károli Sándor Úrnak: azonnal fogok sietnem az ő Kglmével való conjunctióra, és a mit mutuo consilio, megegyezett akarattal végben vihetünk, semmiben nem leszünk elmúlatói. Azért fönt titulált Fölséges Urunk levelét nem lett volna szükség Kglmednek in originalibus hozzám küldeni, mivel directe Kglmednek szólló order, kibűl jövendőben is köllenék számot adni Kglmednek, — elég lett volna csak vidimatis paribus is velem communicálni; hihető, a Kglmed deákjának inadvertentiájábúl történt hozzám küldése, ímé azért kívántam Kglmednek in inclusis visszaküldenem. Coeterum, etc.

(Eszterházy Antal tábori könyvéből. Nemzeti Múzeum kézirattára.)

443.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Ajánlom köteles szolgálatomat Nagyságodnak. — Én mindeneket papirosra nem tehetek; Zsámboki Uram szintén úgy, mint magam, tudhatta az dispositiókat, ellenség constitutióit declarálni. Ebeczki István Uramat Ngod után már el-

küldöttem az kitelhető katonasággal, ő Kegyelme hasonlóképpen tudván az dolgokat: mindenekrűl voltaképpen informálhatja Nagyságodat.

Én eddig is kívántam volna Ngoddal szemben lenni: de nem tudtam, hová lett el? se penig Felséges Fejedelem, se Fő-Generális Uram ő Excellentiája híremmé nem adták Ngod jövetelét, és hogy mihez tartsam magamat? Azért én innét el nem mehetek, — mert azt sem tudom, melly órán csap ki az ellenség, mellyik postérungnak kell succurrálnom. Hanem követem Ngodat, hogy nem udvarolhatok.

Nagyságod Berthóti István Uramnak szólló levelét ezen órában elküldöttem expressus emberem által. — Ezzel Nagyságod affectiójában ajánlván magamat, maradok

Nagyságodnak köteles szolgája

Szécsén, 4. Februarÿ 1709. *Bottyán János m. k.*

P. S. Ímé, Balogh István Brigadéros Uram is odamegyen; hanem Ngod Zsámboki Uramat el ne vigye magával, mivel Buda felől valami ellenségnek híre vagyon.

Külczím : Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor Uram ő Ngának kötelességgel írám. — Détár. P. H.

(Eredetije s. k. aláírva, a gr. Károlyi-család levéltárában Budapesten.)

444.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Fiam-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Nagyságodnak.

Vettem Ngod levelét, mellyben mit írjon, értem. Én ugyan máskép, — lábaimmal, az mint megírtam Ngodnak, rosszúl vagyok: de mindazonáltal az Haza szolgálatját tekintvén: holnap délre okvetetlen Ngodhoz menek. Valóban tartom fiúnak azt, a ki az atyját az lukbúl kiolvassa! — Ezzel Isten tartsa Ngodat, és maradok

Nagyságodnak kész mostoha-atyja

Szécsény, 4. Februarÿ 1709. *Bottyán János m. k.*

P. S. Tatárnál is tatárabb az ollyan fiú mint Nagyságod; nem hiában hogy mostoha-módon bánik az apjával! — Feleségem ajánlja anyai szolgálatját Nagyságodnak.

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Campi-Marschallus Uramnak, (Titulus) nékem kedves Fiam-Uramnak adassék. — Détár. P. H.

(Eredetije, sajátkezű utóirattal és aláírással, a gr. Károlyi-levéltárban.)

445.

Bottyán recognitiója.

Recognoscálom praesentibus, hogy bizonyos considera-tiókra nézve Géczy Gábor ezerebéli, Ocskay Sándor Urammal lívő seregekre, Csáky Mihály Uram Zsámboky István Colonel-lus directiója alatt lévő regementire quártélyi subsistentiáúl assignált helyekben, minden közkatonának csizmára és patkol-tatásra négy-négy forintot, az tiszteknek egy oralis és egy equi-lis portióra immediatae sartiae vehessenek, engedtem; Balogh István Uram ezerebéli Bornemisza János Főhadnagy Uram seregében minden gregáriusnak, úgy Csiba Ádám Urammal lívő Somodi Ferencz Colonellus Uram ezerebéli négy compá-niában minden közkatonának egy-egy forintot.

Mellynek megvítele kitetszik az szegínységnek adott quietantiákbúl, hogy az Tekintetes Nemes Vármegye*) az praestálandó quantumban imputálhassa. Kirűl adtam ezen recognitiómat. — Datum Szécsény, 4. Februarÿ 1709.

Commendérozó Generális:

Bottyán János m. k. L. S.

(Egykorú másolata gyűjteményemben.)

446.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fiam-Uramnak
ajánlom szolgálatomat.

Mihelyen vettem az ötven lovas szekerek kiállítása végett irott levelét Fiam-Uramnak, én azonnal küldöttem Esztergá-rokra. — Én mellettem igen kevés katonaság vagyon, úgy, hogy csak strázsát is nem állíthatni ezeknek elmenetelivel; maga hadaibúl inkább küldhetett volna ezen szekerek kihaj-tására Fiam-Uram.

*) Nógrád vagy Nagy-Hont értetik.

Eddigvaló ott múlatása alkalmatosságával régen vehetett volna annyi időt magának, hogy ide hozzánk rándúlt volna ajánlása szerint Fiam-Uram. A midőn azért tovább is szívessen várnám, maradok

Méltóságos Fiam-Uramnak

kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generál-Feld-Marschall Nagy-Károlyi Károlyi Sándor Senator Úr és Tiszántúli Fő-Generális jó Uramnak ő Kegyelmének kötelessen ajánlom. — Détár. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Kelte ugyan kimaradt: de tartalmából s czímzéséből ítélve, 1709. február elején (5—6-kán) kellett iratnia; ugyanis, mint a megelőző két levél külczíméből is látszik, Károlyi ép e napokban táborozott *Détáron.*)

447.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett jó Kegyelmes Uram!

Jóllehet Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Nagysága jövetelinek még egy héttel előbb járt az híre: de mivel bizonyos, az iránt való tudósításom se Fölségedtűl, se Fő-Generális Uram ő Excellentiájátúl nem lívín, tartottam az következendő lágy idők által törtínhető Ipol, Garam és Zsitva árjával újvári útnak felbomlásátúl: az mennyi élíst öszveszerezhettem és hetvenig való vágót, praetitulált Generális Uram elérkezte előtt negyednappal megindítottam; mellyet is ő Nagysága Drégely táján megállíttatott és magához vitette, — tegnap ugyan megindúltak vele Détárrúl Újvár felé; a mellett újvári garnizonnak küldött mundírt és discretio-pínzt béküldöttem, magam is ő Nagyságával tegnapelőtt s tegnap szemben voltam.

Az postérungban lívő regementek felváltatását Fő-Generális Uram ő Excellentiájánál elíggé sollicitáltam: mert elúntam sok rimánkodásokat, szenvedéseket, — mivel már kemínyen szökik az katonaság: csak Gundelfinger Uram ezeribűl is ez napokban tizenháromig való, ki Szent-Benedekben s ki Selmeczre szökött az ellensíghez; a szegínység sem tarthatja, mert már kifogyott szalmábúl, színábúl s abrakbúl. Kírem

alázatossan Felségedet, ennek megorvoslására valami consolatiót adinveniálni kegyelmessen míltóztassék.

Itt most semmi tudósításra való occurrentiák nincsenek. Ezen az oldalon Isten jóvoltábúl az postírungokat megtartottuk, ha egy vagy más helyből kinyomták is, — azonnal helyreállattam: de már most az postírungoknak felít-felít mindenünnét Károlyi Uram ő Nga elviszi, azalatt ha mi törtínik? nem tudok mihez fogni. Ezen Nemes Nógrád Vármegye is annyira exhauriáltatott, hogy csak alig tengődik az militia; iderendelte ugyan Darvas Ferencz Provincialis-Commissárius Uram Heves Vármegyét pro subsidio: de onnít sem hoznak; soha se commissárius, se vice-ispány körülöttem magát nem mutatja, se nem provideál, ha penig valahol valami kis excessus törtínik, — nem győzöm az sok lamentatiót hallgatni.

Ezután minémő intervenientiák következnek, Fölségednek alázatos kötelességem szerint megírni el nem múlatom. Kegyelmes gratiájában ajálván magamat, — éltesse Isten Fölségedet sokáig fris jó egíszségben! Maradván életem fogytáig

Datum Szécsén, 8. Februarÿ 1709.

Fölségednek alázatos híve és szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel. P. H.

Stapheta urgens. Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

448.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális-Marschallus!

Nagy jó Uram!

Nagyságod levelét kötelességgel vévén, értem némelly consideratiókra nézve az hadakkal maga-megtartóztatását. Nagyságod bölcs ítéletére hagyom, — hacsak most diversiót nem tészen: négy-öt nap a közi, lágy idő talál lenni, mind Ipol, mind Garam és Zsitva úgy megárad, hogy egy nyomot sem lehet menni. Én ugyan jónak ítélném Ngod elmenetelét:

mert az egész Csallóközt széltiben járhatná, mind síkföld, nem olly nagyok az havak mint az hegyek közt, hasonlóképpen Vágontúl; mindazonáltal álljon Ngod dispositiójában. Az melly nyomon Ebeczki Uram elmehetett: az több had is utánna mehet.

Ahhoz ne bízzunk, hogy az Comissariatus két-három hét alatt provisiót szerezhessen: mert az melly keveset béküldénk is, azt tovább congregáltuk egy hónapnál. Itt lévő prófuntmestert examinálván, azt feleli: keze alatt lévő magazinumban semmi provisio nincs. Darvas Ferencz Uram penig tudja, hol kerüli az haza szolgálatját; magam is eleget írok ő Kegyelmére s vice-ispányokra: de igen lassan nyúlnak az provisio szerzéséhez. Én eleget tudakozódom búza iránt, — sohol sem tudnak; ez a föld igen exhauriáltatott.

Nagyságod hadaira rettenetes, siralmas panaszok jőnek: melly kegyetlenül bánnak az szegénységgel, húznak-vonnak, prédálnak. Kérem alázatossan Ngodat: Istenre tekintvén, méltóztassék tiszteit megfenyíteni — ne engedjék annyira ruinálni az szegénységet!

Az postírungokbúl és másunnét micsoda occurrentiáim lesznek: Ngodnak kötelességem szerint azonnal értésere adom. Ngod úri reflexiójában ajánlván magamat, maradok

Szécsén, 8. Februarÿ sub crepusculo vesperi, 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ezen levelem végezésével érkezett valami kevés búza, kit is Fő-Generális Uram ő Excellentiája az postírungban levő hadak tartására rendelte, — mert ott másként nem élhetnek.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban, sajátkezüleg aláirva.)

449.

A fejedelem, Bottyánnak.

10. Februarÿ 1709. Munkács.

Bottyán János Úrnak.

Kglmed levelét vévén, a Kglmed commandója alatt való hadaknak Generális Károlyi Sándor Úr által a több hadakhoz való commendéroztatásokat értettük; kiket is Kgld comman-

dója alá vissza fogunk bocsáttatni, csak szintén a mostani próbára kellett conjungálnunk, etc.

(A fejedelem cancelláriáján készült egykorú kivonat, az 1706—1709-ki még kiadatlan leveles-könyvben.)

450.

Bottyán Sötér Tamás ezredesnek.

Jóakaró Óberster Uramnak
szolgálók Kegyelmednek.

Ímé, aláküldöttem Nemzetes Vitézlő Gubán Péter Főhadnagy Uramat, szükségtűl viseltetvén, Heves, Borsod és Pest vármegyékbűl Tekintetes Commissariatustúl assignált élésnek s vágónak kihajtására, — ki is midőn az Kegyelmed districtusára érkezik: assistentiával légyen. — Azonban egy vármegye deputált embere mellé elégséges militaris assistentiát adván, hajtasson Kegyelmed Ráczkevi-szigetbűl ezer mázsa húst — lábon; az marha jó és nem kallódt legyen, — három mázsáson alúl bé nem kell venni.

A többirűl ore tenus is fogja Kegyelmedet informálni föllülírtt Hadnagy Uram. Ezzel éltesse Isten Kegyelmedet. — Szécsén, 10. Februarÿ 1709.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója
Bottyán János m. k.

P. S. Az Istenért is kérem Kegyelmedet, azon vágómarha minélhamarabb jőjjön, mivel periculum in mora, — Újvárban semmi hús nincsen.

Külczím: Tekintetes Nemzetes Vitézlő Sőtér Tamás Ezeredes-Fő-Kapitány jóakaró Uramnak ő Kegyelmének. — Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti, s. k. aláirt levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

451.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Zelízrűl 11. praesentis emanált Nagyságod levelét vévén kötelességgel, mit méltóztatik írni, értem. Az vectura iránt, igenis, Vice-Ispány Uramat kellett requirálnom: mivel itt

körül-belől, — ha mindjárt tíz-húsz faluról mind elhajtatom is az szánokat, nem telik százra. Ebben azért Vice-Ispány Uram repartitiójával kellett élnem, mert más jobb modalitássát nem láttam. Míg penig a szánok előállhatnak: azalatt a búzát őröltetem is, — hogy lisztűl küldhessem; más az, hogy zsákokat sem kaphatni, kit hoz is a szegénység: csak ringy-rongy, meg nem tartja az búzát s a lisztet. Vagy úntat, vagy sem Nagyságod, — de én azzal hamarébb meg nem indíthatom, noha minden mesterséggel rajta vagyok, hogy mennél többet s jobb móddal küldhessek. — De azt nem írja Nagyságod: kivel confojéroztassam? itt ollyas had nincs, az postérungból sem hozhatom ki. — Úgy gondolnám, harmadnap múlva megindíttathatom azon bészállítandó provisiót. Kívánván, éltesse Isten sokáig Nagyságodat. Datum Szécsén, 12. Februarÿ, 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Minekelőtte Nagyságod levelét vettem volna: kiküldöttem már annakelőtte harmadnappal a katonákat, kik most is oda hajtani vannak. Az hordókat bár sietve visszaküldené Nagyságod, hogy azokban töltvén, hamarább küldhessem.

Külczím: Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Ngának kötelességgel. — Zselízen. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

452.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Ajánlom kötelességgel való szolgálatomat Nagyságodnak. — Mit írjon Andrásy István Generális Uram és Babócsay Ferencz Uram: ezen includált originálékbúl *) megértheti Ngod. — Az postérungokbúl is azt referálják, hogy az ellenség nemhogy Nagyságod után indúlna, sőtinkább Liptó felé nyomakodik az bányákrúl; azért Ngod semmit sem tartván, bízvást operálódhatik. Ha mi ollyas motussát érthetem, kötelességem szerént Ngodnak sietve értésére adnom el nem múlatom.

Most az mennyi élést lehetett, megindíttattam, kirűl

*) Lásd a mellékleteket.

tudom, Ngod adjutantja is lészen informatus. Caetero kívánom, ez levelem találja Ngodat szerencsés órában!

Datum Szécsén, 14. Februarÿ 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ngodnak igen hasznos diversiója lehetne Nagy-Tapolcsán felé: mivel a tájrúl is mindinkább Liptóba ment az ellenség, — Ngod odamenetelével talám revocáltatnék. Az állapotokrúl ne terheltessék Ngod tudósítani.

Külczím : Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Ngának kötelességgel írám. Újvár, vel ubi. — Cito, cito, cito, citissime. P. H.

(S. k. aláirt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

I. Melléklet.

B. Andrássy István, Bottyánnak.

Méltóságos Generális Úrnak

Kglmednek kötelessen szolgálok.

Mit írjon Babócsay Ferencz Uram az ellenség Szepesben való menetele felűl, kívántam Kglmednek megküldeni, — mely is bizonyos. Kérvén, hogy Méltóságos Fő-Generális Károli Sándor Urammal ő Kglmével is ne terheltessék Kglmed communicálni, mivel szükséges, hogy az Úr is tudván constitutiókat, azokhoz dolgait accomodálhassa. Kérem, ha mi új és jobb hírei vadnak a tájon Generális Uram Kglmednek, tudósítson Kglmed. In reliquo maradok

Kglmednek köteles szolgája

Andrásy István m. k.

Kívül: Méltóságos Generális, Tekintetes Nagyságos *Bottyán János* jóakaró Uramnak ő Kglmének. — Rima-Szombat, Szécsény. P. H. Tornallyán lévő tiszt küldje Rima-Szombatban.

(Eredeti, igen szakadozott levél u. o., a dátum helye is kiszakadt; de valaki, a ki még olvashatta a dátumot, ezt jegyzé rá: »1709. 9. Febr.«

II. Melléklet.

Babócsay Ferencz Andrássy Istvánnak.

Ajánlom Ngodnak kötelességgel való szolgálatomat. — Az Ngod levelét vettem böcsűlettel, Mlgos Generális Gróf

Csáky Mihály Uram ő Ngának szólló levéllel együtt, az melylyet is felszakasztottam, mivel ő Nga Erperjesre ment.

Itt olyan constitutióban vagyunk, hogy az ellenség enynyihány felől becsapván Szepesben, az mieinket postírungjokbúl kinyomta, igen kevés kárral; fogja magát postírungban helyheztetni, vagy sem? még nem tudom. Fölséges Urunk parancsolatjábúl Lőcse és Kézsmárk kir. városok jó formában praesideáltattanak, a mint nem kétlem, Ngodnak is tudtára vagyon. Ott pediglen (Rozsnyónál) Ngod ne terheltessék jól vígyáztatni, úgy, hogy ha casu quo Rozsnyó felé nyomúlna az ellenség: nekem is tudtomra adni ne terheltessék Ngod, hogy én is innent azonnal utánna nyomúlhassak.

Az Ngod levelét Csáky Uramnak ő Ngának elküldöttem, úgy Andrássy Pál Uramnak is ő Ngának.

Ha mi bizonyossabbat érthetek az ellenség felől, tudtára adni Ngodnak el nem múlatom. De reliquo maradok

Ngodnak köteles szolgája

Svedlér, 9. Februarÿ 1709. *Babócsay Ferencz m. k.*

(Eredeti, ugyanott.)

453.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Jászfalura érkezését Ngod recenter vett levelébűl értem, kiben engemet láttatik keményen okozni a szánoknak késedelmes előhajtásáért; melly ha énrajtam múlt: számot adok! Hiszen, eleget parancsolom mindenfelé, katonákat is küldöttem; azonban Darvas Ferencz Uram subordinansa is mellettem lévén: azt is mindenfelé űzöm, kergetem, — de hirtelen csak nem lehet. Tegnap Gyarmatrúl, ma meg innét az kit lehetett, megindíttattam. Zsámboki István Uram is az mint írja, küldött; az többi is utánna készűl, — csak ne terheltessék Ngod a tájon subsistálni két-három napig.

Hogy Ngod az Duna mellé is oszlatta hadát: az nekem nem öröm: mert tudom, jut annak az nyomorúlt jószágomnak, melly eddig Újvárnak egyik subsidiuma volt, *) — csak elhi-

*) Bátorkeszii uradalmát s Madart, Szent-Pétert érti.

szem, azután nem lesz. Magam sem bánom már, ha elpusztúlnak azon faluim, mert a nélkűl sem vehetem semmi hasznokat.

Csudálkozom, hogy Ngod engem okoz: holott Détáron azt fogadta, hogy már ennekutánna megment az commissáriusságtúl. Én keményen megparancsoltam mind itt s mind Gyarmaton, hogy valamennyi vágó és élés találkozik, — itt ha semmisem marad is, — mind rakják fel és küldjék bé (Újvárba); eleget is mesterkedünk benne. Közelrűl már szánokat nem hajthatni, mert már az első vitelre elhajtották. — Caetero éltesse Isten Ngodat. Maradok

Szécsén, 14. Februarÿ 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Mezei-Marschallus Károlyi Sándor Uram ő Ngának kötelességgel. — Jászfalu, vel ubi. P. H.

(S. k. aláirt eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

454.

B. Andrássy István Bottyánnak.

Mint jóakaró Generális Uramnak
ajánlom Kglmednek kész szolgálatomat.

Ennekelőtte is tudósítottam Kgldet, hogy már negyed napja múlt az ellenség Szepes vármegyében való menetelinek, — holott most is mégeddig ott volt Káposztafalva nevű faluba és a körűl, a mieink két mélyföldnyire tűle Vogendrez felé. Így lévén az dolog, szükség leszen errűl Méltóságos Generális Károlyi Urat is Kglmednek tudósítani. Maradván ezzel

Kglmednek

Rozsnyó, 12. Februarÿ 1709. kész szolgája

Andrássy István m. k.

Kívül: Méltóságos Generális, Tekintetes Nagyságos *Bottyán János* jóakaró Uramnak ő Kglmének.

P. H. Ibi-ubi.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban; bizonyára Bottyán közlé Károlyi Sándorral, tán föntebbi leveléhez csatolva.)

küldöttem az kitelhető katonasággal, ő Kegyelme hasonlóképpen tudván az dolgokat: mindenekrűl voltaképpen informálhatja Nagyságodat.

Én eddig is kívántam volna Ngoddal szemben lenni: de nem tudtam, hová lett el? se penig Felséges Fejedelem, se Fő-Generális Uram ő Excellentiája híremmé nem adták Ngod jövetelét, és hogy mihez tartsam magamat? Azért én innét el nem mehetek, — mert azt sem tudom, melly órán csap ki az ellenség, mellyik postérungnak kell succurrálnom. Hanem követem Ngodat, hogy nem udvarolhatok.

Nagyságod Berthóti István Uramnak szólló levelét ezen órában elküldöttem expressus emberem által. — Ezzel Nagyságod affectiójában ajánlván magamat, maradok

Nagyságodnak köteles szolgája

Szécsén, 4. Februarÿ 1709. *Bottyán János m. k.*

P. S. Ímé, Balogh István Brigadéros Uram is odamegyen; hanem Ngod Zsámboki Uramat el ne vigye magával, mivel Buda felől valami ellenségnek híre vagyon.

Külczím : Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor Uram ő Ngának kötelességgel írám. — Détár. P. H.

(Eredetije s. k. aláírva, a gr. Károlyi-család levéltárában Budapesten.)

444.

Bottyán Károlyinak.

Mint Kedves Fiam-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Nagyságodnak.

Vettem Ngod levelét, mellyben mit írjon, értem. Én ugyan másképp, — lábaimmal, az mint megírtam Ngodnak, rosszúl vagyok: de mindazonáltal az Haza szolgálatját tekintvén: holnap délre okvetetlen Ngodhoz menek. Valóban tartom fiúnak azt, a ki az atyját az lukbúl kiolvassa! — Ezzel Isten tartsa Ngodat, és maradok

Nagyságodnak kész mostoha-atyja

Szécsény, 4. Februarÿ 1709. *Bottyán János m. k.*

P. S. Tatárnál is tatárabb az ollyan fiú mint Nagyságod; nem hiában hogy mostoha-módon bánik az apjával! — Feleségem ajánlja anyai szolgálatját Nagyságodnak.

Külczím: Méltóságos Generális Károlyi Sándor Campi-Marschallus Uramnak, (Titulus) nékem kedves Fiam-Uramnak adassék. — Détár. P. H.

(Eredetije, sajátkezű utóirattal és aláírással, a gr. Károlyi-levéltárban.)

445.

Bottyán recognitiója.

Recognoscálom praesentibus, hogy bizonyos consideratiókra nézve Géczy Gábor ezerebéli, Ocskay Sándor Urammal lívő seregekre, Csáky Mihály Uram Zsámboky István Colonellus directiója alatt lévő regementire quártélyi subsistentiáúl assignált helyekben, minden közkatonának csizmára és patkoltatásra négy-négy forintot, az tiszteknek egy oralis és egy equilis portióra immediatae sartiae vehessenek, engedtem; Balogh István Uram ezerebéli Bornemisza János Főhadnagy Uram seregében minden gregáriusnak, úgy Csiba Ádám Urammal lívő Somodi Ferencz Colonellus Uram ezerebéli négy compániában minden közkatonának egy-egy forintot.

Mellynek megvítele kitetszik az szegínységnek adott quietantiákbúl, hogy az Tekintetes Nemes Vármegye*) az praestálandó quantumban imputálhassa. Kirűl adtam ezen recognitiómat. — Datum Szécsény, 4. Februarÿ 1709.

Commendérozó Generális:

Bottyán János m. k. L. S.

(Egykorú másolata gyűjteményemben.)

446.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fiam-Uramnak
ajánlom szolgálatomat.

Mihelyen vettem az ötven lovas szekerek kiállítása végett irott levelét Fiam-Uramnak, én azonnal küldöttem Esztergárokra. — Én mellettem igen kevés katonaság vagyon, úgy, hogy csak strázsát is nem állíthatni ezeknek elmenetelivel; maga hadaibúl inkább küldhetett volna ezen szekerek kihajtására Fiam-Uram.

*) Nógrád vagy Nagy-Hont értetik.

Külczím: Méltóságos Generális *Bottyán János* Uramnak, nékem nagy Uramnak ő Ngának adassék. — Szécsén.

Cito, cito, cito, citius, citissime. P. H.

Alsó-palojtai bíró sietve küldje Szécsénbe Generális Uramhoz, száz forint bírság alatt. *Főhadnagy Kis Pál m. k.*

(Eredeti ugyanott.)

457.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generál-Felth-Marschall!
Fiam-Uram!

Mit írjon nékem Fő-Generális Gróff Eszterházi Antal Uram ő Nagysága, extractusát transmittáltam *) Kegyelmednek. Úgy tudom, még a Duna jege egészlen meg nem bomlott, habár csak valamenten hidegre találna fordúlni: itt instituálandó operatiónkat Isten által talám effectuálhatnánk. Már az hó itt elment, más akadályunk semmi nem lenne, praevie tudósítván említett Generális Uramat mindennemű constitutióirúl. Tudom, maga Kegyelmednek szólló levelében ő Nga bővebben ír: mint lehet alkalmaztatni jobb módjával a dolgot; tudom, el nem múlatja Kegyelmed. — Raptim Szécsény, dje 18. Februarÿ 1709.

Méltóságos Generális Fiam-Uramnak
kötelessen szolgáló apja
Bottyán János m. k.

(A megszólítás tanúsága szerint, *Károlyi Sándornak* szólt. Sajátkezűleg aláirt eredetije ugyancsak a gr. Károlyi-levéltárban.)

458.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Kegyelme e tájékra való érkezésével jóllehet Garamon túl is penetrált: mindazáltal az havaknak nagy volta miatt hogy instructiója szerint teendő operatióknak continuatióját promoveálhatta volna,

*) Ma már nincs mellékelve, de bizonyára a tábori könyvből föntebb közlött 1709. febr. 3-iki levelét érti Eszterházynak.

akkor lehetetlen volt; most újonnan igyekezik ő Kegyelme, hogy dunántúli hadakkal is — Isten módot adván benne — megegyezhessen s consequenter operálódhasson. Medio tempore még semmit sem operálódhattunk offensive; alkalmasint megprófontéroztuk Újvárt, s óránként több élés is szállíttatik.*)

Írhatom Excellentiádnak, míg még az nagy hó tartott: általindúltak volt Megyercsnél a Dunán tiszántúli hadak, s valamelly puskapattanást hallván, — visszaszaladtak, még most is Garam-mellyéken vadnak. Az postérungokat is többire mind üressen hagyván Károlyi Uram: ma negyednapja selymeczi német szenográdi postérungalis két compániát is kinyomta, nem levén másunnét sohonnét is segítenem őket, — azon hamarjában mit elkaphatott, azzal visszatért. Miként is subsistálhassanak tovább azon postérungok? gondunkra válik, mert az honnét eddig interteneáltattak, most azok a hadak concursusa alkalmatosságával semmissé tétetődtek; újvári districtus is már többire elpusztúlván, hacsak Vágontúl nem segítjük, tovább mind prófontérozásbúl s mind más requisitumokbúl innét bizony nem mindenkor viszszük végben, az ellenségnek az circumjacentiákbúl való reánk felesedése miatt. Assecurálhatom penig Excellentiádat: csak itt legyen valaki vígyázóban, hogy én személlyem szerint Újvár felé mehetek csak valamelly hadakkal, — elégséges annonát takartatok én Újvárban, ne kellessék mindenkor csak egy prófontérozásért is annyi hadaknak concurrálni. Azalatt is penig, mivel Commendáns Bertóthi Uram felettébb való competentiát kíván velem elkövetni mindenekben, még a miben semmi közi nem volna is: ne terheltessék Excellentiád ő Kegyelmét jó formában meginteni róla: az ollyanoknak supersedeáljon, s ne avassa magát mások praejudiciumára abban, miben semmit nem disponálhat.

Többi e tájékon levő constitutiókrúl, tudom, Méltóságos Marschallus Károlyi Uram is bőven informálja Excellentiádat. Ezzel, midőn szokott gratiájában ajánlanám Excellentiádnak magamat, — maradok,

Sub dato 19. Februarÿ 1709.

Jó Uramnak Excellentiádnak igaz köteles szolgája

Bottyán János m. k.

*) L. az erről szóló kimutatást alább.

P. S. Nem kétlem, hogy Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram dunántúli operatióirúl ne informálja levelében Excellentiádat; mindazáltal ex superabundanti írhatom: az belei (ballai) dupla sánczot ostrommal megvették a mieink, Eugenius regimentjét alkalmasint megosztván. Balogh Ádám már kétszer Bécsig volt és Kisfaludi László Muraközben.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel ajánlom. — Ibi-ubi. P. H.

Melléklet:

Specificatiója újvári provisiónak, Anno 1709. Mense Februario.

Találtatott benn búza, szapu 1100., kősó 208. Szállíttatott Szécsénbűl liszt, szapu 325., kősó 392. Útban vagyon Szécsénbűl búza, szapu 525, liszt, szapu 692. Vagyon még bevinni való, kit minden órán indítanak Szécsénben, melly most hajtatott öszve, Gyarmaton búza, szapu 1624. Vagyon útban Kürtösrűl Ságra búza, szapu 200. Bozókrúl fiscalis búza, szapu 200. Vagyon Szalka körűl fiscalis búza, szapu 500. Nagy-Sárón Révay Gáspáré, b. sz. 200. Ugyanott Gerhárd Uramé, b. sz. 200

NB. Ezekben az ellenség is elhordott, úgymint Bozókbúl, Sáróbúl és Szalkárúl.

Garamon túl való földön, kit a faluk praestáltak: Fűr, búza szapu 50. Kürt, 55. Kis-Újfalu, 40. Köbölkút, 30. Bátor-Keszi, 80. Szent-Péter, 90. Madar, 75. Búcsú, 60. Muzsla, 50. Ebed, 50. Kőhíd-Gyarmat, 30. Kicsind, 25. Kéménd, 30. Bény, 35. Magyar-Szőgyén, 35. Német-Szőgyén, 40. Ölyvöd, 70. Farnad, 65. Keszi, 35. Bárt, 25. Libárd, 25. Sárkány, 15.

Summa: búza, szapu 1625.

Még Hatvanbúl s innét körűlbelűl remélhető szapu 5000, — csak lehetne az útnak romlása miatt bevitele. Vágó ment be nro 73. Útban vagyon nro 200.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláirás sajátkezű. A szöveg és a melléklet egy azon kéz: Bottyán rendes hadi titkárának keze írása.)

459.

Gr. Eszterházy Antal, Károlyi Sándornak.

Méltóságos Generális,
Nékem jó Uram-Bátyám!

Hevesrűl 31. Mensis Januarÿ datált s nékem írott Kglmed levelit vévén, continentiájábúl értem már az hadakkal való nyomakodását Kglmednek. Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunk, nemkülönben Méltóságos Magyarországi Locumtenens és Fő-Generális Uram ő Excellentiájának tett projectatiómat hogy Kglmeddel communicálták, értem; valóban annak ideiben remélhető gyümölcsét is tapasztalhattuk volna. Már az időnek fölbomló változásával post festum lévén, az Mura s Dráva vizei is megbomolván, alkalmasint folytatható hasznosb operatióink szabad útjai praecludáltattanak. Én ugyan az innendső hadakat mindenkoron singularis reflexióban szokván tartanom, dum et quando öszvö is csoportoztathatom: de nem látok pro hic et nunc egyéb módot az instituálandó operatiók folytatásában, hanem, ha Kglmed az Vágon által Fehérhegyeken följűl becsap, — én innend az könnyű haddal Bécsig benyargaltatom, hogy azzal is turbálhassuk conceptusit és frustrálhassuk szándékozó machinatióit az ellenségnek. Hogy penig az innendső földön mind lovas és gyalog hadakkal aperte ágálhassak: éppen nem jovasolhatom, mivel huszonnégy óra alatt csak könnyen Eugenius herczeg, Hannober, Parajt, Prainer, Tebeniánusok és Nádasdy regimentjei: effective ötezerbűl álló népe az császárnak öszvegyűlhet, s következhető nagyobb confusióját az hadnak eloszlásával reménleném ezen földnek, hogysem valamelly hasznát. Hogyha a Méltóságok munitiót küldöttek volna által: Sárvár s Tatának eddig az lábárúl való elütésivel hasznos munkát tehettem volna; az kívántató munitió fogyatkozásával semmire nem mehetek. Kglmeddel való conjunctióm nem tudom, hol lehessen meg; az innendső hadnak az Dunán általvitelit én magamra nem vállalom, — lássa a ki általviheti! Elvárván továbbra is tudósítását, maradok

Kegyelmednek
kötelessen szolgáló atyjafia s öcscse
Gr. Eszterházy Antal m. k.

Devecserben, 19. Februarÿ 1709.

P. S. Én már addig az hadakat meg nem indítom, míg Kglmed Újvárbúl nem tudósít maga intentiója felűl. Kglmed maga bölcsen általláthatja, hogy ha ember generalis operatiót akar végbenvinni: az nem másbúl áll, hanem vagy obsidióbúl, vagy batagliábúl, vagy valamelly országnak occupatiójábúl; ezen utóbbikot eddig végben vihettük volna, ha in tempore az Méltóságok disponáltak volna felőle, — lelkemre írhatom, Horvátország a mienk lett volna; ama kettőt pediglen jó apparatus nélkűl nehéz végben vinni. Azért ha excursive akarunk operálódni: az levelemben inserált modalitásokon kívűl más módot nem látok, — mindazonáltal bölcs opinióját elvárom Kglmednek.

Külczím: Méltóságos Generális-Mareschallus Nagy-Károlyi Károlyi Sándor Kedves Uram-Bátyámnak ő Kglminek atyafiúságos kötelességgel írám.

Dunántúl ibi-ubi. Cito, citissime, citissime.

A másik oldalon: Tekintetes Nagyságos *Bottyán János* Generális Úrnak ezen levél olly véggel recommendáltatik, hogy valahol Mlgos Generális-Mareschallus Uramnak hírét hallandja, sietve utánna küldeni ne terheltessék.

P. H. *Gr. Eszterházy Antal m. k.*

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban. Az utóirat és a Bottyánnak szóló ajánlat Eszterházy Antal sajátkezű írása.)

460.

Bercsényi Bottyánnak.

Generális Bottyán János Uramnak.

Munkács, 20. Februarÿ, 1709.

Szécsénrűl 8. és 9. praesentis költ két rendbéli leveleit Kegyelmednek vettem, tudósítását értem. Érsek-Újvárban beszállított provisiónak csekélységét mi illeti, — az igen rosszúl vagyon, hogy Commissárius Uraimék annak megszerzésében nem iparkodnak, holott módjok is mutattatott benne, s nem kétlem, dispositiómhoz képpest a végre assistentiát is rendölt melléjek Kegyelmed. — Azonban nem kis kedvetlenséggel Fölséges Fejedelem értette, hogy praesidium (Újvár) subsidiumára rendölt helységeket quártélyokra fordította vólna

Kegyelmed; kire nézve Bertótÿ Uramnak meghagytam: ha mi ollyan szedett pénz tanáltatik, Súgó kezihez adattassék, — kinek is mindenekrűl regestraliter hozzámküldendő informatióval rend-vítele fog incumbálni.

Postírung dolgát mi illeti: nem kívánván mostanában Károlÿ Uram dispositióit interturbálnom, tudom, az dolgoknak constitutiójához képpest azok iránt is rendölést tészen ő Kegyelme. Ezzel, etc.

Bercsényi cancelláriáján készült másolat, féliven, gyüjteményemben.)

461.

Bottyán Károlyinak.

Szécsény, dje 20. Februarÿ, 1709.

Méltóságos Generális Fiam-Uramnak
ajánlom kész szolgálatomat.

Tudván, hogy haszontalan az ollyan harag, kitűl nem félnek, — én Fiam-Uramra nem is haragudtam s nem is haragszom, hanem arra, a ki előtt csak annyi tekintetem sem volt, hogy pusztás jószágocskámat meggondolta volna: *kié?* Ám hagyján; idővel teszek én arrúl is! Méltóságos Gróff Eszterházi Antal Úrnak írt válaszát azon leszek ugyan, hogy elküldhessem Kegyelmednek: mindazáltal ha urgens dolog, javallom, ha bátorkeszi embertűl ír által (a Dunán) Kegyelmed, — hamarébb kézhez mégyen. — Hogy penig általszándékozzék Kegyelmed, a Duna jege szolgálván: éppen nem látom hasznosnak s nem is javallom, tudván azt is, hogy a nélkűl is Dunántúl valókon mégeddig kevés múlt el az operatiók folytatásában. Ha ugyan csak szolgál a Duna jege: jobbnak gondolnám, ha dunántúli hadak Csallóköznek jővén, Nagy-Tapolcsán tájékán és a Nyitra-mellyékén elhagyott aprólékos postérungjait impetálnák, — úgy mindazáltal, ha Nyitrához való csoportozása az ellenségnek nem constálna. Ha constál penig: úgy is maga hírével csak meg lehetne Vágontúl egy fordúlást tenni s az parasztság félelmét incutiálni, annyival is inkább a végház (Újvár) annonábúl segíttethetnék. De általmenetelét Kegyelmednek sem hasznosnak, sem tanácsosnak nem látom lenni; azzal bizony az ellenség nem is revocáltatnék: mert ott semmi olly nevezetes operatiót most nem lehetne tenni.

Páter Franciscánusoknak itt passus-adásomat én denegáltam; akár Kegyelmed adjon, akár Méltóságos Locumtenens Uram ő Excellentiája, én nem bánom, — avval bizony most ellenség földén nem sétálnak.

Minémű desperatióbúl írott memorialist adott nékem bé ezen Nógrádbéli paraszt varga: kívántam Fiam-Uramnak Kegyelmednek transmittálnom; *) *hacsak nagyobb categoriában nem tartatik azon had: magunk magunkat igen szépen elpusztítjuk,* kit bizony a mikor az ellenség meghallja: igen fogja örülni. Más felől is jöttek ollyas híreim, hogy visszatérésével Kegyelmed hadát sohol bé nem várják, — rettentvén őket mások példája. Ezekkel hogy kelletik alkalmatlankodnom Kegyelmednek, nagyon követem; de *mivel nem szenvedhetem a sok szegénység lamentatióját:* alázatossan akartam repraesentálnom. — Midőn azért Fiam-Uram jóakaratjában tovább is ajánlanám magamat s kívánva várnék jót hallanom, — maradok

Méltóságos Fiam-Uramnak Kegyelmednek

kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

Kedvesen vettem jószágunk eránt Nagyságod protegállását; soha de soha nem láttam ollyan fiat, az ki atyja-anyja jószágát úgy pusztíttatná! Ezzel maradok

Nagyságodnak jót kívánó anyja

Forgách Juliánna m. k.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban. A tábornoknak csak aláírása sajátkezű, — nejéé, Forgách grófnőé, egészen.)

462.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fiam-Uramnak Kegyelmednek
kötelessen szolgálok.

Fiam-Uramnak levelét szokott kötelességgel vévén ezen órában az acclusákkal együtt, értem Ebeczki Uram informatióját, — mellynek én semmiképpen hitelt nem adhatok, eo fundamento, hogy szintén bár mind Selymeczrűl, Zólyombúl, Beszterczérűl s másunnét kijött volna is az ellenség úgy, hogy

*) Nincs itt.

habár egy benn nem maradt volna is: háromezer szám nem exurgálna; másik az, hogy szintén actu nálam vagyon Brigadéros Csajági Uram ő Kegyelme, Divínbűl való feljövetelivel, lévén mindenfelé portási: ingyen semmit sem tudtak felőle referálni; mellyet lehetetlennek tartok, hogy annyiszámú ellenség úgy maga hírével tudhatott volna kimenni, hogy ezen postérung semmit nem hallott volna felőle.

Én az élést naponként innét készíttetem, várván további Fiam-Uramnak dispositiójátúl eránta. Medio tempore penig míg ottvaló késését értem: ugyan kötelessen kérem Fiam-Uramat, az Asszonynyal együtt, — ki is ajánlja becsülettel való szolgálatját, — ne terheltessék hozzánk rándúlni, — coram plura. Hozza Isten szerencséssen Kegyelmedet!

Az szegénységnek sokféle lamentatiója végett mai levelemre reflectálom magamat; én nem tudom, megyen-é oda Kegyelmedhez a panasz, vagy nem? — *én nyughatatlan vagyok miattok. Kérem, ne engedje annyira zaklatni az szegénységet a hadaknak!*

Caetero, midőn szokott jóakaratjában ajánlom magamat, maradok

Raptim Szécsény, 20. Februarÿ hora 8-va vespertina, 1709.

Méltóságos Fiam-Uramnak

kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Generál-Felth-Marschall Nagy-Károlyi Károlyi Sándor Senator Úr és Tiszántúli Fő-Generális jó Uramnak ő Kegyelmének kötelessen ajánlom. — Détár.

P. H.

A másik oldalon: Stapheta urgentissima.

(S. k. aláírt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

463.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uramnak

Kötelességgel szolgálok Ngodnak. — Mint írjon Csajághi János Brigadéros Uram az ellenség gyülekezetirűl: ezen acclusábúl méltóztathatik Ngod megérteni. Több postérungok-

búl is hasonlót írnak. — Ha azért Ngodnak úgy tetszenék, jó volna most valamelly hadat azon börzenkedő ellenség eleiben küldeni: hadd venné észre, hogy mi is nem annyira tartunk tűle. — Caetero Ngod jóakaratjába ajálván magamat, mararadok, — Szécsén, 24. Februarÿ 1709.

Nagyságodnak igaz köteles szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Az Istenért is kérem Ngodat: semmire nem kell vélni, hanem ugyan feles hadat nyomíntson arra, mert az ellenség heában nem gyülekezik.

Külczím: Méltóságos Generális-Mezei-Marschallus Károlyi Sándor Uram ő Ngának kötelességgel. — Dejtár, vel ubi.

P. H.

Mellékletek:

I.

Bizodalmas Kedves Generális Uramnak
ajánlom Kegyelmednek köteles szolgálatomat.

Eljővén tegnap Kegyelmedtűl, az útban igen rosszúl kezdettem volt lenni, most is csak rosszúl vagyok. — Szintén most jöve két emberem Vígles tájárúl, az kik referálják, hogy Ocsovára s Szalotnyára szállott Beszterczérűl s más helyekrűl öszvecsoportozott mind lovas és gyalog németség, kinek noha nem tudhatom melyre (merre) van szándékja, erre-é mifelénk? vagy Szenográd felé? — mindazáltal az mint peskócziak által tegnap az zólyomi bíró nekem üzente, aligha erre nem szándékozik kicsapni. Kire nézve most is portát küldék azon ellenség felé, és ha mi bizonyossabb hirem lészen, Kegyelmedet tudósítom; készen tartván én is itt az hadakot, tudom, Kegyelmed fog mindenfelé parancsolni. Ezzel maradok

Kegyelmednek
Divín, 22. Februarÿ 1709. köteles szolgája
Csajági János, m. k.

Külczím: Tekintetes Nagyságos Bottyán János Uramnak, Kegyelmes Urunk ő Felsége Hadai Generálissának, bizodalmas nagy jó Generális Uramnak ő Nagyságának. Szécsény.

P. H.

II.

Mint nagy-bizodalmas Generális Uramnak ajánlom kész köteles szolgálatomat.

Ezen órában érkeztek meg az portásim Selmecz felől, kik is bizonyosan hozták, hogy az német kijött Zólyom felé, — de merre mégyen? bizonyosan nem tudhatom; gondolom, hogy ez étszakán ki fog csapni valamely felé. — Selmeczrűl jött ki bizonyos szinográdi ember, a kik az szinográdi bírót vitték ki onnét kezességen, kik előtt azt mondotta az selmeczi Óbester és meg is esküdt, hogy ezen corpust ezen az héten még az Ipolyon is általhajtja, — de néki szabad beszélni!

Bornemisza Uram is elérkezett mintegy negyvened magával együtt; egyetértvén ő Kegyelmével, az mint legjobban tudom, az vígyázást úgy folytatom. Isten megtartván, tovább is tudósítom Ngodat. — Ezzel maradok

Nagyságodnak

Datum Szukhány, Die 22. Februarÿ Anno 1709. — alázatos szolgája *Nagy János,* m. k.

P. S. Vagy mireánk, vagy pedig Turapolára, vagy Lestre minden szándéka, — a mint beszélették.

Külczím: Méltóságos Generális Bottyán János Úrnak, Felséges Urunk ő Fejedelemsége egyik Commandérozó-Generálissának, nékem jó Kegyelmes Uramnak írám. Szécsény. — Cito, cito, citissime, citissime. P. H.

A másik oldalon: Falusi bírák! életetek s fejetek vesztesége alatt vigyétek Szécsényben. *Nagy János,* m. k.

(Mind a három levél eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

464.

Bottyán, Balogh István dandárnoknak.

Ajánlom szolgálatomat
Kegyelmednek.

Éppen elromolván az posterungalis hadaknak mind lovaik s mind penig magok a nyughatatlanság miatt: Kegyelmed ezen levelem vételével se órát, se napot, se további ordert

nem várván, küldtést küldje azon compániáit egy kemény tiszttel, a kik eddig quártélyban voltanak. Ezt penig Kegyelmed tréfának ne vélje; mert ha azalatt, míg Kegyelmed restelkednék felküldésekben, az postérungok üressen maradnak: Kegyelmed fog róla szoros számot adni. — Szécsény, dje 1. Martÿ 1709.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója
Bottyán János, m. k.

Külczím: Tekintetes Brigadéres Balogh István jóakaró Uramnak ő Kegyelmének. — Ibi-ubi. P. H.

(Eredeti, félíven in folio, csak az aláirás sajátkezű. — Kir. kamarai levéltár.)

465.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Itt minden postérungokbúl engem nyughatatlankodtatnak az tisztek, várván kiki közülök a felváltatást. Irhatom Excellentiádnak: hacsak azalatt, most in tempore fel nem váltatjuk, annyira megromlottak lovaik, — nyáron soha szolgálatot nem tesznek; mindenébűl kifogyott, kiválként mostani hadak concursusa alkalmatosságával a szegénység, az bizony a postérungot tovább nem tartja. Itt szécsényi magazinumban lévén valamelly abrak, kénteleníttettem azt evacuálnom s nekiek küldenem.

Az ellenség köbölkúti jószágomig penetrált volt, eléggé leste-várta az annonát: de nem győzte várni. Ezentúl, ha vizek áradási lesznek, nem tudhatom, miként lehessen a szállítása; mostani kemény idők alkalmatosságával újonnan megerősödvén a jegek: csak maga hírével ma indíttattam negyven szekér lisztet, — jobbnak ítílem lenni ezentúl is kevesenként a szállítást, midőn a vizek engedik.

Minémű levelét veszem szintén mostan újvári romlott házamnál levő gondviselőmnek: méltóztassék Excellentiád megérteni, micsoda állapot legyen? Ezt egyébre nem gondolom, hanem hogy Excellentiád adott neki, Commendáns Uram-

nak, ollyan authoritást, hogy ollyan ember, mint ő Kegyelme disgustáljon s idegenítsen magam saját pénzemnek erőszakos elhúzásával. *Ezt érdemli az én igaz hazafiúságos szolgálatom, s vérem ontása?*... Isten látja, tovább is vérem ontását, sem értékemet nem sajnálom a közjóért közönségessé tennem: de megvallom, illyen gyalázatot ollyan embertűl mint Bertóthi István — nem szenvedhetek, s félek attúl, dum et quando rosszúl ne járjak vele! Minden búzám, gabonám jószágombúl már oda lett, — azt nem sajnálom annyira, mint ezen állapotot; alázatossan kérem azért Excellentiádat, méltóztassék ő Kegyelmének parancsolni: azon marhám ára — kit nagy szerencsén hajtattam fel — térjen meg kezemhez; másunnét is sohonnét egy pénz jövedelmem nem lévén, úgy kell segítenem magamat, mint lehet. Újvárban létem alkalmatosságával is tettünk volt közönségessen limitatiót némely Vágon túlsó helységekre, hogy részemrűl is a mint magamnak, inkább Stabomnak csak valami kevés pénz is proveniáljon: azt is hatszáz forintokat ollyan praetextus alatt detineált, hogy quardizon exolutiójára convertálja, — kiben bizony soha csak két pénzt sem lát senki is. Egész Csallóközt tirannice magának adóztatja, húzza-vonja a szegénséget, — kit hogy repraesentálhassanak Excellentiádnál, nincs módjok benne; parancsolja Excellentiád Súgó Uramnak, hogy mindeneknek alattomban végére menvén, repraesentálja Excellentiádnak, — kit midőn meg fog hallani Excellentiád, eliszonyodik rajta. Ne gondolkodjék penig Excellentiád, hogy én ezeket csak ő eránta való rancorombúl írjam; hanem ha seriumot nem fog tapasztalni: engemet pirongasson meg érte. Iterato is alázatossan kérem azért Excellentiádat: sub titulo Generalatus többször is említett Commendáns Uramnak ne engedjen ollyan szarvat, hogy nékem csak ennyi tekintetem s authoritásom legyen, mint a ki vagyon; — késszebb leszek fegyveremet kettétörnöm s a Dunában hajtanom, hogysem mint olly gyalázatossan viseljek tisztet, hogy ollyan embernek mint ő Kegyelme subordináltatván nékem praescribáljon!

Vai Ádám Uram ő Kegyelme instantiájára küldött parancsolatjára Excellentiádnak én satisfactiót nem tudok tétetnem; investigáltattam minden regimentekben: de sohol Ra-

bophczki (Hrabovszky?) nevű hadnagy nem találkozik; hihető, a mikor rosszúl cselekedett, nevit változtatta meg. — Coeterum midőn kívánva várok jó resolutiót Excellentiádtúl, ajánlom tovább is magamat szokott úri gratiájában, s maradok

Jó Kegyelmes Uramnak

Excellentiádnak

Szécsény, dje 2. Martÿ
Anno 1709.

igaz köteles szolgája
Bottyán János, m. k.

P. S. Elsőben vett el fl. 600., másodszor vett el fl. 1800., kölcsön adtam volt neki fl. 400.; alázatossan kéröm Excellentiádat, mindezöket adassa meg vele.

Melléklet:

Méltóságos Generális!
Nékem Kegyelmes Uram!

Nagyságodnak ajánlom alázatos szolgálatomat. Hogy Bínybűl az Nagyságod gabonáját Commendáns Uram ő Kegyelme két verembűl elhozattatta, úgy az marha árát is hogy kezíhez vette, ezernyolczszáz forintokat, nem tudom mire vélni: Nagyságod engedelmébűl esett-é, vagy sem? holott Nagyságod nékem méltóztatott committálni Setít Ferencz Uram által, hogy kezemhez vegyem, — s azonban a minap magához hívatván ő Kegyelme, megparancsolta kemínyen, hogy az egész Nagyságod oeconomiájában lívő gabonáját hordattassam bé; arra feleltem, hogy Nagyságodtúl nincs commissióm, nem cselekedhetem; — arra engemet rútúl el-ördögadtázott és térdig való vassal fenyegetett, ha bé nem hozattatom, — kit én mindeddig is meg nem cselekedtem s nem is cselekszem, míg az Nagyságod parancsolatját nem veszem; ha elhordatja ő Kegyelme, arrúl én nem tehetek, — várván mindazáltal az Nagyságod parancsolatját tovább is s ahhoz alkalmaztatni magamat igyekezem. Ezek után Nagyságod gratiájában ajánlván magamot, maradok

Nagyságodnak

Újvár, 22. Februarÿ 1709.

alázatos szolgája
Mohÿ Ádám, m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Bottyán János nékem nagy....... *) Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám.
Szécsény. P. H.

(Eredeti levelek, gyűjteményemben.)

466.

Bottyán Károlyinak.

Raptim Szécsény, 2. Martÿ 1709.

Méltóságos Generális Fiam-Uramnak
kötelessen szolgálok Kegyelmednek.

A midőn venném Méltóságos Generális-Marschallus Gróff Eszterházy Antal Uram ő Nga Kegyelmednek szólló levelét, — felszakasztásával érkezik Kegyelmed levele is; arrúl bizodalmassan követem, nékem is csak azon formában ír, — de annak már mind utánna vagyunk!...

Köbölkúti jószágomig penetrálván az ellenség: *a mi a sáskátúl megmaradt, — megette a hernyó; s ottlévő gondviselő öcsémet torturára vonta, lábánál fogva felakasztván,* gondolván azt, hogy valami jószágomat kaphatja. Azzal elúnván lesni-várni az annonát: honnét jött, visszatért. Elmenetelivel én is csak Isten igazában indíttattam hatvan szekér lisztet, — eddig azzal alkalmasint penetráltak is, többit penig Kegyelmed intimatióját ha nem venném is: hazafiúságos kötelességem is arra kénszerít. Azon hadakra nékem most semmi szükségem sincs; hanem Nyúzó Uramnak megírtam, mivel csak mostanában is két jász várost felvert a ráczság, — conjungálja magát Sőtér Tamással, és ha gondolnák, valamit tehetnek, — próbáljanak; ha nem próbálhatnak: maradjanak helyben addig, míg a Tisza jege romlik.

Szegény Bagosi Pál halálán valóban sajnálkodom. Balogh István és Somogyi regementjeiket hová tette Kegyelmed? eddig sem constál előttem; quártélyokban visszamentek-é? vagy Kegyelmed hadaival vagynak? Azok azonkívül is a telet quártélyban töltötték, ha ott vagynak: hadd siessenek vissza

*) Egykét szó kikopott.

a postérungok felváltására, mert félek rajta, hogy (ezek) üressen maradnak.

Újvári romlott házamnál való gazdám levelét veszem, a mellybűl értem, hogy ispotályban való Bertóthi István gőbölymarhám árát 1800 forintokat erőszakossan elhúzott; félek rajta, hogy sok cselekedett injuriájáért rosszúl járok véle, — mert sok már, a kit ellenem competenter cselekedett, sub titulo Generalatus nagyot praejudicálván magának; mellyet tovább nem szenvedhetvén, kénteleníttettem alázatossan írt levelemben s úgy expressus emberem által is repraesentálnom Fölséges Urunknál, ollyan ember által mint Bertóthi, tett injuriáimat. Mert készebb vagyok fegyveremet kettétörnöm s a Dunába hajítanom, hogysem neki elszenvedhessem. Már kit egyszer is, másszor is elhúzott: huszonnyolczszáz forintra extendáltatik, csak azúlta penig, miúlta Újvártúl távoztam.

Én tovább is ezzel szokott jóakaratjában ajánlván Kegyelmednek magamat, maradok

Mint Méltóságos Fiam-Uramnak

kötelessen szolgáló apja
Bottyán János, m. k.

P. S. Az occurrentiákrúl s ellenség constitutióirúl én fogom consequenter tudósítanom Fiam-Uramat: csak Kegyelmed is hasonlót ne terheltessék elkövetni, úgy szintén Bagosi Pál Uram mi módon történt hirtelen halálárúl. Feleségem Kegyelmednek, velem együtt az Asszonnak ő Kegyelmének ajánlja becsülettel való szolgálatját; nagyobban követem én arrúl Kegyelmedet, hogy nem-akaratommal ugyan, mindazáltal olly parasztos találtam lenni, hogy nem udvarolhattam. — Feleségem Kegyelmednek alázatossan recommendálja szegény rab Révai Gáspár Uram ő Kegyelme rabi sorsát, — mint emlékezett felőle itt is Kegyelmednek. *)

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

*) B. Révay Gáspár anyai nagybátyja volt Botyánnénak. Nyitra vára feladása miatt került vizsgálati fogságba.

467.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Fő-Generális!

Kegyelmes Uram!

Sietve akarám Excellentiádnak értésére adnom: egymásután három csapatban feles élést küldöttem Újvárba, melly szerencséssen bement, — hanem kijövet az utólsók közűl tizenkilencz lovas-szánat és egy hadnagyot negyedmagával az confuírozók közűl elfogott az ellenség. Azon nyomban az Garamig jött és a csatai hidat mind Garamon s mind a Szinczén elhányván, lábait kivágván, megégette; az mieink salválták magokat. Már újonnan való járásunk (Újvárba) praecludáltatott. — Az időnek első alkalmatosságával vagy azon hidat, vagy mást erigálnék: csak bár hatszáz hajdúm lehetne. Esztergamban s Nyitra táján feles lévén a német: mihelyest értendi az hídcsinálást — reá jön; ha hajdúm lészen: semmit sem árt. Az hídhoz való apparamentumok szerzésében most occupálódom. — Ezt alázatos kötelességem szerint kívántam megírni. További occurrentiákrúl tudósítanom is el nem múlatom, — kegyes gratiájában ajánlván magamat. Éltesse Isten Excellentiádat. Maradván

Szécsén, raptissime dje 8. Martÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Már egynihányszor alázatossan requirálám Excellentiádat az ideváló fogyatkozásokrúl és az postírungoknak felváltatásárúl: de semmi consolatió nem nyújtatott. Miben légyen Ebeczki István, Balogh István Brigadéros Uraiméknak, úgy Somodi Ferencz Uramnak instructiójok? csak azt sem tudhatom; midőn ő Kegyelmeket az haza szükséges szolgálatjára requirálnom: csak az vállokrúl írnak s azt felelik: tudják ők, Excellentiádtúl micsoda orderék légyen, — ahhoz tartják magokat; Géczi Gábor Uram hasonlóképpen felelget. Mi haszna tehát, ha én magam itt vagyok: ha az hadak nem pareálnak? !... Az mint látom, Méltóságos Generális Károli Uram ő Nagysága máskint, Brigadéros Uraimék máskint or-

dereznek. — Én itt búval, gonddal ölöm magamat: s mások vendégeskednek és nótát fújnak kedvekre. Azért tovább is alázatossan kérem Excellentiádat: méltóztassék azon Óbersterek vagy Brigadérosok tűlem való függések iránt az ordereket kezemhez küldeni: kik lesznek kezem alatt? olly parancsolattal, hogy tűlem függjenek, — az én gondom lészen a többi! *Mert hogysem magam itt legyek, senki tülem ne függjön: Isten úgy áldjon meg, — ha szintén árestomba is, — de vagy Excellentiád, vagy Fölséges Urunk mellé megyek.* — Szemere László Brigadéros Uram is Hatvan táján lévén, semmi dependentiáját tűlem nem agnoscálja.

Az Istenért, Károlyi Sándor Uram hada többé erre ne fordíttassék: mert ha mégegyszer erre jön, — semmivé lészen ezen föld!

(Sajátkezűleg aláirt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Mint a megszólítás és az utóirat világosan mutatja: *Bercsényinek* szólt.)

468.

Az országos közgazdasági tanács, Bottyán tábornoknak.

Excellentissime Domine Generalis!
Nobis Observandissime!

Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Praeses Uramnak szóló Kegyelmed levelit vettök. Való dolog, vettök ő Felsége parancsolatját, mellyben kegyelmessen parancsolja haza szolgálatjára erogált ötezer Rhénes forintját Kegyelmednek exolváltatni; a mint is ha ad finem illius ultimae angariae fölköldett volna Kegyelmed az pénzért, — kíszen találta volna: de újabb assignatiók érkezvén, azon pénzt hadak szükségére erogálnunk kölletett. Most újabb assignatióink vannak artelleria szökségére ötvenháromezer forintrúl, mundírung megszerzésére hetvenezerről, s más egyéb hadi operatiókhoz kívántató szökségekre mindenestől százezer tallérig való fundus assignáltatott reánk. Látván azért Kegyelmed az lehetetlenséget: innend ne várja contentatióját; hanem, inkább javalljuk, más fundusbúl kérje ő Felsége kegyelmességét Ke-

gyelmed. In reliquo Excellentiam Vestram diu foelicissime valere desideramus. Eperjessíni, die 8. Martii Anno 1709.

Excellentiae Vestrae

servitores paratissimi, obligatissimi: Suae Serenitatis Ducalis et Confoederatorum Regni Hungariae Statuum Consilium Oeconomicum.

Alól: Domino Generali Joanni Bottyán.

Oldalt: Expeditum.

(Eredeti fogalmazat a magy. kir. kamarai levéltárban Budán. Rendezet len rész, szepesi kamarai iratok.)

469.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Munkácsrúl 27. Februarÿ emanált Excellentiád méltóságos, úri levelit szokott alázatos obligatióval ma vészem, eddig hol kíshetett? nem tudom. Continentiájának első punctuma az, hogy Méltóságos Generális Károlyi Uram elíg nagy jót tíszen, ha Újvárnak provideál; — a mit ő Nga annyi haddal provideált: két regimenttel vígben vittem volna. Egymást író leveleimben megírtam, hogy két-három compániánál több nincs mellettem: miért nem míltóztatott Excellentiád hadat mellém rendelni?... Nem is szüksíg lett volna olly kevís élísnek bészállítására annyi hadat fárosztani, semmi próba fejében; az ellensíg sem jött volna ki elénkben keveses hadra, az föld is honnít Újvár él, conserváltatott volna. Az élís bészállítása iránt való Excellentiád parancsolatit, kérésit és intísét sohasem kívántam elmúlatnom ha lehetsíges volt, — sed ad impossibilia nemo potest cogi; valamit penig Károli Uram bészállított: Heves és Nógrád vármegyékbűl én provideáltam; az mit penig magam jószágombúl elhordatott: violentia nélkűl is odaadhattam volna, — kinek nagyobb az boszúsága, mint a kára.

Írja Excellentiád, hogy Károli Uram onnít az hol semmi sincs, mind elél, s mind Újvár segedelmére hajtat; — el-

hiszem: *de én a szegénységnek éhelhalásával, az földnek pusztúlásával azt nem követhetem;* mert tudni való az: *ha a földnépe oda lészen — Újvár is éhül*; az én ítiletem szerint *Újvárnak conservatiója az ország conservatiójával lészen jó.*

Hogy én Keczer Uramra mutogattam: Darvas Ferencz Provincialis-Commissárius Uram informatiójábúl cselekedtem, — nem azért, hogy az magamét filtettem volna; *mert én se jószágomat, se pínzemet, se penig víremet Újvártúl nem kímillem, ekkoráig sem kímillettem;* — hanem az nehezen esik, midőn torkon verve nemcsak búzáimat s színámat elszedik, de pínzemet is *sine omni praevia requisitione elvonják.*

Bertóthi Urammal nékem competentiám nem lehet: mert ollyan embertűl mint ő Kegyelme, *sohasem tartok, competentiát sem tartok;* de engemet igen disgustált azzal, kit már Excellentiádnak ennyihán rendben megírtam. Hogy nem elígedett meg midőn nígyszáz forintot kölcsön adtam, hanem elsőben hatszáz forintomat, azután saját ökreim árrát ezernyolczszáz forintokat színes praetextusok alatt emberemtűl elvett, sőt még az megmaradt kevís költsígemre s jószágomra is fenekedik: *ez minden oka az gyülölsígnek.*

Excellentiád ne csudálkozzék, hogy az itt szenvedő regimenteknek adtam assignatiót az vármegyékre pínz iránt: mert nyughatatlan voltam miattok; soknak elvette az hideg a lábát, patkoltatásra pínze nem volt a katonának, mentegette az haza szolgálatjátúl magát. Okot adott erre legelsőben Gundelfinger Uram ezere: mert minekelötte béjöttem volna az postírungban, azon regiment már akkor három holnapra, úgymint pro Novembri, Decembri et Januario szedte a pínzt; a több regimentek is azt kívánták, — de én nem engedtem: hanem erga defalcationem quanti contingentis, kinek-kinek maga vármegyéjében annyit assignáltam, hogy minden gregariusnak jusson fl. 4., a tiszteknek fele portióra mennyi obveniált, semel pro semper egy holnapra. *Azzal én semmi confusiót nem okoztam, mert könnyü azt defalcálni.* Senkisem mondhatja azt, hogy *magamnak* valamelly vármegyében csak egy forintot is vettem volna, — már ugyan ezentúl senkinek sem kívánok assignálnom, mihelyest értettem Excellentiád neheztellését és inhibeálását, nem is assignáltam.

Brigadéros Szent-Péteri Uram az militia és vármegyék közt minémő computust fog ineálni: nemhogy impediálnám, sőt secundálom.

Az ílís további szállítási iránt Károli Uram dispositióhagyási semmiben múltak: mert az ellensíg az hidakat elrontotta és szüntelen járja az Garamon túl lívő földet. Ő Nga dispositiójin kívül is tudnék én szállítani, — csak arravaló hadam volna; az minthogy míg az híd kíszen volt, apródonkínt éjjelnappal csúsztattam bé az íllíst, kit az ellensíg észre sem vett, hirtelen. Most semmi occurrentiákrúl nem tudósíthatom Excellentiádat. Ezzel kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Szécsén, 11. Martÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

(Bottyán János.)

P. S. Alázatossan kírem Ngodat: ne tartson negligens ország szolgájának és hogy Ngod parancsolatját megvetném: *mert bizon kész vagyok élnem s halnom az ország szolgálatjában,* s kívánom tiszta szívemből: adjon az Úr-Isten ő Szent Fölsége *ezret meg ezret énnálomnál jobb tisztöt, — bár én ligyek több Tiszt Uraim között alábbvaló! Láttam elég tisztet az ki csak hever: mégis kedvesebb Nagyságod elött.*

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsínyi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel írám. Kassa, Munkács. P. H. Postamester Uraimék sietve dirigálják mindenütt levelemet, — a nélkűl súlyos számadás......(A többi leszakadt.)

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, — *utóirata Bottyán saját kezével van írva,* azonban aláírása feledségből elmaradt.)

470.

Az országos közgazdasági tanács Bottyánnak.

Excellentissime Domine Generalis!
Nobis Observandissime!

Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Minap irott Praeses Uramnak szóló Kegyelmed levelit kedvessen

vívén, mellyre való váloszadásunkat, nem kétljök, postai alkalmatossággal vette az Úr, kiben meg is írtuk, hogy sürő assignatióink miatt az ötezer forint exolutióra fundusunk nincsen; considerálván mindazonáltal harminczadokon való restantiákat: occurrált, hogy kecskeméti harminczad-arendatiónál görög Karácsony Sándornál utólsó angáriának exolutiójára obveniáló ezer körmeczi arany van, secundum continentias arendatoriarum; kinek meg is írtuk, hogy contentálja Kegyelmedet, nem lévén más fundusunk. Ha úgy tetszik, köldje oda emberit Kegyelmed, vegye meg rajta, nem gondolván semmit az ő mentegetésével, hogy vélünk computust akarna ineálni, — fizesse ki Kegyelmedet, azután vessen számot velünk; ha többet erogál: imputáltatik az jövendő angáriában néki. In reliquo Excellentiam Vestram diu foelicissime valere desideramus. Eperjes, 13. Martÿ Anno 1709.

Excellentiae Vestrae

servitores paratissimi:
Nos Praeses Inclyti Consilÿ Oeconomici, Ejusdemque et Administrationis Eperjesiensis Assessores.

Alól: Domino Generali Joanni Bottyán.

Oldaljegyzet: Expeditum.

(Eredeti fogalmazat, félíven, a kir. kamarai levéltárban Budán.)

471.

Bottyán Andrássy Istvánnak.

Jóakaró Generális Uramnak,
szolgálok Kegyelmednek.

Írhatom Kegyelmednek, hogy itt nem szintín jól folynak dolgaink: mert az Garam és Szincze hídjainak elrontásával egészlen elszoríttattunk Újvártúl, az Garamon túl való földet penig szíltiben bírja az ellensíg, — most is a Garam körül szabadossan jár. Hídról kellenék gondoskodnom, csakhogy deszkát nehezen kapok, és gyalogságot.

Itt ollyas hirek vannak, hogy Liptó és Szepes határiban háromszáz lovas és hétszáz gyalog nímetet az mieink megszorítván, levágták volna, — kirül bizonyossan nem constál, ha-

nem ha úgy vagyon, Kegyelmednek tudtára lehet eddig; azért szeretettel kérem az Urat, arról genuine informálni ne terheltessék. Ezzel maradok

Szécsén, 14. Martÿ 1709.

Kegyelmednek kötelességgel való szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Tekintetes és Nagyságos Szent-Királyi Andrásy István kedves Generális Uramnak ő Kegyelmének. Rozsnyó. P. H. Sietve küldjék mindenütt.

Bottyán János m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Féliven, in folio; csak az aláírás sajátkezű.)

472.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens és Főbb-Generális!
Kegyelmes Uram!

Valóban szerencsétlenűl jára Vajda András Uram regementje; lévén kétfelé portája, kit is ezen ködös üdőben az ellenség elkerűlvén: csak azt vették észre, midőn az helységet, melyben volt az regiment, hogy hétszázig való selmeczi, zólyomi és Bajnócz tájéki német környűlvette; jóllehet alkalmas harczot tartottak: mindazonáltal feles veszett és rabúl is esett az mieink közűl, százhatvan ló nélkűl szaladt, úgy, hogy lovastúl csak másfélszázig való is alig salválhatta magát, az is szíllelment. Iránta mitévő legyek? várok Excellentiád informatiójátúl. Minthogy azon szenográdi postérung üressen maradott: kellett Horváth István Kapitány Uramat helyében ad interim regimentestűl állítanom.

Károlyi Uram ő Nga Újvárnak megprófontozása iránt minémő dispositiókat tett, in genuinis paribus transmittálom;*) megtetszik ebbűl: mennyi szállíttatott bé s mennyinek kellett volna még bészállítódni, s micsoda fogyatkozások miatt múlt el. Ő Nga megtévén az dispositiót, hadastúl elment, nem volt kivel végben vinni. Az melly búza már szekérháton volt: azt sem lehetett az ellenség miatt elvinni, ott ázott a szekereken,

*) Ma már nincs itt.

és megcsirázott; majd tizednapig állott, most az tót lapos kemenczéken szárittatom. Mihelyt mód lészen benne, szállittatom.

Szluha Ferencz Praefectus Uram Berthóti Istvánné Asszonyommal ugyan szerencséssen bémehetett: de kevés héja, hogy kézben nem kerültek.

Revér János és Gellért Imre Uraimék Újvárbúl kijővén olly szándékkal, hogy Excellentiádhoz menjenek: tudom, ha jó utazások lehet, felkeresik rövid nap alatt Excellentiádat valaholott lészen. Gellért Imre Uramat recommendálom, s kérem is alázatossan Excellentiádat: méltóztassék minden kegyelmességét ő Kglméhez kárvallási iránt mutatni.

Azonban minthogy lábaimmal az egész télen nyavalyássan vagyok: méltóztassék megengedni, mehessek cúrára arra bé Kassára, vagy más helyre, várván ez iránt kegyelmes resolutiót. Excellentiád kegyelmes gratiájában tovább is ajánlván magamat, maradok

Szécsén, 20. Martÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb-Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának engedelmessen. — Munkács, vel ubi. P. H.

Kívül, a másik oldalon, Bercsényi irodáján készült e kivonat: Bottyán Uram, 20. Martÿ. Újvári élés s egyéb occurrentiák iránt ír, maga curájának okáért Kassa felé való elmenetelre engedelmet kérvén.

(Eredetije — sajátkezűleg aláirva, — a kir. kamarai levéltárban.)

473.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Ajánlom köteles szolgálatomat Nagyságodnak. — Szintín ezen órában vészem Generál-Adjutant Nagy Gábor Uram által küldött Nagyságod levelét; tenorábúl értem Nagyságodnak újabb erre felé jövetelét, melly iránt kíván praevie mind az vizek árja, mind az ellenség constitutiójárúl informáltatni. Az

ellenség ugyan eltávozott, — a miatt lehetne Újvárba élést szállítani: de már minden kis patak megindúlván, a vizek nevelkednek, a Duna kiöntött majd egy fertály mértföldnyire, az Iplyon híd nincsen, Garamon és Szikinczén elrontatta, lábait kivagdaltatta és megégette az ellenség. Lehetetlen elmenni Újvár felé, valameddig hidat nem csinálunk; én ugyan deszkákat hozatván, hajócsináltatásban fáradozok, — három-négy hajót gerendákkal és hídpallókkal elkészítvén: szekereken odaviszem, a hová szükség, és egy félnap alatt általvetem, mikor akarom fel is veszem; hanem annak manutentiójára bár csak hatszáz hajdúra tehetnék szert, — az én gondom lenne a többi! Mert jól tudom: reá jön az ellenség, midőn megérti az hídnak készületit.

Ngod parancsolatja szerint Generál-Adjutant Uramnak mindenekben kívánok assistálnom. Darvas Uraiméknak mostanság híreket sem hallom, mit csinálnak s hol járnak? nem tudhatom. — Minémő búzát ennekelőtte elkészíttettem vala: sokáig az szekereken mosta hó és esső, — mind elázott és megcsirázott; azt most száríttatom lapos, tót kemenczéken, Ngod eljövetelekor az is készen lészen. Most ugyan Ngod ha jön is, ha továbbra halaszsza is — mindegy; mindazáltal álljon Ngod akaratjában. Az ellenségen semmi notabilis operatiót tenni nem lehet: mert az mindenütt erősségekben lévén, akkor jön ki, mikor tetszik; rajta nem mehetni: az havak bányavárosok körül és másutt az hegyek közt igen nagyok.

Tovább micsoda occurrentiáim lesznek, igenis, tudósítani azokról el nem múlatom. Caetero éltesse Isten Ngodat!

Datum Szécsén, 23. Martÿ 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. A Zsitván elkezdték vala az mieink Bajcsnál az hídcsináltatást; rajtamenvén az ellenség, — valamennyi szegénységet ott kaphatott, igen megverte. A Zsitva nagy; módját semmiképpen nem látom az élés-szállíttatásnak.

(Sajátkezűleg aláírt eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban, s hogy ugyan *Károlyi Sándorhoz* vala intézve, — az elveszett borítékczím nélkül is — elégségesen igazolja a tartalom, és az, hogy a bent említett Nagy Gábor Károlyinak volt főhadsegéde.)

474.

Szent-Pétery Imre dandárnok, Bottyán tábornoknak.

Nagyságodnak, nagy jó Uramnak
ajánlom köteles szolgálatomat.

Elhiszem, tegnap tudósította Nagyságodat Zsámboky Uram, mivel már magam útban lévén, nem írhattam Nagyságodnak, az portásim útban érvén, hozták hírűl: se jégen, se gázlóban nem járhatni az Garamot, — annyivalinkább már most; tegnap csak itt az Selymecz víziben is majd két katona is odaveszett, úszó lévén minden patak; azért Nagyságod csak az hidat készíttesse, mert másként nem látom módját az élés vitelének.

Az reductio meg lett Kókai Uram seregében és computus s mustra, most vagyon az Nemes Jászság dolga, az is még ma végben megyen. Az mint értem, Guldenfinger Uramnak is hírével vagyon, hogy fog változni, noha én még most sem küldtem meg az ordert, nem is küldöm, — de ide igyekezvén hozzám, ha voltaképen megtudja, tartok attúl: az postírung üresen marad, Nagyságod oda rendeljen valami hadat; úgy látom, Somogyi Uram nem jön. Az Vajda Uram confusiójához képest az postírungokbúl hátrább szállottak: Kókai Uram Teszérre, Guldenfinger Uram Leszkóra; talám nem is lészen rosszabb, mint hogy más regiment is hasonló confusiót szenyvedjen.

Én itt végben vivén az dolgot, visszatérek. Az Borsod vármegyei seregek helyében rendel-e másokot Nagyságod? Zsámboky Uram keze alatt marad négy compánia: Micsiney, Igó, Szalkay, Laky Uraiméké; az is ugyan most ott az táján talám elég lenne, — de annál jobb volna, ha még vagy két compániát rendelne Nagyságod. Pro relatione Nagyságod udvarlására bemegyek visszamenet. Próbának sem látom módját, minden patak teli lévén. — Isten éltesse Nagyságodat jó egészségben. — Tereske, 23. Martÿ 1709.

Nagyságod köteles szolgája
Sz.-Péteri Imre m. k.

P. S. Ezen órában veszem Horvát István Uram levelét, melyben írja: általmenvén az Garamon, labanczokot is hozott, és arrúl is panaszolkodik, hogy Nagyságod Vajda Uram com-

mandója alá akarja adni; ez az mostani confusio is esvén ő Kegyelmén, félő: competentia ne legyen közöttök és újabb confusio ne essenék (így); azért míg regimentjét öszveveszi ő Kegyelme: talám jó volna, Kókai Uram orderezze Horváth Uramot, — mindazáltal álljon Nagyságod tetszésében.

Külczím: Méltóságos Commendérozó-Generális *Bottyán János* nagy jó Uramnak ő Nagyságának adassék. Szécsény. P.H.

Másik felől, a pecsét fölött: Falusi Bírák! Sietséggel vigyétek ezen levelet Méltóságos Generálishoz Szécsénben, száz forint büntetés alatt. Brigadéros Szent-Péteri Imre.

(Eredeti, egészen sajátkezű levél, gyűjteményemben.)

475.

Zsámboky elismervénye.

Méltóságos *Generális Bottyán János* Uram ő Nagysága die 22. X-bris Anni 1708. Szécsényben emanált assignatiójábúl (vettem föl) akkor commendóm alatt lévő Méltóságos Generális-Marschallus-Locumtenens Uram (gr. Csáky Mihály) ő Excellentiája Nemes Regimenti szükségire Nemes Honth Vármegyében lévő az alább megírtt falukbúl florenos Rhenenses kétszáz huszonegy, id est fl. Rh. 221. Úgymint:

Saágh	fl. 50.	Pereszlény	fl. 40.
Thesmagh...	fl. 30.	Perűcsény	fl. 46.
Hídvégh	fl. 30.	Bátorfalu	fl. 25.
	110.		111.

Mely pínznek kezemhez való vételirűl praesentibus quietálom Nemes Honth Vármegyét. Datum Hídvégh, 23. Martÿ Anno 1709. *Zsámboky Nagy István m. k.*

(Egykorú másolat gyűjteményemben.)

476.

Limprecht János ezredes, Bottyánnak.

Méltóságos Commandérozó-Generális nékem nagy jó Uramnak ajánlom mindenkori, kötelességgel való alázatos szolgálatomat Nagyságodnak.

Nagyságodnak tudtára Szécsénbűl vévén útamat Újvár felé, két ízben próbáltam: semmiképpen által nem mehettem

az vizeknek mivolta miatt. Egyszer, csak egynéhányad magammal mentem éppen az viski hídnak, — túl vissza kellett térnem; másodszor indúltam vala Beleznay Uraimékkal, gondolván, hogy ő Kegyelmek más úton fognak általmehetni; akkor immár annyira elhatalmazott vala az víz, hogy az viski hídnak mind az két végi vízben volt, ha találtunk volna ott múlatni: veszedelem nélkűl nem voltunk volna, — úgy kellett visszatérnem ide Orosziba, tegnaptúl itt vagyok Nagyságod dispositiójáig, kérvén alázatossan Nagyságodat: méltóztasson parancsolni, mihez tartsam magamat? Várván Nagyságod parancsolatját alázatossan: odamenjek-é Nagyságodhoz, vagy itt maradjak, míg alkalmatos útom lészen? — Egyéb hírünk nem érkezett, hanem Thót Pál Uram írta, hogy szombaton Kis-Sarlóban volt az német. — Ezek után Isten tartsa s éltesse Nagyságodat sokáig, szerencséssen!

Datum Oroszi, dje 25. Martÿ 1709.

Nagyságodnak mindenkori alázatos szolgája
Limprecht János m. k.

Külczím: Méltóságos Commandérozó-Generális *Bottyán János* nékem nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Szécsény. P. H.

Másik felöl, a pecsét fölött: Recommendantur Perillustri ac Generoso Domino Colonello Stephano Zámboky, pro certiori et celeriori transmissione.

(Eredetije, sajátkezűleg írva, gyűjteményemben.)

477.

Bottyán a fejedelemnek.

(Szécsény, 26. Martÿ 1709.)

Fölséges Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Alázatossan írhatom, hogy Gőcze Gábor Hadi-Commissárius által indítottam vala meg Újvár felé százhatvan zsák lisztet olly szándékkal: ha szekereken az Garamig vihették volna, azontúl lóhátra vevén, bévitték volna Újvárban. Kivel is Visk névő faluig menvén: az Ipolnak feléje sem mehettek, széltiben öntötte az árvíz a réteket, — vissza kellett az élés-

sel térni és vadkerti templomban lerakni. Tót Pál névő hadnagy ennyihányod magával az Iplon általúsztatván, penetrált az Garamig: de ott is merő tenger az Garam két széle, — lehetetlen lóval vagy szekérrel elmenni.

E tájon, Istennek hálá, ennyihány ezer mérő életet együtt is másutt is öszveszerzettem, s naponként is szaporíttatom, hogy az midőn alkalmatosság nyílik, szállíthassam Újvárban. Híd alá való hajókat itten actu csináltatok, naponkínt elkészülnek.

A postérungok helyben vannak, hanem Vajda András Colonellus Uram regementjét hajnal tájban, véletlen, Szuhány névő faluban szorította az ellenség, — valóban megdézmálta, úgyannyira, hogy fele is alig maradt, az is inkább mind gyalog és fegyver nélkül szaladt el. Üressen maradván a postérung: helyében állattam Horváth István Vice-Colonellus Uramat, Bezerédi ezerefélével.

Kecskemét tájárúl írja Sőtér Tamás Uram, hogy Péter-Váradjánál nagyon gyülekezik az ráczság, Kőrös városának felrablására s rontására.

Semmi újságot (egyebet) Fölségednek nem írhatok. Tovább minémő intervenientiák lesznek, alázatos kötelességem szerint megírni el nem múlatom. — Ezzel Fölséged kegyelmes gratiájában ajánlván magamat, maradok utólsó csepp vírem tartásáig

Fölségednek alázatos engedelmes
mint jó Kegyelmes Uramnak szolgája s híve
Bottyán János m. k.

P. S. Bizonyos az: feles bilincseket hozott alá az ellenség, maga birtoka alatt levő helységekben erővel hajtja valakit talál fegyverhez alkalmatosnak, — úgy vagyon a hire: Imperiumban viszi, az minthogy a labanczok gyakor szökéssel contestálják; kik tartnak az felmeneteltűl, naponként közinkben szöknek.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz jó Kegyelmes Uramnak ő Fölségének alázatos engedelmességgel írám. — Munkácson. P. H.

Belől, a fejedelem ezen válasz-fogalmazata olvasható a levélnek eredetileg üresen maradt második lapjára írva:

Etc. etc. Tudósító Kegyelmed levelét a táján való dolgoknak folyamatjárúl elvettük. Mindazokrúl, mellyeket feltészen Kegyelmed: Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Székessi Gróff Bercsényi Miklós Úr Atyánkfiátúl — az hová az dolgokat relegáltuk, — ha eddig nem is, fog venni dispositiókat, kihez magát kelletik alkalmaztatni Kegyelmednek.

Igen kedves az Előttünk, hogy — a mint írja Kegyelmed, — az annonának szaporításában serénykedik; nincsen is kétségünk, hazája szeretetéhez való buzgólkodásához képpest tovább is azon annonának szaporításában minden lehetséges módot és útat kíván elkövetni, — tudósítván Bennünket úntalan minden állapotokrúl. Etc., etc.

(Eredeti levél, sajátkezűleg aláirva, a kir. kamara levéltárában. Datuma ugyan vétségből elmaradt, de ha mindenben összhangzó tartalmát a Károlyinak szóló, közvetlenűl következő levéllel összevetjük: meg kell győződnünk, hogy Bottyán ezen levele is amavval ugyan egy napon, vagyis: *Szécsényben, 1709. mart. 26-kán* kelt.)

478.

Bottyán Károlyinak.

Szécsén, 26. Martÿ 1709.

Méltóságos Generális Uram!

Kötelessen szolgálok Nagyságodnak. — Kívántam az idevaló állapotokrúl Ngodat informálnom, hogy az meleg időkben való havak olvadása annyira megárosztotta az vizeket, hogy nemhogy az Garam: de az Ipol felé sem mehetni, — szíltiben öntötte az réteket. Ama magas viski hidat is elhordta az víz, az malmok mindenütt felig állanak az vízben, soholsem foroghatnak, — ezen inclusábúl *) bővebben is megértheti Nagyságod.

Gőcze Gábor Commissárius Uram által küldöttem vala százhatvan zsák lisztet, kit Visknél tovább nem vihetvén, viszsza kellett hozni. Itt, Istennek hálá, feles élést szerzek naponként öszve, — csak alkalmatosságunk lehessen az elvitelre. A postérungok is még helyben vannak, hanem Vajda András Uram ezere dissipáltatott, sok lovatlan' szaladott; most haj-

*) Ma már nincs itt.

tatom csoportra; fele talám meglészen a regimentnek, csak lovasodhassanak a gyalogok; — helyében állítottam Horváth István Vice-Colonellus Uramot Szuhányra.

Hajócsináltatáshoz hozzá kezdettem már, s óránkínt csináltatom szüntelen. Más egyéb occurrentiáim nincsenek. — Ezzel Nagyságod affectiójában ajálván magamat, maradok

Nagyságodnak kész köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Kérem alázatossan Excellentiádat, méltóztassék megparancsolni: a tájon valahol*) liszthez kívántató hordókat csináljanak, mert zsákkal nem győzzük, — kiket ad is a szegénység, csak rosszak, lyukassak, sok kár esik az életben miattok.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a Bercsényi-levéltár romjai között, a kir. kamarai levéltárban Budán. A belső czím és tartalom kétségkívülivé teszik, hogy a levél *Károlyi Sándorhoz* szólott, a ki a külczímet tartalmazott második félívet, könnyebb mellékelhetés czéljából lemetszvén, úgy csatolta eredetiben Bercsényihez intézett leveléhez. Bercsényi titkára szokás szerint kivonatozta is a levelet, külsejére, ekképpen: »Bottyán Uram Szécsénbűl 26. Martÿ, vizek áradásárúl, Újvárban való élésnek lehetetlen szállításáról, Vajda katonáirúl, hajók készíttetésérűl, hordók csináltatásárúl, etc.«)

479.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Nagyságodnak szerencsés inneplést kívánok. — Hevesrűl 25. praesentis irott Ngod úri levelét ezen órában vévén, értem újabb informatió kívánását. Meg se gondolja Ngod, hogy a vizek szállanának, vagy az Iplyon és Garamon valahol gázlóban által lehetne menni: mert az Ipoly olly nagy, és most is nevelkedik, hogy valahol híd volt, — mind elhordta; az malmok felig állanak az árvízben, sohol sem foroghatnak, itt is csaknem az bástya béjött; az Garamnak hasonló nagy az árja; — azért nemhogy az Garamon, de még az Iplyon sem mehetni másként, hanem csónokon. Ezen árvíz, ha illy meleg idők járnak, legalább eltart három-négy hétig, mert az hegyek

*) T. i. a Mátra-alján s Heves táján, hol ekkor Károlyi időzött.

még rakva vannak hóval, mellyek naponkínt olvadván, szaporítják az folyókat.

Az ellenségnek Garamon túl való kalíjzolása ugyan nem hallatik; azon tizenkét standár-alja maga státióiban — úgymint Nagy-Tapolcsántt, Nyitrán, Kis-Tapolcsántt és Szent-Benedekben — vagyon, három-négy nap alatt mindenkor öszveveheti magát, ha akarja.

Az hajós-híd csináltatásra igen nagy gondom lévén, mind éjjel-nappal, sőt ünnepnapon is csináltatom; már ma is felállíttattam egyet, többi is utánna készülnek, kiknek alkalmatosságával a fűnek kijövetele előtt succurrálhatunk Újvárnak. Az ezer hajdú igen jó reménség, sokat is ér, ha jelen lehet, — melly nélkül az hidat általvetni s manuteneálni nem látom lehetségesnek.

Ebeczki, Somodi regimentjeire lett volna szükségem: de ha akkor nem jöttek, midőn kellett volna szolgálatjok, — már nyughatnak, mert a vizek miatt nem mehetni sohová is. Csak azt intimálja ő Kegyelmeknek Ngod, hogy dum et quando requirálva ő Kglmeket: pareáljanak, vagy regimentjeiket küldjék.

Szegény Bagosi Pál Uram halála iránt Nagy Gábor Generál-Adjutant Uram által eléggé vagyok már informatus.

Hogy Ngodnak zsákja, búzája elég vagyon, — az igen jó; e tájon is kitelik alkalmas liszt és búza. De gázlórúl most nem is kell gondolkodni.

Az 1000. tallérról és 14. négyes czikkeny-aranyról szóljunk, midőn Ngoddal szemben lehetek, — az iránt is kész vagyok parolámat megtartanom. Caetero, éltesse Isten Ngodat fris jó egészségben!

Szécsén, 28. Martÿ 1709, circa hora 8-tava noctis.

Nagyságodnak kész köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Az hajókat éjjel-nappal csináltatom, de költséget senkisem adott reá. Ámbár költséget ne adnának is: csak az magam sajátját ne húznák.

Külczím: Méltóságos Mezei-Generális-Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelességgel.

Heves. P. H.

(S. k. aláirt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

480.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Üdvösséges húsvéti bárányt szívessen Ngodnak kívánok. — Kötelessen veszem az Ngod levelét, kiben láttatik az híd készületérül Generál-Adjutant Uram informátiójára nézve kételkedni, midőn azt írja, hogy lassú reménsége vagyon az hídhoz. Az híd elkészül, csak az árvizek miatt lehessen bévinni az Garamra: mert mind az Ipol s mind a Garam széltiben öntötte az réteket, gázlót penig az Garamon előbb nem reménlhetünk aratásnál; sőt bátor az hajós-híd kész volna is: megköszönném, ha két hét alatt reávihetném az derék Garamra; az Iplon hajó nélkül is kész lehet az híd. Faragók és fejszés molnárok elegen vannak; a fenyőszálak elérkezése nem árt. Ngod jövetele is kedves lészen, — de hogy valamit a szándékban vihessünk végbe: mostanság semmi útját-módját nem látom.

Hol mi élés légyen lerakva? Nagy Gábor Adjutant Uram ő Kegyelme Ngodnak specifice megküldi. Minémő élésnek felszedését parancsolatban hagyta Ngod: Szalkán és a Garam mellett semmisem szedetett fel, az ellenségnek félelme miatt.

Darvas Ferencz Commissárius Uramnak szólló Ngod levelét in puncto expediáltattam, de ő Kegyelmének is bizonyos hollétét nem tudom. — Híd alá kívántató vecturában az ökörszekereket is bévehetni: mert az ló most erőtlen, gyenge, — másként is, az hajókkal se nem iget, se nem nyargal; ollyformában az ökör is oda ér, hová az ló.

Zsámboki Uramnak Ngod parancsolatja szerint megparancsolom, hogy az Ipol hídjának megcsináltatására gondja légyen. — Most semmi ártalmas híreim nincsenek. — Ezzel éltesse Isten Ngodat!

Szécsén, 30. Martÿ 1709.

Nagyságodnak kész köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Orvossággal élvén, igen gyenge állapottal érzem magamat. — Feleségem ajánlja Ngodnak alázatos szolgálatját.

Külczím: Méltóságos Generális-Mezei-Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Ngának kötelességgel írám.
Heves. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

481.

Bottyán védlevele Szlabonya község részére.

Minthogy azon Szlabonya*) névő falut Vajda András Uram ezere kiélte: azért, látván ezen parancsolatomat, az széna-kérésnek hagyjatok békít, — szalmát is örömest elvegyétek, ha kaphattok. Semmit azért el ne kövessetek, hanem menjetek ki onnét, — máskínt fogatlak bennetek.

Datum Szécsény, 30. Martÿ 1709.

Generális Bottyán János m. k.

Külczím: Csajághi Uram corpusábúl küldött fulérnak (furér) és társainak adassék. — Szlabonyán. P. H.

(Nógrád vármegye levéltárában.)

482.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Ajánlom kész szolgálatomat Ngodnak. — Ngod Generál-Adjutantját, Nagy Gábor Uramat olly teljes instructióval küldöttem Ngodhoz, hogy mindenekrűl — valamint szintén magam — voltaképpen informálhatja Ngodat. Hanem Ngodat azon kérem mindenekfelett: az hajdúságnak ideküldését vagy megszerzését munkálkodni ne terheltessék, — mert a nélkűl semmit végben nem viszünk. Az híd készűletinek az ellenségnél mindenütt nagy híre vagyon; kétség nélkűl, mihelyest az hidat vetjük, — reá jön: azért az Garam mellett hajdúság securitására mindjárt sánczot kell vetni, — máskínt nem remélhetem az hídnak állandóságát. Az hajdúság mennél több, annál jobb lészen; itt is másfélszázig való kitelik. Ezzel Ngod jóakaratjában ajánlván magamat, maradok

Szécsén 3. Aprilis 1709.

Nagyságodnak kész köteles szolgája

Bottyán János m. k.

---

*) Szklabonya, nógrádi helység.

P. S. Az napokban csaknem elrúgtam az patkót; de igazán mostoha-fiú az, ki atyjának látogatására olly halálos állapotjában nem jön!

Külczím: Méltóságos Generális-Mezei-Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Ngának kötelességgel.

Heves, vel ubi. P. H.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban. Utóirat és aláirás sajátkezű.)

483.

Bottyán ordere Vajda ezredesre.

Tekintetes Nemzetes *Vajda András* regimentembéli Colonellus ő Kegyelme vévén ezen intimatiómat: mivel nemzetséges fegyverkezésünknek mostani casussa úgy kívánja, hogy minden úton-módon lehető, tőlünk kitelhető alkalmatossággal segítsük az Nemes Haza szolgálatját, ehhezképest, hogy az regiment compleáltassék: nemcsak Nemes Nógrád és Nemes Hont Vármegyében, hanem in circumjacentibus közönségessen, mind nemes, úgy nemtelen személyeket, a kik magok megunatkozásábúl a szolgálatot letötték, attúl magokat elvonni kívánják, sőtt még az ollyanokat is, az kik jóllehet szolgálatban nem voltak, mindazáltal alkalmas személyek lévén, az Nemes Hazát hasznossan szolgálhatják, szabadon felszedettethesse és regimentihez applicálhassa, — praesentibus adatik ő Kegyelmének authoritása. Hogyha peniglen ebben akármelly Nemes Vármegye tisztei akadáloztatni kívánnák az közönséges haza-szolgálatját: eo non obstante csak procedáljon instructio szerint; sőtt ha kik szolgálatra alkalmatossok lévén, mégis magok hazafiúságtalanságoktúl viseltetvén, az közönséges ügyönköt secundálni nem kívánják, per fas et nefas contrariuskodnának, — vigore praesentium alkalmatos lovat, fegyvert, hozzá tartozó pertinentiákkal szabadon elfoglalhatja.

Mindezeknek legjobb módjával való effectuatiója ő Kegyelminek igaz hazafiúságos sinceritására committáltatik, — megtartván mindazonáltal ex superabundanti ezen orderemet.

Szécsény, die 4. Aprilis Anno 1709.

Commendérozó-Generális:

Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat a kir. kamara levéltárában Budán.)

484.

Zsámboky Nagy István ezredes, Bottyánnak.

Méltóságos Commendérozó-Generális!

Nékem nagy Uram!

Ngod parancsolatja szerint küldtem volt Micsinay Fő-Hadnagy Uramat mind a viski hídnak megcsináltatására s mind Garam és Ipol áradása tekintésére; ki is ezen órában érkezék meg. A viski híd helyben vagyon, hanem most az Ipol vize kezdett ugyan áradni, a Garam pedig ollyan, hogy minden rétjei tele vannak, — semmi más nem látszik, csak a fák Nem hiszem, hogy most hamarjában megapadjanak. — Én szombaton, Ngod engedelméből megindúlok Gyöngyösre, de onnan visszasietek; a midőn visszatérek: Ngodat alázatossan megudvarlanom el nem múlatom; adja Isten, tanáljam friss jó egészségben Ngodat! Maradok

Patak, (Nógrád vm.) 4. Aprilis 1709.

Ngodnak alázatos szolgája

Sámboky Nagy István m. k.

Külczím: Méltóságos Commendérozó-Generális Bottyán János nekem régi nagy jó Uramnak ő Ngának alázatossan írám. — Szécsény. P. H.

Másik felöl: Falusi bírák sietve küldjék Szécsénben.

(Eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

485.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!

Nékem is érdemem felett nagy Kegyelmes Uram!

Az Iplyon levő viski hidat én már reparáltattam, az Garamon erigálandó híd alá való hajókat itt Szécsénben elkészíttettem. Az vizek árjai még eddigis semmit nem szűntek: az egész Ipoly és Garam körül való laponyagok tele vadnak. Újvárban is már expediáltam embereimet, hogy a Zsitván lábas hidat erigáljanak: mert azon való költözést veszedelmessebbnek tartom, mint akárholott másutt.

Darvas Ferencz Provincialis-Commissárius Urammal a

mennyi annonát öszveszerezhettünk, ötezer szapuig extendáltatik. Ma várom Méltóságos Marschallus Károlyi Sándor Uramat ő Kegyelmét hozzám, — az kinek alkalmatosságával minden szükséges dispositiókrúl együtt conferálván, Isten hírivel azon leszünk: mentűl felessebb annonát bétakaríthassunk mind Garamon innet való földrűl s mind a tulsó districtusrúl, ha különben nem lehetne, csak lovak hátán is.

Nógrádnak constitutiója — úgy tudom — constál Felségednél; hacsak azt mentén jobban vagy meg nem erősítjük, hogy az hajdúság megállhasson benne, vagyis jobban nem demoliáltatjuk: tartok attúl, az ellenség nem sokára belé ne vegye magát; kevés munkával úgy megerősíti: ágyú nélkűl senki is ki nem veszi; eránta való kegyelmes parancsolatját Felségednek alázatossan elvárom.

Friss emlékezetiben lehet, tudom, az is Felségednek: múlt nyári campániában minémű ötezer forintokat erogáltam volt közönséges haza szükségére, — mellyet jóllehet kegyelmessen parancsolt volt az Tekintetes Eperjesi Administratiónak Felséged exolválni: de mind ez ideig arrúl nékem semmi contentumom nem lett. Kecskeméti harminczad arendatorára görög Karácsony Sándorra jóllehet utasított az Administratio: de az is ha computust kezd ineálni, mennyi abát szállított és szállítandó az haza szükségére, — két-három annyival superálja az erogatiója; és így nékem innét is semmi contentumom nem lehetvén, nagy alázatossággal venném, ha valami úttal lehetne refusióm. Ezzel midőn tovább is született kegyelmességében ajánlanám Felségednek magamat, maradok

Nagy Kegyelmes Uramnak
Felségednek alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Szécsény, dje 6. Aprilis 1709.

Bottyán János m. k.

Külczím: Felséges Erdély- és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz, érdemem felett való nagy Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel ajánlom.

Munkács. P. H. Stapheta urgens.

A fejedelmi válaszfogalmazat terve, irónnal a lapszélre jegyezve: Azon leszünk, Károlyi Uram mennél szapor

(indúljon). Nem is szükség a híd ahhoz, nem kell, vár aljára provocálni fogja az ellenséget; az újvári praesidium eleiben megyen hajókkal. — *Bercsényi Uramnak.* Bottyán informál: erőssége (Nógrád várának) kevés; nem constál constitutiója, adja opinióját; ha Nemes Vármegye segíteni akarja: olly commendáns és praesidium, — etc. *Bottyánnak; Bercsényi Uramnak:* ha Nemes Vármegye, etc. *Bottyánnak:* Maga általlátja hazafiúságátúl. Az assignatió is kiment; hogy eddig nem, a lehetetlenségnek (tulajdonítsa). Lészen újabb parancsolat.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

486.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Az viski hidat én már reparáltattam, az Garamon való híd alá való hajókat is itt Szécsénben elkészíttettem. A vizek árjai is mégeddig keveset szűntek, — az egész Ipoly, Garam körűl való laponyagok tele vadnak. Újvárban is már expediáltam embereimet, a kik végére menjenek, hogy a Zsitván készítettek-e lábas hidat, vagy sem? Mert ott az éléssel való költözést veszedelmessebbnek tartom, mint akárholott másutt.

Darvas Ferencz Provincialis-Commissárius Urammal imitt-amott a mennyi annonát öszveszerezhettünk, praeterpropter ötezer szapuig extendáltatik; hogy szekéren szállíttathassék — lehetetlennek látom: mert most már mind az szegénység marhája erőtlen, s mind ha szintén bár arravaló volna is, a vizek miatt lehetetlenség szekéren; hanem most munkálódom, mentűl számossabb zsákot szereztethessek. Szintén (ha) a postérungokbúl ki kelletik is az hadakat vinni: azon lészek, egy úttal kétezer szapuig lóháton vitettethessek.

Ezen a tájon már szénának, szalmának híre is alig lészen; örömest tudnám, az füvellő-táborok hellyérűl is ha dispositiót tenne Excellentiád.

Nógrádnak constitutiója, úgy tudom, constál Excellentiádnak; hacsak azt valamentén jobban meg nem erősítjük, hogy az hajdúság megállhasson benne: tartok attúl, hogy az

ellenség belévévén magát, keves munkával úgy megerősíti, — ágyú nélkűl senki ki nem vészi. Ha megerősíteni nem akarjuk penig, javallom, ha inkább jobban elrontatjuk.

Az híd megvetésérűl is eléggé gondolkozom, hogy a midőn megvettetem, csak valami tartalékúl való sánczot vettetek mind túl, mind innét a híd előtt, hogy ha szintén valami módon irrumpálná is az ellenség: tartózkodása lehetne; hovahamarébb azért ez eránt is Excellentiád opinióját elvárom.

Ezzel tovább is ajánlom szokott úri affectiójában magamat Excellentiádnak, s maradok

Szécsény, dje 6. Aprilis 1709.

Excellentiádnak igaz köteles szolgája

Bottyán János, m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsény Miklós Erdély- és Magyarországi Főbb-Generális, Locumtenens nagy jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatos kötelességgel ajánlom.

Ungvár. P. H. Stapheta urgens.

Más, Bercsényi cancelláriáján kelt írással a levél külsejére jegyezve: »Anno 1709. Mense Martÿ ex Aprili perceptae Literae, Ungvarini.«

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

487.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Szolgálok kötelességgel Ngodnak. — Szintín most délután négy óra tájban veszem Ngod úri levelét, kiben írja Generál-Adjutant Uramnak elrepűlését; ő Kegyelme maga ideérkezésével semmi lármát sem tett, mivel híre sem volt, miért jött? Ngod idejövetele nálom ugyan mindenkor kedves: de, jól tudom, most haszontalan, — mert az mint ezen inclusábúl *) kitetszik: a Garam úgy kiöntött, hogy csak az fák teteje látszik ki. Lehetetlen Újvár felé menni; most is itt vannak recognitióra embereim, azonban fűsi emberek is érkeztek hozzám, jelentvén az Zsitvának nagy voltát. Újvári Uraimék

*) Ma már nincs itt.

semmitsem gondolnak az hídcsináltatásrúl; ha Ngodnak úgy tetszenék, jó volna magamnak arra béránddúlni és a Zsitva hídját végbenvitetni.

Ngod udvarlására igenis, kész volnék mennem: de csak olly emberem sincs, kire bízhatnám az dolgot, a postérungot penig indisposite nem hagyhatom.

Az hídhoz kívántató hajók készek, akár két helyen is általhidaljam az Garamot, — csak az kiöntött árja szállana bé; semmi híját már nem tudom. Minémő fenyőszálakat küldött Ngod, elérkeztek ugyan, de semmi hasznokat sem vehetem, — nem volt szükség reá.

Csajághi Uramnak szólló levelet per expressum elküldvén, Darvas Ferencz Uramnak is adtam hírt, hogy Ngod után siessen. Semmi új hírekkel nem kedveskedhetem, hanem minémő német az Garamon túl kóvályog: három ezerbűl vagyon comendírozva, de alig vagyon hatszáz. — Ezzel éltesse Isten Ngodat. Maradok

Szécsén, 6. Aprilis 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János, m. k.

P. S. Kéröm Nagyságodat, ne neheztteljen egy-két órára való beszélgetésekre idefordúlni: mert igen nagyon szükséges Nagyságod iderándúlása s nagyon is fog használni Újvárnak, — de csak kevesed magával, hogy híre se légyön.

(Eredeti levél, — melynek utóirata és aláirása sajátkezű, — a gr. Károlyi-levéltárban.)

488.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Minémő panaszok légyen szegény sziráki lakosoknak Nagyságod Erdélyi Boldizsár nevő quártélymestere ellen: ezen inclusábúl *) méltóztatik megérteni; kérem szeretettel, őtet compescálni Ngod ne neheztteljen. — Caetero éltesse Isten Ngodat!

Szécsén, 6. Aprilis 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

*) Hiányzik.

Külczím : Méltóságos Generális-Marschallus Károlyi Sándor jó Uramnak ő Ngának kötelességgel. — Hatvan. P. H.

(Eredetije ugyanott.)

489.

A fejedelem, Bottyánnak.

7. Aprilis, 1709. Munkács.

Bottyán János Úrnak rescribáltatott. — Mindazokrúl, mellyekrűl ír Kgld, Méltóságos Fő-Generális Gróf Bercsényi Miklós Úrtúl fog venni dispositiókat, mellyekhez is magát alkalmaztassa Kgld. Igen kedves előttünk, hogy az annonának szaporításában munkálkodik; nincsen is kétségünk benne, hogy tovább is annak szaporításában minden útat és módot kíván elkövetni.

(A fejedelmi cancellárián készült egykorú kivonat, az 1706—1709-iki még kiadatlan leveleskönyvben.)

490.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Fiam-Uramnak, kötelessen szolgálok Kegyelmednek.

Ezen órában veszem Kegyelmed levelét, mellybűl értem Teleki Uram jövetelit, *) s ugyan az ellenség Bajához való gyülekczetit s azokra az okokra Kegyelmed nem-lehetős jövetelit.

Éppen nem capiálhatom: mi módon verhessen magának mostanában azon ellenség csoportossan tábort? Azt is tudom, már azon a földön jobb mező lehet mint nálunk, — de ha szintén valamenten jobb lehet is: de ugyan csak subsistentiája nem lehet; ha penig csak füvellő-firmában vagyon, — nagyon könnyű mód lehetne felverésében.

Itt az vizek valamenten kezdtek volt szállani, de ismét ollyan újúlások vagyon most, még ollyan nagyok nem voltak. — Magam aggregatus tiszteim, kik Újvárban expediáltattak, még vissza nem tértek; óránként várom őket, akkor mindenekrűl újabb informatiót tehetek. Medio tempore írt Szluha

*) Gr. Teleki Mihály visszajövetelét Nándor-Fejérvárról, török követségéből.

Uram tudósítását ma vettem; írja nekem ő Kegyelme: ollyan árja volt a Nyitrának, a hídjoknak a lábait is egyik végén az árvíz és jég elszaggatván, felforgatta; az Zsitván is erigáltak volt lábas hidat: az ellenség reáfelesedvén — azt is elrontotta. Újabb, hajókra való hidat, írják, hogy készítnek ők is, és valamikor lészen az élés-szállításnak alkalmatossága: csak harmadnegyed nappal tudják, mindenkor késszen lesznek.

Darvas Ferencz, úgy tudom, már régen Kegyelmed udvarlására ment. Úgy veszem észre, a mint az vizek viselik magokat, mind híd erectiójára s mind másra reáérünk; mindazáltal, akármikor lehessen — a taraczk, ha jó súgár lészen, kettő igen fog kívántatni.

Báthi postérungot én fel nem váltattam; szintén ma volt nálam Guldenfinger Óbrestwachmaisztere, ki is referálja: alig lehetnek hatvanon, éppen lehetetlenség subsistálniok szalmának szüksége miatt, azért úgy eloszlottak; haszontalan volna, ha oda több hadat küldenék.

Írhatom bizonyossan azt is Kegyelmednek: az dánusokat feles magyar labanczokkal együtt elvitték, öszvebékózván a labanczokat; általlátni abbúl is: nem kevés szüksége vagyon ott is *) nekiek könnyű hadra.

Raptim Szécsény, 9. Aprilis 1709.

Méltóságos Fiam-Uramnak

Kegyelmednek kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

(Eredeti, s. k. aláírt levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

491.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens!

Jó Kegyelmes Uram!

Ajánlom Excellentiádnak alázatos szolgálatomat. — Ilavay Mátyás Uram az Garam mellől mit írjon az ellenség motussárúl s igyekezetirűl: in originali transmittálván, **) meg-

*) A Rajna mellett, a hová t. i. a dánokat és labanczokat Savoyai Eugen hadtestéhez vitték.

**) Ma már nincs mellékelve.

értheti Excellentiád. Írhatom, hogy most mind Zsitva, Garam, Duna és Ipoly olly nagyok, hogy Újvárnak feléje sem mehetni; már ennyihán rendbéli embereimmel próbáltattam, kiknek viszsza kellett térniek. Itt ugyan az hajók, hídhoz kívántató apparamentumokkal már készek, akárhová is el lehetne vinni: de a szíltiben kiöntött víz miatt az derék-Garamra nem mehetni, — sőt bátor ott elmehetne is, a Zsitván lehetetlen.

Gundelfinger Dániel Uram ezere egészlen eloszlott, az postérungban tisztekkel együtt alig maradt hatvanig való; azon ezerbéli Főstrázsamester most nálam lévén, referálja: Szegedi Kiss Mihály is kivívén magát a regimentbűl, Méltóságos Generális Károli Uram volentéri közé adta magát.

Most egyéb híreim nincsenek. — Ezzel Excellentiád gratiájában ajánlván magamat, maradok

Szécsén, 10. Aprilis 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Báthi postérungban ha küldenék is valami hadat: széna, szalma szűke miatt el nem élhetne.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan irám. — Ungvár, vel ubi. P. H.

Másik felén: Stapheta urgentissima. — Cito, cito, cito, cito. Citius, citius. Citissime, citissime, citissime, citissime, citissime, citissime.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a kir. kamara levéltárában, Budán.)

492.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Nagy Kegyelmes Uram!

Mint tegnapi levelemben is megírtam volt Excellentiádnak, most újonnan Újvárban expediált aggregatus tiszteim megérkezvén, confirmálják, hogy két regiment lovas némettel Generál Hartleben Mocsonakot erőssen sánczolja; ollyas emberrel is beszéllettem, a ki Fegyvernekrűl hatodnapig volt kö-

zöttök, — értvén valamenten németül, hallotta, hogy Lévát s más valamelly hellyen a Garam-mellyékét is igyekezik imposterálni; kirül tudom, újvári Uraimék bőven fogják informálni Excellentiádat. Mellyet az Istenért is kérem, tréfának ne véljünk, hanem úgy rendelje dispositióit Excellentiád, hogy azon ellenséges constitutióknak resistálhassunk.

A vizek árjai itt egy órában szünnek, másikban újúlnak az sok essők miatt. Nékem az Garamra való hidam már minden készségével megvagyon; — csak az collectálandó hajdúságot úgy vehetnék hamarébb csoportra, hogy azokkal erigálván az hidat, ne féltenénk az ellenségtül. Lovas haddal arra indúlnunk haszontalan: mert csak jóravaló házfedelet sem kaphatni, az fü penig még nem arravaló. Kirül is, az Istenért is kérem, siettesse rendelésit megküldeni Excellentiád.

Datum Szécsény, 11. Aprilis 1709.

Jó Kegyelmes Uramnak

Excellentiádnak igaz köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Mit írjanak nékem is Újvárbúl, kívántam Excellentiádnak includálnom, kikbül is a constitutiókat megértheti Excellentiád. — Én eléggé curáltatom magamat, de ugyan csak lábaim dagadása semmit nem szünnek.

Melléklet:

Méltóságos Generális Uram!

Az elmúlt napokban az ideváló occurrentiákrúl alkalmasint írtam Kegyelmednek. Hartleben már erőssen sánczoltatja Mocsonokot, Vallis Nyitrárúl Surányban száll; Udvardra ki fog szállani? még nem tudom. Feltett szándékja az ellenségnek ez volt, hogy az Játórúl mind elhajtsa az marhát; kit én megtudva, előre behajtattam hatszázig való marhát, — máskínt hús dolgábúl megfogyatkoztam volna. Esztergamnál fogják az hidat csináltatni. Ezzel maradok

Érsek-Újvár, die 7. Aprilis 1709.

Kegyelmednek köteles szolgája

Berthóty István m. k.

Külczím: Méltóságos Generális *Bottyán János* jóakaró Uramnak ő Kegyelmének, Szécsényben. P. H.

(Az eredetiek gyüjteményemben.)

493.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fiam-Uramnak
ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek.

Újvárban expediált aggregatus tiszteim már hozzám érkeztek; az Mocsonokhoz szállott ellenségnek híre csak verificáltatik, és hogy maga Generál Haisther benn két regiment lovassal már jóformában be is sánczolta magát, várván óránként gyalogot hozzája; a lovassa a Játón füvelleni akarván, Vallis — ki ezelőtt nyitrai Commendáns volt — Surányban igyekezik. Húsok a mieinknek most vagyon elégséges: hatszázig való marhát hajtottak az Játórúl. Egy fegyverneki ember, ki hatodnapig közöttök volt Mocsonokon, beszélli, hogy minden bizonyossan Lévát is meg akarja szállani s a Garammellyékét valamelly helyen másutt is imposterálni. Esztergomban is verificáltatik, hogy hídhoz való apparamentumokat készítnek; mi végre s hova? nem tudatik. Ezt az Istenért is Kegyelmed tréfának ne vélje; jóllehet én repraesentáltam mind Felséges Urunknak s mind Méltóságos Locumtenens Uramnak, de tartok attúl: csak míg penetrál is levelem s mennyivelinkább az eránt miként disponáljon ő Excellentiája, — az ellenséges conjuncturák addig véghez is mennek. Hanem mindazon collectált hajdúságot jó rendben vévén és csoportra vervén, — siettesse iderándúlását. Isten hírivel mit vihetünk, végben vigyünk, mert periculum in mora.

Az vizek áradási egy órában szűnnek, másikában újúlnak. Dunántúliak Csíkvárt dicsíretessen visszavették, harminczig való német rabot életben megtartván, többit feláldozták.

Ezzel ajánlom Kegyelmed jóakaratjában tovább is magamat, és midőn közelítését s annyival inkább érkezését hovahamarébb várnám, maradok

Raptim Szécsény, dje 12. Aprilis 1709.

Méltóságos Fiam-Uramnak, Kegyelmednek
kötelessen szolgáló apja
Bottyán János m. k.

P. S. Az Istenért kéröm Nagyságodat: siessen ide éjjelnappal jönni, mert periculum in mora. Kéröm Nagyságodat,

csak postai alkalmatossággal jőjjön Nagyságod maga, ne **haddal**, mert semminémő provisio nincsen; ha lehetséges **lészen**, vagy másfélezer hajdút az javában parancsoljon jönni és **három** taraczkot.

(Eredetije, s. k. utóiratozva és aláírva, a gr. Károlyi-levéltárban.)

494.

A fejedelem Bottyánnak.

13. Aprilis 1709. Munkácsrúl.

Domino Generali Joanni Bottyán.

Az Érsek-Újvárban szállítandó annonának a Zsitván erigálandó hídra nem szükséges várakozni, mivel a mikor a Zsitvához érkezhetik azon élés: az újváriak annyira mindenkor eleibe mehetnek és hajó beneficiumával elszállíthatják; az hídnak erectiója penig nagyobb lármát csinál, mind az ellenségnek keményebb oppositióját provocálja.

Nógrád várának constitutiója nem szintén constálván előttünk, relegáltuk Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Székesi Gróff Bercsényi Miklós Úrra, mellyrűl ő Kglmétűl vészen Kgld intimatiót, fogja is értésére adni Kgldnek: mi formában requirálja Nemes Nógrád Vármegyét azon puszta vár dolgában.

Hogy Kglmed az Haza közönséges szükségére magáébúl ötezer forint summa pénzt erogált légyen, jól constál előttünk, kirűl már assignatiónkat ki is adattuk; hogy mindazáltal mindekkoráig az Oeconomicum Consilium által nem contentáltatott, — általlátjuk: maga is a lehetetlenségnek tulajdonítja Kgld; parancsoltunk most újabban az Oeconomicum Consiliumnak, hogy prae reliquis assignatariis mennélhamarébb azon summa pénzrűl Kgldet contentálják, kiben is nincs kétségünk, hogy munkások ne legyenek.

(A fejedelem cancelláriáján készült egykorú másolat, az 1706—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvbe iktatva.)

495.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Bizonyos Althan regimentjebéli furír elfogattatván, mit fateált? in inclusis Excellentiádnak kívántam transmittálnom; *) hasonlóképpen Ilovai Máttyás mit írjon az ellenség szándékárúl alázatossan, — megértheti Excellentiád. **) Az csak bizonyos, hogy Lévát meg akarja szállani, úgy a bényi sánczot reparálni.

Én várnám óránként Méltóságos Marschallus Károlyi Sándor Uramat; már az vizek is valamenten szűntek, — csak az hajdúság lenne, az élésszállítás meglehetne.

Mivel penig tájunkon szalmának sincs híre: már, hacsak mezőre nem szállanak a hadak, lehetetlen subsistálniok; — örömest kívánnám tudnom eránta való dispositióját Excellentiádnak: hol lehessen és hol legyen hellyek a füvellő táboroknak?

Szécsény, 15. Aprilis 1709.

Jó Uramnak, Excellentiádnak igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Generál Harthleben Mocsonaknál már be is sánczolta magát. Lévának elrontására compániákat az postérungokbúl küldöttem, — elválik, mit vihetek végben.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű. Bercsényi czímzetét tartalmazott második félíve leszakadt.)

496.

Sötér Tamás ezredes Bottyánnak.

Méltóságos Generális Uramnak Ngodnak

Ajánlom mindenkori kész szolgálatomat. Szécsénybűl 14. praesentis nekem irott Ngod levelét vettem illendő becsülettel, és mit írjon Ngod, megértettem. Az mi az lónak álla-

*) Ma már nincs mellékelve.
**) Ma már nincs meg.

potját illeti: úgy vélem, hogy nem kissebb staturájú, mint az Ngod Csepreghi fekete lova, de annál vastagabbnak kell lenni, az mint megnéztem; az való dolog, szépségére és termetire nincs az az úr, a ki istállójában nem köttethetné; kantáros ollyan, hogy sebessen az mint az embernek neki rugaszkodik, akármelly kézre mint az karika az ember mellett megfordúl. Mindazonáltal nehéz látatlanban jószágot venni, nem tetsznék Ngodnak: azután rajtam maradna, most pedig magamnak is vadnak lovacskáim, többre nincsen szükségem; mert ha pézes ember volnék: én magamnak bizony az harmincz aranyért el merném venni, ha csak vezetéken előttem hordoztatnám is; de arra mostanában nem érek, mert értékem szegény. — Az mi pedig illeti az sárga karmazsínoknak vásárlását: itten bizony mostan nem kaphatni, hanem veres kettő vagy három vagyon, de abbúl nem merészlettem venni Ngod számára, mivel sárgát kíván Ngod.

Azonban az Ráczkevi-szigetre hogy feles sót hordanak: semmitsem tudok benne, hordanak-e, vagy sem? mert az én passusommal egy kősót is senki be nem viszen, hanem az kik Pest elein vadnak, talám azoknak passusával; más az, hogy orderemben lévén Mlgos Generális Károlyi Sándor Uramtúl ő Excellentiájátúl, hogy az szabados kereskedés nem tiltatik senkitűl is, — és így én azoknak investigatiójára nem igen érkezem, mert itten elég munkánk vagyon az vígyázásban és portázásban csaknem mindennap. Az elmúlt kedden is Szűcs István hadnagyomnak többekével együtt elhajtották az szegedi labanczok hetvenig való marháikot Pestre. Mink idealá kerestük az pusztán, ők azonban felfordúltak. — Ittvaló maradásomat nem reménlem és nem is akarom, mert az pestis két vagy három házhoz bejött ide is; bánnám, mostani háborús idővel döggel kellenék meghalnom; — mindazonáltal, ha Karácsony Sándor harminczados megárendálja az ittvaló harminczadot, melynek végbenvitelére el is ment Kassára, — tudom, Ngodat meg fogja elégíteni az ötezer forintrúl; bár többel is tartoznék Ngodnak: onnét könnyebben megvehetné Ngod, mint az Oeconomicum Consiliumnál. — Sasrúl (?) mai napon hozták hírűl: valami ráczság gyűlekezik Szegedhez, mellyet magam sem hihetek, mindazonáltal alattomban kétfelé bocsátottam póstáimat

és portát is, — ha valamit érthetnék. Ezzel Ngod gratiájában magamat ajánlom, és maradok

Kecskeméten, die 19. Aprilis Anno 1709.

Nagyságodnak mindenkori kész szolgája

Sötér Tamás m. k.

P. S. Itten az alföldön az Duna-mellékit az nagy árvíz mind elfogta, sok falukban nem is lakhatnak, Kalocsán alá által kelletett menni nekik az Dunán; mind mezei vetéseket, mind az földben levő vermes életeket, mind kívül az mi volt, az nagy víz elvette szegínyektül. Tudom, elég éhelhalál leszen közöttök. Kalocsai Páter Uram nálam lévén mai napon, beszéllette: sok apró gyermek is holt az házakban az vízben, nem tudtak mihez kapni az szegínység, magát vagy gyermekit oltalmazza előbben?

Külczím: Méltóságos Generális *Bottyán János* nagy jó Uramnak ő Ngának írám, tartozó kötelességgel. — Szécsénben.

P. H.

(Eredeti levél a gr. Károlyi-levéltárban.)

497.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Fiam-Uramnak Kegyelmednek ajánlom szolgálatomat.

Jóllehet Kegyelmedtűl eltávozásom alkalmatosságával érzettem erőtlenségemet: mindazáltal azonnal indúlván, experiáltuk Adjutant Urammal a Garamnak árját; két egész hete, a miúlta egy állapotban vagyon, — színig lévén: lehetetlenségnek tartom gázlóban az általmenetelt. Öszvehivattam öregkorú embereket, a kik illyen tavaszi áradást sokszor experiáltak; el merik mondani: pünkösdig sem reménlik ollyan apadását, hogy gázlóban lehessen a költözés. Mindenekben jelen lévén Kegyelmed Adjutantja, tehet bővebb informatiót.

Itt mikor megszállottam volna délre, találtam Géczi Uram katonáit, hallom hírét, hogy többi katonaság is itt körülbelől vagyon; — nem javaslottam volna addig, míg bizonyost nem tudott volna a Garam felűl.

Tovább mitévők légyünk? — várom Kegyelmed disposi-

tióját; ha hidat erigálunk: micsoda modalitással erigáljuk és micsodás securitással?

Írhatom bizonyossan Kegyelmednek: már ezelőtt negyednappal Kovácsihoz, Szent-Benedeken alól szállott az ellenség, circiter ezerig; másra nem vélem, hanem, hogy Lévának igyekezzék. Ha híremet meghallják, hogy Garam körül jártam, tudom — másként gondolkozik.

Interim, ex superabundanti írhatom Kegyelmednek: bár akármiként disponáljon, *de ha megyünk, olly készülettel menjünk, hogy affrontot tehessünk s ellenek resistálhassunk.*

Raptim Patak, (Nógrád m.) dje 22. Aprilis 1709.

Méltóságos Fiam-Uramnak

Kegyelmednek kötelessen szolgáló apja

Bottyán János m. k.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

498.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!

Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak ajánlom alázatos szolgálatomat. Proxime elmúlt pínteken Méltóságos Generális-Marschallus Károli Sándor Uram ő Nagyságánál Pásztohán *) valék, conferálván az teendő dolgokról; onnít étszaka hazajővín: mind ennyi fájdalmas állapotjában is lábaimnak, mindgyárt idein szombaton indúlván, magam, praetitulált Marschallus Uram Generál-Adjutantjával bémentem szintín az Garam mellé; de az Garam olly nagy és sebes, hogy nincs az az ember, ki gázlóban általmehessen. Más egyéb erek és folyók noha tele vannak ugyan: mindazáltal apró hidak és töltísek hányásával könnyű az Garamig menni, — de hogy az Garamon lehessen elmenni, azt senki meg se gondolja.

Megtérésemkor Szete névő faluban vészem Fölséges Urunk kegyelmes parancsolatját, hogy hídnak erigálásával nem kell lármáskodni; **) melly parancsolatnak én ugyan alá-

*) Ipoly-Pásztó; a nép nyelvén ma is *Pásztoha.*

**) Lásd a fejedelem april 13-iki levelét.

zatossan engedelmeskedem, noha az hajós híd minden requisitumival együtt kísz, szekereken oda lehet vinni, a hová kell; — nem is succurrálunk Újvárnak híd nélkűl. Az ellensíg csuportozik és mindenütt kíszen vár; most is Garam mellett Kovácsiban subsistál ennyihán compánia. Többirűl praetitulált Marschallus Uram mit fog disponálni, a tévő lészek. Semmi egyéb híreim nincsenek. Ezzel Excellentiád kegyes gratiájában ajálván magamat, maradok

Szécsén, 23. Aprilis 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Beszíllik — igaz is, — hogy a német Dunántúl Veszprímet próbálta, harmadnapig alatta lívín; ötszáz kurucz hajdú volt benne, elíg német veszett, — értvín az dunántúli hadak confluxussát: éjjel-nappal alóla elszökött gyalázatossan.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsíni Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel. — Ungvár. P. H. Stapheta urgens.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

499.

Zsámboky Nagy István, Bottyánnak.

Méltóságos Generális!

Szintén most voltak nálam berzseniek, kik is azt hozták hírűl, hogy bizonyos emberök levén odabe Esztergomban: a Dunán a hidat most köti az német, Párkánynál penig sánczot ásat. Ezt Méltóságos Generális Uramnak hírűl akarám adnom. — A hídhoz való eszköz, kos is készen vagyon.

Ezzel maradok Nagyságodnak

Patak, 24. Aprilis 1709. alázatos szolgája

Sámboky Nagy István m. k.

Külczím: Méltóságos Generális Bottyán János nékem régi jó Uramnak sietve írám. — Szécsény. Cito, cito, citissime

P. H.

Másik felől: Szécsénybe dejtári és gyarmati bírák sietve, száz forint büntetés alatt vigyétek.

Sámboky Nagy István m. k.

(Eredeti, a gr. Károlyi levéltárban.)

500.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Garamnak árja miatt gázló sohol sem találtatván, az hajós hídnak kellett hasznát vennünk, — kit is Zseliznél bévetvén, szerencséssen általmentek az hadak és kétezer kila lisztnél többet vittek bé Újvárban lóhátokon, azonkívűl másfelől is provideáltak, az Garamon túl. Istennek hálá, Újvárban elíg provisió vagyon: csak kímílve bánjanak véle.

Én, míg Méltóságos Generális-Marschallus Károli Sándor Uram ő Nga oda volt az lovas haddal, az hídnak oltalmára hat- vagy hétszáz hajdúval Zseliznél subsistáltam; ő Nga megírkezísível — lábaimnak eldagadt és nyavalyás állopotjokra nízve — ezen órában visszajöttem ide Szécsénben.

Az híd fel nem szedettetett még, el sem hozattatott hátrább, az hadaknak penig egy része Selmecz vize mentíben, más része Baráti és Kemencze táján dislocáltatott pascuatióra, — maga Marschallus Uram Ságon subsistál, hogy az melly liszt bé nem vitetődhetett, öszveszerezvén, kocsikon négy-öt nap alatt bészállíttassék, minthogy az ellensígtűl kevés impedimentum mutattatik. Esztergami labancz ugyan kijött volt Kétty, Csuda, Kíménd és Bíny tájára, a szegínységnek marháját mind elhajtotta: de hozzánk közel sem jött.

Más egyéb tűdósításra való occurrentiáim nem lívín, — éltesse Isten Excellentiádat fris jó egíszségben!

Datum Szécsén, dje 1. Maÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Ge-

nerális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának tartozó kötelességgel, sietve írám. — Kassa vel ubi. P. H.

Stapheta urgentissima.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

501.

Bottyán Károlyinak.

Méltóságos Generális Uram!

Kötelességgel veszem ezen órában Ngod levelét, kiben értem Ngod csudálkozását, hogy assistentiára kívántató katonaságnak szűkit írtam. Nem tudom, ki informálhatta olly sinistre Ngodat, hogy én Szetén három compániával lerakattam volna az lisztet és magammal hozattam volna az katonaságot, — holott én se katonáját nem láttam, se lisztit le nem rakattam, annyival is inkább közülök magammal egyet sem hoztam el; mert midőn Szetére értem, nem tudván, ki parancsolatjábúl? már a liszt le volt rakva, a katonaság is elment. — Darvas Ferencz Urammal eleget laborálunk a szekerek hajtásában és élésnek szerzésében: de még egy szekér sem érkezhetett; rajtunk semmi el nem múlik.

Éltesse Isten Ngodat! — Szécsén, 2. Maÿ 1709.

Nagyságodnak köteles szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Hosszú deszkákat metszetni expressusomat mihelyt világ viradt, elküldöttem, — már két előbbi levelemben is megírtam Ngodnak. *)

Külczím : Méltóságos Generális - Marschallus Károlyi Sándor nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelességgel írám.

Ságh. P. H.

(Sajátkezűleg aláírt eredetije a gr. Károlyi-levéltárban.)

502.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Jóllehet másfelől is — elhiszem — bőven megírják Excellentiádnak az idevaló constitutiókat: mindazáltal én is, tar-

*) E két levél a gr. Károlyi-levéltárban ma már nincs meg.

tozó alázatos kötelességem szerint írom, hogy most recenter küldöttünk száz szekérre valót bé, s még vagyon hátra ötven szekérrel, melly is — reménlem, — az étszaka béindíttatik. Úgy meg vagyon Újvár profiontérozva, hogy ha kímílve bánnak véle: ne féljenek esztendeig való éhsigtűl. Magam is minden búzámat s gabonámat erga assecurationem Commissariatus mind béadtam, — de az árrát nem tudom honnít várni. — Az hidat felszedetem és elhozatom onnít, mihelyest visszatérhetnek. Itt az ellensígnek még semmi gyűlekezete nem hallatik; Esztergamnál ugyan az híd által ki vagyon kötve s Párkánnál az sáncz, kiben éjjel-nappal strázsa vagyon.

Constál Excellentiádnál, hogy taval lévai dominiumnak árendáját megadám; igen víkony hasznát penig, — sőt majd semminek mondhatnám — vettem, a ki az cseléd exolutiójára is kevés volt; nincs is már több ép falu hozzá az egy Pásztónál, melly is ide kiljebb, az Ipol mellett vagyon. Kérem alázatossan Excellentiádat: annyi káraimnak refusiójára ugyanazon taval letett árendában míltóztassék az idén is kezemnél meghadni és az iránt Kovács János Oeconomicalis Commissárius Uramnak committálni, vagy az kinek illik, hogy statuálna benne, — ha mi kevés hasznát vehetném; a szőlőket ugyan már megkapáltattam, mivel más beneficiumát nem is remílhetem.

Minthogy penig Fölséges Urunk Lazon névő conferált jószágot *) újobban visszafoglaltatott: sohonnít semmi oeconomiát magamnak nem hajthatok, jószágombúl kiszorúlván, — alázatossan kérem Excellentiádat: itt Drégel táján lévő érseksíghez tartozandó egy-két falucskát subsistentiámra kegyelmessen engedni míltóztassék; melly Excellentiád hozzám mutatandó kegyes gratiáját megszolgálnom alázatossan igyekezem.

Én most mindennapi cúrában vagyok: mert olly borbélyom akadott, a ki életít kötötte hozzá, ha meg nem gyógyít; már nem tudom, mire mehetek véle, az lábaim igen dagadtak.

Károlyi Sándor Uram ő Nga oda-alá Heves táján vagyon. — Ezzel Excellentiád kegyes jóakaratjában tovább is ajálván magamat, maradok

Szécsén, 10. Maÿ 1709. alázatos engedelmes szolgája
Excellentiádnak *Bottyán János m. k.*

*) Zemplénben.

P. S. Mindezekrűl Fölséges Urunknak is írtam; hanem kérem Excellentiádat alázatossan, ő Fölsége előtt ebben segíteni míltóztassék.

Méltóságos Generális-Marschal Károlyi Sándor Uram ő Nga bizonyos embere által Nógrád várát megtekínttette, s jónak találta fortificatióját, melly könnyű munkával végben mehet, — az minthogy ő Nga parancsolatjábúl most hordják az palánk-fáját. Palánkfa hordására negyven szekér küldetett, már alkalmasint meg is hordták; magam is odarándulok és azon lészek: mennél jobban fortificáltathassam és az hajdút béhelyheztessem. — Károlyi Uram parancsolatjábúl az két kompot megcsináltattam, holnap Földvár felé meg is indíttatom.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb-Generális etc. jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos engedelemmel.

Kassa, vel Ungvár. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben, ívrét, csak az aláirás sajátkezű.)

503.

Az orsz. közgazdasági tanács Bottyánnak.

Spectabilis ac Magnifice Domine Generalis!
Nobis Observandissime!

Salutem et servitiorum nostrorum commendationen. Praeses Uramnak ő Nagyságának szóló Kegyelmed levelét olvastuk; melynek continentiáibúl Krácson Sándor kecskeméti harminczad arendatora által lett injuriáját értvén, csudálkozunk, hogy az ő sinistra informatiójának helyet adván Kegyelmed, megcsalatkozott praetensiva adósságinak kifizetésében. Akármit állított volna ő maga supererogatumárúl: nem köllett volna szavainak hitelt adni; ha injuriája lett volna, — kereste vólna meg az Consiliumot, számot vetvén vélönk, lett vólna contentuma. Most is nekünk egy pénz ára fundusunk nem lévén, assignatiót egyebet nem adhatunk annál az utólsó angáriánál Kegyelmednek. Ha jó módjával fizetni nem akar: executione mediante vegye meg Kegyelmed rajta, mert utólsó angáriájára nyilván tartozik ezer aranynyal in specie; ha mi injuriája lesz: jőjjen fel Eperjesre Krácson Sándor, vessen számot velönk'

lesz válosza. In reliquo praetitulatam Dominationem Vestram diu foelicissime valere desideramus.

Eperjes, die 12. Maÿ Anno 1709.

Praetitulatae Dominationis Vestrae

servitores paratissimi:

Nos Inclyti Consilÿ Oeconomici
Ejusdemque et Administrationis
Eperjesiensis Assessores.

Alól: Domino Generali Bottyán.

Oldalt: Expeditum est.

(Eredeti fogalmazat félíven, a kir. kamarai levéltárban, Budán.)

504.

Szécsény táji névtelen tudósítás.

Szécsény, 14. Maÿ 1709.

1-mo. Referálja Bene István Uram, hogy Korponán hallotta ma harmadnapja bizonyos hiteles emberektűl, hogy az szájábúl hallották selmeczi Commendánsnak: az franczia Ulmát megvette és Ratisbonát bloquadálta.

2-do. Pirolt selmeczi notárius Bécsbűl jött most, beszélli bizonyossan jóakarójának, hogy mostani inchoálandó gyűlésben az ellenség részirűl az békességet akarják, és azon gyűlésben József császárnét az magyarországi királynénak akarják instellálni.

3-tio. Azt referálja: bizonyos tréfás vagyis játékos, Zbiskó nevű referálta, hogy az beszterczei Commendánsnál igen confidens lévén, az asztalán látott oly levelet, titkon megolvasván, kiben írják azon Commendánsnak, hogy az Szentséges Pápa, Angliai Királné, Musqva Császár akaratjára és interpòsitiójára meglészen az békesség Magyarországban, és az Felséges Fejedelmünknek — az békességet megadván Isten, — ezen alkalmatossággal erdéllyi fejedelemség megadatik és megengedtetik.

4-to. Írják bizonyossan: az selmeczi német ki akar menni, ellenben Zólyomban hét kenyérsütő kemenczéket erigáltat; írják azt is: víglesi palisátát rontja.

Ezeket azért írtam Excellentiádnak, hogy kívánom Hazánk boldogúlását; adja Isten az jót! — Bizony, e tájon az

ellenség rosszabbúl van, mint mi, — hallom sokaktúl, csak most az gyalogjaink ne tágítanák az hegyeket!

(Aláírás nélküli egykorú irat, valami levélhez mellékletül szolgált negyedíven. Úgy látszik, Bercsényinek szólt, s *Darvas Ferencz* kerületi főhadi biztostól, vagy *Súgó György* Cartellae Commissáriustól származhatik inkább, mint magától Bottyántól.)

505.

Bottyán tábornok Korpona város főbírájának.

Ajánlom szolgálatomat Kigyelmednek.

Mások informatiójából értem, hogy Kigyelmeteknél sok kóborló, passus nélkűl járó katonaság lézzeng s járkél alá s fel; mivel penig azok nemcsak Kigyelmeteknek, hanem az ország szolgálatjának is nagy kárt okoznak: Kigyelmed ezen parancsolatomat vévén, az olyatén katonákat fogdostatta, s a kiket megfogdostathat, cum informatione küldje vagy hozzám, vagy ott közelebb commendérozó tiszthez.

Szécsény, die 17. Maÿ 1709.

Kigyelmednek szolgáló jóakarója

Bottyán János m. k.

Külczím: Nemes Korpona Városa Főbírájának N. N. jóakaró Uramnak ő Kigyelmének írám. Korpona. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredetije szab. kir. Korpona város levéltárában.)

506.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Főbb-Generális, Locumtenens!
Jó Kegyelmes Uram!

Lévai dominiumnak további kezemnél való maradásárúl írott Excellentiád méltóságos levelét szokott alázatos kötelességgel vévén, erántam való reflexióját Excellentiádnak nemcsak köszönnöm, de megszolgálnom is igyekezem. Mi illeti az itt tájunkon való húzóvonó katonaságnak büntetését: arra akárki sem serényebb nálam; leginkább okozta felsőbb napokban az fosztogatást tiszántúli hadak széllyedések, jóllehet ezeket sem kell kivenni belőlle; sűrűn jő hozzám is ollyan pa-

nasz, de még csak egyet is meg nem kapathattam, jóllehet mind a Nemes Vármegyéknek s mind az regimentek Commendánsinak van ez eránt kemény intimatiójok; már annak is, látom, nincs haszna, magamnak kell hozzá láttatnom; assecurálom is Excellentiádat: míg Isten közinkben hozza Excellentiádat, elég példát is statuálok az ollyakbúl.

Bajnócz és Nagy-Tapolcsán tájékán lévő ellenség Lephánthoz szállott ki; a bányavárosokon még semmi mozgolódása nincsen, ha valamentire kijő is naponnat füvelleni: nem bíztatja magát étszakai kinnmaradással. Az dánusok elmeneteliben ezelőtt egy héttel még semmi sem volt; igaz dolog, hogy vagyon finalis ordere az elmenetelre: de addig ki nem akar menni, míg azon regimentjei nem completáltatnak s nem exolváltatnak a Császártúl, a Császár is penig kívánja az excessusok complanatióját; kiknek is némelly része Pozsony városán kívül volt, más része benn a vármegyében, bagázsiáját Nagy-Szombatban tartotta, — bizonyos ember relatiójábúl, ki is közöttök általjött, írhatom Excellentiádnak; azúltátúl fogva semmit nem értettem felőlök, consequenter ha mit érthetek, tartozó kötelességem szerint informálnom Excellentiádat el nem múlatom.

Dunántúl hogy Sümeget az ellenség megszállotta, mostanában érkezett hírem; consequenter hogy az ellenséget derekassan megnyomták s megverték nagy részént a mieink: közönséges hír nálunk, de még nincs confirmatióm; vagyon errűl bizonyos, hogy Zsámbéknál valamelly száz hajdúk mieink közűl lévén, talám portaképpen: budaiak kimenvén reájok, környűl fogván őket, egy hasogatványnyal kerített kertben recipiálták magokat; budaiak formaliter akarván ostromlani őket, lovaikrúl mind leszállottak. Az hol is annyira viselték mieink magokat, hogy igen feles labonczoknak s németeknek elejtésével rajtok kimentenek, háromfelé szakasztván őket, lovakbúl alkalmas nyereségek lett; az elestek közűl való Török János is s más jeles tisztek is, kik elhullottak.

Az Garam és Ipoly vizei most is újabb áradásokkal igen nagyok, sok helyen az rétekre is kiöntött. Szívessen akarnám látnom, hogy Excellentiádat hováhamarébb közöttünk láthatnám. Isten hozza szerencséssen Excellentiádat, kívánom.

Nógrád építéséhez már valamentén kezdettek s palánkfáit hordják; holnap indúlok magam megtekintésére. Visszatérésemmel kötelessen kívánom Excellentiádat alázatossan informálnom. — Ezzel szokott gratiájában ajánlom Excellentiádnak magamat, és maradok

Sub dato Szécsény, dje 19. Maÿ Anni 1709.

Jó Kegyelmes Uramnak igaz köteles szolgája
Excellentiádnak *Bottyán János m. k.*

P. S. Kérem Nagyságodat alázatossan: fordúljon közelebb Nagyságod hozzánk.

(Eredetije a kir. kamarai levéltárban.)

507.

A fejedelem, Bottyánnak.

Tállya, 22. Maÿ 1709.

Generali Joanni Bottyán.

Az ellenségnek constitutiójárúl és az odavaló dolgoknak folyamatjárúl való tudósítását vettük, elhitetvén magunkkal, hogy a táján lévő Brigadéros és más Tiszt Híveink Tek. Ngos Károlyi Sándor Generális-Mezei-Marschall Hívünk parancsolati szerint a dolgokban, mellyek előttek lésznek, minden serénységgel eljárnak. Magunk is actu contraháljuk idevaló hadainkat, hogy a jövendő hadi operatiókhoz hozzá foghassunk; melly minekelőtte beállana, kívánván bizonyos hadi conferentiát tartanunk: actu várjuk mellénk Méltóságos Fő-Generális Székesi Gróff Bercsényi s említett Mezei-Marschall és több Generális úri Híveinket; mellyre hogy Kgld is póstaformán compareáljon, akartuk praesentibus adni értésére.

(A fejedelmi cancellárián készűlt egykorú másolat, az 1706—1709-iki még kiadatlan leveleskönyvben.)

508.

Ráday Pál udv. cancellár a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!

Nagy Jó Kegyelmes Uram!

Szerencsésen érkezvén haza, azonnal Filekrűl alázatossan tudósítottam Felségedet az ellenségnek némelly részrűl

Dunántúl való általmenetele felől, s úgy egyszersmind, hogy most lévén ideje, — valami operatiórúl méltóztatnék parancsolni Felséged. S azalatt is penig micsoda occurrentiákrúl írjanak Újvárbúl, méltóztassék az annectált extractusbúl *) megérteni; a mellyek Isten kegyelméből mind jó zsengék az újonnan való szerencsékre s Hazánk ügyinek boldogúlására, — csak ellenben ne akadályoztatnák az hadaknak a szegénységen való nagy irgalmatlansági, a mellyeket bizony nem capiálhatja a ki szemmel nem látja; de ezekrűl igaz hűséggel máskor alázatossan informálom Felségedet.

Miólta az ellenség általment a Dunán: Leffelholcz először a párkányi hídhoz ment más némelly hadakkal s azután penig Zsilízhez, a holott most sánczot ásat; de csúfos processust tészen: mert jóllehet innét általment az ellenségnek egy része a Dunán, — mindazáltal a melly egy regiment volt Köpcsénnél, az viszont ugyan a párkányi hídon általjött, és mindnyájan Zsilíznél úgy gyűlekeznek, hogy egyszersmind Lévát is kívánják rendben venni, — mellyre nézve Bakabányához gyűjtének némely kőmíveseket.

Tegnapelőtt Budán nagy lövések hallattak, mi okbúl? még nem constál; — csak az Úr-Isten őrízze Eszterház Antal Uram corpussát! A pozsonyi gyűlés foly, a melly hogy előbb meg nem lött, úgy tanúlta ki váczi Vicárius Uram, **) — a ki Generális Károlyi Sándor Uram engedelméből Pesten curáltatta magát, — hogy Ratisbonában küldötte a Császár a tavalyi gravameneket, a kit nehéz elhinni, — mindazáltal ha úgy lesz: aligha ki nem telik az én prófécziám, hogy most valamit ígírvén a maga híveinek, minket is csak patenter fog megkínálni véle, excusálván magát az Imperialis Statusoknál; sed meliora Deus!...

Az annectált hírekbűl ***) láthatja Felséged a praesidium (Újvárott) szaporodását a labancz recrutákbúl; eszessen cselekedné a Commendáns, ha a trójai lovat bé nem engedné menni. Timeo Danaos et dona ferentes.

El nem felejthetem a mit örömmel hallottam ezen Ne-

---

*) Ma már nincs itt.

**) Berkes András.

***) Ma már egyáltaljában semmi melléklet nincs a levélhez.

mes Vármegyének (Nógrád) búza-bőségérűl, hogy alázatossan ne informáljam Felségedet; de bizony szomorúan tapasztalom a contrariumot, — mert még az főbb rendek is szűkössen vadnak és pénzes kenyérrel élnek, s nem is lehet másutt szerzeni, hanem a vármegyének Hatvan felé való részén és a papoknál, a kik öt s hat esztendőtűl fogva szaporították. Mindazáltal Isten jóvoltábúl olly reménségben van az aratás, hogy esztendőre succurrálhat másoknak is. — Ezzel maradok

Ludány, dje 9-a Juny̆ 1709.

Felségednek alázatos szolgája s igaz híve

Ráday Pál m. k.

(Sajátkezűleg írt eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban Vörösvártt.)

509.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens és Legfőbb-Generális!

Kegyelmes Uram!

Fölséges Urunktúl megérkezvén, jöve előmben Újvárbúl recenter érkező katona, Generális (Brigadíros) Ebeczki István Uramnak szólló újvári Commendáns Uram levelével, mellyet is Somodi Ferencz Collonellus Uram, — Ebeczki Uram helett substituált Commendo — felszakasztván, úgy küldötte kezemhez; én Fölséges Urunknak in orinigali, Excellentiádnak in paribus íme, alázatossan transmittáltam, — méltóztathatik belőle informáltatni; de mindenekfelett igen jó az Fejérhegyentűl való új támadás, kit mind segíteni s mind bíztatni jó volna.

Zselíznél, úgymint Zselíz és Mikola közt fekszik a német, ki is négy regementnek hirdeti magát: de, az mint onnét érkező tiszteim recognoscálták, mind lovassával s gyalogjával együtt alig van kétezer; hat taraczkja vagyon. Rajta menni s megcsapni nem lehet, mert az Ipol és Garam árja nagy, gázlóban által nem mehetni; másként is, két víz között áll a tábora: innét a Garam, túl egy sáros ér keríti, — noha ugyan azon ér nem tenne sok akadályt, mert tágos az közi és körűl nem veszi; hanem az Garam árja nagy akadály.

Somodi Ferencz Uram Visknél, az mi kevés katonaság vagyon, vélek campéroz, — de az valóban kevés, mivel minthogy az ő Kegyelme ezere Vágon túl való, úgy Balogh István Uramé, igen megritkúlt; az katonaság szüntelen Újvárhoz szivódik, hogy általjárhasson az Vágon, minthogy széltiben is járhatja most az Vágon túl való földet; séllyeiek nem sokat árthatnak, mert mostanában őket az mieink kinn szorítván, nyolczat rabúl közülök hoztak, ennyihányat levágtak.

Azon Újvárbúl jövő katona azt is referálja, hogy maga jelen volt, midőn Szenczen föllül, Német-Gorubnál (Gurabnál) szekereket hajtogató három dánust levágtak és egyet rabúl Újvárban hoztak; az examináltatván, fatetálta, hogy az dánus hada egészlen Csallóközben: Püspöki és Vereknye között vagyon, s akkor készült és szekereket hajtatott, hogy általmehessen a Dunán, Köpcsén tájára.

Mocsonokon negyvenig való német és valamelly új. szedett-vedett tót hajdúság minden öreg munitió nélkül vagyon, ama hiteszegett Thúróczi Gáspár benne az commendó, ki köztünk gyalog Óberster vala.

Míg Fölséges Urunkhoz járék: addig az jászság is teljességessen eloszlott és alászökött, csupán csak az tisztek és üres zászlók maradtak; — nem tudom, mit kellessék véle cselekedni?

Más híreim nem lévén, ezzel Excellentiád kegyelmes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Szécsén, 9. Junÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székessi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan, sietséggel irám. Kassa vel Ungvár. P. H.

(Sajátkezüleg aláírt eredetije a kir. kamarai levéltárban.)

Melléklet:

Bizodalmas jóakaró Sógor-Uramnak
ajánlom köteles szolgálatomat.

Ezen hajdú jelen volt, midőn Árvát az hajdúk feladták, szerencse, ha ő is közös nem volt a dologhoz; édes Sógor-Uram,

Kegyelmed küldje Méltóságos Fő-Generális Úrhoz ő Excellentiájához pro examine.

Itten az kótyavetye szüntelen foly Isten jóvoltábúl; harmadnap alatt több jött bé negyvenig való labancznál, Ocskai alig maradott másfél század magával, — mind elszökött a hada, és Fejérhegyen túl igen szaporodik a kurucz, innét is küldöttem százig való jó katonát melléjek, hogy annyivalinkább szaporodhassanak. Egy Szórad nevű hadnagy is, ki Ocskai mellett volt, kuruczczá lett, — az is elment vélek; hiszem Istent, egy hét alatt elég kurucz leszen az Vágon túl.

Az melly német általtakarodott az Dunán, Haiszterrel megegyezett, és az Dunántúl kezdi az operatiót. Igen jó volna most feles hadnak általmenni az Vágon: legalább bárcsak diversiót tehetnénk és Dunán túl való ellenségben, míg több hadaink érkeznének, revocálhatnánk. Zselíznél vagyon mintegy ezerig való német, — tudom, már vagyon Kegyelmednek hírivel. — Ezzel maradok

Kegyelmednek

Érsek-Újvár, dje 6. Junÿ 1709. köteles szolgája,

sógora

Berthótÿ István m. k.

Külczím : Tekintetes és Nemzetes Vitézlő Generális Ebeczki István jóakaró Sógor-Uramnak ő Kegyelmének írám.

Ibi-ubi. P. H.

(Egykorú más, a föntebbi levélben.)

510.

Bottyán Korpona város főbírájának.

Ajánlom szolgálatomat Kigyelmednek.

Némelly szükséges hamarjában kívántató necessariumokat kelletvén hozatnom Selymeczről: más modalitást nem találtam benne, hanem ezen levelem által Kigyelmedet kívántam becsülettel requirálnom, hogy további tekintetemért és szolgálatomért ne terheltessék hamarjában bizonyos emberét beküldeni Selymeczre, s illyetén bányai zöld festéket, a mint a mustra mutatja, 6 fontot vásároltasson, kire is 3 frtot küldtem. Item, félfont salétromra hat garast, egy süveg nádmézre (czu-

kor) és 4 font enyvre 3 frtot, 1 ₰ plajbászra 1 forintot. Ha azzal az vásárlást fel nem érné Kigyelmed, azt is recompensálnom fogom. Ezen levelem megadó ember kezében — kihozatván — adja Kigyelmed, hadd siessen visszajőni. Kigyelmed jóakaratját én is tőlem kitelhető dolgokban megszolgálnom kívánom, és maradok

Szécsény, 10. Juny 1709.

Kigyelmednek jóakarója

Bottyán János m. k.

Külczím: Nemes Korpona Városa Főbírájának N. N. jóakaró Uramnak ő Kigyelmének sietséggel írám.

Korpona. P. H.

(Sajátkezűleg aláirt eredeti levél, szab. kir. Korpona város levéltárában.)

511.

Ebeczky István dandárnok Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Szintén ezen órában érkeztem pereszlényi mezőben, holott minémű intercipiált leveleket adott Colonellus Somodi Ferencz Uram kezemhez, Ocskay László levelével együtt, — azokat in specie megküldöttem Excellentiádnak; magam pediglen majd indúlok Tergenye felé, kívánván az zsilízi mezőben lévő táborát az ellenségnek szememmel is megvizsgálnom.

Excellentiád méltóságos parancsolatja szerint én az Újvárban menendő hadaknak megparancsoltam, hogy siessenek utánnom: de még el nem érkeztek, — érkezvén, magam békésértem őköt Újvárban.

A minémű lengyelséget Lubomérszky eladott pénzen a németnek, azok is elérkeztek, — circiter három- vagy négyszázig való volt; semmit sem késöltették őköt: az Dunán általvitték Esztergamnál.

Egy börzsönyi lakos ember volt Pozsonyban az érseknél, referálta, hogy az Dunántúl való hadak Németországban egy Poden (Baden) nevű várost fölvertek, fölvervén, az német eleiben ment volna, — azt is hogy derekassan megcsapták volna

a mieink; ezt Pozsonyban bizonyossan beszéllik. — Ezzel maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Pereszlényi mezőben, 12. Juny 1709. *Ebeczky István m. k.*

P. S. Itt, Istennek hála, mindennap jól nyeregetnek, mindennap az kótyavetye áll, német.uramat fogják, vágják; majd talán az Isten engemet is megvígasztal, — érte leszek, az mint Isten tudnom adta!

(Eredeti levél Vörösvártt, a Rákóczi-levéltárban.)

512.

Ráday Pál a fejedelemnek.

Felséges Fejedelem!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Kegyelmes parancsolatja szerint kívántam ezen alkalmatossággal is tudósítanom az idevaló dolgokrúl Felségedet, hogy miólta a német a Dunán általment: a zsilízi sánczot építi a bagázsiánál elmaradt egynehány lovas és gyalog sereg, a ki is mindöszve az ott fogott rabnak relatiója szerint tizennégy standár lovas és öt compánia gyalog. *Generális Bottyán Uram rettenetessen boszonkodik, hogy rajta nem mehet:* mivel olly ordere jött Fő-Generális Uramtúl, hogy a brigádákot helyben hagyja, — az teendő operatiókrúl penig hallgat; panaszolkodván, hogy ha miben disponál is, — senkisem fogadja szavát. *Az igaz, úgy tapasztalom, testestül-lelkestül igaz híve Felségednek.* Tegnapelőtt mentünk mindketten Nógrád várának megtekintésére, a mellyet három héttűl fogva jól fortificáltak, s nem is kell félteni az ellenségtűl: mert két- s háromezer meg nem veszi, egész armáda penig alája nem megyen. Most csinálják a kútat is benne és más szükséges állapotokat, — de semmi költség nincs reá rendelve: mert a Nemes Vármegye ekkoráig extra quantum sok költséget tett reá, de bizonyára nem győzi, mivel jóllehet 43 ezer a quantuma: de két annyit is erogált; — *megemlegeti örökké Generális Károlyi Uram hadát, a ki micsoda kegyetlenségeket s károkat tött, ki fog tetszeni az inquisitióbúl.* Ha Felséged méltóztatik parancsolni: a melly kevés proventus szedetik a szécsényi filialis harminczadon, adatok valamelly forintokat a nógrádi elmúlhatatlan szükségre; ki felől midőn meghallotta volna a budai Commendáns (Pfeffershoven

cs. altábornagy), hogy építtetik: bizonyos relatio szerint asztalhoz verte a kalapját.

Ma hozták hírit, hogy Árva s Bajnócz tájárúl öszvegyűlvén a német: a beszterczeiekkel Zólyomhoz szállott négy álgyúval; megválik, melly felé czéloz? — Brigadéros Ebeczki Uram Ság mellett (Pereszlényen) vagyon, a német pedig Dunántúl az örsi (Mező-Örs) réteken. Esztergomi asszony relatiója szerint olly hír van a németeknél, hogy a franczia megverte odafel őköt. A minapi budai lövésnek az okát — kirűl írtam vala előbbeni levelemben — a váczi páterek írják, hogy első nap pro octava corporis Christi történt, másnap penig hogy mind Buda, mind Pest alatt Felséged hadai voltak.

Ezen levelemet Felségednek Nógrád vármegyei kosdi emberek által küldöttem, — alázatossan recommendálom Felségednek könyörgéseket, a kiktűl kétszáz-egynehány akó bort Újvárban vittek; méltóztassék árának megadattatása felől valahonnan disponáltatni; ha Felségednek úgy tetszik, jó volna a Nemes Vármegye quantumábúl defalcáltatni, — talán maradott még el annyiravaló, a kit ki nem szedtek.

Semmi nagyobb nyomorúsága nincs ezen földnek, mint a hajdúk kiállítása; mert jóllehet már eleve hatszázig valót kiadtak: de ámbár tüzes, helyes, (= háztüzes, házhelyes,) ugyancsak szökik; sok faluk már triplán is recrutáztak: kinek száz, kinek ötven forintjában tölt már egy hajdú; ad infinitum fog menni a nyomorgattatás, ha mindannyiszor újonnan fel kell állítani, — mindazáltal, reménlem, ki fog telni innen vagy hétszáz a ki állandó lesz, mivel az vármegye gyűlésén újonnan sub poena statuáltuk, hogy minden földesúr adja ki az absolutionálist az jobbágy-hajdúknak.

Kegyelmes Uram, az Istenért, őrizzük meg ezt a földet, bár nullo ex alio respectu, csak hogy kenyerünk légyen: mert teljes minden határ szép terméssel.

Ezzel ajánlván Felséged kegyelmességében magamat, kívánom, az Úr-Isten virágoztassa Felségedet friss egészséggel és minden szerencsékkel!

Datum Ludány, 14. Junÿ 1709. alázatos szolgája s igaz híve

Felségednek *Ráday Pál m. k.*

(S. k. írt eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban Vörösvártt.)

513.

Ugyanaz, ugyanannak.

Felséges Fejedelem!

Nagy jó Kegyelmes Uram!

Jóllehet tegnap is az itt való occurrentiákrúl gyalog expressus által alázatossan tudósítottam vala Felségedet: mindazáltal tudván, hogy ezen alkalmatossággal*) hamarébb érkezik Felséged kezeiben levelem, — *a midőn Generális Bottyán Uram írására***) *relegálom magamat,* egyszersmind subjungálom, hogy ma is együtt lévén conferentiában: úgy tapasztaljuk, *hogy az ellenség magát Zsilíznél sánczolván, ha egy hét alatt nem interturbáljuk, — azután haszontalan minden igyekezetünk;* a mellyhez elég drága idő volt volna eddig: *ha Tiszt Uramék competentiája, avagy inkább engedetlensége nem akadályoztatta volna.* Senki egymástúl nem függ, senki nem kérdi, senki nem tudja: kicsoda a Commandó? *Említett Generális Uram bizony szívessen igyekezik, — de nincs semmi haszna, mert senkisem obtemperál.* Nyilvánvaló dolog: ha ötszáz lovas német megindúl, — Losonczig mehet, mert az ezerek is csak imígy-amúgy vadnak; Ság táján mindnyájan sincsenek hét s nyolczszázan, Losoncz körűl penig alig van valami, csak a sok bagágia is elhúzza a katonát.

Mindezekre nézve maga Adjutantját küldötte Bottyán Uram Felségedhez, a ki által bővebben üzent; s azalatt penig javallottuk a Felséged utóbbi levelére és Fő-Generális Uram postscriptájában feltött generalis orderére nézve, hogy ámbár positive nem ír is orderűl a tiszteknek: mindazáltal tanácskozásra híjja öszve ő Kegyelmeket, — a kik is mindenfelől csak három mértföldnyire vadnak, — és a mit legjobbnak ítílnek, ha Felséged avagy Fő-Generális Uram ordere késik, azt kövessék el; a míg penig kikészűlnek: azalatt talán visszajün az Adjutant is. Megválik, jön-e valaki, vagy sem? — De, Kegyelmes Uram, az Istenért, bízza Felséged valakire bizonyos-

*) Bottyánnak ez napon a fejedelemhez gyorsfutárként küldött hadsegéde által.

**) A tábornoknak Szécsényből ugyan e napról kelt levelére. L. a következő sz. a.

san a Commandót: mert így nec unus, nec alter, — s azalatt az ellenség csak progrediál. Az Adjutantnak itt adtunk póstára való költséget, — méltóztassék visszajöhetésérűl póstamester Uraméknak kegyelmessen Parancsolni.

Azonban, mit parancsoljon Felséged a mustrálás iránt, újabb levelébűl alázatossan értettem, a kihez alkalmaztatni kívánom magamat; de ha másüvé is úgy mentek a levelek: ante 18-vam vévén, előre kinyilatkozik a dolog, és úgy is a mustrálók confundáltatnak, nem tudván, mi légyen a bépecsétlett orderben. — Maradván

Ludány, 16. Junÿ 1709.

Felségednek alázatos szolgája s igaz híve

Ráday Pál m. k.

Külczím: Az Felséges Magyarországi Vezérlő- és Erdélyi Országló- s úgy egyszersmind Római Birodalombéli Fejedelem nagy jó Kegyelmes Uramnak alázatossan. P. H.

(Sajátkezűleg írt eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, Vörösvártt.)

514.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem,

Nékem is érdemem felett nagy Kegyelmes Uram!

Nógrád vára restauratiójának tekintésére rándúlván Director Rádai Pál és Vice-Ispán Darvas Mihály Uramékkal: az hamarjában leginkább kívántató necessariumokrúl tettem dispositiókat, kútjának tisztíttatásához is hozzá fogattam; reménlem, két hetek alatt az is alkalmasint véghez mégyen. Onnét rándúltam volt Pereszlénnél levő hadak közé, kik is igen kevesen vadnak. Az Ipoly s Garam árja hirtelenséggel annyira megszűnt: sok helyeken gázlóban járhatni; Istennek nagy kegyelmességének tulajdoníthatni, hogy eddig nem confundáltattak, — melylyel nemcsak ezen darab földnek szíve lenne oda: hanem nyári campániában instituálandó operatióknak is nagy gátlására lehetne. — Onnét ideérkezésemmel érkezik Felséged kegyelmes parancsolatja is, mellyben nékem méltóztatik úgy parancsolni: valamit elkövethetek, Felségedhez s

hazánkhoz való kötelességem szerint kövessem el, kirűl s úgy az következendő operatiókrúl fogom vennem Méltóságos Főbb-Generális Uram ő Excellentiája dispositióját. Igaz dolog, már vettem is valamelly dispositiót, kihez én alkalmaztatnom magamat nem tudhatom. Ő Excellentiája úgy parancsolja, hogy minden regimentek magok brigádáihoz transferálván magokat, kiki ott maradjon, lésznek a parte commendérozottak Somodi és Balogh Uram ezereikbűl Újvár eleire, úgy szintén Géczi Uraménak hátra való része; kikrűl is fogom bővebb informatióját vennem Brigadéros Ebeczki Uramnak. Ugyanezen parancsolatját ő Excellentiájának Ebeczki Uram praesentálta nékem: nemhogy informatióját vehettem volna, de vélem csak szónak sem eredett, azonnal elment; mostanában ottlétem alkalmatosságával nem lévén az corpusnál, hanem Ságra fordúlván be: midőn jelentették ottlétemet, útjábúl előttem másfelé tért, szólni sem kívánt vélem. Maga tudja, minémű instructiója s parancsolatja vagyon, — nékem se nem ír, se nem izen; ha én miként disponálok: annak semmi effectussa. Én, Felséges Uram, solenniter protestálok: ha mi rossz consequentiák megeshetnek, — én ne okoztassam; Isten látja, minden szíves indúlattal azon volnék, hogy mentűl hasznossabban szolgálhatnék.

Zselíznél levő ellenség erős sánczot vetett, mellynek már nagy része általment a Dunán, s Dunántúl Baráti nevű falunál vagyon táborban; maga Haiszter Győrben vagyon, minden bagácsiája itt maradott a zselízi sáncznál; soha jobb módunk nem volna az operatiókban, mint most, míg az ellenség öszve nem venné magát s valamelly notabilis erővel általmennénk a Garamon. Már az búzákat s közel való réteket lekaszáltatta, futrasérossának messze kelletik járni. Látom köztünk a fogyatkozásokat, béhúnt szemmel kell néznem. Az egész Garam-mellyéki molnároknak tegnap benn Zselízen kellett lenni. Az házak pallásait rontatja, egyebet nem conjecturálhatok belőle, hanem hogy hidat csináljon. Nagy consternatiótúl féltem ezen darab földet: mert minden tartózkodás nélkűl jöhet. — Ha azért, Felséges Uram, Ebeczki Uram commandója tetszik inkább: én Isten hírivel cedálom. Felséged hűségére, hazánk előmenetelére tettem le hitemet, — másként is kész a szolga.

Breznyói, beszterczei, víglesi s más körűlbelől való ellen-

ség Zólyomhoz minden bagácsiástúl kiszállott; az ugyan mindenestűl sem sok: de tartok attúl, hogy, — széllyel lévén az hadak, — valahol csapást ne tégyen. Ha Főbb-Generális Uram ő Excellentiája közinkben jövetelit soká hallasztja: sok fogyatkozással vagyunk, — naponként többel leszünk.

Ezzel ajánlom tovább is magamat Felséged szokott kegyelmességében, s maradok

Nagy Kegyelmes Uramnak Felségednek

alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Szécsény, dje 16. Junÿ 1709. *(Bottyán János.)*

P. S. Némelly Vágon túl való emberek szintén levelem végzésével érkeznek, kik szemekkel látták, a midőn 200 hordó lisztet hoztanak az sánczban; az lovassa mezőre kiljebb szállott.

Itt lévén nálam Rádai Pál Uram, úgy találtuk, hogy postán küldjem Felségedhez Adjutantom által ezen földön levő constitutióknak repraesentatióját, — szóval is bővebben informálhatja alázatossan Felségedet.

(Egész íven, in folio írt eredeti levél a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban Vörösvártt. És bár Bottyán a sietségben, melylyel a levél expediáltatott, elfeledé azt aláírni: világos, hogy a levelet ő mondotta tollba egyik titkárának, a kinek félreismerhetlen kéziratával van az írva. De Bottyántól származását mutatja e levélnek ezenkívűl datuma is: övé lévén akkor a szécsényi — bányák és Újvár-vidéki — parancsnokság; ezt mutatja továbbá Ráday Pálnak Szécsény mellől Ludányból Rákóczihoz ugyane napon kelt fönti levele, mely a jelen levélre, mint Bottyánéra egyenesen hivatkozik, és azzal szellemben és lényegben tökéletesen összeegyezik. Az archivumban is együtt találtatott e két levél.)

515.

Bottyán Nógrád vármegyének.

Illustrissimi, Reverendissimi, admodum Reverendi, Spectabiles ac Magnifici etc. Domini mihi observandissimi!

Salutem et servitiorum meorum paratissimam obligationem. — Nagyságtok, Kegyelmetek levelét kötelessen vévén, Földvári László Uram *) kaszáltatása iránt való panaszát értem; de ő Kegyelme maga authoritásábúl egy kaszást sem hajtatott, hanem innét limitáltam neki az falukat, s a szerint hajtatja. Mindazáltal ezen órában megírom: Nógrád várme-

*) Nógrád vár kapitánya.

gyebeli helységektül tovább kaszást ne kérjen, se semmiben ne onerálja.

Mi illeti nemes-orosziak insurrectióra való compulsióját: azt én cselekszem Méltóságos Locumtenens Uram ő Excellentiája specialis engedelmibül; mert ők annakelőtte is mindegyik Laky István Főhadnagyom zászlója alatt jártak és regementemben mint mezei-hadban szolgáltak, — ahhoz képest most is őket, mint regementemhez tartozandókat, jure compellálhatom, abban a Tekintetes Nemes Vármegyének semmit nem praejudicálok, hanem kívánván inkább az közönséges haza-szolgálatjának az által promoveálását, kit az Nemes Vármegye is ne kívánja gátolni. Caeterum Praetitulatas Dominationes Vestras diu incolumes esse cupiens, permaneo

Eisdem Praetitulatis Dominationibus Vestris

ad serviendum obligatissimus

Joannes Bottyán m. p.

Külczím: Illustrissimis, Reverendissimis, admodum Reverendis, Spectabilibus ac Magnificis, etc. etc. toti denique Universitati Comitatus *Neogradiensis,* etc. P. H.

(Eredetije Nógrád vármegye levéltárában, sajátkezüleg aláirva. Kelte ugyan hiányzik, de *Szécsényben, 1709. június közepe tdján* kellett iratnia.)

516.

Bottyán Balogh Istvánnak.

Jóakaró Brigadéros Uramnak,

szolgálok Kegyelmednek.

Orderemnek megmutatásával noha nem tartoznám: mindazonáltal Tekintetes Zsámboki Nagy István Colonellus Uramat Fő-Generális Uram ő Excellentiája nékem írt levelével odaküldöttem. Hanem Kegyelmed emez-amaz mentségeket félretívín, mindgyárt küldjön egy jó regimentet: mert nagy periculumban vagyon ezen darab föld; mindenfelől reportálják: mihelyest elkészül az Garam hídja, szíltiben jön rajtunk. Intimálom azért ex officio s izenem is Kegyelmednek, hogy abban meg ne fogyatkozzam, — mert ha valami non putaram esik, protestálok: se Isten, se ember előtt oka ne legyek; én Kegyelmeddel adok számot. Elvárván, maradok

Kegyelmednek szolgája jóakarója

Szécsén, 20. Juny̆ 1709. *Bottyán János m. k.*

Külczím: Tekintetes Nemzetes Vitézlő Balogh István Brigadéros és lovas Fő-Colonellus jóakaró Uramnak ő Kegyelmének. — Losoncz. P. H.

Balogh István levele, melyre ezen rendelet íratott:

Méltóságos Generális!

Nékem Bizodalmas Uram!

Vettem az Úr levelét, brigádáknak transmittált specificatiójával együtt, melly énnálam ennekelőtte constált; hanem szükség lett volna Méltóságos Fő-Generális Urunk ő Excellentiája orderének mássát committálni vélem: mivel arra tészen levelében provocatiót az Úr, — más a peniglen, nékem is jött azon Méltóságos Úrtúl parancsolatom: brigádámmal mitevő legyek? A minthogy azt is parancsolja többi között, hogy magam regementemtűl bizonyosszámú katonaságot és tiszteket commendérozzak Újvárhoz, — hanemha ő Excellentiájának lett volna azok eránt reflexiója az Úrnak küldött orderében, hogy hamarább indúljanak és secure mehessenek át a Garamon. Hogy azért ezek dilucidáltassanak és én is tudhassam dirigálni ez után magamat: kérem az Urat, méltóztassék említett ordernek mássát hovahamarébb megküldeni. Egyéberánt mellettem lévő három regement közűl ha a legszámossabbat és erőssebbet az Úr mellé kell küldeni: igen víkonyan maradok itten, azon okbúl is, hogy Újvárhoz is kell küldenem; a vígyázás penig nagy, continuo három compániának passusokon kell lenni, — azonkívűl az portázás.

Ezzel Isten éltesse szerencséssen az Urat!

Losoncz, 19. Junÿ 1709.

Az Úrnak köteles szolgája

Balogh István m. k.

Külczím: Méltóságos Generális-Strázsamester és Lovas Fő-Colonellus Bottyán János bizodalmas Uramnak.

Szécsény. L. S.

(Gyűjteményemben. Bottyán levele eredeti, féliven, in quarto; csak aláírása sajátkezű. Baloghé Bottyán hadi titkárának kezével írt másolat, féliven, in folio.)

517.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, Jó Kegyelmes Uram!

Írhatom Fölségednek, hogy az Zselíznél levő ellenség az sáncznak és hidaknak csinálásában sörényen progrediál; még ugyan perfectióra nem hozta, — rövid nap az is meglészen. Én teljes tehetségembűl igyekeztem volna impediálni, s még a szívem is majd sír bennem, hogy nincs kivel ellene operálódnom. Elíggé requiráltam s intettem itt közelebb lívő Brigadíros Uraimékat, hogy megegyező akarattal mennínk és impediálnánk; de mindenik azt feleli, hogy Méltóságos Fő-Generális Uram ő Excellentiájátúl olly ordereik legyenek, hogy csuporton tartván az brigádákat, helyben maradjanak. Csajághi János Brigadíros Uramtúl csak ezer hajdút kírtem, — az is azzal menti magát, hogy az minímő nyolczszáz flintát hoztak hajdúi számára, csak húsz sincs ép bennek, mind csináltatni kell, azírt fegyveretlen hajdút nem adhat. Most volna penig egyszer ideje az operatiónak: mert azt beszíllik recenter elfogott szent-benedeki két labancz és zselízi tábortúl hozott nímet rab: mihelyest a zselízi sáncz elkészűl, — azonnal Lévának építéséhez kezdenek, már Szent-Benedekben palánkfák, talicskák és egyéb requisitumok kíszek. Azon ellensíg mihelyest észrevenné gyalogsággal való menetelemet: elhiszem, félben hadná igyekezetit.

Méltóságos Fő-Generális Uram ő Excellentiája nígy brigádának ezen földre rendelíse iránt való subdivisióját kezemhez küldvín: semmi emlíkezetet nem tészen, hogy tűlem, vagy kitűl lígyen dependentiájok? — azért nem is tudok semmiben eligazodni.

Hallatik, hogy Dunántúl valami csapás esett volna az ellenségen, és az minímő háromszáz lengyel általment volna, hogy az is mind elveszett; confirmatióját még eddig nem vehettem. Az Fejérhegyekben lévő új támodást is mondják, jól forgatja magát és naponkínt szaporodik.

Zólyomhoz melly hétszázig való nímet gyülekezett vala, az városra bészállott; az város kűfalain köröskörűl állást csináltat, az mint bent levő emberem referálja.

További intervenientiákrúl is informálnom Fölségedet el

nem múlatom. Kegyelmes gratiájában alázatossan ajálván magamat, maradok

Szécsény, 22. Juny̆ 1709.

Fölségednek alázatos szegíny szolgája s híve

Bottyán János, m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, tartozó alázatos engedelemmel írám.

Kassa aut Szerencs. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

518.

Bercsényi Bottyánnak.

Generális Bottyán János Úrnak.

Patak, 22. Juny̆, Anno 1709.

Megtérvén Kapitány Dániel Zsigmond ő Kegyelme, veszem általa küldett levelét Kegyelmednek, egyszersmind pedig az ellenség constitutiójárúl való informatiókat mind Kegyelmedtűl, úgy másoktúl is megadta ő Kegyelme; mellyekbűl már látván az ellenség constitutióját: ahhoz képest az további operatióinknak dispositióiban most fáradozunk, — csak az hadak a szerint, a mint brigádákra vannak felosztva és elrendelve, contraháltassanak s legyenek készülettel csuportossan: magam mégyek csakhamar Kegyelmetek közé; egész készülettel lévén az hadak, akkor jobb móddal continuálhatjuk operatióink folytatását. Azalatt penig mindenfelé a sűrő és kemény portázást kövesse el Kegyelmetek, minden brigáda maga rendi szerint, kinek merre incumbál az vigyázás; az occurrentiákrúl és reportumokrúl tudósítsák Kegyelmedet, sőt ha szükség hozza, succurráljanak is egymásnak Kegyelmed ordere szerint, — kirűl vagyon intimatiójok a Brigadírosoknak is; de, hogy formalis operatióhoz fogjon Kegyelmed: abban módot nem látok odamenetelemig, — azért is megírtam Csajáginak, hogy az egész brigádábúl valami két- vagy háromszáz jó hajdút commandírozva, jó tisztekkel rendeljen Kegyelmed kívánságára, a kik az berkeket bujkálhatják s hasznot tehetnek; az többivel legyen készen.

A mint válaszadó levelekbűl látom: egy sincs a ki Kegyelmed commandóját nem agnoscálná s kívánna Kegyelmeddel competálni; hanem valóságos az: Kegyelmed maga okozza a confusiót, mert per indirectum folytatja az dolgot, nem intimálja úgy a commandírozó Brigadírosoknak, a mint kellenék rend szerint; hanemha valamely regimentet kíván Kegyelmed vagy elcommandírozni, vagy magához orderezni: nem kellene Kegyelmednek directe azon Óbersternek parancsolni, a mellyrűl akar disponálni, — de incumbál Kegyelmednek a Brigadírosnak intimálni, kinek commandója alatt vagyon az regiment; vagy Óberstert orderezze az Brigadíros, az hova szükségesnek látná vagy rendelné Kegyelmed. Az illyenek nem observatiójábúl azért szoktak következni az confusiók, mellyek miatt gyakorta az Ország szolgálatja is múlik és hátramaradást szenved. Mire nézve megtartván a jó hadi rendtartást, — nem lészen senki ellen Kegyelmednek is panasza; ha penig valamellyikén múlna: akkor annak útján s módján orvoslása is lészen. Ezzel, — etc.

(Bercsényi hadi cancelláriáján készült egykorú másolat félíven, gyűjteményemben.)

519.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenes és Főbb-Generális!
Kegyelmes Uram!

Írhatom, az ellensíg Zselíznél való sáncz és hidak csinálásában sörényen progrediál; még ugyan perfectióban nincsenek, de rövidnap az is meglíszen. Én teljes tehetsígembűl kívántam volna impediálnom, — csakhogy, mint előbbi leveleimben is megírtam, itt körűl lívő Brigadéros Uraimékat semmire nem vehettem; mindenik azt feleli: Excellentiád orderéhez tartózkodik, mellynek tenora az, hogy kiki helyben maradván, csuporton tartsa brigádáját.

Való, hogy Excellentiád ideküldé minap az brigádáknak subdivisióját: de, hogy az én commandóm alatt legyenek, — arról semmi emlíkezetet nem tészen; azért, ha engem Excellentiád eligségesnek vagy érdemesnek nem ítíl: míltóztassék mást ideküldeni, a kitűl tudjanak függeni az brigádák. Most

volna ideje az ocsódásnak: mert recenter minímő két szentbenedeki labanczot és zselízi táborbúl egy nímetet hoztak, azok hitekre, lelkekre fateálják, hogy mihelyest zselízi sáncz elkíszűl, — azonnal Lévának építéséhez kezdenek; már Szent-Benedekben mind palánkfák, talicskák és egyéb requisitumok el vannak készítve.

Hallatik, hogy Dunántúl valami csapás esett volna az ellensígen, és hogy Hajster Győrben vagyon.

Az Fejírhegyekben lívő új támodás is forgatja magát és szaporodik.

Zólyomhoz az melly hétszázig való nímet gyülekezett, az városban szállott, oda hordat füvet maga lovainak, a város kűfalain állást csináltat.

Ezeket — elhiszem — mások másfelől is írhatják másképpen, hogy az sok különböző informatiók közt eligazodni is nehíznek látszhatik Excellentiádnak; de én csak azt írom, a kit tudok, látok, hallok, se többet hozzá nem tíszek, se tűle el nem víszek, — hanem az mint informáltatom.

Ezzel Excellentiád kegyes gratiájában ajánlván magamat, maradok

Szécsény, 22. Juny̆ 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Bezzeg, ha azon brigádák egy csuportban lehetnínek kezem alatt, kiket minapi leveliben ideküldе Excellentiád, — tehetník hasznot!

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatossan. — Kassa vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

520.

Bottyán Náray László dandárnoknak.

Jóakaró Brigadéros Uramnak
szolgálok Kegyelmednek.

Tudva lehet Kegyelmednél, hogy az Kegyelmed egísz brigádája ide mellém vagyon orderezve; minthogy penig most

vagyon időnk és alkalmatosságunk az hasznos operatió-títelre, máskor inkább nyúgodhatunk; — Kegyelmed azért vívín ezen intimatiómat: minden egyéb dolgokat félre tívín, az egísz brigádával együtt sietve gyűjjön utánnom. Hogyha penig az hajdúk közül nímellyek még mundíratlanok vagy fegyvertelenek volnának: kiválogatván azokat, kik már megfegyveresíttettek és mundíroztattak, — előre sietve küldje erre Szécsény felé; az többit is elkészítvén, magával hozza Kegyelmed. Csajághi János Brigadéros Uram is most küldött ezerig valót mellém.

Kegyelmedet elvárván, maradok

Szécsény, 23. Juny̆ 1709.

szolgáló jóakarója

Bottyán János m. k.

Külczím: Tekintetes Nemzetes Vitézlő Nárai László Brigadéros és Gyalog Fő-Colonellus Uramnak ő Kegyelmének sietséggel adassék. — Rima-Szombat vel Csetnek, aut ubi. Cito. Citius. Citissime. P. H.

Más írással: »Csetnek felé kell küldeni ezen Bottyán Uram levelét.«

(Eredetije gyűjteményemben. Féliven, in folio; csak aláírása sajátkezű.)

521.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Ajánlom mindenkori alázatos kísz szolgálatomat Fölségednek. — Kötelességem szerint akarám megírni, hogy íppen ez órában érkezének hozzám Garam mellől bényi és kis-gyarmati emberim, kik a több faluim képében követség formában küldettek, nékem megjelenteni, hogy az egísz jószágombúl válogatott embereket budai Administrator Esztergamban maga eleiben hivatván: előttek minden jószágomat császár számára foglalta, — kit én nem igen bánok. Ezen emberim igaz lelkekre fateálják, hogy az ezelőtt általmenő nímetnek kétszázig való bagázsia-szekere esztergami hídon által visszajővén, az elmúlt vasárnap, tudniillik 23. praesentis egy része azon szekereknek bényi falu közepin által, egy része a falu mellett ment el zselízi tábor felé; melly szekerek a falun általmentek, azokon

olvasott bényi emberem tizenígy öszvemarczangolt és vagdalt sebes nímeteket, kiket olvashatott, némellyeknek innya is adott; hallotta köztök lívő magyarúl tudóktúl mondani: Bezzeg, Dunántúl vannak lator kuruczok! Falun kívűl elmenő szekereken is voltak sebessek. Közönségessen az jószágombéli előkelő emberim általok izenik s magok is sokfelől értették bizonyossan, hogy Dunántúl az mieink rajtahajtván az ellensígen, megindították és Pozsonyig jártak volna az hátán, és ott általnyomták. Zselíznél lívők is Pozsony felől várják mind Hajstert s mind Pálfit: mivel mind az két nevezett Generálisnak bagázsiája bément zselízi táborban, Pálfi fia is ott vagyon, kinél emberim voltak s tűle hallották, hogy atyját minden órán oda várja. Ott a nímet most is sánczolja magát, Garamon innét is az híd előtt sánczot erigál. Azon bagázsiát és sebesseket Pozsontúl hozták hajón Esztergamig alá, úgy beszíllik. Másfelől azt is értem, hogy Hajster és Pálfi már is cseklészi réteken szállottak volna meg, Szered felé alájőnek. Annakokáért az nagy Istenre is kírem alázatossan Fölségedet: míltóztassék ezen földhöz kegyes reflexióval lenni; mert ha elírkezik s megindúl, — porrá teszi kenyírtermő földünket, nem lívín kivel resistálnom. Esztergam alól is circiter ötödnapja az mieink mind az Commendáns kijáró marháját s mind másokét böcsűletessen s bizonyossan eltakarították. Azonban szeredi vásárt Szent-Iván napján az újváriak felvertík s prédálták.

Azon zselízi nímet igen fenyegetődzik s valamikor porta közelít hozzá: az mieinken mindenkor kijön. Azért Balogh István Uram brigádájábúl Orosz Pál Uram regimentjefélét hét compánia lovast, Csajághi János Uram brigádájábúl is ötszázig való commendírozott gyalogot elhozatván, Ebeczki Uram mellé küldöttem, magam is ezen órán utánna indúlok: hahogy azon megbátorodott ellenséget valami formában reávehetném.

Gál Péter nívőt szabad gyalog-hadnagyságra eresztvín, hogy szedjen maga mellí olly szabad szemíllyeket, kik regimentekhez nem obligatusok, — ő úgy megszaporodván, hogy Zólyomban Szent-Kereszt felé élést kísírő háromszáz nímetre reá mert az Garamon túl ütni, útját elállván, derekassan megpuskázta, melly puskázásban haupman, lajdinant és egyéb nímet tisztek estek el, s kilencz gregarius, — hajdúinkban kettő holt

meg, egy sebben esvín, idejött s kettő elfogatott. Igen jól forgatják azon szabad-legínyek magokat; most Túrócz felé indúltak az hegyekben.

Én Fölséged kegyelmes parancsolatja szerint egymást érő leveleim által kísz vagyok tudósítanom: csak hallom, hogy póstamester Uraimék staphetát fizetís nílkűl már ennekutánna nem küldenek, ordinárián kívűl; ha penig periculum líszen in mora, — kísőn fognak elmenni az hírek; nálam olly ország cassája nincs, kibűl mindenkor fizethessek, magamét nem költhetem, mert úgyis már eleget költvín, nem igen látom refusióját. — Tovább Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván maga mat, maradok

Szécsény, 26. Junÿ 1709.

Fölségednek alázatos szegíny szolgája s híve

Bottyán János m. k.

Külczím: Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi Második Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk ő Fölségének, alázatos kötelességgel. — Patak. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

522.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Ajánlom alázatos szolgálatomat Excellentiádnak. — Zselíznél lívő nímet helyben lívín, az sáncz-csinálást erőssen continuálja; valamikor portáink hozzá közelítnek, azonnal kijön rajtok. Minap Tekintetes Somodi Ferencz Uram ezere ment vala Újvárhoz, — az után is mindgyárt hat compánia lovas két könnyű taraczkkal indúlt, de nem érte. Ahhoz kípest is Tekintetes Brigadíros Balogh István Uram brigádájábúl Orosz Pál Uram ezereféle hét sereget és Brigadéros Csajághi János Uram corpussábúl ötszázig való commendérozott hajdút elhozván, Ebeczki István Brigadéros Uram corpussához ordereztem, magam is ezen órában indúlok utánnok, — hahogy valamiformában azon megbizakodott ellensíget reávehetném, míg víkonyabb erővel vagyon; mert az ki Dunán általmenvín, bagá-

zsiáját Garam mellett hatta, azt is minden órán magához várja. Noha azon sánczban ennekelőtte elíg provisiót takartatott: mégis most recenter Esztergambúl 64 szekér élís szállíttatott belé. Minímő fenyegetéseket ír az körül lívő falukra Leffelholcz: ezen inclusábúl *) kitetszik, — kit el is követhet, mihelyest amaz elírkezhetik; sőt ha addig eleit nem veszszük: ezen darab kenyírtermő földünk oda líszen. — Zólyomi nímet előbbi statussában vagyon.

Gál Píter nívő gyalog szabad-hadnagynak adtam vala szabad-hajdúknak maga mellí szedísíre pátenst, hogy az bányák körül való hegyekben bujkálván, ellensíg után leselkedjík; ki is olly szabad személlyekbűl, mellyek se regimenthez, se compániákhoz soha nem voltak kötelezve, úgy megszaporodott, hogy Zólyom és Szent-Kereszt közt, túl az Garamon élíst és munitiót Zólyomhoz kísírtő 300. lovas németre ütvén, annyira elállotta útját és megpuskázta, hogy haupman, lajdinant és egyéb tisztek s talán kilencz gregariusok estek el, sebben penig feles, — olly emberem referálta, ki szemeivel látta, midőn Selmeczen a tiszteket eltemették. Az hajdúkbúl kettő rabbá esett, kettő meghalt és egy sebben idejött, ki is gyógyúlható. Igen jól forgatják azon szabad-legínyek magokat; most is Túrócz felé vettík útjokat az hegyekben.

Kegyelmes Uram, Excellentiád rendeléséből tapasztallom most, hogy minden regimentek, staabok és tisztek pínzt obtineálnak; azért én is alázatossan kírem Excellentiádat: ha magamról nem is, mellettem lívő staabomrúl méltóztassék kegyelmessen megemlíkezni és valami pínzbéli contingenst assignálni, avagy valamellyik restantiarius vármegyére és cassirerre olly commissiót küldeni, ki mellett lehessen staabomnak is Excellentiád kegyes gratiájábúl consolatiója, ha többeknek adatik. Staabom ezen includált specificatióban **) comprehendáltatik; — kire is alázatossan elvárom Excellentiád kegyes válaszát s assignatióját.

Ebeczki Uram brigádájához írkezvén, Isten mire segít, — informálni mindenekrűl genuine egymást érő leveleimmel Excellentiádat el nem múlatom; csakhogy, az mint értem, kö-

*) Ma már nincs itt.

**) E kimutatás ma már nincs meg.

zönsiges parancsolatban ki vagyon adva, hogy az pósták semmi siető staphetát — ordinarián kívűl — fizetís nélkűl vinni ne tartozzanak; midőn penig periculum líszen in mora, későn mennek az hírek: semminek oka nem lehetek, mert hogy staphetáktúl fizessek, arra semmi ország pínze nincs az kezemben, — már a nélkűl is eleget költöttem, kinek refusióját nem látom.

Ezzel Excellentiád kegyes gratiájában ajálván magamat, kívánom, éltesse Isten sokáig fris jó egíszségben! Maradok

Szécsény, 26. Junÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos szegíny szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Ez órában jöve bényi két emberem, több faluim fejében küldetvín nékem megmondani, hogy budai Administrator jószágomra tívín kezít, császár számára confiscálta, — kit én keveset bánok. Beszíllik, hogy melly ními általment volt az Dunán, annak az elmúlt vasárnap kétszázig való bagázsiaszekere Esztergamnál visszajővén, feles sebes nímiteket hozott, bényi falun egy része, más része kívűl ment; a faluban menő szekereken tizennégyet olvasott ezen egyik emberem, s inniok is nímellyeknek adott, — a falun kívűl menő szekereken hasonlókíppen sebessek voltak. Közönsíges hír Esztergam tájéki falukon, hogy túl a mieink rajta hajtván a nímiten, megindították és Pozsonyig jártak volna az hátán; azon ními Pozsonnál általjővén, hogy már cseklíszi réteken volna, Szered felé veszi útját s Zselízhez fog jőni, minthogy mind Hajster s mind Pálfi bagázsiája itt vagyon, sőt Pálfinak fia is.

Az is bizonyos, hogy esztergami marhát túl az mieink most egíszlen eltakarították, újváriak penig Szent-Iván napján szeredi vásárt felnyertík.

Az nagy Istenre, Excellentiád ezen földön szánakodjík, — mert bizon csak az óra nem tölt reánk, oda leszünk!

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, alázatos kötelességgel írám. Patak aut Ungvár. P. H.

Kivűl, másfelől, Bercsényi kezeírásával rájegyezve: »Regulamentum és Articulusok recensiója.«

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az alírás sajátkezű.)

523.

Bottyán Berthótÿ Istvánnak.

Jóakaró Commendáns Urámnak
szolgálok Kegyelmednek.

Akarám Kegyelmednek értísére adnom, hogy igen sok ember jár az Vág mellíkirűl ezen földre, marha, só és egyéb jószág vásárlására Kegyelmed passusa mellett, — kik itt az vígső táborban nem jelentik bé magokat, hanem csak elkerűllik, s keresztűljárják az országot. Azért Kegyelmed valakinek passust (ad), ne terheltessík admoneálni, hogy az tábori commendónál insinuálják magokat; máskínt, valakik abban ezután tapasztaltatnak, — salva manente authoritate passualium, megfogattatnak és megkárosíttatnak, mert nem illik hír nélkűl járni.

Kegyelmed énníkem elíg kárt teve az tizennyolczszáz forintok elvítelível: mert az időtűl fogvást soha meg nem tudám venni, noha ennyihán rendben utánna jártattam emberemet; hanem, ha már bajt szerzett Kegyelmed, — munkálkodjík azon is, hogy adják meg, írjon Kegyelmed Fő-Generális Uram ő Excellentiájának, vagy az kinek incumbál: térjen meg, — köztünk is tovább ne lígyen az iránt izetlenkedís. Ezzel jóakaratjában recommendálván magamat, maradok

Datum in Castris ad Tompa positis, 27. Junÿ 1709.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója

Bottyán János m. k.

P. S. Magánál Kegyelmednél az értelme: én máson nem kereshetöm az én káromat, hanem egyedől csak Kegyelmedön, — bizony meg is keresöm mind az violentiáját, mind káromat. Bezzeg, én Kegyelmeddel nem bántom volna ám úgy, sem más embörségös embörrel!

Külczím: Tekintetes Nemzetes Vitézlő Berthóti István Brigadéros, Érsek-Újvári Districtualis Vice-Generális és Fő-Commendáns Uramnak ő Kegyelmének, kötelessen.

Újvár. P. H.

Eredetije gyűjteményemben. Félíven, in quarto, csak aláírása és utóirata sajátkezű.)

524.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!

Nékem is érdemem felett nagy Kegyelmes Uram!

Szintén ezen órában minemű híreim érkeztek dunántúliakrúl Újvárbúl, — tartozó alázatos engedelmességgel kívántam Felségednek in originali transmittálnom, — melly nem kicsíny consolatiónkra való dolog.

Itt az ellenség constitutiói mostan is in statu quo vadnak; csak fogjunk formalis operatiókhoz: Isten mutogatja kegyelmességét hozzánk!

Ezzel szokott kegyelmességében midőn Felségednek tovább is ajánlanám magamat, maradok

Raptim Szécsény, dje 8. Julÿ Anno 1709.

Nagy Kegyelmes Uramnak

Felségednek alázatos híve s méltatlan szolgája

Bottyán János m. k.

Mellékletek.

I.

Méltóságos Generális Uram!

Bizonyos és igaz dolog, hogy Szent-Gotthárdnál Gróff Eszterház Antal Uram ő Excellentiája, németbűl, ráczbúl és horvátbúl álló ellenség corpussát megverte. Két pár rézdobot, három ágyút és feles zászlókot nyertek, hétszáz rabot fogtanak, Szent-Gotthárdot és Sárvárat megvettík. Eztet Trsztyánszky Uram megírta és Komárombúl is izenték. De reliquo maradok

Nagyságodnak

Raptim Újvár, 2. Julÿ 1709. kötöles szolgája

Szluha Ferencz m. k.

P. S. Nem írhattam Csajághi Uramnak, mert siet az pósta; Nagyságod közölje ő Kegyelmével.

Külczím: Méltóságos Commendírozó-Generális *Bottyán János* Uramnak, nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelessen írám. Tompai táboron. P. H.

II.

Nagyságodnak, nagy jóakaró Generális Uramnak ajánlom köteles szolgálatomat.

Nem akartam elmúlatnom, Újvárhoz szerencsés elérkezésem után Nagyságodat az idevaló occurrentiákrúl ne tudósítanám, három rendbeli szerencsés porta megérkezvén. Bécsbűl Budára akarván menni valamelly bizonyos hajó, a mellyen feles és kincses partéka vólt: azon hajót a portások fölvertík Izsa táján, a javát elhozták a partékának; más rendbeli, hordókban beszegezett mundért, úgymint: puskát, posztót el nem hozhatták, megmázsálván magokot s lovaikot, a mint följebb írám, sok szép partékával. Commendáns Uram is 260 lat üstbűl álló üstpartékát vett meg tűlök. A másik rendbeli porta a nyitrai csordát egíszlen elhajtotta; a harmadik rendbeli — a ki mai napon érkezett — porta, galgóczi vásárrúl visszatérvén a kalmárok, ki pozsonyi közűlök, ki nagy-szombati, azokat fölvervín, 10 kocsival kalmárokat hoztak be Újvárban.

Mindezeknél is örvendetessebb hír érkezett, a melly nagyobb consolatióra lehet szegény nemzetünknek. Dunántúl lívő hadaink csak szintín recenter annyira confundálták az ellensíget Sárvár tájékán, hogy veszett el csak rácz is 5000, német pediglen bizonyossan nem tudatik száma, ő közűle is sok veszett el, csak rabúl is 700-at hoztak, Sárvárt és Szent-Gotthárdot is azon alkalmatossággal az mieink megvették. Melly veszedelmes confusiója után hallatik, hogy Hajszter Csallóközben Söprűsnél költözik által a Dunán. *Ezekhez képest minden rendbeli ember csudálkozik a mi henyélísünkön; soha talám jobb alkalmatosság nem adatott az operatióhoz, mint mostanság.* *) Csiba János hadnagyomot is meglűttík, a lábán esett a lövís, a szára csontját megrontotta, a lovát is főben lűttík.

Tovább is kívánom, hogy hasonlatos, sőt nagyobb örvendetes hírekkel Nagyságodat tudósíthassam. Most kölleník zsilízi nímet uramot megindítanunk: *akkor juthatnánk az bányavárosokhoz is; nem kölleník sokat czeremóniáskodnunk.* Most szabadúlt Komárombúl egy nevezetes jeles katonám, referálja: minémő nagy consternatióban vannak Komáromban is. Ha

*) E sorok aláhúzvák Bottyán irodáján, mint a téntáról látszik.

vannak Nagyságodnak is holmi occurrentiái, ne terheltessík velem communicálni. Maradván

Nagyságodnak köteles szolgája

Érsek-Újvár, 3. Julÿ 1709. *Somody Ferencz m. k.*

Külczím: Méltóságos Generális, Tekéntetes és Nagyságos Bottyány János nagy jó Uramnak ő Nagyságának kötelessen írám. — Szécsén vel ubi. P. H.

(Az eredetiek gyűjteményemben. Bottyáné és Somodyé ívrétben, csak aláírásaik sajátkezűek, Szluháé in quarto, egészen sajátkezű.)

525.

A fejedelem, Bottyánnak.

12. Julÿ 1709. Sáros-Patak.

Bottyán János Úrnak.

Kgld levelét az includált jó hírekkel kedvesen vettük, mellyeknek particularitásirúl bővebb tudósítást vévén Kgld, bennünket mindazokrúl tudósítson. A mi penig most alkalmatosan eshető hadi operatiónkat illeti: ne vélje Kgld, hogy béhúnt szemmel nézzük az alkalmatosságot, kit eddig is nem múlattunk más okbúl el, hanem hogy mind külső országokban való nagy és szükséges munkáink, mind penig itt hazánkban is kívántató dispositiók tétele tartóztatott meg; mellyeken alkalmasint általesvén, immár is az hadak közé bocsátottuk Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Úr Atyánkfiát, hogy addig is, míg magunk hátramaradott dolgainkat végezhetjük, tegyen operatiókat; aminthogy nem kétljük, Kgltek között csakhamar megjelenik, ha eddig nem érkezett is.

(A fejedelem cancellariáján írott egykorú másolat, az 1706—1709-ki, még kiadatlan prothocollumban.)

526.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens, Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Kötelességem szerint adom értísére Excellentiádnak, kit — elhiszem — másfelől bizonyossabban is megérthet vagy érthetett is Excellentiád, hogy az zselízi német sánczczal megerősítvén magát: gyalogját a sánczban securitás alatt hagyván,

az többivel Szent-Györgyhöz szállott, mivel észrevette, hogy ott is sűrűen kezdtek az mieink általjárni, — úgy hallatik, hogy ott is fogja magát sánczolni, és teljes szándéka az: miképpen az újvári útunkat elfoghassa; most penig több hadat is vár maga mellé. Azonban Tekintetes Ebeczki István Uram maroknyi brigádája ott előtte lívín, a sűrű portázástúl úgy megunatkozott és kifárodott, hogy majd nem is győzi. Most már mind Garam s mind egyéb vizek megapadnak, rajtaütvín az ellensíg, — csak azt halljuk, hogy szíllel veri; eddig is csudálom, hogy olly szerencsén bíkível maradhatott meg. Azírt szüksíg volna azon brigádát valamelly nyugodt regimenttel megsegíteni: mert a nélkűl is Gyerk s Tompánál a fű is elfogy, előbb kellene nyomúlni, — ezen egy brigádával nem lehet előbbre szállani; ha penig recedál: mind az ellensíg szívet vesz, s mind ezen föld confusióban s futamodásban esik. Kérem azírt alázatossan Excellentiádat, bölcs ítílete szerint míltóztassék ez fogyatkozásinkat orvosolni.

Újvárbúl is Szluha Ferencz Uram ír, sub rosa is izen, hogy adjam értísére Excellentiádnak: ha Újvárnak provisiót nem administrálunk, — Septemberben az élís fogyatkozása miatt vége líszen a magazinumnak s consequenter a több requisitumoknak. Talám, Kegyelmes Uram, nem kellene most annyi lovas hadat Újvárnál tartani a praesidiariusok kenyerét consummáltatni,— mindazáltal áll az Excellentiád bölcs ítíletin.

Csajághi János Brigadéros Uram corpussábúl elhozatott ötszázig való hajdút Excellentiád méltóságos úri levele vítelével mindgyárt visszabocsátottam, mivel az exercitiumra kívántatik vissza; de hiszem, az ellensíg körűl jobban exerceálhatták volna magokat! Jó is volna az Garam berkín három- vagy nígyszáz hajdút bujkáltatni: mégis, tartózkodnék az ellensíg és nem kaléjzolna olly bátran az Garamon innét.

Tovább minémő occurrentiáim lísznek, azokrúl is kísz vagyok Excellentiádat genuine informálnom. Kívánván, ez levelem találja Excellentiádat fris jó egíszségben, én kegyes gratiájában ajálván magamat, maradok

Szécsény, 13. Julÿ 1709.

Excellentiádnak alázatos, engedelmes, legkissebb szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Bizonyos az, hogy megparancsolta az ímet, hogy az Garam körül sohol ne arasson, valamíg Pálfi János Lévához nem érkezik; azírt kérem alázatossan Excellentiádat, közinkben sietni míltóztassék.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális Kegyelmes Uram ő Excellentiájának, sietve.

Szerencs, vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak az aláírás sajátkezű.)

527.

A fejedelem, Bottyánnak.

Die 13. July 1709. Sáros-Patak.

Bottyán János Úrnak.

A már beállandó hadi operatiókhoz képest elrendelt dispositiónk szerint a Kgld districtusa felé közelítvén Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Székesi Gróff Bercsényi Miklós Úr Atyánkfia is, — reménljük, tudósításábúl ekkoráig vette rendelésünket s a dolgokat a szerint accomodálja. Teljes hitelünk lévén peniglen Kglmed hazafiúi igaz kötelességében: a Tisza s Duna-közi s Duna-mellyéki commandónak Kgldet rendeltük, a végre, hogy a mellyeket magunk directe, vagy említett Fő-Generálisunk által fogunk Kgldnek intimálni a dolgoknak mivoltához, képest mindazokban tökéletesen és serényen el fog járni, — kiben kétségünk nincsen is.

(A fejedelem cancellláriáján kelt egykorú másolat, az 1706—1709-iki, még kiadatlan leveles-prothocollumban.)

528.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Colonellus Sőtér Tamás Uram által küldött Excellentiád méltóságos parancsolatját tartozó alázatos kötelességgel vettem, — eddigis csak ő Kegyelme visszatérését vártam; ő Kegyelmével megegyezvén, *elöre elbocsátottam**), holnapután, hét-

*) E két szó később toldatott be, jegygyel a lap szélén.

főn egyenesen indúlok orderem és instructióm szerint; azalatt is penig mindennaponként készíttetem az kívántató praeparatoriumokat, — csakhogy szintén érkeztek mostanában hozzám az Jászság követjei, kik referálják, hogy kiki közűlök mostanában az aratáshoz esvén, egy kevéssé respiriumot kívánnak. Újobban parancsoltam Szent-Miklósi Uramnak felszedések felől.

Ideváló occurrentiákrúl Excellentiádat fogja tudósítani Méltóságos Generális-Marschalli-Locumtenens Gróff Eszterházi Dániel Uram ő Nga. Én is a midőn tartozó kötelességemet az odaváló *) occurrentiák tudósításában tovább is fenntartanám, — mindenekben elvárom Excellentiád kegyelmes parancsolatját. A minthogy maradok tovább is

Szécsény, 17. Julÿ 1709.

Jó Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak alázatos igaz szolgája
Bottyán János m k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel írám. Jósfa. (Jolsva.) P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét, csak aláírása sajátkezű.)

529.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Tegnapi napon vészem Fölséges Fejedelem s úgy Excellentiád kegyelmes parancsolatját **) Méltóságos Generális Gróff Galánthai Eszterházy Dániel Uram által, Duna-mellyéki expeditióm végett; a minthogy ittlétével megírtt Generális Uramnak az ideváló commandót resignáltam is.

Jóllehet ezen mostani expeditiót felettébb szükségesnek látom: mindazáltal itt utólsóbb nem lettem volna; ha így tetszik az én jó Kegyelmes Uramnak s Excellentiádnak, — nem

*) Tisza-Duna közi s Duna-melléki.

**) Rákóczinak föntebbi, júl. 13-iki s Bercsényinek júl. 17-iki levelét. (L. ez utóbbit Archiv. Rákócz. VIII. köt. 109. lap.)

tehetek róla. Írtam azonnal Szent-Miklósi Uramnak az hajdúk öszveszedése végett, úgy Cseplész Uramnak is az kívántató necessariumokrúl. Rendben vévén jó készülettel a dolgokat, azon leszek, hovahamarébb expeditiómat Isten hírivel continuáljam, — csakhogy, a mint Excellentiád írja, ollyan praeparatoriumokkal innét nem lehet indúlni; a melly hajókat én csináltattam, azok nem is arra valók, *) s nem is tudom, hol vadnak? Az két kompnál, az ki Hevesen tétetett le, (egyéb) arravaló nincsen. Ezenkívül penig felettébb kívántatik vagy két jó súgár-taraczk is: mert ha az nem lészen, — az sajkások láttunkra is szabadon alá s fel fognak járhatni. Hogy annyival is inkább jobb módjával indúlhassunk: hozzám hivattam Colonellus Sőtér Tamás Uramat is, ki is actu nálam lévén, jelenti, hogy Excellentiád Ebeczki Uram által parancsolta ő Kegyelmének, hogy oda Excellentiádhoz siessen, — nékem penig mást parancsol intimatiójában Excellentiád. Ő Kegyelme alkalmas informatiót adhat azon Duna-mellyéki constitutiókrúl; kérem Excellentiádat, ő Kegyelmét soká ne tartóztassa.

Szécsény, 21. Julÿ 1709.

Jó Kegyelmes Uramnak
Excellentiádnak — igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Szintén levelem végzésével érkezik hozzám Súgó György Uram is. Mint feljebb megírtam, én megindúlásommal nem késem; (de) hogy azon költözéshez való praeparatoriumok ollyan hirtelen készülhessenek: elgondolhatja Excellentiád, — mikor ahhoz semmi készségünk nincsen; régen kellett volna arrúl gondolkoznunk! Pro secundo, hogy újvári praesidium szükségére én most pénzt adhassak: tőlem nem lehet. Fölséges Fejedelemnek most küldtem kölcsön kétezeret, kétezerét penig Csajági Uram brigadája cassájábúl leváltatta ő Fölsége, — azon kétezer forintot kell Újvárban refundálnom.

Tukovics György ezelőtt hatod nappal ment el tőlem; ötszáz ökörre lévén passusa, circa initium Julÿ az háromszázat mikor elhajtották: azzal azon passust elvitték, most, midőn

*) T. i. az aprilban a Garam áthidalására készíttetett kisebb tombáczok nem valók dunai átkelésre.

az kétszázat hajtatta volna több szedett ökrökkel: lőrinczi harminczadbéli contra száznyolczvanig valót kiszakgattatott, s mint informáltatom, Eger felé hajtották vissza. Akkor szintén itt volt nálam Krácson Sándor, s Tukovics is előrejővén, semmitsem tudott a dologban: az én kezességemre Krácson Sándor penig mind elbocsátotta volt; ő innét egyenessen csak Ságh felé menvén, ott tudta meg Tukovics, miben légyen dolga? Mellyet Excellentiádnak is megírt, úgy tudom.

Vice-Colonellus Horváth István Uram is alázatossan kéri Excellentiádat: kevés jószága megtekintésére s úgy feles általszökött katonáinak visszahozására csak bár egy holnapig mehessen által a Dunán, — magam is javallanám Kegyelmes Uram; általmenetelivel mind az odavaló constitutiókrúl valóságos informatiót hozna, s mind penig teljes bíztatást vihetne az túlsóknak. Kit is alázatossan recommendálok Excellentiádnak.

Mint értem Súgó Uramtúl, Tukovicsnak ad 12. Augusti van az terminussa; Excellentiád írjon neki, én is írok, assecurálom Excellentiádat: fogyatkozás azon terminusra nem lészen a quardizon pénzében; másként is, a mint én kezességre interponáltam magamat: öt hét neki terminussa, hogy le kelletik jőni, — mennyivelinkább ha irunk neki, bizony abban a pénzben fogyatkozás nem lészen. Isten látja, én szívessen cselekedném, de az én kezem alatt bizony nincs.

P. S. Kéröm Nagyságodat, hagyja meg erőssen Sőtér Uramnak, hogy ne mentegesse magát, elgyőjjön velem az Duna mellé; mivelhogy esküszik ő Kegyelme, hogy azon pestisös földre bizon nem mígyön.

Horváth Istvánt jól feddje meg Nagyságod: mert Kókai Urammal most is competál.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó alázatos kötelességgel ajánlom. Rozsnyó. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. — Ívrét; a második utóirat és az aláírás sajátkezű.)

530.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Mit írjon nékem Stainville bányavárosoki Commendáns, úgy a parte selymeczi is, — Excellentiádnak in originalibus kívántam transmittálnom. *) Miképpen contrahált rabok szabadúlása végett Szluha Uram a császár auditorával? egészlen nem constál előttem; én ugyan minap is közel tizenhatig való rabot szabadítottam holmi aprólékos commissáriusokon s várasi embereken s szolgákon: mindazáltal ebben most nem immittáltam magamat, — parancsoljon felőle Excellentiád Méltóságos Generális Eszterházi Dániel Uramnak. Nékünk ugyan Gácsban rabunk nincsen, általvitettek Egerben, kik nem tudom, szabadúltak-e meg, vagy még most is ott vadnak? Ha ott vadnak: azokrúl is parancsoljon Excellentiád, — hadd szabadúlhassanak nyavalyás rabjaink; sokan vadnak kik régtűl fogva raboskodnak, s kénszerítik őket, hogy labanczczá légyenek.

Szécsény, 24. Julÿ 1709.

Excellentiádnak igaz köteles szolgája
Bottyán János m. k.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel írám. Jósfa. P. H.

Melléklet:

Perillustris Domine!

Ad Dominationis Vestrae Perillustris sub 2. inchoati mensis ad me exaratas Litteras hisce in responsum servio, quod Dominam Pápaianam proxime dimissurus sim. Quod attinet captivum Matula Neosolÿ detentum scribam, ut mihi Schemnicium transmittatur, quo obtento, mox Dominationem Vestram certiorem faciam. De coetero recommendo iteratim ex nostro Regimine captivos, ut possint reduci et hic permu-

*) Ma már csak az utóbbi van mellékelve.

tari, ut et si quos plures adhuc habent Caesareanos, mihi notificentur, quos omnes cum hic existentibus captivis lubens permutabo, prout ex nupernis meis exaratis litteris Dominatio Vestra Perillustris intelligere potuerit. Quibus me ad omnia servitia licita praestanda recommendo, et permaneo

Perillustris Dominationis Vestrae

Schemnicÿ, 3. Julÿ 1709.

in licitis servire paratissimus

A. Comes ab Erps m. p.

Külczím: Perillustri ac Generoso Domino *Joanni Botytyán,* Generali-Campi-Vigiliarum-Praefecto, Domino mihi in licitis Observandissimo. — In Castris Hungaricis.

Cito, cito. Citissime. P. H.

(Az eredetiek gyűjteményemben. Mindkét levél ívrétben iratott és csak aláirásaik sajátkezüek.)

531.

A fejedelem, Bottyánnak.

31. Julÿ, 1709. Sáros-Patak.

Bottyán János Úrnak.

Újabb levelét is Kgldnek vettük; értjük Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Székesi Gróff Bercsényi Miklós Úr Atyánkfia informatiójábúl, hogy Kgld mindekkoráig Szécsényben légyen s magát a jászsággal mentegeti, hogy a mostani benn való aratáshoz képest bizonyos ideig való respiriumot kívánnának. Mivel penig sem az Haza szorgos szolgálatja, sem az ellenség történhető operatiói efféle mentségeket helyben nem hagyhatnak; sőt Kgldnek incumbált volna, mihelyest első parancsolatunkat s említett Fő-Generálisunk orderét vette, magát a szerint applicálta vólna a dolgoknak folytatásához időhalogatás nélkűl, — tovább azért szükség, hogy Kgld azokban serényen eljárjon, alkalmaztatván magát említett Fő-Generális Úr ordereihez is.

(A fejedelem cancelláriáján készült 1706—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvbe iktatott másolat. 1709. 4. és 7. Augusti között van ugyan beiktatva, de végére odajegyeztetett: »*N. B. Ez még ultima Julÿ expediáltatott.*« Ezért tettük mi ezt az utóbbi datumot.)

532.

Gr. Bercsényi Miklós gr. Eszterházy Antalnak.

Méltóságos Generális-Mareschallus s Gróff!
Kedves Öcsém-Uram!

Sub dato 19. és 22. Julÿ költ két rendbéli levelét Kglmednek csakhamar egymásután vészem, az acclusákkal együtt. Az utólbi levelében írja Kglmed: már is megszaggatta az ellenség magát és hogy Rábát (a mint ezelőtti leveleimben megjövendöltem) postírolta, s maga Hajszter Sümögnek, Pápának fordúlván, olly szándéka légyen: visszajőjjön ide, által a Dunán; kiből látnivaló, ha eddig formaliter nem persequálta Kglteket, annyivalinkább hogy ezután elkövethesse, nem lészen módja ahhoz: mivel már előbbi dispositiómhoz képpest *Generális Bottyán János* Uram is megindúlván az Duna-mellékire, csak addig is, míglen levelemet veheti, odaérkezik ő Kglme, s nagy beneficiumára lészen Kglteknek odaérkezése. Azonban magam is már Isten jóvoltábúl innen az hegyek közűl expediálván ezelőtt egynehány nappal az hadakot jó és egész dispositióval az operatiókra: hiszem Istenemet, a mint a constitutiók és circumstantiák vannak, szerencsés progressussok lészen; csak két-három nap alatt is örvendetes hírekkel consolálhatom Kglteket Dunántúl; és hogy annál nagyobb distractiója légyen az ellenségnek: két felől instituáltam az operatiókat, a minthogy holnap Isten jóvoltábúl magam mégyek az lovas hadak közé Szécsényhez, mennél jobb móddal lehet, secundálom; kivált az Dunán túlsó föld segítségére nézve ezen mostani operatiókat úgy igyekezem continuálnom: Istennek ingyen való kegyelmét várhatjuk mi is magunkra, mivel most ollyaknak enged ő Szent Fölsége győzedelmet és szerencsét ezen campániának alkalmatosságával, a kik ekkoráig szerencsétlenek valának. Az musqua svecus ellen való victoriája (Pultawa) confirmáltatik, kirűl proxime írott levelemben megküldöttem Kgldnek az relatiót; azonban az francziának győzedelme is verificáltatik az császár hada ellen, és hogy az florentiai herczeg 24,000 emberrel az pápa dispositiójábúl az franczia mellé állott, ezt penig többen is fogják még követni. Ezen constitutiókbúl nem lehet nékünk is minden jót nem remélleni.

Az erdélyi német — írja Fölséges Fejedelem, — kiindúlt vala Kolozsvár felé, de megértvén az arnoldságnak közelítését:*) elhagyván Kolozsvárnál munitióját, szekereit, visszatért sebtiben. Azt ugyan még bizonyossan nem írhatom Kgldnek: megegyezett-é már azon arnoldság Bagossy Lászlóékkal? kit Fölséges Fejedelem eleiben küldött, — de az bizonyos, nem hallad sokára elérkezések, mivel ez hólnap a terminussok; kirűl rövidnap bizonyossabbat írok Kglmednek. Most csak azt írom: legyünk jó reménységben, megsegít Isten bennünket is! Maradván ezzel

Kegyelmednek

Jósva, 1. Augusti 1709. köteles szolgája, atyjafia.

(Bercsényi cancelláriáján készült másolat.)

533.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!

Kegyelmes Uram!

Colonellus Máriási Ádám Uram regimentestűl egy húzomban Ónodtúl masérolván, tegnap érkezett el. Az Zagyva

*) Rákóczi az 1709. év tavaszán a nándor-fejérvári szerdár és arnót passa hallgatólagos beleegyezésével 12,000. hosszú puskás arnót (albániai) gyalogot akart volt toborztatni saját zsoldjára, *Omer aga* s más e végből nála járt török főtisztekkel; gr. *Teleki Mihály* és *Pápai János* küldettek volt követségbe e czélból a szerdárhoz Belgrádba. A toborzás Albániában a nyár folytán jó folyamatot vőn, és egyes apróbb arnót csapatok már szivárogtak is át Hunyad megyébe; de a bécsi udvar szemfüles diplomatiájának sikerült Konstantinápolyban a portai ministereket megvesztegetni, kiktől aztán e kuruczságra indúlt arnót csapatoknak a határokon át nem eresztését, illetőleg fegyverrel is visszatartóztatását meghagyó szigorú rendelet érkezett az arnót, nándor-fejérvári s temesvári pasákra. Ez vetett végett a jól indúlt munkának, mely idejében valósíttatva, szép sikerrel járhatott volna. Nevezetes, hogy az albánok már évekkel előbb is élénk érdeklődést mutattak a kurucz mozgalmak iránt; már 1708. elején volt a fejedelemnek egy vitéz »*arnót compániá*«-ja, mely Trencsénynél kitűnően viselte magát, főtisztjök is — halálos sebekkel borítva — ott veszett. Az albánok e magyar sympathiája talán még *Thökölÿ Imrére* vihető vissza, ki az 1690-es évekbeli arnót pasával nagy barátságban élt s kuruczai együtt táboroztak emennek albánjaival.

mellé megszállítván, ma ott rostokolnak, holnap Isten segítségébűl megindúlunk. Azon a földön *) naponként mindinkább-inkább invalescál az pestis; *quantum ad me, azzal is én nem sokat gondolok,* — csak az hadak ne inficiáltassanak. Az szükséges praeparatoriumokat — a mit s mennyire lehet — már alkalmasint készíttetem; Excellentiád parancsolatja szerint dunántúliaknak is írtam közelítésem s általköltözésre való igyekezetem felől.

Mai napon obiter értettem, hogy zselízi sánczát kezdte volna demoliálni az ellenség; ha igaz: nem kicsiny okbúl cselekeszi, — circumstantialiter, tudom, Méltóságos Generális Eszterházi Dániel Uram fogja informálni Excellentiádat.

Mérei Mihály szegszárdi Apátúr Uramat is hallom, hogy Csábrádbúl Selymeczre bevitték, porkolábbal együtt; nagy dolog, ha factio nem lehetett!

Ezzel ajánlom szokott gratiájában Excellentiádnak magamat, és maradok

Gyöngyös, 4. Augusti 1709.

Excellentiádnak alázatos igaz szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Alázatossan kéröm Nagyságodat: ne neheztelje, hogy ha az ellenség erre Szécsén vagy Gyöngyös felé kicsapna, vagy erre gyönne, — kit ugyan nem reménlek, — az Duna mellett jó dispositiót teszök, s ennihány compániát ott hagyván, magam az ellensíg mellé jövök az többi hadak közé, s az mire az Isten segít, elkövetöm az több vitézlő renddel; — mivelhogy még eddig mindenkor exiliumban hagyott Nagyságod: ott nem lehettem, az hol legjobban köllött volna lönnöm.

Apátúr Mérei Uram dolgáról, tudom, bővebben fogják Nagyságodat tudósítani.

Szerdán estvére az Duna mellett Vecsínil líszök.

Eszterhás Antal Uram ő Nagyságának, Horváth Zsigmond Uramnak már kétször írtam, hogy készítsenek éllíst és más necessariumokat hadak számára, mivel elíg haddal mígyök; Balogh Ádám és Kisfaludi Uraimíknak is hasonlókípen. Az arnautságot is váltig híresítöm Dunántúlvalóknak.

---

*) Tisza-Duna közén.

Mikoron levelemöt végeztem: Cseplész Kapitány Uramtól micsoda hírőm jött az Duna mellől, — in inclusis *) elküldöttem Nagyságodnak.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsény Miklós Erdély- és Magyarországi Fő-Generális, Locumtenens jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel ajánlom. Jósfa, vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. — Ívrét; az utóirat és aláirás a tábornok sajátkezéé.)

534.

Bottyán a fejedelemnek.

Fölséges Fejedelem!
Kegyelmes Uram!

Minémű leveleim érkeztek Dunántúlsó földrűl: íme in acclusis **) kötelességem szerint Fölségednek transmittálom, Méltóságos Fő-Generális Uramnak is megírtam voltakíppen. Fölségedet alázatossan kírem, kegyes reflexióval azon földhöz lenni míltóztassék: mert a sok átkozott hamishitűek miatt fílek, hogy el ne veszessük azon földet! Én már éjjel-nappal fogok a Duna mellé bésietnem.

Tovább Fölséged kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Gyöngyös, dje 5. Augusti 1709.

Fölségednek alázatos legkissebb szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Most lívín nálam Darvas János Vice-Ispány Uram, panaszolkodván, hogy íppen semmi lisztet, annálinkább kenyeret az Duna mellé nem praestálhat; ezen a földön mind kiszáradtak a vizek, sohol egyébütt nem őrölhetni az Iplyon kívűl.

Melléklet:

Méltóságos Generális Uram!

Ajánlom alázatos szolgálatomat Nagyságodnak. — A micsodás parancsolatot vettem Méltóságos Generális-Marschal-

*) Ma már nincs mellékelve.

**) Ma már csak az egy Hellepront János ezredes és simontornyai parancsnok alábbi levele van mellékelve.

lus Eszterház Antal Uramtúl ő Excellentiájától: ím, in paribus Nagyságodnak includáltam. *) Mink nagy óhajtva várjuk Nagyságodat és az succursust; való dolog, ha valaha Nagyságod patrociniumja ennek az földnek kívántatott, — most bizonnyára kívántatik! Et est in maximo periculo: mert az hadaink igen elszélledtenek, némellyek is labanczczá lettek; városonként, falunként hajházza kuruczoknak feleségeit (a német), azokat mindenekbűl kipraedáltatja. Simeget miként lövi? veszprími Commendáns Ekstain János Uram levelibűl**) bővebben kiértheti Nagyságod. Az én portássaim is megérkeztek, azok is hasonló módon beszélik: azon vár éjjel-nappal tűzbe vagyon, — hacsak Excellentiád nem siet által az Dunán gyünni: nincs reménség hozzá, hogy megtarthassuk. Pápát is keményen fortificálja.

Kérem az Istenért Nagyságodat, ne késsék; és méltóztassék Excellentiád puskaport, ólmot, mozsárokat és álgyúkat, ahhoz hozzávaló munitiót hozni magával. Isten általhozván az hadakkal Nagyságodat: bízom Istenben, hogy megszégyeníti Isten ellenségünket! Mink is úgy fogjuk magunkat viselni Nagyságod mellett utólsó csöp vérünkig, mint derék vitéz emberek-nek illik. — Kérem, méltóztassék Nagyságod énnékem gyakorta leveleiben parancsolni, hogy én is az én principálissimnak hírt adhassak és ezt az földöt is consolálhassam. Onnand túl is hozasson Nagyságod magával hajókat, innend ugyan a ki kitelhetik, nem lesz fogyatkozás.

Nagyságod gratiájában alázatossan recommendálom magamot, és maradok holtig

Nagyságodnak

Sÿmontornae, die 1. Augusti 1709.

alázatos szolgája

Hellepront János m. k.

P. S. Ha puskákot és kardokat és valamely hópénzt méltóztatnék Nagyságod hozni az gyalogságnak: igen-igen nagyon consolálna véle bennünket, — mert csak egy pipa dohánt sem vehet az szegénylegény magának.

---

*) Nincs itt már.

**) Nincsen csatolva már.

Külczím : Méltóságos *Bottyán János* Commendérozó-Generális kiváltképpen való nagy jó Uramnak ő Nagyságának alázatos kötelességgel írám. Ibi-ubi. P. H.

(Az eredetiek gyűjteményemben.)

535.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Duna mellé közelítísemben szállottam gányi tó mellé, az honnét éjjel-nappal sietek, — csakhogy nem tudom, a Duna mellett hogyan lehessen subsistentiám, annálisinkább az költözés: mivel két kis kompocskánál egyéb nincs, tizenkét ember (lovas) egyszer alig költözik által rajta, — a rácz s námet sajka penig szüntelen jár: míg több költözik, öszvevághatja.

Most semmi híreim nincsenek, hanem az kik voltak, in inclusis ennekelőtte megküldöttem Excellentiádnak. Győri Óberst-Vachtmajster Illert hatod magával elfogván ráczkei szigetben, rabúl idehozták, kit is actu küldöm Egerben. Excellentiádat kírem, míltóztassék néki böcsületes szállást parancsolni: mivel az kurucz rabokhoz igen jó volt, Dunántúl lítemben is sokszor hasznos dolgokat megizent, — keresztényi affectióval volt eleitűl fogvást az Confoederatióhoz.

Tovább mit ad Isten? azokrúl alázatossan kívánom Excellentiádat informálnom, csak tudhassam: merre lígyen? Kegyes reflexiójában ajálván magamat, maradok

Datum ad Gány, dje 7. Augusti 1709.

Excellentiádnak alázatos legkissebb szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Ezen Iller mind Óberstvachtmeister, s mind Artoleriae Inspector avagy Czeighvart volt. Referálja, hogy Nehem Generális harmadfél ezered magával Szombathely táján volna.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Fő-Generális, Első Senator Úr és Locumtenens jó Kegyelmes Uram ő Excellentiájának, alázatossan.

Szécsény, aut ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; csak az aláirás sajátkezű.)

536.

A fejedelem, Bottyánnak.

Die 8. Augusti 1709. Sáros-Patak.

Bottyán János Úrnak.

Gyöngyösrül sub dato 4-tae currentis irott Kgld levelébül informáltatunk, hogy eddig halasztott expeditióját már felvette légyen Kgld, és hogy tovább is a mint szükség, előbbeni leveleink s ordereink szerint continuálja. Hogy azért valamiként a militia ne inficiáltassék, a miképen ennekelőtte is intimáltuk: a pestises helyeket igen el kell kerülni, arra való nézve is pusztákon való útat szükség választani és az hadat az faluzástúl mindenképen óltalmazni s az által eshető infectiótúl conserválni.

Kgld dolgát penig tovább a mi illeti: mihelyt látándjuk ottlétének szükségtelenségét, — azonnal más dispositiónkat fogja venni, nem kívánván Kgldet hevertetnünk; másként mostani expeditiója is nem az ország szolgálatjátúl való elvonatása: hanem az holott is maga hazafiúságát megmutathatja, úgy rendeltetett. Bennünket penig a dolgoknak folyamatjárúl szüntelen tudósítson. —

(A fejedelem cancelláriájabeli 1706—1709-iki, még kiadatlan leveleskönyvbe iktatott egykorú másolat.)

537.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális!

Kegyelmes Uram!

Ezen órában vészem Fölséges Urunk újabb kemény parancsolatját általmenetelemrül. Én immár megyek, ha csak magam személlyemben mehetek is, — ne mondassék: hazafiúságomat nem kívánom megmutatnom! Isten látja, teljes igyekezettel kívánok succurrálnom azon földnek, csak volna kivel; szárnyon mennék, ha mehetnék s mediumok volnának, — bölcs ítíletire hagyom Excellentiádnak: nem lévén sohol azon két hajómnál több, míg vélem való deszkákbúl mást csináltatok is, időt kíván. Ha nékem praevie lett volna erre intimatióm:

most a készszet könnyen elővehetnénk. Velem levő hadak is penig, még azt sem tudják: mi szándékban vagyok, s már is szöknek; az pestis is ezen az földön felettébb grassál, — ki miatt inficiálva lévén Sőtér Uram négy compániái is, kénteleníttettem Tisza-mellyéki vígyázásra rendelnem őket, és így csak hét compániája lévén itt; Máriási Uramnak nem több négyszáz katonájánál, s úgy szintén Cseplész Uramnak is. Velem több had sohol nincsen. Az gyalog-jászságot vérrel, bottal insurgáltattam talám kétszázig valót, kaszákkal, botokkal. Elítílheti Excellentiád, — micsoda consolatiójára lenne azon földnek átmenetelem!... Azt ugyan jól tudom, hogy nem is arravaló. Kihez képest én minden bizonyossan vasárnap, vagyis hétfőn Vecsénél lészek; mint feljebb is írám: egy jó resolutióval azon lészek, — ha velem való nehány deszkákbúl csináltathatok valamelly hajót, — mind ennyi lábaim erőtlenkedésével általköltözöm. Azalatt is penig a midőn parancsolatját várom Excellentiádnak, vagyok teljes bizodalommal: ha sincere kívánjuk azon földet consolálni, — több hadakat s állandóbbakat mint ezek, fog Excellentiád éjjel-nappal utánnam siettetni.

Raptim in Campo Dány, 8. Augusti 1709.

Excellentiádnak igaz köteles szolgája

Bottyán János m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Negyedrétben, féliven, csak az aláirás sajátkezű. A Bercsényi czímét tartalmazott boríték ma már hiányzik.)

538.

Bottyán a fejedelemnek.

Felséges Vezérlő-Fejedelem!

Érdemem felett nagy Kegyelmes Uram!

Jóllehet sok ízben tettem repraesentatiót mind az Dunántúl valókrúl, mind mellettem levő kevés számú hadakrúl Felségednek, és hogy nékem semmi általköltözéshez való praeparatoriumom több két hajóknál nincsen; most csináltatok valamelly kompot öszveszedett dirib-darab deszkákbúl, de Felséges Uram, hacsak több hadak éjjel-nappal nem jőnek: azon Dunán túlsó földet amittáljuk; már is Földvárhoz szállott egy része előmben az ellenségnek s hozzám jőni akaró

némelly lovas hadakat is praecludálta, tegnap derekassan puskázott is vélek. Azt csak elhitetheti Felséged magával: Dunántúl sohol zászlós kurucz nincsen.

Hollétérűl az ellenségnek s úgy az mieink constitutiójárúl kívántam ezen órában érkezett simontornyai Inspector Palkovics Ferencz Uram levelét transmittálnom. Eszterházi Antal Uram felől semmit nem hallani, hol bujdosik? Eléggé bíztatom szegényeket bányavárosok körűl való operatióink szerencsés progressusival, — de hacsak notabilis erővel nem segítjük: most csakhamar végek lészen. Szintén bár ezen kevés haddal általköltözködöm is: tartok attúl, hogy mind ott vesztem; másik az, — mind által sem vihetném őket. Ezen levelem vivő curérom szóval is tudhatja alázatossan informálni Felségedet.

Az Isten vére hullásáért alázatossan kérem Felségedet magam is: úgy siessen szegényeket Felséged segítni, hogy desperatióban esvén, mind labanczczá ne legyenek!

Hallom, hogy Balogh Ádám is általjött oda alább a Dunán; még eddig hozzám nem érkezett, hol késik? nem tudom. — Ezzel midőn hova-hamarébb kívánva várok jót, maradok

Duna-Vecsénél levő mezőben, 15. Augusti 1709.

Felségednek alázatos igaz híve s méltatlan szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Nem lévén több két taraczknál vélem: feles sajkások szűntelen itt előttem forognak a Dunán; szintén valamelylyeket általszállítok is, ha költözködéshez fogok, mind hajót elnyeretem s mind a népet levágatom; másik az: az Sárréten is mindgyárt praecludálja az passust.

Mlgos Fő-Generális Úrnak is teljes repraesentatióval megírtam a dolgokat, de ő Excellentiáját messze hallom lenni, Isten tudja, meddig sem jő válaszom!

Külczím: Felséges Erdélyi és Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz érdemem felett való nagy Kegyelmes Uramnak ő Felségének, tartozó alázatos engedelmességgel ajánlom. Sáros-Patak. P. H.

Melléklet:

Méltóságos Generális!

Nekem kiváltképpen való régi nagy Uram!

Ajánlom szolgálatomat Ngodnak. — Vecsei táborbúl irott Ngod 13. Augusti emanált levelit vettem ez étszakán, includált currenssel együtt; értettem, mit írjon Ngod, de most így informáltassék Ngod. Az ellenség tábora Mező-Komárom és Szalókhoz (Szilashoz?) tegnap estve szállott, Pinczehel és Ozora s a táján való falukra még ez éjjel szalaquardákot adott; nem egyebet colimálhatjuk, hanem hogy Simontornyát csak ma is meg fogja szállani. Azért rebus sic stantibus Ngod ne bízzék éléshez, hanem Ngod ha által akar gyünni, úgy gyűjjön, hogy pro primis diebus legalább tíz napi élést hozzon magával és ellenséget innend tűlünk eltávoztatni erőskedni méltóztassék, - mert az élés dolga itt is legnagyobb, mivel sokan szorúltunk ide: az bagázsia (Eszterházy Antalé s a táboré) Fodor, Hellepront Uram regementjei, dragonyosoknak bagázsiája, lovatlanja, a ki mindennap eszik, könnyen 3000-en vagyunk; az hídvégi malmoktúl is elszorított az ellenség.

Az élő Istenre kérem Ngodat: méltóztassék följebbvaló Méltóságoknak (Rákóczi, Bercsényi) repraesentáltatni hovához hamarább, hogy felessebb erővel mintsem légyen Ngoddal és írja leveliben, ezen földnek végső szorongatási eltávoztatására nézve succurrálni méltóztassanak.

Többet nem írhatok Ngodnak ezeknél. Elégséges informatiót tehet Ngod előbbi és ezen levelembűl. A mennyi erővel van Ngod: Bogyiszlónál inkább iparkodjék (által), avvagy hol gondolja Ngod, úgy, hogy azonnal falukot érhessen Ngod.

Méltóságos Generális Eszterház Antal Uram ő Ngának a mi ruhái itten voltak Simontornyán: azokat Generál-Adjutant Melsóvszky Ferencz Uram által innend kivitette.

A jó Isten tudja, miképpen vagyunk! Tudom, Balogh Ádám Uram ő Kglme bővebben fogja informálni mind Ngodat, mind följebbvaló Méltóságokat. — Fodor Uramon két seb van, de nem halálos egyik is; attúl most mindeneket megtud az ellenség.

Hahogy az ellenség jobban keről fog minket venni és

sarkalni: claveseket csináltasson Ngod és úgy írjon ide bé nékünk.

Ezek után ajánlván magamat Ngod gratiájában, maradok Nagyságodnak

Simontornya, 14. Augusti 1709. kötelességgel való szolgája

Palkovics Ferencz m. k.

P. S. Hellepront Uram ő Kegyelme ajánlja Ngodnak kötelességgel való szolgálatját; ennél nem írhat többet Ngodnak: mert mink csak túl bízunk rebus modernis stantibus. Ngtok pedig ezen földnek talpra visszaállítását az Istenért ne protrahálja!

Külczím: Méltóságos Commendírozó-Generális *Bottyán János* nékem kiváltképpen való régi Uramnak ő Ngának, tartozó kötelességgel. Vecsei táborban. Cito, cito, cito, cito. Citissime, citissime, citissime, citissime. P. H.

A másik oldalon:

Madocsai bíró! Életed elvesztése alatt ezen levelet titkon küld el még ma! Cito, cito, cito, cito. Citissime, citissime, citissime, citissime.

(Mindkét levél eredetije a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, Vörösvártt)

539.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Kötelességem szerint adom Excellentiádnak alázatossan értésére az idevaló constitutióknak folyamatját. Hogy Vecséhez az Duna mellé való szállásom az Dunántúl grassáló ellenségnek nagy distractiójára volt: mivel Veszprímet és Simontornyát levelei s portái által tentálván, mind az két végháztúl kedvetlen válaszszal tért meg, — s mindenekelőtte általköltözésemnek kívánván obviálni: kétezer lovast Földvárhoz előmben szállított, az többivel Balaton mellett telepedett; melly distractiója alatt az megszílledt dunántúliak alkalmasint megcsoportozván s magokat recolligálván: az mint hallatik, Rábán

föllül, úgy az ellenség körül hasznos portázásokat is tesznek és az háta megett járnak. Én penig, hogy azon ellenség az túlsó Dunapartról ki ne nézhesse minden erőnket: Dömsödön föllül, közel a ráczkei révhez, egy tó mellé szállottam, olly szándékkal: ha ő az Duna mellől távozik, — én megint beszállok és az általköltözésnek alkalmatosságára vígyázok.

Méltóságos Generális-Marschallus Gróff Eszterházi Antal Uram ő Nga bizonyos holléte s állapotja felől mindekkoráig is semmitsem tanúlhattam, nem is folyhat a correspondentia: mivel mind az Földvárnál lévő német, s mind az fejérvári labanczság szüntelen patallérozza az Duna túlsó mellékit, kiket járni az partokon és halmokon mindennap látjuk; a sajkák is jönnek s mennek, semmi kárt ugyan nem tehetnek, mert az taraczkokkal ennyihánszor meglüdöztettem őket. Tegnapi eljövetelem után mindazáltal az sajkások táborhelyre s mind az lovasokban feles általszállott és vecseieknek sok marháját kit levágtak s kit elhajtottak, nem gondolván szegények béholdúlásával. — Egyéb occurrentiáim nem lévén, kérem alázatossan Excellentiádot, méltóztassék az odafel való progressusokról s conjuncturákrúl kegyessen informálni. Excellentiád gratiájában ajánlván magamat, maradok

Excellentiádnak alázatos engedelmes legkissebb szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Mindezön nyavalyás állapottal is azonnal általmegyek, csak mehessek az ellenség miatt; ha az Duna mellől tágúl, csak kevesed magammal is általmegyek Simontornyára.

Balogh Ádám Uram nímely dragonyosokkal az nímetnek az Dunához való érkezése előtt általjött, ő Fölségéhez küldtem nagy sietve, póstán. Két compánia jött által oda alá Bodiszlónál, az lovaik semminek valók; ezök dragonyosok.

Az pestis igen nagyon grassál itt az Duna mellett mindenütt; az nagy árvíz miatt az kenyír igön szűk.

Az Istenért kéröm: az had hadd győjjön mönnélhamarabb, mert ezt az kevés hadat itt is fíltöm az confusiótól.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff *Bercsényi Miklós* Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb

Generális jó Kegyelmes Uram ő Excellentiájának alázatossan írám. — Fülek, vel ibi-ubi. P. H.

(Eredetije a Bercsényi-levéltár romjai között, a kir. kamarai archivum rendezetlen részében. Az utóirat és aláirás sajátkezű írása az öreg tábornoknak, — ki a dátumot a nagy sietségben elfeledte ugyan e levelén föltenni: de a tartalom szerint bizonyos, hogy az *1709. augustus 17—18-án, a Duna mellett, Dömsöd fölötti táborában* kelt.)

540.

Bottyán tábornok ordere Sötér ezredes számára.

Tekintetes Nemzetes Vitézlő Sőtér Tamás Lovas Fő-Colonellus Uramnak ő Kegyelmének.

Praesentibus intimáltatik Tekintetes Nemzetes Vitézlő Sőtér Tamás Colonellus Uramnak ő Kegyelmének. Hogy ezen Alföld vígyázó had nélkűl ne légyen: maga mellé vévén itt lévő compániáit, ezen orderem vételével menjen alá, az hol legszükségesbnek látja lenni a vígyázást,— öszveszedvén mindeneknekelőtte az egész regimentihez tartozandó katonaságot és minden kedvezés nélkűl seregre compellálván, — Bácskaságra, vagy Tisza-Duna mellékire, vagy az merre értendi az ellenségnek motusit, portáztasson, szokott hazafiúi dexteritássa szerint. Engemet penig minden occurrentiákrúl és hírekrűl egymást érő leveleivel informáljon. — Datum in Castris ad Üllő positis, die 21. Augusti 1709.

Tisza-Duna közt Commandérozó-Generális:

Bottyán János m. k.

(Egykorú másolat Kecskemét város levéltárában, Sőtér Tamás ezredesnek 1709. Augustus 25-kéről a mizsei mezőben lévő táborából a három városhoz (Kecskemét, Kőrös, Czegléd) intézett s az ezen városokbeli hadakat talpra szólító eredeti leveléhez mellékelve, mely tábornoki parancsra az ezredes mint felsőbb meghagyásra hivatkozik.)

541.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Alázatos kötelességem szerint adom Excellentiádnak értésére: mivel Földvárhoz másfélezerig való nímet, valamelly

Száva-Dráva-közi ráczság penig Bottyánvárához szállott előmben, hogy által ne bocsásson, a sajkások penig éjjel-nappal mellettem járván, sok lődözködéssel úntattak, — látván haszontalannak az Duna mellett leselkedésemet: hogy az ellenséget distrahálhassam, tegnap az Duna mellől recedálván, Vácz tájára, az Duna mellé megyek; ha túl az ellenség előmben jön: egy hirtelen megint alárándúlok, híremmel együtt általköltözöm.

Méltóságos Generális-Marschallus Gróff Eszterházi Antal Uram ő Nga szalai Egerszegrűl 11. praesentis költ levelét vettem, mellyet azonnal Fölséges Fejedelem Kegyelmes Urunknak küldöttem; írja ő Nga is, *hogy tartózkodjam.*— Az ellensíg Veszprímet és Simontornyát levele és portái által tentálván, de kedve szerint nem esett válasza.

Más egyéb híreim nincsenek, hanem, hogy Jász-Berínt felverte volna az rácz tegnap dél tájban.

Most jó alkalmatossága lehet Excellentiádnak azon kevés (bányavárosi, liptai) ellensígen való operatió-títelben; azért, az Istenért, most fogjon hozzá, mennél jobban lehet!

Az occurrentiákrúl s progressusokrúl ha míltóztatik Excellentiád informálni, alázatossan megköszönöm. Tovább Excellentiád kegyes gratiájában ajálván magamat, maradok

Datum in Castris ad Izsaszeg
positis, dje 22. Augusti 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Sőtér Tamás Óbester Uramat az Tisza felí commendíroztam az maga ezrével, itt csak két compánia volt; úgy küldtem, hogy az többit is öszveszödje. — Még híre sincsen, hogy ő Fölsége succursust küldene. Antal Úr ő Nga ezréből mintegy kétszázig általjött Balogh Ádámmal, itt vannak mellettem: de az lovaik semminek valók. Balogh Ádám Uram Ngodhoz vagyis ő Fölségéhöz ment.

Ezen jászság, hogy híre jött, hogy az rácz fölverte Berínt, — mind hazament, elszökött, mind lovassa, gyalogja. Sőtér Uramnak megparancsoltam erősen, hogy fölszedje az hadát és az Tisza mellett vígyázzon. — Itt alig vagyok öt- vagy hatszáz embörrel. Az nímötöt ha föl Vácz felé distrahálhatom: általmígyök csak kevesed magammal is.

Hollítit Ngodnak nem tudom. Az Istenírt kéröm, az Dunántúl való földet ne hagyjuk!

Itt az pestis fölöttébb grassál. Bizon, három-nígy nap nem eszik az militia kenyért, igön szűk.

Váctól megint visszamígyök az Duna mellí. Az Istenírt kíröm Ngodat, magára vígyázzon az ellenségtűl!

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uram ő Excellentiájának alázatossan írám. Ibi-ubi. P. H.

Másik felől: Hatvani Póstamester Uram sietve dirigálja szécsényi póstára, onnan küldjík.

Generális Bottyán János m. k.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; az utóirat és aláirás sajátkezű.)

542.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens és Főbb-Generális!
Jó Kegyelmes Uram!

Excellentiád nékem és Dunán által szólló méltóságos úri leveleit szokott alázatossággal vívín, mit míltóztatik parancsolni, értem. Ellenben minímő levelem recenter írkezett, praesentibus includálván, íme, transmittáltam *), — mellyből kitetszik Hajsternek hollítele, operatiói és az ellensígnek constitutiója.

Mint előbbi leveleimben is alázatossan értísére adtam Excellentiádnak, az ellensíg Földvárhoz, nímelly siákságnak **) előmben jövetele miatt Vecsénél az Duna mellett heverísemet haszontalannak látván: azon túl operálódó Hajsternek distractiójára szállottam ide Vácz eleire; ki ha előmben száll, — fogván magamat, hirtelen alárándúlván, általköltözöm, ha csak cselédemmel kell is.

Méltóságos Mezei-Marschallus Gróff Eszterházi Antal Uram ő Nga levelít, szalai Egerszegrűl 11. praesentis datáltat vívín, abban admoneált ő Nga, *hogy áltالmenetelemet ne prae-*

*) L. a mellékletet.

**) Száva-melléki rácz csajkás hadak.

cipitáljam, hanem mostani túl lívő állapotokra s confusiókra nízve tartózkodjam, várván az ellensíg tágúlásának alkalmatosságátúl; — melly ő Nga levelít, Excellentiád bizonyos hollítit nem tudván, Urunk ő Fölségének in originali transmittáltam.

Liptai szerencsés actusról ennekelőtte nékem írott Excellentiád levelét pro consolatione azonnal in originali általküldöttem vala s ezeket mindgyárt küldtön küldöm, s bíztatom is őket.

Minthogy penig Hajster túl fogott az operatióhoz, Pálfinak succursusára hirtelen — ha akarná is — nem jöhet: azírt Excellentiád bízvást folytathatja az elkezdett operatiókat; tovább is minden motussira innít vígyázván, ha által kiszűlne: azonnal megtudom s hírré adom Excellentiádnak. Én, az mi lehetséges tűlem, abban eljárnom kísz vagyok.

Pestis e tájon az falukon és városokon grassál, de az militiában csak egy sem holt még tudtomra meg; beteg sincs köztünk, — tovább mint líszen? Isten tudja.

Excellentiád kegyelmes gratiájában ajálván magamat, maradok

Datum in Castris ad Vacziam
positis, dje 25. Augusti 1709.

Excellentiádnak alázatos engedelmes szolgája
Bottyán János m. k.

P. S. Hogyha az nímetöt Fődvártúl és Bottyánvárátúl s úgy az sajkákot is ide fölcsalhatnám: azonnal általlopódnám.

Az hírekről hogy tudósít Ngod, igön köszönöm és kedvessen vettem. Értöm, hogy Ngod újobban írt vagyis curírt küldött az mellím jövő nímel hadnagygyal.

Itt mink az kenyírnek szükségében vagyunk.

Úntalan írok Dunántúl mindönfelí, váltig vígasztalom őköt.

Már ennyihány rendbeli levelemre nem vettem választ Ngodtól.

Valamit elkövethetök édes hazánk javára, tiszta szíből lílekből elkövetöm.

Hogy Nógrádot el akarja Ngod hányatni, úgy hallom. Az nagy Istenért, — ne cseleködje Ngod.

P. S. Szintén levelem végzésével érkeznek a Duna-mellyékrűl bizonyos hírmondók, hogy Haiszter személlye szerint

már akkor két nap lűtte keményen Simontornyát, — harmadnapján is az apró puska megszűnés nélkűl pattogott, az ágyúlövés megszűnt. Minémű szép resolutióval voltak: hacsak árúltatás köztök nem lészen, szégyennel mégyen el alóla, reménlem.

Az minémű taraczkokat adott az istentelen egri Caigmaiszter: az lavetái, kerekei semmirevalók, kénteleníttetem valahol elhadnom, — az Duna mellett penig a nélkűl egy óráig sem lehetek.

Melléklet:

Ajánlom alázatos szolgálatomat
Nagyságodnak.

Nem kétlem, előbbeni leveleimet vette Ngod, mellyben az ellenségnek constitutióit vóltaképpen megírtam Ngodnak. Azon ellenség nem tudhatom a ki Csíkvárnál általment és Földvárhoz szállott, ott van-é, vagy sem? De a melly porta Pinczehel felől gyütt, az Szegszárdhoz ment és Új-Palánknál általment az Sáron Földvár felé, — azon rében csónyokokat őrizni ötven rácz és annyi németet hagyott.

Ma nyolcz óra tájban reggel az Haiszter az csíkvári corpussával Simontornyát megszállotta, feljűl; mennyi gyalogsága és munitiója vagyon véle? — még meg nem kémlelhettük. Reportumunk gyütt ugyan, hogy némelly része az ellenségnek az hídvégi hidakra kerűlt volna és arra is vitt volna gyalogságot és munitiót és négyszáz szekérrel fasínákot. Tudom, úgy fog ostromlani bennünket, a mint csak kitelhetik tűle, két felől. Az Istenért kérem Ngodat mind az egész praesidialistákkal együtt: *az régi hadi mesterségit ha egyszer kívánta elővenni, — most vegye elő, és az magyar hazánkot ha valaha kívánta oltalmazni, — most vesse meg Ngod mesterségit!* ... Mink ugyan megmutatjuk halálig igaz hazafiúságunkat és elvárjuk Ngod intentióját, maradván

Nagyságodnak

Sÿmontornae, die 18. Augusti hora sexta pomeridiana 1709.

alázatos szolgája
Hellepront János m. k.

P. S. Az mint experiáltuk, nem igen erős és feles haddal vagyon; az kire nízve kívűl való had lármáskodván: mink is innend minden tehetségünkkel resistálni el nem múlatjuk; kívánt prosperitását Isten nem fogja secundálni!

Külczím: Méltóságos Commendírozó-Generális *Bottyán János* igen jó Uramnak ő Nagyságának alázatossan írám. — Ibi-ubi. P. H. Cito, cito, cito, cito. Citius, citius. Citissime, citissime.

(Eredeti levelek gyűjteményemben; a tábornokénak első utóirata és aláírása, az ezredesé pedig egészen sajátkezű. Amannak Bercsényi czímzetét tartalmazott második félíve leszakadt.)

543.

Bercsényi Eszterházy Antalnak.

25. Augusti 1709. Hajnácskőnél.

Méltóságos Generális Eszterházy Antal Uramnak.

Midőn szinte az hadak közé érkeztem, veszem az Dunamellékérűl *Generális Bottyán János* Uram de dato 22. költ levelét, kibűl értem Kglmed szíves munkálkodása és hasznos dispositiói által az Dunán túlsó hadaknak recollectióját és az ellenség ellen való progressusoknak nagyobb szerencséivel mintsem reménlettük, folyamatját. Mely tudósítása ő Kglmének valóba megörvendeztetett; kívánván, Isten ő szent Fölsége boldogítsa tovább is Kglteket! A mint a circumstantiák láttatnak: annyival is könnyebbűlését magyarázhatom azon túlsó földnek, hogy már is bagázsiája Hajszternek Esztergamhoz érkezettnek lenni confirmáltatik, magának általjövetele is sűrűn híresedik, a mint Pálfinak intercipiált levelébűl is látom.

Mi illeti az ideváló constitutiókat, Istennek szent neve dícsértessék: megindúlván a liptai operatióban hadaink, szerencsésen két sánczbéli ellenséget feliciter kivették; az harmadikába beszorúlván Generális Tollet az lovassával, kemény árkokkal s töltésekkel meg lévén erősítve, ostrommal való aggressióra alkalmatosságok nem lehetett hadainknak; bombázással és sánczának lövetésével egynihány napig keményen szorongatták, föladásra mindazáltal őket nem adigálhatták, noha mind népének, mind lovainak nagy veszedelme volt az sűrű bombák miátt, maga is Tollet sebben vagyon. Midőn ezen kemény munkát tették volna hadaink, kifogyván munitióbúl, de kivált az provisiónak nagy fogyatkozása miátt az hadak

nem subsistálhattak, azon sáncztúl elállottak s visszatértek, az hol provisiójok jobban kitelhetett. Visszatérésekkel hadainknak gondolván az ellenség: bányavárosoknak ne fordítsuk operatiónkat, Pálfy az innen lévő passus eleibe szállott Dívényhez, oly szoros helyre vette magát, már egynihányszor próbáltattam, de semmiképen nem lehet hozzáférni; Liptót penig evacuálta, retirálván magát az megmaradt német, sánczát demoleálta; mire nézve újabban diversiókkal fogom distrahálnom, a minthogy mind Liptónak, mind az bányavárosok felé, s mind Vágon által egyszersmind megindítom újra az operatiót; hiszem Istent, confundáltatik conceptussában s jó progressussa lészen instituált dispositióimnak.

Majd innek-tova más dolga is érkezik német uramnak, a mint az kilső országokbéli constitutiók vadnak; assecurálhatom Kgldet édes Öcsém-Uram: nagy jó reménségben vagyon állapotunk, az mint is bizonyossan most fogjuk tapasztalhatni régtűl fogva reménségben lévő kilső segedelmet, melyrűl való particularitások nem clavis nélkűl való írásra valók lévén, igen-igen bánom, hogy most ezen hadakhoz fordúlván, elmaradtak tűlem az clavesek; de igazsággal írhatom: Isten kegyelmébűl szerencsésen indúltak az munkák. Az ellenség (Erdélyből) kiindúlt vala Várad felé: de jó készűlettel lévén hadaink, impediálták, nem kevés kárával visszament, az mieink is beljebb nyomúltak.

Az Istennek ítéleti megfoghatatlanok. Szegedy Ignácz elmúlt liptai expeditiónak alkalmatosságával újobban hitetlenűl elpártolván: tegnapelőtt estve Pálfy dívényi tábora szélén az gácsi gyalog porta Újkérivel együtt elfogta; idehozattam érdeme szerint való jutalmának elvételire;*) nem engedte Isten, sokáig vihesse hitetlenségét!

Továbbá micsoda progressusokkal áld meg Isten, úgy egyéb constitutiókrúl is fogom informálnom Kgldet; kérem, in particulari Kgld is az tulsó állapotokrúl genuine tudósítson; mellyet midőn aviditással várnám, magamat Kgld atyafiúságába ajánlom és maradok, etc.

(Bercsényi cancelláriájabeli másolat gyűjteményemben.)

*) Hajnácskő várában mindkettejöknek fejök vétetett.

544.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Fő-Generális, Locumtenens!
Kegyelmes Uram!

Hajnácskői táborbúl nékem írott Excellentiád levelét tartozó kötelességgel vettem; instituált operatióink progressusit s úgy Szegedi Ignácz már ezelőtt régen megérdemlett büntetése elvételit örömmel értem. Isten tovább is igaz igyünket hozza világosságra, kívánom!

Miúlta ideszállottam, azúlta Dunántúl valókkal nem anynyira folyhatott az communicatió; várok mindazáltal újabb tudósítást, expressus emberimet küldvén a Duna-mellyékére, — mégeddig meg nem érkeztek. Azúlta is penig szűntelen hírlelik, hogy Simontornyát az ellenség obsideálta s két vagy három napig szakadhatatlan hallatott az lövés közelebb levő helyekre az Duna-mellyékén; az is már megszűnvén, in quibus terminis légyenek? semmit sem tudok felőlök.

Generális Eszterházi Antal Uram 12. praesentis Szala-Egerszegrűl írott levelét még Vecsénél vettem: annál többet nem is láttam; abban írta, hogy valamenten recolligálta magát, — ha eddig újobban rajtok nem ment az ellenség.

Én eddig kénteleníttettem itt lennem: mert az egri Czaigh-Maiszter semmireváló laphetájú és kerékű taraczkokat adott; többire mind itt reparáltatom.

Fölséges Fejedelem kegyelmes parancsolatját harmad napja hogy vettem; *nékem kegyelmessen parancsolja ő Fölsége, hogy jó vígyázással lévén, egy fordúlást tegyek Bácskára.* A minthogy minden ittvaló késésemet is haszontalannak látván: *meg is indúlok két napok alatt,* — Isten velem lévén, nyolcz napok alatt azon expeditiót is véghez viszem, s onnét tovább is az Duna-mellyékén continuálom magamat oda-alább, az hol lehet.

Én reám az Dunántúl való ellenség nagy reflexióval vagyon: vígyázván éjjel-nappal általszándékozó igyekezetemre; idejövetelemnek is nem volt egyéb oka, hanem hogy stratagemát csinálhassak. — Tovább is ha mi occurrentiáim lesznek, kötelessen fogom tudósítnom Excellentiádat, — és maradok tovább is.

Kosdnál lévő mezőben, dje 28. Augusti 1709.

Excellentiádnak alázatos igaz szolgája

Bottyán János m. k.

P. S. Bottyánvárátúl fogyást mindenütt Visográdig vigyáz az ellenség a Duna mellyékein; azonkívűl egymást érik az sok sajkák, — nem kevésvé distraháltatik az által is.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsénÿ Miklós Erdély- és Magyarországi Fő-Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, tartozó kötelességgel ajánlom.

Hajnácskő. P. H.

Másik felől, Bercsényi hadi irodáján reá jegyezve: »Anno 1709. Mense Augusti Hajnácskőben exhibeált levelek.«

(Eredetije gyűjteményemben.)

545.

Bottyán Bercsényinek.

Méltóságos Locumtenens s Főbb-Generális!

Jó Kegyelmes Uram!

Dunántúli constitutiókrúl semmi vigasztaló híreket nem írhatok. Simontornyának állapotja mint s hogy lett? — ezen nevetlen, de hiteles ember levelének valóságos párjábúl *) Excellentiád míltóztathatik megérteni. Ez való és igaz dolog: mert mindenfelől írják, confirmálják mások is. Hacsak Hajster nem avocáltatik, — nem sokat bízhatom Veszprímhez is, és consequenter az egész túlsó földhez.

Bácskaságra menő szándékomat mindeddig sem continuálhattam: mivel hallom az ráczságnak Szegedhez gyűlekezetit, a túlsó siákokkal való szaporodását is; míg erejét ki nem tanúlhatom, — már addig megtartózkodom, azután útját-módját látván, eljárok mire Isten segít.

Odafel mint folynak az dolgok? ha míltóztatik Excellentiád informálni, alázatossan megköszönöm. Kegyes reflexiójában ajálván magamat, maradok

In Castris ad Szent-Lőrincz-Káta
positis, dje 9. 7-bris 1709.

Excellentiádnak alázatos legkissebb szolgája

Bottyán János m. k.

*) Ma már nincs meg.

P. S. Az originálét Urunknak küldöttem; az levelet ugyan kalocsai Plebánus Uram a túlsó földrül írja. Fejérvárnál hét hajdú az árestombúl kiszabadúlván, jőnek; mondják, hogy a simontornyaiak ott volnának arestálva.

Külczím: Méltóságos Székesi Gróff Bercsényi Miklós Magyarországi Locumtenens, Első Senator Úr és Legfőbb Generális jó Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatossan írám. — Jolsva vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Ívrét; csak aláírása sajátkezű.)

546.

Bottyán védlevele Jász-Berény városa számára.

Minthogy jász-berényiek az ellenség félelme miatt Berényen alól, megmaradott marháikat, lovaikat és egyéb apró barmaikat nem jártathatják: engedtem meg nekik generálisi authoritásombúl, hogy vigore praesentium följül, az hol bátorságosnak látják lenni, akármelly falu, város, avvagy puszták határin jártathassák és pascuáltathassák mindaddig, míg félelmek le nem csendesedik, vagy az idő jobbra nem fakad. Intimáltatik azért akármelly helységbeli bíráknak, lakosoknak, Földes-Uraiméknak és Vármegye Tiszti Uraiméknak, hogy nevezett jász-berényiek marháit, gulyáit, ménesit és akármelly névvel nevezendő barmait, az hová érkezendők lesznek, — szabadon hagyják járni és pascuáltatni, minden ellenzés nélkül; másként valakik őket az iránt megháborítani praesumálják: kemény animadversiót el nem kerülik. Praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis. — Datum in Castris ad Szent-Lőrincz-Káta positis, die 9. Septembris 1709.

Tisza-Duna közt Commendérozó Generális:

Bottyán János m. k. P. H.

(Eredeti védlevél, Bottyán s. k. aláírásával s pecsétével, Jász-Berény városa levéltárában.)

547.

A fejedelem, Bottyánnak.

14. Septembris 1709. Munkács.

Joanni Bottyán.

Az hírekrül való Kgld tudósítását kedvessen vettük, tovább is várni fogjuk occurrentiákrúl való Kgld informatióját.

Az mi illeti az maga mellé küldendő egy regimentinek állapotját: tudva vagyon Kgldnél, hogy Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens úri Atyánkfiára bíztuk légyen dispositióját az hadi operatióknak távullétünkben, — azért oda kellett volna eddigis recurrálni s most is ne múlassa el Kgld, — tészen az iránt dispositiót ő Kglme.

(A fejedelem cancelláriáján készült 1706—1709-iki, még kiadatlan levelezési protocollumba iktatott másolat.)

548.

Eszterházy Dániel, Bercsényinek.

Kegyelmes Uram!

Tornallyárúl die 26. írott Excellentiád méltóságos levelét alázatossan vettem. Előbbi levelemben mind az általjött ellenségnek számát, constitutióját, — *nemkülönben szegény Bottyán Uram halálát s hada iránt tett dispositióimat alázatossan Excellentiádnak megírtam.* *)

Az általjött és zsilízi ellenségnek lovassa hol légyen méltóztatik Excellentiád az inclusákbúl megérteni. Mind a két rendbéli lovassa nincsen feljebb ezernél, a mint előbbi alázatos leveleimben is megírtam vala, csak az első hírbűl származott száma. Slik itt nincsen, Leffelholcz commandérozza mind a két félét.

Az egri rabokért elküldöttem, és minthogy számosnak hallom lenni: hatvan hajdút küldöttem tegnap Hajnácskőben Bokros Urammal, míglen szabadúlások lészen, mivel az ottvaló Commendáns alávaló **) ember, hajdú is kevés vagyon benne. Írtam Pálffinak is subticitis nominibus szabadúlások eránt és a csere-helyt kívántam Korponát; már elvárom válaszát s igyekezem azon, hogy mindenekben Excellentiád kegyelmes parancsolatit observálhassam alázatossan.

Géczi Uram ezere általjövetele eránt a mundérért írtam mind Commendáns (Berthótÿ István), mind Balogh István s mind Géczi Uraiméknak; igyekezem azon is, hogy mind az

*) Ez a levél, fájdalom, nem maradt fönn, legalább eddig még nem került elő.

**) Értsd: alantas rangfokozatú, alacsony rendű.

aba s mind a kassai mundír bátorságos alkalmatossággal általszálléttathassék Újvárban, ha lehet.

Kegyelmes Uram, én erőtlenedem, és *szegény Bottyán Uram halálával* bár csak egy Brigadérost küldjön segítségemre Excellentiád: mert bizony ennyi felé magam nem érkezhetem erőtlenségem miatt, kiért nagy csorba eshetik a szolgálatban, — a campániát penig jól kellene Isten kegyelméből végeznünk. Ezzel Excellentiád gratiájában ajánlván magamat, maradok

Excellentiád alázatos szolgája

Szátoknál, 28. 7-bris 1709. *Esterhás Dániel m. k.*

P. S. Császár Commissáriussa a minémű rabjainkat a bányavárosokrúl szabadúlni committált: azoknak specificatióját Szluha Uram kezemhez küldötte, — de azok mind gregariusok, a német rabokban pediglen alkalmas tisztek vadnak; szabadúljanak-é azért azokon a mieink? kérem alázatossan Excellentiádat mentűlelőbb tudósítani, úgy szinte a portiók számát is mind a két félnek, minthogy énnálam meg nincsen, se Szluha Uram meg nem küldötte, — hogy a commutatióban fogyatkozás ne légyen, — megküldeni méltóztassék. Illerrel mit míveljek? Szluha Uram Szent-Miklósi Uramért szabadúlni kívánja. A halált más hét tiszttel együtt denunciálom néki, — azután iratok vélek a bécsi udvarnak, leveleket fogom küldenem Szluha Uram kezéhez pro transmissione.

(Sajátkezűleg írt eredetije gyűjteményemben.)

549.

Gr. Bercsényi Miklós intézkedése Bottyán temetése s özvegyének különleges, rokoni védelme alá vétele iránt.

Instructio,

Nemzetes és Vitézlő Gellért Imre Óberst-Lajdimont és Niczky Pál Generál-Adjutant Uraiméké, Néhai Generális Bottyán János Uram ő Kegyelme meghagyott Özvegye nevével tett instantiájához képpest.

1. Első lévén szegény Istenben elnyúgodott Generális Uram ő Kegyelme hóltteteminek tisztességes eltakarítása: szükség azt observálni ő Kegyelmeknek, hogy mivel az mos-

tani mind híreknek gyakori változása s lármáskodása miatt, mind penig az pestisnek hovatovább és sok helyeken való terjedésére nézve nagy concursust indítani mind nem jó, mind nem tanácsos, — ahhoz képpest fölöttébbvaló ceremoniákat elhagyván, (máskínt is, a mint a főrendő embereknek is temetések szokott lenni) egy estve, annak rendi szerint, tisztességessen takaríttassák el, és másnap reggel exequiákat szolgáltatván: inkább lölke nyúgodalmáért fordítsák az isteni-szolgálatokra s alamizsnákra azon költséget.

2. Annak végbenvitele után, mi illeti elhagyott Özvegye Húgom-Asszony ő Kegyelme további megmaradását: kívánván atyafiságossan mindenekben assistálnom ő Kegyelmének, az kívánt prorogátában meg nem fogyatkozik; melly is noha most hirtelen ki nem adathatott: mindazáltal azalatt specialis protectiómat kiadván ő Kegyelmének, mind magának lehetséges megmaradására, mind penig jószágának s cselédjének és minden névvel nevezendő marhájának conservatiójára és subsistentiájára deserviálni fog, — lévén a parte intimálva Nemes Heves Vármegye Vice-Ispányjának is: mindenekről elégségesképpen, úgy mint ennekelőtte, provideáljon ő Kegyelmének, hogy mind cselédjének, mind marhájának, úgy mint ennekelőtte, kívántató subsistentiája meglehessen.

3. Hogy penig ne distraháltassék ide s tova a jószág és kiváltképpen a mobilisse: fideliter mindeneket investigálván, szorgalmatossan inventálják és conscribálják.

4. Nemkölönben az egész cselédjét is, a kit hogy kellessík hagyni, a mint szükségesnek fogják látni, jó rendben hozzák, és kiket nem látják szükségeseknek lenni, elbocsátván, az mennyire lehet compendiálják, tiszteknek és ispányoknak is az ő gondviselésekben tekéntvén. Az minthogy

5. Mindezen szükséges dispositiókat effectuálván, egész cselédjének és marhájának in statu quo subsistentiájárúl tegyenek ő Kegyelmek elégséges rendelést. Azalatt is penig

6. Előbbeni intimatiómhoz képest, felülírtt Generálisné Asszonynak dolgainak e szerint való végbenvitele után, hozzám leendő jüvetele alkalmatosságával további állapotjárúl és megmaradásárúl atyafiságomban meg nem fogyatkoztatván, minden kívántató dispositióimat fogja venni. Azalatt penig mindezek-

nek effectuatiójában és renddel folytatásában szorgalmatoskodjanak emlétett Gellért Imre és Niczky Pál Uraimék, hogy abbéli fáradozások által elégséges assistentiájokat tapasztalhassa ő Kegyelme. — Tornallya, 30. 7-bris Anno 1709.

(Bercsényi cancellárián készült egykorú másolat gyűjteményemben.)

550.

Bercsényi védlevele Bottyán özvegye számára.

Gróff Székesi Bercsényi Miklós, Nemes Ungh Vármegyének Fő-Ispányja, Confoederált Státusok Első Senátora, Ország és az egész Hadak Fő-Generálissa, Fölséges II. Rákóczi Ferencz, Isten kegyelme által Szent Római Birodalomnak, Erdélynek és Öszveszövetkezett Magyarországi Státusok Vezérlő-Fejedelmének (Titulus) etc. etc. nevezett Magyarországban Helytartója. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, ez levelemnek rendiben. Hogy mivel néhai Tekéntetes Nagyságos Generális-Strázsamester *Bottyán János Uramnak* ő Kglmének e világbúl való kimúlásával, — *Nemes Hazánk közügyének jeles elömozdétását s eleitül fogvást hathatós állhatatossággal sokszor bizonyított igaz hazafiúi dícséretes fáradozását s magaviselését tekéntve,* — gyámoltalan árvai sorsra jutott özvegye: Tekéntetes Nagyságos *Forgács Juliánna* Asszony ő Kglme mostoha állapotjának s nemkülönben javai megmaradásának méltán consulálnom kívántam, — ahhozképpest adtam ő Kglmének ezen specialiter emanált Protectionalis Levelemet, melynek ereje által serio parancsoltatik Hazánk s Fölséges Fejedelem hűségében lévő lovas, gyalog, hadi s egyéb akármelly rendő tiszteknek, köz vitézlőrendeknek és mindeneknek közönségessen: magok előtt viselvén ez illyetén árvaságra jutó özvegyeknek mindennémő törvényes attractióktúl s egyéb emergálható háborgatásoktúl megengedtetni szokott esztendei respiriumot s engedelmet, — senki semminémő praetextus alatt emlétett Generálisné Asszonyt maga személlyében, vagyis cselédjét háborítani s háboríttatni, törvényes processusokkal s afféle kigondolható módokkal impetálni, kilső, belső, ingó, ingatlan jószágában s javaiban károsíttatni, károsítani semmikép ne mérészelje, sőttinkább ki-ki tiszti s hivatalja szerint, igazságához képpest illendő requisitióiban assistálni tudhassa. Különben

valaki ezen parancsolatommal ellenkezőt cselekszi: bizonynyal kemény animadversiót érdeméhez képpest el nem kerűli. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. — Költ Tornallyán, 1-a Octobris 1709.

G. B. Miklós m. k. P. H.

Legalól: »Bottyánné Asszonyom Protectionálissa.«

(Eredeti s. k. írt nyíltlevél, Bercsényi nagy ostyapecsétével, a b. Palocsay-levéltárban Lőcsén.)

551.

Bercsényi prorogatoriuma Bottyán özvegye számára.

Prorogatorium pro parte Dominae Bottyánianae.

Nos Comes Nicolaus Bercséni de Székes, Comitatus de Ung Supremus Comes, Confoederatorum Statuum Primarius Senator, Regni et Exercituum Supremus Generalis, necnon Serenissimi Domini Domini Francisci II. Dei Gratia Sacri Romani Imperÿ et Transylvaniae Principis Rákóczi, Confoederatorum Statuum et Ordinum Ducis (Titulus) etc. etc. per Hungariam Locumtenens. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit universis. Quod cum proxime praeteritis diebus (die 26. 7-bris hora 8. vespertina) decedente et ex hac vita sublato *Spectabili ac Magnifico Domino Joanne Bottyán,* Suae Serenitatis Principalis et Confoederatorum Inclÿti Regni Hungariae Statuum et Ordinum Generali-Vigiliarum-Praefecto, *Generosa ac Magnifica Domina Juliana Forgács, Relicta ejusdem Vidua,* tam repente directioni causarum suarum, necnon praefati condam Domini et Mariti sui debito modo, ita ut par esset, invigilare nequiret et minus sufficeret; ob hoc requisiti sumus nomine et in persona ejusdem Dominae debita cum Instantia, quatenus ipsi superinde de condigno et opportuno Juris remedio providere, causasque omnes praenotatas, a die obitus dicti olim Domini et Mariti sui computando, infra integram unius Anni revolutionem de Jure Regni differendas et prorogandas mandare vellemus. Cum autem ex Decreto Regni hujus, Relictis quorumcunque decedentium Viduis ejusmodi annualis prorogatio cau-

sarum observari, admittique soleat atque debeat. Idcirco universas praememoratae Dominae Viduae causas, tam per ipsam contra alios, quam per alios quospiam contra ipsam coram quovis Judice et Justitiario Regni, Ecclesiastico videlicet et Saeculari motas vel movendas (exceptis causis violentiarum et liquidorum debitorum) intra praescriptum tempus annualis revolutionis, Authoritate Nostra Locumtenentiali, qua pleno Jure fungimur, juxta Jura Regni differendas duximus et prorogandas, imo differimus et prorogamus praesentium per vigorem, Lege Regni admittente. Quocirca universos et singulos Confoederati hujus Regni Judices ordinarios, eorumque Vices-Gerentes, necnon Supremos et Vice-Comites, Judlium et Jurassores quorumcunque Comitatuum, praeterea Judices Magistros Civium et Juratos Cives Liberarum Regiarumque Civitatum, cunctos etiam alios Judices et Justitiarios Regni, Ecclesiasticos videlicet et Saeculares, harum serie hortamur et requirimus ac nihilominus praescripta Authoritate Nostra qua fungimur, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, praescriptas universas causas praefatae Dominae Julianae Forgács coram vobis intra ambitum Inclÿti Regni hujus Confoederati motas vel movendas, intra praescriptum tempus annualis revolutionis (exceptis, ut praemissum est, violentiarum et debitorum causis) a die obitus antelati condam Domini et Mariti sui computando, de Jure Regni pro dilatis et prorogatis habere velitis et debeatis, neque ipsam ad quorumvis Instantiam vestro adstare, judicatui cogere et compellere, aut in Bonis ac Rebus ejusdem impedire et damnificare quoquo-modo praesumatis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datum in Tornallya, Die prima Mensis Octobris, Anno Millesimo Septingentesimo Nono.

C. N. Bercsénÿ m. p. P. H. Samuel Ebeczkÿ m. p.

Jobbrúl, oldalt, Bercsényi írásával rájegyezve: »Írják le sietve.«

(Nyíltlevél-alakban készült s Bercsényi sajátkezű aláírásával megerősített eredeti fogalmazata a gr. Bercsényi-levéltár romjai közt, a kir. kamarai levéltárban Budán, — a szintén s. k. aláírt és Bercsényi helytartói nagy pecsétével ellátott eredeti ünnepélyes kiadvány pedig Bottyán özvegyének hátrahagyott iratai között a b. Palocsay-levéltárban Lőcsén.)

552.

Eszterházy Antal Bottyánnak.
(Már halála után iratott.)

Jóakaró Generális Uramnak
szolgálok Kegyelmednek.

Szent-Lőrincz-Kátárúl 18. 7-bris datált s nékem irott Kegyelmed levelit *) nagy consternáló impatientiával, noha elég későn, tandem aliquando veszem 28. praeteriti, — melylyen nagy csudálkozással álmélkodom, hogy miúlta az szükséges communicatiók folytatására az Duna mellé rendeltetett Kegyelmed, mind az időtűl fogvást ezzel két levelinél Kegyelmednek többet nem láttam. Értem ebben is bíztató perorátióját Kegyelmednek, — én is érteném ahhoz: de már bizonyára mindazokbúl kihűltünk (így), s nem is hisznek ezen a földön már egyebet, hanem a kit szemmel látnak s kézzel tapasztalnak. A mint Kegyelmed maga is írja, hogy emberségére s böcsűletire meg van parancsolva általjövetele az Méltóságoktúl: assecuratus lehet Kegyelmed, hogy ha még in tempore vagy két hét múlva által nem (gyün), — sőt azután ha gyün is: nem sok emberekkel mint jóakaróival fog kezet, hanem mint ellenségével. Még az főrend is szép csoporttal vagyon, az militia is alkalmas számmal mellettem, — de félek rajta, hogy Kegyelmed kísedelmeskedésével lassanként azok is mind elszívódnak mellőlem, s magam (ne) maradjak; s most is ki nem mondhatom sok bujdosásimat s törődésemet, az egy élő Isten tudja, melyre nem egyéb, hanem igaz magyar vírem vitt, s egyebet nem is tapasztalhat Kegyelmed tovább is bennem. Még most siető általjövetelivel Kegyelmednek — noha az egész darab földön elterjedett az ellenség, — vagyok Isten által olly hiszemben, hogy recuperálhatunk ezt az földet. — Azonban taraczkok felől is emlíkezik Kegyelmed, hogy Vácznál líszen velek secundatiónkra, s általhínya láttatik bennünket; nem capiálhatom ebbéli Kegyelmed intentióját, — a holott az Méltóságoktúl még én semmi ollyas parancsolatot

*) Ezen napon írt volt Bottyán Bercsényinek is, mint ez említi, — s »jobbadúlását« írta. Még azután járt oda Hatvanba és szállítá táborát Tarna-Örshöz, hol halála bekövetkezett.

általhivásom eránt nem vettem, sőt itt maradásom solenniter recommendáltatik s bíztattatom az succursus általjövetelivel; azért Kegyelmed lássa: ha most által nem gyün s ez az föld elhagyatik, — mesterség lesz valaha általgyűni; az kit most kis-újjal bedughatunk: akkor egész testünkkel sem foltozhatjuk be. Mi nem mesterség csöndes idővel valamit próbálni, — arra való az stratagemma, módot találhat Kegyelmed az általköltözködísben, csak akarja! Az praemissák recommendatiójával elvárom hovahamarébb Kegyelmed tudósítását s egyszersmind maga általjövetelit, és maradok

Kegyelmednek

Költ Vatnál, 1. 8-bris 1709. szolgáló igaz jóakarója

G. Eszterházy Antal m. k.

P. S. Én is az Christusért kérem Kegyelmedet, hogy ne bíztasson csak szóval, — hanem jőjen, mert most vagyon ideje; ha kétszáz embere veszedelmivel kellenék is költözni Kegyelmednek: mégis eleget kellenék Kegyelmednek az Méltóságos Urak parancsolatinak tenni; de úgy hallom, most is az Bácskaságon nyargalódzik. *)

Külczím: Tekéntetes Nemzetes Vitézlő *Bothyán János* jóakaró Generális Uramnak ő Kegyelmének sietve írám.

Dunántúl, Szent-Lőrincz-Káta, vel ibi-ubi. Cito, cito cito, cito. Citius, citius, citius. Citissime, citissime, citissime, — (és még 8-szor »citissime.«) P. H.

Másik felől, a pecsét mellett: Ráczkei bíró ezen levelet élete s jószága vesztése alatt olly ember által köldje, hogy az ellenség kezébe ne eshessen, s bizonyossan Bottyán János Generális kezében szolgáltathassék.

G. Eszterházy Antal m. k.

(Eredetije ezen már Bottyán tábornok holta után kelt levélnek gyűjteményemben. Csak az aláirás és utóirat sajátkezű.)

---

*) Az is Rákóczi meghagyásából történt, hogy hadait odaküldötte. Ő maga már nem a Bácskaságon, hanem a halál paripáján nyargalódzott vala.

553.

Bercsényi óltalomlevele Bottyán ménesére.

Gróff Székesi Bercsényi Miklós, Nemes Ung Vármegyének Fő-Ispányja, Öszveszövetkezett Státusok első Senátora, Ország és az egész Hadak Fő-Generálissa és Fölséges Második Rákóczy Ferencz Isten Kegyelme által Szent Római Birodalomnak, Erdélynek és Öszveszövetkezett Magyarországi Státusok Vezérlő-Fejedelmének (Titulus) etc. etc. nevezett Magyarországban Helytartója. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik. Minthogy *bizonyos ménesemet* legeltetésnek okáért az Harangodra rendeltem és hajtattam, kihezképpest parancsoltatik Hazánk s felültitulált ő Felsége hűségében lévő lovas és gyalog tiszteknek s köz vitézlő rendeknek közönségessen, nevezet szerint az föl s alá járóknak: megírt ménesem mellett lévő embereimet háborítani, annyivalinkább lovaimban kárt tenni, tétetni semmiképpen ne mérészeljék s ne is engedjék; máskép, valaki parancsolatommal ellenkezőt cselekszi: érdemlett büntetést el nem kerüli. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Költ Enyiczkén, 31. Octobris Anno 1709.

G. B. Miklós m. k. P. H.

Alól: »Ménesre való Protectió.«

(Egész íven, nyíltlevél-alakban, Bercsényi s. k. aláírásával s nagy pecsétével megerősítve. Eredetije a *Palocsay-levéltárban,* minek magyarázata az, hogy Bercsényi, mint anyúl való fivére Forgách Farkas leányának, Bottyán fiatal özvegyének gondnoka: húga ménesét (mely ekkor 176 db. híres faj-lóból állt s Bottyán által 6000 frtra becsültetett) a kóborló, ragadozó katonáktól annálinkább megóvandó, — olyformán adott arra védlevelet, mintha ez a ménes a *sajátja* volna. L. különben e ménesre nézve Bercsényinek 1709. nov. 10-kén a fejedelemhez irott levelét Archiv. Rákócz. VI. köt. 404—407. l.)

554.

Bottyán Esztergom városi házait, szőleit, földjeit Heister engedélyéből Kukländer esztergomi cs. parancsnok bitorolja.

Georg Christoph *Zennegg* de et in Scharffenstein m. p., a budai kir. kamarai administratió elnöke, »Datum *Budae, die*

8. Novembris Anno 1709.« keltű hivatalos levelével jelenti a magy. kir. udv. kamarának Pozsonyba: Mogor György esztergomi harminczados mellékelt tudósításából megérthetik Ngtok Kglmetek, »qualiter ibi constitutus Dnus Generalis Liber Baro à Kuklender, Fiscalia Bona *Bottyániana* ex consensu Excellmi Dni Campi-Mareschalli Comitis ab Haister sibi applicare et proventus ab ÿsdem percipere cogitet et actu sibi vendicet, cum summo praejudicio Fisci et Inclÿtae Camerae Regiae; cui praejudicioso actui Eadem I. Camera contravenire et remedium adinvenire, pro tuenda Camerali et Fisci authoritate non gravabitur.«

Melléklet:

Georg *Mogor* Substituiter 30-ger m. p. Grann, den 25. 8-bris 1709. A »löbliche kaÿs. Cameral-Administration«-nak in Ofen:

»Berichte wegen den confiscierten *Bottyánischen Verlassenschaft:* als wegen 3 Häuser in der königl. Freystadt *) und die zugehörige Weingärten, Acker und Wissmeter (így,) so ich vernähme, dass Ihro Exc. Herr General von Heÿster, als bevollmächtigter General in Königreich Ungern, als General-Feld-Marschall, an sein hiersein und in den allhiesigen kaÿs. 30-igst-Amt lusieret (logieret,) 3 Tag und 3 Nacht: dem allhiesigen Herrn Generalen von Kuklender die confiscierte Bottyánische Verlassenschaft Ihme, Herrn Generalen von Kuklender übergeben und behändiget, wegen gewissen Praetensionen, auch die wenige Weinfexung des heÿerigen Must, so nur in 37. Eimer bestehendt.« Mit is alázattal jelenteni akart, hogy a továbbiakra nézve tudhassa magát mihez tartani. Egyszersmind azt is tudathatja, hogy a *nagy-bényi* jobbágyoktól (Bottyán egyik faluja) is Kukländer tbk. követeli magának a szerződés szerint még hátra levő 49 frt megadását, úgy a Bottyán-féle itteni ház rácz lakóitól is (»von denen Razischen Inwohnern des Bottyánischen Hauses;« rácz kereskedők lehettek) a házbért; »eben auch von den Preÿmeister (Bottyánnak

*) E három ház közül az egyik a már említett nagy, emeletes kastély volt, (a mai városháza) a kir. város főterén.

háztelke hátsó végén sörháza is volt) des Bottyánischen Preÿhauses die 26. Rthl.« (Rhein-Thaler?) Mindezekre nézve utasítást kér.

(Mind Zennegg, mind Mogor levelei eredetiek, s a kir. kamarai levéltár kam. hivatalos correspondentiái közt találtatnak.)

555.

Zennegg újabb tudósítása Bottyán esztergomi javainak teljes elfoglaltatásáról Kukländer tábornok által.

G. Ch. *Zennegg* de et in Scharffenstein m. p., *Budae, die 2. X-bris 1709.* a magy. kir. udv. kamarának, Pozsonyban:

».... Praeterea etiam cum summa injuria Fisci Regÿ Dnus Generalis L. B. à Kuklender ad solam annuentiam Excellmi Dni Campi-Mareschalli et Comitis de Heister *omnia fiscalia bona Bottyániana pro suo usu apprehendit* et proventus eorundem sibi appropriat, et uti ex acclusa relatione percipiendum existit. — Itaque de his ulteriorem dispositionem expecto.

Melléklet:

G. *Mogor* m. p. »Gränn, den 27. 9-bris 1709.« Zennegg budai kamarai adminisratornak jelenti: »Was die Fiscalitäten betreffendt, so *Ihro Excellenz Herr General von Kukhlender die völlige Bottyánische Gütter an sich gezogen, was in der königl. Freÿ-Stadt betreffendt,* als: ein Breühaus, sambt zwey andere, mit all zugehörige Grundstück, Ackher, Wissmeter undt Weingärten, sambt der heurige Fexung, — so ich schon berichtet habe.« Úgy a többi esztergomi kuruczok házait és szőleit is többnyire a nevezett tábornok úr birtokolja s használja. »Wass über die Donau betreffendt: so haisst ein Ort *Nagy-Bella* (Béla,) welches auch der *Bottyán* gehabt, aber dermahlen unbewohnt, wie nicht weniger als zu *Sárkán, Karva, Kis-Újfalu* (ez is Bottyán-birtok,) *Lábatlan* und *Püskj* (Piszke,) dass dem Nedeczky Sándor zugehörig. Wass die *Bottyánische Dorffschafften,* als in fünf bewohnte Dörffer, so Herr Baron von Kurz (budai kamarai főtanácsos) zu seiner hiersein fiscalisch gemacht, laut Contract 455. fl. baar bezahlt, aber das

Neüntl noch de dato nicht hereingebracht; welche Gelder seÿndt zu der kaÿs. Fortification ampluirt worden.«

(Zennegg levele eredeti, Mogoré egykorú másolat. Kir. kamarai levéltár Budán.)

556.

Gr. Bercsényi Miklós, Bottyán hagyatéka ügyében, Csajághy János érsek-újvári parancsnoknak és Szluha Ferencz ottani praefectusnak.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Néhai Generális Bottyán János Uram halálával mind külső, belső, ingó és ingatlan jószága, úgy belső értéke, megmaradott özvegyére Tekéntetes Nagyságos *Forgács Juliánna Húgom-Asszonyra* condescendálván, — annak rendben-vételit és conservatióját *vigore Tutoratus* kívánván effectuáltatnom: rendelésembűl nevezett Generálisné Asszonyom levelemet megadó N. N. névő tiszttartóját*) expediálta Újvárban, olly véggel, hogy mindennémű külső, belső, ingó és ingatlan jószágát rendben vehesse, szokott rend szerint az oeconomiának folytatásárúl dispositiót tehessen, egy szóval quicquid pro emolumento lát, mindeneket elkövessen.

Minthogy penig nevezett néhai Generális Uramnak feles adóssági (active) comperiáltatnak az Vágontúl és Újvár környékén lakozó, marhákkal és sóval kereskedő embereknél, úgy némelly helységeknél is, mellyek mindekkoráig inexolute vannak; hogy azért azon adósságok is bészedethessenek az adósoktúl: azon alkalmatossággal ugyanazon embere magával viszi az obligatoriákot is, úgy, hogy odaérkezésével communicálván Szluha Ferencz Urammal és Kglmeddel azokat, — Kglmed assistentiájával adurgeálja az adósságoknak complanatióját. Kihez képpest kívántam Kglmednek praesentibus értésére adnom: ezen dologban egyetértvén emlétett Szluha Ferencz Urammal, teljes tehetséggel assistálván, azon debitorokat maga eleiben citálja Kglmetek és kinek-kinek imponálja: obligatoriájok tenorához képpest további hallasztás nélkűl exolválják adósságokat, — kinek effectuatióját keménykedésével is adur-

*) Mikolics, alias Borbély Ferenczet.

geálja Kglmed, ha casu quo késedelmeskedni és hallasztani kívánnák complanatióját. És jóllehet (a mint már ezelőtt Kglmed levelibűl is értettem) lésznek némellyek, a kik állétani fogják, hogy még éltében néhai Generális Uramnak fizették meg adósságokat: de azt simpliciter admittálni nem kell, — mivel a mennyire pervolváltam az obligatoriákot, szegény Botytyán Uramnak saját kezeírásával indorsáltattak az obligatoriák: mellyik közűlök mit és mennyit exolvált? ahhoz képpest lehet az defalcatio az capitalisokbúl; de lészen az iránt — tudom — kinek-kinek quietantiája is említett Generális Uramtúl, ha szintén az obligatoriák itt maradtak is, — a ki nem egyébtűl esett, egyedűl hogy senki az capitalist egészlen nem exolválta.

Ezen dologban penig, mivel Kglmednek más foglalatossági vannak és propter etiam alia publica, maga nem mindenkor érkezhetik annak adursiójára: Kglmed adhibeálhatja Bokros Pál, úgy Cseri Imre Generál-Adjutant Uraimékat, — írtam magam is ő Kegyelmeknek; Bokros Pál Uramnak azonban specialiter committálom, hogy az külső jószágot is vegye dispositiója alá, conserválja és minden rendet folytasson. A midőn azért Kglmetek e szerint az adósoknak eleiben adja és praefigálván terminust nekiek: mikorra tegyék le a pénzt? s aztat exolválván, pecsétek alatt (ha cum securitate lehet ezen Generálisné Asszonyom embereinek kijövetele) adjon kezihez és úgy küldje ide Kglmed hozzám jó dispositióval, ámbár egészlen nem lehetne is bevenni, ha csak valamelly részét is. Holott penig vagy az creditoroknak késedelmességek és renitentiájok végett az adósságot kevés idő alatt be nem szedhetné Kglmetek, vagy ha beszedné is, valamelly történhető akadállyra nézve kihozatása bátorságos nem lenne: in tali casu Kglmed azon obligatoriákot vegye maga kezihez és pro fundo et cassa praesidÿ tartván, szokott módja s rendi szerint desumálja rajtok militari etiam assistentia mediante és Generálisné Asszonyom emberinek quietantiát adván: micsoda és mennyi summárúl vette kezihez az obligatoriákot? hogy ahhoz képpest az ország cassájábúl várhassa refusióját azon instituálandó cambiumnak.

E mellett akartam ezt is értésére adnom Kglmednek: vannak némellyek, kik praetensiókot formálva, netalántán

hírem s engedelmem nélkül azon adósságok exactiójában, desumptiójában, úgy külső s egyéb jószág administratiójában kívánnák magokat ingerálni, kivált néhai Generális Uram káplányja, vagy mostoha-fiai közül, — Kglmed egyátaljában meg ne engedje, sem Újvárban engedelmem nélkül ne admittálja: ne okozzanak valamelly rendetlen cselekedésekkel confusiót. — Datum in Mense X-bris Anno 1709.

Alól: Szluha Ferencz Uramnak.

(Bercsényi locumtenentialis cancelláriáján készült egykorú másolata gyűjteményemben.)

557.

Bercsényi Compulsorium-Mandatuma Bottyán özvegye részére.

Comes Nicolaus Bercsényi de Székes, Comitatus de Ungh Supremus-Comes, Primarius Confoederatorum Regni Hungariae Statuum Senator, Supremus ejusdem Regni et Exercituum Generalis, necnon Serenissimi Domini Domini Francisci Secundi Dei Gratia Sacri Romani Imperÿ et Transylvaniae Principis Rákóczy, Confoederati Regni Hungariae Ducis etc. per dictum Regnum Hungariae Locumtenens.

Egregiis *Stephano Szöllösy* Nitriensis et *Ladislao Konkolyi,* strigoniensis Comitatuum Vice-Comitibus, *) cum praesentibus requirendis, salutem cum favore. Expositum est Nobis nomine et in persona Generosae ac Magnificae Dominae *Julianae Forgács,* Spectabilis ac Magnifici condam *Joannis Botytyán* Generalis-Vigiliarum-Praefecti relictae Viduae, qualiter eadem Exponens in facto quorundam negotiorum suorum, coram clarius et uberius declarandorum, fassionibus et attestationibus nonnullorum egregiorum et nobilium, sed et ignobilium ac alterius cujuscunque status et honestae conditionis utriusque sexus, ac Ecclesiasticae quoque dignitatis hominum, quibus videlicet ea manifeste constarent ad praesens, pro Jurium suorum tuitione plurimum indigeret, essetque necessaria. Ac proinde medio vestri certam quandam attestationem, testiumque inquisitionem sui pro parte celebrari facere vellet,

*) Tudomásunk szerint Konkolÿ László *Komárom* vármegye alispánja volt, nem Esztergomé, vagy legalább együtt a kettőé.

Lege Regni admittente. Cum autem veritatis confessio et fidedignorum hominum testimonia nemini sint deneganda: pro eo vos harum serie requirimus et nihilominus authoritate nostra Locumtenentiali qua pleno jure fungimur, firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, ad praefatos universos et singulos, Egregios et Nobiles, sed et ignobiles ac alterius cujuscunque status et honestae conditionis utriusque sexus, ac Ecclesiasticae quoque dignitatis homines, quos videlicet dicta Exponens aut nomine ipsius homo vel Procurator, vel per eandem ad id destinatus duxerit denominandos, personaliter accedendo, ÿsdemque sub onere solutionis sedecim marcarum gravis ponderis, in Generali Regni Decreto superinde expressato, super eos si qui forsitan cum praesentibus requisiti, testimonium veritati perhibere recusarent, opera eorum, quorum interest, vigore praescripti Generalis Regni Decreti, immediate et irremissibiliter exigendarum vestri in praesentiam citatis et convocatis, ac ab ÿsdem a spiritualibus siquidem ad conscientiae puritatem, a secularibus vero ad fidem eorum Dno DEO debitam, fidelitatemque Suae Serenitati Principali ac Ducali, Confoederatorumque Regni Hungariae Statibus observandam: qualis ipsis de ÿs omnibus rebus et negotÿs de quibus nomine dictae Exponentis fuerint interrogati, constiterit certitudo veritatis, suo modo sciatis, inquiratis et experiamini meram, plenam atque omnimodam certitudinis veritatem. Et posthaec super hujusmodi attestatione testiumque inquirendorum fassione, Literas tandem vestras attestatorias sub usualibus sigillis vestris et chÿrographis, memoratae Exponenti, Jurium suorum ad Cautelam futuram necessarias, modis omnibus extradari volumus et jubemus. Communi svadente Justitia, nec secus facturi. Datum Cassoviae, Die Decima quinta Januarÿ, Anno Millesimo Septingentesimo decimo.

C. N. Bercsénÿ m. p.

P. H. *Samuel Ebeczky m. p.*

Legalól: Compulsorium ad Instantiam Dnae Grosae ac Mgcae Julianae Forgács.

(Eredeti, a b. Palocsay-levéltárban.)

558.

Szluha Ferencz, Bottyánnak némely pénzbeli hagyatékairól.

Anno 1710. die 13. Martÿ. Méltóságos Fő-Generális Uram ő Excja Enyiczkén die 13. 9-bris Anni 1709. költ assignatiója és néhai *Generális Bottyán János* Uram adósságirúl (active) való accludált extractussa szerint számot vetvén N. Benkovics András és Tukovics György és Ferencz kereskedő és adós Uraimékkal: azon extractusban nevezett positiókat következőképen liquidáltuk, et quidem:

1-mo. Nemzetes Felső-Szeli Benkovics András Uram nro 3. et 5. sub literis C. et E. connotált és 14. Maÿ Anno 1708. Újvárbúl emanált obligatoriája szerint 180 ökör árábúl való restantiáját . . . . fl. 270.

Item, prima Julÿ Anno 1708. Újvárban költ obligatoriája szerint 60. pár jó ökör árának restantiáját . . fl. 730.

Sub Litera S. producált és Újvárban 30. 8-bris Anno 1708. emanált, néhai Bottyán János Uram kezeírásával és pecsétivel erősített quietantiáját ex integro complanálta, és hogy megfizetett, megbizonyította; az mely két positió tészen . . . . fl. 1000.

2-do. Azon Felső-Szeli Benkovics András Uram, nevezett extractusban nro 7. és sub F. tett és Újvárban 12. Augusti 1708. 4350. forintokrúl contrahált adósságbúl rája esett 1450 frtokra ugyan hasonló, néhai Generális Bottyán János Uram Újvárban, 3. 9-bris 1708. sub Litera T. költ quietantiája szerint liquidálta . . . . fl. 147.den.75.

Item, nevezett Generális Uram keziben vett nyusztok árával Tisztelendő Páter Újváry Mihály káplány Uram *) recognitiójával liquidálta . . . . fl. 295.

Liquidált azért in summa . . . . fl. 442.den.25.

Restál még . . . . fl. 1007.den.25.

3-tio. Nemzetes Tukovics György Uram, azon Újvárban 12. Augusti 1708. kölcsön vett pénzbűl reája esett 1450. forintokbúl restál . . . . fl. 1450.

4-to. Nemzetes Tukovics Ferencz Uram ugyanazon maga

---

*) Bottyán tábori káplánja.

részire esett 1450. frtokbúl álló adósságnak complanatiójára néhai Bottyán János Uram 30. 8-bris (1708.) Újvárban költ quietantiája szerint fizetett . . . . fl. 450.

Item, 13. Martÿ nekem (*Szluha Ferencz* érsekújvári praefectus és fõhadi biztosnak) fizetett . . . . fl. 1000.

Restat nihil.

5-to. Nzetes Tukovics György és Ferencz extractussában nro 2. és Lit. B. nevezett és 27. Julÿ 1708. 156. kõsó árábúl költ obligationalis restantiáját néhai Generális Bottyán János Uram quietantiája szerint fizették . . . . . fl. 1276.

És, mint az obligatoriájok is cassáltatott, vi quietantiae restálnak nihil.

6-to. Nztes Tukovics György és Ferencz, sub nro 60. Lit. A. extractusban tett és 9. 8-bris 1709. Pásztóban költ 700. kõsóbúl nevezett Páter Káplány Újváry Mihály Uram jelenlétiben edoceálván, hogy néhai Generális Bottyán János Uram jcontractusa szerint a sót suo tempore és determinált helyr nem szállította, és a német ellenségnek érkezésivel parasztság és az nemesség 170. darabot elvitt és csak 530. kõsó kezekben esett; azért 170. kõsónak az árát defalcálván és párját alku szerint per flor. 3. d. 52. 1364. computálván, ahhoz ezen dolgot törvényes revisióig suspendálván, elveszett sónak ára tészen . . . . fl. 309.

Az kit ex fl. 1364 defalcálván, restál . . . fl. 1055.

Ennek defalcatiójára kezemben adott Nzetes Tukovics Ferencz 13. Martÿ Anno 1709. . . . . fl. 500.

Restálnak só árában . . . . fl. 555.

7-mo. N. Tukovics György és Ferencz extractussában sub nro 7. et Lit. G. tett és 15. Julÿ 1709. Szécsényben emanált contractussok szerint adósok maradtak 35 pár ökernek árában fl. 2478.; de minthogy megbizonyították, hogy néhai Generális Berthótÿ István Uram azon ökrekbûl katonák által lopott 12 válogatott ökret kezéhez vette és el is adta az gútaiaknak; lévén azért nevezett öker, Generális Bottyán János Uramtúl 46 tallérban adva: tészen 6 pár ökernek az ára fl. 414.; az kit az summábúl kivevén, restálnak. . . fl. 2064.

Die 13. Martÿ 1709. fizettek . . . fl. 211. d. 70.

Restálnak öker árában. . . . . fl. 1853.

8-vo. N. Tukovics György és Ferencz Uraimék restálnak Demény által néhai Generális Bottyán János Úrtúl kölcsön vett és extractusban nro 8. sub H. notált (obligatoria szerint) . . . . fl. 50.

9-no. N. Tukovics György és Ferencz Uraimék nálok haereáló és Újvárban 7. 9-bris 1709. emanált computus szerint magokra vállalt Paál Mihály pínzivel restálnak, úgymint . . . . fl. 654. d. 50.

Az mely proprio modo ineált computusnak valóságárúl adtunk ezen pecsétes írásunkat. Újvárban, 13. Martÿ Anno 1710.

Tukovics Ferencz m. p. L. S.
Tukovics György m. p. L. S.

Praesentem Copiam cum suo originali per omnia conformem esse testor. — Datum Újvárini, 16. Aprilis 1710.

Franciscus Szluha m. p. P. H.

(Szluha F. kezével hitelesített másolat a b. Palocsay-levéltárban. Megvan a kir. Curia levéltárában is, a Bottyán-örökségi periratok között.)

559.

A fejedelem, gr. Bercsényinek.

Illustrissime Comes!
Frater et Amice Nobis observande!

Salutem et felices rerum successus. Micsoda injuriáltatásárúl panaszolkodjon alázatos instantiája által előttünk Cseplész János Kapitány Hívünk: az *accludált Memorialissábúl* fogja bővebben Kegyelmed megérteni. Ha így vagyon azért a dolog, általlátható: nem kicsiny megsértődése esett *néhai Botytyán János akkori Generálisunk* által, — kivált arra való nézve, hogy az szabad quaestusra kiadott passusunkat nem respectálta. Minekelőtte azért ezen dolog hadi-széken revideáltatnék: transmittáljuk, arra való nézve, hogy — ha lehetséges — amicabiliter sopiáltassék és a feleknek hosszas és galibás törvénykezésre okoztatható költségek s fáradságok antevertáltassék; máskínt, az amicabilis nem succedálhatván, ezen állapotot (nem lehetvén az panaszló félt igazságában megfojtanunk) pro revisione hadi-székünkre kelletik relegálnunk. Coeterum Praetitulatam Dominationem Vestram diu feliciter valere de-

sideramus. Datum ex Castris Nostris ad Jász-Beríny positis, Die 20. Martÿ, Anno 1710.

Praetitulatae Dominationis Vestrae
Frater et Amici ad officia paratissimi:

F. Pi Rákóczi m. p.
Stephanus Kántor m. p.

Alól: Comiti Nicolao Bercsényi.

(A fejedelem által sajátkezüleg aláírt eredeti, hivatalos levél, gyűjteményemben. Cseplész János ezredesnek föntérintett »*Memoriálissa*« ugyan ma már nincs mellékelve: hanem igenis megismerjük a sérelmes ügyet a később e tárgyban az illető hadi tisztektől fölvett vallomásokbúl. Melylyeket is, — nem annyira magáért a nem nagy fontosságú ügyért, mint inkább a bennök az 1709-iki táborozást érdeklőleg foglalt becses történelmi vonatkozásokért, — az elveszett »Memoriális« helyett idecsatolunk. Csak az a csodálatos az egész dologban, hogy *Cseplész* sérelmének orvoslásával oly soká, — 1709. augustustól 1710. martiusig — *mélyen hallgatott.*)

Melléklet :

Én alább megírt, praesentibus recognoscálom azon hittel, mellyel köteles vagyok az Nemes Hazához, hogy Anno 1709. circa diem 15. Mensis Septembris (Augusti) Méltóságos Magyarországi Fő-Generális és Locumtenens Székessi Gróff Bercsényi Miklós Uram ő Excja ordere mellett a mikor orderezett lettem volna Tek. Ngos Generális-Főstrázsamester *Bottyán János* Uram ő Nga mellé Duna-Vecse tájékára, hogy bizonyos hadakkal Simon-Tornya segítségére általkeljünk az Dunán; azalatt az ellenség útunkat meggátolta mind az Dunán a sajkások által, s mind penig szárazon a lovasokkal és gyalogokkal a passusokat excludálta. Míg az hajókat reparáltattuk az vecsei prófontháznál: ottvaló késésünk alkalmatosságával tudom azt bizonyossan, hogy fenn megírt Generális Bottyán János Uram ő Nga, Tek. Colonellus Cseplész János ő Kglme vejét Nzetes Hajós Györgyöt magához citáltatván Dömsödrűl és ott a táboron megarestáltatta. Melly is Felséges Vezérlő-Fejedelem Kegyelmes Urunk Ő Felsége kegyelmessen kiadott passussa mellett valamelly számú hízott ökröket, társával Baky Györgygyel hajtott volna által a Dunán; mellyeknek is Felséges Vezérlő-Fejedelem Urunk ő Felsége passussán kívűl volt passussok Mlgos Generális-Mezei-Fő-Marsalk Fraknai Gróff Eszterházy

Antal Uram ő Excjátúl. Melly passusokkal semmitsem gondolván fenn megírt Bottyán János Uram ő Nga, sőt az midőn együtt Colonellus Cseplész János Urammal az fenn megírt kereskedők mellett instantiát tettem volna ő Ngánál, azt felelte: Nem gondol véle, ha egy szekér passusa lészen is ő Felségétűl, de el nem bocsájtja; mivel — úgy mondván, — én vagyok most Tisza s Duna-közinek Commendérozó-Generálissa, tűlem hacsak passussok nem lészen, vámot és harminczadot énnekem le nem tésznek: semmiképen el nem bocsájtom! *) A minthogy el sem bocsájtotta őket, hanem nagy kezességen; marhájokat is detineálta, mintegy ötszáz darabbúl állót, mellyek között volt T. Colonellus Cseplész János Uramnak is nro 63. id est hatvanhárom hízott ökre. Hogy osztán a Duna mellől Vácz felé felment ő Nga az hadakkal, engem penig commendérozott a Tarna mellé Mizse névő pusztára, hogy az ellenség excursiójára ottan vígyázzak: azt már nem tudhatom, mennyi üdőre haladott, hogy mind az megarestált hízott ökröket s mind az kereskedőket felszabadította; mellyeknek is együtt Colonellus Cseplész János Urammal kelletett letenni harmadfélszáz Rh. forintokat, — így értettem magátúl T. Colonellus Cseplész János Uramtúl, úgy az kereskedőktűl is. Azt is tudom bizonyossan, hogy azon megarestált ökrök míglen felszabadúltak, neki kerülvén akkori födvári Commendáns Colonellus a' Mandiczelli, (Monticelli) Török János névő pesti ráczok kapitányát katonáival együtt általszállítván az Dunán, általok Földvárra hajtatta és hit alatt mind a kereskedőktűl, mind az gőbölyőrző pásztoroktúl is kivette, hogy hízott ökre volt közötte Colonellus Cseplész János Uramnak; mellyeket is mind odavesztett, — az magunkébúl is feles számú ökrök vesztenek oda. Mellyet is kívántam kiadnom fenn megírt Colonellus Uram instantiájára, futura pro cautela, hogy maga elszenvedhetetlen kárát is in locis debitis kereshesse. — Mellyet is

*) Az akkori hadi jogszokás szerint véve, volt némi igaza; s a máskor oly humánus tábornok most tán azért boszankodott fel, mert mellőzték és ez bántotta. Ugyanis ha az illetők a fejedelemtől bírt szabad kereskedelmi engedélyök mellett Eszterházytól a dunántúli parancsnoktól váltottak úti levelet: szint olyan kötelezettséggel tőle mint dunamelléki parancsnoktól ugyanezt tartoznak vala tenni.

kezem írásával és szokott pecsétemmel is kiadnom kívántam. Actum in Castris ad Jász-Felső-Szent-György positis, Dje 27. Mensis Augusti 1710. Colonellus *Sötér Tamás m. k.* P. H.

Én alább megírt recognoscálom per praesentes, azon hittel, mellyel köteles vagyok az Nemes Házához, hogy T. Cseplész János Colonellus Uram ő Kglme törvénye, kára de puncto ad punctum olly formával vagyon, valamint praedecedens testis T. Sőtér Tamás Commendáns-Colonellus Uram ő Kglme vallotta és recognoscálta. Még ex superabundanti azt is hozzáadhatom, hogy a megírt Generális Uramtúl kívánt summa pénz ki nem telhetvén, magam is ad instantiam ejusdem Dni Colonelli in suplementum desideratae summae pecuniariae 66. id est hatvanhat Rh. forintokat kölcsön adtam sokszor említett Colonellus Uramnak, és hogy felolvastatott, kézben adattatott azon summa pénz: testi szemeimmel láttam. Mellynek nagyobb bizonyságára nevem subscribáltatásával és pecsétemmel megerősített recognitiómat adtam. Anno, Loco, Die ut supra. Nemes Jász Regiment Főstrázsamestere:

Czeglédy Mihály m. k. P. H.

Én alább megírt recognoscálom vigore praesentium, azon hittel, mellyel köteles vagyok az Nemes Házához, hogy azon időben, mikor ezen casus történt, a Nemes Jász Regimentben Auditor és Secretariusi tisztet viselvén, tudom, világossan láttam is azon megírt summa pénznek megolvastatását és kézben adását; praeterea ex superabundanti megírt Generális Uram ő Nga akkori Secretariusitúl: videlicet Börölei Mihály és Bálint Deáktúl (Csergő Bálint) azt is hallottam, *hogy csudálkoznak a Generális dolgán, — talám nem érez jót, hogy illy nem Generálishoz illendő húzásban-vonásban avatja magát;* mellyet mindnyájan illetlen dolognak látni tartanánk. Mellynek nagyobb bizonyságára ezen subscriptiómmal és pecsétemmel megerősített recognitiómat adtam. Loco, dje et Anno supra notatis.

M. G. Csáky Mihály Uram ő Excja
Nemes Regimentjének Főstrázsamestere:
Káldy Ádám m. k. P. H.

Alól megírt recognoscálom per praesentes, azon hittel, mellyel az Nemes Házához kötelessé tettem magamot, per omnia recte azon methodussal, valamint az első fatens T. Colo-

nellus Sőtér Tamás Uram ő Kglme fateálta; sőt még ezt is conscientiose hozzáadván, hogy *mikor kosdi szölök alatt lévö táborban említett Generális Bottyán János Uram ő Nga ezen Colonellus Cseplész János Uram ö Kglme causáját a Nemes Hadi-Széken törvényessen megláttatni akarta volna:* *) a több convocált Assessorokkal együtt én is jelen lévén, látván mindnyájan convocált Assessor Uraimék a keresetnek helytelenségét: *a törvényhez sem fogtak, hanem salvo honore mindnyájan eloszlottak.* Mellynek nagyobb bizonyságára és erősségére adtam ezen pecsétemmel és nevem felírásával való recognitiómat. Loco, die et Anno suprascriptis.

Nemes Jász Regimentben egy
Nemes Compánia Főhadnagya:

Kálmán István m. k. P. H.

Én subscribált recognoscálom vigore praesentium, azon hittel, mellyel a Nemes Házához köteleztem magamat, hogy per omnia mindenek úgy vadnak, valamint az első fatens T Colonellus Sőtér Tamás Uram ő Kglme fateálta. Mellynek nagyobb bizonyságára és erősségére subscriptiómmal és pecsétemmel megerősített recognitiómat adtam. Loco, die et anno supranotatis.

Egy Nemes Kún Compániának Vice-Hadnagya:

Tóth Máté m. k. P. H.

Coram me *Ladislao Szemere*
Brigaderio et unius Regiminis Equestris
Ordinis Supremo Colonello, m. p. P. H.

Coram me *Joanne Krucsay,*
Unius Regiminis Ordinis Equestris Colonello, m. p. P. H.

(Egykorú másolat a b. Palocsay-levéltárban, Lőcsén.)

560.

Fejedelmi parancs az egri káptalanra Bottyánné ügyében.

Nos Capitulum Ecclesiae Agriensis, Memoriae Commendamus universis. Quod nos gratiosas Celsissimi Sacri Romani

*) A tábornok tehát önmaga ellen is törvényes igazságot akart szolgaltatni az ezredesnek, — a hadi bírák hibája, hogy határozathozatal nélkül szétmentek.

Imperÿ Principis ac Domini Domini Francisci Rákóczy de Felső-Vadász, pro Libertate Confoederati Regni Hungariae Statuum et Ordinum Ducis, etc. Dni Dni nostri gratiosissimi Literas mandati praeceptorÿ Requisitorias, pro parte et ad Instantiam Magnificae Dominae *Julianae Forgács,* Spectabilis ac Magnifici condam Domini *Joannis Bottyán* Relictae Viduae, in simplici papyro clause confectas et emanatas, sigilloque Praetitulati Domini Principis ac Ducis Judiciali authentico, ab extra in superiori earundem margine impressive communitas et roboratas, nobisque praeceptorie sonantes et directas, debito cum honore receperimus in haec verba:

»Franciscus Dei Gratia Sacri Romani Imperÿ Princeps Rákóczy, pro Libertate Confoederatorum Regni Hungariae Statuum et Ordinum Dux, etc. Amicis suis Honorabilibus, Venerabili Capitulo Ecclesiae Agriensis, salutem cum honore. Expositum est Nobis nomine et in persona Magnificae Dominae *Julianae Forgács,* Spectabilis ac Magnifici condam *Joannis Bottyán Relictae Viduae.* Qualiter eadem Exponens, paribus certarum Literarum donationalium, statutoriarum, emptionalium, venditionalium, divisionalium, adjudicatoriarum, sententionalium, executionalium et relatoriarum, nonnullarum item metalium, processualium, ac aliarum coram specificandarum, negotium videlicet ipsius Exponentis tangentium et concernentium, quomodocunque, quandocunque et sub quibuscunque verborum formis emanatarum ac in Sacristia seu Conservatorio et Prothocollo interque fragmenta et signaturas Literarum praefatae Ecclesiae Vestrae more solito repositarum et locatarum atque coram vobis, ut praemissum esset, per eandem Exponentem, aut hominem ipsius uberius declarandarum et specificandarum, ad praesens summe indigeret, essentque necessaria. Cum autem paria ejusmodi Literarum et Literalium Instrumentorum e Locis Authenticis et Credibilibus de Jure Regni Partibus interessatis commode semper extradari soleant atque possint. Pro eo vos serio hortamur et requirimus simulque Authoritate Nostra Ducali, qua pleno Jure fungimur, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, praescriptas universas et singulas quaslibet Literas, Literaliaque Instrumenta, modo quo supra recensita ac per antelatam

Exponentem aut hominem ipsius coram uberius declaranda et specificanda, factum, ut praemissum esset, Jurium negotiorumque dictae Exponentis tangentia et concernentia in dicta Sacristia seu Conservatorio et Prothocollo, interque fragmenta et signaturas Literarum praefatae Ecclesiae Vestrae diligenter requiri et reinveniri facere, requisitarumque et reinventarum tenorem in Transumpto Literarum Vestrarum, sub sigillo Vestro Capitulari et authentico eidem Exponenti, Jurium ejusdem futura pro cautela necessarias extradare modis omnibus debeatis et teneamini. Communi svadente Justitia, neque secus facturi. Datum in Possessione Kisér, Die secunda Aprilis Anno Millesimo Septingentesimo Decimo.«

Unde Nos praemissae gratiosae Commissioni et Mandato Praetitulati Celsissimi Domini Principis ac Ducis, ex debito officӱ nostri humillime obtemperare et satisfacere volentes, infrascriptas Literas per praefatam Magnificam Dominam Exponentem, coram Nobis specificatas in Sacristia seu Conservatorio, inque Prothocollo nostro requiri et reinveniri fecimus. Quarum quidem tenor talis est:

»Egregius *Stephanus Horváth,* Inclӱti Regiminis Botytyániani Supremus-Vigiliarum-Praefectus, suo et cognatorum suorum, hoc in passu cointeressatorum nominibus ac in personis, coram Venerabili Capitulo personaliter constitutus, in forma solemnis Protestationis, Contradictionis, Reclamationis, Inhibitionis et Reservationis proponit: Qualiter hoc turbido et confuso rerum statu, sub strepentibus armis et inimici in gremio Regni grassantis constitutione, ipsorum etiam Protestantium hinc inde existentiae ob casum emergentibus per mortem et ex hac vita decessum bonae memoriae Illustrissimi quondam Domini Generalis Joannis Bottyán, etc. juribus et acquisitionibus suis defacto invigilare nequirent, quo in passu legitime sane excusarentur, nihilominus ne quondam per praetensam taciturnitatem suam, ӱsdem suis juribus praejudicasse et ab ӱs recessisse, a quibuscunque tandem argui valeant. Idcirco contra et adversus universa praejudicia per quoscunque intentanda aut intentata, apprehensionemque et usuationem rerum et Bonorum ipsis competentium, solemni hac Protestatione, Contradictione, Reclamatione et Inhibitione mediante in tempore

obviare et eos praevenire cupientes, reservant universa reservanda, omni meliori et convenientiori modo, via, causa et ratione, prouti protestantur, etc. et reservant eamque suam protestationem improthocollari et superinde Testimoniales sibi authentice elargiri cupiunt, stÿlo de jure et more consveto conficiendas.«

Requisitarum itaque et reinventarum tenorem et continentiam de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali describi, praesentibusque Literis nostris inseri et inscribi facientes, easdem Memoratae Magnificae Dominae Exponenti, jurium suorum futuram ad cautelam necessarias, sub sigillo hujus Capituli nostri Agriensis usitato et authentico extradandas esse duximus et concedendas. Communi svadente Justitia. Datum Agriae, Dje Octava Aprilis, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Decimo.

P. H. Lecta per me
Seb. Ordódi, Substitutum Lectorem Agriensem, m. p.

(Eredeti káptalani kiadvány, az 1699-iki nagy pecsét alatt, a b. Palocsay-levéltárban.)

561.

Özv. Bottyán Jánosné gr. Forgách Juliána a fejedelemhez.

Fölséges Fejedelem!

Érdemem felett való jó Kegyelmes Uram!

Ajánlom alázatos szolgálatomat Fölségednek. Minapi levelemben is tettem vala alázatos instantiát Fölségednél ide egri prófontházhoz béhordatott 290. kűsóm iránt, — kirűl való quietantiám is meg vagyon, — hogy vagy innét sóúl, akár búzáúl, vagy akárhonnét téríttetnék meg; de arról Fölségedtűl semmi válaszom nem lehete. Azért újobban folyamodom Fölséged kegyes atyai irgalmasságához, könyörögvín: míltóztassék kegyelmessen parancsolni azon sómnak megtéríttetísét.

Minthogy penig már Szent-György-nap tájban az kaszálható mezzők megtiltatnak és gőbölyök, gulyák s ménesek a szabad pascuatiókrűl eltiltatnak, az én jószágom is — elhiszem, — az idén egy helyben bátorságossan nem járhat, hanem egy helybűl masikra kell hajtogatni, s néha tilalmas mezőkön is

által kelletik szállítani az marhákat és lovakat; hogy valahol valami történhető arestálások vagy megkárosítások ne lehessen: nagy-alázatossan kérem Fölségedet, míltóztassék olly kegyelmes protectiót irántok kiadni, hogy senkitűl háborgatások ne lígyen, azonban mellettek lívő cselédemnek olly passust, hogy az merre érkezendők lesznek, az jószágot pascuáltathassák és a helységektűl intertentiójok kijárjon; mivel ezen fílelmes időben más módját nem látom jószágom megmaradásának. Ez iránt megmutatandó Fölséged kegyelmes atyai gratiáját alázatossan megszolgálnom igyekezem, — kívánván, éltesse Isten Fölségedet sokáig!

Költ Egerben, 23. Aprilis 1710.

Fölségednek alázatos szegény szolgálója
Árva Forgács Juliána m. k.

Külczím : Fölséges Erdély- és Magyarországi Fejedelem Felső-Vadászi 2-odik Rákóczi Ferencz érdemem felett való jó Kegyelmes Uramnak ő Fölségének alázatossan írám.

Kis-Ér, vel ubi. P. H.

(Eredetije gyűjteményemben. Csak az aláirás sajátkezű, a szöveg Bottyán egykori titkárai egyikének jól ismert kezeírása. Forgách-czímeres gyászpecsét alatt.)

562.

Bottyán mostoha-unokái a fejedelemhez.

Felséges Fejedelem!
Kegyelmes Urunk!

Kénszeríttettünk alázatossan Felséged kegyelmességéhez folyamodnunk. Szegény, Istenben elnyúgodott *Generális Bottyán János Öreg-Atyánk-Urunk* a midőn már ugyan Istenben elnyúgodott Öreg-Asszony-Anyánkat Lakatos Juditot, előbbeni urátúl Jósa Páltúl, a mi édes Öreg-Atyánktúl özvegyűl megmaradottat elvette volna: kész gulya, ménes, gőböly és sok szép jármos ökrök, kilencz-ezer forint készpénz maradott volna; sokszor maga szájábúl is hallottuk, hogy magának semmie nem volt, két-három paripájánál egyéb. Circiter harminczöt esztendeig laktanak együtt; valamit kerestenek, még eddig is mind együtt vagyon, az mostani özvegyen maradott

felesége Forgács Juliána ő Nagysága birtokában vagyon, minden adóslevelek, mind az jószág egészlen, mind az pénzbéli költség is, — mellyeket láttatik ő Nga igen distrahálni, a minthogy legközelebb az gulyát és ménest maga nevére elbillegeztette, el is kívánná adni; félő, hogy mindenkénk üdőnek előtte distrahatióban mégyen, azután pediglen nem tudunk mihez nyúlni. Mellyekre nézve alázatos könyörgésünkkel kérjük Felségedet: tekintvén hív szolgálatunkat, édes atyai gondviselése által találjon oly módot, hogy az őssi jószágocskánk ne distraháltassék, vagy törvényessen revideáltatni, vagyis bonis mediis jó contractusok alatt *megegyeztetni bennünket* méltóztassék Felséged; kívánván utólsó vérünk kiontásáig híven szolgálnunk, várván kegyelmes resolutióját Felségednek.

Felségednek alázatos hív szolgái:

Szabó Moÿses Vice-Colonellus, m. k.

Horváth István Fő-Strázsamester, m. k.

Kívül: Az Felséges Erdélyországi, Magyarországi Vezérlő-Fejedelem Második Rákóczy Ferencz Kegyelmes Urunk ő Felségéhez alázatos supplicatiójok az belől megírt Jósa Pál maradékinak.

(Nemzeti Múzeum kézirattára, hung. fol. nro 527. A folyamodvány eredeti; de datuma, mint kérvényeknél többnyire, nincs kitéve. Mindazáltal a reákövetkezett 1710 april 27-iki fejedelmi intézkedés mutatja, hogy e hóban kelt. Egykorú másolata megvan a b. Palocsay-levéltárban is.)

563.

Gr. Eszterházy Dániel jelentése a fejedelemhez, Bottyán özvegye és örökösei kiegyeztetése tárgyában.

Fölséges Vezérlő-Fejedelem!
Nagy jó Kegyelmes Uram!

Egerszeghi táborbúl 27. Aprilis költ kegyelmes parancsolatját Fölségednek, tartozó alázatos kötelességgel vettem.*) Mellyben mit méltóztatott Fölséged Nemzetes Vitézlő *Szabó Moÿses* és *Horváth István* Uraimék s *Néhai Bottyán János Uram özvegye*, Húgom *Forgács Juliána Asszony* ő Kglme iránt, Fölségednek ő Kglmek által alázatossan praesentálta-

*) L. Rákóczinak ezen levelét Archiv. Rákócz. III. köt. 406. l.

tott instantiájok végett nékem parancsolni, — alázatossan értettem.

Akarván azért magamat homagialis obligatióm szerint ezen Fölséged kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatnom: az föllűl említett mind az két részrűl való feleket előmben hivattattam; kiknek is az törvényes processusnak hosszas, galibás és költséges folyását s úgy kétséges kimenetelit eleikben advân, egyszersmind intettem az atyafiúságos megegyezésre; mellyre experiálván mind a két félnek resolutióját: úgy tapasztalom, succedálhatni fog közöttök az amicabilis megegyezés; — ki is most azért nem mehetett véghez, hogy föllűl írt Húgom-Asszony ő Kglme, *Méltóságos Fő-Generális és Locumtenens Uram ő Excjának nemcsak vérségében, söt tútorsága alatt is lévén,* az ő Excja híre s akaratja nélkűl magát immitálni nem akarta, kívánván egyedűl most megtudni: micsoda praetensiói volnának Szabó Moyses és Horváth István Uraiméknak ő Kglmén? Mellyek innotescálván, hogyha Fölséged kegyelmessége által Méltóságos Fő-Generális Úrnak ő Excjának transmittáltatnának: akkor Húgom-Asszony maga szándékát ő Excja akaratjához s javallásához szabván, kívánná ezen dolgának atyafiúságos complanatióját; kin midőn az praetendens fél is acquiescált volna és magam is az Asszonynak említett Méltóságos Fő-Generális Uramhoz ő Excjához a mennyiben tútorsága alá nézendő reflexióját helyesnek ítéltem volna lenni, — kitanúlván azon praetensiókat: mibűl állók legyenek? kívántam Fölségednek alázatossan includálnom, submittálván Fölséged kegyelmes akaratjára, melly által továbbvaló continuatióját azon dolognak méltóztatni fog vagy az felek consensussa szerint Méltóságos Fő-Generális Uramra relegálni, vagy énnékem tovább is iránta kegyelmessen parancsolni.

Melléklet:

Szabó Moyses és Horváth István Uraimék praetensiói néhai Tek. és Ngos *Bottyán János,* úgy mint mostoha Öreg-Atyjok-Urok mostani özvegye *Forgács Juliána* Asszony ellen

1-mo. Minthogy az föllűl írt praetendensek Öreg-Anyjok néhai Lakatos Judith Asszony, szegény Bottyán János Úrnak

előbbeni felesége volt és éltek együtt circiter harminczöt esztendőkig, s akkor együtt acquirálták Nemes Esztergam Vármegyében lévő Bátorkeszi, Köbölkút, Kis-Újfalu s Bény, úgy Nemes Nagy-Hontban Leánd és Kis-Gyarmath névő falukat; azért, hogy mindazon faluk — kivévén Bényt az malommal úgy dívai pusztával, kit addiglan, míg említett Forgács Juliána Asszony Bottyán Uram nevét fogja viselni, keze alatt kívánják hagyni az Asszonnak, — mint successorokat, az Öreg-Anyjok Lakatos Judith Asszony testamentuma szerint — kit most nem producálhatnak, — az praetendenseket concernálják: kívánják apprehendálni s magoknak resignáltatni, — nem tartván ezeken kívűl az újvári házhoz, úgy Szent-Péter és Madar névő falukhoz, a mellyek Öreg-Anyjok halála után conferáltattanak Bottyán Uramnak, — semmi praetensiójokat.

2-do. Az ménesben, gulyában lévő lovaknak s marháknak, úgy azokon kívűl is minden marháknak, az mellyek vadnak, felét vagy medietássát kívánják, recedálván annak megvizsgálásátúl: azon marhák mikori és micsoda acquisitumbúl valók?

3-tio. Az föllűl megnevezett faluknak korcsma és másféle proventusábúl a mennyi pénz Szluha Ferencz Uram kezénél vagyon, — kit is az Újvárban lévő tiszttartó resignált ő Kglmének, — annak is felét kívánják. De caetero, valamenynyi clenodium, készpénz, vagy adósságok iránt való contractusok, — az mellyek ha egyben számláltatnának, aligha in summa többre nem menne, mint az mennyi pénzben vadnak a felűlemlített faluk, — maradtak volna s volnának az Asszony kezénél: azokon fennthadnak és semmi praetensiót nem tesznek vagyis nem reserválnak magoknak.

(Egykorú másolatok a b. Palocsay-levéltárban, Lőcsén. Eszterházy Dániel levelének datuma nem tétetett ki e másolatban; az april 27-diki rendeletre való hivatkozásból s a fejedelem következő válaszából azonban bizonyos, hogy Dániel úr jelen levele 1710. april 27-ike s május 8-ika között kelt, Egerben.)

564.

A fejedelem, gr. Eszterházy Dánielnek.

Illlustrissime Comes!

Amice Nobis observande!

Salutem et omnem prosperitatem. Veszszük az Kegyelmed levelét, mellyben bennünket *néhai Bottyán János halálával* N. V. *Szabó Mojzses* és *Horváth István* Híveink s megmaradott Özvegye között exurgáló successióbéli controversiának Kglmedre delegált amicabiliter való compositiója próbálásának folyamatjárúl, és N. V. Csajági János Brigadéros s Colonellus Hívünk dolgának revisiója körül való difficultásokrúl informál. Az elsőt a mi illeti, Kglmed opiniója szerint is Méltóságos Fő-Generális és Locumtenensünk Gróff Bercsényi Miklós Úrnak accludáltuk, a végre: vagy directe maga, vagy Kglmedre újobban bízván, accomodálja, hogy pör nélkül sopiáltassék. A mi penig Csajági János dolgainak revisióját illeti, — stb. (Ide nem tartozó ügy.)

Minthogy penig Cseplész János és Szűcs István Hadi Tiszt Híveinknek is vagyon bizonyos praetensiója *néhai Bottyán János Generálisunk* dolga végett Özvegye ellen, kirűl Magunk is adhortáltattuk: amicabiliter kívánja inkább azt is complanálni, és felűl megírtt Fő-Generális és Locumtenensünknek is in simili irattunk, — ki is a törvénynek folyásátúl Magunknak adott válaszszával hogy meg nem óltalmazhatja, declarálván: hasonló ratiókkal, az mint elébbeni levelünkben intimáltuk vala, *itt is tentálja Kglmed az amicabilist,* s minekelőtte törvényes processusra bocsátanánk: ebben is bennünket informáljon. Coeterum eundem ad vota sua feliciter valere desideramus. Datum ex Castris Nostris in Praedio Szeghi positis, Dje 3. Mensis Maÿ Anno 1710.

Ejusdem Amici Benevoli:

F. P. Rákóczi m. p.

Stephanus Kántor m. p.

Alól: Comiti Danieli Eszterházi. (Kívűl azonban e helyett hibásan Bercsényi czíme áll.)

(Eredeti, s. k. aláirott s kívűl a fejedelem piros spanyol-viaszba nyomott közép-pecsétével megerősitett hivatalos levél, gyűjteményemben.)

265.

Bottyán özvegye Bercsényihez.

Méltóságos Locumtenens!

Nékem Nagy Kegyelmes Uram!

Nem kétlem, friss emlékezetben vagyon Exciádnál az minapi írásom által, (hogy) *Szabó Mojzes* és *Horváth István* impetitiója végett búsíttatom. Az mint praetensiójokbúl kitetszik, praetendálván hat acquirált falunak resignatióját és provocálván magokat néhai Lakatos Judith, Istenben elnyúgodott Uram előbbeni házastársának testamentalis dispositiójára, mellyet ugyan magok is vallják, hogy nem producálhatnak. Ha azokat az falukat, ménesnek, gulyának és egyébféle ingó marháimnak, korcsmabéli jövedelemnek hasonfelét kívánságok szerint resignálnom kellenék: úgy nem volt volna Istenben idvözült Uram coacquisitor, — hanem az Asszony lett volna az acquisitrix. Illyen illegalis impetitiómban tovább is mitévő legyek? alázatossan kérem, méltóztassék kegyelmessen parancsolni.

Ehhez járúl az is, hogy jószágon az onus sok, praetendensek sokan vadnak. Primo, nyitrai Páter Piaristáknak legálván háromezer forintokat, ugyanott Nemes Káptolanban obligálta is azon jószágot; jóllehet medio tempore ezer tallért letett: de másik ezer tallérral, interessel is adós. Secundo, kinhagyák az acquisitióbúl Csuda névő pusztát, melly más öt faluval együtt ötezerkétszáz és ötvenhárom forintokon acquiráltatott, és egyedűl magát Csudát harmadfélezer forintban zálogban vetette szegény Uram; Lakatos Judith Asszonynyal együtt végben mentenek ezek. Tertio, minthogy Istenben idvözűlt Uram mindenit, valamie volt, Esztergamban kényteleníttetett elhagyni,*) és csak az fejét szabadította (1704.), akarván tovább is talpra állani, módot keresett; többi között marhával kereskedésben indúlván: harminczadbéli restantiákat Karácson Sándor Uram**) ezer-két Rhénes forintokat praetendál. Quarto, Aszódi Tóth Györgynek maradékjai Istenben idvözűlt Uram

*) De sok drága ingó értékét neje titkon utána kiküldé. (L. alább.)

**) Harminczadok bérlője.

obligatiójával hozzám jővén, hétszáz forintokat kérnek tűlem. — Exciád azt is jól tudja, hogy ötezer forintig az szegény Úrnak dézmák adattak volt, mellyeknek bészedetésére Újváry Mihály káplányát*) rendelte volt, az mint is alkalmassan, kit pénzűl s kit in natura be is szedett, és nemcsak azt, hanem lévai dominiumot szolgálat helyett pénzbéli fizetésre attrahálja és most is exigálja, holott semmi reflexióm nincsen ő Kglméhez. Számot peniglen sem egyikrűl, sem másikárúl semmi lett úttal nem vehetek ő Kglmétűl; kire nézve alázatossan instálok Excellentiádnál: méltóztassék Szluha Ferencz Uramnak megiratni, hogy ő Kglme arra rendelendő emberemmel vehessen de praemissis számot Újváry Mihály Páter Uramtúl, és ha szép szerint nem akarna számot adni: Commendáns Uraiméknak de assistentia méltóztassék kegyelmessen parancsolni.

Ez elmúlt napokban Szluha Ferencz Uram Vágontúl való kereskedőktűl vett fel ezer-hetvenkilencz forintokat, mondván és quietantiát is úgy adván, hogy Exciád dispositiójábúl; melly recognitiót transmittáltam is, nagyobb elhitelinek kedviért. Az iránt is — ha úgy vagyon — alázatossan kérem Exciádat: honnan és kitűl kell refusióját várnom? méltóztassék kegyelmessen disponálni.

Az elmúlt télben Érsek-Újvárban lévén Méltóságos Generális Gróff Eszterházy Antal Uram ő Excja, Madar névő Komárom vármegyében lévő faluban az minémű Zámolyi-portiót az többivel bírtam: azt Fölséges Urunk donatiójának tenora ellen, ugyan Zámolyi névő Adjutantjának conferáltatván, assignáltatta is.

Méltóságos Generális Gróff Eszterházy Dániel Uram ő Excja is érsek-újvári házat, nem gondolván Fölséges Urunk

---

*) Szabó Marcziny, a tbknak egyik cselédje, súlyos betegségében 1708. nov. 27-kén Egerben végrendeletet tévén s ebben az érsek-újvári ferenczeseknek 75 frtot hagyományozván, e végrendeletet ezek és így írták alá: »*Testamentárius P. Uyváry Mihál, Mlgos Generális Bottyán János Uram ő Nga káplánja,* m. k. P. H. Coram me Valentino Csergő, Excellmi Dni Generalis Joannis Bottyán Secretario, m. p. P. H. Coram me Georgio Márkus, Supremo Curruum Magistro, m. p. P. H.« (Eredeti a Sz.-Ferencz rendűek újvári conventje levéltárában.)

donatiójával, praetendálni kívánja, praetextu juris Seríniani, mintha ottan Seríenieknek több házok nem lett volna!

Ezekhez járúl az is, hogy Istenben elnyúgodott szegény Uramnak másik felesége Lakatos Judith az maga leányit kiházasítván, részeiket akkor alkalmasint kiadta, kit most Szabó Moyzes és Horváth István praetendálnak; halálakor is tett testamentomot, kiben csak az leányi voltak jelen, s az mit értek, el is takarították.

Excellentiádnak böcsülettel való alázatos
szolgálója
Árva Forgács Juliána.

Kívül: Az Méltóságos Locumtenens és Fő-Generális Székessi Gróff Bercsényi Miklós nékem kegyelmes nagy Patronus Uramhoz ő Excjához alázatos memoriálisom
belülírt Árvának.

(Egykorú másolat a b. Palocsay-levéltárban. Tartalmából s Bercsényi következő leveléből bizonyos, hogy 1710. május havában kelt.

566.

Gr. Bercsényi Miklós, Szluha Ferencz érsek-újvári praefectusnak.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek.

Húgom Bottyánné Asszonyom ő Kglme instantiájábúl értem, hogy bizonyos dézmák és az lévai dominium, szegény Urának *néhai Generális Bottyán János Úrnak* exarendáltatva lévén: azoknak administratiójában és bészedésében Újvári Mihály névő káplánya ingerálta volna magát, kit pénzűl, kit pedig in natura bészedvén. Kihez képest kívántam értésére adnom Kglmednek: hogy az özvegynek kára ne következzen, említett pátert citálja maga eleiben Kglmed és mindenekről számot vegyen tőle, eddig mit és hol percipiált s hová mit költett és kinek administrált? — úgy, hogy egész számot adhasson administratiójárúl; mellyre ha másképpen nem, invite is compellálja Kglmed őtet. Kiről egyébaránt magának is írtam az páternek.

Azonban pedig további administratióját azon dézmáknak, hogyha már az árenda kitölt, keze s directiója alá vegye Kglmed, és annak jövedelmét az praesidium szükségére for-

dítsa, — informálván engem annak mivoltárúl. Pro uberiori informatione azonban, íme, accludálom Kglmednek memoriálisának ez eránt való extractusát. — Ezzel éltesse Istén Kglmedet sokáig jó egészségben. Kassa, 28. Maÿ Anno 1710.

Kegyelmednek szolgáló jóakarója

(Gr. Bercsényi Miklós.)

Alól: Szluha Ferencz Uramnak.

(Eredeti fogalmazat az egykori gr. Bercsényi-levéltár romjai között, a kir. kamarai archivumban Budán.)

567.

Ideiglenes kiegyezés Bottyán özvegye és örökösei közt.

Comes Nicolaus Bercsényi de Székess, etc. Damus pro memoria, etc. Quod cum nos ad demissam Magnificiae Dominae *Julianna Forgách,* etc. Spectabilis ac Magnifici quondam *Joannis Bottyán* Generalis-Vigiliarum-Praefecti, etc. relictae Viduae ab una, — parte vero ab altera Egregiorum *Stephani Horváth* Supremi-Vigiliarum-Praefecti ejusdem quondam Generalis et *Moÿsis Szabó* alterius (Tit.) Comitis Antonio Eszterházyani Regiminis Equestris Ordinis Vice-Colonelli requisitionem et instantiam, Egregium Andream Dévay Juratum Cancellariae Nostrae Locumtenentialis Notarium duxissemus hinc Agriam ad infranotata rite peragenda et exequenda Nobisque suo modo fideliter referenda, Partes ad easdem sic interimaliter in hocce negotio suo inter se convenientes, pro eorum ejusmodi conventione exaudienda exmittendum. Tandem idem Juratus Notarius Noster, sub Juramento suo decretali Nobis retulit in hunc modum: Quemadmodum videlicet coram se Agriae die.... Mensis.... Anni currentis 1710. personaliter constitutae Partes eaedem, antelata quidem Dna Vidua Bottyániana vi Regni legum sibi ad sua Jura deservientium et ad stipulantium ÿsdem Juribus suis insistendo, ista ea quae post fata pie defuncti Domini et Mariti sui Bona in se condescensa et remansa immediate quae potuit, appraehendisset et etiam reliqua, quae nondum potuit, Jure sibi incumbente appraehensura esset. Quia tamen praefatos Stephanum Horváth et Moÿsem Szabó, tanquam ex Dna quondam Ju-

dittha Lakatos, priori uxore dicti Dni et Mariti sui condescendentes nepotes, ex Juribus ejusdem quondam Aviae suae Juditthae Lakatos, in ipso et reliquos etiam cointeressatos condivisionalesque suos, condescendentem praetensionem justam et legitimam agnosceret successionem quandam quantitatem et quidelitatem ex Documentis et Instrumentis Literalibus nunc ad manus non existentibus, suo tempore et modo magis et lÿmpidius enucleandam et liquidandam: Hinc intermaliter, usque dum videlicet documenta et omnia reliqua requisita ad hoc necessaria, necnon etiam tempus rei formaliter et realiter, sive amicabiliter, seu tandem judicialiter, prout fieri poterit et deberit, finaliter terminandae appromptanda evenerint, — eaedem ambae Partes condescenderint in haec puncta, et quidem sermone natalitio tali pacto et forma inter se concinnata:

Elsöben is, vévén már fel maga obligatoriájára Szabó Moÿzes Vice-Kapitány 100. Rhenen. forintokat, Horváth István penig flor. Rhen. 50, — ezen 150 forintokot töltötte az Asszony 500. Rhen. frtokra effective.

Másodszor. Érsek-Újvárban Szluha Ferencz Uramnál az említett 500 frtokhoz assignáltatik még 1000. tallér készpénz: melly két rendbéli perceptiójok fog tenni 2000. Rhen. frtokat, kirűl, ha percipiálják, sub mutua evictione quietantiát fognak adni az Asszonnak részére azon percipiens praetendens successorok.

Harmadszor. Az ménesnek és egyéb marhának mindjárt fele in sortem et imputationem ejusmodi successionis et praetensionis eorundem et cointeressatorum suorum, adatott azon praetendenseknek via connumeratione, a ki ment numerice darabra et etiam aestimatione, kiknek ára conscientiosa aestimatione mediante ment ad fl......Minthogy penig még most el nem szakasztották az Parsok a magokét egymástúl, hanem egy csuportban hagyják: azért ki-ki a magáét maga külön béllegével megbéllegeztette, hogy jövendőben is kiismértessék kié-kié egymástúl; és szabad légyen az Parsoknak akár eladni mindazokat együtt vagy külön, akár együtt, vagyis külön megtartani, megtartván, az szaporodásával együtt bírni, eladván pedig, az árrát magának fordítani. Kirűl is, mint amaz 2000.

frt készpénzrűl, sub mutua horum duorum pro invicem actione et assumptione etiam reliquorum nunc non praesentium cointeressatorum praetendentium onere assecuráltatik, quietáltatik az Asszony. Végre

Negyedszer. Bátorkeszi, Köbölkút és Kis-Újfalu az Asszonnál megmaradván Béla nevő pusztával: az említett haeresek és praetendensek ellenben usque ad rectificationem et finalem rei controversae deductionem suo modo fiendam apprehendálni fogják s mindjárt virtute praesentium apprehendálhassák is és usuálhassák Bént malmostúl, Leándot és Kis-Gyarmat nevő falukat, Gyiva pusztával együtt.

Ad quae praemissa sic interimaliter (salvis in reliquo Partium Juribus et praetensionibus legitimis) inter se conclusa, inviolabiliter, tamen usque dum universa Requisita et Documenta ad finaliter, sive amicabiliter inter se etiam ulterius (quod intendendum omnimode,) seu judicialiter terminari poterunt observanda, Partes eaedem manibus stipulatis sese obstrinxerunt et obligarunt coram eodem exmisso Nostro Notario Locumtenentiali et authentico, ambabus Partibus jurium earundem futuram ad cautelam necessarias extradandas esse duximus et concedendas. Datum .....

(Egykorú másolat a kir. kamara budai levéltárában, Acta Neo-Reg. fasc. 1069. nro 74. — A datum és bepontozott helyek betöltetlenek; de ezen egyezséglevél Bottyán özvegyének későbbi nyilatkozata szerint *1710. júl. 5-én kelt.)*

568.

Szluha Ferencz, gr. Pálffy Jánosnak.

Újvár, 25. X-bris 1710.

Méltóságos Gróff Feld-Marsalk!

Jó Kegyelmes Uram!

Pestrűl 15. praesentis nékem írott Exciád méltóságos levelét tegnapi napon T. Nzetes Paluska György Praefectus Uram megküldette, az kit is alázatos obligatiómmal vettem, és abbúl alázatossan megértettem, hogy *Néhai Bottyán János Uram Özvegye* Tek. és Ngos *Forgács Juliánna Asszony informálta volna Exciádat,* *) hogy megholt Urának valamelly 8000

*) Bottyánné férje halála óta leginkább Egerben lakott; mely is, midőn 1710. novemberben gr. Pálffy János cs. tbgy. által ostrom alá véte-

forintja kezemnél lévén, mellyet Gróff Bercsényi Úr dispositiója szerint kellett volna utánna vinnem, de Újvárnak súlyos megszorítása miatt nem lehetvén, ekkoráig is kezemnél maradott; kinek megtartását és el nem tékozlását méltóztatik Exciád továbbvaló kegyelmes dispositiójáig parancsolni.

Nem capiálom, miképpen a jó Asszonnak lehetett Exciádat olly sinistre informálni, hogy az Ura, (az ki soha jó szívvel hozzám nem vala,) valamelly summa pénzt kezemnél hagyott volna? Vagy komornyíkja lettem volna Bottyánnak? Mondja meg: ki által? mikor? és ki előtt? s hol adatott kezemhez? Élnek maga (Bottyán) emberei, az kik által folytatta a dolgait, — megmondhatják. Hanemha gondolja, hogy azon pénz kezemnél maradott, az kit dézsmák jövedelmibűl akkori Oeconomicum assignatiója mellett valamelly helytelen (?) Bottyán praetensiójáért kellett volna Tisztelendő Újvári Mihály maga káplányának percipiálni és 5000. forintokra magát extendáltatni, és Bercsényi Úr az Asszony instantiájára nékem adott parancsolatjára nézve én káplánytúl számot vettem: azért általa percipiált summa kezemnél maradott volna, — úgy is parancsoltatott vala, (t. i. Bercsényitől.)

Minthogy pedig in censura comperiáltatott, hogy a mennyire való pénzt bevette a káplány: Bottyán dispositiója szerint erogálta, — a többi vagy restantiákban maradott a helységeknél, vagy más, Bottyán által rendelt dézsmásai percipiálván, káplány absolváltatott. Másokra gondom s commissióm nem lévén, itt sem valának, hanem az Asszony mellett; azok tudják, mit vettek bé és hova tették? Kirűl említett Gróff Bercsényi Úr, úgy az Asszony (Bottyánné) is informáltatott, és a censura oda transmittáltatott, reproducálhatja, — nálam is vagyon. Innéd azért egy pénz sem gyütt kezemhez.

---

tett: az özvegy a várban keres vala menedéket. A capitulatiókor aztán, dec. 9-én Pálffyval szemben lévén: ez a szép ifjú özvegyet, mint rokonát, specialis védelme alá vevé s követelései behajtásában segítette, Tiszántúlra hajtatott ménesét és gulyáját visszaszerzé neki Rákóczitól, stb. Szóval, nagyon igyekezett Bottyánnénak kedvében járni: jegyesét, *b. Palocsay György tábornokot óhajtván általa elvonni Rákóczi pártjáról,* — mint ez Forgách Juliánának 1710. dec. 9-kén Palocsayhoz írott leveléből világosan kitetszik. — Ez Pálffy Szluhához intézett meghagyásának eredete.

Vagy pediglen gondolja, hogy in Anno 1709. az Asszony kívánságára Bercsényi Úr commissiójábúl nékem pro cassa publica assignált és különféle kereskedőknél haereáló Néhai Ura adósságiból (tőkéiből) azon summa maradott volna kezemnél? Ez iránt is longe sinistricis beszél az Asszony. Mert jól tudja, miképpen eodem Anno in 9-bri Enyiczkén accedálván Bercsényi Urat és reproducálván az Ura debitusinak obligatoriáit, kívánta, hogy restantiáinak bevételiben segéttessék és a pénze cambiáltassék. Arra nézve Gróff Bercsényi Úr extractualiter connotálva hozzám küldvén a restantiákot, parancsolt: vegyem bé pro cassa, kívánván az Asszonyt oda-le contentálni. Én nem úgy galibás parancsolatot, mint az Asszony esmerősségét tekintvén, in quantum essent debita exigibilia, acceptáltam a fáradságot, és összegyűjtvén a debitorokat, most is kezem közett levő extractus szerint computust velek csináltam, noha jó summa pénzt liquidáltak Bottyán originalis quietantiáival, és az kivel adóssok maradtanak — plus minus fl. 5500, — megadtanak pro cassa. Kirül Bercsényi Urat informálván, és nálam levő az Asszony levelei szerint is az computust és de perceptis való quietantiámot is praescripto Mense Martio puto is Károlyi Sándor Úr jelenlétében hozzám küldett az Asszony Berelyei Mihály nevő secretáriussa által transmittáltam, olly véggel, hogy ezen cambiumja complanáltassék; és az mint bizonyossan tudom, in parte effectuáltatott is a contentatiója. Ez iránt való leveleket is kész leszek Exciádnak alázatossan repraesentálnom.

Hogy pediglen ezen summa pénz pro publico erogáltatott: sancte felelek, és remonstrálhatok is Károlyi Úrnak béadott és placidált számadásimmal; assecurálom is alázatossan Exciádot: nemhogy 8000 forintja, de 8 pénze sem maradott kezemnél, sőt nékem maradtanak adósok, az mint Exciád méltóztatott is látni Vereskőben; sőt facta assignatione, már azon restantiák nem az Asszonyé, hanem publicae cassae valának, és arrúl az Asszonnak kérdést tenni haszontalan. Magáét ott keressen, az kinek a cambiumot ajánlotta és honnét in parte contentáltatott. Gondolom, lesznek még némelly (talán ezeren felől) restantiák a debitoroknál, ha medio tempore aestivali ki nem szedte, és ha Exciád méltóztatik parancsolni azoknak

beszedését: szívessen megcselekszem és Exciád kegyelmes parancsolatihoz (képest) oda adom, az hová szükséges, és az egész computusokat alázatossan repraesentálom Exciádnak.

Nálam nemhogy maradott volna valamelly pénz az Országébúl: de sajátombúl is életemnek megtartása kedviért az egész kitelhető pénzemet ki kellett adnom, és a midőn megarestáltattam és veszedelemben estem, hogy Exciád méltóságos kívánságit *) szívessen igyekeztem secundálnom: mind a cassa elvétetett tőlem, mind pediglen az egész jurisdictiótúl amoveáltattam, számot adtam, és ha tíz annyi lett volna kezemnél: tudták volna elkölteni, és nem lett volna szükség másokat megvonni, ha cassában pénz találtatott volna; azután pedig semmi sem vala kezemben, — et haec omnes sciunt.

Az okáért alázatossan kérem Exciádot, méltóztassék maga nékem kegyelmessen ajánlott gratiájában engem megtartani és igazságos informátiómat bévenni; emberségemet kötöm: se ebben, se másban legkissebben is fogja tapasztalni a hibát szavaimban. Tudván világossan: semmi pénze nincsen kezemnél, ezen állapotrúl senkit nem búsítottam, és hogy lett volna másnál, világossan nem constálván előttem, arrúl is hallgattam; valamennyire törvénynek igazságát is tudván, — ultronee kívántam volna Exciádnak evvel complaceálnom, ha constálna. Hallottam ugyan, de nem tudom, hogy valamelly ezer forintokkal Nemes Hont Vármegye adós volna Bottyánnak.

Ha méltóztatik parancsolni: cum sufficientibus documentis udvarlok Exciádnak alázatossan; azokbúl ki fog tetszeni: kitűl mit bevettem, és mi restálhat?

Ezek után Exciád gratiájában alázatossan ajánlom magamot, és mindenkor maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Szluha Ferencz m. k.

(Eredeti s. k. írott levél, a b. Palocsay-levéltárban: bizonyára Pálffy küldé meg Bottyánnénak.)

*) Érsek-Újvár feladása iránt.

569.

Özv. Bottyánné tiltakozása az egri káptalan előtt, férjének jószágai lefoglalása ellen.

Nos Capitulum Ecclesiae Agriensis, Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod Generosa ac Magnifica Domina *Juliana Forgács,* Spectabilis ac Magnifici Domini *Joannis Bottyán Relicta Vidua,* coram Nobis personaliter constituta, per modum et formam solemnis protestationis, reclamationis et inhibitionis infrascriptam peregit contradictionem, tenoris sequentis:

Siquidem intellexissem et revera mihi innotuisset, quod Bona tam mea propria, quam vero *mei condam charissimi Mariti Domini Joannis Bottyán* cuncta mobilia et immobilia sine scitu meo, nescio quali jure, occupata existerent. Idcirco eorundem Bonorum qualitercunque, quomodocunque, per quoscunque et sub quibuscunque praetextibus dictorum Bonorum factae occupationi, in quantum mihi et successoribus meis utriusque sexus universis praejudicaret, — solemniter contradico, reclamo et protestor palam publice et manifeste.

Super qua praedictae Dominae Fatentis Contradictione et Protestatione coram Nobis praevio modo peracta, praesentes Literas nostras sub sigillo nostro Capitulari usitato et authentico extradandas esse duximus et concedendas. Communi svadente Justitia. Datum Agriae, die Vigesima secunda Mensis Januarÿ, Anno Domini Millesimo Septingentesimo undecimo.

P. H. Lecta per me
Seb. Ordódi
Subst. Lectorem Agriensem, m. p.

(Eredeti a b. Palocsay-levéltárban.)

570.

Bottyán özvegye az egri káptalan előtt teljhatalmazottakat vall.

Nos Capitulum Ecclesiae Agriensis, Memoriae commendamus, etc. Quod Generosa ac Magnifica Domina *Julianna Forgács,* Relicta Spectabilis ac Magnifici Domini *Joannis Bottyán,* coram nobis personaliter constituta, sponte et libere fassa est

et retulit nobis in hunc modum. Quod cum eadem fatens tum ob sexus sui muliebris imbecillitatem, tum vero viarum discrimina, curasque domesticas negotÿs et causis suis, eo quo par esset modo invigilare et attendere nequieret, aliunde autem fideli industriae, dexteritati et sinceritati Generosorum Dominorum Francisci Mikolics et Stephani Nagy summopere confideret; ideo eosdem eatenus in suos veros, legitimos ac indubitatos Plenipotentiarios, actores et factores elegisset, fecisset, constituisset et ordinasset, dando et attribuendo ÿsdem Plenipotentiarÿs suis plenariam atque omnimodam potestatis facultatem, quatenus ÿdem in omnibus negotÿs et causis antelatae Dominae fatentis, tam videlicet per eandem contra alios, quam vero per alios quospiam contra ipsam, occasione quorumcunque negotiorum, qualitercunque et coram quocunque judice intra ambitum Regni Hungariae motis et movendis, nomine et in persona mentionatae Dominae fatentis suis modis agere, procedere, concludere, finaliterque terminare, Procuratores etiam toties, quoties visum ac necessarium fuerit, constituere, eosdem de jure revocare ac substituere, denique ea omnia et singula, quae pro commodo et emolumento praerepetitae Dominae fatentis utilia et proficua fore videbuntur, facere et exequi possint; ratum atque firmum promittens se habituram quidquid per praefatos Plenipotentiarios suos simul vel divisim constitutos, procuratoresque per eosdem constituendos ac substituendos, praevio modo actum, factum, tractatum, conclusum, determinatum, procuratumque fuerit in praescriptis negotÿs et causis suis universis. Harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediantibus. — Datum Agriae, die vigesima secunda Mensis Januarÿ, Anno Dni millesimo septingentesimo undecimo.

P. H. Lecta per me
Seb. Ordódi
Subst. Lectorem Agriensem, m. p.

(Eredeti, b. Palocsay-levéltár.)

571.

Gr. Pálffy János cs. tbgy. útlevele özv. Bottyánné számára.

Demnach *die verwittibte Frau Bottyánin, eine gebohrene Gräfin Forgácsin, selbsten auf ihre Gueter zu reisen, oder ihre Bediente dahin abzuschicken gewillet ist:* es werden hiemit alle und jede, sowohl der Römisch Kaiserlichen Majestät immediat bestellte, als auch deroselben alliirte hoch und nieder Kriegs-Officier, was Stands, Würden oder Wesens sie seynd, auch sammentliche gemeine Soldatesca zu Ross und Fuss (Teutsch, Ungarisch, Croatisch, oder Rätzischer Nation) und sonsten männiglich jeder Stands-Gebühr nach ersucht und erinnert, die Untergebene aber alles Ernsts befelcht, *ermelte Frau Gräfin oder dero Bediente, sammt anderen bey sich habenden Leuthen und Streiten* aller Orthen nicht allein frey, sicher und ungehindert pass- und repassiren zu lassen, sondern *auch all gut geneigt und friedsahmen Willen zu erweisen und nach Erforderniss mit der Convoye In assistiren;* solches ist man jedem nach Stands-Gebühr zu erwiedern erbietig, die Untergebene aber vollziehen hieran ihre Schuldigkeit und diesen ernstlichen Befelch. — Signatum *Pest, den 17. Februarÿ 1711.*

Der Röm. Kaÿserl. Majestät Kammerer, geheimber Rath, Feld-Marschall, Banus Croatiae, General der Caschauer Gränizen, Obrister über ein Regiment Curassiers, und im Königreich Ungarn Commendierender General:

P. H. *Johann Graf Pálffy m. p.*

(Eredeti, Pálffy s. k. aláírásával és pecsétével, a b. Palocsay-levéltárban. — Ezen útlevél, Esztergom megyei jószágai meglátogathatására, 1711. febr. 22-én adatott kezéhez az özvegy tábornoknénak, sok kérése után, mert Pálffy öt elébb Eger várából sehová sem engedte távozni. »Az jószág (Palocsa, Nedecz) kézhezvételéhez jó szerencsét, — válaszolja Egerből 1711. febr. 22-kén jegyesének Palocsay Györgynek Forgách Juliána, — én is szinte abban fáradoztam: de még semmit sem vihettem véghez, *(a szathmári béke nem volt még megkötve !)* mivel még eddig csak egy lépést sem mehettem, vagy embert magamhoz nem bocsáttathattam, (a pestis miatt?) nem is lehetett. Én úgy vagyok, voltam, hogy Mlgos Marschallus (Pálffy) híre s parancsolatja nélkűl legkisebbet sem cselekedhetek;

ha cselekedném, úgy írja, hogy teljességgel megvonja jóakaratját; (labancz férjet: b. Amadét akart neki szerezni Palocsay helyett,) és így magammal szabad nem vagyok .... *Nekem most adatott engedelmem, hogy felmehetek Pozsony tájékára,* — azért el fogok mennem.«)

572.

Szluha Ferencz, gr. Pálffy Jánosnak.

Méltóságos Gróff, Feld-Marschall!

Jó Kegyelmes Uram!

Nem kétlem, méltóztatik kegyelmessen emlékezni Exciád, az minémő alázatos informatiómat az elmúlt holnapokban néhai Bottyán János Uram akkori időben újvári cassában cambialiter deputált pénze végett alázatossan transmittáltam vala Exciádnak.

Kinek nagyobb s világossabb voltára nézve, az özvegye minapi ittlétiben az adósokkal régi computust reiterálván és annak mását magával elvívén, noha nálam lévő Gróff Bercsényi Úr assignatiójához és az Asszony subsequált leveleihez, és régi, 13. Martÿ 1710. ineált, mindkettőnek általam transmittált computushoz, úgy subsequált recognitiómhoz képest azokbúl nyilván kitetszik: mennyit s ki az ittvaló cassában akkori subdelegatus perceptor keze által administrált légyen? És ha némellyek administratióját maga acceptatiójával most is ratihabeálta és az obligatoriájokat is kiadta, némellyek sommáit pediglen bévenni, az obligatoriájokat visszaadni azért nem akarja, hogy ő Ngának küldött recognitiómban valamennyire kissebb summa tétetik, mintsem két computusban reperiáltatik; az ki onnét esett, hogy első, 13. Martÿ 1710. lött és oda akkor küldett computusban nevezett és illo die cassában administrált pénz másodikában nem iteráltatik; nem is lehetett egy summát kétszer recognoscálnom, az introitusnak superflua auctióján kívűl. Secundo, valamelly száz forinttal mostani computus azért augeáltatik, hogy azokat másnak még akkor assignálván, és ha letétettek is az assignatiómra, propter non productam de exolutis quietantiam, hamarabb nem acceptálhattam őket pro administratis, még exolutio nem doceáltatott. Egyébaránt nem is lehetett propter circumstantias belli lenni az végső computusnak. Ebbe sem lehet rationabilis difficultás; mégis

engem az Asszony hol Commendáns Uram ő Nga előtt, hol mások előtt gyaláz: nálam az Ura pénze és feles úri, sokbúl álló ónedénye maradott volna; — noha tudom Exciád méltóságát és bölcs ítéletit, hogy senki holmi szavainak helt adni vagyis azokon megindúlni nem szokott, hanem mind a két félt meghallgatni és bölcsen ítélni méltóztatik: mindazonáltal tudván annakelőtte is lött sinistra delatiómat, supponálom, most sem úgy igyekszik informálni, mint ítéli és gondolja.

Az okáért ezeket kívántam alázatossan repraesentálnom Exciádnak. Jól tudván a törvényt, az ki ellen ha valamelly részit az Ura pénzinek propria authoritate magam szükségire fordétottam volna, obnoxius volnék az ő Nga relatióinak; de az ki penes dispositionem illius temporis superiorum (mellyet disquirálni az én hivatalom nem vala,) béjött az cassában és dispositióim szerint pro publico kiadatott: nem érdemlem delatióit, számadással sem tartozom ő Ngának; nem is tartottam Bottyán pénzinek, mihelyest pro.cassa assignáltattak és bevétettettek, mert én se egyikének, se másikának komornékja nem valék; úgy is ex ratione notae et decessus ab intestato, vagy peniglen ha interveniált volna is a testamentuma, sine activitate celebráltatván, illegitimeque: az Asszonynak ahhoz semmi közi, kivált hogy még ante motus Hungaricos maga mindennémő mobilisseit s találandó jószágit másoknak fateálván, Regius Consensus és Pura Statutio ezekben interveniált; et quod plus est: ha számvetésre menne az özvegye, docerem evidentissime, hogy az idevaló cassa pénzibűl, úgy másképpen is in duplo mindenekrűl contentáltatott az Ura, maga is az Asszony in bona parte, — úgy is semmi praetensiója nem lehetne. Ahhoz, feles száz ökreket, talám ezereket is általhajtatta a Vágon s el is adta, kiknek harminczadjával mindenkor adós maradott,*) és annak cassában kellett volna béjönni és administráltatni.

Úgy lévén azért a dolog, alázatossan kévántam Exciádnak repraesentálnom, hogy Exciád méltóságos szénye eleiben fordúlván az állapot: annak valóságos mivolta constálhasson; nem magam időtlen mentségemre, de tartozván mindeneket alázatossan béjelentenem, ezekkel merészlettem alázatossan

*) Valamint az ország cassája is adós maradt éveken keresztűl az ő tábornoki fizetésével.

búsítanom Exciádot. — Ezek után Exciád kegyelmességiben alázatossan ajánlván magamot, maradok

Excellentiádnak alázatos szolgája

Újvár, 30. Martÿ 1711. *Szluha Ferencz m. k.*

(*Eredeti levél* a b. Palocsay-levéltárban ; az özvegynek Pálffy küldötte meg.)

573.

Pálffy tábori papja, Weber Mátyás jezsuita páter, Bottyánnénak.

Hoch und Wohl-Geborene Gräfin!

Gnädig Gebietende Frau, Frau!

Eurer Gnaden an mich erlassene Zeilen sind mir gestern zu recht bestellt worden durch Eurer Gnaden anhero abgeschickten Hofrichter, ausser welchen ich die Ehre gehabt von Eurer Gnaden gnädige Hand etwas zu lesen.

Anbelangend Eurer Gnaden Verlangen: befolche ich den gnädigen Befehl nach, und thue das meinige bey seiner Excellenz den Commandierenden General-Feld-Marschall. Hoffe auch, der abgeordnete Hofrichter mit getröstet werde zurückgeschicket werden. — Aber warum schreiben Eurer Gnaden so lamentierlich und kläglich? Indem man doch weiss, dass man Gnädige Frau immer wohl aufgeräumet und mit jedem Schritte Puckedl und Trittl im Tanzen machet? O weh! O weh! . . . . . Der *Palocsay* ist auch hier, — aber der *Baron Amade* ist allen lieber. Seien Eurer Gnaden nur getröstet, es wird schon noch alles gut werden! . . . . . Wann ich Eurer Gnaden was dienen kann, werde es an mir niemahls ermangeln.

Nagyságodnak penig azért nem írtam magyarúl: mivel tudom, hogy tud németűl és tótúl, s ezen ok miatt megbocsájtani méltóztassék, szépen kérem, — és könyörgöm, hogy hagyná el azt az másik gavallért (Palocsayt,) *és az miénket* (a labancz Amadét) tartaná meg maga számára! Ezek után tartsa Isten Ngodat. Én penig magamot gratiájában ajánlván, maradok

Nagyságodnak

Debreczen, Anno Domini alázatos szolgája

1711. die 12. Aprilis. *P. Weber Mátyás*, S. J. m. p.

Külczím : A Madame, Madame Marie Julianne Bottyán, neé Comtesse Forgács de Gÿmes. Present. à Erlau. P. H.

(*Eredeti levél*, jezsuita jelvényes pecséttel, a b. Palocsay-levéltárban. Még kívűl is ráírva: »Ich kisse ihnen die Hand.« Üresen maradt hátlapjára az özvegy, az ezen levelet hozott tiszttartója úti költségeit jegyzé föl, — a ki is a Rákóczi által Pálffy kértére visszaadatott Bottyán ménesét és gulyáját hajtatta fel a Tiszántúlról.)

574.

Osztálytervezet Bottyán özvegye s örökösei közt.

Anno 1711. die 5. Juny in Libera Regia Civitate Strigoniensi Puncta transmissa.

Primo. Bátorkeszi, Köbölkút, Kis-Újfalu Tek. Ngos Forgács Juliánna, Néhai Bottyán János Uram ő Nga Özvegyié az míg férjhez megyen, és successorié, az Regius Consensus tenora szerint.

Secundo. Kis-Gyarmath, Nagy-Bény, Leánd, Gyiva névő pusztával Néhai Nzetes Lakatos Judith első Urátúl Néhai Nzetes Jósa Páltúl származott leányai, úgymint Nzetes Jósa Kata, Nzetes Tolnai István Uram házastársáę és Nzetes Jósa Judith, Néhai Nzetes Szabó Mátyás *) meghagyott özvegyéé.

Tertio. Bélát még éltiben idvezült Bottyán János Uram ő Nga Szabó Moyzes Uramnak **) adta, — maradjon kezinél, mivel uraságában vagyon.

Quarto. Köbölkút és Kis-Újfalu között való halastónak proventussa mind az két részre egyaránt halásztassák és hasznát vegyék.

Quinto. Az alföldön való három puszta: Nyáry-Egyháza, Szántó és Fel-Győ két részre (oszoljon.) ***)

Sexto. Az negyven számú szarvasmarha és negyven számú ló †) most adassék ki Néhai Nzetes Lakatos Judith leányainak.

*) 1696-ban esztergomi vice-kapitány, később kurucz alezredes és a nyitrai vár alparancsnoka, ennek 1708. aug. 26. történt feladásáig, a mikor Szabó Mátyás labanczczá lett, de nem soká rá meghalt.

**) Az előbbinek vitéz fia, Bottyán kedvencze; alezredes Eszterházy Antal lovas-ezredében. Végig harczolta az egész háborút, s a nagymajthényi síkról tért haza Bélára.

***) Madar, Szent-Péter és az érsek-újvári felház, mint Rákóczidonatiók, elvesztenek. Az esztergomi kastély és tartozékai közös követelés tárgyait képezék a cs. fiscus ellen.

†) Ennyi számút vindicáltak ezek ugyanis magoknak, mint atyjok örökségéből származót.

Septimo. Az jószágnak kiváltása (az örök-tulajdonos gr. Pálffy-család által a Bottyán-jogutódoktól) egyező akarattal légyen; az mennyi summában vagyon zálogos jussal, letétetvén: az contrahens felek egyeránt osztozzanak az summával, — fele légyen Nzetes Lakatos Judith maradékié, fele pedig Néhai Bottyán János successorié. Az jószágot pedig egyikének senkinek ne légyen szabad elidegeníteni és adni, hanem szabad lészen, ha az atyafiak és successorok egymásnak eladják és zálogosítják.

Ugyanazon íven:

Ex punctis ex Accorda transmissis.

Primo. Legatum pium et universa debita ex Bonis vel pecunia in Bonis haerente exolvantur.

Secundo. Ezeket exolválván, excindáltassék az Asszonnak ő Ngának férjhez való menéséig residentia cum Bonis, az honnan böcsületessen elélhessen és abbúl hogy az móringlása is kitelhessék; akkoron ő Nga megígért: marhájokat Parti adversae assignáltatnak. Ezek így végben menvén, akkor elmaradandó jószág osztattassék Néhai Lakatos Judith maradéki, cessionariussi és legatariussi között.

Tertio. Pro informatione Partium tudhassunk: mennyi summa légyen az jószágon? hogy vagy egyik, vagy másik fél ne károsodjék, közellenek (közöljenek) Parsokkal. Reliqua puncta per partes Dominae Magnificae et reliquis cointeressatis, excepto ultimo et mola, stabunt in suo vigore.

(B. Palocsay-levéltár. Eredeti fogalmazvány, vagy egykorú másolat.)

575.

Sándor Menyhárt esztergomi alispán recognitiója.

Per praesentes recognoscálom, hogy ma hozzám küldvén Tek. és Ngos *Forgács Juliánna* Asszonyom ő Nga, elsőben is Tek. és Ngos *Bottyán János,* most pedig Tek. és Ngos *Palocsay György Uram ő Nga házastársa,* Nemes Mikolics Ferencz tiszttartóját oly üzenettel, hogy kérjem meg judicialiter N. és V. *Szabó Mojzes Uramot:* adja ki az előbbeni és üdvezült Urátúl tett móringját, elfoglalván az jószágát ő Ngátúl; kit requirálván, azt feleli: *Non denego, sed suspendo;* valamég az

obligatoria-leveleket kezemhez nem adja (Forgách Juliánna): mindaddig semmire sem accedálok, mert ha kiadnám az móringját, azt pénzzé tenné, azután hol keresném? annyivalinkább is az levelek, familiáját illetők, kezinél maradnának. Kirűl adtam, úgymint Szabó Mojzes Uram válaszadásárúl, ezen írásomat Instans Asszonyom ő Nga részirűl, megerősítvén kezem írásommal és pecsétemmel.

Actum Strigonÿ, 6-ta Julÿ 1711.

P. H. Szlavniczai *Sándor Menyhárt,*
Nemes Esztergam vármegye
Vice-Ispánja, m. k.

(Eredeti a b. Palocsay-levéltárban.)

576.

Zennegg Kristóf budai kamarai tanácsos jelentése Bottyán jószágai átadásáról.

Excelsa Regiae Majestatis Hungarico-Aulica Camera!
Domini Domini mihi Gratiosissimi, Colendissimi!

Praemissa humillima servitiorum meorum commendatione. In conformitate nuperrimae meae humillimae insinuationis, die videlicet 11. currentis emanatae, me cum Excellentissimae Dominae *Comitissae de Rindsmaul* Plenipotentiario Strigonium contuli et interessatos cum Pagorum Judicibus et Juratis convocando, in praesentia Excellentissimi Domini Generalis Liberi Baroni à Kukländer, eidem Domino Plenipotentiario Bona olim hÿpothecario jure ad *Joannem Bottyán* pertinentia, ex eo vel maxime capite et ratione nomine Exselsae meae Instantiae tradidi et assignavi; quod 1-mo: relicta vidua memorati Bottyán se propria authoritate, sine praevia remonstratione sui Juris, in possessionem dictorum Bonorum posuerit; 2-do: quod putativi haeredes ejusdem Joannis Bottyán iterum sine scitu Fisci Regÿ, dictam viduam dum eadem ad secundas nuptias transivisset et uni Balloskaÿ (Palocsay) nominato nupsisset, ex possesione ejecerint; 3-tio: quod annexa dispositio*) quondam ab eodem Joanne Bottyán quoad succes-

*) Ma már itt nincs mellékelve, de l. a 61. lapon.

sionem deficiente semine facta, a pÿssimae reminiscentiae Leopoldo Imperatore et Rege nostro quidem ratificata, sed a gloriosae recordationis Augustissimo Imperatore et Rege Josepho non confirmata sit, praeterea etiam de specificatis in praesenti annexo haeredibus aliqui pariter sine legitima successione defecisse constarent: peragendo itaque hanc traditionem et assignationem, defunctae primae Uxoris saepius citati Joannis Bottyán avunculus *Szabó Moÿses,* nomine suae consangvinitatis tanquam Plenipotentiarius (plenipotentialibus litteris autem non productis) huic traditioni et assignationi tam oretenus, quam scriptotenus solemniter contradixit et protestatus est, — sicut ex acclusa ·/·/· ejusdem in scripto extradata authentica protestatione uberius patebit; *) quem autem ad edocendum suae consangvinitatis jus ad altiores Instantias relegavi. Videntur quidem in citatis superius fassionalibus Literis successores, praesertim relictam viduam Matthiae Szabó, tanquam naturalem filiam primae Uxoris Bottyánianae Juditae Lakatos, cum septem prolibus et orphanis in eo aliquod jus ad haereditatem Joannis Bottyán habere, quod ex ejusdem dote ipse Bottyánius ex parte evaserit, partim vero ipsa cum illo Bona et media aquisiverit, et ita in medietate haereditas attactam viduam Matthiae Szabó, filiam nimirum defunctae Bottyánianae, ejusdemque proles concerneret, — quae omnia suis, uti dicunt, authenticis documentis mihi monstrare promissis, sed non productis, edocere et suas praetensiones sufficienter liquidare, taliterque Bona rehabere volunt. — *Quales ego cum revertentibus ad fidelitatem quoad restituenda Bona miserias habeam? et qualia praesumptuosa verba audire cogar? nemo credit; unus enim dicit, quod unum Prothonotarium contra me educet; alter asserit Excellentissimum Dominum Comitem Joannem Pálffy Commendantem Generalem resipiscentibus facultatem dedisse Fisci Regÿ Officiales, si Bona restituere nollent, sine omni discretione trajiciendi et desevandi. Tertius narrat, quod aliquis reversus Ozkay* (Ocskay Sándor) *unum fiscalem apud comam tenuisset et dixisset: vis mihi mea Bona restituere, vel caput amittere!* et simi-

*) Lásd a mellékletet.

lia, — quae omnia ego non curarem, modo de manutenentia essem securus, quam ab Excelsa Hungarico-Aulica Camera, utpote mea Gratiosa Instantia, obtinendam spero; pro hic et nunc nemini per me Bona sunt restituta, nisi Dominis Joanni et Stephano Vataÿ, qui se gratioso Mandato Excelsae meae Instantiae accomodarunt et desiderata praestiterunt, deinde Dominae Viduae Baboczianae *) quartam partem in pago Lepsén in Provisoratu Albensi existente, quae pars hactenus per Provisoratus et Tricesimae Albensis Officiales administrata fuit; jam ex Cis-Danubiana parte hac Budensi nullae tales fiscalitates reperiuntur, *ex altera parte Danubÿ vero Familia Eszterházÿana, cum omnibus Nobilibus, vigore modernae Augustissimae Rectricis Mandati, per Inclÿtos Comitatus in possessionem Bonorum introducuntur et violenter (!!) occupantur, Fisci Regÿ protestatione et contradictione minime attenta.* Si itaque Fiscus non militari brachio (!!!) secundabitur, — magnam sane prostitutionem patietur.

Ratione contagionis ex omnibus subordinatis Locis continuat, quod de epidemia Lue (Deo sint infinitae laudes!) absolute nihil advertatur; Pestini quoque, uti acclusae Diurnales (nincsenek itt) continent, malum hoc cessare videtur. Quibus me altae gratiae humillime commendo, et maneo

Excelsae Regiae Majestatis
Hungarico-Aulicae Camerae
Budae, die 18. Julÿ 1711.

humillimus servus
Geor. Christ. Zennegg
De Scharffenstein, m. p.

Kívül: A pozsonyi kamara czímzete.

(Eredeti, hivatalos levél; csak az aláirás sajátkezű. A kir. kamarai levéltár lajstromzott részének »*Archi-Rebellis Joannes Bottyán*« czímű csomagában.)

Melléklet:

Ego infrascriptus, nomine et in persona totius consangvinitatis quorumcunque interest, aut interesse possit negotium, tam ex parte successorum quondam Domini *Joannis*

---

*) A Romhánynál elesett Babócsay Ferencz kurucz dandárnok özvegye.

Bottyán, quam ex parte uxoris quondam Dominae Judithae Lakatos coaquistricis ipsius, tanquam legitimus haeres et plenipotentiarius utriusque partis successoriae, super installationem et introductionem in bona nostra jure hypothecario ab Excellentissima Familia Pálfiana per nos possessa inque Comitatu Strigoniensi existentibus fiendam, in Libera Regiaque Civitate Strigoniensi inque domo Domini inhabitatoris Fermo Franko vocitati civis praefatae Civitatis per Perillustrem ac Generosum Dominum Christoforum Csenigh, ab Excelsa nimirum Camera Aulico-Regia Hungarica deputatum, ad instantiam Illustrissimae Dominae Comitissae à Ringsmaul palam publice ac solemniter protestor, contradico et inhibeo ab omni usuatione bonorum nostrorum, modo et jure antelato possessorum, ac fructuum eorundem perceptione et quocunque titulo possidendorum ac super violenta introductione et statutione, prouti contradixi et protestatus sum coram personaliter adstantibus, Excellentissimo nimirum Generale et Commendante hujate Domino Francisco Ferdinando Libero Barone à Kuklender, in praesentia quidem praetitulati Domini Deputati ac reliquis ibidem praesentibus, et quidem hoc in passu omni meliori quo fieri potest modo prospiciendi, juraque mea ac omnium quibus interest, tuendi facultatem praesentium per vigorem mihi reservo. Strigonÿ, die 16. Julÿ Anno 1711.

P. H. *Moÿses Szabó m. p.*

(Eredetije ugyanott, Zennegg iménti leveléhez csatolva. Az egész Szabó Mojzes sajátkezű írása. Piros gyűrű-pecsétjén a paizsban daru-madár áll, patkót tartva. A sisak koronájából szárnyas griff emelkedik ki, két karjával egy nagy félholdat vagy ívet emelve. Mellette két oldalról S. M. betűk.)

577.

Zennegg újabb jelentése ugyanarról.

Georgius Christoph *Zennegg* de et in Scharffenstein m. p. Budae, die 21. Julÿ 1711. a magy. kir. udv. kamarának Pozsony.

Postquam praeteritis diebus Strigonÿ *Bona ad Monoculum Joannem Bottyán spectantia*, vigore gratiosi Excelsae Hung. Aulicae Camerae mandati, Excellmae Dnae R. S. Imp.

Comitissae à *Rindsmaul* tradidissem *) et iter domum venissem: sequebatur me *Dna post dictum Bottyán relicta Vidua,* modo cum Dno Balloczkay (Palocsay) maritata, rogando me, quatenus *vigore in copia adjacentis Contractus Matrimonialis* **) pro dote consignatos 6000 fl. eidem non accipiantur. Cum autem traditio Bonorum hÿpothecariorum et assignatio peracta fuerit: ita me Excelsum Consistorium gratiose informare dignetur, quid hoc in passu ad ulteriorem illius Dnae insinuationem respondendum habeam? cum ad hanc mihi dandam gratiosam Resolutionem eandem Dnam Balloczkayanam relegavi. Et dum *Strigonÿ domum Bottyánianam* aeque occupare et tradere volebam: dixit mihi Dnus Generalis et Commendans Strigoniensis (Kukländer) *eandem domum praevie erga certam summam pecuniariam ab Excelso Consistorio,* medio unius gratiosi Cameralis Decreti per Dnum Tricesimatotorem Mogor *sibi assignatam et traditam esse.* Et ubi dictum Decretum videre desiderabam: reposuit scriba Dni Mogor, omnia talia Documenta et Decreta a Dno Mogor occlusa remansisse. An omnia se ita habeant? mihi constare non potest.

(Eredeti levél, a kir. kamarai ltár kam. correspondentiái közt.)

578.

Forgách Juliána kérvénye a magy. kir. udv. kamarához, Bottyán nászajándéka tárgyában.

Kelt (Pozsonyban?) *1711. september 15-kén.* Miután ő immár írásbeli documentumokkal elegendőképen kimutatta légyen Bottyán állítólagos örökösei (»praetensos successores Bottyánianos«) ellenében, hogy *Köbölkút* és *Kis-Gyarmat* faluk, házassági szerződésük szerint, nászajándéka fejében 6000 frt erejéig őt illetik: tehát mint már előbb kérte, úgy íme újból kéri, hogy az említett két falu az ő tényleges birtokába adassék, kezéhez assignáltassék; vagy ha lehető, Kis-Gyarmat helyett *Bátorkeszit* méltóztassék átadni neki a kamara, »praetensos

*) Ezt a donatiót *a szathmári békekötés,* természetesen, érvénytelenné tette.

**) E melléklet ma már, fájdalom, hiányzik; csak azt tudjuk róla, hogy *1707. martius 12-kén* kelt, ú. l. Pápán.

autem consangvineos et successores ad ordinariam viam Juris relegare; quemadmodum dum enim in occupatione et confiscatione universorum *prioris condam Domini et Mariti mei Magnifici Joannis Bottyán* Bonorum et Jurium possessionarium Inclÿtum Camerale Consistorium plenariam et absolutam habuisse potestatis facultatem nemo in dubium trahere poterit: sic in reassignatione quoque (t. i. Rindsmaul grótnőtől) praedeclaratarum alterutrius duarum Possessionum ex vi etiam Tituli 104. Par. I. gratiam et favorem ipsi quidem Legi et Justitiae conformem idem erga me exhibiturum firmiter credo et spero.

Inclÿti Cameralis Consistorÿ

humilis et devota Ancilla
Julianna Forgács,
primum Joannis condam Bottyán,
nunc vero Georgÿ Palocsay Magnificorum Dominorum Conthoralis.

(Eredeti, de idegen kézzel írott s aláírott kérvény, a kir. kamarai levéltárban, Acta Neo-Reg. fasc. 998. nro 36.)

579.

Zennegg kamarai tanácsos, b. Palocsaynak.

Spectabilis ac Magnifice Domine Baro!
Domine mihi Colendissime!

Salutem, servitiorumque meorum obligatissimam commendationem. — Ad gratiosas literas, 1. praesentis in Szered datatas obsequiose respondere volui, me ab Inclÿta Camera Hungarico-Aulica Decretum accepisse, vigore cujus Possessiones *Köbölkút* et *Kis-Gyormat* in sortem 6000 fl. dotis a pie defuncto *Joanne Bothyán* gratiosae Conthorali Magnificae videlicet Dominae *Julianae Forgacz* inscriptos, certa modalitate, prout et reliqua Bona cointeressatis tradere velim; qui actus per me, praesentibus omnibus coninteressatis fieri debebit. Cum autem Strigonÿ nemo intromittatur ex Budensibus:*) si placebit Sp. ac Magci Dnaoni Vrae alium commodum locum denominare, ubi omnes convenire et actum traditionis secundum con-

*) Az itt uralgó pestis miatt.

tentum gratiosi Cameralis Decreti peragere potero, simulque mihi de occasione providere, ut ad denominandum locum pervenire possim, — tunc ego ad ulteriora servitia comparaturus non deficiam monstrare, quod me gratiae et affectui praevie recommendans, sim Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Budae, die 6. 8-bris 1711.

servus sincere obligatissimus
Georgius Christ. Zennegg
de et in Scharffenstein, m. p.

(Eredeti. a b. Palocsay-levéltárban.)

580.

Palocsay válasza Zenneggnek.

Spectabilis ac Generose Domine!
Domine mihi Colendissime!

Salutem cum servitÿs meis obligatissimis. Literas praetitulatae Dominationis Vestrae mihi emanatas, summa cum obligatione percepi; quarum continentiam summopere intelligens: siquidem Strigonÿ nemo intromittitur ex Budensibus, — ego plane nescio alium commodum locum denominare praeter *Kis-Gyarmath,* ubi praetitulata Dominatio Vestra actum traditionis secundum consensum gratiosi Cameralis Decreti peragere possit; ad quem locum ut et alios praetensores convocem, mihi non inter est, nam tantum possessiones *Köbölkúth* et *Kis-Gyarmath* in sortem 6000 fl. dotis a pie defuncto *Joanne Bottyán,* modernae meae Conthorali inscriptos vellem recuperare. Idcirco obsequiosissime praetitulatam Dominationem Vestram rogandam esse duxi, (siquidem ob certa negotia iter properare ad Bona mea superiora cogor,) dignetur praestita sua gratia Judicibus et omnibus subditis Possessionis *Köbölkúth* et *Kis-Gyarmath* Commissionem scriptotenus mandatalem ipsis sonantibus mihi hac occasione transmittere, ut jam mea Conthoralis illas duas Possessiones in sortem doti 6000 fl. possidebit, a parte vero Perillustri ac Generoso Domino Josepho Würth scribere, ut easdem Possessiones duas meae Conthorali tradat. Quam gratiam Praetit. Dnaonis Vrae praesti-

tam in omnibus conabor reservire; hoc citissima occasione autem cum obligatione mea Praet. Dnaoni Vrae una equa gratifico ex grege Conthoralis meae, brevi pluribus adhuc gratificare conabor. Si autem hoc modo ex gratia Praetit. Dnaonis Vrae easdem Possessiones non possum recuperare, si ad denominatum locum *Kis-Gyarmath* dignabitur se humiliare: de occasione providebo; nihilominus tamen sperans, hanc gratiam (quam et rogo) praescripto modo etiam per Commissionem suam mandatalem hac occasione Praetit. Dnao Vra tradere poterit; quam gratiam expectans, maneo

Praetitulatae Dominationis Vestrae

Sárkány, 9. 8-bris 1711. servus obligatissimus

Georgius Palocsay m. p.

Czím: Spectabili ac Generoso Domino, Domino Georgio Christ. Zennegg de et in Scharffenstein.

(B. Palocsay György kezével írt fogalmazat, családi levéltárában.)

581.

Forgách Juliána gr. Koháry Istvánhoz, mint Honth vármegye főispánjához, Bottyán utáni követelése ügyében.

Méltóságos Generál-Feldmarschal és Fő-Ispány!
Nékem nagy Kegyelmes Uram!

Mély alázatossággal kénszeríttetem Exciádnak repraesentálnom: miképpen az nem régen elmúlt pártos revolutio alatt Tek. Ns. Nagy-Hont Vármegyének bizonyos tisztjei és commembrumjai creditumára és magokrúl nékem is adott szoros obligatióra s reversálisra nézve, adtam vala előbbi Urammal *néhai Bottyán Jánossal* együtt kölcsön és jövendő megadás fejében egy ízben hatezer forintokat, más ízben penig ötszáz Rhenensis forintokat, törvényes, hat per centum interesre. A melly pénz jóllehet mind az okra nézve engemet törvényessen illet, hogy éntűlem is vették föl és nekem is obligálták magokat contrahens Uraimék, mind penig, hogy azon pénz együtt acquirált pénz lévélt (így), és emlétett előbbi Uram része is vi Articuli undecimi Anni 1687. et in eodem citatorum Tit. Tipart. tanquam ab intestato et sine liberis decedente, jure viduali én

reám szállott, és azon részben is mind a pacificatio szerént, mind penig Fölséges Regens Királynénk kegyelmességibűl és amnÿstionalis gratiája, úgy *prima Septembris Anni 1711.* subsequált kegyelmes explanatorium és említett Nemes Hont Vármegyére is dirigált parancsolatja ereivel is (mellynek effectuatiója az Nemes Vármegyének committáltatott) énnékem kölletik immediate succedálnom; — mindazonáltal azon pénzt egészlen, interessivel együtt, (a mint tudtomra esett,) Mlgos Generál-Feldmarsal és Bán Uram ő Excja (gr. Pálffy János), nekem Kegyelmes Bátyám-Uram, a királyi Fiscus részire kévánja percipiálni, — a minthogy a Nemes Vármegye is proxime ő Excellentiájának szándékozik megfizetni. Mivel penig annyira vígasztalatlanúl maradtam említett első Uramtúl, hogy már is nagy summára menő adósságokat kölletett contrahálnom, és ha azon pénztűl is frustráltotnám: éppen elégtelen lennék a megfizetésre, kire nézve kénteleníttetem jussomnak nem cedálnom, — a minthogy fönt is tartom regressusomat contrahens Uraimékra. Bízván mindazonáltal fönt titulált Mlgos Bátyám-Uram veleszületett kegyelmességében és Exciádnak is atyai gratiájában és patrociniumjában, kérem nagy-alázatossan Exciádot: méltóztassék többször titulált Mlgos Úrnál ő Exciájánál magát interponálni és arra disponálni, hogy megírtt praetensiónak cedálni és hozzám minden kegyelmességit mutatni méltóztassék, — és a mellett a Tek. Nemes Vármegye tisztjeit is főispányi authoritássával moneálni, hogy fönt specificált kegyelmes explanatorium parancsolatjának ex incumbenti officio magistratuali eleget tenni és engem effective contentálni tartozzanak. Melly Exciád kegyelmességit alázatossan megszolgálnom el nem múlatom. — Maradván

Excellentiádnak alázatos szolgálója
Forgács Juliánna,
Tekéntetes Nagyságos *Palocsay György Felesége.*

Kívül: Méltóságos Grőff Koháry István Uram ő Exciájához, boldog emlékezetű Fölséges első Joseph Római Császár és Magyarországi etc. Király belső Tanácsához, Mezei-Fő-

Generálissához, és Tek. Nemes Nagy-Hont Vármegye Örökös Fő-Ispányjához, etc. nékem nagy Kegyelmes Uramhoz — alázatos Memoriálisom — belől megírtt — Forgács Juliánnának.

(Idegen kézzel írt és aláírt eredetije a hg. Koháry-ház levéltárában Szent-Antalon. Ad Officium Supr. Com. Anno 1711.)

382.

Forgách Juliána kérvénye a királyhoz, a Hont-megyei tartozás ügyében.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas!
Domine Domine naturaliter Clementissime!

Ad Augustissimum Mattis Vrae Sacrmae Thronum in genua humillime proevoluta submisse detegere necessitor. Quod licet prior olim Dominus et Maritus meus *Joannes condam Bottyán,* proxime praeteritis motibus implicitus, ibidem quoque morbo correptus, vitam cum morte commutaverit; quia tamen expost tum ex Benignissima Ordinatione Sracrmae olim C. Regiae Mattis Josephi, Praedecessoris Vrae Sacrmae Mattis gloriosae reminiscentiae, tum vero ex reginali et rectritia authoritate promanante benigna annuentia Augmae Imperatricis Eleonorae-Magdalenae Theresiae, ac denique subsecuta initae *transactionis Szathmáriensis* Mattis Vrae Sacrmae clementissima conformatione, *in puncto praedictae Pacificationis quarto universis demortuorum orphanis et viduis,* erga quas ex innata Clementia speciali reflexione duci Vrae Sacrmae Mattis sese clementissime declarare dignatae fuissent, quo eo magis C. Regia benignitate gloriari queant, universa Bona ejusmodi demortuorum, superstites eorundem viduas et orphanos concernentia, sive alicui collata, distracta, vel divendita essent, remittenda et resignanda clementissime resolutum esset; imo et insuper in benignissimis postremis C. Regÿs resolutionibus, notanter in punctis penes benignas resolutiones Statibus Regni ad deliberandum transmissis, idque puncto 1-mo ad calcem Vra Sacrma Mattas clementissime resolvit, ut illa duntaxat capitalia aut res mobiles eorum, qui praeteritis motibus impliciti fuerunt, sub tempus illud antequam ad fidelitatem redivissent ac ge-

neralem postremam Amnÿstiam consecuti fuissent, jure Fisci Regÿ a quibusvis debitoribus levata aut ademptae, jamque in publicas necessitates conversa et consumptae, nulli refusioni aut bonificationi obnoxientur illis, quae nefors post benignas Amnÿstiales per quospiam levata extitissent, ad exigentiam etiam praescripti puncti quarti Amnÿstialium, sensumque benignissimae modernae Resolutionis omnino pro viduis et orphanis in salvo remanentibus.

Quia vero Sacrma C. Regiaque Mattas, praefatus olim *Joannes Bottyán* prior Maritus meus, una mecum I. Comitatui Honthensi sub praeteritis disturbÿs sex mille et quingentos florenos erga datas obligatorias ad interesse elocavimus, illa autem summa jure coacquisitionis et vi Articuli 11. Anni 1687. optimo juris titulo me concerneret, quam idem I. Cottus post praedictas benignas Amnÿstiales, contra continentias praescripti puncti quarti necnon modernae clementissimae C. Regiae resolutionis, non obstantibus etiam inhibitione tum Excelsae Cancellariae Hung. erga dictum Inclÿtum Comitatum peracta, tum etiam gratiosa intimatione inhibitoria Excelsi Consilÿ Bellici de non levanda summa praedicta, erga Excellmum Dnum Campi-Marschallum Dnum Comitem Joannem Pálffy emanata, praememoratos tamen 6000 et 500 florenos Rhen. modo fato Excellmo Dno Comiti Joanni Pálffy deposuit et exolvit, — in manifestissimam mei damnificationem, juriumque meorum evidens praejudicium valde grave et manifestum.

Pro eo Matti Vrae Sacrmae humillime de genu supplico, dignetur ex innata Regia Benignitate et Clementia in tam solido et tot benignissimis Caesareo-Regÿs Resolutionibus radicato, sanctoque Verbo Regio confirmato jure meo Regia benigna manu me manutenere, praedictamque summam ex plenitudine Potestatis Regiae clementissime per dictum Comitatum, juxta suas prae manibus meis habitas obligatorias refundi facere. Quam ejusmodi C. Regiam Gratiam et Justitiae administrationem indesinentibus ad Deum pro Incolumitate Vrae Sacrmae Mattis fundendis precibus et suspirÿs promereri non intermittam. Benignissimam praestolando Resolutionem, maneo

Majestatis Vestrae Sacratissimae
humillima ad Deum devota Ancilla
Juliana Forgács,
primum quidem Joannis olim Bottyán
pronunc vero Spectabilis ac Magnifici
Baronis Palocsay Conthoralis.

(Eredeti fogalmazat a b. Palocsay-levéltárban.)

Kívül: Ad Sacrmam C. Regiam Mattem, Dnum Dnum naturaliter Clementissimum, humillima Supplicatio Introscriptae Baronissae Julianae Forgács.

(Eredeti fogalmazvány a b. Palocsay-levéltárban. 1712. tavaszán vagy nyarán kelt.)

583.

A Jósa-örökösök s Forgách Juliána követelései.

Praetensio Jósaiana.

Bottyán János első nejének örökösei *Pozsonyban, 1712. május 27-kén* kelt, föntebbi czímű terjedelmes periratban összegezik követeléseiket a Bottyán-hagyaték tömege ellen. Néhai édes anyjukkal Lakatos Judithtal való házassága idejebeli közös szerzeményű ingó értékei között *Bottyán Jánosnak* elősoroltatnak arany-ezüst míveik s egyéb ily becses res mobiliseik, »ut sunt *Monile ex puro auro* confectum, *cum suo Numismate,* (a Leopoldféle nagy hadi-érem) *circiter 300 auros ducatos ponderans;* tres annuli pretiosi, adamantibus ornati; pocula argentea deaurata, majora ac minora. Cochlearia itidem argentea. *Baltha argentea, deaurata, vulgo „Bottyán fejszéje" vocitata.* Apparamenta et ornamenta sonipedum. Parata pecunia tam in aurea, quam argentea moneta consistens, circiter fl. 20,000. Pecora gregaria, vulgo gulya, in tot nro 196, quorum pretium constituit flor. 1760. Equi gregarÿ nro 130; horum pretium in toto fl. 3224.« Mindezen együtt szerzett ingó javaknak fele őket, a Jósa-örökösöket illeti. Idetartozik még a fekvő birtokok fele része, valamint a »domus in Libera Regiaque Civitate Strigoniensi existens, unacum suis appertinentÿs, ordinata fl. 4000.« *) Melynek értékét még maga üdvözült Bottyán János

*) Az esztergomi felházat tartozékaival, Esztergom városa később csakugyan 4000 forinton váltá meg a kir. fiscustól.

becsülte volt ennyire. Végre a még első házassága alatt, tehát közösen kikölcsönzött pénzek, a táborra vitt lovai, vonó-marhái, asztali-készletei, sátorai s egyéb ilyes eszközei; mely utóbbiaknak összes becsértéke 2000 forintra tétetik.

A *Forgách Juliánaféle* követelések viszont, az e tárgyú külön beadványban összesen 9746 frtra tétetnek, — ebből 6000 frt a „*dos*,“ — a Bottyán-massa ellen; egy más, 1712. sept. 30. kelt beaványban ellenben már csak 8345 frtra, az ingóságok s kötelezők kezénél leendő meghagyása mellett.

(Eredeti periratokból, a kir. Curia levéltárában.)

584.

A Bottyán-örökösök kérvényére a király rendelete.

Carolus VI. Dei gratia, etc. Fideli nostro Egr. Magistro Andreae Dubniczky de Fölsü-Kocsócz, Personalis Praesentiae nostrae Regiae in Judicÿs Locumtenentis et Consiliarÿ Prothonotario, salutem et gratiam.

Expositum est Matti nrae nominibus et in personis fidelium aeque nostrorum Egregiorum *Joannis Grassalkovics, Michaëlis Czagánÿ* et *Joannis Molnár, istius quidem Egregÿ olim Joannis Bottyán Fratris sororini,* ac reliquorum ad causam praesentem cointeressentiam praetendentium. Qualiter non ita pridem evolutis Annis et temporibus decedente et ex hac luce sublato praefato *olim Joanne Bottyán,* universa ejusdem tam mobilia, quam immobilia Bona, puta in Possessionibus Köbölkúth, Bátorkeszi, Bény et Kis-Újfalu, Praedioque Dyéva sic vocato in Strigoniensi, item Possessionibus Leánd et Csuda Barsensi, ac Possessione Kis-Gyarmath Honthensi Comitatibus ita nuncupatis, territorÿsque praerecensitorum locorum ac nefors alibi etiam existentium, habitorum coram declaranda, cum pertinentÿs ad eadem Bona de Jure et ab antiquo spectantibus ac quocunque nomine censendis, res item aureae et argenteae, parata pecunia, pocalia, frumentum et segetes, pecora item et pecudes ac id genus Allodialia, domus pariter supellectiles et utensilia, cumque ÿsdem etiam Literae et Literalia Instrumenta, factum tam eorundem Bonorum, quam et aliarum qualiumcunque praefati Joannis Bottyán

acquisitionum quomodocunque tangentia et concernentia, partim in et ad manus potestatemque attunc post se relictae Viduae suae Magnificae Dominae *Juliannae Forgács,* jam autem Fidelis nri Magnifici Georgÿ Horváth de Palocsa consortis, partim vero Nobilium Dominarum Catharinae et Judithae Jósa, illius quidem Egregÿ Stephani Tolnay consortis, hujus autem relictae jam viduae Senioris Matthiae Szabó, ambarum alias Filiarum Nobilis olim Dominae Judithae Lakatos, praefati olim Joannis Bottyán prioris consortis, ex priori ejusdem Domino et Marito suo Egregio nimirum condam Paulo Jósa susceptarum, ac fors aliorum coram denominandorum devenissent. Quia vero vi fassionis antelati Joannis olim Bottyán, in Capitulo Nittriensi adhuc Anno Millesimo Septingentesimo, ipso festo S. Andreae Apostoli celebratae, expostque penes obtentum desuper benignum Consensum Regium, peracta etiam legitima statutione firmitae, imo usu quoque reali per assignationem certarum Portionum ex dictis Bonis per praenominatum olim Fatentem jamdudum praevie factam roboratae, antelati quoque Exponentes in universis attacti Joannis Bottyán ita mobilibus, prout et immobilibus, imo ipsa quoque pecunia in Bonis acquisitis haerente vel apud quemcunque reperibili, suas haberent portiones; Vellent proinde easdem medio Tui, velut competentis eo in passu Judicis a reliquorum praefatorum praetendentium sussessorum, coram Te nihilominus sufficienter legitimandorum, praevia tamen quorumvis passivorum debitorum, onerum et Inscriptionum, praesertim piarum Fundationalium ex communibus Bonis complanatione, ritc et legitime sequestrari, consequenterque e potestate eorum eximendas, manibus suis ad utendum et jure sibi incumbente possidendum tradi et assignari, ac si nefors alterutra Partium de Bonis hujusmodi Divisioni substratis aliqua abalienasset aut distraxisset, pro hujusmodi Distractione ex portione distrahentis omnimodam satisfactionem impendi, ac Literas etiam et Literalia Instrumenta, prout et res mobiles, per eos prae quorum manibus reperirentur, sub juramento extradari, Lege Regni admittente. Unde supplicatum exstitit Matti nrae nominibus et in personis praeattactorum Exponentium debita cum instantia humillime, quatenus ÿsdem

in praemissis de condigno Juris remedio benigne providere, Tibique eatenus serio committere et mandare vellemus, nec pateremur eosdem improvise destitui. Cum autem justa petentibus non sit denegandus assensus, et alioquin Bona penes Fassiones virtute Tituli 63. Partis 1-ae Operis Decreti Tripartiti Statutione firmatas acquisita, si in diversis Comitatibus adjacerent, sensu Articuli 32. Anni 1681. medio unius Magistri Prothonotarÿ commode inter eos, quibus competunt, praevia tamen passivorum debitorum, aliarumque Inscriptionum, praesertim vero Fundationalium ex communi paratae pecuniae massa, aut in defectu ejusdem de omnium Bonis divisioni substratis complanatione, dividi, sequestrarique solerent; rerum vero mobilium cujusvis generis et speciei revelationem, Literarumque et Literalium Instrumentorum productionem similitudine Articuli 24. Anni 1655. et 138. Anni 1647. per appraehensores sub corporali ipsorum Juramento fieri debere antiquo usu recepta Regni consvetudo et processualis praxis indigitarent, sed et accessorium principali suum juxta dictamen Tit. 52. Partis 2-dae praecitati Operis Decreti Tripartiti sequi deberet. Denique universae fassiones et dispositiones ad mandata ordinariorum Regni Judicum per Magistros Prothonotarios debitae executioni mancipari assolerent, communis siquidem justitia unicuique quod suum est, reddi et restitui juberet, et nec ullum cum detrimento tertÿ locupletiorem fieri permitteret; Pro eo tibi harum serie benigne committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus sic, ut praefertur, stantibus seque habentibus, in uno certo, brevi eo que competenti Termino praedeclaratis, ita et coram Te uberius specificandis Partibus superinde legitime certificatis ad faciem Bonorum praesenti aquisitioni substratorum, vel locum proximiorem ubi nimirum commodius Tibi visum fuerit, praefigendo, exire, vicinisque et commetaneis ad latus Tuum convocatis, ÿsdemque Partibus vel illarum legitimis procuratoribus Tui in praesentiam citatis et accessitis accedendo; auditisque ambarum Partium universis propositionibus, allegationibus et responsis, admissis etiam quibusvis earum probis et documentis, tandemque comperta praemissorum veritate, secundum DEUM et ejus Justitiam judicium ferre, portiones-

que annotatis Exponentibus ex praefata Fassione praevio modo per Consensum Regium et Statutionem firmata rite competentes, ex Bonis praemissis rebusque mobilibus, parataque pecunia, per Partem Incattam sub juramento revelandis eoque uberius ex productione Literalium Instrumentorum Bona eadem Actionalia tangentium et concernentium aeque juramenti modalitate enucleandis, praevia tamen quorumvis onerum, passivorumque debitorum, Inscriptionum et Fundationum ex communibus Bonis complanatione, excindere ac a portionibus reliquorum successorum, coram Te nihilominus legitimandorum sequestrare et dividere, sequestratasque et divisas manibus eorundem Exponentium, jure sibi incumbente utendas et possidendas reali et effectiva Executione mediante tradere et assignare, pro distractis vero et abalienatis aequivalentem satisfactionem ex portiones seu Bonis distrahentium impendere; Ac tandem super praemissis universis Literas Testimoniales Relatorias, sub Sigillo Nostro Judiciali Authentico, apud Praefatam Personalem Praesentiam Nostram Regiam habito, pro more et consvetudine, memoratis Exponentibus jurium eorundem futuram ad cautelam necessarias extradare debeas ac tenearis. Secus non facturus. Praesentibus Perlectis, Exhibenti Restitutis.

Datum in Regia Arce Nostra Posoniensi, Die Vigesima Tertia Mensis Julÿ, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Duodecimo.

Carolus m. p. P. H. Comes Nicolaus Illésházy m. p.
Ladislaus Hunyady m. p.

Praesens benignum Sacrmae C. Raeque Mattis Mandatum Praeceptorio-Executorium, occasione negotÿ in eodem expressati, mihi introscripto Prothonotario sonans et directum, summa cum humilitate et reverentia ac debito fidelitatis homagialis cultu percepi, cujus continentÿs ac per benignae Ejusdem Mattis Sacrmae Commissioni memet demisse accomodare studebo. — Posonÿ, Die 28. Mensis Julÿ, Anno Domini 1712. Idem Prothonotarius m. p.

Lectum per Prothonotarium m. p.

(Egykorú másolat a b. Palocsay-levéltárban.)

585.

Bottyán örököseinek törvényszéki kihallgatása.

I.

Anno Dni 1712. Die 5. Mensis 8-bris. In Libera Regiaque Civitate Posoniensis Cottu nominis ejusdem existente habita, domoque Relictae Viduae Philippi condam Klebl ibidem in Civitate extramoeniali plateaque vulgo Duna-Utsza nuncupata extructa, hospitio quippe Magnificae Dominae *Juliannae Forgács,* primum quidem Perillustris ac Generosi condam Domini *Joannis Bottyán,* jam vero Spectabilis ac Magnifici Domini *Georgÿ Horváth de Palocsa Conthoralis,* ex legali Inclÿti Judicÿ, alias sub praesidentia Perillustrium ac Generosorum Dominorum Magistrorum Adami Meskó de Füles et Gálosháza, Excelsi Officÿ Palatinalis, necnon Joannis Fiáth de Eörményes ac Andreae Dubniczky de Nemes-Kocsócz Personalis Praesentiae Regiae in Judicÿs Locumtenentis et Consiliarÿ Prothonotariorum celebrati exmissione, Nos Infrascripti Tabulae Judiciariae Regiae Jurati Notarÿ et apud praenotatos Dominos Magistros Prothonotarios pro tempore scribas agentes, secundum formulam Juramenti nobis datam ac inferius descriptam, Fassionem a praelibata Domina Magnifica excepimus et experti sumus, modo et ordine sequentibus. Cujus quidem per eandem Dominam Magnificam depositi Juramenti formula et tenor sequitur in hunc modum:

»Én Forgács Juliánna esküszem az egy élő Istenre, ki Atya, Fiú, Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság; Boldogságos Szent Szűzre és Istennek minden Szenteire. Hogy én Istenben boldogúl elnyúgodott *Bottyán János Uramnak* volt mindennémő ingó jószágát: úgymint jószág- és adósleveleit, arany- és ezüstpénzét s ugyan arany- és ezüstmíveit s más drágaköves és gyöngyes portékáit, fegyverét, ruháját, s egyszóval akármi névvel nevezendő jószágát és portékáját, mellyek vagy éltében emlétett Bottyán János Uramnak, vagyis holta után akármelly helyekben, társzekereiben is, vagy másutt akármikor és mikép kezemhez jutottanak és jöttenek, akárhová löttenek, tisztán és igazán kinyilatkoztatom, megnevezem és előadom, vagy hová fordítottam s löttenek és töttem légyen? megmondom, semmit

el nem röjtök s meg nem tagadok, s másoknál is a mit azonokban jutottaknak lenni tudok, mindazokot is kinyilatkoztatom, és igazán megvallom. Isten engem úgy segéljen és Istennek minden szentei!« — Quo praescripto Juramento taliter uti attactum deposito, eadem praelibata Domina Magnifica, Annorum circiter 25. fassa est. Primo. Adósságbéli obligatoriák és recognitiók vannak az Fátens Asszonnál ő Ngánál circiter harminczegyezer hétszázhetvenegy forintokig, idest ad fl. 31,771, kiket néhai Bottyán János Uram ő Kglme maga elocált s kiadott stante cum Domina Fatente conjugio; kiknek specificatiója ugyanazon hite alatt sub Nro 1-mo beadott írásbúl bűvebben kitetszik. A mellett vallja azt is a Fátens, hogy említett néhai Bottyán János Uram csak két vagy három holnappal halála előtt mindazokat az obligatorialis-leveleket az Fátensnek ajándékozta és azoknak megvételét cedálta és engedte

Megnevezett írásnak pediglen az tenora így következik:

1-mo. Generális Bottyán János Uram velem laktában mit s hova elocált?

Üdvözült Bottyán János, ökrök árabéli adósságot fizetett Szörényi Ferencz Uramnak in Anno 1709. Die 15. Juný Szécséntt	fl.	110 —
Aszódon lakozó Tóth Györgynek adott ökrek árában Bottyán János in Anno 1709. 3. Augusti	fl.	1000 —
Anno 1710. dje 26. Julý Szluha Ferencz Uram (Bottyán újvári pénzéből) vött föl . .	fl.	7069. 30
Item Szluha Ferencz Uram in Anno 1710. 13-tia Martý Tukovics Ferencztűl vött föl	fl.	1000 —
Item Szluha Ferencz Uram in Anno 1709. 13. Martý Tukovics Ferencztűl vött föl	fl.	500 —
Hadak számára adott Bottyán János kölcsön in Anno 1708. 17-a Augusti Újvárban .	fl.	5000. 50
Gányi Péter Uramnak adott Bottyán Déva *) pusztáért	fl.	250 —
Berthótj István in Anno 1709. dje 6. Maý Újvártt vött föl (Bottyán pénzéből) . .	fl.	1795 —

*) Díva, Gyíva, Esztergom vármegyében.

Lévai Dominiumért adott (Bottyán *) . fl. 5000 —
Az nyittrai Piaristáknak adott . . . fl. 1500 —
Rákóczy Ferencznek adott kölcsön in Anno 1709. 25. Junÿ (Bottyán) . . . . . . fl. 1996. 85½
Adott az Asszonnak gyűrűváltásban . fl. 400 —
Zsidónak adott kölcsön in Anno 1708. dje 15. Julÿ . . . . fl. 100 —
Iváncsay Péternek és Dömény Mártonnak Szécséntt adott kölcsön in Anno 1709. 16-ta Julÿ . . . . fl. 50 —

Summa fl. 25771. 65½

Ezenkívűl az Honth Vármegyének adott fl. 6000. **)

2-do. A minémő aranylánczot numismával együtt boldogemlékezetű Leopoldus Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége adott föntnevezett Bottyán János Uramnak: ***) *azt ö Kglme az Fátens-Asszonnak ö Ngának derekára kötvén, hogy néki ajándékozta, hiti szerint vallja; az ki actu is exstál.* Vagyon item két ezüstórácska, ennek egyikét, kit Eszterházy Ferencz Uram ő Ngáénak löttnek lenni mondott, még hajadon korában adta és ajándékozta az Fátensnek.

3-tio. Többször írtt Bottyán János Uram ő Kglme halála után minémő pénzt és mennyit vett kezéhez, s abbúl mit? hová? s mikor szolgált? hiti szerint béadott írásban sub nro 2-do specificálja illyenképpen:

Anno 1709. dje 27. Septembris üdvözült Bottyán János kimúlván ez árnyékvilágbúl örsi pusztán (Tarna-Örs) *levö táborhelyén,* halálakor maradott az özvegynél Tekintetes és Nagyságos Forgács Juliánna Asszonnál készpénz circiter fl. 2600

Annakutánna megnevezett özvegy vött föl újvári barátok klastromában ezer aranyokot, egyet imputálván in fl. 4. 25. den. faciunt . . . . . fl. 4250

*) Ez, mint tudjuk, haszonbérlet volt.

**) Nem 6000, hanem 6500; a föösszeg tehát *32,271 frt.*

***) Ez a Leopold saját képére vert *nagy hadi aranyérem* volt, melyet Bottyán az uralkodótól azon fényes eredményű hőstettéért kapott, hogy a Bádeni Lajos fővezérlete alatt vívott *grabovai ütközetet* 1689. Szerbiában, ő döntötte el huszárai élén, ellenállhatlan rohamával. *E nagy hadi érdemjelet Bottyán, 300 arany súlyú lánczon folyvást mellén viselte kurucz tábornok korában is.*

Item, megnevezett klastrombúl másszor vött föl százkilenczvenkét aranyat, egyet imputálván in fl. 4. 25. den., faciunt . . . . fl. 816

Nyáray László Uramtúl Kassán levált . . fl. 1500

Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uramtúl vett föl . . . . fl. 900

Summa perceptionis, mellyet az özvegy üdvözült Bottyán János halála után (férje pénzét) percipiált és maradott . . . . fl. 10,066.

Ennek erogatiója következik ez szerint. *Lévén az Asszony özvegy esztendeig s kilencz holnapig* s nem bírván mindaddig is üdvözült Bottyán János jószágát, hanem bujdosásában T. N. Saáros, *) Heves és más Ns. Vármegyékben kínteleníttetett készpénzen magát, cselédjét interteneáltatni, lovait, ményesseit, gulláját, juhait, nyáron pénzen fogadott mezőken legeltetni, télben pedig pénzes szénán teleltetni, nemkülönben magát ruházni, mind belső, mind külső marha körül levő cselédjének kétszeri alkalmatossággal mindenféle ruháit, fizetését kiszolgáltatni; nem lévén ebben az summában föltéve Mikolics Ferencz akkori tiszttartó és Bor Sophia akkori örögasszony fizetései, sem üdvözült Úr ideiben való szolgák fizetések restantiája. Ezekre költött circiter . . . . fl. 5000

Üdvözült Bottyán János temetésére költött, zászlójával, czímerekkel együtt . . . . fl. 1900

Gyöngyesti barátok klastromában temetőhelyéért, missékre, gyertyákra adott **) . . . . . . fl. 240

Egerben item adott missékre, gyertyákra . . fl. 60

---

*) E vármegyében Bottyán özvegye a *kurimai kastélyt és jószágot* kapta volt, Esztergom körüli, ellenségtől háborgatott jószágaiért, tartózkodási helyül és segítségül Rákóczi fejedelemtől.

**) A Szent-Ferencz rendű atyák gyöngyösi conventjének bevételi könyvében a következő tételek jegyezvék be idevonatkozólag: »1709. 27. Septembris. *Tempore depositionis Excellentissimi Domini Generalis Joannis Bottyán*, fl. 17. den 86.« Ismét, 1710. június 25-kén: »*A sepultura Magnifici Domini Joannis Bottyán*, fl. 112. den 80.« (Ft. *Bognár Márk* hittanár és könyvtárnok úr szíves közlése szerint.) Minthogy az itt foglalt két rendbeli összeg nem egyez az özvegy által hit alatt bevallottal: valószinű, hogy a tábornok temető-helyéért etc. kapott *egész összeget* a barátok nem bevételezték, hanem részben egyéb szükségletekre fordították

Anno 1710. Die 5. Julÿ Szabó Mojses és Horváth István Uraiméknak adott, midőn Bercsénÿ Miklós parancsolatjábúl az Asszonnak amicabilisre köllett lépni . . . . fl. 500

Anno 1709. dje 19. Novembris Nyáray László Uramnak fizetett meg üdvözült Úr adósságát. . . fl. 415

Aszódi Tótth Mártonnak fizetett meg Bottyán János adósságát in Anno 1710. dje 27. Maÿ. . . fl. 600

Újvári barátoknak pium Legatumot fizetett . fl. 600

Eperjesen újonnan adott Horváth Istvánnak, melyrül tészen bizonyságot Melczer Moÿses Uram . fl. 50

Mikolics Ferencznek Bottyán János ideiben lévő fizetése restantiájában adott . . . . fl. 100

Azonkívül az melly 40. forinttal volt adós Botytyán János, ő Kglme informatiója szerint, adott . . fl. 40

Pro Anno 1710. conventiójára fizetett Mikolics Ferencz Uramnak . . . . fl. 100

Bor Sophia örög-asszonnak három esztendeig való fizetése restantiájában, melly még Bottyán János idejében maradott el, lévén esztendőnként fizetése fl. 20., adott az Asszony . . . . fl. 60

Latus . . . fl. 4665.

Csörgő Bálint Secretáriussa restantiája fizetésében adott. . . . . fl. 40

Mihály Deák (Böröllyei *) restantiája fizetésében adott . . . . fl. 50

---

*) Sajátszerű, hogy Bottyánt nemcsak fiatal neje s fiatal unokaöcsese Horváth István, őrnagya, — hanem a közvetlen környezetéhez tartozók közül többen is oly hamar követték a sírba. Így e titkárának is még 1710-ben vagy 1711. elején történt elhalálozásáról tanúskodik a következő nyugtatvány: »*Quietantia* száz és ötven = 150 Rhénes frtokrúl, melly summa pénzt *néhai Nztes Vzlö Böröllei Mihály* még halála előtt circiter egy holnappal, Szent-Mihályon, becsületes emberek praesentiájában *nékem mint pajtássának* testamentarie hagyott; melly summa pénzért engemet néhai Tek. Ngos *Bottyán János* Uram megmaradott özvegye Tek. és Ngos *Forgács Juliánna* jó Asszonyom ő Nga szarvasmarháúl contentált. Mellyrül is ő Ngát úgy quietálom, hogy dum et quando *megholt barátomnak* ő Kglmének atyjafiai praetendálnák ezen summát

Jancsi inas restantiája fizetésében adott . .	fl.	23
Két sípos restantiája fizetésében adott . . .	fl.	44
Két szakács restantiája fizetésében adott . .	fl.	84
Külső marhák mellett lévő cseléd fizetése restantiájáért fizetett.	fl.	75
Pro Anno 1710. fizetett Sophikának conventiójára készpénzt	fl.	25
Egész rása-köntöst csináltatott, melly imputáltatik in.	fl.	20
Kassai kuruczok elnyervén köntessét (Bottyánnénak,) *ezüstes pallost és baltát,* *) adott váltságot .	fl.	100
Latus . . .	fl.	461
Latus . . .	fl.	4665
Latus . . .	fl.	5690
Summa erogationis . .	fl.	10,816.

4-to. Jószágot illető levél az Fátensnél egy sincs; hanem vagyon kezénél az kit férhezmenvén talált az Asszony Néhai Bottyán János Uramnál: egy ezüstes kard és pallos, egy ezüstes balta (az kit második productum szerint Revírné Asszonyom által más köntössel együtt száz forintokban váltott ki az Fátens, **) s ezüstkalán circiter öt vagy hat.

5-to. Néhai Bottyán János Uram halála után maradott két paripa: egy *Fakó,* másik *Csepreghy* nevők; a Fakót Bercsénÿ Miklós mint főbbik kurucz Generális elvitette, aranyos szerszámostúl, aranyos portai czafrangostúl és ezüstes pár puskástúl együtt. ***) Az Csöpreghy ló pediglen dögben elveszett.

— annak minden evictióját én magamra vállalom. Actum Árokszállás, die 1. Maÿ 1711.

Kocsi Bálint m. k. P. H.

Coram me *Stephano Nagy Zsámboky* m. p.«

(Eredeti a b. Palocsay-levéltárban. *Kocsi Csergö Bálint,* vagy »Bálint Deák,« a nyugtató, volt a másik hű titkár.)

*) Ez már Eger vára capitulatiója, vagyis Bottyánnénak Pálffy protectiója alatt maradása után, 1711. januárban történhetett, midőn Eperjestt letéve volt ládabeli portékáit Egerbe vitetné.

**) A már említett kassai kuruczoktól, a kik ugyan elég olcsón adták ki. Riviére-né Nyáray László ekkor kassai dandárnok lánya volt.

***) A hadi jog szerint ugyanis ez őt illette Bottyán halála után.

Pajzán-ló maradt kettő: egyike Csomós névő, kit az Fátens Asszon ő Nga maga hintós-lovai közé fogatott; az másikát, Fodor nevőt, Tuczman Istók, úgy mint atyafi, elvitte. Maradt egy pár kétcsévő parasztos pisztol, az ki exstál. Item, két rongyos sátor; két *törökbársony-vánkoshéj,* az ki hasonlóképpen exstál, — *harmadika pediglen feje alatt temetődett néhai Botytyán János Úrnak.* Item, maradt volt tíz béres-ökör: de ezek egri szorúláskor éhségben elvesztenek. Az juhait is ugyan Eger alatt az ő Fölsége hada elhajtotta. Maradt ismét hat hintós-ló, két rossz hintó, mellyéknek egyike Eperjesen egy társzekérrel és konyhakocsival együtt elégett, az másika pediglen actu is Köbölkúthon az Fátensnél megvagyon. Item, még éltében az Fátensnek adott föntnevezett Bottyán János Uram *egy aranyos, kilencz gyémántokkal megrakott györöt ajándékban.* Vallja azt is a Fátens, hogy Nyittrán bizonyos lóra való aranyos-szerszám egy ötvesnél maradt, más egy ezüstes szerszám pedig az Fátensnek ládájábúl Eperjesen elveszett, de mikép? s ki által? hiti szerint vallja, hogy nem tudja. Ismét, egy falra való óra; egy spanisibonth (Spanische Wand); két posztós tábori-szék, és circiter hat vagy hét darab ón-tál és tányér promiscue az Fátensnél megvannak, kit együtt szerzettenek. Maradt item, két bűres üres láda és egy üres pinczetok. Item, *egy pöcsétes aranygyűrű.* Gulya s ménes is maradott, de mennyi számbúl álló? a Fátens nem tudja; de azokot is az kuruczok sokszor nevezett Bottyán Uramnak halála után elnyerték, s azután *M. Generális Gróff Pálffy János Uram ő Exja interpositiójára adták vissza a kuruczok, és ő Exja az Fátens-Asszonnak ő Ngának ajándékozta.* — Mindezeket annyiszor említett Fátens-Asszony ő Nga hiti szerint vallja, s ezeken kívöl egyebet nem s tud, hanem ezentúl is ha mi még eszében jutna ő Ngának, akármi névvel nevezendő ezüst- vagy aranyszerszám s mív, vagy adósságbéli levelek előakadnak: mindazokot és mindeneket s mindenkoron ezen most letött hiti szerint megvallja és előadja. *) Actum Die, Anno, Mense et Loco quibus supra.

Franciscus Schlospergh m. p. (P. H.)
† Adamus Nagy m. p. (P. H.)

*) A b. Palocsay-levéltárban, egy e kihallgatásokban előforduló esküformula másolatát tartalmazó papír másik felén *gr. Forgách Juliá-*

Kívül: Acta Successorum *Joannis condam Bottyán*, ex compromisso Partium Tÿrnaviae et in Bátorkeszi revisa et judicaliter terminata.

(*Eredeti* a kir. Curia levéltárában, két íven, ívrétben, összevarrva, s a czérna végei Nagy Ádám pecséte alá pecsételve. Nro 54. alatti peres acták közt.)

II.

Anno 1712. die 5. 8-bris in L. R. Civitate Posoniensi, Cottu ejusdem nominis existente habita, per Inclÿtum Consessum Judiciarium in Domo Viridi celebratum, signanter vero Perillres ac Grosos Dnos Adamum Meskó de Füles et Gálosháza, Equitem Auratum, S. C. R. Mattis Consiliarium et Officÿ Palatinalis, Joannem Fiátth, Andream Dubniczky (Tit.) ambos Personalis Praesentiae Regiae in Judicÿs Locumtenentes Prothonotarios, nos infrascripti, Inclÿti Tabulae Judiciariae Regiae Jurati Notarÿ et apud praetitulatos Dominos Magistros Prothonotarios scribas agentes, pro exaudienda, exigendaque infradenominatarum Nobilium Dominarum Fassione, exquo eaedem ob infirmitatem in figura Judicÿ comparere nequirent, ex Partium unanimi consensu legitime, judicaliterque exmissi, progredientes ad Hospitium earundem Dominarum in exteriori seu suburbÿs praememoratae Civitatis Posoniensis, signanter domo Prudentis ac Circumspecti Matthiae Paur, Civis et Lanionis toties mentionatae Civitatis Posoniensis habitum, juxta assignatam Nobis Juramenti Formulam, Fassionem ab infradenominandis Dnabus exegimus, modo et ordine subsequenti. Formulae autem juramentalis tenor talis est:

(Üres hely, melyen az eredetiben a hivatalos eskűforma állott; alább következnek a fassiók.)

---

nának még a következő följegyzése található: »Ezenkívűl van nálam *az numizmás aranylánez*, kit nékem ájándékozott. Vagyon *egy kard* s *egy pallos*; vagyon *az ezüstös balta*, kit mint följebb írva van, kiváltottam. Vagyon két órácska, kinek egyikét még jegyben lévén, nékem ajándékozott. Vagyon hat ezüstkalán. Az többi: társzekerei, lovai s egye-mássa mind Újvárban maradott. — Az nálam lévő *adósságok leveleit is halála elött kezemben advān*, mások hallattára is nekem adta, ezt mondván: »*Julinka, ezt neked adom s ajándékozom, — ebbül élhetsz!*«

(E följegyzés, úgy látszik, Forgách Juliána pótbevallásának másolata.)

Primo. Nobilis Domina *Catharina Jósa,* Egregÿ *Joannis Tholnay* Conthoralis, Annorum circiter 65. praevie adjurata, examinata, fassa est: Semmi jószágát kezéhez nem vett se Néhai Bottyán János Uramtúl, se Lakatos Judith Asszonya-Anyjátúl, hanem egyszer valamelly darabbúl álló patyolatot, a kit is tutioris conservationis gratia az földben ásván, megrodhadt; azonkívől negyven forint készpénzt percipiált Lakatos Judith Asszonytúl, az mely pénzzel egyszer is másszor is szegény anyja, tudniillik ugyan Lakatos Judith Asszony számára vásárlott; abbúl emlékezik, hogy maradott valami pénz nála, de nem tudja mennyi? Vallja azt is hite után, hogy se arany- se ezüst-mív vagyis fegyver kezéhez nem jutott; *az fegyverét Bottyán János Uram, úgymint egynéhány ezüstös-aranyos kard, egy ezüstös balta, más ezüstös s aranyos szerszámok, egy tatár tegez nyilakkal, szkófiommal kivarrott, — egy szóval: annyi efféle fegyver s szerszám hozattatott ki Esztergambúl, minekutánna kuruczokhoz szökött, hogy egy nyolcz vagy kilencz csöbrös hordó megteljesedett véle;* de Bottyán Uram holta után kezéhez jutott-e az Asszonynak ő Ngának? — nem tudja. — Item, vallja azt is az Fátens Asszony, hogy maradt három lepödő szegény Anyjátúl: de azt is a föntemlétett patyolattal a földben ásván, azzal együtt elrodhadt. Item, egy selyemövet ajándékozott Néhai Bottyán János Uram, s nemkülömben annak felesége, úgymint Fátens Asszonynak édes Anyja is egyet emlétett Fátens Asszonynak, még éltekben. Item, *maradott Bottyán János Uram után egy aranyláncz, az kin az Császártúl adatott numisma függ;* mely lánczot, az numismán kívől, kit is ő Fölsége adott ő Kglmének, maga néhai üdvözült Bottyán János Uram s Lakatos Judith Asszony, Felesége saját aranyaibúl csináltatott légyen, — sokszor hallotta az Fátens Asszony mindkettőktűl. Ezeken kívől hite szerint semmit sem tud s nem is emlékezik, hanem fönttartván azon facultást magának: ezután mi eszében jutna, azon letett hite szerint megvallani.

Secundo. Nobilis itidem Domina *Juditha Jósa,* Egregÿ *Matthiae condam Szabó Relicta Vidua,* Annorum circiter 43. praevie adjurata, fassa est: Primo. Vallja azt, hogy vagyon actu kezénél három circiter lepedő s valamely vánkoshéj, az ki szegény Anyjátúl maradott. Secundo. Maradott kezénél az

Fátens Asszonynak 43 forint s 8 arany, mellyek közűl olyan is találtatott, a ki csak 3 forintot ért; melly pénzt mivel két esztendeig, betegessen, maga költségén tartotta volt az Fátens Asszony Lakatos Judith szegény édes Anyját: azon fejiben magánál tartotta. Tertio. Semmi adóslevélrűl, se arany-, se ezüstmívrűl nem tud emlétett Fátens Asszony, s semmi ollyas nem jutott kezéhez; hanem *egy aranyos kard vagyon actu is Szabó Moyzes Fiánál, kit Néhai Bottyán János ajándékon adott ö Kglmének.* Quarto. Lévén egyszer Bottyán János Uramnak Győrött bizonyos helyen 175. aranyja, mellyekhez maga nem juthatván, *) kérésére és requisitiójára Néhai Szabó Máttyás, az Fátens Asszonynak házastársa, maga saját költségén bizonyos ember által kihozattatván, kezéhez emlétett Bottyán János Uramnak adta; arra nézve megnevezett Bottyán János Uram adott discretiójúl emlétett Fátens Asszony Urának 25 aranyot és ahhoz még 50 forintot. Másodszor, adott ugyan emlétett Bottyán János Uram Szabó Máttyás Uramnak egy ezüst kis órácskát ajándékon, *midön szabadúlásában Haiszter Uramnál fáradozott,* (1704.) Quinto. Vallja, hogy circiter egy vagy két darab szűnyeg, azon szerént paplan, párna és vánkos jutott édes Anyjoktúl Nénje Tholnayné Asszonyom kezéhez; ellenben tudja azt is, hogy Bottyán János Uram feles pénzzel tartozott volt emlétett Tholnay Nénje-Asszonyának. Item, maradott a Fátens Asszony kezénél egy asszonynak való söveg, kit actu viseli. Item két óntányér s egy ovét (avítt, avűlt) kopott atlaczmente. Septimo. Vallja, hogy Krásálkovics Uramnak jutott kezéhez egy *ezüstös, megaranyozott hegyes-tör,* melynek vasa s hövelye Szabó Máttyás Uramé volt. Octavo. Vallja azt is a Fátens, hogy két födeles ágy, négy párna, kilencz vánkos, négy lepödő, — kettő gyolcsbúl, ketteje pedig házivászonbúl való, — két dunyha, egy paplan, egy fekete olmárium, abban 18 sajt, harmadfél akó circiter tehénvaj; tíz bűrös új karszék, *két akós hordó teli ónedénynyel,* egynehány üres láda, holmi díb-dáb partéka s egyéb házi s konyhabéli eszköz, 400 — plus minus — akó bor, *Újvárban még Bottyán János Uram éltében maradott légyen Palocsayné Asszonyomnál;* de

*) Győr t. i. labancz kézben volt.

holta után kezéhez ment-é említett Asszonynak ő Ngának mindezen partéka? nem tudja. Nono. Az *föntemlített ónmíven kívül még 32 darabot küldött Esztergambúl maga az Fátens Asszony Bottyán János Uramnak, még Lakatos Judith Asszony éltében; item, ugyan az időben 16. ezüstkalanat,* mellyeken kívől egy maradván az Fátens Asszonynál, kit is maga Bottyán János Uram elvett tűlö Nyitrán. Item, maradott az Fátens Asszonynál egy nyuszt, viselt kesztyűje. Decimo. Az föntemlétett fassióban specificált *aranyláncznúl és Bottyán János Uramnak kezéhez szolgáltatott ezüstös s aranyos fegyverrül s praedeclarált szerszámrúl egyet vall ezen Fátens Asszony per omnia az föntnevezett Fátens Asszonynyal.* Ezeken kívől semmitsem tud; hanem ha ezután valami eszében jutna, kirűl most nem emlékezik, az letett hitire kész lészen megvallani.

(Egykorú másolat, egy íven, ugyanott.)

III.

Méltóságos Personalis, nékem Kegyelmes Uram!

Ngodnak ajánlom alázatos szolgálatomat. Akarám Ngodnak, úgy Tekintetes Táblának is alázatossan értísire adnom, hogy én is egyik ezen mostanában villongó successiónak Donatáriusi közűl való lévén, minthogy Törvínyhez tudatlan, *hanem inkább fegyverben nyült,* (nőtt) többire csak mint *hadakozó ember vóltam,* avval életemet köllett táplálnom, s tudatlanságom miátt az jószágbúl kimaradtam és semminémő haszonvételiben részessé nem lettem: kírném nagy alázatossan az okáért Ngodat, hogy nékem obveniálandó részemhez — melly actu is mások birodalmában vagyon, — pörpatvar nélkűl juthassak, patrocinálni méltóztassék, és egy Komárom vagyis Esztergam Vármegyében lévő törvénytúdó úri s Tekintetes Táblátúl deputálandó ember által kiadatni s egyszersmind több praetensióim iránt is cointeressata parsoktúl bonis modis contentáltatni, hogy nagyobb és több rövidségem ne légyen, megparancsolja. Nagy alázatossan ebbéli igazságomban való pártfogásáirt csekíly szolgálatommal meghálálni Ngodnak igyekezem, el sem múlatom, és maradok

Nagyságodnak alázatos szolgája

Síllyey György m. k.

Kívül: Méltóságos Personalis Simonsics-Horváth János Uramhoz ő Ngához — alázatos Instantiája — belülírtt Instansnak.

(Eredeti, egy ívre ívrétben írva, ugyanott.)

IV.

Anno Dni 1712. die quinta Mensis 8-bris, in Lib. Regiaque Civitate Posoniensi, Cottu nominis ejusdem existente habita, Domo Viridi penes Judriam Perillustrium ac Generosorum Dnorum Magistrorum Adami Meskó de Füles et Gálosháza, Equitis Aurati, S. C. Regiaeque Mattis Consiliarÿ et Excelsj Officÿ Palatinalis, Joannis vero Fiáth de Eörményes et Andreae Dubniczky de Nemes-Kocsócz, Personalis Praesentiae Regiae Prothonotarium exmissionem, nos Emericus Pásztory praelibati Dni Prothonotarÿ Adami Meskó, Thomas autem Beniczky, Joannis Fiáth et Franciscus Tarnóczy, Andreae Dubniczky Amanuenses sive scribas agentes et Inclytae Tabulae Judriae Regiae Jurati Notarÿ, infrascriptos Egregios Dominos adjurantes et juxta subsequentem Formulam Juramentalem Fassionem eorundem excipientes praesentem rescivimus certitudinis veritatem, cujus quidem Juramentalis Formulae series sequentem complectitur verborum sensum: »Esküszem az élő Istenre, kit Atya, Fiú, Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság, Boldogságos Szent Szűzre és Istennek minden Szenteire, hogy én Istenben boldogúl elnyúgodott *Bottyán János* Uramnak mindennémű ingó jószágát, úgymint jószág- és adósleveleit, arany- s ezüstpénzét, arany- és ezüstmívét, fegyverit, ruháját, partíkáját, s egy szóval akármi névvel nevezendő jószágát, mely vagy éltében Bottyán Jánosnak, vagyis holta után Újvárban az társzekereiben és akármikor és mikép kezemhez jutottanak és jüttenek, tisztán és igazán előadom és megnevezem, vagy hová fordítottam és tettem légyen? megmondom, és semmit belőle el nem röjtök, se tagadok, s másnál is ha mit azon jószágokban lenni mit tudok, azt és mindeneket igazán megvallok. Isten engem úgy segéljen, és Istennek minden Szentei!« Rescitae vero veritatis praemissorum series sequitur hoc ordine: Primus Fatens Egr. *Joannes Grassalkovicz* juratus, examinatus fassus est, juxta quaesita in Juramentali Formula

expressata. Primo vallja: Se ingó jószága, se adóslevelei, se arany-, se ezüstmíve vagy pínze s ruhája vagy más partíkája soha kezéhez nem ment külemben, hanem ha maga szolgai bérében adott szegény Bottyán János néki hol négy, hol öt, hol tíz forintokat; e mellett vallja, hogy sok rendbéli hív szolgálatjáért adta légyen néki Bátor-Kesző és Kis-Újfalu nevő falukban lévő circiter 25, vagy ad summum harmincz jobbágyságbúl álló jószágát, hozzátartozandó mindennémű appertinentiákkal, melyrűl Regius Consensusa is, vallja, légyen. Ezenkívűl penig bizonyossan tudja, hogy az adóslevelei szegény idvözűlt Bottyán Jánosnak circiter hatezer forintig (?!) való, Tek. és Ngos Forgács Juliána Asszon, előbb Néhai Bottyán János, most penig Tek. és Ngos Palocsay György Uram ő Nga házastársa kezénél vannak; úgy szintén Szluha Ferencz Uramtúl Míltóságos Gróff Károlyi Sándor Uram ő Nga által küldetett szegény Bottyán János pínzébűl ezer arany és folyó pínz is, de annak summáját nem tudja; azt penig Egerben küldette, említett Forgács Juliána Asszony kezéhez, és föl is vötte légyen az Asszony ő Nga. Az gulyabéli marha és ményesbeli lovak most is az Asszony ő Nga kezénél vannak. Praeterea, pro Dote sex millium florenorum ugyan ő Nga bír két falut egészlen, Köbelkútat in Cottu Strigoniensi, Kis-Gyarmatot in Cottu Hontensi; de reliquo nihil. Secundus Fatens Grosus Dnus *Michaël Czagány,* Annorum circiter 54, juratus et examinatus, fassus est ad quaesita in formula Juramenti contenta. Egyebet semmitsem tud, hanem hogy az Asszonynak ő Ngának Károlyi Sándor Uram ő Nga által Szluha Ferencz Uram küldett légyen ezer aranyot és ezüst ezer tallért, de az in specie volt-é? vagy kezéhez ment-é? bizonyossan nem tudja, hanem csak Szluha Ferencz Uram mondása után vallja; az ményesbéli lovakat, úgyszintén gulyabéli marháját is bizonyossan tudja hogy kezéhez mentek légyen emlétett Forgács Juliána Asszonynak ő Ngának, de mennyibűl állók voltanak? száma nem constál. E mellett vallja, hogy Páter Dominicus Majtíný Uramtúl, Ordinis Piarum Scholarum Páteritűl hallotta, hogy *Szabó Mátyás három rendbéli ládáját — midőn Nyitra várát az ő Fölsége népének föladták, — szegény Bottyán Jánosnak elvette légyen;* melyek közűl egyikében hallotta nevezett Piarum Scho-

larum Pátereitűl, hogy láttanak légyen egy nagy zacskó pínzt, de mennyére való lehetett? nem tudja. Egyebet nem tud; hanem confirmálja, hogy pro Dote az följjebbírtt két falut bírja az Asszony ő Nga.

Tertius Fatens Egr. *Joannes Molnár, Egregÿ Condam Joannis Bottyán Fratruelis,* Annorum circiter 35., ad memorata in formula Juramenti specificata quaesita fassus est per omnia nihil.

Alterius vero formulae ex parte Jósaianorum praestiti Juramenti series sequitur isthoc modo: »Esküszem az élő Istenre, ki Atya, Fiú, Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság, Boldogságos Szent Szűzre és Istennek minden Szenteire, hogy én Istenben boldogúl elnyúgodott *Bottyán János* Uramnak mindennémű ingó jószágát: úgymint jószág- és adósleveleit, arany- és ezüstpínzit, arany- és ezüstmívét, fegyverit, ruháját, partíkáját, s egy szóval, akármi névvel nevezendő jószágát, mellyek vagy éltében Bottyán Jánosnak szegény Szabó Mátyás által nyitrai ládáiban kezünkre, vagyis szegény Anyám Lakatos Judith Asszony élte és holta után, vagy akármikor és mikép kezemhez jutottanak és jüttenek, tisztán, igazán elő-adom s megnevezem, vagy hová fordítottam és töttem légyen? megmondom, és semmit belőle el nem röjtök, se tagadok, s másnál is ha mit azon jószágokban lenni tudok, azt és mindeneket igazán megvallok. Isten engem úgy segéljen és Istennek minden Szentei!« Peracta desuper Fassionis tenor sic sequitur: Anno Die et Loco ÿsdem Egr. *Moÿses Szabó,* Annorum circiter 27. ad praevia Juramentalis Formulae quaesita juratus et examinatus, fassus est. Primo reproducit Regestrum quodpiam Literalium Instrumentorum prae manibus suis habitorum et existentium, Litera A. connotatum, cujus tenor talis est:

A.

»*Regestrum Literalium acquisitionalium Generosi Condam Joannis Bottyán* cum Nobili Domina Juditha Lakatos Conthorali sua qua Coacquisitrice, stante Matrimonio comparatarum.

Primo. Literae Inscriptionales Excellm. Dnorum Comitum Nicolai et Joannis Pálffy, sub proprÿs sigillis et manuum

subscriptionibus in Castello Királyfalva, die 25. Martÿ Anno Dni 1696-to emanatae, de et super impignoratione Possessionum *Köbelkút, Kis-Újfalu, Kis-Gyarmat, Nagy-Bény, Leánd* et *Csuda,* quae prae manibus Venerabilis Capituli Strigoniensis, in florenis sex mille ducentis quinquaginta quatuor in pignore exstabant; septimus *Bátor-Keszö* apellatum, apud Illrmum Dominum Comitem Sigismundum Csáky in bis mille quingentis in pignore haerentem, a praetitulatis Dominis Comitibus sex mille ducentis quadraginta sex, *in toto in quindecim millibus, Generoso Domino Joanni condam Bottyán impignoratos;* in quibus non exstat nomen uxoris, tamen stante conjugio sunt comparata. Sub Lra A. — *Secundo.* Illrmi Nicolai Josephi Pálffy Viennae, die 11. 9-bris Anno 1697. sub proprio sigillo et manus subscriptione emanatae exstant Inscriptionales de et super Possessionibus *Bátor-Keszü, Köbelkút* és *Kis-Újfalu* ad quas Possessiones levavit auctionaliter 3000 fl. Rhenen. item praetitulatus Dnus Comes; insertum est nomen Conjugis Judithae Lakatos. Sub Lra B. *Tertio.* Pariter Illustrissimi Domini Comitis Nicolai Josephi Pálffy Lrae super fl. 1-mo 2000, Anno 1700. Die 3. 7-bris levatis, duobus item millibus die 11. 7-bris Anno 1701. perceptis; die septima Maÿ 1702. in Marheck emanatas sub Lra C. cum insertione pro Possessione Bátor-Kesző, Dno Magistro Stephano Szirmay et Plenipotentiario ejusdem, Dno Emerico Újváry, fl. 5622. super exstat quietantia ejusdem Emerici Újváry, sub Lra D. *) *Quarto.* Lrae super Praedio *Déva* (Díva, Gyiva) perennales, licet sub proprio sigillo et Chyrographia Nobilium Thomae Bartakovics, Petri Gányi et Susanae Bartakovics, continentes in se fl. 1000. die 11. Aprilis Anno 1695. Strigonÿ emanatae, Lra E. insignatae. *Quinto.* Lrae perennales Nobilium Thomae Bartakovics

*) Ez a nyugta a *Grassalkovich, Czagányi* és *Szabó Mózesék* által még 1716-ban is gr. Szirmay Tamás, mint néhai gr. Szirmay István örököse ellen folytatott perhez van mellékelve, és így szól: »*Quietantia* super flor. 5622. in rationem exolutionis Pagi Bátor-Keszi, penes plenipotentiales Splis et Perillr. Dni Magistri Stephani Szirmay per me infrascriptum a Groso Dno Joanne Grassalkovicz *veluti pariter Plenipotentiario Perillustris Domini Colonelli Joannis Bottyán* (Titulus) plenarie levatis et denumeratis. — Actum Viennae, dje 1. 7-bris 1696. *Emericus Újváry* m. p.«
P. H.

ac Petri Gányi, primi Nobilis Dnae Mariae Deáky Genitricis, 2-di Nobilis pariter Dominae Susanae Bartakovics Plenipotentiariorum de et super certo Praedio *Nyáry-egyháza* in Comitatu Pestiensi, in et pro sexcentis fl., super Praedio vero *Déva* in Cottu Strigoniensi situato in et pro fl. 1000 Generoso Domino condam Joanni Bottyán et Consorti ejusdem, pariter Generosae Dominae Judithae Lakatos, in Conventu Eccl. S. Benedicti de juxta Gron feria 4-ta proxima post Dominicam Jubilate 1698., sub Lra E. *Sexto.* Lrae impignoratitiae Egregÿ Stephani Jósa et Conthoralis Judithae Disznóssy de et super directa et aequali medietate Praedÿ *Déva,* Generoso Domino Joanni condam Bottyán et Nobili Domina Juditha Lakatos Conthorali ejusdem in et pro sexcentis 33-bus fl. Strigonÿ, die 16-ta 8-bris Anno 1696. sub proprÿs sigillis emanatae, sub Lra G. notatae. *Septimo.* Nobilis Joannis Szántó et Consortis Mariae Biskó senioris, et junioris Joannis Szántó, Conjugisque ejusdem Barbarae Fehérváry Inscriptionales de et super duabus Portionibus in Praedio *Fölgyüy* in Comitatu Csongrádiensi existente habito, Generoso Dno Joanni Bottyán in et pro fl. 300 assignatis, die 25. Januarÿ Anno 1700. Strigonÿ sub proprÿs sigillis et Chirographis emanatae, sub Lra H. *Octavo.* Lrae perennales Junioris Joannis Szántó de et super portione in Praedio *Szántó* in Cottu Csongrádiensi habita, Generoso Dno Joanni Bottyán in et pro fl. 150 (licet sub proprio sigillo et manus subscriptione,) die 25. 7-bris Anno 1699. Strigonÿ emanatae, sub Lra J. *Nono.* Nobilis Andreae Csúcz Lrae Inscriptionales de et super Inscriptionales sextalitate portionis in Praedio *Szántó* habitae pro fl. 45., necnon pariter de et super sextalitate Praedÿ *Fölgyü* in et pro fl. 150. Generoso Dno Joanni condam Bottyán et Consorti ejusdem divenditi, Strigonÿ, Dje 24. Aprilis (1700?) suo modo emanatae, sub Lra K. *Decimo.* Lrae Inscriptionales senioris Joannis Szántó et Junioris pariter Joannis Szántó, de et super portione in Praedio *Fölgyü* Cottu Csongrád habita, Generoso Dno Joanni condam Bottyán et Consorti in et pro fl. 100. divendita, Anno 1701. die 19. Maÿ, sub proprÿs sigillis et Chirographis Levae emanatae, sub Lra L. *Undecimo.* Lrae impignoratitiae Egregÿ Senioris Szántó, de et super medietate portionis Praedÿ *Szántó,*

Generoso Domino Joanni condam Bottyán et Conthorali in et pro fl. 75. divenditae, Anno 1701. die 30. Augusti, sub propryׅs sigillis et Chirographis in Köbelkút emanatae, sub Lra M. *Duodecimo.* Lrae Testimoniales de et super persolutione *Juris Armorum* ratione et praetexu Praediorum *Szántó* et *Fölgyü* vocatorum in Cottu Csongrád habitorum, Viennae, Anno 1701. die 4-ta Decembris de et super fl. 1000. emanatae Lrae, N. insignatae. Si quae autem praeter hocce praescriptum Regestum reperibilia forent, aut ommissa, paratus est eadem similiter, vigore hujus praestiti Juramenti in facie Juris singula, vel prae manibus existentia, vel alibi fors reconditа semper reproducere.

Respectu rerum mobilium asseverat se tempore connumerationis equorum et aliorum pecorum quendam ex equatione pro se excepisse equum; ex pecunia similiter, ut Bottyániana fatetur, se a Magnifica Dna Juliana Forgács levasse 250. fl. in sortem imputationis successionis Lakatosianae; similiter *et pie defunctum fratrem suum Stephanum condam Horváth* *) fl. etiam 250. a praememorata Dna Magnifica in sortem successionis suae in Bonis Lakatossianis sic dictis percepisse. De rebus argenteis et aureis, prout et clenodÿs nihil se percepisse aut ad manus suos devenisse profitetur, praeter *deauratam quandam argenteam Frameam,* quam actualiter prae manibus haberet. In reliquo nihil. De alÿs vero Personis materiam hanc et quaesita ingeredi debentibus nihil scit, sed se refert ad earundem corporalia vel jam deposita aut expost deponenda Juramenta, quoniam audita solum cavillando et dubitando venirent in mentem et nihil certi se et evidenter asseveraret scire. — Super quibus modo praevio peractis praesentes Literas Nostras Testimoniales, proprÿs nostris sigillis usualibus manumque subscriptionibus roboratas extradedimus. Actum in Libera Regiaque Civitate Posoniensi, die 5-ta Mensis 8-bris 1712.

Emericus Pásztory m. p. (P. H.)
Tomas Beniczky m. p. (P. H.)
Franciscus Tarnóczy m. p. (P. H.)

(Eredeti, másfél íven, ugyanott.)

*) *Horváth István,* Bottyánnak e vitéz fiatal unokaöcscse s második ezredének őrnagya, vagy mint ilyen esett el az 1710. év második felében

586.

Bottyán esztergomi sörházáról s szöleiröl informatió.

Georg. Christ. Zennegg, m. p. kir. kamarai tanácsos, Budae, 15. X-bris 1712. datum alatt fölír a magy. kir. udv. kamarához Pozsonyba: Minthogy az 1710. június 30-án hivatalától fölmentett esztergomi harminczados Mogor György által a Vak-*Bottyán* esztergomi javairól készített conscriptióból nem derül ki világosan, hogy »an praefatum braxatorium ad proprietatem Domus dicti Monoculi Bottyán spectet?« s ezért a kir. kamara 1712. oct. 18-iki decretumával e dologrúl bővebb informatiót kíván, — ő tehát e kívánt informatiót beszerezte, s íme idecsatolva, alázattal fölterjeszti.

Melléklet.

Antonius Nicolaus *Hantschell* esztergomi harminczados-helyettes, Strigonÿ, 12. X-bris 1712. kelt levele, melyben jelenti Zennegg budai kamarai inspectornak, a mint következik:

»Ad Ejusdem Perillris Dnaonis sub 6. currentis datas, Monoculi *Bottyán* proprietatem Braxatorÿ ejusque usum-fructum concernentes, genuine et sincere informo. Quod idem *Bottyán* ante Rebellionem jam pridem in Regia Civitate Strigoniensi et illa sua domo, solum ex virgultis, luto et stramine simplex braxatoriolum, intuitu boni cellarÿ ibidem inventi pro proba exstrui fecerit, donec in pago Köbelkút solidius erexisset, et ex illo initiali Braxatoriolo omnia vasa et instrumenta foras ad novum evehi curasset, ubi postmodum illud in Civitate vacuum permanserat, tandemque desolutum corruerat, ut nec vestigium remanserit, nisi in eadem area habitatio quaedam exigua, pro qua saltem custodienda Inquilinis quasi gratis inhabitandam reliquisset usque ad exortum Rebellionis tumultum, in quo per Militiam omnia devastata, ut nil, nisi cellarium, tectum exiguum et ruinatus murus de illa habitatione supermanserit; ubi, tum tempore confiscationis Bonorum Bottyán concernentium quidam Germanicus Braxator« 75 frt évi bérért kivette azt a budai kamarai administratiótól s egy darabig

vagy 1711. elején Kassa körül (föl egész Zsolnáig, Puchóig) vívott harczokban, avagy pedig az ez idő tájtt oly nagyban pusztított pestis ragadta el őt is.

megkísérlé ott sert főzni; de látván, hogy »propter inhabilitatem loci nil profitere possit,« — abbanhagyta s másutt rendezett be alkalmasabb sörnevelőt. »Interea Dnus Generalis et Commendans Baro a *Kuckländer,* duas illas domos fiscales in Civitate obtinuit, quarum una illud a longo tempore vocitatum braxatorium dicebatur, in qua domo pro conservatione remansae habitationis iterum quosdam invigilinos collocavit praefatus Dnus Commendans; tandemque post factas aliquas reparationes, eandem antehac pro 440 fl. commissionaliter aestimatam, Dno *Adamo Papes* Vice-Colonello pro 300 fl. vendidit, qui exinde sibi commodam habitationem aedificavit, sed de braxatorio instituendo, quod totaliter jam abolevit, nulla amplius mentio nec intentio prostat.

P. S. Supradictus Dnus Commendans aliquoties coram me protestabatur, quod sibi itidem Fiscales *Monoculi Bottyán Vineae* totaliter ac de facto desertae, in exiguo promontorio et procul dissitae, a rem non intelligentibus aestimatoribus pro 700 fl. taxatae essent, quas tamen cuique emptori 150 fl. pretio libenter dimitteret.«

(Eredeti levél és csatolvány a kir. kamarai levéltárban.)

587.

A kir. tábla ítélete a Bottyán-örökségben.

Az egy részről Ns. Tholnay Istvánné Ns. Jósa Kata Asszony, Ns. Szabó Mátyás özvegye Ns. Jósa Judith Asszony, úgymint Ns. Jósa Pálnak néhai Ns. Lakatos Ludith Asszonytól, előbb az ő, azután néhai Tek. Ngos *Bottyán János* hitestársától született leányai; más részről Ns. Grassalkovics János és Czagányi Mihály s néhai Bottyán János többi adoptivus successorai és legatáriusi; ismét harmadik részről Tek. Ngos Forgách Juliána Asszony, azelőtt néhai Bottyán János s utóbb b. Palocsay Horváth György neje közötti peres ügyben ily ítélet hirdettetik ki. Említett Lakatos Judith ugyan végrendelete első pontjában Jósa Pállal együttesen szerzett minden javait megnevezett leányainak hagyományozta: de, hogy az ezüstneműekre nézve minő osztály legyen közöttük? nem specificálta, sem pedig bírói kézhez nem hozattak azok, hogy itt lehetne osztályt tenni. Ítéltetett tehát, hogy ezen ezüst-,

aranymívek fejében azon 1000 frt, melyet néhai Lakatos Judith második férjének Bottyán Jánosnak hagyományozott végrendeletében, az említett Jósa-örökösöknél hagyassék. És mivel maga Bottyán János is Anno 1700. Szent-András apostol ünnepén a nyitrai káptalan előtt kelt végintézkedésében coacquisitrix-nek vallotta első nejét Lakatos Judithot a vele együtt-éltében szerzett összes jószágokat illetőleg, és e javaknak fele részben való örököseiül ő is Lakatos Judith leányait nevezi meg: azért tehát említett Bottyán János első házassága idejében szerzett összes jószágainak fele ezeknek ítéltetik oda. Minthogy továbbá Bottyán, Grassalkovics Jánost és Czagányi Mihályt, »reliquosque cointeressatos,« a maga örököseivé s hagyományosaivá fogadta volt s erre a kir. Consensust is megnyeré, — és ámbár azután »intra Anni revolutionem« ennek ellentmondott: azonban mégis ugyanő Grassalkovicsnak és Czagányinak bizonyos jobbágytelkeket ajándékozott és iratott nevökre örökösödésük jeléül, s a mi fő: midőn második házasságra lépett s 1707. martius 12-kén nejének Forgách Juliánának »pro dote« 6000. frtot kötött le és ezt örökösei által rendelé számára kifizettetni, más örökösei pedig mint Grassalkovics, Czagányi és cointeressatussaik (Séllyey György, Horváth István, Molnár János, Thót István) nincsenek, — következőleg természetes, hogy successoraiúl amaz egykori ellentmondás daczára is csak ezeket érthette; és így mindazon jószágoknak s javaknak, melyeket Bottyán első nejével együtt szerzett, hasonfele e most nevezetteknek ítéltetik. Úgy mindazáltal, hogy az említett 6000. frtot az immár szintén elhalt Forgách Juliána örökösének, úgymint b. Palocsay Györgytől született Ignácz nevű fiacskájának kifizetni tartoznak az elősorolt Bottyán-successorok. A mi pedig azon javakat illeti, melyeket Bottyán özvegységében, vagy második házasságában, ezen nejével együtt szerzett: e javakban az adoptivus successorok és Forgách Juliána örököse egyforma arányban osztozkodjanak, juxta Tit. 99. et 102. Part. I. Triparti. A Forgách Juliána által első férjének halála után magához ragadott Bottyán-féle arany-, ezüstmívekre, készpénzre s összes ingó értékekre vonatkozólag b. Palocsay György, mint kiskorú fiacskájának természetes gyámja köteleztetik, eme részben igaztalanúl

s egyik-másik örökös praejudiciumával elfoglalt s bírt ingó javakból nekik a méltányos részt kiadni. Az activ és passiv adósságok pedig, a Bottyán első házassága idejebeliek a Jósa-örökösök, — a második házassága idejebeliek viszont az adoptivus Bottyán-örökösök és Palocsay György mint Forgách Juliána fiának gyámja által szedessenek be, illetőleg fizettessenek ki. Végre a ménes, gulyák, nyájak, barmok stb. minekutána azok eltartásának költségei az érdekletttekkel kiegyenlíttetnének, — egyelő arányban osztandók el az örökösök között. Mely osztály és liquidatió végrehajtására Tek. Ngos Köpösdi Tolvay Gábor kir. ítélőmester rendeltetik ki, Sigray János és Paluska György kir. táblai bírákkal, kik is mindenben a föntebbiek szerint, a jog és igazságnak megfelelőleg járandanak el.

Actum *Tyrnavie, dje 17. Augusti 1713.*

(Egykorú másolat latinúl, a kir. Curia levéltárában.)

588.

A nyitrai piaristák alapítványának fenntartása.

Carolus VI. Dei gratia, etc. A király nevében, *Tyrnaviae, 1713. october 4-kén* kiadott táblai meghagyás *Dubniczky András* kir. ítélőmesterre. A nyitrai kegyes rendű collegium rectora Tisztelendő Pater Leonardus, ő Felségénél kérvényt nyújtott be az iránt, hogy néhai idvezült *Bottyán János,* első nejének Lakatos Judithnak is beleegyezésével 3000 frt alapítványt tett a nevezett collegium javára s annak egy részét pénzűl le is fizette, más részének lefizetésére pedig *köbölkúthi* jószágát kötötte volt le; s a míg maga Bottyán élt: évenként pontosan le is tette a hátra levő összeg kamatait, sőt némely tőke-részt is fizetett ki belőle; mióta azonban meghalt: sem a hátrálékos tőkét, sem a kamatokat immár néhány éve senki meg nem fizette, — a mi a Bottyán és első neje lelki üdvéért általok naponként szolgálatott sz. miseáldozatoknak nagyban praejudicál. Ezedezik tehát: minthogy a Bottyán ingó és ingatlan javaira nézve legújabban hozott bírói ítélet értelmében e javak egy részről Czagányi Mihály és Krassalkovich János cointeressatusaikkal, mint Bottyán János örökösei, — más

részről pedig Szabó Mojzes és társai mint Lakatos Judith örökösei között lesznek megosztandók, — annálfogva e nevezettek ama kegyes alapitvány hátra levő tőke-részletének és hátrálékos kamatainak megfizetésére bíróilag utasíttassanak. — Ennek következtében Dubniczky András ítélőmester ezennel megbizatik, hogy ezen ügyben a törvények és igazság szerint, az említett Exponens bebizonyítandó jogainak teljes kielégítésével járjon el. Secus non facturus, etc.

(Egykorú másolat, a kir. Curia levéltárában.)

589.

B. Palocsay György bizonyságlevele.

Infrascriptus recognosco vigore praesentium, hogy ezen folyó alábbirandó esztendőben halálos betegségben feküvén N. és V. Horti Huszár Pál, ezen Nemes Esztergam Vármegyének akkorbeli szolgabírája; halálának előtte circiter harmadnappal engemet magához hivatván, arrúl intett, hogy vigyázzunk Mikolics másképpen Borbély Ferencz Uramra,*) nála lévén néhai, Istenben üdvözült *Bottyán János* Uram charta biancája: arra valami obligatiót ne írjon. Ezekről pediglen annakelőtte Istenben üdvözült *néhai Tek. és Ngos Forgács Juliánna* Asszontúl, kedves házastársomtúl iteratis vicibus arrúl informáltattam és beszéllette; kire nézve is, úgymint praetitulált feleségem szavaira, számadásiban fellebb írt Mikolics Ferencznek négy punctumokot az többi punctumok közé föltévén, (tudniillik, hogy pap (Újváry Mihály) számadásait, Radó Pál Uram obligatióját, újvári quietantiáit és üdvezűlt Bottyán János charta biancáját küldje kezünkhöz,) az első hármára replicált, az negyedikére — charta bianca iránt — semmit nem replicálván, collimálhatom, hogy nála maradott. Hozzá adom azt is: midőn Istenben üdvezűlt fellebb írt feleségem Eger várában szorúlni kénteleníttetett (1710. nov.,) akkor el akarván hagyni és szolgálni tovább nem akarván (Mikolics Ferencz,) mikor én kértem és intettem volna, hogy olyan szorúlt állapotjában ne hagyja el az Asszont: akkor arra resolválta magát, hogy csak fizetésibűl hátramaradott és

*) Bottyánnak bátorkeszii tisztartója, egyébként sógora.

Bottyán János restantiabéli adósságát negyven forintot fizess e meg, — többet semmit nem praetendálván, — meg fog maradni; az mint is letévén praetensióját, meg is maradott, és soha másféle restantiárúl emlékezetet nem tévén, nem is praetendálta semminémő restantiát és adósságot; az mint ki is tetszik, midőn arrúl az negyven forintról recognitiót kívántam volna, azt felelte (kezeírásával irott leveli által is): az ennihány, Nagyságtok gratiájábúl restituált forintok iránt magam, az hol kívántatik, jobb lészek az recognitionalisnál is!

Ezekről, hogy mind így vannak, recognoscálom, kezem írásával és pecsétemmel megerősítvén. Datum in possessione Köbölkút, die 12. Mensis 8-bris Anno 1713.

P. H. *Palocsay György m. k.*

(Eredeti, Palocsay sajátkeze írása; pecsétje *fekete:* nem rég azelőtt elhúnyt nejét gyászolta. Ezen attestatióját pedig ú. l. a Bottyán-örökösöknek állította ki, midőn velök gr. Károlyi Sándor közvetítése mellett kiegyezett s a bátorkeszii uradalmat tölök a *gr. Pálffyak* visszaváltották. B. Palocsay-levéltár.)

590.

Bottyánféle ingó értékek összeirása és elpecsételése b. Palocsaynál.

Carolus VI, Dei gratia, etc. Datum Viennae, die 7. Februarÿ Anno 1714. Rendeletileg megbízza Szent-Iványi Jánost, a királyi ügyek aligazgatóját, hogy mivel Palocsai Báró Horváth Györgynek néhai Tek. Ngos *Forgách Juliána* Asszonytól, (»priusquidem *Joannis Bottyán,* monoculi vocati,*) demum vero Consorte sua«) született Ignácz nevű fiacskája mint bölcsőbeli csecsemő elhalálozott, és így mindazon javak, — melyek reá anyjáról, ennek előbbi férje Bottyán János hagyatékából szállottak s most természetes gyámja: úgymint atyja s részben Melczer Mojzes és neje kezénél vannak, — immár az ország törvénye szerint, nevezett b. Palocsay Ignácz mag nélküli elhúnytával, az ország fiscusára szállottanak: Szent-Iványi tehát mind ezen ingó vagy ingatlan javakat, úgy a

*) Károlynak egy más, 1713. dec. 27. kelt kiadványa pedig így említi Bottyánt: ». . . . olim Joanni Bottyán. *qui partim et communiter Vak-Bottyán vocabatur.*« (Ugyanott.)

még Palocsay György rokonainál vagy szolgáinál etc. netalán találtató ilynemű, Bottyán-Forgách Juliána-Palocsay Ignácz-féle egyéb értékeket lajstromoztassa, Palocsay Györgyöt az ily javak hit alatti bevallására hivatalosan felszólíttatván; s további rendelkezésig, lepecsételve, jó őrizet alatt bírói kéznél tegye le.

(Egykorú másolat a kir. Curia levéltárában.)

Az ezen kir. rendelet következtében Bornemisza István Sáros vármegyei alispán által eszközölt tanúvallatások kérdőpontjai:

»1. Fateatur Fatens: *Magnificus condam Joannes Botytyán monoculus vocatus,* ubi et qualia bona seu jura possessionaria, sive stante conjugio cum Magnifica olim Domina *Julianna Forgács,* sive ante hoc conjugium acquisita habuerit et possederit?

2. Dicat et fideliter revelet: qualia bona mobilia, seu res mobiles idem condam Joannes Bottyán tam ante conjugium, quam stante conjugio habuerit? et reproducat Fatens talia bona mobilia, cujuscunque tandem speciei existant.

3. Revelet Fatens, post obitum dicti Joannis Bottyán praefata olim Dna Julianna Forgács, Genitrix deficienti Ignatÿ Palocsay, qualia bona, sive mobilia, sive immobilia habuerit? et si eadem sub dispositione Fatentis sunt, aut de eorum ibi existentia notitiam habet, eadem reproducat, juxta tenorem Benigni Mandati Caesereo-Regÿ.

4. Revelet Fatens, ubinam et apud quem sciret haerere aliqua debita activa, fatum deficientem Ignatium Palocsay concernentia?

5. Dicat fideliter Fatens: Quisnam esset conservator aut depositarius talium bonorum mobilium et rerum sive aurearum, sive argentearum, pecuniarum item ac omnium cujuscunque demum speciei et materiei, illud existant, quae saepefatum deficientem Ignatium Palocsay concernebant?«

Ezen kérdő pontokra hit alatt kihallgattattak a következő tanúk: *b. Palocsay György, Melczer Mózes, b. Révay Eleonóra* (Bottyánné édes anyja, azelőtt gr. Forgách Farkasné,) s ennek leányai *gr. Forgách Klára* és *Therézia.* Kik is vallották, ú. m.:

1. *Palocsay György.* Hivatkozik mindenben a kir. tábla

kiküldött hites jegyzői által fölvett s általuk hitelesített iratokra, melyekből néhai Bottyán Jánosnak mindennemű activái és passivái világosan kitetszenek. De caetero nihil.

2. *Melczer Mózes.* Ő sohasem lévén Bottyán-javak letéteményese, — nem tud azokról semmit.

3. *Forgách Klára* és *Therézia.* Hasonlóképen mitsem tudnak.

4. *Révay Eleonóra,* előbb néhai gr. Forgách Farkas s most Kellemesi Melczer Mózes neje. Bevall mindenféle arany és ezüst női ékszereket, aranyos, gyöngyös, bársony és bíbor, selyem etc. női mentéket és köntösöket, török női köpenyeket, paszomántos tógákat, selyemvállakat, arany-ezüst, drágaköves gombokat, gyűrűket, függőket, kösöntyűket, keleti gyöngyöket stb., melyek a csecsemő Palocsay Ignáczra édes anyjáról szállottak; megjegyzi azonban, hogy ezek közt olyanok is vannak, melyeket Forgách Juliána Palocsay Györgytől (s nem első férjétől) kapott, így pl. ennek jegygyűrűje 8 db. gyémánttal. Ellenben van »4 pocula argentea ab utrinque parte inaurata, vulgo *Czapapohár,* ex quibus dicit Dnus Baro Palocsay unum spectare ad Dnum *Stephanum Horváth,* adoptivum Bottyánianum.« Egy aranyforgó, melyről Palocsay azt állítja, hogy a kir. tábla őneki ítélte. Felsorol továbbá sok ezüst-, aranyedényt, csészét, lánczot, gyűrűt, stb., melyek legtöbbjéről tanú csak azt tudja, hogy leányáé voltak, de hogy melyik urától kapta? avagy hogyan s mikor, miként szerezte? — arról nincs tudomása.

Végül e tárgyak külön soroltatnak föl: »Inter praenotatas res inventa erant sequentia: 1. *Clava sive securis, cum argenteo manubrio.* (Bottyán baltája.) 2. *Gladius, argenteo ornatus,* et 3. annulus aureus sigillaris simplex; quae quidem tria instrumenta asserit Dnus Baro Georgius Palocsay *empta esse per Illrmum Comitem Alexandrum Károlyi a Dno Joanne Grassalkovich* pro Rhen. flor. nro 70.«

Kelt e tanúvallatás *Eperjestt, 2. Martij 1714.* Aláírták Bornemisza István alispán, Károli Sándor a szepesi kamara harminczadosa, Keczer János szolgabíró és Luby Gáspár táblabíró, mint hivatalos személyek.

(Egykorú másolat, ugyanott, fasc. 1733. nro 72.)

591.

B. Palocsay György, Blasskovics Márton udvari ágensnek.

Plavniczán, 20. Martÿ 1714.

Bizodalmas jóakaró Uramnak, ajánlom Kgldnek kötelességgel való szolgálatomat.

Már egyszer póstai alkalmatossággal, látogató levelemmel kötelessen requiráltam Kgldet némely dolgaim végett, de bizonytalan lévén azon levelem vételérül: expressus emberem által kívántam Kgldet meglátogatnom. Noha az előbbeni levelemben tudósítottam vala Kgldet, hogy magam megyek Kglmed látogatására: de mivel újabb siető és más rendbéli dolgaim is interveniáltak, kik miatt M. Generális Károlyi Sándor Uramhoz ő Exciájához kelletik Tiszántúl indúlnom, — nem tudván azért bizonyost azon levelem Kgld kezéhez való jutásárúl: újobban ezen levelem által kívántam Kgldet azon dolgaimnak mivoltárúl tudósítani. Minden írásim levelem praesentáló szolgámnál lévén, azokbúl is Kgld bővön informatiót vehet, maga is szolgám szóval informálni fogja Kgldet Bízván azért Kglmed jóakaratjában, arra való nézve mérészelek Kgldnek alkalmatlankodni, melyrűl primum et ante omnia Kgldtűl bocsánatot kérvén, vélem, méltóztatott bővön megérteni: miformán *néhai Bottyán János* successoraival, adoptivusival régtűl fogvást folytató törvényes processusomnak in Anno *1713 die 24. mensis 7-bris T. N. Esztergom Vármegyében Bátorkeszi névü helységben vége szakadott?* Minémű javai s mobilissei megnevezett Bottyán Jánosnak maradtanak vala idvezűlt hitvestársom Tek. és Ngos *Forgács Juliánna* (in Anno adhuc 1712. die 5. mensis 8-bris sub corporali Juramento coram Tabulae Regiae Jurato Notario ad id exmisso Posonÿ revelavit,) nála, per consequens megnevezett hitvestársom történt halála után már nálam: *mindazokat tartoztam azon successoroknak és adoptivusoknak igazán kiadni,* — a minthogy juxta tenorem Deliberationis *fideliter ki is adtam,* nem maradván egyéb idvezűlt hitvestársomnál, már most énnálam, hanem mellyeket néhai *Bottyán János* Istenben elnyúgodott feleségemnek, mint előbbeni házastársának, adott ajándékon és én adtam; nemkülönben a mit keveset magának özvegységében és

velem együtt laktában szerzett; már pediglen azon mobilisek juxta tenorem Articuli 11. Anni 1687. praelibata olim Conthorali mea ab intestato et sine solatione Prolium viam universae carnis ingrediente mindazok reám szállván és engem illetvén. Ez elmúlt holnapnak 26. napján T. N. Saáros Vármegyének ordinarius Vice-Ispánja T. N. V. Bornemisza István Uram, Fölséges Római Császár és Koronás Királyunk ő Fölsége kegyelmes parancsolatját póstai alkalmatossággal vette, hogy ő Kglme túlem *et a depositariis qui exstarent* (ez a margóra van oda toldva,) az de eo utrum szerint (a minthogy azon Fölsége kegyelmes parancsolatjának, az de eo utrumnak, nemkülönben T. N. Kamarára ez iránt béadott alázatos memoriálisomnak valóságos pariáit ezen emberem által Kgldnek megküldvén,) sub juramento exquirálván: megírt mobiliseket producáljam megnevezett Vice-Ispány Uram ő Kglme requisitiójára. Értvén ez iránt Fölséges Római Császár és Koronás Királyunk ő Felsége kegyelmes parancsolatját: tartozó homagialis engedelmességemmel Eperjesre compareáltam, és mivel már felül specificált esztendőben és napon decidált törvényemnek deliberatiója szerint, mellyeket hiti szerint vallott idvezűlt hitvestársom néhai Bottyán János mobiliseit et de activis debitis való obligatoriákat successorainak, adoptivusainak kiadtam, — egyebek nem találtattanak, hanem mellyeket néhai Bottyán János adott és én adtam ajándékon megnevezett hitvestársomnak; mindazokat is (noha az törvény nékem ítélte) Vice-Ispán Uram előtt producáltam, *mely mobilisek azon alkalmatossággal elpecsételtettenek és sequestráltattanak*, továbbvaló Fölséges Római Császár és Koronás Királyunk ő Fölsége kegyelmes parancsolatjáig.

Kötelessen kérem Kgldet és folyamodom Kgld jóakaratjához: méltóztassék igazságomban ebben nékem patrocinálni, fáradozni, ut illae res mobiles (siquidem juxta praescriptum Articulum 11. Anni 1687. in me sunt devolutae,) visszaadattassanak. Tudom, erre szükséges talán lészen parancsolatot extrahálni; az mi fog proveniálni az parancsolattúl: expressus emberem leteszi, Kgldet is azonnal contentuma szerint discretione mea missa fogja contentálni. — Én úgy vélem, ha szintén azon Articulus nem lenne is részemre: mivel idvezűlt

hitvestársom sok törvénykezéseire majd háromezer forintokat magam saját pénzit költöttem el, mégis annyi summáig az mobilisek nálam maradnának; mint ezeket, si necessum fuerit, sufficienter remonstrare essem paratus. — Bízván azért Kgld jóakaratjában, kérem iterato is úgy folytatni dolgaimot, hogy ezen emberem jó és hasznos végválaszszal, resolutióval térhessen hozzám; melly Kglmed jóakaratját — parancsolván nékem is — megszolgálni igyekezem. Méltóságos Cancellárius Uramnak is ő Exciájának, úgy Hunyady László Uramnak ez iránt alázatos leveleimmel udvaroltam. Kívánván, ezen levelem találja Kgldet szerencsés, kívánt egészségben, maradok

Kglmednek kész köteles szolgája

Palocsay György m. k.

Külczím: Perillri ac Groso Dno Dno Martino Blaskovicz (Tit.) Dno Dno et Amico mihi Colendissimo. — Viennae. (Fekete pecsét.)

(B. Palocsay György s. k. irott levele, családi levéltárában.)

592.

B. Palocsay György fölebbezése a kir. kamarához.

Inclÿtum Camerale Consistorium
Dni Dni Gratiosissimi, Colendissimi!

In negotio revelationis, productionis ac demum pro Fisco Regio fiendae sequestrationis rerum mobilium Domini condam *Joannis Bottyán monoculi,* post decessum ejusdem praetensive remansarum, vigore Benigni Suae Mattis Sacrmae Mandati sequestratorii, Groso Dno Stephano Bornemisza I. Cottus hujusce de Saáros Vice-Comiti praeceptorie sonantis ac directi pretextu eo, quasi bona praetacta mobilia in Fiscum Suae Mattis Regium per defectum seminis suprafati Joannis Botytyán devoluta esse dignoscerentur, per memoratum Dnum Vice-Comitem huc citatus existens, comparui. Quo in passu I. Camerale Consistorium taliter informandum esse duxi: De praetactis rebus mobilibus Bottyánianis nihil prorsus apud me existere, cum sub decursu Anni 1713. die 24. 7-bris recenter evoluti, praeterita certo judiciario processu mediante inter me ab una, ac successores praetacti Joannis condam Boty-

tyán, partibus ab altera suscitato ac etiam judicialiter definito omnes et quaelibet res mobiles, quaecunque tam priori, quam posteriori matrimonio, durantibus pariter et sub tempore viduitatis acquisitae esse censebantur ac compertae sunt, defuncta *Julianna Forgács* primum quidem ipsius, expost vero mea Conthoralis, in Anno adhuc 1712. die 5. mensis 8-ris sub corporali Juramento coram Tabulae Regiae Jurato Notario ad id exmisso Posonÿ revelavit, per me fideliter et ex integro sunt extradatae, et nonnisi eae, quae per antelatum Joannem Botytyán praelibatae Consorti primum suae, expost vero meae, quam etiam per me eaedem dono datae extitissent, mihi authore Judice sunt adjudicatae; eo tamen non obstante, eadem mobilia praetitulatus Dnus Vice-Comes vigore alte titulati benigni mandati Suae Mattis Sacrmae pro parte Fisci Regÿ obsigillasset ac in sequestrum sumpsisset, in praejudicium juris mei praedeclarati satis grave, damnumque manifestum. Cum autem hujusmodi res mobiles juxta tenorem Articuli 11. Anni 1687. praelibata olim Conthorali mea ab intestato et sine solatione Prolium viam universae carnis ingrediente in me essent devolutae, — taliterque Fiscus Regius nullum jus in eÿdem posset praetendere.

Eapropter ad I. Camerale Consistorium supplex recurro: intellecta praeallegati Juris mei evidentia, (quod si necessum fuerit, sufficienter remonstrare essem paratus,) res easdem, soluto prius praetacto sequestro, ulterius quoque prae manibus meis intacte relinquere, taliterque indemnitati meae consulere gratiose dignetur. Quam I. Consistorÿ gratiam demissis servitÿs meis omni occasione demereri adnitar. Gratiosam praestolaturus resolutionem, maneo

Inclÿti Cameralis Consistorÿ servus humillimus

Georgius Palocsay m. p.

(Egykorú másolat, ugyanott.)

593.

Hunyady László udv. cancelláriai tanácsos, b. Palocsay Györgynek.

Spectabilis et Magnifice Domine!
et Fautor mihi Colendissime!

Sub 20. proxime praeteriti Palocsárúl költ Ngod úri levelét vettem nagy böcsülettel, szintén hogy Vice-Director *Szent-Iváni János* *) Uram, ő Kglme nállam talált lenni, s ugyanazon alkalmatossággal ő Kglmének is szólló Ngod levele kezéhez adatott.

Az minapi sequestrum által, üdvözült Asszony, Ngod néhai kedves házastársa halálával elmaradt jóktúl még el nem esett Ngod: mert még az iránt mind az Fiscus s mind Ngod meg fognak hallgattatni, s a törvény fogja elválasztani: mi illetheti az Fiscust, és mi Ngodat? — Az 1687-ik esztendőbéli 11. Articulus magyarázatjában most sem egyeztenek meg az Regnicolák: mert némellyek azt tartják, a mint Ngod is láttatik érteni, hogy Consorte uno absque haeredibus decedente et intestate demortuo, ha szintén valamely gyermeke talált volna is maradni, de ha az is haeres nélkül meghal: ad superstitem Consortem devalváltatik az jószág. Mások penig s kiváltképpen a Fiscus azt állítja, hogy Consorte uno absque haeredibus intestato decedente ad superstitem száll a jószág, de ha gyermeke van vagy marad: nem mondhatni, hogy sine haerede decedált, ha szintén mindjárt az atyja vagy anyja halála után két-három nappal holt volna is meg, — sufficit prolem remansisse et supervixisse parentis mortem, postquam talis proles immediate successit et pro immediato successore reputanda est. És így, ha az szüleje halála után fönmaradt gyermek a successor: az házasok közt életben lévő fél nem házastársának, hanem maga gyermekének volna successora, a mellyet azon Articulus (csupán csak az házasok egymás közt való successiót admittálván,) elégségesképpen nem declarálja; azért is a törvénnek köll elválasztani ezen ambiguitást, — vagyis bejövő diétának alkalmatosságával azt megmagyaráztatni.

*) Az egykori kurucz brigadéros és palotás-ezredes.

Én a mennyire lehet, jó szívvel kívánok szolgálnom Ngodnak; de javallanám, ha lehet, vonódnék ezen dolog a gyűlésig: dilucidáltatnék ott azon Articulusnak értelme; mert nincs extra periculum Ngod. — Caeterum Ngod gratiájában ajánlott, maradok

Nagyságodnak köteles szolgája

Viennae, 9. Aprilis 1714. *Hunyady László m. k.*

(Eredeti levél a b. Palocsay-levéltárban.)

594.

A Bottyán adoptiv és oldalági örökösök egyezsége.

Dubniczky András kir. személynök, Nagy-Szombatban 1714. april 27. kelt hivatalos attestatiójával bizonyítja, hogy Grassalkovich János és Czagányi Mihály, mint *néhai Bottyán János* adoptivus örökösei, és Szabó Mojzes mint ugyanannak egyik rokonsági örököse, a Nagy-Szombatba 1714. april 26-kára bíróilag kitűzött fizetési terminusra megjelenvén, — ezen osztályos felek közt kölcsönösen tett megegyezés szerint Grassalkovich és Czagányi, mint a Bottyán-birtokok bizonyos részének a tábornok halála óta tettleges birtoklói, perköltségekre lefizettek ő előtte 1860 frtot, és Szabó Mojzes is ugyancsak 1860 frtot fizetett le, — oly kölcsönös ígéret tétele mellett, hogy egymással többé gyűlölködni, perpatvarkodni nem fognak, hanem a mi a Bottyán-hagyatéki tömegből még idegen kézen való javak és értékek őket mint örökösöket illetik, — mindazok birtokba vétele iránt ők ezentúl közös módon s közös költségen pörlekedjenek s egyaránt osztozzanak a kipörlendő javakban.

(Egykorú másolat a kir. Curia levéltárában.)

595.

B. Palocsay, Blasskovics Mártonnak.

Palocsa várában, 23. July 1714.

Kötelességgel való szolgálatomat
ajánlom Kglmednek.

Midőn Kgld jóakaratjábúl póstai alkalmatossággal az Pozsonyi Kamarárúl Szepesi Cameralis Administratiónak ares-

tált mobiliseim iránt szóló decretatió kezemhez érkezett és a mikor itten béadtam: azonnal ugyan póstán levelem álta Kgldet tudósítottam; de nem vévén azon levelemre való válaszát, vélem, nem vehette Kgld levelemet. Már az Ns. Szepesi Administratióinak opinióját és informatióját tegnapi napon kezemhez vévén, (noha pariáját ki nem vehettem,) mindazonáltal vagyon bizonyos oly bíztattatásom, hogy részemre favorabilis opinio; én ugyan alázatossan instáltam vala Mlgos Gróff Szent-Iványi László Uramnál ő Ngánál az pariája kiadásárúl, hogy Kgldnek megküldhettem volna, de olly válaszom volt M. Gróff Uramtúl: semmiképpen ki nem adathatja, nem lévén szabad. Igen használt itten, hogy noha újabb, hasznossabb törvényt memorálisomban citáltam: Tit. 53. Partis 1-mae, ubi sic dicit in ultimo paragrapho: »Quoniam pater filio et econtra filius patre,« etc. demum ad finem, — mindazonáltal az Ns. Kamara gratiájához alázatossan folyamodtam.

Azon opinióval örömest magam mentem volna fel, hogy Pozsonyban exhibeáltam volna: de az gyarló egészségem nem engedvén, kénteleníttettem újonnan Lölley Ádám szolgámot felküldenem, hogy azon opiniót, a Ns. Pozsonyi Kamarának szóló alázatos memoriálisommal együtt béadja; honnét nyervén jó expeditiót, Kglmednek vagy felküldje, vagy felvigye (Bécsbe.) Mellyet Isten segítsége által véghez vivén, tovább is kérem Kglmedet: méltóztassék assequálni tandem jó kívánatos végét, hogy az óhajtott resolutiót szolgám magával lehozhassa. Azon alkalmatossággal annakutánna elvárom Kgld tudósítását, fáradozásának való mi kívánásárúl; vagy újobban felküldendő magam embere által cum gratiarum actione böcsülettel contentálom Kgldet, vagy pedig Méltóságos Generális Károlyi Sándor Uram ő Exciája Ns. Esztergom Vármegyében lévő jószágában *) Kereskényi János Uram ottan való praefectusát requirálván: ő Kglme Kgldnek contentumot teszen, én pedig ezen az földön M. Generális Uramnak ő Exciájának le fogom tenni. Vagy, Isten előbbeni egészségemet megadván, magam felmegyek az diaetára.

Minémű alázatos memoriálist az opinióval együtt adat-

*) A bátorkeszi uradalmat a Bottyán-örökösök után Károlyi vette volt egyelőre zálogba a gr. Pálffyaktól.

tam bé mostan is Ns. Pozsonyi Kamarának: valóságos pariáját in acclusis Kgldnek megküldöttem; melyben hogy feltöttem pro exemplo in simili negotio idvezült Bornemisza Uram, ki is Ns. Kamara Consiliáriusa volt, dolgát, mely is decidáltatott Pozsonyban, Diaeta alkalmatosságával in Anno 1709, — nagy jó Uraim tanácsábúl cselekedtem, az Isten áldja meg!

Vice-Director Uram (Szent-Iványi János) sokat segített az opinio-adásban, melyhez képpest az opinio is meglévén: Isten után Kgld jóakaratjában ajánlom ezen dolgomot és magamot, hovahamarabb kívánatos resolutióm lehessen. Kgld jóakaratját minden módon megszolgálni igyekezem; ha alkalmatlan nem lennék, kérem ottvaló occurrentiákrúl engem tudósítani méltóztassék. Maradván

Kegyelmed köteles szolgája

Palocsay György m. k.

(Palocsay Gy. kezével írt eredeti fogalmazvány, családi levéltárában.)

Melléklet:

Inclÿtum Camerale Consistorium!

Domini Domini Patroni mihi Gratiosissimi, Colendissimi!

Recenter praeteritis diebus ex gratia Inclÿti Camerae Reg. Hung. Aulicae Consistorÿ demisse obtinens Decretationem Inclÿto Camerae Scepusiensis Consistorio sonantem, de reddenda opinione et informatione in negotio pro Fisco Suae Mattis Sacrmae Regio factae sequestrationis rerum mobilium *çondam Juliannae Forgács,* pie defunctae Conthoralis meae, post decessum ejusdem praetensive remansarum et jam in humillimo meo Inc. Camerali Scepusiensi Consistorio demisse producto Memoriali manifeste remonstratarum, (illae non aliae, quam quae per *condam Joannem Bottyán* praelibatae Consorti primum suae, expost vero meae, quam etiam per me eaedem dono datae existentes,) vigore benigni Suae Ma ttis Sacrmae Mandati Sequestratorÿ praetextu eo et quasi bona praetacta mobilia et dos in Fiscum Suae Mattis Sacrmae Regium, *mortuo filiolo meo Ignatio Palocsay, pie defuncta Consorte mea suscepto,* devoluta esse dignoscerentur. Cum autem hujusmodi res mobiles, si juxta tenorem Articuli 11. Anni 1687. in me non devolverentur, tamen in ejusmodi rebus mobilibus (prae-

nominato filiolo meo mortuo) sicut de patre ad filium successio devolvitur: sic de filio ad patrem qualiacunque bona condescenderent, ita haberetur Jus, ubi sic sonat in paragrapho ultimo Tituli 53. Partis I. »Quoniam pater filio, et econtra filius patri« etc. demum ad finem. Juxta ejusdem Tituli praescripti tenorem si demisse auderem producere exemplum simili in negotio in Anno 1709. Illrmi Dni pie defuncti Baronis Bornemisza, I. Camerae Aulico-Hungaricae Consiliarÿ, Referendarÿ in eodem Anno 1709. in dieta Posonÿ habita, ventilatum et decisum, ut a filio in patrem fiat successio.

Quapropter Inclÿti Camerae Scepusiensis Consistorÿ opinionem datam et informationem Inc. Camerae Reg. Hung. Aulicae Consistorio humillime praesentans, absque citato demisse per me Articulo Titulo praescripto et exemplo tamen praecise ad Inclÿti Camerae Regiae Hungaricae Aulicae Consistorÿ gratiam humillime supplex recurro, (alias etiam luculenter me demonstraturum ad expensas summe necessarias in jura Consortis meae ex proprio circiter ad 3000 fl. Rh. se extendentes causatas dilucidationem appromittens) res easdem soluto prius praetacto sequestro, ulterius quoque prae manibus meis intacte relinquere, taliterque indemnitati meae consulere . gratiose dignetur. Quam Inc. Camerae Reg. Hung. Aulicae Consistorÿ gratiam demissis meis servitÿs omni occasione demereri adnitar. Gratiosam praestolaturus resolutionem, maneo

Inclÿti Camerae Regiae Hungaricae
Aulicae Consistorÿ

servus humillimus
Georgius Horváth de Palocsa, m. p.

Kívül: Ad I. Camerae Reg. Hung. Aulicae Consistorium, etc. Dnos Dnos Patronos mihi gratiosissimos, colendissimos, demississima Instantia intronotati. — Posonium.

N. B. Tertium memoriale.

(Palocsay György eredeti fogalmazványa, ugyanott.)

596.

B. Palocsay György kérvénye az országgyüléshez.

Inclÿti Status et Ordines Regni ! etc.

Importunus licet, summa tamen necessitate pressus, Instantiam hancce Inclÿtis Statibus et Ordinibus Regni demisse repraesentandam duxi. Qualiter nimirum his recenter evolutis temporibus decedente et ex vita ab intestato sublata Generosa ac Magnifica *olim Juliana Forgács,* primum quidem *Joannis condam Bottyán monoculi,* expost vero mea Conthorali, unico filiolo mecum progenito superstite post relicto, eodem tamen expost brevi pariter demortuo, in facto successionis rerum mobilium uti et parafferni post eandem remansorum, certa differentia inter me et consangvineos suprafati condam Joannis Bottyán suborta extitisset, qua demum per certos Dominos Convocatos Jurisperitos Viros ad id unanimi ambarum Partium voto delectos' et in Liberam Regiamque Civitatem Tÿrnaviensem specialiter accersitos, sub Praesidio Illustrissimi Domini Domini Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenentis et Consiliarÿ moderni, revisa ac pro aequitate Juris conscientiose ruminata ac ventilata, certae res mobiles titulo Parafferni eidem tam per praenotatum *Joannem Botytyán,* quam et per me datae, juxta dictamen Articuli 11. Anni 1687., necnon Tituli 53. Partis primae Operis Tripartiti, inter Filium et Patrem mutuam et reciprocam successionem indigitantis, mihi extitissent adjustatae; -- eo tamen non obstante, eaedem res jam prae manibus meis existentes, his proxime elapsis diebus, nescitur quibus ex respectibus, penes benignum Suae Mattis Sacrmae Mandatum sequestratorium medio Domini Vice-Comitis Inclÿti Comitatus de Saáros, praevia earundem conscriptione, pro Fisco Regio sunt sequestratae, ac ad praesens etiam in eodem sequestri statu haererent obsigillatae, in grave juris mei praejudicium, damnumque evidens ac manifestum. Quocirca ad Inclÿtos Status et Ordines Regni supplex recurro: taliter intellecta Juris mei praedeclarati indubietate, dignentur gratiose eam adhibere operam et auxilium, ut nimirum soluto hujusmodi sequestro, res easdem jure mihi incum-

bente imperturbate possidere ac manutenere valeam atque possim. Quam Inclÿtorum Statuum et Ordinum Regni gratiam indefessis servitÿs meis demisse repromereri studebo, manens

Inclÿtorum Statuum et Ordinum Regni

servus humillimus

Georgius Horváth de Palocsa, m. p.

(Eredeti fogalmazvány a b. Palocsay-levéltárban.)

597.

Bottyán hagyatékosainak kérvénye az országgyüléshez.

Nos Carolus VI. Dei gratia, etc. Memoriae commendamus, etc. Quod Fidelis noster Egr. Joannes Krassalkovicz, sui reliquorumque cointeressatorum, Egregii condam Joannis Botytyán adoptivorum Successorum et Haeredum nominibus, coram Personali Praesentia Nostra, Statibusque et Ordinibus dicti Regni Nostri Hungariae Partiumque eidem annexarum, ad modernam generalem Diaetam per Mattem Nostram ÿsdem Statibus et Ordinibus pro Die 8-va proxime praeteriti Mensis Septembris Anni modolabentis infranotati in L. R.-que Civitatem nostram Posoniensem indictam et promulgatam suo modo comparentibus ac in unum congregatis et praesentibus personaliter comparendo, certam demissam exhibuisset et praesentasset idiomate Hungarico concinnatam Instantiam seu Memoriale, cujus tenor talis est:

»Tekéntetes Nemes Ország! Az Tek. Ns. Ország Státussi eleiben folyamodván, kínteleníttetünk nagy alázatossan declarálnunk, miképpen mi, boldòg emlékezetű *Esztergami Bottyán János* adoptivus Successori, nem régenten mùlt esztendőkben néhai Tekéntetes és Nagyságos *Forghács Juliánna* Asszony, úgymint emlétett Bottyán Jánosnak dotalistája által maga dossának mirajtunk való megvétele iránt egy részrűl, — más részrűl peniglen Nemzetes Jósa Judith és Jósa Kata Asszonyok, első néhai Nztes és Vzlő Tolnay István, másik penig ugyan néhai Szabó Mátyás Uraimék meghagyott özvegyjeik, úgymint néhai Lakatos Judith Asszony, repetált néhai Botytyán János Uram előbbeni hitves-társának successori által respectu maternae successionis suae impetáltatván: mi is ha-

sonló úttal és prothonotarialis processussal magunk adoptiva successiónkat kezdettük vala keresnünk. De végben nem vihetvén egymás ellen három Ítélőmester Uraimék előtt kiki maga törvényes szándékját, (jóllehet ugyan még akkor is praetitulált néhai Forghács Juliánna Asszonynak jelentett három Ítélőmester Uraimék által néhai Bottyán János jószágát illető és adósságokrúl való leveleknek, úgy res mobillisseknek, pénznek, arany- és ezüstmívnek revelatiója iránt való hitinek letétele adinveniáltatván, azt akkoron mindgyárt exmittált két ő Fölsége Táblájának juratussi előtt, eleikben adott hitnek formulája szerént letette,) akkor praedeclarált Parsoknak és azután Forghács Juliánna Asszonynak csakhamar még Litis intermedio lött halála után Tek. és Ngos Palocsay György Uram ő Nga, úgy mint azon feleségétűl maradott gyermekinek törvény és természet szerént való tutora és curatora consensussából Mlgos Personális Uram ő Nga, Fölséges Táblájának Assessorait convocálván, midőn judicialiter mindenikünk pro parte sua — non obstante unius vel alterius Tabulae Regiae Assessoris absentia — törvényes és igazságos látást kívánt volna: az praetitulált Fölséges Tábla a mi részünkrűl azon boldog emlékezetű Forghács Juliánna Asszony által az jószágrúl és adósságokrúl való leveleknek, úgy res mobilisseknek, pénznek, arany- és ezüstmívnek föntemlétett Ítélőmester Uraimék által adinveniált hiti alatt leéndő revelatióját és productióját helybenhagyván, az mi igazságos adoptiva successiónkat is confirmálni méltóztatott. És jóllehet annyiszor írt Forghács Juliánna Asszony azon exmittált Juratus Uraimék előtt, még minekelőtte praemittált successiónk tabulariter revideáltatott volna, az szokott formula szerént hitit letette: mindazáltal azon hitinek letétele alatt is bizonyosszámú pénzt s hasonlóképpen arany- és ezüstmívet nem revelált, és akkor ex revelatione kinn maradott. Az kire már most, azon néhai Forghács Juliánna Asszony maradék Successorának *) halálával, Fiscus Regius, Tek. Szepesi Administratiónak informatiójábúl kezét tévén, ad sequestrum vette. És jóllehet mi, (minthogy maga Forghács Juliánna Asszony ellen ezen dolgunkat még Litis

*) A kisdedűl elhúnyt b. Palocsay Ignácznak.

intermedio lött halála mián nem prosequálhattuk,) föntemlétett Successorának halálát megtudván, azon minket illető és hiti alatt nem releválť javaknak resignatiója iránt az Mlgos Pozsonyi Kamarát alázatos supplicatióink által requiráltuk: mindazáltal ex fundamento Tituli trigesimi Partis secundae Tripartiti rejiciáltattunk. Noha penig mi azt (minthogy még Litis intermedio decedált,) annak szokott útjával nem kereshettük és ha szintén ő kerestetett volna is azaránt, post subsequi tum queuntem convictionem nem ellenünk, hanem Fiscus ellen vesztette volna el jószágát. Mivel penig mi, iffiúságunknak ideitűl fogvást minden fizetés nélkül való szolgálatinkval érdemlett praemittált adoptiva successiónkat propter ejus non revelationem el nem veszthetjük, — mert az ollyatín hitetlen az midőn convincáltatik is, csak maga jószágát és nem másét vesztheti el, — sőt ha ő judicialiter is az aránt pörre húzattatott volna: Fiscus ellen és nem ellenünk vesztette volna jószágát; nagy alázatossan azért az Tek. Ns. Státusok előtt supplicálunk, hogy azon jelentett, sok esztendőktűl fogvást való szolgálatinkat, (minthogy máskínt is azon adoptiva successiónk végett tett pörökkel annyira involváltattunk, hogy költséginket sem rehabeálhattuk,) méltó tekéntetben vévén, ha azon néhai Forghács Juliánna Asszony hiti alatt való nem jelentése miátt ex fundamento praecitato Tituli trigesimi Partis secundae Tripartiti, minket úgymint adoptivus és már tabulariter is stabiliált Legitimus Successorokat, azon nevezett minket illető és néhai Forghács Juliánna Asszony által nem revelált javaknak apprehensiójátúl azon praetitulált Pozsonyi Kamara elvethet-é, vagy sem? — az Tek. Ns. Státusok kegyes és kívánatos determinatióját és resolutióját várván, kívánjuk: Isten ő Szent Fölsége ezen mostani Diaetának alkalmatosságával közönséges Ország javában fáradozó Tek. Státusokat tartsa és éltesse sokáig szerencséssen!

Tekéntetes Nemes Státusoknak — alázatos szolgái — *Grassalkovicz János, Czagány Mihály* és több Cointeressatus *néhai Bottyán János Adoptivus Successorai.*

Ad Inclÿtos Regni Hungariae Status et Ordines in praesenti Diaetali Concursu pro incolumitate Patriae laborantes,

Introscriptorum Instantium Adoptivorum Joannis condam Bottyán humillima Supplicatio.«

Perlecta itaque coram praementionatis Statibus et Ordinibus Regni attactorum Supplicantium demissa Instantia, accurateque ruminata existente, taliter superinde Iisdem Instantibus per Eosdem Status et Ordines provisum est:

Praesens demissa Introscriptorum Supplicantium coram Inclÿtis Statibus et Ordinibus perlecta est Instantia. Et cum intus fata Generosa ac Magnifica olim Domina Julianna Forgács in praetenso perjurÿ crimine convicta non esset, etsi etiam quo pacto valuisset eatenus in perjurio aggravari, non nisi quod suum esset potuisset amittere, quemadmodum enim nemo dat, ita et nemo amittit quod non habet; proinde nominati Instantes eo in passu ad ordinariam juris viam relegantur. Datum Posonÿ, sub Generali Regni Diaeta, dje 17-ma Novembris 1714-to. — Extradata per Magistrum Franciscum Szluha, Personalis Praesentiae Regiae in Judicÿs Domini Locumtenentis et Consiliarÿ Prothonotarium, m. p.

Super quibus praemissis praesentes Literas nostras Testimoniales, sigillo nostro judiciali authentico apud Personalem Presentiam nostram habito communitas, Iisdem Instantibus Jurium eorundem futuram ad cautelam necessarias dandas esse duximus et concedendas. Communi svadente Justitia. Datum in L. ac R. Civitate nostra Posoniensi, Die Vigesima Sexta Mensis Novembris, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Decimo Quarto.

P. H.

Lecta et extradata per me Joannem Horváth-Simonczicz, Scrmae C. et R. Mattis Personalis Praesentiae Regiae in Judicÿs Locumtenentem et Consiliarium, m. p.

(Nagy kerek ostyapecsét alatt kelt eredetije a Nemzeti Múzeum kézirattárában, Jankovich-gyűjtemény.)

598.

B. Palocsay a kir. fiscusnak egyezséget ajánl.

Iinclÿtum Camerale Consilium!
Domini Domini Colendissimi!

Bene meminisse dignabitur I. Camerale Consilium, qualiter tempore praesentatarum per me I. Hungarico-Aulicae Camerae Literarum super restitutione sequestratorum mobilium per obitum filioli mei Ignatÿ, Jure successorio et naturali in me devolutorum, Jus pariter meum detegens, demisse instititi, idemque I. Consilium me ad antelatam I. Hungarico-Aulicam Cameram cum suppeditata eatenus Informatione sua, pro ulteriori consequenda resolutione relegavit.

Cum autem ob valetudinarium statum meum ipsemet eo me conferre minime possim, sed nec cum Fisco Suae Majestatis Sacrmae Regio (licet me quoad praeattacta Bona jus infallibile habere sciam,) litigare intentionatus essem; proinde tum ex eo, tum vero ut id tam diu protractum negotium tandem aliquando optatum sortiatur finem: *resolvi me potius ratam Fisco Suae Mattis Regio ex praescitis sequestratis Bonis partem cessurum ac pro parcendis sumptibus cum I. Consilio hic demisse conventurum.* Quod si vero id ipsum sine praescitu toties fatae I. Camerae Hungarico-Aulicae fieri non posset: constitui Posonÿ Plenipotentiarium meum, Perillustrem Dominum Joannem Sigray, alias Eminentissimi Cardinalis de Saxonia Titulatum Consiliarium et Secretarium, qui loco mei ibidem cum nunc dicta I. Camera conventurus erit.

(Eredeti fogalmazat a b. Palocsay-levéltárban, holott is ez az utolsó irat ezen ügyben. Bizonyára kiegyezkedett tehát a fiscussal.)

599.

A Bottyán-örökösök Szluha Ferencz és többek ellen.

Grassalkovics János, Czaghányi Mihály s Bottyánnak általok a tárgyaláskor név szerint megnevezendő némely más örökösei (később nevezetesen *Szabó Mojzes* is,) az 1714-ik év elején pert indítanak különféle örökségi követeléseik ügyében többek ellen, ú. m. 1.) *Hont vármegye* rendei, név szerint az

1708-iki kötelezvényt aláírottak ellen, az ismeretes 6500. frtos tartozásért, melyből ők a magok részére 2500. frtot igényelnek; 2.) *Benkovics,* másként *Vargha András* felső-szeli tőzsér ellen, ki a gróf Bercsényi Enyiczkén 1709. nov. 13-kán kelt parancsa értelmében Szluha Ferenczczel 1710. martius 13-kán ineált újvári computus szerint 1007. frt. 25. denárral maradt adós Bottyánnak; 3.) *Tukovics György* és *Ferencz* ugyanottani tőzsérek ellen, kiknek tartozása szintén azon számadás szerint 4562 frt 50 den.; 4.) maga *Szluha Ferencz* ellen, mint a ki a kéznél levő nyugták szerint 937. tallérját és 75. dénárját költötte el Bottyánnak; 5.) *Szabó Mojzesnek* Bottyán özvegyétől Forgách Juliánától s b. Palocsaytól a jószág redemptiója alkalmával még 500 frtot kellett volna kapnia, de még meg nem kapta; 6.) *Czagányinak* ugyan a Bottyán-hagyatéki tömegen még 1700-ik évben tett s ugyanakkor megállapított 966 frt. 85. dénárnyi költségei megtérítése fejében ugyan ennyi követelése; végre 7.) *Grassalkovicsnak* is szint ilyetén 200 frtnyi követelése van.

Mindezen jogügyeik előterjeszthetésére bírói terminust kérvén kitűzetni: a nagy-szombati ítélő tábla a király nevében 1714. febr. 19-én kiadott meghagyásával *Dubniczky András* ítélőmestert bízza meg a megfelelő törvényszerű eljárás foganatosításával. Mely terminus azután ugyanezen évi april 18-kára, Galgócz mezővárosba tűzetett vala ki. Azonban *Szluha Ferencz* — immár maga is ítélőmester — az ellene is irányúlt követelést mint perrel való jogtalan üldöztetést tüntetvén föl a király előtt, *III. Károlynak 1714. 8. Junÿ Laxenburg várában* kelt kir. »Protectionalé«-ját szerezte ki maga számára. Ebben Szluha mint Exponens, »querulose simul ac humillime« adja elő az uralkodónak: »qualiter, posteaquam idem Exponens occasione proxime praeteritorum tumultuum Partibus Rakoczianis utcunque implicitus fuisset, ac inter diversas et multiplices perfidae seditionis praescitorum Authorum et Antesignanorum, qua attunc superiorum suorum, Commissiones et Ordines id quoque vi specialium assignationum et commissionum coram Nobis remonstraturum, ut ad tutiorem eotum Eorundem Praesidÿ Úÿváriensis conservationem non solum *Joannis condam Bottyán caeci cognominati et Ipsorum Asseclae inter Eosdem*

demortui diversas summas et paratas pecunias partim intra muros Praesidÿ reconditas, partim alibi ubicunque demum reperiendas, potissimum vero apud Egr. Andream Benkovicz aliter Vargha, Georgiumque et Franciscum Tukovicz quaestores, ex certo boum, salis et mutui credito ejusdem Joannis Bottyán debitas et in restantia haerentes incassare et exigere ac in momentaneas memorati Praesidÿ Úÿváriensis necessitates convertere debeat et teneatur ac in commissis et mandatis habuisset.« Minthogy pedig ezen Grassalkovicsék részéről perelt összegek Szluha által, a maga akkori felsőbbsége meghagyására, ilyetén körülmények között a hadi pénztárba szedettek be és onnét az újvári militia szükségére adattak volt ki; minthogy továbbá az ama zavargásokat lecsendesített kegyelmes amnÿstia erejével »acta et facta ac ad commissionem et dispositionem Authorum et Antesignanorum per quoscunque subjectos gesta et ex fundamento praetensi ejus temporis boni publici perpatrata ac in rationem Rei Communis conversa *pro nullis,* abolitis et perpetuae oblivioni traditis haberentur,« — ennélfogva tehát a király e kegyelmes Protectionalisával oltalma alá vévén ilyetén támadások s háborgatások ellen Szluha Ferenczet: *a föntnevezett Bottyán-örökösöknek ama követeléseikre nézve silentiumot rendel és parancsol.* Mely kegyelmes akaratunk nekik kihirdetendő.

(*Eredeti,* s. k. aláírott, nagy regálívre írt kir. nyíltlevél a *gr. Szluha-család* levéltárában. Rá van jegyezve Szluha F. kezeírásával, hogy e legfelsőbb parancs Simoncsics-Horváth János kir. ítélőmesterrel 1714. július 19-kén Nagy-Szombatban, Dubniczky Andrással pedig *1715. május 1-jén* Pozsonyban közöltetetett hivatalosan.)

600.

A Bottyán-örökösök gr. Szirmay Tamás ellen.

Carolus VI. Dei gratia, etc. A király nevében, *Tÿrnaviae, 9. Aprilis 1716.* datum alatt kiadott kir. táblai meghagyás Ikladi *Szluha Ferencz* ítélőmesterre, *Ns. Grassalkovics János, Czagányi Mihály* és *Szabó Mojzes,* néhai *Bottyán János* örökösei mint fölperesek ügyében. Kik is gr. Szirmay Tamás, mint néhai gr. Szirmay István jogutóda ellen a végből indítottak keresetet, hogy noha néhai Bottyán János részéről

Bátorkeszi és Köbölkúth faluk redemptiójáért 5622. frt Újváry Imre kir. udv. cancelláriai registrator, mint Szirmay István meghatalmazottja kezéhez, Bécsben, még 1696. sept. 1-jén a felmutatott elismervény szerint lefizettetett: mindazáltal ezen összegből az őket illető 3122. frt még most sem téríttetett vissza nekik, Bottyán-örökösöknek, a jószágnak már oly régen kezökből kibocsátása óta sem. Ezen jogos követelésök törvény útján leendő igazságos kielégíttetéseért esedeznek tehát. Mire bíróilag eljárni Szluha delegáltatik. —

(Egykorú másolat a kir. Cúria levéltárában.)

TARTALOM.

1696.

1698.

1699.

1700.

1701.

1702.

1703.

Lap

1707.

Lap

1708.

1709.

1710.

1714.

1714—1715.

1716.

Ghymesi Forgách Ferencz, nagyváradi püspök, magyar históriája 1540—1572 Forgách Simon és Istvánfi Miklós jegyzéseikkel együtt. A herczeg Eszterházy-féle kéziratból közli Majer Fidel. Bevezette Toldy Ferencz. Egy kötet. (Monum. Script. 16. kötet.) 1866. LXXXVIII és 553. lap. 3 frt.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. (Monumenta Hungariae Historica). *I. osztály Okmánytárak:* (Diplomataria). I—XXV. kötet. 1857—1879. 8-rét. Ára az eddig megjelent 25 kötetnek együtt megrendelve 45 frt. Tartalom:

Magyar történelmi okmánytár, a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. (1441—1652. Összeszedte s lemásolta Hatvani (Horváth) Mihály. I—IV. kötet. (Monum. Diplom. 1—4. köt.) 1857—59. 89³/₄ ív 8 frt.

Magyar történelmi okmánytár, londoni könyv- és levéltárakból 1521—1717. Összeszedte és lemásolta Simonyi Ernő. Egy kötetben. (Monum. Diplom. 5. köt.) 1859. 318 lap. 2 frt.

Árpádkori uj okmánytár. (Codex Diplom. Arpadianus cont.) Fejér Gy. Codex Diplomaticusának folytatása. Közzéteszi Wenzel Gusztáv. I—XII. kötet. (Monum. Diplom. 6—13. 17. 18. 20. 22. kötet.) 1860—1874. 392 ív 28 frt.

Alvinczi Péter okmánytára. (Diplom. Alvinczianum:) Erdélyi visszacsatolása felett a magyar királylyal és megbizottjával folytatott alkudozások történetéhez 1685—1688. Közzétette Szilágyi Sándor. 2 kötetben. (Monum. Diplom. 14. 15. köt.) 1870. I. VI és 421 lap. II. 338 és LVIII lap. 4 frt.

III. Pal pápa és Farnese Sándor bibornok Magyarországra vonatkozó diplomácziai levelezései. 1535—1549. Közli Óváry Lipót. (Monum. Dipl. 16. köt.) 1879. XXXVI. és 214 lap. Ára 2 frt.

Pázmány Péter levelezése. (Cod. Epistol. Petri Pázmány Card). Közzé teszi Frankl Vilmos I. kötet. 1605—1625. (Monum. Diplom. 19. köt.) 1873. XXV és 481 lap 3 frt.

Okmánytár I. Rákóczi György svéd és franczia szövetkezéseinek történetéthez. 1632—1648. Szerkesztő és jegyzetekkel ellátta Szilágyi Sándor. Egy kötet. (Monum. Diplom. 21. kötet.) 1873. IX. és 491 lap. 2 frt.

Okmánytár II. Rákóczi György diplomatiai összeköttetéseihez. (1648—1660. Szerkesztő Szilágyi Sándor. Egy kötet. (Monum. Diplom. 23. kötet.) 1874. VII és 740 lap. 3 frt.

A két Rákóczi György fejedelem családi levelezése 1632—1660. Szerkesztő Szilágyi Sándor. Egy kötet, két fényvéseti hasonmással. (Monum. Diplom. 24. kötet.) 1875. XII és 644 lap. 4 frt.

Oláh Miklós levelezése. Közli Ipolyi Arnold. Egy kötet. (Monum. Diplom. 25 kötet.) 1876. XV és 639 lap. 3 frt.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. (Monumenta Hungariae Historica.) *II. osztály Irók.* (Sciptores) I—XXIII. 1. 2. fele. XXIV—XXIX. és XXXII. kötet. Egy a VIII. kötethez tartozó pótfüzettel. 1857—1877. 8-rét. Ára az eddig megjelent 30 kötetnek együtt megrendelve 54 frt. Tartalom:

Szerémi György, II. Lajos és János királyok házi káplánja emlékirata Magyarország romlásáról. 1484—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Egy kötet. (Monum. Script. 1. köt.) 1857. XXXIV. és 410 lap. 2 frt.

Verancsics Antal, m. k. Helytartó. Esztergomi Érsek összes munkái. Közli Szalay László (1—7) és Wenzel Gusztáv (8—12) 12 kötet. Név és tárgymutatóval. (Monum. Script. 2—6. 9. 10. 19. 20. 25. 26. 32. kötet.) 1857. 294 ív 26 frt.

Gr. Illésházy István nádor följegyzései 1592—1603, és Hidvégi Mikó Ferencz históriája 1594—1613. Biró Sámuel folytatásával. Közli Kazinczy Gábor. Egy kötet. (Monum. Script. 7. kötet.) 1863. IX és 231 lap. 2 frt.

Rozsnyay Dávid, az utolsó török deák, történeti maradványai. Összeszedte s jegyzetekkel és oklevéltárral kisérve kiadta Szilágyi Sándor. Egy kötetben; egy pótfüzettel. (Monum. Script. 8 kötet.) 1867. 544 lap. 2 frt.

Altorjai B. Apor Péter munkái. Közli Kazinczy Gábor. Egy kötetben. (Monum. Script. 11. kötet.) 1863. X és 484 lap. 2 frt.

Brutus János Mihály, m. kir. történetiró magyar históriája. 1490—1562. A m. k. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából a szerző életével közli Toldy Ferencz I. II. III. kötet (Monum. Script. 12. 13, 14. kötet.) 1863—1867. I. CIX és 461 lap. II. IX és 495 lap. III. VIII. és 474 lap. Ára 7 frt.

Baronyai Decsi János magyar históriája 1592—1598. A szerző életével. Közli Toldy Ferencz. Egy kötet. (Monum. Script. 17. kötet.) 1866. LXXX és 328 lap. 2 frt.

Késmárki Tököly Imre naplója 1676—1678 évekről. Közli Torma Károly. Egy kötet. (Monum. Script. 18 kötet.) 1866. XII és 199 lap. 1 frt 20 kr.

Késmárki Tököly Imre naplója 1693—1694. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Egy kötet. (Monum. Script. 15 kötet.) 1863. VIII és 701 lap. 2 frt.

Késmárki Tököly Imre naplói, leveleskönyvei és egyéb emlékezetes írásai két kötetben. Közli Thaly Kálmán. I. kötet 2 részben: K. Tököly I. és némely főbb híveinek (Dobai Zs., Sándor G., Bay M., Almády J.-nak) naplói és emlékezetes írásai. 1686—1705. II. kötet: Leveles könyvei és egyébb emlékezetes írásai. (Monum. Script. 23. kötet két részben, 24. kötet.) 1868—1873. I. XXXII és 784 lap. II. XVI és 707 lap. 7 frt.

Kritobúlosz: II. Mehemet élete. A magyar tudományos Akadémia történeti bizottsága által kiadott görög szöveget ugyannak meglázasából fordította Szabó Károly. Egy kötet. (Monum. Script. 22. kötet.) 1875. X és 273 lap. 2 frt.

Történelmi naplók. 1663—1719. Közli Thaly Kálmán. Ottlyk György önéletleírása. — Bártfai követek naplója az ónodi gyűlésről. — Gr. Teleki Mihály és Pápai János nándor-fejérvári követségének diariuma. — Ifj. Tsétsi János havi krónikája. — Bivolinyi István töredék-naplója. — Ritter György János soproni emlékirata. Egy kötet. (Monum. Script. 27. kötet.) 1875. XXXII és 807 lap. 4 frt.

Szamosközi István fenmaradt történeti munkái. Közli Szilágyi Sándor. Négy kötetben. (Monum. Script. 21. 28. 29. és 30. kötet. 1877.) 6 frt.

HARMADIK OSZTALY: ORSZÁGGYŰLÉSEK.

MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK, történeti bevezetésekkel, Fraknói Vilmostól) Első kötet: 1526—1536. Budapest, 1874. XXXII és 550 lap. 5 frt. — *Monum. Comitialia. I köt.* — Második kötet: 1537—1545. Budapest, 1875. 684 lap. 5 frt *Monum. Comitialia. II. kötet.* — Harmadik kötet: 1546—1556. Budapest, 1876. 617 lap. — *Monum. Comitialia III. köt.* Ára 3 frt. — Negyedik kötet. 1557—1563. Budapest, 1877. 670 lap. Ára 3 frt. — Ötödik kötet. 1564—72. 600 és IV lap. Budapest, 1878. Ára 3 frt. — Hatodik kötet. 1573—1581. 549 lap. Budapest, 1879. Ára 3 frt. Hetedik kötet. 1582—1587. 534. lap. Ára 3 frt.

ERDÉLYI ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK történeti bevezetésekkel Szilágyi Sándortól. I. kötet. 1540—1556. XVI és 586 l. Ára 3 frt Második kötet. 1559—1576. 584 l. Budapest 1877. Ára 3 frt. — Harmadik kötet. Budapest, 1878. Ára 3 frt Negyedik kötet. Budapest 1879. Ára 3 frt. Ötödik kötet. 3 frt. — Hatodik köt. 3 frt. Hetedik kötet. 3 frt. — Nyolczadik kötet 3 frt.

NEGYEDIK OSZTÁLY: DIPLOMACZIA.

MAGYAR DIPLOMACZIAI EMLÉKEK, az Anjou-korból, szerk. Wenzel Gusztáv. Első kötet: 1268—1341. Budapest. 1874. XXX és 423 lap. 3 frt 15 kr. — Második kötet: 1341—1370. Budapest, 1875. XXX és 687 lap. 5 frt. Harmadik kötet: 1371—1426. Budapest, 1876. XXVIII és 771 l. 4 frt. *Monum. Acta Extera I., II., III. kötet.*

MAGYAR DIPLOMACZIAI EMLÉKEK Mátyás király korából. Szerkesztik Nagy Iván és b. Nyáry Albert. Első kötet 1458—1465 Budapest, 1876. XXIII és 390 lap. Ára 2 frt. Második kötet 1466—1480. Budapest 1877. 442 l. Ára 2 frt. Harmadik kötet. 1481—1488. Budapest, 1877. 447 l. Ára 2 frt. — Negyedik kötet 1488—1490. Budapest, 1879. XXVI és 434 lap. Ára 2 frt.

☛ Mind a négy osztályból eddig megjelent **76 kötet** együtt megrendelve, **240** frt helyett **125 frtért** kapható.

KNAUZ NÁNDOR: Kortan, hazai történelmünkhöz alkalmazva. Jutalmazott pályamű. Budapest 1877. 75 ív. 4 frt.

KÁLLAY BÉNI: A szerbek története 1780—1815. Első kötet, Budapest, 1877. 639 lap. Ára 3 frt 60 kr.

MOLNÁR ALADÁR: A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. I kötet, 1881. 8-adr. VI és 612 lap. Ára 3 frt.

Budapest, 1883. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

